

100459646

ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΚΙΝΝΑ

**Η ΚΟΙΝΟΠΟΛΙΤΕΙΑ
ΚΑΙ
Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΙΣ**

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΑ

**ΑΘΗΝΑΙ
1967**

**THE COMMONWEALTH
AND
EUROPEAN UNIFICATION**

by

JOHN N. KINNAS

ATHENS

1967

nd: 3634

ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΚΙΝΝΑ

Η ΚΟΙΝΟΠΟΛΙΤΕΙΑ
ΚΑΙ
Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΙΣ

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΑ
έγκριθείσα υπό της Παντείου
Ἀνωτάτης Σχολῆς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν

ΑΘΗΝΑΙ

1967

**«Ἡ ἔγκριστις διδακτορικῆς διατριβῆς ὑπὸ τῆς Παντείου Ἀνωτάτης Σχολῆς
Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν δὲν ὑποδηλοῖ ἀποδοχὴν τῶν γνωμῶν τοῦ συγγραφέως.»**
(Ἄρθρον τοῦ νόμου 5343 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἄρθρον 1 τοῦ Β.Δ. τῆς 15/3/1951.)

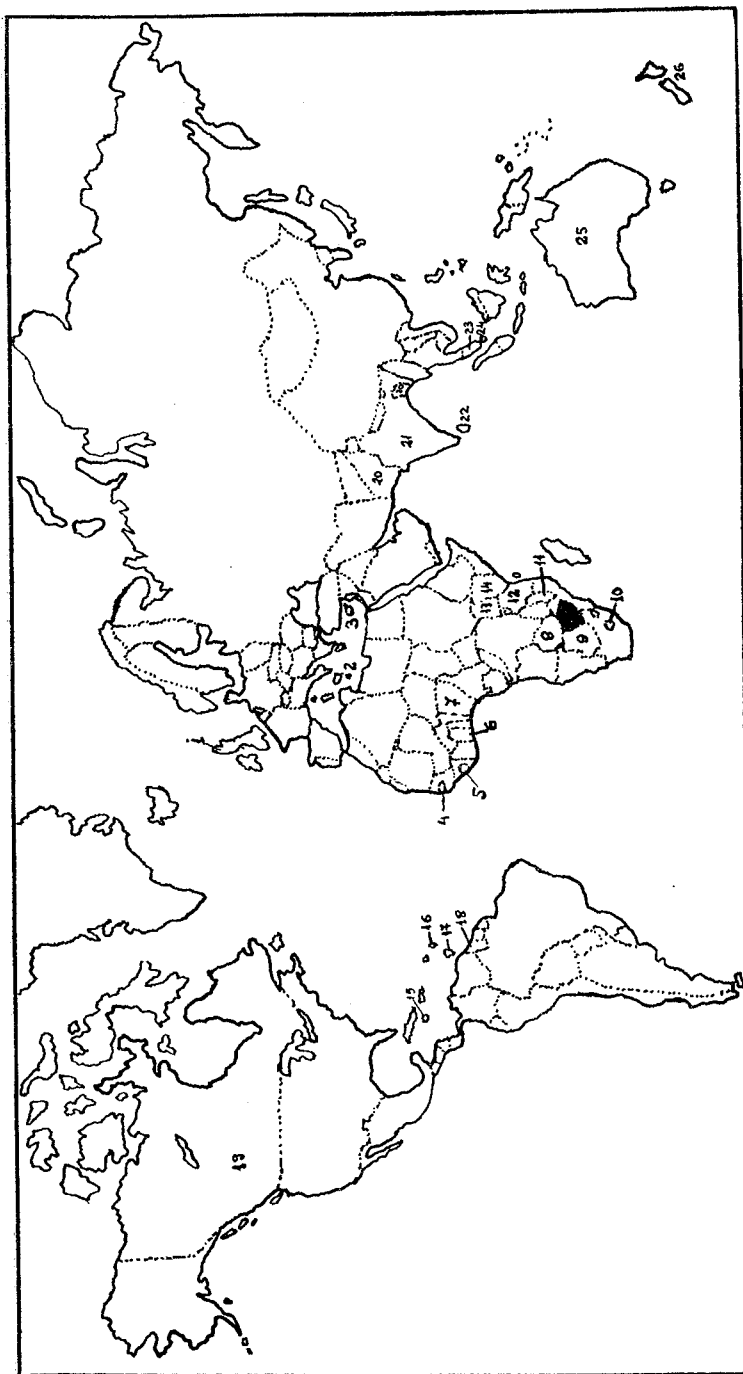
ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ
ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΜΟΥ
ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΙΝΝΑ
ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ

---

*Ἀπαγορεύεται ἡ ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει ἢ ἐν περιλήψει ἀναδημοσίευσις
τοῦ παρόντος*

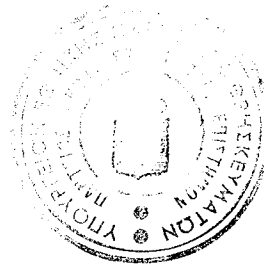
Copyright by John N. Kinnas

Athens 1967

Τὰ 26 κράτη-μέλη τῆς Κοινοπολιτείας κατὰ τὸ 1967 : 1. Ἑνωμένον Βασίλειον, 2. Μάλτα, 3. Κύπρος, 4. Γκάμπια, 5. Σιέρα Λεόνε, 6. Γκάνα, 7. Νιγηρία, 8. Ζάμπια, 9. Μποτσβάνα, 10. Ασέθιο, 11. Μαλάουι, 12. Τανζάνια, 13. Ουγκάντα, 14. Κένια, 15. Τανζανία, 16. Μπαρμπάντος, 17. Τρίνιταντ καὶ Τομπάγκο, 18. Γουιάνα, 19. Καναδάς, 20. Πακιστάν, 21. Ἰνδία, 22. Κεϋλάνη, 23. Μαλάισία, 24. Σιγκαπούρη, 25. Αὐστραλία, 26. Ν. Ζηλανδία. Σημειώται διὰ μελανοῦ χρώματος ἡ ἐξέλιξη περιπτώσεως τῆς Νοτίου Ροδεσίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	13
ΚΥΡΙΩΤΕΡΑΙ ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΑΙ	15
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	17

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΚΟΙΝΟΠΟΛΙΤΕΙΑ

1. Ὅρισμός καὶ ὀνομασία	20
2. Ἱστορικὴ ἐξέλιξις	25
3. Διάρθρωσις	33
4. Μέλη	37
5. Σκοποὶ καὶ καταστατικαὶ ἀρχαὶ	41
6. Ὅργανα	52
7. Ἰδιομορφίαι	62

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΙΟΗΣΙΣ

1. Σύντομον ἱστορικόν. Ἀπὸ τὴν θεωρίαν εἰς τὴν πράξιν	69
2. Ἡ Κοινοπολιτεία καὶ οἱ Εὐρωπαϊκοὶ Ὄργανισμοὶ	78
3. Πολιτικὰ συστήματα καὶ πολιτικὰ καθεστῶτα τῶν κρατῶν- μελῶν	87
4. Ἡ «λευκὴ» (παλαιὰ) Κοινοπολιτεία ὡς φορεὺς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ	93
5. Ὁ Καναδὰς ἀπὸ εὐρωπαϊκῆς σκοπιάς	96

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Η ΑΜΟΙΒΑΙΑ ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΣ

1. Ἡ Εὐρώπη, ἡ Κοινοπολιτεία καὶ ὁ Τρίτος Κόσμος	99

	Σελίς
2. Ήθνικισμός, Κυριαρχία, Ύπερεθνικότης	106
3. Ό ανταγωνισμός τών Συνασπισμών και ή ούδετερότης . . .	122
4. Ή Κοινοπολιτεία έναντι τής Εδρώπης.	130
5. Ή ιδιάζουσα θέσις τής Κύπρου είς τάς σχέσεις Εδρώπης - Κοινοπολιτείας	136
6. Ή Έλλάς και ή Κοινοπολιτεία	147
7. Ή διαίρεσις τής Εδρώπης, ή Κοινοπολιτεία και ο Άνατολικός Κόσμος	153

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Η ΑΜΟΙΒΑΙΑ ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΣ

1. Οί Εδρωπαίκοι Οίκονομικοί Όργανισμοί και ή Κοινοπολιτεία	166
2. Ό ιδιάζων ρόλος τής ΕΕΤΑ	173
3. ΕΟΚ και Κοινοπολιτεία: δύο διαφόρου οίκονομικής διαρθρώ- σεως έμιλοι κρατών	178
4. Τό Ήνωμένον Βασίλειον και ή συμμετοχή του είς τήν Εδρωπαί- κήν Κοινότητα	192
5. Ή βρετανική και ή ήπειρωτική εδρωπαϊκή πολιτική	210
6. Ή μεταβολή νομισματικού συστήματος	216
7. Ή Σύγδεσις Ήνωμένου Βασιλείου - ΕΚΑΧ - EURATOM . .	219

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

1. Ή Άφρική και ή σημασία της διά τήν Εδρώπην και τήν Κοι- νοπολιτείαν	227
2. Τάσεις βιευρόνσεως τής Κοινοπολιτείας και διαρθρώσεώς της ώς πράγματι Διεθνούς Όργανισμού	230
3. Συνεργασία Εδρώπης και Κοινοπολιτείας. Επιπτώσεις εκ τής τυχόν Ένώσεως τής Εδρώπης	232
4. Ή μακρά διατήρησις και ή ικανότης προσαρμογής τής Κοινο- πολιτείας κριτήριον έπιτυχίας της ή μη διά τό μέλλον	235
5. Συμπέρασμα	238

	Σελις
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	248
SUMMARY AND CONCLUSION	252
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	
Α' ΕΛΛΗΝΙΚΗ	259
Β' ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ	261
Γ' ΑΛΛΟΔΑΠΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	262
Δ' ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΑΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ	269
ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ	271

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Παρά τὰς δυσχερείας τὰς ὁποίας παρουσιάζει ἡ μελέτη ἐνὸς θέματος ὡς τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν, τὸ ὁποῖον ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὰς συνεχεῖς ἐξελίξεις εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις, ἡ ἀνὰ χεῖρας ἐργασία φιλοδοξεῖ ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ προσθέσῃ ὅ,τι εἶναι δυνατόν εἰς τὴν σχετικὴν ἐλληνικὴν βιβλιογραφίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἀποτελέσῃ ἀφορμὴν πρὸς περαιτέρω ἔρευναν.

Ἡ Κοινοπολιτεία¹, τὸ σύνολον δηλαδὴ τῶν ἀνεξαρτήτων κρατῶν τῶν προερχόντων ἐκ τῶν βρεταννικῶν ἀποικιῶν, φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ἄσχετος πρὸς τὸ θέμα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνοποιήσεως² καὶ τὴν Εὐρώπην γενικώτερον.

Τὸ ἐνδιαφέρον τῆς μελέτης ἔγκειται εἰς τὴν σύνδεσιν αὐτῶν, δεδομένου ὅτι μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Κοινοπολιτείας ὑφίσταται ἀλληλεπίδρασις τόσο εἰς τὸν πολιτικὸν ὅσον καὶ εἰς τὸν οἰκονομικὸν τομέα, ἰδιαίτερος δὲ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς προσπάθειας πρὸς ἐνοποίησιν τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν.

Ἡ σχετικὴ δὲ ἔρευνα καθίσταται πλέον ἐπικαιρὸς κατόπιν τῆς ὑπὸ τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου ὑποβληθείσης νέας αἰτήσεως ὅπως καταστή μὲλος τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων. Οὕτω, καθίσταται χρήσιμος τόσο ἡ συναφὴς πρὸς τὸ θέμα ἱστορικὴ ἀναδρομὴ ὅσον

---

1. Εἰς τὴν παροῦσαν ἐργασίαν χρησιμοποιεῖται ὁ ὑπὸ τῶν Βρεταννῶν ἐπισήμως καὶ διεθνῶς καθιερωθεὶς ὅρος «Κοινοπολιτεία», ἀντικαταστήσας τὸν παλαιότερον χρησιμοποιούμενον ὅρον «Βρεταννικὴ Κοινοπολιτεία» ἢ καὶ ἀκόμη παλαιότερον, «Βρεταννικὴ Κοινοπολιτεία τῶν Ἑθνῶν» (βλ. σχετικῶς κατωτέρω). Ὁρισμένοι Βρεταννοὶ συγγραφεῖς, χρησιμοποιοῦν καὶ σήμερον ἐνίοτε παλαιότερας ὀνομασίας.

2. Χρησιμοποιεῖται, εἰς τὴν παροῦσαν διατριβήν, ὁ ὅρος «ἐνοποιήσις» ὡς δυνάμενος νὰ περιλάβῃ ἀπάσας τὰς ποικιλίας ἀπὸ τῆς χαλσρωτέρας μέχρι τῆς στενωτέρας μορφῆς, προσπάθειας τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, πρὸς συσσωμάτωσίν των.

καὶ ἡ ἐξέτασις τῶν ἐκ τῆς ἐνδεχομένης ἀποδοχῆς ἢ μὴ τῆς αἰ-
τήσεως ἐπιπτώσεων.

Ἐν ἀρχῇ ἀναπτύσσονται τὰ τῆς Κοινοπολιτείας καὶ ἐν συνε-
χείᾳ τὰ σχετικὰ πρὸς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἑνοποίησιν. Ἀκολούθως ἐξε-
τάζεται ἡ σχέσις καὶ ἀλληλεπίδρασις τούτων ἵνα συναχθοῦν τὰ σχε-
τικὰ συμπεράσματα.

Ὅφείλω καὶ αὖθις νὰ ἐκφράσω τὰς θερμὰς μου εὐχαριστίας
πρὸς τὸν Πρύτανιν τῆς Παντείου Ἀνωτάτης Σχολῆς Πολιτικῶν
Ἐπιστημῶν καθηγητὴν κ. Γεώργιον Τενεκίδη, διὰ τὴν παρασχε-
θεῖσάν μοι πολύτιμον συνδρομὴν του κατὰ τὴν ἐκπόνησιν τῆς πα-
ρούσης διατριβῆς.

Ἀθῆναι, Ἰούλιος 1967

ΚΥΡΙΩΤΕΡΑΙ ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΑΙ

Δ.Δ.Δ.: Δημόσιον Διεθνές Δίκαιον.
Δ.Ο.: Διεθνής Όργανισμός.
Ε.Ε.Ν.: Έφημερις Ελλήνων Νομικών.
Ε.Κ.Α.Χ.: Ευρωπαϊκή Κοινότης Άνθρακος και Χάλυβος.
Ε.Ο.Κ.: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότης (Κοινή Άγορά).
Ε.Σ.Σ.Δ.: Ένωσις Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών.
Η.Π.Α.: Ήνωμένα Πολιτεία Άμερικής.
Ο.Α.Ε.: Όργανισμός Άφρικανικής Ένότητος.
Ο.Α.Κ.: Όργανισμός Άμερικανικών Κρατών.
Ο.Ε.Ο.Σ.: Όργανισμός Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας.
Ο.Η.Ε.: Όργανισμός Ήνωμένων Έθνών.
Ο.Ο.Σ.Α.: Όργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Άναπτύξεως.

AJIL: American Journal of International Law.
ANZUS: Australia, New Zealand, United States.
BENELUX: Belgium, Netherlands, Luxembourg.
B.I.S.: British Information Service (London).
C.E.C.A.: Communauté Européenne du Charbon et de l'Acier.
C.E.C.: Centre Européen de la Culture.
CENT.O.: Central Treaty Organisation⁽¹⁾.
C.O.I.: Central Office of Information (London).
COMECON: Council for Mutual Economic Assistance.
C.P.A.: Commonwealth Parliamentary Association.
E.A.C.S.O.: East African Common Services Organisation.
E.C.A.F.E.: Economic Commission for Asia and Far East.
E.C.I.S.: European Community Information Service.
E.C.S.C.: European Coal and Steel Community.
E.E.C.: European Economic Community.
E.F.T.A.: European Free Trade Association.
G.A.T.T.: General Agreement on Tariffs and Trade.
I.A.E.A.: International Atomic Energy Agency.
J.C.: Judicial Committee of the Privy Council.

N.A.T.O.: North Atlantic Treaty Organisation.
O.E.C.D.: Organisation for Economic Cooperation and Development.
O.E.E.C.: Organisation for European Economic Cooperation.
R.C.A.D.I.: Recueil de Cours de l'Academie de Droit International de la Haye.
S.C.A.A.P.: Special Commonwealth African Assistance Plan.
S.E.A.T.O.: South East Asia Treaty Organisation.
U.N.C.T.A.D.: United Nations Conference on Trade and Development.
U.N.I.D.O.: United Nations Industrial Development Organisation.
U.N.(O): United Nations (Organisation).
W.E.U.: Western European Union.

---

1. Χρησιμοποιείται υπό τῶν Βρετανῶν ἡ γραφή **Organisation** καὶ ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν ἡ γραφή **Organization**.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ ταχύτης τῶν ἐξελίξεων εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις, ἐνισχυθεῖσα ἰδιαίτερώς λόγῳ τῆς συντηρήσεως τῶν ἀποστάσεων καὶ τῆς ἀνάδου τοῦ βιοτικοῦ καὶ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τῶν λαῶν, μετέβαλεν ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν τὸν παγκόσμιον πολιτικὸν χάρτην, τὰ δὲ κράτη-μέλη τοῦ ΟΗΕ, ἐντὸς εἰκοσαετίας ἀπὸ τῆς συστάσεώς του, ὑπερεδιπλασιάσθησαν.

Τὸ γεγονός τοῦτο, ἐπεσήμανε χαρακτηριστικῶς ἡ πολιτικὴ διάνοια τοῦ Παντὶτ Νεχροῦ, σημαντικῶς ἐπηρεάσαντος τὰς διεθνεῖς σχέσεις διὰ τῆς πολιτικῆς του, διακρινομένης διὰ τὸν ρεαλισμὸν της. Ὡς παρετήρησεν:

«Ὁ κόσμος μας μεταβάλλεται ταχέως, ὥστε οὐδὲν βιβλίον κατορθώνει νὰ περιλάβῃ τὸ σύνολον τῶν ἐξελίξεων. Ἐκαστος συγγραφεύς, ὁ ὁποῖος φιλοδοξεῖ νὰ ἔχῃ μίαν ὀλοκληρωμένην ἐποπτεῖαν τοῦ θέματος ποὺ ἀναπτύσσει, ὑποχρεοῦται νὰ παραδεχθῇ, πρὶν ἀκόμη τελειώσῃ τὸ βιβλίον του, ὅτι αἱ συνθῆκαι ποὺ ἀναλύει εἰς σύγγραμμά του ἔχουν ἤδη μεταβληθῇ».

Εἶναι δυσχερὲς νὰ ἀρνηθῇ τις τὸ γεγονός, ὅτι αἱ ἀνωτέρω ἀπόψεις ἀποτελοῦν μίαν ἀδιαφιλολογικὴν ἀλήθειαν, ὀφειλομένην εἰς τὴν ὑφὴν τῶν διεθνῶν σχέσεων, αἵτινες ἀποτελοῦν σήμερον ἐν πολυσύνθετον φαινόμενον, τοῦ ὁποῖου ἡ ἐρμηνεῖα δὲν δύναται πλέον νὰ στηριχθῇ ἀποκλειστικῶς εἰς ὀρισμένας αὐστηρῶς νομικὰς ἐννοίας καὶ πλαίσια, ἀλλὰ χρήζει συμπληρώσεως καὶ ἀπὸ ἄλλας ἐπιστημονικὰς μεθόδους. Ἡ ἀνάγκη αὕτη προέρχεται κυρίως ἀπὸ τὴν νέαν δυναμικὴν ἐξέλιξιν καὶ ὅχι πλέον τὴν στατικὴν μορφήν τῶν διεθνῶν φαινομένων. Ἡ ἀλλαγὴ καὶ ἡ προσαρμογὴ ἀποτελοῦν σήμερον βασικά κριτήρια διὰ πᾶσαν σχετικὴν ἔρευναν.

Ἐὰν ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν τὰ μέχρι τοῦδε διατυπωθέντα, καθίσταται ἐμ-

φανής ή δυσχέρεια αναπτύξεως ενός θέματος εκφεύγοντος των συνήθων πλαισίων του Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου και μάλιστα αναφερομένου εις την Κοινοπολιτείαν, θεσμών δηλαδή κατ' έξοχήν ρευστόν, εύρισκόμενον έν διαρκεί έξελλίξει και λίαν ιδιόμορφον, ώς άλλωστε συμφωνούν άλλοι οί θεωρητικοί, διατυπώντες όμως διαφόρους απόψεις περί του διεθνούς νομικού καθεστώτος του, ώς θά ίδωμεν κατωτέρω.

Έν τούτοις, παρά τό γεγονός ότι ή έπιστημονική έρευνα τούτου θέματος παρουσιάζεται δυσχερής, ακριβώς τό δυναμικόν στοιχείον, τό όποϊον ένυπάρχει εις τόν θεσμόν και συντελεί εις την διατήρησιν του, καθώς και ή πανθομολογουμένη ιδιαιτερία του, συνετέλεσαν ώστε να θεωρηθής ως ένδιαφέρονσα έπιστημονικώς ή εκπόνησις σχετικής έργασίας.

Έξ άλλου, αί συνεχείς έξελλίξεις εις τόν χώρον της Κοινοπολιτείας επιτείνουν τάς δυσχερείας πρός ολοκλήρωσιν της έρεύνης και καθιστούν δυσχερή την ένημέρωσιν, όταν μάλιστα τά μέλη της αύξάνουν από μήνα εις μήνα. Τό 1966 χαρακτηρίζεται από δύο σημαντικά γεγονότα, έν έξελλίξει εισέτι: έν πολιτικόν και έν οικονομικόν, άμφότερα όμως επηρεάζοντα άντιστοιχώς τάς πολιτικές και οικονομικές διεθνείς σχέσεις έντός και εκτός της Κοινοπολιτείας. Τό πολιτικόν γεγονός ήτο ή διά πρώτην φοράν έκτός του Λονδίνου, εις Λάγος Νιγηρίας, σύγκλησις Συνδιασκέψεως Κορυφής της Κοινοπολιτείας μέ μόνον θέμα τό Ράδεσιανόν. Τό οικονομικόν γεγονός, μέ άδήλους μελλοντικές έπιπτώσεις, ήτο ή μεταβολή εις τό Αύστραλιανόν νόμισμα και ή χρήσις δεκαδικών υποδιαίρέσεων τούτου, άλλα και ή μεταβολή της άνομασίας του εις «Δολλάριον Αύστραλίας». Τό αύτό συνέδη και μέ την Νέαν Ζηλανδίαν, ως θά ίδωμεν κατωτέρω.

Μεταπολεμικώς δύο είναι τά κύρια χαρακτηριστικά της Διεθνούς Κοινοτότητος: ή διεθνής συνεργασία και ή υπό των καθυστερημένων κρατών επιδίωξις αναπτύξεώς των. Ός έκ τούτου, εις την Κοινοπολιτείαν ούσιαστικώς κρίνονται αί σχέσεις άνεπτυγμένων και ύπαναπτύκτων κρατών γενικώτερον, δεδομένου ότι και ή μεταξύ των έπικοινωνία είναι στενοτέρα εις αύτήν, περισσότερο και από τόν ΟΗΕ. Πρόκειται δηλαδή διά μίαν σχετικήν αλληλεξάρτησιν και έν πάση περιπτώσει στενοτέραν συνεργασίαν κρατών ποικίλων πολιτικών καθεστώτων, φυλών, θρησκείων, ιδίως δε έπιπέδου ανάπτυξεως.

Η Κοινοπολιτεία, περιλαμβάνουσα ήδη μέγαν αριθμόν κρατών, καλύπτει όλας τάς περιοχάς της ύδρογείου, εύρισκομένη δε έν έξελλίξει ως διακρατικός θεσμός, είναι κατ' έξοχήν εύπαθής εις οίανδήποτε μεταβολήν έντός της Διεθνούς Κοινοτότητος, προκαλουσα τοιουτοτρόπως πρόσθετον ένδιαφέρον πρός έρευναν.

Η άνά χείρας έργασία, πέραν της έρεύνης του κοινοπολιτειακού θεσμού, αναφέρεται ειδικώτερον και εις την άλληλεπίδρασιν: α) Εύρώπης και Κοινοπολιτείας έν γένει, β) των Διεθνών Όργανισμών και των κρατών της

πρώτης άφ' ένόος, μετά τών κρατών τής δευτέρας επί τής ευρωπαϊκής συσσωματώσεως (integration) ¹.

Η Κοινοπολιτεία, άγνωστος έν πολλοίς είς τās λεπτομερείας της έν Ελλάδα και σπανίζουσα ως θέμα είς τήν έλληνικήν βιβλιογραφίαν, θεωρήθη, κυρίως λόγω τής ιδιομορφίας της έντός τής Διεθνούς Κοινότητας, ως θεσμός χρήζων έρεύνης και παρ' ήμιν. Άφ' έτέρου, τó θέμα τής άλληλεπίδράσεως Κοινοπολιτείας και Ευρώπης καθίσταται ένδιαφέρον και διά τόν Έλληνα μελετητήν, καθ' όσον συνδέεται άμέσως: α) με τās προσπάθειας ένοποιήσεως είς τήν ήπειρόν μας, αί όποίαι θεβαίως έπηρεάζουν και τήν έλληνικήν διεθνή θέσιν, β) με τās σχέσεις Ελλάδος και Άφρικής, ένεκα τού άγγλοφώνου πηήματος τής τελευταίας, καθώς και με τόν άπόδημον Έλληνισμόν τόν διαθιόντα είς τās χώρας τής Κοινοπολιτείας, γ) με τήν συμμετοχήν τού Κυπριακού Έλληνισμού είς τήν Κοινοπολιτείαν και δ) με τήν σύνδεσιν τής Ελλάδος με τήν Ευρωπαϊκήν Οικονομικήν Κοινότητα.

Η Κοινοπολιτεία, άν και συνεστήθη με βρετανικήν ² πρωτοβουλίαν, άπό μίαν δηλαδή κατ' έξοχήν άποικιακήν δύναμιν, περιλαμβάνεται σήμερον μεταξύ τών φορέων τών συγχρόνων ρευμάτων τής Διεθνούς Κοινότητας. Ός τοιαύτα δέ θύναται νά θεωρηθούν: ή έδραίωσις τής ειρήνης, ή ένίσχυσις τής άναπτύξεως τών καθυστερημένων περιοχών, ή ύποστήριξις τών άπελευθερωτικών κινήματων, ή διεθνής συνεργασία και ή διεθνής ύφεσις (έκτόνωσις). Ός έκ τούτου, ή ανά χείρας μελέτη δέν περιορίζεται μόνον είς τήν έπιστημονικήν έρευναν θέματος άποτομένου τών έλληνικών ένδιαφερόντων, αλλά και είς τήν άνάλυσιν ένός θεσμού εύρισκομένου έν συναρτήσει πρós τήν ευρωπαϊκήν ένοποίησιν, και μάλιστα άπό τής σκοπιάς: α) τού Διεθνούς Δικαίου, β) τών διεθνών οικονομικών σχέσεων και γ) τών ιστορικών δεδομένων και τών μεταβολών είς τήν άποικιακήν πολιτικήν ³.

Ότω ή προσπάθεια διερευνήσεως ένός ιδιότυπου θεσμού ύπό τās σύγχρονα έπιστημονικά δεδομένα και ó συσχετισμός του πρós τās συγχρόνους διεθνείς έξελίξεις, και όή τās ένδιαφερούσας τήν χώραν μας, δύναται, νομίζομεν, νά θεωρηθῇ ως συμβολή είς τήν έπιστημονικήν έρευναν.

1. Έτέρα άπόδοσις τού όρου integration παρ' ήμιν: όλοκλήρωσις.

2. Έπεκράτησεν ή ως άνω γραφή, ένω συνηθίζεται και ή γραφή «βρετανικός».

3. Π λ. Σ τ α μ α τ ι ά δ η, Είσαγωγή είς τήν Κοινωνιολογίαν και τήν Ψυχολογίαν τών Σχέσεων μεταξύ Λαών, Άθήναι (πολυγραφημένον, άνευ χρονολογίας), Ε. Ρ ο ύ κ ο υ ν α, Σκέψεις επί τής μελέτης τών Διεθνών Σχέσεων, Θεσσαλονίκη, 1966, J. W. B a r t o n, International Relations; a General Theory, Cambridge, 1965.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΚΟΙΝΟΠΟΛΙΤΕΙΑ

1. Ὅρισμός καὶ ὀνομασία¹

Ὁ καθηγητὴς Σάρλ Ρουσσώ² θεωρεῖ τὴν Κοινοπολιτείαν ὡς σύνθετον διεθνῇ κοινωνίαν, ἣ ὁποία, ἐκτὸς τῆς Μεγ. Βρεταννίας, περιλαμβάνει πέντε κατηγορίας μελῶν: α) κράτη ἀνεξάρτητα (τὰς ἄλλοτε Κτήσεις - Dominions), β) αὐτονόμους ἀποικίας, γ) ἀποικίας τοῦ Στέμματος, δ) προτεκτοράτα καὶ ε) ἐδάφη ὑπὸ κηδεμονίαν (παλαιότερον ὑπὸ ἐντολήν). Οὗτος, συνεπῶς, ἀποδίδει εἰς τὸν ὅρον Κοινοπολιτεία εὐρεῖαν ἔννοιαν, τοῦτέστιν μὴ περιλαμβάνοντα μόνον τὰ ἀνεξάρτητα κράτη, πρῶην ἀποικίας. Ὑποστηρίζεται οὕτω, ὅτι ὅταν μία πρῶην ἀποικία καὶ μία εἰσέτι ἀποικία ἀνήκουν εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν, καθίσταται δυσχερὴς ἡ διάκρισις μεταξὺ ἀνεξαρτήτων καὶ μὴ κρατῶν τῆς τελευταίας. Ἡ ἀποφίς τοῦ καθηγητοῦ Σάρλ Ρουσσώ τονίζει ἔτι μᾶλλον τὰς ἰδιοτυπίας τῆς Κοινοπολιτείας, ὡς διεθνοῦς ὀργανισμοῦ καὶ εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ παραδεκτή, ἂν ἀναφέρεται εἰς τὴν μορφήν τῆς Κοινοπολιτείας πρὸ ἢ ἀμέσως μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον, ὅτε ἡ μορφή τοῦ νομικοῦ καθεστῶτος τῶν ἐδαφῶν τῆς Κοινοπολιτείας ἦτο ἐν πολλοῖς συγκεχυμένη ὅπως καὶ ἡ ἔννοια τῆς τελευταίας. Ἡ ἀποφίς

1 K. C. W h e a r e, The Statute of Westminster and Dominion Status, London, 5th edn., 1953, J. E. S. F a w c e t t, The British Commonwealth in International Law, London, 1961, G. A r n o l d, Towards Peace and Multiracial Commonwealth, London, 1964, P a t r i c k G o r d o n W a l k e r, The Commonwealth London 1962, W. D. M c I n t y r e, Colonies into Commonwealth, London, 1966, Sir I v o r J e n n i n g s, The British Commonwealth of Nations, 4th edn., London, 1961.

2 C h a r l e s R o u s s e a u, Le Commonwealth dans les Relations Internationales, Fascicule I, Paris, 1957—58, σ. 7.

δὲ ὅτι σήμερον ὡς Κοινοπολιτεία δύναται νὰ θεωρηθῇ μόνον τὸ σύνολον τῶν ἀνεξαρτήτων κρατῶν, πρώην ἀποικιῶν, ἐνισχύεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι: α) αἱ μὲν ἀποικίαι τοῦ Στέμματος ἀποτελοῦν πλήρως ἀποικιακὰ ἐδάφη, περιλαμβανόμενα εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου, β) αἱ αὐτοκυβερνῶμεναι ἢ αὐτόνομοι ἀποικίαι ἀποτελοῦν ἐξειλιγμένην μορφήν ἀποικιῶν μὲ προοπτικὴν τὴν ἀπόκτησιν ἀνεξαρτησίας, ὅπωςδὴποτε ὅμως, γενικῶς, ἐξακολουθοῦν ἐξαρτῶμεναι ἐκ τοῦ Ἑν. Βασιλείου, γ) τὸ προτεκτοράτον ἀποτελεῖ ἰδιότυπον νομικὸν καθεστῶς, οὐσιαστικῶς μὴ ἀπέχον τῆς προστατήσεως, δ) τὰ «ὑπὸ κηδεμονίαν» ἐδάφη ¹ (ἢ τὰ, ἐπὶ Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν, «ὑπὸ ἐντολήν») ἀποτελοῦν περιοχὰς ὑπὸ εἰδικῶν καθεστῶς, τῶν ὁποίων τὴν διοίκησιν καὶ προστασίαν τὰ Ἑνωμένα Ἐθνη ἢ, παλαιότερον, ἡ Κοινωνία τῶν Ἑθνῶν ἀνέθεσαν εἰς προηγμένα κράτη μὲ διοικητικὴν πείραν, ὡς τὸ Ἑνωμ. Βασίλειον.

Ἐπομένως, ἡ Κοινοπολιτεία περιλαμβάνει τὰς πάσης φύσεως ἀποικίας, προτεκτοράτα καὶ ἐδάφη ὑπὸ κηδεμονίαν, λαμβανόμενα ὅμως οὐχὶ αὐτοτελῶς, ἀλλὰ ὡς ἐξαρτήματα τοῦ Ἑνωμ. Βασιλείου, τὸ ὅποῖον ἔχει τὴν ἰδιότητα τοῦ μέλους τῆς Κοινοπολιτείας. Διὰ τῆς παραδοχῆς τῆς ἀπόψεως τοῦ καθηγητοῦ Ρουσσώ θὰ συνεβιβάζετο ἡ ὑπαρξίς δύο κεχωρισμένων ὑπουργείων, ἐνὸς διὰ τὰς Ἀποικίας καὶ ἐτέρου διὰ τὰς Κοινοπολιτειακὰς σχέσεις, εἰς τὸ Ἑνωμ. Βασίλειον.

Εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν τὰ ὡς ἄνω ἐδάφη, πλέον τῶν ἀνεξαρτήτων κρατῶν, ᾗτοι κεχωρισμένως ἀπὸ τὸ Ἑνωμ. Βασίλειον, θεωρηθοῦν ὡς περιλαμβανόμενα εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν αὐτοτελῶς, τότε θὰ ἔχωμεν τὴν «ἐν εὐρείᾳ ἐννοίᾳ» Κοινοπολιτείαν. Ἀντιθέτως, ἐὰν θεωρήσωμεν ὡς μέλη τῆς Κοινοπολιτείας μόνον τὰ ἀνεξάρτητα κράτη, θὰ ἔχωμεν τὴν «ἐν στενῇ ἐννοίᾳ» Κοινοπολιτείαν, τὴν καὶ πλησιεστέραν πρὸς τὴν μορφήν τοῦ διεθνoῦς ὀργανισμοῦ, δεδομένου ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν ἄλλοτε ἀποικιακῶν ἐδαφῶν ἔχουν ἤδη καταστῇ ἀπολύτως ἀνεξάρτητα ².

Ὁ καθηγητὴς Σπυρόπουλος ὑποστηρίζει ὅτι τὸ διεθνὲς καθεστῶς τοῦ Βρεταννικοῦ Commonwealth εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον ἀμφισβητουμένων ἐν τῇ θεωρίᾳ ³. Τοῦτο βιότι δύναται νὰ τύχῃ διαφόρου ἐρμηνείας ὡς πρὸς

1. G e o r g e T h u l l e n, Problems of the Trusteeship System: A Study of Political Behavior in the United Nations, Genève, 1965, Γ. Τ ε ν ε κ ί δ ο υ, Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον, Ἀθῆναι, 1959, σ. 142.

2. Ἡ Κοινοπολιτεία περιλαμβάνει ὅχι μόνον τὰ ἀνεξάρτητα κράτη-μέλη ἀλλὰ καὶ περιοχὰς ἐξαρτωμένας ἀπὸ τὸ Ἑν. Βασίλειον καὶ τὰ ἀνεξάρτητα κράτη-μέλη, εἰς ὁρισμένας δὲ περιπτώσεις καὶ κράτη πρώην μέλη τῆς (Ἰρλανδία). Βλ. Sir K e n n e t h R o b e r t s - W r a y, Commonwealth and Colonial Law, London 1966.

3. I. Σ π υ ρ ο π ο ῦ λ ο υ, Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον, Β' ἔκδοσις, Ἀθῆναι 1940, σ. 112—113.

την νομικήν του μορφήν, ἀγαλόγως τῶν κριτηρίων ἐπὶ τῶν ὁποίων βασίζεται ἡ ἐρμηνεία τοῦ θεσμοῦ.

Κατ' ἄλλην ἄποψιν ἡ Βρεταννικὴ Κοινοπολιτεία¹ ἔνεκα τῆς ἰδιομορφίας της εἶναι δυσχερὲς νὰ προσδιορισθῇ ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως, ἰδίως ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ διαρκὴς ἐξέλιξις αὐτῆς.

Υποστηρίζεται ἐπίσης ὅτι: «τὰ ἀνεξάρτητα κράτη-μέλη της ἀποτελοῦν μίαν κοινωνίαν ἔθνων, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐνσωματώθησαν κοινότητες διασκορπισμέναι ἀνὰ τὰς πέντε ἡπείρους, ἅλως διάφοροι μεταξὺ των ἀπὸ ἀπόψεως καταγωγῆς, πνευματικῶν καὶ θρησκευτικῶν παραδόσεων, πολιτικῶν καθεστώτων, συνδεθεῖσαι ὅμως διὰ συναισθηματικῶν, ἠθικῶν, οἰκονομικῶν ἢ ἄλλων, πολλὰκις ἀπροσδιορίστων, δεσμῶν τοὺς ὁποίους ἐκληροδότησεν εἰς αὐτὰς τὸ παρελθόν².

Ὁ Jean-Jacques Chevallier, εἰς τὴν πρὸ τριακονταετίας δημοσιευθεῖσαν πραγματείαν του «Ἡ Κοινωνία τῶν Βρεταννικῶν Ἐθνῶν»³, ἀναφέρει τὰς ὀνομασίας: Communauté (μὲ τὴν ἑννοιαν τοῦ Commonwealth) ἢ «Κοινωνία τῶν Βρεταννικῶν Ἐθνῶν». Εἶναι γεγονός ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς της ὡς ὁμοσπονδιακῆς διαρθρώσεως ἀπεκλείσθη. Ἡ Communauté ἀποτελεῖ τὴν πλησιεστέραν ἀπόδοσιν τῆς «Commonwealth» εἰς τὴν Γαλλικὴν, χωρὶς ὅμως νὰ ἔχωμεν τὴν ἐπικρατοῦσαν σήμερον μορφήν τῆς Κοινότητος καὶ τὰ χαρακτηριστικά της. Ἡ διαμορφωθείσα πρὸς στιγμὴν καὶ οἶοναι «εἰς τὰ χαρτιά» Γαλλικὴ Κοινότης⁴ δὲν δύναται νὰ τύχῃ παραλληλισμοῦ πρὸς τὴν Κοινοπολιτείαν.

Ἐξ ἄλλου, ὁ καθηγητὴς Rousseau⁵, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ 1926—1939 περίοδον, ὑποστηρίζει ὅτι ἐπεκράτησαν (καθισταμένης ἐμφανοῦς τῆς ἀδεσβαιότητος περὶ τὴν ὁρολογίαν) συγχρόνως δύο ὅροι, οἱ ὁποῖοι προσδιόριζον διαφόρους ἐννοίας: 1) Ὁ ὅρος «Κοινοπολιτεία», ἀποδίδων

1. Κ. Θ. Εὐσταθιάδου, Διεθνὲς Δίκαιον, Α', Ἀθῆναι 1961, σ. 109.

2. Αἰκ. Τενεκίδου - Φραγκοπούλου, Οἱ Διεθνεῖς Ὄργανισμοί, Σημειώσεις Δ.Δ.Δ., Β', Ἀθῆναι 1964, σ. 49.

3. Jean - Jacques Chevallier, La Société des Nations Britanniques, σ. 237, RCADI, 1938, V. 64. Ἡ ἑπαρξὺς δύο σημαντικῶν πηγῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ θεσμοῦ εἰς τὴν γαλλικὴν βιβλιογραφίαν ἀποτελεῖ ὁποσδήποτε ἀξιωματικόν γεγενός. Ὡς ἐκ τούτου ἡ συχνὴ παραπομπὴ εἰς τὰς ἐργασίας τῶν J. - J. Chevallier καὶ C. Rousseau, ἂν καὶ πρόκειται διὰ βρεταννικὸν θεσμόν, νομίζομεν ὅτι δὲν θὰ πρέπει νὰ ξενίσῃ.

4. Βλ. κατωτέρω σ. 63. Ἡ Γαλλικὴ Κοινότης ἐπεδιώχθη ὅπως συσταθῇ ὑπὸ τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ ἡ προσπάθεια αὕτη ἀπέτυχε.

5. Charles Rousseau, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 5.

ἐπακριδῶς τὴν διαμορφωθείσαν σχέσιν μεταξύ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου καὶ τῶν Κτήσεων, θεωρουμένων ἀπασῶν ὡς αὐτονόμων καὶ διακεκριμένων τῆς παλαιᾶς Μητροπόλεως, αἱ μετὰ τῆς ὁποίας σχέσεις ἦσαν σχέσεις ἰσότητοι, καὶ 2) ὁ ὅρος «Αὐτοκρατορία», χρησιμοποιούμενος διὰ τὸ σχῆμα τὸ ἀποτελούμενον ἀπὸ τὴν Μεγ. Βρεταννίαν, τὰς ἀποικίας της, τὰ προτεκτοράτα καὶ τὰς ὑπὸ ἐντολὴν περιοχάς. Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Αὐτοκρατορίας αἱ σχέσεις μεταξύ Μητροπόλεως καὶ τῶν ὑπερποντίων της ἐδαφῶν ὑπῆγοντο εἰς τὰς ἀρχάς τῆς ἱεραρχίας καὶ τῆς ὑποταγῆς, αἱ ὁποῖαι ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐχαράκτιζον τὸ καθεστὼς τῶν ἀποικιακῶν Αὐτοκρατοριῶν.

Κατ' ἄλλους ¹, «ἡ Κοινοπολιτεία ἀποτελεῖ ἓνα διακεκριμένον νέον τύπον πολυεθνικοῦ κράτους — ἢ ἀκριθέστερον — μίαν Σύνδεσιν (Association) Κρατῶν».

Ἐξ ὧν τῶν ὡς ἄνω ἐκτεθέντων, ὡς συνοπτικὸς ὁρισμὸς διὰ τὴν Κοινοπολιτείαν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ διατυπωθῇ ὁ ἀκόλουθος:

Ἡ Κοινοπολιτεία ἀποτελεῖ ἰδιότυπον μορφήν διεθνοῦς ὀργανισμοῦ μὴ συσταθέντος διὰ συνθήκης, ἀποτελουμένου ἐκ συνόλου ἀνεξαρτήτων κρατῶν προελθόντων ἐκ τῶν πρώην βρεταννικῶν ἀποικιῶν καὶ ἐλευθέρως συνδεμένων μεταξύ των (μορφή association) ².

Διὰ τοῦ ὅρου «Κοινοπολιτεία» ἀποδίδεται ἐλληνιστὶ ἡ ἀγγλικὴ λέξις Commonwealth.

Ἡ λέξις εἶναι σύνθετος ἐκ τοῦ common (κοινός) καὶ wealth (εὐημερία ἢ πολιτεία). Εἰδικώτερον χρησιμοποιεῖται καὶ πρὸς δήλωσιν μορφῆς ἐνότητος κρατῶν αὐτονόμων καὶ κυριάρχων, ἐλευθέρως ἠνωμένων. Ὡς ἐκ τούτου, τόσον κατὰ λέξιν ὅσον καὶ κατ' ἔννοιαν, ἡ ἀπόδοσις τοῦ ὅρου ἐλληνιστὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐπιτυχής.

Σημειωτέον ὅτι ὁ ὅρος δὲν καθιερώθη ἐπισήμως. Ἡ ὀνομασία «Βρεταννικὴ Αὐτοκρατορία» παρεχώρησε βαθμυδὸν τὴν θέσιν της εἰς τὴν «Βρεταννικὴν Κοινοπολιτείαν τῶν Ἐθνῶν», βραδύτερον δὲ εἰς τὴν «Βρεταννικὴν Κοινοπολιτείαν» καὶ σήμερον ὁ ὅρος ἀπλῶς «Κοινοπολιτεία» θεωρεῖται ἐπαρκὴς διὰ νὰ δηλώσῃ τὰ ἀνεξάρτητα κράτη τὰ ὁποῖα διετέλεσαν βρεταννικαὶ ἀποικίαι καὶ τὰ ὁποῖα ἐξακολουθοῦν σήμερον νὰ ἀποτελοῦν μίαν ἰδιότυπον σύνδεσιν κρατῶν. Ὁ ὅρος «Αὐτοκρατορία», μὴ ἀνταποκρινόμενος πρὸς τὰς διεθνεῖς μετέπειτα ἐξελίξεις, ἔπαυσε νὰ χρησιμοποιῆται σὺν τῷ χρόνῳ.

1. G. S c h w a r z e n b e r g e r, Power Politics, London, 1951, σ. 71.

2. Βλ. καὶ Ε. Ρ ο ὄ κ ο υ ν α, Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότης καὶ ἡ Σύνδεσις τῆς Ἑλλάδος μετ' αὐτῆς, σ. 5: ὁ ὅρος association δὲν εἶναι ἔννοια μὲ ἀπολύτως καθωρισμένον περιεχόμενον.

Ἡ χρῆσις τοῦ ὅρου «Κοινότης», ἐκ τῆς γαλλικῆς ἀποδόσεως τοῦ Commonwealth διὰ τοῦ Communauté δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐπιτυχής, ἰδίως μάλιστα μετὰ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ὅρου πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ στενοῦ δεσμοῦ κρατῶν τῆς Αὐτικῆς Εὐρώπης. Ἐὰν διὰ τὰς Εὐρωπαϊκὰς Κοινοτήτας καὶ διὰ τὴν Κοινοπολιτείαν ἐχρησιμοποιεῖτο ὁ αὐτὸς ὅρος, τότε δὲν θὰ καθίστατο εὐχερὴς ἡ διάκρισις ὡς πρὸς τὴν μορφήν συνδέσεως τῶν κρατῶν εἰς ἑκατέραν τῶν περιπτώσεων.

Εἶναι προφανὴ τὰ αἷτια ἔνεκα τῶν ὁποίων ἀντικατεστάθη ὁ ὅρος «Αὐτοκρατορία» διὰ τῆς «Κοινοπολιτείας». Ὁ χαρακτηρισμὸς δὲ «βρεταννική» ἀπηλείφθη, ἀφ' οὗτοῦ τὰ πλείστα τῶν μετεχόντων εἰς αὐτὴν κρατῶν δὲν ἦσαν πλέον βρεταννικά καὶ κυρίως μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον, ὅταν ὁ ὅρος ἐθεωρεῖτο ἀπὸ τὰ Ἀφροασιατικά κράτη ὡς συνδεόμενος μὲ τὴν ἀποικιοκρατίαν. Σήμερον ὁ ὅρος «Κοινοπολιτεία» χρησιμοποιεῖται ἐπίσημως ὑπὸ τῆς Βρεταννίας εἰς ἅπαντα τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τοῦ Κράτους, ὡς καὶ εἰς τὴν ὀνομασίαν τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργείου.

Διὰ πρώτην φοράν γίνεται εὐρυτέρᾳ χρῆσις τοῦ ὅρου «Κοινοπολιτεία», ἀφ' οὗτοῦ ὁ Lionel Curtis ἐδημοσίευσεν τὰ βιβλία του: «Τὸ πρόβλημα τῆς Κοινοπολιτείας» καὶ «Ἡ Κοινοπολιτεία τῶν Ἑθνῶν», τὸ 1916 ¹. Ὁ λόρδος Ρόσπερυ, εἰς ὁμιλίαν του εἰς Ἀδελαΐδα τὸ 1884, εἶχεν ἤδη χαρακτηρίσει τὴν Αὐτοκρατορίαν ὡς «Κοινοπολιτείαν τῶν Ἑθνῶν», ἀλλ' ὁ ὅρος οὗτος κατέστη εὐρέως γνωστός, κυρίως διὰ τῶν ὡς ἄνω ἔργων. ²

Εἰς ἀπόφασιν τῆς «Πολεμικῆς Αὐτοκρατορικῆς Συνδιασκέψεως (Imperial War Conference) τοῦ 1917, ἐμφανίζεται συγκερασμὸς τῶν ὅρων: «... τὰ αὐτόνομα ἔθνη τῆς Αὐτοκρατορικῆς Κοινοπολιτείας».

Ἡ μεταβολὴ ἐπῆλθε σχεδὸν χωρὶς νὰ ἐπιδιωχθῇ. Ὁ ὅρος «Αὐτοκρατορία» μετεδλήθη εἰς «Βρεταννική Κοινοπολιτεία» καί, ἀπὸ τοῦ 1948, ὁ «Βρεταννὸς ὑπῆκοος» ἤρχισε νὰ χαρακτηρίζεται ὡς «British subject» ἀντὶ «British citizen», διὰ νὰ φθάσωμεν οὕτω, οὐσιαστικῶς, εἰς τὴν «κοινοπολιτειακὴν ὑπηκοότητα». Ἀπὸ τοῦ 1950 ἐγκατελείφθη καὶ ὁ ὅρος Dominion, ἀντικατασταθεὶς διὰ τοῦ ὅρου «μέλος» ἢ «κράτος-μέλος τῆς Κοινοπολιτείας».

Ἡ Διακήρυξις τῆς 28ης Μαΐου 1953 χαρακτηρῖζει τὴν Βασίλισσαν Ἑλισάβετ Β', διὰ πρώτην φοράν, ὡς «Κεφαλὴν τῆς Κοινοπολιτείας» (Head of the Commonwealth), ἄνευ τοῦ χαρακτηρισμοῦ «Βρεταννική».

1. Βλ. K. C. W h e a r e, Constitutional Structure of the Commonwealth, Oxford, 1960, σ. 2—3.

2. Κατ' ἄλλους καθιερώθη εὐρύτερον ἀφ' οὗτοῦ ὁ Στρατάρχης Σμάιτς ἐχρησιμοποίησε τὸ 1917 τὸν ὅρον: Βρεταννική Κοινοπολιτεία τῶν Ἑθνῶν.

Τὸ γεγονός εἶναι ὅτι ὁ L. Curtis ἀνεφέρετο εἰς μίαν Κοινοπολιτείαν μὲ κοινήν διάρθρωσιν, ὁμοιάζουσαν πρὸς ὁμοσπονδίαν ¹. Οὕτω, χρησιμοποιοῦντες σήμερον τὴν ὀρολογίαν τοῦ Curtis, δὲν ἀναφερόμεθα εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ ὅρου, ἀλλὰ εἰς τὸ γράμμα καὶ μόνον. Ἡ ὀρολογία τοῦ Curtis (Commonwealth of British Nations) ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον εἰς τὸ συνταχθῆν μετ' ἄλλων Memorandum Selborne ² κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς Νοτιοαφρικανικῆς Ἐνώσεως (1901), ὑποδηλοῦσα τὴν ἰσότητά των μετεχόντων ἐδαφῶν. Βάσει τῆς ἐννοίας αὐτῆς διεμορφώθη ἡ Κοινοπολιτεία τῆς Αὐστραλίας, ὁμοσπονδικῆς μορφῆς.

Οὕτω καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ὀνομασίας, ὅπως καὶ εἰς ὅλα τὰ θέματα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν Κοινοπολιτείαν, ἐπεκράτησεν ἡ ρευστότης, ὡς συμβαίνει καὶ εἰς τὴν ὅλην διάρθρωσίν της. Λαμβανομένων δὲ ὑπ' ὄψιν τῶν ἐπικρατουσῶν σήμερον εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις τάσεων, ὁ καθιερωθεὶς ὅρος «Κοινοπολιτεία» ἀποδίδει ἀκριβῶς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ βρεταννικῆς προελεύσεως ὁμίλου ἀνεξαρτήτων κρατῶν καὶ εἶναι σύμφωνος πρὸς τὰς ἐπιδιώξεις τῶν οἰκουμενικῆς ³ μορφῆς διεθνῶν ὀργανισμῶν.

2. Ἱστορικὴ ἐξέλιξις

Ἡ Βρεταννία συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τοῦ Κόσμου. Ἡ δημιουργία τῆς Βρεταννικῆς Αὐτοκρατορίας ἀπετέλεσε τὴν ὑλοποίησιν τῆς ἰσχύος της, διαμορφωθείσης οὕτω μιᾶς Δυνάμεως, περιλαμβανομένης ἐδάφει τῶν πέντε ἡπείρων. Κίνητρον πρὸς ἀποικοποίησιν τῶν ἐδαφῶν ἦτο ἡ αὔξησις τῆς ἰσχύος τῆς Μεγάλης Βρεταννίας καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν ἐδαφῶν πρὸς ὄφελος τῆς Μητροπόλεως. Συγχρόνως ὁμως καθίσταται ἀναμφισβήτητος καὶ ἡ πολιτιστικὴ ἐπίδρασις εἰς πολλὰς τῶν ἀποικιῶν καὶ ἡ εὐμενὴς ἐπίδρασις τῆς Μητροπόλεως ἐπὶ τῆς προόδου των. Ἡ συνεχὴς δὲ βελτίωσις καὶ ἐπίδρασις ἦτο φυσικὸν νὰ ὀδηγήσουν εἰς τὰς διαμορφωθείσας, μετὰ τὸν Β'. Παγκόσμιον Πόλεμον, ἐντόνους τάσεις ἀνεξαρτησίας τῶν ἀποικιῶν.

Συντελεστής τῆς ἀναπτύξεως τῆς Βρεταννικῆς Αὐτοκρατορίας ὑπῆρξε κυρίως ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐλευθερίας τῶν θαλασσῶν. Ὁ Γρότιος ὑπῆρξεν ὁ θεμελιωτὴς τῆς ἀρχῆς ταύτης ⁴, καθιερωθείσης μετὰ ποι-

1. K. C. W h e a r e, ἐνθ' ἀν. σ. 89.

2. C h. R o u s s e a u, ἐνθ' ἀν. I, σ. 2.

3. Ὡς «οἰκουμενικοὶ» ἢ παγκόσμιοι ὀργανισμοὶ χαρακτηρίζονται οἱ ὀργανισμοὶ ἐκείνοι οἱ ὅποιοι ἔχουν εὐρείαν γεωγραφικὴν βάσιν, ὡς ὁ ΟΗΕ, καὶ ποικίλους σκοποῦς. Βλ. G. Schwarzenberger, Power Politics, London, 1951.

4. Βλ. Γ. Τενεκίδου, Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον, Ἀθήναι, 1959, σ. 70.

κίλας αντιδράσεις από τα τέλη του 17ου αιώνα. Η ελευθερία της ανοικτής θαλάσσης περιλαμβάνει κυρίως την ελευθερία της ναυσιπλοΐας, δευτερευόντως δε την ελευθερία της αλιείας και τοποθέτησης καλωδίων τηλεπικοινωνιών. Η ελευθερία των θαλασσών, και κυρίως η ελευθερία της ναυσιπλοΐας δια της προσεγγίσεως πλοίων εις τους υπερπόντιους λιμένες, υπήρξεν ο βασικός παράγων εξαπλώσεως της Βρεταννικής Αυτοκρατορίας και τουτο λόγω του κατ' ἐξοχήν θαλασσίου χαρακτήρος της Βρεταννίας, ούσης νησιωτικού κράτους, και της αναπτύξεως του στόλου της. Η δια θαλάσσης επικοινωνία με τον λοιπόν κόσμον υπήρξε συντελεστής του πολλαπλασιασμού των αποικιών, φορεὺς τῆς διαδόσεως του πολιτισμοῦ διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν πάσης φύσεως συναλλαγῶν καὶ στοιχείον ἀκμῆς καὶ ἰσχύος τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου.

Ἡ Βρεταννικὴ Αυτοκρατορία ἔφθασεν εἰς τὸ ἀπόγειον τῆς ἰσχύος της πρὸ τῆς ἐκδηλώσεως τῶν τάσεων ἀνεξαρτησίας εἰς τὰς σημερινὰς Ἡνωμένες Πολιτείας τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Ἡ ἐκ τῶν πραγμάτων ἀνάγκη χειραφετήσεως τῶν ἀποικιῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς υπήρξεν ἡ σημαντικωτέρα ἀπώλεια διὰ τὸ αὐτοκρατορικὸν συγκρότημα, τὸ ὁποῖον δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ διατηρήσῃ τὴν παλαιὰν μονολιθικὴν συγκρότησιν καὶ συνοχὴν του. Ἐφεξῆς χειραφετούμενα ἔδαφη, μετὰ τὴν αὐτοκυδέρνησιν, ἀπέκτων τὴν ἀνεξαρτησίαν των καὶ εἴτε, συνήθως, συνέχισον τὴν παραμονὴν των εἰς τὰ πλαίσια τῆς διαμορφουμένης καὶ ἀναπτυσσομένης σὺν τῷ χρόνῳ Κοινοπολιτείας, εἴτε ἀπεμακρύνοντο τοῦ Βρεταννικοῦ ὁμίλου κρατῶν. Βεβαίως, ἡ διαδικασία ἡ ὀδηγοῦσα πρὸς τὴν αὐτοκυδέρνησιν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν, συνήθως προεβλέπετο τόσο ἀπὸ τοὺς Διεθνεῖς Ὄργανισμοὺς (Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν — ΟΗΕ), ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν Μεγάλῃν Βρεταννίαν. Εἰς ἐλαχίστας περιπτώσεις ἠναγκάσθη ἐκ τῶν πραγμάτων, ἐκ λόγων ἀνωτέρας βίας, ἡ τελευταία νὰ παραχωρήσῃ ἀνεξαρτησίαν.

Ἡ ὅλη ἀποικιακὴ πολιτικὴ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου ἀρχίζει νὰ συντονίζεται κατὰ τὸ 1660, ὅτε τὸ πρῶτον παρατηρεῖται λειτουργοῦσα εἰδικὴ κυβερνητικὴ ὑπηρεσία, ἀσχολουμένη μετὰ τὰς ὑποθέσεις τῶν ἀποικιῶν. Τὸ 1830 αἱ ἀποικίαι συγκεντρώνουν τὸ ἰδιαιτέρον καὶ συστηματικὸν ἐνδιαφέρον τῆς Μητροπόλεως, ἰδίως λόγω τῆς ἀρξαμένης μεταβολῆς τῆς μορφῆς τοῦ πολιτικοῦ καθεστώτος των καὶ τοῦ βαθμοῦ ἐξαρτήσεως τῶν υπερπόντιων ἐδαφῶν ἔξ αὐτῆς. Συνιστᾶται πλέον εἰδικὸν Ὑπουργεῖον ἐπὶ τῶν Ἀποικιῶν καί, ὁραδύτερον, εἰς τὰ πλαίσια τῆς ἀρμοδιότητός του, λειτουργεῖ κεχωρισμένη Διεύθυνσις τοῦ ὡς ἄνω Ὑπουργείου διὰ τὰς Ἰνδίας.

Ἐκάστη ἀποικία τοῦ Στέμματος (ἡ συνηθέστερον ἀπαντῶσα τότε γομικὴ μορφή τῶν υπερπόντιων ἐδαφῶν ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς Αυτοκρατορίας) ἐκυδερνᾶτο ὑπὸ Κυβερνήτου, ὡς ἐκπροσώπου τοῦ Βασιλέως 1.

---

1. The Monarchy and the Commonwealth, COI, London, 1962, σ. 1.

Βαθμηδὸν ἤρχισε παραχώρησις ἀρμοδιοτήτων πρὸς τὰ ὄργανα τὰ τελού-
ντα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Κυβερνήτου. Βραδύτερον ἐδόθη ἡ δυνατότης ἐκ-
προσωπήσεως τῶν ἀποίκων καί, σπανιώτερον, τῶν ἰθαγενῶν.

Ὁ Καναδᾶς ἦτο ἡ πρώτη, χρονικῶς, ἀποκτήσασα ἐκ τῶν ἀποικιῶν
σχετικὴν αὐτονομίαν θάσει τῆς ἐκθέσεως τοῦ Λόρδου Durham (1839)
ἀφοῦ, προηγουμένως, αἱ Ἑνωμέναι Πολιτεῖαι εἶχον ἀποκτήσει τὴν ἀνεξαρ-
τησίαν των. Ἡ αὐτονομία τοῦ Καναδᾶ ἀποτελεῖ καὶ τὸν σημαντικώτερον
σταθμὸν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς Κοινοπολιτείας.

Τὸ 1847 συνεστήθη ἐκεῖ, τὸ πρῶτον, τοπικὴ Κυβέρνησις. Ἐκολούθη-
σεν ἡ Αὐστραλία μὲ ἐφαρμογὴν ἀναλόγου ἀποκεντρώσεως. Ἡ ἐφαρμογὴ
τῆς ἀποκεντρώσεως δὲν περιελάμβανεν εἰσέτι τὴν ἄσκησιν ἐξωτερικῆς καὶ
ἀμυντικῆς πολιτικῆς καὶ τὴν λειτουργίαν τοῦ Κοινοβουλίου, θέματα ὑπα-
γόμενα ἀρχικῶς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Μητροπόλεως. Ἐπονται ἡ Νέα
Ζηλανδία (1907) καὶ ἡ Νοτιοαφρικανικὴ Ἑνωσις (1909). Διεμορφώθη
οὕτω ἕν σύνολον ἰσοτίμως μετεχόντων εἰς τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον ἀποι-
κιακῶν ἐδαφῶν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Dominions¹, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ
τὰς ἀποικίας τοῦ Στέμματος. Ἦδη τὸ 1901 εἶχε γίνει ἐπισήμως ἀποδεκτὴ
ἡ ἀρχὴ τῆς «αὐτοδιοικήσεως εἰς τὰς ἀνὰ τὰς θαλάσσας Βρεταννικὰς Κτή-
σεις».

Ὁ ὅρος Dominion, κατὰ πολὺ ἡπιώτερος τοῦ ὅρου «ἀποικία», κα-
θιεροῦται διὰ τὴν ἐξειλιγμένην μορφήν τῆς αὐτοκυβερνωμένης ἀποικίας,
μὲ βασικά χαρακτηριστικά τὴν ἄσκησιν τῶν κυρίως ἐξουσιῶν ἀρχικῶς ὑπὸ
τῆς Μητροπόλεως, παραχωρούσης σταδιακῶς τὴν ἄσκησιν τούτων μέχρι
τῆς πλήρους ἀνεξαρτησίας. Μὲ θάσιν τὴν ἀρχὴν ταύτην συνιστᾶται, διὰ
πρώτην φοράν, τὸ 1907 εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἀποικιῶν Διεύθυνσις διὰ τὰς
Κτήσεις.

Ἡ Ἀποικιακὴ Συνδιάσκεψις τοῦ ἰδίου ἔτους θεωρεῖται γενικῶς ὡς
ἀφετηρία τῆς μεταβολῆς τῆς Βρεταννικῆς Αὐτοκρατορίας εἰς Κοινοπολι-
τείαν. Κατόπιν τῆς ὥς ἄνω Συνδιασκέψεως, εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν περιε-
λήφθησαν τὰ πρῶτα «αὐτόνομα» Κράτη τῆς Αὐτοκρατορίας, ἦτοι ἡ Ὁμο-
σπονδία τοῦ Καναδᾶ, ἡ «Κοινοπολιτεία» τῆς Αὐστραλίας, ἡ Νέα Ζηλαν-
δία, ἡ Νοτιοαφρικανικὴ Ἑνωσις², τὸ ἐλεύθερον Ἰρλανδικὸν Κράτος²
καὶ ἡ Νέα Γῆ³.

1. Βλ. K. C. W h e a r e, The Statute of Westminster and
Dominion Status, London, 5th ed., 1953, σ. 304. Ὑποστηρίζεται ἡ ἄποψις
ὅτι ὁ ὅρος Dominion ἀφορᾷ εἰς τὰ ὑ π ε ρ ο ν τ ι α μ έ λ η τῆς Κοινοπο-
λιτείας. Ἐπεκράτησεν ἑλληνιστί, ἀνεπιτυχῶς νομίζομεν, ὁ ὅρος «Κτήσεις» πρὸς ἀ-
πόδοσιν τοῦ Dominion.

2. Τότε μετεῖχον ἀκόμη τῆς Κοινοπολιτείας.

3. Ἡ Νέα Γῆ τελικῶς, μὴ δυνηθεῖσα ν' ἀντεπεξέλθῃ οἰκονομικῶς εἰς τὸ
καθεστὼς τῆς αὐτονομίας κτήσεως, συνηνώθη τελικῶς μετὰ τοῦ Καναδᾶ.

Ἡ ἰδίᾳ διεθνῆς νομικῆ προσωπικότης ἐκάστης Κτήσεως καὶ ἡ ἰσότημος συμμετοχὴ τῆς εἰς τὰς Αὐτοκρατορικὰς Συνδιασκέψεις, ἀνεξαρτήτως τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ τελικὴ ἀπόφασις ἐνίοτε ἐναπέκειτο εἰς τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον, ἀποτελεῖ στοιχεῖον σημαντικὸν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν Κτήσεων πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν.

Αἱ «αὐτοκρατορικαὶ συνδιασκέψεις» κατέστησαν τὸ μέσον κυβερνητικῆς συνεργασίας μεταξὺ τῆς Μεγάλης Βρεταννίας καὶ τῶν Dominions, κατὰ δὲ τὸν πόλεμον τοῦ 1914—1918, κηρυχθέντα δι' ἀποφάσεως τῆς Μεγάλης Βρεταννίας, ἡ ἐμπόλεμος κατάστασις ἐκάλυψεν αὐτομάτως ὁλόκληρον τὴν Αὐτοκρατορίαν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν Dominions. Θεωρητικῶς, ἠδύναντο αἱ Κτήσεις νὰ μὴ μετάσχουν ἐνεργῶς εἰς τὰς πολέμικας ἐπιχειρήσεις, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει τοῦτο δὲν συνέβη οὔτε κατὰ τὸν Β'. Παγκόσμιον Πόλεμον, ὅτε ὅμως *χωριστὰ* κηρύξεις πολέμου ἐγένοντο ὑφ' ἐκάστης αὐτοκυβερνωμένης Κτήσεως δι' ἑἷον λογαριασμὸν (πλὴν τῆς Ἰρλανδίας: οὐδετερότης).

Ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ Westminster

Ὁ Lloyd George τὸ 1921 εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων προσπαθεῖ νὰ προσδιορίσῃ τί σημαίνει «Dominion status»¹. Οὗτος ὑπεστήριξεν ὅτι «τοιοῦτος ὁρισμὸς ἦτο δυσχερὴς καὶ ἐπικίνδυνος». Τελικῶς περιωρίσθη εἰς τὴν ἄποψιν καθ' ἣν «τὸ καθεστὼς Dominion διὰ τὴν Ἰρλανδίαν, ἦτο ἐκείνο ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐτέλουν ὁ Καναδᾶς, ἡ Αὐστραλία, ἡ Νότιος Ἀφρική, ἡ Νέα Ζηλανδία καὶ ἡ Νέα Γῆ».

Ἡ διατήρησις τοιαύτης ἀσαφείας περὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ ὅρου ἦτο ὅμως ἐξ ἴσου ἐπικίνδυνος. Οὕτω τὰ συμφωνηθέντα κατὰ τὰς Αὐτοκρατορικὰς Συνδιασκέψεις τοῦ 1925 καὶ 1930 διευκρινήθησαν εἰς τὸν Καταστατικὸν Χάρτην τοῦ Westminster² τοῦ 1931, ἰσχύσαντος ἀπὸ τῆς 11ης Δεκεμβρίου 1931 μὲ συνταγματικὴν ἰσχύν. Οὗτος, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, ἐρρύθμιζε τὰς σχέσεις τῶν Κτήσεων μετὰ τῆς Μητροπόλεως καὶ ἀπετέλεσεν οὐσιαστικῶς τὸν ἐλλείποντα Καταστατικὸν Χάρτην τῆς Κοινοπολιτείας.

Προηγουμένως, τὸ 1917, εἰς τὴν Αὐτοκρατορικὴν Πολεμικὴν Συνδιάσκεψιν (Imperial War Conference) ἐπιβεβαιοῦται ἡ παραχώρησις αὐτονομίας πρὸς τὰς Κτήσεις ὡς «ἐθνῶν μιᾶς Αὐτοκρατορικῆς Κοινοπολιτείας».

1. Βλ. K. C. W h e a r e, The Statute of Westminster and Dominion Status, 5th ed., London, σ. 21, 24.

2. Βλ. K. C. W h e a r e, The Statute of Westminster and Dominion Status, σ. 3, «Οἱ πλέον σημαντικοὶ τῶν κανόνων αὐστηροῦ δικαίου οἱ ὁποῖοι προσδιορίζουν τὸ καθεστὼς τῶν Κτήσεων δέον ὅπως ἀναζητηθοῦν εἰς ἕνα Νόμον τοῦ Κοινοβουλίου τοῦ Ἡν. Βασιλείου: τὸν Καταστατικὸν Χάρτην τοῦ Westminster».

Τὸ 1926, ἡ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Λόρδου Balfour συσταθεῖσα ὑπὸ τῆς Αὐτοκρατορικῆς Συνδιασκέψεως Ἐπιτροπὴ περιέλαβεν εἰς τὴν Ἐκθέσιν της τὰ ἀκόλουθα ὡς πρὸς τὰς τότε Κτήσεις:

«Εἶναι αὐτόνομοι πολιτειακαὶ ὀντότητες ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς Βρεταννικῆς Αὐτοκρατορίας, συνταγματικῶς ἴσαι, οὐδὲν ἑξερτημέναι μεταξὺ τῶν ὑπὸ οἰανδήποτε ἔποψιν, ὡς πρὸς τὰς ἑσωτερικὰς ἢ τὰς ἑξωτερικὰς τῶν ὑποθέσεις, ἐν τούτοις ἠγνωμέναι διὰ κοινῆς ὑπαγωγῆς εἰς τὸ Στέμμα, καὶ ἐλευθέρως συνδεδεμένα: (associated) ὡς μέλη τῆς Βρεταννικῆς Κοινοπολιτείας τῶν Ἑθνῶν».

Ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ καθιεροῦνται διὰ τῆς ἐκθέσεως Balfour ὡς πρὸς τὸ καθεστῶς τῶν «Κτήσεων»: Μία Κτήσις ἀποτελεῖ πολιτειακὸν ἔδαφος, διάφορον τῆς Μεγάλῃς Βρεταννίας, ὑπαγόμενον εἰς τὸ Στέμμα, εἶναι ἰσότημος ἀπὸ ἀπόψεως καθεστῶτος πρὸς τὴν Μεγάλην Βρεταννίαν καὶ εἶναι συνδεδεμένη ἐλευθέρως μετ' αὐτῆς, ὅτλ. δὲν ὑπάρχει δέσμευσις ὡς πρὸς τὴν ἀποχώρησιν. Ἐξ αὐτῶν, σημαντικώτερον χαρακτηριστικὸν εἶναι: ἡ ἰσοτιμία, ὡς ἀναφέρει καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ ¹.

Τὸ σημαντικὸν πρόβλημα πρὸς διευθέτησιν ἦτο ἡ ἱκανοποίησις τριῶν ἀλληλεξαρτωμένων συνταγματικῶν προβλημάτων: α) ἡ εὐρεσις ἱκανοποιητικῆς συνταγματικῆς διαρθρώσεως ὑπὸ τῶν πολιτικῶν, ὥστε νὰ διευθετῶνται αἱ ἑσωτερικαὶ ὑποθέσεις ἐκάστης ἀποικίας, β) ἀκολούθως, συνταγματικὴ λύσις, ὥστε νὰ ρυθμίζωνται αἱ ὑποθέσεις αἱ ὁποῖαι, ἂν καὶ ἐπιδροῦν ἐπὶ τῶν ἑσωτερικῶν συμφερόντων ἐκάστης ἀποικίας, ἐπηρέαζον καὶ τὰ συμφέροντα ὁμίλου τοιούτων ἀποικιῶν ἐξαρτωμένων ἐξ ἄλλων ², τέλος γ) τὸ πρόβλημα τῆς ἐξευρέσεως ρυθμιστικῆς λύσεως διὰ τὰς ὑποθέσεις αἱ ὁποῖαι, ἐκτὸς τῶν ἄνωτέρω, ἐπηρέαζον ἐν τμήμα τῆς Αὐτοκρατορίας ἢ τοῦ κόσμου καὶ διὰ τοῦτο ἦσαν «ἑξωτερικαὶ» ἢ «αὐτοκρατορικαὶ» ὑποθέσεις καὶ ὅχι: ἀπλῶς ἀποικιακαὶ ἢ διαποικιακαὶ ὑποθέσεις ².

Γενικὴν λύσιν διὰ τὰ ἄνωτέρω ἀπετέλεσεν ἡ παραχώρησις αὐτοκυβερνήσεως. Τὸ πρόβλημα ἐλύθη μερικῶς καὶ διὰ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Westminster, διὰ τοῦ ὁποῖου: α) κατηργήθη ὀριστικῶς ἡ χρῆσις τοῦ ὅρου «Ἀποικία» διὰ τὰς Κτήσεις, β) τὸ Στέμμα ἀνεγνωρίσθη, πέραν τῆς ἡγεμονίας του ἐπὶ τῆς Αὐτοκρατορίας, ὡς συνδετικὸς κρίκος καὶ τῆς Κοινοπολιτείας, καὶ γ) οὐδεὶς νόμος τῆς Μητροπόλεως ἴσχυε κατ' ἐπέκτασιν διὰ τὰς Κτήσεις, ὡς συνέβαινε διὰ τὰς ἀποικίας, ἐὰν δὲν τὸ ἐπεθύμουν αὗται.

1. «Ἡ ἰσοτιμία καθεστῶτος ὅσον ἀφορᾷ τὴν Βρεταννίαν καὶ τὰς Κτήσεις, ἀποτελεῖ οὕτω τὴν θεμελιώδη ἀρχὴν τὴν διέπουσαν τὰς διατοκρατορικὰς μας σχέσεις», εἰς τὴν κυριολεξίαν τὰς «ἐνδοαυτοκρατορικὰς», ἐνθ' ἂν. σ. 34, K. C. Wheare.

2. Ἐμφανὴς ἡ ἐπίδρασις τῆς ἑσωτερικῆς ἐπὶ τῆς ἑξωτερικῆς πολιτικῆς.

Ἡ ἀναγνώρισις τοῦ Στέμματος ὑπῆρξε τὸ μόνον ἀντικείμενον τὸ ὁποῖον προεκάλεσε ποιάς τινας δυσχερείας, προσκαίρους, εἰς τὴν διεύρυνσιν τῆς Κοινοπολιτείας, λόγῳ τοῦ πολιτεύματος ὀρισμένων νέων ἀνεξαρτήτων κρατῶν, προερχομένων ἐκ τῆς Βρεταννικῆς Αὐτοκρατορίας. Μεταπολεμικῶς δὲ ἡ ἀναγνώρισις ἔλαβε πλείστας ὅσας φραστικὰς διατυπώσεις, ἱκανοποιούσας τοὺς ἐνδιαφερομένους, ἄνευ ὅμως οὐσιαστικῆς σημασίας. Ὁ πρῶτον ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Κοινοπολιτειακῶν Σχέσεων¹ Duncan Sandys ὑποστηρίζει τὴν ἀποφιν ὅτι «ἡ Βασίλισσα δὲν εἶναι μόνον τὸ σύμβολον τῆς παρουσίας ἐνότητός μας. Εἶναι ἐπίσης ἡ ὑπευθύνισις τοῦ κοινοῦ παρελθόντος, τὸ ὁποῖον διαιμοιράσθημεν, εἰς ὀρισμένας μάλιστα περιπτώσεις, ἐπὶ διαστήμα περισσότερον τῶν δύο αἰώνων».

Ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ Westminster θεωρεῖται γενικῶς ὡς ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τῆς Κοινοπολιτείας, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐστηρίχθησαν μεταγενεστέρως διάφοροι Πράξεις, ὡς καὶ αἱ ἀκολουθήσαντι διακηρύξεις ἀνεξαρτησίας τῶν ἄλλοτε ἀποικιακῶν ἐδαφῶν καὶ Κτήσεων καὶ ἐκ τοῦ κειμένου του ἐχρησιμοποιήθησαν αὐτοῦσια τμήματα εἰς ταύτας.

Μὲ τὴν λήξιν τοῦ Β'. Παγκοσμίου Πολέμου ἡ συνεργασία Μητροπόλεως καὶ Κτήσεων χαλαροῦται ἔτι περαιτέρω. Πρέπει νὰ τονισθῇ τὸ γεγονός ὅτι ἐκ τῆς χαλαρώσεως τῆς συνοχῆς τῆς Βρεταννικῆς Αὐτοκρατορίας ὠδηγήθημεν εἰς Δ. Ο., ἐνῷ συνήθως συμβαίνει τὸ ἀντίθετον διὰ τὴν δημιουργίαν ἐνὸς Δ. Ο. Ἡ Κοινοπολιτεία, ἀκολουθοῦσα τὴν δυναμικὴν ἐξέλιξιν τῆς, διαμορφοῦται συμφώνως πρὸς τὰς νέας διεθνεῖς τάσεις.

Ἡ Δημοκρατία τῆς Ἰρλανδίας, διάδοχος τοῦ Ἐλευθέρου Ἰρλανδικοῦ Κράτους, ὑπῆρξε φορεὺς σημαντικῶν ἐξελίξεως ὡς πρὸς τὴν συνταγματικὴν διάρθρωσιν τῆς Κοινοπολιτείας. Ἀποκτήσασα Σύνταγμα τὸ 1922 καὶ βελτιώσασα τοῦτο τὸ 1937, κατέστη Δημοκρατία τὸ 1948 δι' εἰδικῆς συνταγματικῆς Πράξεως: τῆς Republic of Ireland Act. Ἡ Ἰρλανδία, ἀφοῦ προηγουμένως διέκοψε τὴν σχέσιν ὑποταγῆς τῆς εἰς τὸ Στέμμα, ἀπεχώρησε τῆς Κοινοπολιτείας τὸ 1949, ἀπολαμβάνουσα ὀρισμένων προνομίων, τῶν ὁποίων τυγχάνουν τὰ κράτη-μέλη. Τὸ Ἐλεύθερον Ἰρλανδικὸν Κράτος (ἡ σημερινὴ Ἰρλανδικὴ Δημοκρατία) μνημονεύεται εἰς τὸν Καταστατικὸν Χάρτην τοῦ Westminster 1931².

Ἡ Κοινοπολιτεία μεταπολεμικῶς

Μετὰ τὴν κατοχὴν, κράτη τῆς Κοινοπολιτείας (αἱ τότε Κτήσεις) ἀπέστειλαν δυνάμεις εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Κορέαν, εἰς τὰς δυνάμεις τῶν Ἠνωμένων Ἑθνῶν, περιελήφθη μεραρχία τῆς Κοινοπολι-

1. The Modern Commonwealth, January, London, 1962.

2. Ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ Westminster σκοπεῖ ὅπως ὑλοποιηθῶν ὀρισμέναι ἀποφάσεις ἐγκριθεῖσαι ὑπὸ τῶν Αὐτοκρατορικῶν Συνδιασκέψεων, τῶν πραγματοποιηθεισῶν κατὰ τὰ ἔτη 1926 καὶ 1930.

τείας¹. Εἰς δὲ τὰς εἰρηνευτικὰς δυνάμεις τοῦ ΟΗΕ τὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας μετέχουν ἐνεργῶς.

Εἰς τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον παρεχωρήθησαν, κατόπιν ἀποφάσεως τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, «ἐδάφη ὑπὸ ἐντολήν», τὰ ὁποῖα δὲν ἀνήκον εἰς τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον, ἀλλὰ ἀνετέθη εἰς τοῦτο προσωρινῶς ἡ μέριμνα διὰ τὴν διακυβέρνησίν των.

Ἡ περίπτωση αὕτη ὑπῆρξε λίαν συνήθης μετὰ τὸν Β'. Παγκόσμιον Πόλεμον, ὅτε ὁ ΟΗΕ ἀνέθεσεν εἰς προηγγμένα διοικητικῶς καὶ οἰκονομικῶς κράτη τὴν ἐπίδωξιν ὠρισμένων ἐδαφῶν. Τὰ ὑπὸ κηδεμονίαν ἢ «ὑπὸ ἐντολήν» Α», ὡς ἐχαρακτηρίσθησαν ἐπισήμως ὑπὸ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ἐδάφη, ὡς ἡ Παλαιστίνη, ἡ Συρία, ὁ Λίβανος, κατέστησαν σὺν τῷ χρόνῳ ἀνεξάρτητα² κράτη. Μετὰ τὸν Β'. Παγκόσμιον Πόλεμον, τὰ «ὑπὸ ἐντολήν» ἐδάφη ἐχαρακτηρίζοντο ὡς «ἐδάφη ὑπὸ κηδεμονίαν», συμφώνως πρὸς τὸν Καταστατικὸν Χάρτην τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν³.

Αἱ διαρρεθεῖσαι τὸ 1947, διὰ τῆς Indian Independence Act τοῦ 1947, Ἰνδία εἰς δύο ἀνεξαρτήτους πολιτειακὰς ὀντότητας, τὴν Ἰνδίαν καὶ τὸ Πακιστάν, ἀπετέλεσαν τὸν φορέα σημαντικῶν καινοτομιῶν εἰς τὰ πλαίσια τῆς Κοινοπολιτείας⁴ διότι Δημοκραταί, μὴ ὑπαγόμενοι εἰς τὸ Στέμμα, λόγῳ τοῦ πολιτεύματός των, διὰ πρώτην φορὰν μετέσχον τῆς Κοινοπολιτείας. Ἡ μὴ ὑπαγωγή των εἰς τὸ Στέμμα, ἀλλ' ἡ ἀπλὴ ἀποδοχὴ τούτου ὡς συμβόλου ἐλευθέρως συνδέσεως (association) τῶν ἔθνων τῆς Κοινοπολιτείας, ἀπετέλεσε θαθεῖαν τομὴν εἰς τὴν διάρθρωσιν καὶ τὸ μέλλον τῆς τελευταίας. Τὸ ἀποφασιστικὸν ὅγμα διὰ τὴν ὑπαρξίν εὐκαμφίας εἰς τὴν σύνθεσίν της εἶχε πλέον συντελεσθῇ.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἀποικιῶν τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου λειτουργοῦν κεχωρισμένως ὑπηρεσίαι διὰ τὰς ἀποικίας ἀφ' ἐνὸς καὶ διὰ τὴν Κοινοπολιτείαν ἀφ' ἑτέρου. Ἀκολουθεῖ, μετὰ ἐν ἔτος, ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Κεϋλάνης (4 Φεβρουαρίου 1948). Τὸ 1947 ἀπεσχίσθη ἤδη ἡ Βερμανία, θάσει συναφοῦς συνθήκης. Τὸ 1949 ἡ Νέα Γῆ ἐνσωματοῦται εἰς τὸν Καναδᾶ. Τὸ 1950 ἡ Ἰνδία ἀποτελεῖ τὴν πρώτην Δημοκρατίαν-μέλος τῆς Κοινοπολιτείας. Τὸ 1956 ἀκολουθοῦν νέα μέλη: ἡ Κεϋλάνη καὶ τὸ Πακιστάν.

1. Βλ. C. N. Barclay, First Commonwealth Division: The Story of the British Commonwealth Land Forces in Korea, 1950—1953, London, 1954.

2. Βλ. Γ. Τενεκίδου, Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον, Ἀθῆναι 1959, σ. 153.

3. Βλ. Καταστατικὸν Χάρτην τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν καὶ G. Thullen ἐνθ' ἀν.

4. Βλ. Γ. Τενεκίδου, Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον, Ἀθῆναι, 1959, σ. 153.

Ἡ Αὐτοκρατορία ἀνήκει ἐφεξῆς εἰς τὴν Ἱστορίαν. Νέα οἰκογένεια κρατῶν ἤρχισε νὰ διαμορφοῦται ἐντὸς τῆς Διεθνoῦς Κοινότητος: ἡ Κοινοπολιτεία.

Εἶχον προηγηθῇ αἱ «Λευκαὶ» Κτήσεις: Νέα Ζηλανδία, Καναδάς, Νοτιοαφρικανικὴ Ἑνωσις καὶ ἡ Αὐστράλια, αἱ ὁποῖαι δὲν παρουσίασαν ἰδιαιτέρα προβλήματα διὰ τὴν συμμετοχὴν των εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν ὡς ἀνεξάρτητα κράτη. Ἐξ αὐτῶν ἀπὸ πολὺ ἔνωρις ἐλειτούργησεν ὑπὸ συνθήκας αὐτοδιοικήσεως καὶ ἐξεδήλωσε τάσεις ἀνεξαρτησίας κυρίως ὁ Καναδάς ¹.

Ἦδη σήμερον τὰ ἀποικιακὰ ἐδάφη ἔχουν περιορισθῇ καὶ περιλαμβάνουν πληθυσμὸν περὶ τὰ 25 ἑκατομμύρια, ἐνῶ τὰ ἐδάφη τῶν μελῶν τῆς Κοινοπολιτείας ἔχουν συνολικῶς πληθυσμὸν 750 ἑκατομμυρίων περίπου. Ἐὰν ἀναλογισθῇ κανεῖς ὅτι ὁ πληθυσμὸς οὗτος ἀνήκει εἰς πρῶν ἁποικίας, ἡ ὁλοκλήρωσις τῆς μετατροπῆς τῆς Βρεταννικῆς Αὐτοκρατορίας εἰς Κοινοπολιτείαν εἶναι φυσικὸν νὰ συντελεσθῇ συντόμως. Τὸ 1947 εἶχεν ἰδρυθῇ, ὡς ἀνεφέρθη, «Γραφεῖον ἐπὶ τῶν Κοινοπολιτειακῶν Σχέσεων», τοῦτο ἐξελλίχθη εἰς Ὑπουργεῖον ἐπὶ τῶν Κοινοπολιτειακῶν Σχέσεων, λειτουργοῦν ἀπὸ τοῦ 1959, λόγῳ ἀκριβοῦς τῆς ραγδαίας ἀξίσεως τῶν σχετικῶν ὑποθέσεων ἐκ τῆς προσθήκης νέων κρατῶν εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν ².

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο συνεχίσθη ἡ παροχὴ ἀνεξαρτησίας εἰς τὰ ἀποικιακὰ ἐδάφη. Οὕτω ἡ Γκάνα κατέστη ἀνεξάρτητος τὸ 1957 καὶ μέλος τῆς Κοινοπολιτείας ἀπὸ τοῦ 1960, ἡ Μαλαισία, ἡ Οὐγκάντα, τὸ Τρίνιταντ καὶ Τομπάκο, ἡ Ἰαμαϊκὴ, ἡ Νιγηρία, ἡ Κένυα, ἡ Μάλτα, ἡ Ζάμπια (πρῶν Βόρ. Ρωδεσία), ἡ Σιέρρα Λεόνε, ἡ Μαλάουϊ (πρῶν Νυαζαλάνδη), ἡ Γκαμπία, ἡ Τανζάνια (ἑμοσπονδιακὴ ἑνωσις τῆς Τανγκανίκας καὶ Ζανζιβάρης τὸ 1964, προηγηθείσης τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Τανγκανίκας τὸ 1961), ἡ Κύπρος (1961) καὶ ἄλλαι περιοχαί, πλέον προσφάτως, ἠκολούθησαν ³. Οὕτω διεμορφώθη εἰς πολυμελὲς ὄργανισμός, τοῦ ὁποῖου ἡ ἰσχὺς κατέστη πρόδηλος μὲ τάσεις περαιτέρω διευρύνσεως.

Ἡ ἀριθμητικὴ ἀύξισις τῶν μελῶν τῆς Κοινοπολιτείας κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν καὶ οἱ φόβοι, ἐκ τῆς διογκώσεως, κινδύνου διαλύσεώς της ἀπετέλεσεν τὰ αἵτια εἰσηγήσεων ὅπως θεσπισθοῦν κριτήρια συμμετοχῆς εἰς αὐτήν. Τελικῶς, τοῦτο δὲν ἐγένετο δεκτὸν καὶ ἡ Κοινοπολιτεία ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ἀνοικτὴ εἰς τὰς πρῶν βρεταννικὰς ἀποικίας, ἀφοῦ

1. Εἰς τὸν Καναδᾶ ἀπὸ πολὺ ἔνωρις ἐτονίσθη ἡ παρουσία τῆς Γαλλικῆς μειονότητος, κυρίως εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Κεμπέκ, δημιουργηθείσης ἐνίστε σοβαρᾶς καταστάσεως.

2. Ἀπὸ τοῦ 1966 (1η Αὐγούστου) ὅταν συνεχωνεύθησαν τὸ Ὑπουργεῖον Ἀποικιῶν καὶ τὸ Ὑπουργεῖον ἐπὶ τῶν Κοινοπολιτειακῶν Σχέσεων ἐδόθη ἡ ὀνομασία Commonwealth Office. Βλ. The Commonwealth in brief, London, 1967, σ. 7.

3. Περὶ τούτων κατωτέρω, σ. 33 καὶ 37.

ή είσοδος των νέων μελών, ή μάλλον ή παραμονή των υπό τὸ νέον καθεστώς, τύχη τῆς, συνήθως, τυπικῆς ἐγκρίσεως τῆς Συνδιασκέψεως τῶν Ἀρχηγῶν τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας.

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν, ἐκτὸς τῆς Ἰρλανδίας, ἐσημειώθησαν καὶ ἄλλαι ἀποχωρήσεις, ὡς τῆς Μπούρμα καὶ τῆς Νοτιοαφρικανικῆς Ἐνώσεως, τῆς τελευταίας προκληθείσης τὸ 1961 ἐκ τῆς ἀντιδράσεως τῶν Κοινοπολιτειακῶν μελῶν διὰ τὴν ἐφαρμοζομένην εἰς τὸ κράτος τοῦτο πολιτικὴν φυλετικὴν διακρίσεων (apartheid)¹. Ἡ στενοτέρα ὅμως συνεργασία καὶ τινα προνόμια ἐξακολουθοῦν ὑφιστάμενα (ὡς συμβαίνει μετὰ τὴν Ἰρλανδίαν), δεδομένων δὲ τῶν χρυσοφόρων περιοχῶν τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς ἐξηγεῖται ή διατήρησις τῶν δεσμῶν μετὰ τὴν Κοινοπολιτείαν. Ὅπωςδὴποτε, ή ἀποχώρησις τῆς ἐκ τῆς Κοινοπολιτείας (δὲν ὑφίσταται ἐπισήμως ρήτρα ἀποκλεισμοῦ) δὲν φαίνεται νὰ ὠφείλετο εἰς τὴν μεταβολὴν τοῦ καθεστώτος τῆς ὡς κράτους (ἐγένετο Δημοκρατία)², ὡς ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τῶν ἐκπροσώπων τῆς.

Ἡ περαιτέρω ἐξέλιξις τῆς Κοινοπολιτείας διαφαίνεται ἤδη διὰ τὸ μέλλον: νέα αὐξήσις τῶν μελῶν τῆς, διὰ τῆς συμμετοχῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἀποικιακῶν ἐδαφῶν καὶ πιθανόν, ἀρτιωτέρα, περισσότερον πρὸς διεθνή ὀργανισμὸν ἀρμόζουσα, ὀργανωτικὴ διάρθρωσις αὐτῆς. Ἦδη κατὰ τὴν Συνδιάσκεψιν Κορυφῆς 1966, ἀπεφασίσθη ή ἐκ τῶν προτέρων, ἅμα τῇ συμπληρώσει τῆς τυπικῆς διαδικασίας ἀνακηρύξεώς των ὡς ἀνεξαρτήτων κρατῶν, συμμετοχὴ τῶν κρατῶν: Botswana, Lesotho καὶ Barbados, τὰ ὅποια ἀπέκτησαν κατὰ τὸ 1966, μετὰ τὴν Κοινοπολιτειακὴν Συνδιάσκεψιν, τὴν ἀνεξαρτησίαν των.

3. Διάρθρωσις

Ἀναλόγως τῆς πολιτειακῆς μορφῆς τῶν καθεστώτων των, τὰ βρετανικὰ ἐδάφη τυγχάνουν καὶ τῆς ἀντιστοίχου ἢ μὴ ἐξαρτήσεώς των ἐκ τῆς Μητροπόλεως, ἥτοι τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου. Σήμερον τὰ πλεῖστα τῶν ἐλαχίστων μὴ ἀποκτησάντων εἰσέτι ἀνεξαρτησίαν ἐδαφῶν τυγχάνουν εὐρείας αὐτοδιοικήσεως, μετὰ προοπτικὴν τὴν ἀπόκτησιν ἀνεξαρτησίας.

Ἡ Κοινοπολιτεία ἐν «εὐρείᾳ ἐγγυίᾳ» ἀπετελεῖτο ἀρχικῶς ἐκ τῶν Κτήσεων, αἱ ὅποιαι, ἐν πολλοῖς, εἶχον πληθυσμὸν ἐκ λευκῶν ἀποίκων. Οὕτω, κατὰ τὰ πρῶτα δῆμιά τῆς, ή Κοινοπολιτεία ἀπετέλει ἕνα στεγνὸν κύκλον αὐτοκυβερνωμένων, καὶ βραδύτερον ἀνεξαρτήτων, βρετανικῶν ἐδαφῶν, εἰς τὰ ὅποια ή πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ ἀπετελεῖτο ἐκ λευκῶν. Διὰ

1. Apartheid in South Africa, I, II, III, ἔκδοσις UNO, 1963, 1965, 1966, ἀντ., New York.

2. C. R o u s s e a u, ἐνθ' ἀν., II, σ. 15 (Supplement).

τοῦτο ἀρχικῶς ἀπεκλήθη καὶ «Λευκὴ Λέσχη». Μεταπολεμικῶς, ἡ κατάστασις μετεβλήθη. Ἡ «Ἐγχρωμος» Κοινοπολιτεία, τὰ κράτη δηλ. μὲ ἐγχρωμον πληθυσμόν, ἐπεκράτησε, λόγῳ τῆς αὐξήσεως τῶν ἀνεξαρτοποιηθέντων ἀφροασιατικῶν ἀποικιῶν.

Ἡ διάρθρωσις τῆς Κοινοπολιτείας παρουσιάζει σήμερον δύο χαρακτηριστικά: α) κυριαρχεῖται ἀπὸ τὸν ἐγχρωμον πληθυσμόν καὶ τὰς ἐπιδιώξεις του καὶ β) τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον δὲν ἀσχεῖ, ὡς ἄλλοτε, εἰς τὸν αὐτὸν βαθμὸν τὸν ἡγετικὸν ρόλον τοῦ ἐντὸς αὐτῆς.

Ἦδη ἀνεπτύχθησαν ἐπαρκῶς τὰ περὶ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Westminster, τὰ τῆς συνταγματικῆς διαρθρώσεως τῆς Κοινοπολιτείας, τὰ περὶ ἐξουσίας καὶ αὐτονομίας καί, κατ' ἀκολουθίαν, τὰ τῆς κυριαρχίας καὶ ἀνεξαρτησίας τῶν κρατῶν-μελῶν τῆς Κοινοπολιτείας. Πέραν τούτου, τὴν συνταγματικὴν διάρθρωσιν τῆς Κοινοπολιτείας ἐπηρεάζουσιν αἱ κατὰ καιροὺς ἐπὶ μέρους Πράξεις καί, κυρίως, αἱ Πράξεις περὶ ἀνεξαρτησίας τῶν πρώην ἀποικιῶν. Ἀκόμη, ἡ συνταγματικὴ διάρθρωσις τῆς Κοινοπολιτείας, ἐπηρεάζεται ἀμέσως ἐκ τῶν Συνταγμάτων τῶν κρατῶν-μελῶν. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ὁ ἐμπνευστὴς καὶ βασικὸν στέλεχος τῆς Κοινοπολιτείας, τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον, δὲν διέπεται ἀπὸ γραπτὸν Σύνταγμα, ὡς τὰ πρώην βρεταννικὰ ἐδάφη καὶ ἤδη ἀνεξάρτητα κράτη. Τὸ ἔθιμον τοῦτο καθιερώθη μέχρι σήμερον καὶ εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν, ἡ ὁποία δὲν διαθέτει ἴδιον Καταστατικὸν Χάρτην¹.

Περαιτέρω, ὡς πρὸς τὴν συνταγματικὴν διάρθρωσιν, θὰ πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἐπίδρασις τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου, ἀκριβῶς λόγῳ τῆς ἐλλείψεως αὐτῆς, ὑπῆρξεν ὀπωσδήποτε περιορισμένη, ὡς ἐπίσης καὶ ὡς πρὸς τὸν τρόπον ἀποδοχῆς τῆς Βασιλείσεως ὡς κοινοῦ συμβόλου καὶ «Κεφαλῆς» τῆς Κοινοπολιτείας. Ἡ ἀποδοχὴ αὕτη ποικίλλει εἰς φραστικὰς διατυπώσεις. Βεβαίως ἐν σύμβολον δὲν παραμένει ἀμετάβλητον. Ἰσως, μελλοντικῶς, ἀντικατασταθῇ ὑπὸ ἑτέρου συμβόλου πλέον προσηρμοσμένου πρὸς τὰς νέας τάσεις.

Ἡ ἐπίδρασις τῆς Βρεταννίας εἰς τὴν ὅλην διάρθρωσιν τῶν νεοανεξαρτήτων κρατῶν καθίσταται πρόδηλος καὶ φυσιολογικὴ. Ἡ Διοίκησις κυρίως ἐπηρεάσθη ἐκ τοῦ συστήματος διακυβερνήσεως τῶν Βρεταννῶν ἐκπροσώπων κατὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν τὰ σήμερον ἀνεξάρτητα κράτη ἦσαν ἀποικίαι. Ἡ ἐκπαίδευσις ἐπηρεάσθη ἐπίσης ἐκ τῶν βρεταννικῆς προελεύσεως μεθόδων καὶ ἡ ἐπίδρασις ἐπ' αὐτῆς ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὰς εἰς Βρε-

---

1. Sir Robert Menzies: «Ἀντιῶμεν δύναμιν ἀπὸ τὴν γνῶσιν ὅτι δὲν εἴμεθα ὅπως ἄλλαι συνδέσεις (associations) κρατῶν. Ὅτι οἱ κανόνες μας εἶναι μὲν ἄγραφοι ἀλλὰ αἱ πραγματικαὶ μας σχέσεις εἶναι γραμμῆναι εἰς τὰς καρδίας καὶ τὴν συνείδησίν μας», Quotations on the Commonwealth, BIS, London 1964, σ. 9.

ταννίαν σπουδὰς τῶν ἡγετικῶν στελεχῶν τῶν ἰθαγενῶν τῶν νέων κρατῶν. Περαιτέρω ἡ οἰκονομία καὶ τὸ ἐμπόριον ὄχι μόνον ἐπηρεάσθησαν ἐκ τῶν βρεταννικῶν καὶ εὐρωπαϊκῶν θεσμῶν, ἀλλὰ ὑφίσταται εἰσέτι ποιά τις οἰκονομικὴ ἐξάρτησις τῶν νέων κρατῶν ἐκ τῆς βρεταννικῆς καὶ εὐρωπαϊκῆς οἰκονομίας, ἰδίως ἐκ τῆς συμμετοχῆς των εἰς τὴν περιοχὴν τῆς στερλίνας καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς «κοινοπολιτειακῆς προτιμήσεως», περὶ τῶν ὁποίων κατωτέρω.

Εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ ἰθμοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ θίου ἡ ἐπίδρασις τῶν βρεταννικῶν καὶ γενικώτερον τῶν εὐρωπαϊκῶν θεσμῶν εἶναι λίαν ἐμφανής. Ὑποστηρίζεται ὅτι καὶ εἰς τὴν διάρθρωσιν τῶν συνταγματικῶν κειμένων ἀκόμη παρατηρεῖται τοῦτο καὶ χαρακτηριστικῶς ἀναφέρεται ἐν σχέσει μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Σύμβασιν τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου τοῦ 1950, ἐκπονηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου Εὐρώπης¹. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς, λόγῳ τῆς ἀποδοχῆς τῆς ὑπὸ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου, ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὰ ἀποικιακά του ἐδάφη, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι δι' ἐκάστην ἀνεξαρτοποιημένην περιοχὴν ἔπαυεν ἡ ἰσχὺς τῆς Συμβάσεως. Καὶ μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἰσχύος, διευτυπώθη ἡ ἀποφῆς ὅτι κράτη τινὰ τῆς Κοινοπολιτείας, περιέλαβον εἰς τὰ Συντάγματά των δικαιώματα περιλαμβανόμενα εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Σύμβασιν, ὡς εἰς τὸ Σύνταγμα τῆς Ὁμοσπονδίας τῆς Νιγηρίας, τῆς Σιέρρα Λεόνε, τῆς Κύπρου, τῆς Κένυα, τῆς Οὐγκάντα, τῆς Τανζάνια καὶ τῆς Ζάμπια. Βεβαίως τοῦτο, πέραν τῆς νομικῆς πλευρᾶς, πείθει ὅτι οἱ συντάξαντες εἶχον εὐρωπαϊκὴν προέλευσιν ἢ, τοῦλάχιστον, νοοτροπίαν.

Πέραν ὅμως τῶν ἀνωτέρω, τὰ ὁποῖα καθιστοῦν ἐμφανῆ τὴν ἐπίδρασιν ὄχι μόνον τοῦ εὐρωπαϊκοῦ δικαίου ἀλλὰ καὶ τῆς προσπαθείας ἐνοποιήσεώς του ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ δικαίου τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας, ἡ ἐπίδρασις τῆς Συμβάσεως ἐπὶ τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας παρουσιάζεται εἰς ἄλλην, διάφορον, περίπτωσιν. Συγκεκριμένως, ἡ ἐπέκτασις τῆς ἐφαρμογῆς τῆς Συμβάσεως εἰς τὰς βρεταννικὰς ἀποικίας ἡνάγκασε τὸ Συμβούλιον τῆς Εὐρώπης, κατόπιν ἐλληνικῆς προσφυγῆς, νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὴν παραδίασιν τοῦ ἀρθροῦ 3 τῆς Συμβάσεως εἰς τὴν Κύπρον ἐκ μέρους τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου, πρὸ τῆς ἀνεξαρτοποιήσεως τῆς νήσου. Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς ἡ θετικὴ συμβολὴ καὶ ἐπίδρασις τῆς Συμβάσεως καὶ ἐνὸς φορέως

---

1. The Rights of the European Citizen, Council of Europe, Strasbourg, 1961, σ. 22 ἐπ., A. M a r t i n, Human Rights and World Politics, εἰς Yearbook of World Affairs, 1951, σ. 37 ἐπ., H. L a u t e r p a c h t, International Law and Human Rights, London, 1950, σ. 425 ἐπ., Βλ. καὶ ἄλλ. κείμενον Συμβάσεως εἰς ΦΕΚ 68 Α' 1953, Νόμος 2329, Ἐπίσης H. A. R o b e r t s o n: Human Rights in Europe, Manchester, 1963, K a r e l V a s a k, The European Convention of Human Rights beyond the Frontiers of Europe, The International and Comparative Law Quarterly, V. 12, 1963, σ. 1206 ἐπ.

τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐνοποιήσεως, τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς Κοινοπολιτείας καὶ τῶν θεσμῶν τῆς εἶναι ἐμφανῆς.

Περαιτέρω, εἰς τὴν διαμόρφωσιν κοινῶν θεσμῶν καὶ τὴν δημιουργίαν κοινῆς «κοινοπολιτειακῆς πολιτιστικῆς ὑποδομῆς», ἡ σημαντικωτέρα ἐπίδρασις προήλθε διὰ τῆς χρησιμοποιοῦσας κοινῆς γλώσσης, τῆς ἀγγλικῆς. Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Κοινοπολιτείας δὲν ἀποτελεῖ ἀπλῶς λίαν διαδεδομένην διεθνῇ γλώσσαν, ἀλλὰ καὶ συνδετικὸν κρίκον μεταξὺ τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας, καὶ εἰς τὴν ὑπαρξίν της ὡς δευτέρας, ἢ καὶ μόνης, μητρικῆς γλώσσης, ὀφείλεται, ἐν μέρει τοῦλάχιστον, καὶ ἡ διατήρησις καὶ ἐνίσχυσις τῆς Κοινοπολιτείας.

Ἡ Κοινοπολιτεία, πέραν τῶν κοινῶν θεσμῶν, ἔχει ὡς ὅσαι τὸς συναισθηματικὸς δεσμοὺς καὶ διὰ τοῦτο «ἀποτελεῖ ὅχι ἀπλῶς σύνδεσιν κρατῶν ἐπὶ διακυβερνητικοῦ ἐπιπέδου, ἀλλ' ἐνωσιν λαῶν»¹. Εἶναι ὅμως χαρακτηριστικὸν ὅτι ἡ ἰθὺν οὐσα τάξις εἰς τὰ μέλη τῆς Κοινοπολιτείας ἔχει κοινὴν βρεταννικὴν πολιτιστικὴν ὑποδομὴν. Οἱ ἡγέται τῆς Κοινοπολιτείας, οἱ μετέχοντες εἰς τὰς ἐτησίαις Συνδιασκέψεις της, εἴτε εἶναι στρατιωτικοί, εἴτε πολιτικοί, εἴτε ἐπιστήμονες, ἔχουν σπουδάζει εἰς ἀντιστοίχους σχολὰς τῆς Βρεταννίας. Ἀκόμη ἡ ποικίλη συνεργασία ἐντὸς τῶν διαφόρων εἰδικῶν ὀργανώσεων ἀποτελεῖ ἕτερον παράγοντα ἐνισχύσεως τῶν δεσμῶν τῶν λαῶν τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ ἰδιαιτέρως ἀναπτυχθὲν ἐμπόριον. Οὕτω δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ ἡ συνοχὴ της, παρὰ τὰς ἰδιομορφίας, καθ' ὅσον ἐδράζεται ἐπὶ λαϊκῆς θάσεως καὶ ἀποδοχῆς.

Ἡ διεθνὴς συνεργασία ὑπῆρξε τὸ θεμέλιον τῆς διατηρήσεως καὶ ἐνισχύσεως τῆς Κοινοπολιτείας, καὶ ἡ ἐπίδρασις τῶν εὐρωπαϊκῶν θεσμῶν δὲν θὰ ἦτο τόσον θαθεῖα καὶ ἐμφανῆς, ἐὰν ἡ συνεργασία αὕτη δὲν ἐδράζετο καὶ ἐπὶ τῆς παροχῆς τεχνικῆς, ἐπιστημονικῆς καὶ οἰκονομικῆς βοηθείας, ὥστε νὰ διαμορφωθῇ ἐν πολιτιστικὸν ἐπίπεδον εὐρωπαϊκῆς προελεύσεως καὶ νοοτροπίας. Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Κοινοπολιτείας, εἰς ὁμιλίαν του εἰς τὴν Βασιλικὴν Ἐταιρίαν τῆς Κοινοπολιτείας, ἐτόνισεν ὅτι: «δὲν λειτουργεῖ αὕτη ὡς οἱ ἄλλοι διεθνεῖς ὀργανισμοὶ διὰ ψηφοφοριῶν καὶ προτάσεων καὶ ἀποφάσεων μὲ ὅσιν τὴν πλειονοψηφίαν, ἀλλὰ λειτουργεῖ μὲ ὅσιν μίαν συμφωνίαν ἐπὶ τῶν θεμάτων, ἡ ὁποία ἐπιτυγχάνεται, ἐὰν εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῇ αὕτη, διὰ πολὺ εἰλικρινῶν καὶ στενῶν διαβουλεύσεων». Τοιοῦτοτρόπως ἡ Κοινοπολιτεία κατέστη ἐν ὄργανον διὰ τὴν παγκόσμιον συνεργασίαν².

1. Ἀναφέρονται ἐνδεικτικῶς: Ὁργανισμὸς Κοινοπολιτειακῆς Ἀναπτύξεως, Ἀγροτικὸν Γραφεῖον Κοινοπολιτείας, Κοινοπ. Συμβούλιον Ἀεροπορικῶν Μεταφορῶν, Ἐπιστημονικὸν Γραφεῖον Κοινοπολιτείας, Συμβούλιον Τηλεπικοινωνιῶν, Ναυτικὴ Ἐπιτροπὴ, Οἰκονομικὴ, Ἐμπορικὴ Ἐπιτροπὴ κλπ. Βλ. λεπτομερῶς εἰς Handbook of Commonwealth Organisations, London, 1965.

2. Commonwealth Today, No 126, London, 1966.

4. Μέλη

Τὰ μέλη τῆς Κοινοπολιτείας ¹ εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

—Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἀμερικῆς: Γουιάνα, Ἰαμαϊκὴ, Καναδάς, Μπαρμπάντος, Τρίνιταντ καὶ Τομπάκο.

—Εἰς τὴν Ἀσίαν: Ἰνδία, Κεϋλάνη, Κύπρος, Μαλαισία, Πακιστάν, Σιγκαπούρη.

—Εἰς τὴν Ἀφρικὴν: Γκαμπία, Γκάνα, Ζάμπια ² (πρώην Βόρειος Ροδεσία), Κένυα, Λεσόθο ⁴, Μαλάουι ² (πρώην Νυαζαλάνδη), Μποτσβάνα, Νιγηρία, Ουγκάντα ², Σιέρρα Λεόνε, Τανζάνια ³.

—Εἰς τὴν Εὐρώπην: Ἡνωμένον Βασίλειον, Μάλτα ².

—Εἰς τὴν Ὠκεανίαν: Αὐστραλία, Νέα Ζηλανδία.

Πρώην μέλη: Ἰρλανδία (ὕπὸ εἰδικὸν καθεστῶς), Νοτιοαφρικανικὴ Ἐνωσις, ἤδη Δημοκρατία τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς.

Ἡ Κύπρος τελεῖ ὑπὸ ἰδιότυπον ἀνεξαρτησίαν ⁵. Ἡ Τανζάνια ἀποτελεῖ δημοσπονδιακὴν ἔνωσιν Τανγκανίκας καὶ Ζανζιβάρης, ἀμφοτέρων μελῶν τῆς Κοινοπολιτείας πρὸ τῆς ἐνώσεώς των. Ἡ Νιγηρία περιλαμβάνει τὸ 1) ³ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀφρικῆς ⁶. Εἶναι προφανὲς ἡ πλειονοψηφία τῶν Ἀφρικανικῶν κρατῶν. Ἡδὴ ἀναμένεται καὶ περαιτέρω αὐξήσις, διὰ τῆς παροχῆς ἀνεξαρτησίας καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ἀποικιακὰ ἐδάφη. Ἐξ αὐτῶν ἡ Νότιος Ροδεσία, ἐν τῇ προοπτικῇ τῆς ἀποκτήσεως ἀνεξαρτησίας, κατέστη ἐπικεντρον ὀξείας διαμάχης μεταξὺ λευκῶν καὶ ἰθαγενῶν, με ἀποτελεσματὴν ἡ λευκὴ μειοψηφία γὰ ἀνακηρύξει πραξικοπηματικῶς ἀνεξάρτητον τὴν περιοχὴν, παρὰ τὴν ἀντίθεσιν τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου, τὸ ὅποῖον, ἀν καὶ ἔχῃ σοβαρὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα εἰς τὴν Νότιον Ροδεσίαν, πιέζεται ἀπὸ τὰ λοιπὰ ἀφρικανικὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας γὰ μὴ συμδιδοσθῇ μετὸ καθεστῶς τοῦ Ἴαν Σμίθ. Τὸ Ροδεσιανὸν ἐξακολουθεῖ γὰ ἀποτελεῖ σοβαρὸν πρόβλημα, θέτον ἐν κινδύνῳ καὶ τὴν συνοχὴν τῆς Κοινοπολιτείας. Ἀλλὰ κράτη ὠδηγήθησαν ἢ ὀδηγοῦνται ὁμαλῶς πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν. Ἡ-

1. Μέχρι τοῦ Ἰουλίου 1967.

2. Σειρὰ ἐκδόσεων τοῦ Βρετανικοῦ C.O.I. δι' ἕκαστον τῶν ἀνωτέρω κρατῶν, βλ. C.O.I. εἰς βιβλιογραφίαν.

3. Ἡ Τανζάνια καὶ ἡ Γκάνα διέκοψαν τὰς διπλωματίας των σχέσεις μετὸ Ἡν. Βασίλειον λόγῳ τοῦ Ροδεσιανοῦ. Βραδύτερον, ἡ δευτέρα τὰς ἀποκατέστησε.

4. Ἡδὴ μετὰ τὴν συμμετοχὴν καὶ τῶν Lesotho, Botswana καὶ Barbados τὰ κράτη-μέλη ἀνέρχονται εἰς 26.

5. Ὑφίστανται αἱ συνθηκαὶ συμμαχίας, περὶ ὧν κατωτέρω, καθὼς καὶ ἡ παραχώρησις βάσεων εἰς τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον.

6. Ἐκκρεμεῖ μέχρι στιγμῆς ἡ ἀπόσχισις τμήματός της, τῆς περιοχῆς Biafra.

δη αναμένεται ή ανεξαρτοποίησης τής Νοτίου 'Αραβίας και υποστηρίζεται ότι και ή Ροδεσία θά αποκτήση Σύνταγμα 1 .

Η Κοινοπολιτεία, καλύπτουσα τὸ 1) 3 τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξιν περιοχῶν καὶ τὸ ¼ περίπου τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς, ἀποτελεῖ ἕνα ὅμιλον κρατῶν μὲ τοιαύτην ποικιλίαν πολιτευμάτων, ὁμοίαν τῆς ὁποίας εἰς ἀριθμὸν μόνον εἰς τὸν ΟΗΕ δύναται νὰ συναντήσῃ τις. Ὁὕτω ἔχομεν μοναρχίας (τὰς ἄλλοτε Κτήσεις αἱ ὁποῖαι ἀναγνωρίζουν τὴν Βασιλισσαν ὡς ἡγεμόνα τοῦ κράτους), τὰς Δημοκρατίας Προεδρικοῦ τύπου, τὴν ἰδιότυπον μοναρχίαν τῆς Μαλαισίας κ.ο.κ.

Ἡ εἰσδοχή μελῶν εἰς τινὰς ὁργανισμοὺς περιορίζεται ἐνίοτε ἀπὸ τὸν χαρακτήρα των. Οὐδεὶς θά ἦτο δυνατόν νὰ διαγοηθῇ περιφερειακοὺς ὁργανισμοὺς «ἀνοικτοὺς» εἰς κράτη ἐκτὸς τῆς περιοχῆς. Ἐπὶ παραδείγματι, ἐν ἀφρικανικὸν κράτος δὲν θά ἦτο δυνατόν νὰ μετάρχη τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν, ἡ περίπτωσις εἶναι διάφορος. Τὰ μέλη της, ἐθνικῶς, ἀποτελοῦν μόνον πρῶτον βρεταννικαὶ ἀποικίαι καὶ ἤδη ἀνεξάρτητα κράτη. Οὐδεμία μέχρι σήμερον παρουσιάσθη περίπτωσις κράτους μὴ προερχομένου ἐκ τῆς Βρεταννικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ αὐτοῦτος συμμετοχὴν εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν. Τοῦτο θεωρητικῶς ἐπιτρέπεται 2 καὶ θά ἦτο δυσχερὲς νὰ διαγοηθῇ τις τὸν ἀποκλεισμὸν ἐκ τῆς Κοινοπολιτείας οἰουδήποτε κράτους τῆς περιοχῆς τῆς στερλίνας, τὸ ὅποιον δὲν θά εἶχε τοιαύτην προέλευσιν. Μέχρι στιγμῆς τὰ νέα μέλη ἐγένοντο δεκτὰ ὁμοφώνως, ὡς ἐκ τούτου δὲν εἶναι γνωστὸν ἐὰν ἰσχύῃ ἡ ἀρχὴ τῆς πλειονοψηφίας 3 .

Ἐν σχέσει μὲ τὴν ἰδιότητα τοῦ μέλους θά πρέπει νὰ σημειωθῇ καὶ ἡ ἀκόλουθος περίπτωσις: Μετὰ τὰς ἀνταλλαγὰς ἀπόψεων μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Κοινοπολιτείας ἐπὶ τοῦ κατὰ πόσον ὁ τότε Πρωθυπουργὸς τῆς Νοτίου Ροδεσίας θά ἔπρεπε νὰ προσκληθῇ διὰ νὰ συμμετάσχῃ εἰς τὴν Συνδιάσκεψιν τῆς Κοινοπολιτείας τοῦ 1964, ὁ τότε Βρεταννὸς Πρωθυπουργὸς Σέρ Ἀλεχ Ντάγκλας Χιούμ ἐδήλωσεν ὅτι «παμφηφεί ἀπεφασίσθη ὅτι, ἐν ὄψει τοῦ μεγέθους τῆς συγχρόνου Κοινοπολιτείας, αἱ Συνδιασκέψεις Πρωθυπουργῶν θά πρέπει, εἰς τὸ μέλλον, νὰ περιορίζωνται εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν π λ ή ρ ω ς ἀνεξαρτήτων κρατῶν».

Ἡ λήξις τῆς ἰδιότητος τοῦ μέλους εἰς τοὺς Διεθνεῖς Ὅργανισμοὺς πραγματοποιεῖται διὰ: 1) τῆς διαλύσεως τοῦ ὁργανισμοῦ, 2) διὰ τῆς ἀπο-

1. Commonwealth Survey, No 17, σ. 876, London, 1966.

2. Ἀπομνημονεύματα Ἦντεν, Ἑφ. «Καθημερινή», 15.5.65: Πρότασις τοῦ Στρατάρχου Σμάιτς, ἀπορριφθεῖσα ὑπὸ τοῦ τότε Ὁλλανδοῦ ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν Βὰν Κλέφενς ὅπως ἡ Ὁλλανδία μετάρχη τῆς Βρεταννικῆς (τότε) Κοινοπολιτείας.

3. D. W. B o w e t t : The Law of International Institutions, London 1963, σ. 312 ἐπ.

χωρήσεως οικειοθελώς του κράτους-μέλους, 3) δια της αποπομπής, μέ-
τρου λαμβανομένου υπό των λοιπών μελών έναντι του μέλους τούτου, και
4) δια της απώλειας της ιδιότητος του μέλους, εκ της αρνήσεώς του όπως
αποδεχθῇ οίανδήποτε τροποποίησιν του καταστατικού χάρτου του οργανι-
σμού. "Απαντα τὰ ἀνωτέρω ἰσχύουν καὶ διὰ τὴν Κοινοπολιτείαν πλὴν τοῦ
τελευταίου, καθ' ὅσον, ὡς γνωστόν, δὲν λειτουργεῖ θάσσει καταστατικοῦ χάρ-
του, ἀλλὰ θάσσει διαβουλεύσεων, μὲ κύριον ὄργανον τὴν ἐτησίαν Συνδιά-
σκεψιν Κορυφῆς.

"Εν εἰδικὸν θέμα τὸ ὁποῖον εἶναι σχετικὸν μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ κρά-
τους-μέλους εἶναι αἱ ἐπαναστατικαὶ κυβερνήσεις εἰς τὰ κράτη-μέλη, αἱ ὁ-
ποῖαι δὲν αἴρουν τὴν τοποθέτησιν τῶν κρατῶν των ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς
Κοινοπολιτείας. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν πραγματοποιοῦνται διαβουλεύ-
σεις μεταξύ τῶν κρατῶν-μελῶν, ἐὰν θὰ ἀναγνωρίσουν τὸ νέον καθεστῶς.
Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ περίπτωσις τῆς Ζανζιβάρης, τὴν Κυβέρνησιν τῆς
ὁποίας ὁ τότε Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως τῆς Βρεταννίας ἀνεγνώρισε, κα-
τόπιν συνεννοήσεων (διαβουλεύσεων) μετὰ τῶν Κυβερνήσεων τῶν λοιπῶν
κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας. Ἐὰν δὲν ἀνεγνωρίζετο, ἦτο προφανὲς ὅτι δὲν
θὰ περιλαμβάνετο μεταξύ τῶν κοινοπολιτειακῶν κρατῶν, διότι δὲν θὰ
ἤρκει ἡ μονομερὴς δήλωσις ἐνὸς κράτους ὅτι μετέχει ἐνὸς ὁμίλου διὰ νὰ ἔ-
χῃ καὶ ἐπισήμως τὴν ιδιότητα τοῦ μέλους.

"Η συμμετοχὴ ἐνὸς κράτους εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν ἐγκρίνεται ὑπὸ
τῆς Συνδιασκέψεως τῶν Ἀρχηγῶν τῆς Κοινοπολιτείας. Αἱ ἀποικίαι, καθι-
στάμεναι ἀνεξάρτητα κράτη, ἀποφασίζουν ἐὰν θὰ παραμείνουν εἰς αὐτὴν
ἢ ὄχι. Δὲν συνηθίζεται ὁ ὅρος «εἴσοδος», διότι, κατὰ τὸ μεσολαδοῦν μέχρι
τῆς ἐπισήμου συμμετοχῆς των διάστημα, τὰ νέα κράτη ἀπολαμβάνουν τῶν
εὐεργετημάτων, τῶν ὁποίων τυγχάνουν τὰ ἤδη μέλη τῆς Κοινοπολιτείας.

"Ὡς ἀναφέρει καὶ ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ Westminster, «ἡ
Κοινοπολιτεία ἀποτελεῖ ἐλευθέραν σύνδεσιν κρατῶν». Κατὰ συνέπειαν, ἑ-
καστον κράτος εἶναι ἐλεύθερον νὰ ἀποχωρήσῃ ταύτης, ἐὰν καὶ ὅτε τὸ ἐπι-
θυμῇ.

Μέλη τῆς Κοινοπολιτείας, συνήθως, ἰδίως μετὰ τὴν διεύρυνσιν τοῦ
ἀριθμοῦ τῶν μελῶν της, ἐπεκράτησε νὰ θεωρῶνται τὰ ἰσότημα πρὸς τὸ Ἡ-
νωμένον Βασίλειον. Ἡ ιδιότης τοῦ μέλους καθίστατο, ἄλλωστε, ἐμφανὴς
ἐκ τῆς δικαιοπρακτικῆς τοῦ ἱκανότητος καὶ ἐκ τῆς συμμετοχῆς του εἰς διε-
θνεῖς ὀργανισμούς. Ὡς ἐκ τούτου καθίσταται συζητήσιμος πλέον ὁ βαθμὸς
ὑπαγωγῆς ἐκάστου κράτους εἰς τὸ Στέμμα. Γεγονὸς εἶναι, ὅτι ἡ ὑπαγωγή
εἰς τὸ Στέμμα δύναται νὰ θεωρηθῇ διάφορος τῆς ἀποδοχῆς τοῦ φορέως
του (τῆς Βασιλείσεως ἢ τοῦ Βασιλέως) ὡς Κεφαλῆς (συμβόλου) τῆς Κοι-
νοπολιτείας, καθ' ὅσον τὸ Στέμμα ἀφορᾷ τὴν μορφήν τοῦ καθεστώτος κυ-
ρίως (μοναρχία ἢ μὴ), ἐνῶ ὡς σύμβολον τῆς Κοινοπολιτείας ἀναφέρεται
εἰς τὴν ὀργάνωσιν ταύτης ὡς διεθνοῦς ὀργανισμοῦ.

Κατὰ τὴν ἀποδοχὴν τῆς συμμετοχῆς ἐνὸς μέλους, δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν δύο περιπτώσεις ¹ : α) ὅταν μία ἀποικία καθίσταται ἀνεξάρτητον κράτος καὶ β) ὅταν ἐν μέλος τῆς Κοινοπολιτείας ἦτο μοναρχία καὶ υἱοθετεῖ δημοκρατικῆς μορφῆς Σύνταγμα.

Ὑφίσταται ἐθιμικὴ ὑποχρέωσις καὶ ὄχι καθιερωμένος κανὼν, ὅπως ἅπαντα τὰ ἀνεξάρτητα κράτη-μέλη τῆς Κοινοπολιτείας ἐρωτηθοῦν περὶ τῆς συμμετοχῆς νέου μέλους ². Γεγονὸς εἶναι ὅτι ἀπὸ τοῦ 1947, γενικῶς, τὰ νέα μέλη, μετὰ σύμφωνον γνώμην τῆς Συνδιασκέψεως τῶν ἡγετῶν τῆς Κοινοπολιτείας, ἐγένοντο δεκτὰ παμψηφεῖ. Συναφές εἶναι καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἀποχωρήσεως ἐκ τῆς Κοινοπολιτείας. Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν δὲν ὑπάρχει καθιερωμένος κανὼν. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ περίπτωση τῆς Νοτιοαφρικανικῆς Ἐνώσεως, ἡ ὁποία ἠναγκάσθη νὰ ἀποχωρήσῃ, μετὰ πρόσχημα τὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματός της ἀπὸ Μοναρχίαν εἰς Δημοκρατίαν, ἐνῶ τοῦτο συνέβη λόγῳ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς πολιτικῆς φυλετικῶν διακρίσεων, ἡ ὁποία ἐχαρακτηρίσθη ὑπὸ ἄλλων μελῶν ὡς ἀσυμβίβαστος μετὰ τὴν ιδιότητα τοῦ μέλους τῆς Κοινοπολιτείας. Γεγονὸς εἶναι ὅτι δὲν ὑπάρχει εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς δυνατότης ἐπιλογῆς καὶ κατὰ συνέπειαν μία τοιαύτη ἀποχώρησις ἰσοδυναμεῖ μετὰ ἀποπομπήν. Εἰς τὴν ἀντίθετον περίπτωσιν θὰ ἀπεχώρουν τὰ διαφωνοῦντα μέλη. Ἡ ἐκ νέου συμμετοχὴ ἀποχωρήσαντος μέλους εἶναι δυνατὴ. Γενικῶς, ἡ συμμετοχὴ ἐνὸς κράτους εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν διέπεται ἀπὸ τοὺς ἀκολουθοῦντας ἐθιμικοὺς κανόνας ³ :

—Οὐδὲν μέλος γίνεται δεκτὸν ἄνευ διαβουλεύσεων μεταξὺ πάντων τῶν ἤδη μελῶν.

—Ἡ ἀποχώρησις ἐναπόκειται μόνον εἰς τὸ ἐνδιαφερόμενον κράτος ⁴.

—Τὰ μέλη ἀναγνωρίζουν τὴν Βασιλίτσαν, εἴτε ὡς Κυρίαρχον (ἡγεμόνα), εἴτε ὡς Κεφαλὴν (σύμβολον) τῆς Κοινοπολιτείας, συνεργάζονται ἐπὶ θεμάτων κοινοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ ἐφαρμόζουν πολιτικὴν μὴ συγκρου-

---

1. J. E. S. Fawcett, The British Commonwealth in International Law, London, 1963, σ. 85.

2. Ὁ Ὑπουργὸς πῶν Κοινοπολιτειακῶν Σχέσεων τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου ἐτόνισε χαρακτηριστικῶς ὅτι, τὸ θέμα τῆς καταστάσεως ἐνὸς κράτους πλήρους μέλους τῆς Κοινοπολιτείας ἀποτελεῖ ἐν θέμα τῆς δικαιοδοσίας ὅλων τῶν μελῶν της.

3. J. E. S. Fawcett, ἐνθ' ἀν. σ. 87.

4. Ἡ ἀρχικὴ ἀπόφασις τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας περὶ πενταετοῦς συμμετοχῆς ἐλήφθη διὰ λόγους ἐσωτερικῆς τῆς πολιτικῆς καί, ἐν πάσῃ περιπτώσει, δὲν ἦτο δεσμευτικὴ, ἐπὶ πλέον δὲ εἶναι ἐνδεικτικὴ τῆς ἀπολύτου ἀνεξαρτησίας τῶν μελῶν, κατὰ τὴν λήψιν ἀποφάσεων, ἐν σχέσει πρὸς τὴν συμμετοχὴν των εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν.

μένην προς την φυλετικήν ισότητα 1, 2 .

—Τὰ μέλη πρέπει νὰ εἶναι ἀνεξάρτητα κράτη.

Ἡ Κοινοπολιτεία δὲν κέκτηται, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἄποψιν, ἰδίαν διεθνή προσωπικότητα³, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἡ ΕΟΚ⁴, ἀλλὰ θεωρεῖται ὡς διεθνὴς ὀργανισμὸς, ἂν καὶ οἱ κανόνες οἱ ὁποῖοι τὴν διέπουν εἶναι ἐθνικοὶ καὶ δὲν εὐρίσκονται εἰς Καταστατικὸν Χάρτην, ὡς συμβαίνει εἰς τοὺς λοιποὺς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς.

Εἰς τὴν περίπτωσιν ἡ εἰσὸδος νέου μέλους ἀπεκλείετο, ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως ὁμοφωνίας, καὶ ἡ πλειονοψηφία δὲν ἐθεωρεῖτο ἐπαρκὴς προϋπόθεσις, τότε ἡ Κοινοπολιτεία θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς κλειστὸς Διεθνὴς Ὀργανισμὸς. Κατὰ συνέπειαν, ἐπειδὴ γενικῶς θεωρεῖται ἡ Κοινοπολιτεία ὡς ἀνοικτὸς τοιοῦτος, ἡ πλειονοψηφία θὰ ἦτο ἐπαρκὴς διὰ τὴν εἰσὸδον νέου μέλους. Ἐπὶ τούτοις, πάντως, δὲν ὑπάρχει προηγούμενον εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν. Ὡσαύτως τὸ προταθὲν παλαιότερον (συνδιάσκεψις ἡγετῶν 1961) ὑπὸ τινων κρατῶν-μελῶν κριτήριον μεγέθους διὰ τὴν συμμετοχὴν νέων μελῶν, ἀπορριφθὲν τελικῶς τῇ παρεμβάσει τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου, θὰ ἀπετέλει, ἂν ἴσχυε, στοιχεῖον διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς Κοινοπολιτείας ὡς κλειστοῦ ὀργανισμοῦ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἀντέκειτο πρὸς τὴν ἐπιδίωξιν τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου ὅπως χαρακτηρίζεται ἡ Κοινοπολιτεία ὡς οἰκουμενικὸς ὀργανισμὸς καὶ ὡς ἐλευθέρᾳ ἔνωσις κρατῶν.

Ἡ διέυρυνσις τῆς Κοινοπολιτείας ἀναμένεται νὰ συνεχισθῇ, ὡς θεσμὸς εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις, λόγῳ δὲ τῆς ποικιλομόρφου συνθέσεώς της, δυνατὸν νὰ ἀποτελέσῃ σημαντικὸν φορέα ἐμπειρώσεως τῆς εἰρήνης.

5. Σκοποὶ καὶ καταστατικαὶ ἀρχαὶ

Ὡς ἀνεφέρθη, σφαεῖς σκοποὶ καὶ ἀρχαὶ τῆς Κοινοπολιτείας δὲν ὑφί-

1. Τοῦτο ὑπεγογγμίσεν ὁ Γεν. Γραμματεὺς τῆς Κοινοπολιτείας κ. Arnold Smith: «Ἄν καὶ δὲν ὑπάρχῃ γραπτὸς Καταστατικὸς Χάρτης καὶ σχετικῶς ὀλίγαι αὐστηραὶ ἀρχαὶ (ἂν καὶ ὑπάρχουν πολλοὶ χρήσιμοι συνήθειαι) ἰδιαίτερῶς μίαν τοῦλάχιστον σταθερὰν ἀρχήν, δηλαδὴ ὅτι αἱ φυλετικαὶ διακρίσεις δὲν εἶναι παραδεκταὶ καὶ δὲν ἐπιτρέπονται».

2. Βλ. σχετικῶς καὶ International Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination, U.N.O., New York.

3. Ἐν τούτοις διεθνεῖς ὀργανισμοί, ὡς ὁ ΟΗΕ, ἡ ΕΟΚ κέκτονται τοιαύτην, εἶναι δηλ. ὑποκείμενα Διεθνoῦς Δικαίου. Σχετικὴ καὶ ἡ ἐκάνοτης των πρὸς σύναψιν διεθνῶν συνθηκῶν. Βλ. Yearbook of the International Law Commission 1965, I, United Nations, New York 1965, σ. 23 ἐπ.

4. Ἡ ΕΟΚ ἐξεπροσωπήθη ὡς ἰδία νομικὴ προσωπικότης κατὰ τὰς ποικίλας διαπραγματεύσεις εἰς τὴν GATT, καὶ ὑπέγραψαν, ἐπὶ παραδείγματι, τὰ κράτη-μέλη της καὶ ἐξ ὀνόματος τῆς ΕΟΚ τὴν Σύμβασιν ὑποκαταστάσεως τοῦ ΟΕΟΣ ὑπὸ τοῦ ΟΟΣΑ (εἰς Παρίσιον τὴν 16.12.60) καθὼς καὶ τὰς Συμφωνίας τοῦ «Γόρου Κέννεντυ» (1967). Παρόμοιαι περιπτώσεις δὲν ἀπαντῶνται ὡς πρὸς τὴν Κοινοπολιτείαν.

στανται. Περιλαμβάνονται, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, εἰς τὰ διάφορα συνταγματικῆς ἰσχύος κείμενα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν Κοινοπολιτείαν, ὡς καὶ τὰς Πράξεις ἀνεξαρτησίας τῶν νέων κρατῶν-μελῶν τῆς.

Κατ' ἀρχήν, ὡς σκοποί, θεωροῦντο ἡ διασφάλις τῆς Διαδοχῆς τοῦ Στέμματος, ὡς ἀναφέρεται εἰς τὴν δευτέραν παράγραφον τοῦ κειμένου τοῦ Χάρτου τοῦ Westminster, ἡ παροχὴ δικαιώματος νομοθετεῖν εἰς τὰ Κοινοβούλια τῶν Κτήσεων, ὁ περιορισμὸς τῆς ἰσχύος τῶν βρεταννικῶν νόμων τῆς Μητροπόλεως εἰς τὰς Κτήσεις, ὡς καὶ ἡ παῦσις χρησιμοποιοῦσας τοῦ ὅρου «ἀποικία» διὰ τὰς Κτήσεις καὶ τὰς ἐπαρχίας τούτων. Ταῦτα ἐθεσπίσθησαν διὰ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Westminster.

Πέραν ὅμως τοῦ θεωρουμένου ὡς Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Κοινοπολιτείας, Statute of Westminster, ἡ χαλαρότης¹ τοῦ δεσμοῦ τῶν μελῶν τῆς καὶ ἡ ὑπαρξίς ἐθιμικοῦ δικαίου, διέποντος τὰς πλείστας τῶν σχέσεων τούτων, διεμόρφωσαν ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐθιμικοὺς κανόνες, ἀφ' ἑτέρου δὲ κείμενα τὰ ὁποῖα διέπουν τὴν λειτουργίαν τῆς Κοινοπολιτείας. Ὡς τοιαῦτα δύνανται νὰ θεωρηθοῦν: αἱ ἀποφάσεις τῶν ἐτησίων Συνδιασκέψεων τῶν ἡγετῶν τῆς Κοινοπολιτείας, αἱ ἀποφάσεις τῆς Αὐτοκρατορικῆς Συνδιασκέψεως τῆς Ὀκτάδας τοῦ 1932 διὰ τὴν καθιέρωσιν τῆς «Κοινοπολιτειακῆς προτιμήσεως», τὸ κείμενον τῆς συστάσεως τοῦ Σχεδίου Κολόμπο², αἱ Πράξεις ἀνεξαρτησίας τῶν πρώην ἀποικιῶν καὶ ἄλλα κείμενα δευτερευούσης σημασίας, ὡς συνθῆκαι ἐπὶ εἰδικῶν θεμάτων κλπ.

Τοὺς σκοποὺς ἐσκιαγράφησεν, ὑπὸ τὰ σύγχρονα δεδομένα, καὶ ἡ Βασίλισσα Ἐλισάβετ εἰς Λόγον τοῦ Θρόνου³ : «Οἱ Ὑπουργοί μου δεόντως διατηροῦν ἰδιαιτέραν ἐπίγνωσιν τοῦ μοναδικοῦ ρόλου τῆς Κοινοπολιτείας, ἡ ὁποία ἐκπροσωπεῖ τόσας πολλὰς ἀπὸ τὰς ὑπαρχούσας ἐν τῷ κόσμῳ προκλήσεις καὶ εὐκαιρίας. Οὗτοι θὰ ἐνισχύσουν τοὺς κοινοπολιτειακοὺς δεσμοὺς μὲ βάση τὴν φυλετικὴν ἰσότητα καὶ τὰς ἀνταλλαγὰς ἀποφύων μεταξὺ τῶν κυβερνήσεων τῶν μελῶν καὶ θὰ προαγάγουν τὴν κοινοπολιτειακὴν συνεργασίαν εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν, τὰς ἐκπαιδευτικὰς ἐπιστημονικὰς καὶ μορφωτικὰς ἐπαφὰς, ὡς καὶ εἰς ἄλλους τομεῖς».

Ὡς γενικώτεροι σκοποὶ τῆς Κοινοπολιτείας, δύνανται νὰ θεωρηθοῦν: ἡ ἐνίσχυσις τῶν μεταξὺ τῶν κρατῶν τῆς συναλλαγῶν ὑπὸ προνομιακὸν καθεστῶς, ἡ προσπάθεια δημιουργίας συνθηκῶν ἀναπτύξεως εἰς τὰ καθυστερημένα κράτη τῆς, ἡ ἐπιδίωξις ἀνόδου τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῶν λαῶν τῆς, ἡ παγίωσις τῆς εἰρήνης, ἡ διατήρησις τῶν ἰδιαιτέρων δεσμῶν τῶν

1. Βλ. καὶ ἄνωτ. σ. 25.

2. The Colombo Plan, COI, London, 1964.

3. Τὸ 1964 (3 Νοεμβρίου) ἐνώπιον τῶν δύο Βουλῶν τῆς Βρεταννίας.

πρώην αποικιών μετά της άλλοτε Μητροπόλεως, ή συμβολή εις την ανάπτυξιν της διεθνούς συνεργασίας και την εφαρμογήν των αρχών του ΟΗΕ.

Διὰ της παρόδου των έτών, ο Καταστατικός Χάρτης του Westminster απέκτησε μάλλον ιστορικήν αξίαν, διότι νέαι τάσεις διεμορφώθησαν εις τας διεθνείς σχέσεις, ιδίως μετά τον Β' Παγκόσμιον Πόλεμον, μέ αποτέλεσμα, λαμβανομένης υπ' όψιν της ελαστικότητος του θεσμού, τὰ διαλαμβανόμενα εις τοῦτον νά ἔχουν ἀνάγκην προσαρμογῆς πρὸς τὰ σήμερον κρατοῦντα εις τήν Διακρατικήν Κοινότητα.

Έν πολλοῖς, ἡ Κοινοπολιτεία, βασιζομένη εις τήν ιδιομορφίαν της προελεύσεώς της, έξακολουθεῖ νά καλύπτῃ τὰ ἀμοιβαία συμφέροντα τοῦ Ένωμένου Βασιλείου καὶ τῶν πρώην ἀποικιών, κυρίως εις τὸν οικονομικὸν τομέα, καὶ ἐνταῦθα θά πρέπει νά ἀναζητηθοῦν τὰ θαυότερα αἷτια τῆς συστάσεως καὶ διατηρήσεως τῆς Κοινοπολιτείας πρωτοβουλία τοῦ Ένωμένου Βασιλείου, ὥστε σήμερον νά ἔχῃ αὕτη λάθει μορφήν διεθνούς ὀργανισμοῦ.

Κατὰ τὸ πλεῖστον, πλὴν τῶν συνταγματικῶν κειμένων τῶν κρατῶν, ἐθιμικοὶ κανόντες, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, διέπουν τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς σκοποὺς τῆς Κοινοπολιτείας, δεδομένου ὅτι καὶ τὸ Ένωμένον Βασίλειον διέπεται ὑπὸ ἐθιμικοῦ δικαίου.

Επικρατοῦν καὶ ἐνταῦθα αἱ ἀρχαὶ τοῦ ΟΗΕ, δεδομένου ὅτι ὅλα τὰ κράτη-μέλη τῆς Κοινοπολιτείας μετέχουν καὶ τοῦ ΟΗΕ, καὶ ἡ Διακήρυξις τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου, ὡς καὶ ὠρισμένοι ἀρχαὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Συμβάσεως τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου, ἔχουν ἐπεκταθῇ καὶ εις τήν περιοχὴν τῆς Κοινοπολιτείας.

Σήμερον, αἱ ἀρχαὶ αἱ ὁποῖαι διέπουν τήν Κοινοπολιτείαν ἐπηρεάζονται ὅπωςδὴποτε ἐκ τῆς συνθέσεως τῆς πλειονοψηφίας της. Οὕτω ἡ πολιτικὴ ἐναντίον τῶν φυλετικῶν διακρίσεων ἔλαβε καὶ συγκεκριμένην μορφήν διὰ τοῦ ἐμμέσου ἐξαναγκασμοῦ, ὑπὸ τῶν «ἐγχρώμων» κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας, τῆς Νοτιοαφρικανικῆς Ένώσεως, ὅπως ἀποχωρήσῃ τῆς Κοινοπολιτείας¹. Ἀλλὰ ἀρχαί, βάσει τῶν ὁποίων ρυθμίζεται ἡ πολιτικὴ πολλῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας, εἶναι ἡ προσπάθεια διατηρήσεως τῆς παγκοσμίου εἰρήνης, ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις, ὁ περιορισμὸς τῶν ἀποικιακῶν ἐδαφῶν καὶ γενικῶς τὰ μέτρα τὰ ὁποῖα διασφαλίζουν τὰς προϋποθέσεις διὰ τὴν πρόοδον, καθὼς καὶ ἡ συμμετοχὴ εις διεθνεῖς ὀργανισμοὺς, εἰδικούς κ.ο.κ.

Τὰ μικρὰ κράτη, μετὰ τὴν ἰσχυροποίησιν τοῦ Τρίτου Κόσμου καὶ τὴν διαμόρφωσιν ἰδικῆς τῶν πλειονοψηφίας εις τὸν ΟΗΕ, τείνουν πρὸς ὁμο-

---

1. Βλ. ἄνωτ. σ. 33.

σπογδίωσιν¹. Έπαισαν να θεωρούν εαυτά πλέον μικρά,² ιδίως μετά την απομάκρυνσιν της πιθανότητος ενός πολέμου. Διευρφώθη νέα ψυχολογία, κυρίως εις τα νέα μικρά κράτη, ώστε να φθάσουν μέχρι σημείου να ζητούν την αποπομπήν του Ένωμένου Βασιλείου από την Κοινοπολιτείαν³.

Πέραν των άνωτέρω, γενική άρχή, παραδεκτή ύφ' όλων των κρατών της Κοινοπολιτείας, αλλά συγχρόνως και μέσον πρὸς επίτευξιν των σκοπών της είναι ή διεθνής συνεργασία. Τα μέλη της Κοινοπολιτείας διεκήρυξαν εις την Έκθεσιν της Αυτοκρατορικής Συνδιασκέψεως τοῦ 1926 ὅτι «ή ἐλευθέρα συνεργασία αποτελεί τὸ ὄργανόν της». Τοῦτο ἰσχύει καὶ σήμερα, ἴσως μάλιστα περισσότερο. Η συνεργασία αὕτη ὑλοποιήθη διὰ της συστάσεως διαφόρων διοικητικῆς φύσεως ὀργάνων καὶ ὑπηρεσιῶν ἐπὶ διαφόρων θεμάτων με κυριωτέραν προσπάθειαν τὴν Οἰκονομικὴν Ἐπιτροπὴν ἅψ' ενός καὶ τοῦ Σχέδιον Κολόμπο ἅψ' ἑτέρου, περὶ τῶν ὁποίων κατωτέρω. Ὅπωςδὴποτε, ή συνεργασία εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς εἶναι ἀναμφισδήτητος μεταξὺ τῶν κρατῶν της Κοινοπολιτείας. Ἰσως ή εὐρωπαϊκῆς προελεύσεως σύνθεσις της Κοινοπολιτείας πρὸ τοῦ 1945 νὰ καθίστα εὐχερεστέραν τὴν συνεργασίαν περισσότερον ἀπὸ σήμερα, ὁπότε πλέον τὰ κράτη-μέλη ἔχουν αὐξηθῇ καὶ ή σύνθεσις της Κοινοπολιτείας παρουσιάζεται με συντριπτικὴν ἀφροασιατικὴν πλειονοψηφίαν. Περαιτέρω, ή συμμετοχή τῶν κρατῶν της Κοινοπολιτείας εἰς διαφόρους ὀργανισμοὺς καὶ ή, ἕνεκα τοῦ γεγονότος τούτου, στενότερα συνεργασία ἐκάστου μετὰ τῶν λοιπῶν της Κοινοπολιτείας ἀπετέλεσαν ἕτερον στοιχεῖον συσφίξεως τῶν δεσμῶν των.

Οἱ οἰκονομικοὶ δεσμοὶ

Ὡς σημαντικώτερον, πάντως, κίνητρον συσφίξεως τῶν μεταξὺ τῶν κρατῶν της Κοινοπολιτείας δεσμῶν δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ οἰκονομικόν.

Η θεσπισθεῖσα «κοινοπολιτειακὴ πρότίμησις», κατὰ τὴν Αυτοκρατορικὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ 1932 εἰς Ὀττάβα, ἀπετέλεσε τὸ ἰσχυρότερον θεμέλιον διὰ νὰ ἀνταπεξέλθῃ ὁ θεσμός εἰς τὰς ποικίλας κρίσεις του καὶ τὸν διεθνῆ οἰκονομικὸν ἀνταγωνισμόν, παρασχεθείσης συγχρόνως της εὐκαιρίας εἰς τὸ Ένωμένον Βασίλειον ὅπως διατηρήσῃ εἰδικούς δεσμοὺς μετὰ τῶν πρώην ἀποικιῶν, δεσμοὺς τοὺς ὁποίους δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διατηρήσῃ κατ' ἄλλον τρόπον.

1 Ὡς αἱ περιπτώσεις της δημιουργίας τοῦ Ὁργανισμοῦ Ἀφρικανικῆς Ἐνότητος, τοῦ Ἀραβικοῦ Συνδέσμου, κλπ. Βλ. σχετικῶς καὶ Γ. Γενεκίδου, Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον, Ἀθῆναι, 1959, σ. 156.

2. A. C o n t e : Bandoug, tournant de l'histoire, Paris, 1965, σ. 236 — «C'est la mort d'un complexe d'infériorité».

3. Ἀπειλή της Γκάμπια: Contemporary Review, London, 1966, σ. 226, εἰς σκόλια.

Ἡ «κοινοπολιτειακή προτίμησης» δύναται γὰ θεωρηθῆ, ὡς βασικὸς συνεκτικὸς κρίκος καὶ ἀόρατος δύναμις διατηρήσεως τῆς συνοχῆς τῆς Κοινοπολιτείας. Ὅπως δὴποτε, ἀνεξαρτήτως τῶν ἄλλων συναισθηματικῶν, γλωσσικῶν καὶ λοιπῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα συνετέλεσαν εἰς τὴν διατήρησιν τῶν δεσμῶν τῶν πρώην ἀποικιῶν μὲ τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον, τὸ οἰκονομικὸν συμφέρον δύναται γὰ θεωρηθῆ ὡς ὁ ἰσχυρότερος παράγων, καθ' ὅσον προκαλεῖ ἐντύπωσιν τὸ γεγονὸς ὅτι κράτη, ἀγωνισθέντα ἐπὶ ἔτη διὰ γὰ ἀποτινάξουν τὸν ἀποικιακὸν ζυγόν, τὴν ἐπομένην τῆς ἀνεξαρτησίας των γὰ αἰτοῦν τὴν ἔγκρισιν παραμονῆς των ὡς μελῶν τῆς Κοινοπολιτείας, δηλαδὴ διατήρησιν τῶν δεσμῶν μὲ τοὺς χθεσινοὺς αὐθέντας των, ἔστω καὶ ὡς συνεργάτας πλέον. Περαιτέρω τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον, πέραν τῆς ἐπὶ παγκοσμίου θάσεως ἐξωτερικῆς πολιτικῆς του καὶ τῆς πανθομολογουμένης παραδόσεώς του εἰς τὸν διπλωματικὸν τομέα, ἐπιδιώκει τὴν διατήρησιν τῆς Κοινοπολιτείας καὶ ἔνεκα εἰδικῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων. Πρόκειται διὰ τὴν ἐπένδυσιν μεγάλου ποσοῦ ἰδιωτικῶν κεφαλαίων εἰς τὰς χώρας τῆς Κοινοπολιτείας. Ἡ Βρεταννία θεωρεῖται ὑπὸ τῶν χωρῶν τῆς Κοινοπολιτείας, καὶ ἐκ παραδόσεως ἄλλωστε, ὡς ἡ σημαντικωτέρα πηγὴ ἐπενδύσεων ἰδιωτικῶν κεφαλαίων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ὑπελογίσθη ὅτι ἐτησίως ἐπενδύονται 200 ἑκατομμύρια λιρῶν στερλινῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν ὑπὸ τῆς Βρεταννίας. Τὰ τρία πέμπτα τῶν βρεταννικῶν ὑπερποντιῶν ἐπενδύσεων κατὰ τὴν τελευταίαν τετραετίαν ἀφοροῦν χώρας τῆς Κοινοπολιτείας¹. Εἶναι προφανές ὅτι οἱ Βρεταννοί, διὰ τοῦ κοινοπολιτειακοῦ θεσμοῦ, διατηροῦν τὸν ἔλεγχον τῶν ἐπενδύσεων καὶ τυχόν διάλυσις τῆς Κοινοπολιτείας θὰ ἐδυσχέραινε τοῦτο. Περαιτέρω δέ, διὰ τοῦ οἰκονομικοῦ δεσμοῦ, ἐπιτυγχάνουν ἑμμεσον ἔλεγχον τῆς τοπικῆς οἰκονομίας μὲ τὰς συνήθεις ἐπιπτώσεις καὶ ἀμέσους ἢ ἑμμέσους δεσμεύσεις ἐπὶ τῶν νέων ἀνεξαρτήτων κρατῶν. Λειτουργεῖ καὶ ἰδιωτικῆς φύσεως Ἑταιρεία Χρηματοδοτήσεως Κοινοπολιτειακῆς Ἀναπτύξεως (Commonwealth Development Finance Corporation), ἰδρυθεῖσα τὸ 1953 μὲ μετοχικὸν κεφάλαιον 30 ἑκατομμυρίων λιρῶν. Αἱ ἐπενδύσεις ἡμῶς, ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τῆς στερλίνας, καθὼς καὶ τοῦ Καναδᾶ, ὑφίστανται περιορισμούς.

Περαιτέρω, ὑπάρχει καὶ ὁ ἐπίσημος Ὁργανισμὸς Κοινοπολιτειακῆς Ἀναπτύξεως (CDC), ἰδρυθεὶς κατὰ τὸ 1948 ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Ὁργανισμὸς Ἀποικιακῆς Ἀναπτύξεως, μὲ σκοπὸν τὴν παροχὴν κεφαλαίων διὰ σχέδια ἀναπτύξεως ἐμπορικῆς φύσεως εἰς τὰς Βρεταννικὰς Κτήσεις. Τὸ 1963, διὰ τοῦ Νόμου περὶ Κοινοπολιτειακῆς Ἀναπτύξεως, ἐπεξετάθησαν αἱ δυνατότητες αὐτοῦ καὶ εἰς τὰς ἀνεξαρτήτους χώρας τῆς Κοινοπολιτείας. Τὰ δύο τρίτα σχεδὸν τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ Ὁργανισμοῦ ἀφοροῦν τὴν Ἀφρικήν.

1. Ἡ Κοινοπολιτεία (The Commonwealth), London, C.O.I. 1965, σ. 40.

Ἄλλα τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν Ἀφρικὴν καὶ ἡ βαρύτης τῆς παρουσίας τῆς τελευταίας ἐντὸς τῆς Κοινοπολιτείας διαπιστοῦνται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς συστάσεως Κοινοπολιτειακοῦ Σχεδίου Βοηθείας διὰ τὴν Ἀφρικὴν (SCAAP), τὸ ὁποῖον προέκυψε κατὰ τὴν συνάντησιν τῶν Πρωθυπουργῶν τῆς Κοινοπολιτείας τὸ 1960 εἰς Λονδίνον. Ἡ πρόοδος τοῦ Σχεδίου παρακολουθεῖται ἐτησίως ὑπὸ τοῦ Κοινοπολιτειακοῦ Οἰκονομικοῦ Συμβουλευτικοῦ Συμβουλίου, ἀποτελουμένου ἐκ τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργῶν τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας.

Ἡ «κοινοπολιτειακὴ προτίμησις»¹ (Commonwealth Preference) ἀποτελεῖ σύστημα διὰ τοῦ ὁποῖου αἱ χῶραι τῆς Κοινοπολιτείας παρέχουν ἀμοιβαίως μεταξὺ των ποικίλας μειώσεις εἰς τοὺς τελωνειακοὺς δασμοὺς των, ἐπὶ μιᾷ συμβατικῇ ἢ μὴ θάσει, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀξέθεσης τῆς διακινήσεως τοῦ διακοινοπολιτειακοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς διευκολύνσεως τούτου. Πρόκειται περὶ μορφῆς τελωνειακῆς ἐνώσεως.

Τὸ σύστημα τοῦτο καθιερώθη ἐπισήμως κατὰ τὴν Αὐτοκρατορικὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ 1932 εἰς Καναδᾶ. Τὸ ὥς ἄνω σύστημα ἐπηρεάζει, κατὰ πρόχειρον ὑπολογισμόν, τὸ ἥμισυ περίπου τοῦ κοινοπολιτειακοῦ ἐμπορίου μετὰ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου. Τὸ μέσον ὄριον προτιμήσεως ἐρρυθμίσθη διὰ ποικίλων συμφωνιῶν διμερῶν ἢ διεθνῶν, καὶ εἶναι ἤδη χαμηλότερον παρὰ πρὸ τοῦ πολέμου.

Ἡ Βρεταννία ἐμφανίζει συνήθως ἔλλειμμα εἰς τὸ ἰσοζύγιον τρεχουσῶν συναλλαγῶν τῆς πρὸς τὰς χῶρας τὰς ἐκτὸς τῆς ζώνης τῆς στερλίνας, ἐνῶ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ὥς ἄνω περιοχῆς παρουσιάζει συνήθως περίσσευμα. Ἐντὸς ὅμως τῆς ζώνης συμβαίνει τὸ ἀντίθετον, παρουσιάζει ἡ Βρεταννία περίσσευμα. Τοῦτο ὑποδηλοῖ τὴν πλεονεκτικὴν θέσιν τῆς Βρεταννίας ἔναντι τῶν λοιπῶν χωρῶν τῆς περιοχῆς τῆς στερλίνας, καὶ ἐπομένως καὶ τῆς Κοινοπολιτείας, εἰς τὸν οἰκονομικὸν τομέα².

Τὸ βρεταννικὸν δασμολογικὸν σύστημα ἀπέδλεπεν εἰς μεγαλυτέραν ἐλευθερίαν τοῦ ἐμπορίου. ἔχει τὰς πηγὰς του εἰς παλαιότερας ἐποχάς, ὅταν συμφωνίαι ἐγένοντο διὰ προτιμητέαν μεταχείρισιν μεταξὺ Ἡνωμένου Βασιλείου καὶ Ἀποικιῶν κατὰ τὰς συναλλαγὰς των. Ἡ Πράξις τοῦ 1919 προέδλεπε διὰ μειωμένους δασμοὺς ἐπὶ κοινοπολιτειακῶν ἀγαθῶν, ἡμολούθησαν καὶ ἄλλα διακρίσεις ἐπὶ τῶν εἰσαγωγῶν ἐκ τῆς Κοινοπολιτείας.

Ἡ θέσις εἰδικῶν δασμῶν ἐκ μέρους τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου, διὰ τῆς Πράξεως Εἰσαγωγικῶν Δασμῶν (Φεβρουάριος 1932), ἐξήρесе, προσωρινῶς καὶ πάλιν, τὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας μέχρις οὗ, τὸ θέρος τοῦ 1932, ἐλήφθησαν ὀριστικαὶ ἀποφάσεις εἰς Ὀττάβαν.

1. Commonwealth Preference, C.O.I., August 1961, London.

2. Ἡ Κοινοπολιτεία, ἐνθ' ἀν. σ. 40.

Όστω, διὰ τῆς ὥς ἄνω συμφωνίας προβλέπετο: ἡ εἰσαγωγή ἄνευ δασμῶν ὧν τῶν ἀγαθῶν τὰ ὁποῖα ἤδη ἐξηροῦντο τῆς Import Duties Act 1932, ἡ θέσπισις νέων δασμῶν δι' ὠρισμένας εἰσαγωγὰς ἐκ τρίτων χωρῶν, ὠρισμένοι ἐγγυήσεις καὶ γενίκευσις τῶν προτιμήσεων ἀμοιβαίως μεταξὺ τῶν περιοχῶν τῆς σημερινῆς Κοινοπολιτείας τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου.

Μεταξὺ 1932—1938 τὸ διακοινοπολιτειακὸν ἐμπόριον ηὐξήθη ἀπὸ πάσης ἀπόψεως καὶ ἐνισχύθη ἀμοιβαίως, ὡδήγησε μάλιστα εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ χρυσοῦ εἰς τὰς συναλλαγὰς ἐκ μέρους τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου τὸ 1931 καὶ τὸν σχηματισμὸν τῆς περιοχῆς τῆς στερλίνας. Ἠκολούθησαν συμφωνίαι καὶ ἐπυστώδεις μεταβολαὶ τῆς συμφωνίας τῆς Ὀττάβας.

Μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον ἡ «κοινοπολιτειακὴ προτίμησις» ἐμειώθη, ἔνεκα διμερῶν συμφωνιῶν μὲ τρίτας χώρας καὶ ἰδιαιτέρως διὰ τῶν πολυμερῶν δασμολογικῶν διαπραγματεύσεων τῶν βασισμένων εἰς τὴν GATT. Ἡ Γενικὴ Συμφωνία Δασμῶν καὶ Ἐμπορίου (GATT) δὲν ἐπηρέασε τὴν ὑφισταμένην «κοινοπολιτειακὴν προτίμησιν», ἀπλῶς τὴν ἐθεσεν ἐντὸς ὠρισμένων γενικῶν πλαισίων. Ἠκολούθησαν καὶ ἄλλαι εἰδικαὶ συμφωνίαι μὲ χαρακτηριστικωτέραν τὴν «Κοινοπολιτειακὴν Συμφωνίαν διὰ τὴν Ζάχαριν», ὑπογραφεῖσαν ἀρχικῶς δι' ὀκταετὴ περίοδον τὸ 1951 καὶ ἤδη παραταθεῖσαν μέχρι τοῦ 1970, ἀποβλέπουσαν δὲ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν κοινοπολιτειακῶν ἐξαγωγέων ζαχαρέως.

Τὸ βρεταννικὸν ἐμπόριον συνεχίσθη κανονικῶς καὶ μετὰ τὴν ἱδρύσιν τῆς ΕΕΤΑ, ἀλλ' ἡ ἐπιδιωκομένη συμμετοχὴ τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου εἰς τὴν Ε.Ο.Κ. καὶ αἱ σχετικαὶ διαπραγματεύσεις προσέκρουσαν εἰς τὰ κοινοπολιτειακά συμφέροντα. Ἡ ἀλληλοσυμπλήρωσις βιομηχανικῶν προϊόντων καὶ πρώτων ὕλων μεταξὺ τῶν χωρῶν τῆς Κοινοπολιτείας καὶ τὰ ἐκ ταύτης συμφέροντα τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου ἐνεφάνησαν τοῦτο διστακτικὸν εἰς τὴν λήψιν ἀποφάσεων, αἱ ὁποῖαι δυνατόν νὰ εἶχον σοβαρὰς ἐπιπτώσεις εἰς τὴν οἰκονομίαν του, ἴσως δὲ κατέληγον καὶ εἰς τὴν διάλυσιν τῆς Κοινοπολιτείας. Παρὰ τὴν μείωσιν τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν του μετὰ τῆς Κοινοπολιτείας, τὸ ποσοστὸν τούτων εἶναι ἀκόμη ἀρκετὰ ὑψηλόν, ὥστε νὰ λαμβάνεται σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν εἰς τὰς οἰκονομικὰς προοπτικὰς του.

Ἡ διστακτικότης τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου εἶχεν ὥς ἀποτέλεσμα, παρὰ τὰς ἐπιδιώξεις του, νὰ μὴ ἐπεκταθῇ τὸ βρεταννικὸν ἐμπόριον πρὸς τὴν Εὐρώπην καὶ ἡ Κοινοπολιτεία νὰ ἐξακολουθῇ νὰ ἀποτελῇ τὴν κυρίαν ἀγορὰν βρεταννικῶν ἐξαγωγικῶν προϊόντων. Ἀλλ' ἡ ἀγορὰ αὕτη, ὥς ἀπαρτιζομένη κυρίως ἐξ ὑπὸ ἀνάπτυξιν χωρῶν, δὲν ἔχει μεγάλας δυνατότητας ἐπεκτάσεως ὑπὲρ τῶν βρεταννικῶν προσπαθειῶν¹.

Ἡ ἀνεπαρκὴς αὐξήσις τῆς ἀπορροφητικότητος τῆς βρεταννικῆς ἀ-

---

1. Ἐφημερίς «Ναυτεμπορικὴ», 24 Ἰουνίου 1965.

γοράς υποχρεώνει τὰ μέλη τῆς Κοινοπολιτείας νὰ στρέφονται καὶ πρὸς ἄλλα βιομηχανικά κράτη διὰ τὰς ἐξαγωγὰς των καὶ κυρίως τὴν Κοινὴν Ἀγοράν, μὲ ἀποτέλεσμα ἡ «κοινοπολιτειακὴ προτίμησις» νὰ κλονίζεται. Τοῦτο ἔχει ὥς συνέπειαν, ἂν ἔνός μὲν νὰ αὐξάνωνται πρὸς ταῦτα αἱ εἰσαγωγαὶ τρίτων κρατῶν εἰς θάρος τῆς Βρεταννίας, ἂν ἑτέρου δὲ νὰ μειοῦνται αἱ συναλλαγαὶ τῆς τελευταίας μὲ τὴν ΕΟΚ καὶ νὰ αὐξάνωνται μὲ τὴν ΕΦΤΑ, ἡ ὁποία δὲν παρουσιάζει ἐν τούτοις ἰδιαιτέρον συμφέρον διὰ τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον.

Εἰς τὴν ἐξαγωγικὴν προσπάθειαν τῆς Ἀγγλίας, κύριον στήριγμα ἀποτελεῖ ἡ Κοινοπολιτεία καὶ τὸ συναφές σύστημα προτιμήσεως, στοιχεῖα τὰ ὁποία καθιστοῦν δυσχερῆ τὴν συμφωνίαν τῆς πρώτης μὲ τὴν Εὐρώπην, διότι θὰ ἔπρεπε νὰ παραγκωνίσῃ τὰ συμφέροντα τῆς Κοινοπολιτείας, ἂν καὶ ἡ τελευταία δὲν παρέχῃ ἐγγυήσεις διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν βρεταννικῶν ἐξαγωγῶν. Ἀποτέλεσμα τῶν ἀνωτέρω: ἡ Κοινοπολιτεία περμεδάζεται μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἑνωμένου Βασιλείου καὶ δυσχεραίνει τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς εὐρωπαϊκῆς συνεργασίας ἐπὶ εὐρύτερας θάσεως.

Καὶ αἱ μὲν χώραι τῆς Κοινοπολιτείας, διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου των μὲ τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας, ἐξακολουθοῦν νὰ ἀπολαμβάνουν τὰ ὀφέλη ἐκ τῆς κοινοπολιτειακῆς προτιμήσεως, ἐνῶ φαίνεται ὅτι τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον εὐρίσκεται πρὸ ἀδιεξόδου. Συγχρόνως, τὰ μέλη τῆς Κοινοπολιτείας, διὰ τῆς προβολῆς τῶν ἀπόψεών των εἰς τὴν Παγκόσμιον Διάσκεψιν Ἐμπορίου καὶ Ἀναπτύξεως τοῦ ΟΗΕ εἰς Γενεύην (Μάρτιος 1964), ἐτόνισαν τὴν παρουσίαν τῆς Κοινοπολιτείας καὶ τὴν ἐπίδρασίν της ἐπὶ τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου διὰ τῆς κοινοπολιτειακῆς προτιμήσεως καὶ τῶν μεταξὺ των συναλλαγῶν. Διὰ τῆς ἐπιδιωκομένης δὲ συνδέσεώς των μετὰ τῆς ΕΟΚ κράτη τινὰ τῆς Κοινοπολιτείας θὰ ἀπολαμβάνουν διπλῶν προνομίων. Τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον δὲν παρουσιάζεται νὰ ἔχῃ τὰ ὀφέλη τὰ ὁποία εἶχεν ἀρχικῶς ἐκ τῆς προνομιακῆς μεταχειρίσεως, ἀλλ' ἐνίοτε οἱ ὀργανισμοὶ ἐπεκτείνουν τὰς ἐπιδιώξεις καὶ δραστηριότητάς των. Δὲν ἀποκλείεται νὰ συμβῇ τὸ αὐτὸ καὶ μὲ τὴν Κοινοπολιτείαν.

Τὸ Σχέδιον Colombo

Πλὴν τῆς «κοινοπολιτειακῆς προτιμήσεως», μία ἄλλη εἰδικὴ ρύθμισις, ἡ ὁποία ἐπηρεάζει εὐμενῶς τὴν διατήρησιν τῆς συνοχῆς τῆς Κοινοπολιτείας, εἶναι τὸ Σχέδιον Κολόμπο¹.

Καὶ ὁ κοινοπολιτειακὸς οὗτος θεσμὸς ἔχει τὰς ρίζας του εἰς τὴν Εὐρώπην. Εἰς τὴν ἡπειρόν μας, ἡ μεταπολεμικὴ ἀνασυγκρότησις, προσελθοῦ-

---

1. The Colombo Plan, C.O.I., London, 1964, D. W. Bowett, The Law of International Institutions, London, 1963, σ. 200, R. C. Lawson, International Regional Organizations, New York, 1962.

σα ἐκ τοῦ Σχεδίου Μάρσαλλ, καὶ αἱ δραστηριότητες τοῦ Ὁργανισμοῦ Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Συνεργασίας (φορέως τοῦ σημερινοῦ ΟΟΣΑ) ἀπετέλεσαν τὸ θεμέλιον τῆς πίστεως ὅτι θὰ ἦτο δυνατόν, προσαρμοζομένη πρὸς τὰς ἀσιατικὰς ἀνάγκας, νὰ υἱοθετηθῇ μία τεχνικὴ ἀνάλογος πρὸς ἐκείνην ἣ ὁποία ἐδοθήθησεν τὴν Εὐρώπην νὰ ἀνασυγκροτηθῇ μετὰ τὸν πόλεμον. Ἡ πολιτικὴ ἀνεξαρτησία δὲν ἔλυσεν τὰ οἰκονομικὰ προβλήματα τῶν νέων κρατῶν τῆς Νοτίου καὶ Νοτιοανατολικῆς Ἀσίας.

Ὡς ἐκ τούτου, χώραι τῆς Κοινοπολιτείας ἀνέλαβον τὴν πρωτοδουλίαν τῆς συνόδου τῶν Ὑπουργῶν τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Κοινοπολιτείας εἰς Κολόμπο τῆς Κεϋλάνης, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1950. Εἰς αὐτὴν ἐξεπροσωπήθησαν χώραι ἀνήκουσαι καὶ μὴ εἰς τὴν περιοχὴν. Κατὰ τὴν συνάντησιν προετάθη τὸ Σχέδιον Κολόμπο, συσταθείσης Συμβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς τὸν σκοπὸν πραγματοποιήσεως τῶν ἀναληφθησομένων ὑπὸ τῶν μετεχόντων τοῦ Σχεδίου ἐπιδιώξεων.

Ἡ Συμβουλευτικὴ Ἐπιτροπὴ, μὴ ἐξελιχθεῖσα εἰς ἐκτελεστικὸν ὄργανον, ἀποτελεῖ τὸν μόνον διεθνῆ μηχανισμόν εἰς τὸ Σχέδιον Κολόμπο. Ἀρχικῶς, ἀπὸ τὰς χώρας τῆς Κοινοπολιτείας τὰς ἀνηκούσας εἰς τὴν περιοχὴν, ἀπεφασίσθη ἡ ἐφαρμογὴ προγραμμάτων καλυπτόντων ἐξαετὴ περίοδον.

Ἡ ἐπίσημος ὀνομασία τοῦ Σχεδίου Κολόμπο εἶναι: «Σχέδιον Κολόμπο διὰ τὴν ἐν Συνεργασίᾳ Οἰκονομικὴν Ἀνάπτυξιν εἰς Νότιον καὶ Νοτιοανατολικὴν Ἀσίαν».

Τὸ Σχέδιον Κολόμπο ἀποτελεῖ οὐσιαστικῶς μίαν σειράν προγραμμάτων οἰκονομικῆς καὶ τεχνικῆς βοήθειας καὶ ὅχι ἐν σχέδιον, ὡς ἀναφέρει ἡ ὀνομασία του. Τὰ κεχωρισμένα ταῦτα σχέδια συζητοῦνται καὶ σχολιάζονται ὑφ' ὅλων τῶν μελῶν τοῦ ¹. Ἐν τούτοις ἐκάστη χώρα διατηρεῖ ἀπόλυτον εὐθύνην διὰ τὴν σύνταξιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ ἀφορῶντος εἰς αὐτὴν προγράμματος. Τοῦτο βεβαίως ἀποτελεῖ κάπως ἰδιότυπον μηχανισμόν, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ συλλογικοῦ προγράμματος.

Διὰ τῆς μέσῃ τοῦ Σχεδίου Κολόμπο ἐνισχύσεως τῆς οἰκονομικῆς τῶν ἀναπτύξεως, αἱ μετέχουσαι τοῦτου χώραι τονίζουσι τὴν συνεργασίαν καὶ τὴν ἀλληλεγγύην, αἱ ὁποῖαι ἀνεπτύχθησαν ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς Κοινοπολιτείας καὶ αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν βάση τῆς ἐπιτυχίας τῶν συναφῶν προγραμμάτων, δεδομένου ὅτι καὶ εἰς τοῦτο ἐπικρατεῖ «ἐθιμικὸς» τρόπος ὁργανώσεως καὶ ἐνεργείας, ὃ ὁποῖος διέπιστώθη ὅτι εἶναι ἱκανὸς διὰ νὰ ἀντιμετωπισθοῦν αἱ ποικίλαι ἀνάγκαι τῶν χωρῶν ποὺ μετέχουν εἰς τὸ Σχέδιον τοῦτο. Ἡ ἔξωθεν βοήθεια, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, χορηγεῖται διὰ ποικίλης μορφῆς θμερῶν συμφωνιῶν καὶ ἀναφέρεται εἴτε εἰς καθαρὰν χρη-

1. Colombo Plan, COI, London 1964.

ματοδότησιν είτε εις παροχήν τεχνικής βοήθειας (εξειδικευμένον προσωπικόν, επιστημονικόν υλικόν κλπ.). Εντός των γενικωτέρων πλαισίων του Σχεδίου Κολόμπο, διεμορφώθη το Σχέδιον Τεχνικής Συνεργασίας, τόν Μάιον 1950 εις Αυστραλίαν, του οποίου συμβουλευτικόν όργανον αποτελεί το Συμβούλιον Τεχνικής Συνεργασίας.

Κυρίαν επιδίωξιν του Σχεδίου Κολόμπο αποτελεί ή διά της αξιοποιήσεως των σημαντικών πλουτοπαραγωγικών πηγών της καλυπτομένης υπό τούτου περιοχής επίτευξις της άνόδου του βιοτικού επιπέδου των λαών της, όπερ και έπραγματοποιήθη εις σημαντικόν ποσοστόν, ώστε σήμεραν αί μετέχουσαι τούτου άσιατικά χωράι γά έχουν ισχυράν έν πολλοίς έθνικήν οικονομίαν, ένισχυομένην διά του Σχεδίου εις τούς σημαντικώτερους τομείς της.

Τά πρώτα προγράμματα των κρατών της περιοχής εκάλυπτον την γεωργίαν, τάς μεταφοράς, την συγκοινωνίαν και τόν έξηλεκτρισμόν και βασικός των σκοπός ήτο γά θέσουν ισχυρά θεμέλια διά την περαιτέρω ανάπτυξιν. Βραδύτερον επεξετάθησαν και εις άλλους τομείς της οικονομίας και κυρίως διά της παροχής τεχνικής βοήθειας. Δύο στοιχεΐα περιώριζον την προσπάθειαν: ή έλλειψις ειδικευμένων έργατών και ή έλλειψις κεφαλαίου, ιδίως άλλοδαπού, προς χρηματοδότησιν. Άντεμετωπίσθησαν διά της συνδρομής των ΗΠΑ, μετά την έπιτυχίαν του Σχεδίου Μάρσαλλ εις την Εύρώπην, άν και αί συνθήκαι εις την Άσίαν διέφερον.

Ή Έπιτροπή ήρχισε συνερχομένη άπαξ έτησίως, κατ' ελάχιστον όριον και εξέδωσεν έτησίαν Έκθεσιν. Αί βιομηχανικά χωράι της Κοινοπολιτείας, αί εύρισκόμεναι εκτός της περιοχής, ένίσχυσαν οικονομικώς την προσπάθειαν. Το Σχέδιον, εκκινήσαν μέ μέλη της Κοινοπολιτείας, επεξετάθη και εις άλλα κράτη της περιοχής, μη μέλη, τά όποια εξήγησαν γά μετάσχουν εις τούτο. Ή ισχύς του Σχεδίου παρετάθη προς τόν σκοπόν όπως καταστή δυνατή ή άνοδος του βιοτικού επιπέδου του ταχέως αύξανόμένου πληθυσμού.

Τό Σχέδιον Κολόμπο αποτελείται, ως άνεφέρθη, από σειράν σχεδίων κατά χώραν, τά όποια χρηματοδοτούνται διά πιστώσεων ή επενδύσεων των άνεπτυγμένων χωρών και των διεθνών όργανισμών, των ειδικευμένων κυρίως και έξαρτωμένων εκ του ΟΗΕ. Οί τελευταίοι έχουν συμβάλει αποφασιστικώς εις την προσπάθειαν του Σχεδίου Κολόμπο. Ή Συμβουλευτική Έπιτροπή συνέρχεται έτησίως εις έτέραν, εκάστην φοράν, πόλιν.

Ή έπιτυχία του Σχεδίου Κολόμπο όφείλεται άκριβώς, άφ' ένός εις τό πνεύμα της Κοινοπολιτείας και άφ' έτέρου εις τό εύρωπαϊκόν, ως προτύπου ληφθέντος του Σχεδίου Μάρσαλλ. Τοιουτοτρόπως, εις ακόμη κοινοπολιτειακός θεσμός, όχι μόνον άνεπτύχθη και διεδόθη, ώστε γά υίοθετηθη και από τά άλλα εκτός της Κοινοπολιτείας κράτη, άλλ' όφείλει την άφειτηρίαν του και την έπιτυχίαν του εις την Εύρώπην και τάς υίοθετηθείσας

ὕπὸ ταύτης μεθόδου, αἱ ὁποῖαι ὠδήγησαν πρὸς τὴν κοινὴν εὐρωπαϊκὴν προσπάθειαν.

Ἡ εὐρωπαϊκὴ ἀνασυγκρότησις συνέβαλεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν καθυστερημένων περιοχῶν τῆς Κοινοπολιτείας καὶ τῆς Ἀσίας εἰδικώτερον, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς μεθόδων ἀναλόγων πρὸς τὰς θεσπισθείσας ὑπὸ τῆς Εὐρώπης.

Ἡ περιοχή τῆς στερλίνας. Τὸ πετρέλαιον.

Ἐκτὸς ὅμως τῆς «κοινοπολιτειακῆς προτιμήσεως» καὶ τοῦ Σχεδίου Κολόμπο, τὰ ὁποῖα, ὡς εἶδομεν, εἶχον τὴν ἀφετηρίαν των εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τοὺς θεσμοὺς τῆς, ἡ ἀλληλεπίδρασις Εὐρώπης καὶ Κοινοπολιτείας διὰ τῆς λειτουργίας τῆς ζώνης τῆς στερλίνας εἶναι λίαν σημαντικὴ. Καὶ ἐδῶ ὑφίσταται ἡ ἐλαστικότης, τὸ ἔθιμον καὶ ἡ προσαρμογὴ. Ἡ περιοχή τῆς στερλίνας δὲν εἶναι κάτι ἀνάλογον πρὸς νομισματικὴν ἔνωσιν περιοχῶν, ὑπακειμένην εἰς τινα ὀργανισμόν, ὡς τὸ Διεθνὲς Νομισματικὸν Ταμεῖον¹. Ἡ περιοχή τῆς στερλίνας περιλαμβάνει ὅλας τὰς χώρας τῆς Κοινοπολιτείας, πρῶτην μέλη αὐτῆς (Ἰρλανδίαν, Νότιον Ἀφρικὴν), καθὼς καὶ τὴν Ἰσλανδίαν, τὴν Ἰορδανίαν, τὴν Δυτικὴν Σαμόα, τὴν Διόνην, τὸ Κουβέιτ, τὴν Νοτιοδυτικὴν Ἀφρικὴν, τὰ βρετανικῆς προστασίας κράτη τοῦ Περσικοῦ Κόλπου. Τὰ ἀποθέματα τούτων εὐρίσκονται εἰς Λονδίνον καὶ ἐπηρεάζονται αὐτομάτως, ἀλλὰ καὶ ἐπηρεάζουν τὴν εὐρωπαϊκὴν καὶ τὴν διεθνῇ οἰκονομίαν, καθ' ὅσον εἶναι γνωστὸν ὅτι τὰ δύο ἰσχυρότερα νομίσματα διεθνῶς εἶναι τὸ δολλάριον καὶ ἡ στερλίνα. Ὁ Καναδᾶς, μόνον ἐκ τῶν μελῶν τῆς Κοινοπολιτείας, δὲν ἀνήκει εἰς αὐτὴν (λόγω τῶν εὐρέων συναλλαγῶν του μὲ τὰς ΗΠΑ), διότι δὲν ἔχει νόμισμα θασιζόμενον εἰς τὴν στερλίαν. Ἡ Μπούρμα ἀπεχώρησε τὸ 1966.

Τὰ κράτη τῆς περιοχῆς τῆς στερλίνας ἐφαρμόζουν παράλληλον πολιτικὴν εἰς τὰς οἰκονομικὰς συναλλαγὰς των. Ἡ περιοχή τῆς στερλίνας δὲν διέπεται ἀπὸ οἰουσδήποτε γραπτὸς κανόνας καὶ δὲν ἀποτελεῖ κεχωρισμένην γεωγραφικῶς νομισματικὴν περιοχὴν.

Ὁ τρόπος ἀποχωρήσεως τοῦ Ἰράκ τοῦ 1959, διὰ μιᾶς τυπικῆς ἀνακοινώσεως τῶν Κυβερνήσεων Ἰράκ καὶ Ἡνωμένου Βασιλείου, δίδει σαφῆ εἰκόνα τῆς ἐλαστικότητος τοῦ θεσμοῦ.

Τὰ μέλη τῆς περιοχῆς τῆς στερλίνας χρησιμοποιοῦν τὴν ἀγγλικὴν λίραν ὡς τὸ κύριον μέσον τῶν ἐξωτερικῶν διακανονισμῶν, διατηροῦν τὸ μέγιστον τῶν ἀποθεμάτων των εἰς στερλίνας, θεωροῦν τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον ὡς κυρίαν πηγὴν ἐξωτερικοῦ κεφαλαίου καὶ συνεργάζονται πρὸς διατήρησιν τῆς ἰσχύος τῆς. Ἡ σημαντικωτέρα ἐπιδίωξις εἶναι

---

(1) J. Fawcett, ἐνθ' ἀν. σ. 182, 235.

ή γενική άρμονία τών οικονομιών της περιοχής και ή άμοιβαία έξυπηρέτησις του πολυμερούς έμπορίου έντός αútης.

Όπωςδήποτε, και ή περιοχή της στερλίνας¹ υπόκειται εις τάς γενικάς νομισματικάς αρχάς και τόν έλεγχον του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

Η επίδρασις της περιοχής της στερλίνας, ένεκα της διεθνούς άποδοχής και χρησιμοποίησέως της, υπήρξε σημαντική εις τήν διεθνή οικονομίαν, έπηρέασε δέ άμέσως, λόγω της έκτάσεως της χρήσεώς της, τήν Εύρώπην, ή όποία πάλιν επέδρασεν άπό άλλης άπόψεως επί τών μελών της Κοινοπολιτείας, διατηρούσα τό κέντρον της περιοχής εις τό Ένωμένον Βασίλειον, τό νόμισμα του όποίου υιοθέτησαν τά λοιπά μέλη της Κοινοπολιτείας και δι' έαυτά.

Έτερον οικονομικόν στοιχείον, επιδρών εις τάς σχέσεις Εύρώπης—Κοινοπολιτείας, είναι τό πετρέλαιον, διότι έπηρεάζει τήν οικονομικήν ζώήν άμφοτέρων. Το πετρέλαιον, περιλαμβανόμενον μεταξύ τών σημαντικωτέρων προϊόντων της Κοινοπολιτείας, άποτελεί άπαραίτητον προϊόν διά τήν Εύρώπην και ως εκ τούτου αί συναλλαγαι ταύτης μετά τών κρατών της Κοινοπολιτείας έπηρεάζονται έξ αútου.

Τό πετρέλαιον άπετέλεσεν άντικείμενον διενέξεως μεταξύ κρατών και ή κρίσις του Σουέζ και ή πρόσφατος της Μέσης Άνατολής άποτελοΰν πρόχειρον παράδειγμα. Η ύπαρξις κοινοπολιτειακών υπό θρεταννικών έλεγχον πετρελαιοφόρων περιοχών άποτελεί στοιχείον άκμής της Κοινοπολιτείας και άποφασιστικής επιδράσεώς της επί της ευρωπαϊκής οικονομίας² εις τόν ενεργειακόν τομέα.

6. Όργανα

Ός έτονίσθη, ή οργανική διάρθρωσις της Κοινοπολιτείας δέν είναι ή συνήθως επικρατούσα σήμερα εις τούς διεθνείς οργανισμούς.

Τά συνήθη όργανα τών διεθνών οργανισμών, ή Γενική Συνέλευσις και ή Γενική Γραμματεία, δέν υφίσταντο μέχρι πρό τιнос εις τήν Κοινοπολιτείαν. Προσφάτως όμως συνεστήθη μόνον Γενική Γραμματεία, ή όποία συντονίζει ήδη πάσαν κοινοπολιτειακήν δραστηριότητα. Άντί τών συνήθως λειτουργούντων εις τούς Διεθνείς Όργανισμούς μονίμων όργάνων, υφίσταται ή περισδική Συγδιάσκεψις τών Πρωθυπουργών ή Αρχηγών Κρατών της Κοινοπολιτείας, ως και, συχνότερον, ειδικών ύπουργών, όπου και ξεετάζονται τά διάφορα θέματα τά όποια άπασχολοΰν τά κράτη της Κοινοπολιτείας, ή συμμετοχή νέων μελών κ.ο.κ.

1. P. B a r e a u, The Sterling Area, London, 1950.

2. Βλ. κατωτέρω Κεφ. Ε'.

Ἡ Συνδιάσκεψις τῶν ἡγετῶν τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας πραγματοποιεῖται συνήθως ἅπαξ τοῦ ἔτους εἰς Λονδίνον, τὸ ὁποῖον, μέχρι τοῦδε, θεωρεῖται ὡς τὸ «Κέντρον» τῆς Κοινοπολιτείας. Ἡ συνεχὴς αὕτη Σύνοδος εἰς Λονδίνον προσκάλεσε δυσαρέσκειαν εἰς ὠρισμένα κράτη καὶ προετάρθη ὅπως αὕτη πραγματοποιηθῇ περιοδικῶς εἰς τὰς πρωτεύουσας τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας.

Ἡ ἰδρυθεῖσα τὸ 1925 Αὐτοκρατορικὴ Οἰκονομικὴ Ἐπιτροπὴ μετωνομάσθη εἰς Οἰκονομικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Κοινοπολιτείας, ὄργανον ἐρεύνης κοινὸν διὰ τὰ κράτη-μέλη, ἐν ἑκ τῶν σημαντικῶν εἰδικῶν ὀργάνων. Μέσω ταύτης πραγματοποιεῖται ἡ συνεργασία τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας ἐπὶ οἰκονομικῶν θεμάτων. Ἡ Ἐπιτροπὴ συντάσσει ἀναφορὰς πρὸς τὰς Κυβερνήσεις τῶν κρατῶν-μελῶν ἐπὶ τοιούτων θεμάτων κοινῶς ἐνδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν θεμάτων τὰ ὁποῖα παρεπέμφθησαν εἰς αὐτὸ ὑπὸ τῶν Κυβερνήσεων. Ἐπίσης παρέχει πορίσματα ἐρευνῶν καὶ στατιστικὰς σχετικὰς μὲ τὴν παραγωγὴν καὶ τὸ ἐμπόριον εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κοινοπολιτείας.

Εἰς τὴν Οἰκονομικὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ Montreal τὸ 1958, τὸ ὑφιστάμενον σύστημα συνεργασίας ὁργανώθη καλλιτέρον διὰ τῆς συστάσεως τοῦ Κοινοπολιτειακοῦ Οἰκονομικοῦ Συμβουλευτικοῦ Συμβουλίου. Τοῦτο συνέρχεται κατὰ ταχὺ χρονικὰ διαστήματα ἐπὶ ὑπουργικοῦ ἢ ἄλλου ἐπιπέδου, συνήθως πρὸ τῶν ἐτησίων συνόδων τοῦ Διεθνoῦς Νομισματικοῦ Ταμείου καὶ τῆς Διεθνoῦς Τραπεζῆς. Μία τῶν σημαντικωτέρων συνδιασκέψεων τοῦ Συμβουλίου ἔλαβε χώραν εἰς Λονδίνον τὸν Μάρτιον 1964, ἐν ᾧ τῆς τότε ἐπικειμένης ἐνάρξεως τῶν συζητήσεων τῆς United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) εἰς Γενεύην ¹.

---

1. Ἡ Παγκόσμιος Συνδιάσκεψις Ἐμπορίου καὶ Ἀναπτύξεως (UNCTAD) ἀπετέλεσεν ὁπωσδήποτε σταθμὸν εἰς τὰς διεθνεῖς οἰκονομικὰς σχέσεις διὰ τῆς συμμετοχῆς τοῦ συνόλου τῶν κρατῶν τοῦ ΟΗΕ. Ἀπέβλεψε κατὰ τὴν κρίμηνον σύνοδόν της εἰς τὴν αὔξησιν τῶν ἐξαγωγῶν τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν ἐσόδων των. Ἀπόρροια τῆς Συνδιασκέψεως εἶναι ἡ σύστασις τοῦ φερωνόμου Συμβουλίου. Εἰς τὰς 15 Γενικὰς Ἀρχάς, τὰς συμφωνηθείσας ὑπὸ τῶν μετεχουσῶν τῆς Συνδιασκέψεως χωρῶν, περιλαμβάνονται καὶ ἀποφάσεις μὴ στεροφόμεναι πολιτικοῦ χαρακτῆρος: «Αἱ οἰκονομικαὶ σχέσεις μεταξὺ τῶν χωρῶν (περιλαμβανομένων καὶ τῶν ἐμπορικῶν), θὰ πρέπει νὰ βασίζωνται εἰς τὸν σεβασμὸν τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος τῶν κρατῶν, τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν καὶ τῆς μὴ ἀναμίξεως εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν ἄλλων χωρῶν. Ἡ πάσης φύσεως βοήθεια θὰ πρέπει νὰ παρέχεται ἄνευ πολιτικῶν ἢ στρατιωτικῆς φύσεως ὄρων». Ἄλλο θέμα συμφωνίας τῶν μετεχόντων κρατῶν ἦτο «ἡ ἀποαποικοποίησις, συμφώνως πρὸς τὴν Διακήρυξιν τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, τῶν ἐδριοκόμενων ὑπὸ ἀποικιακὸν καθεστῶς χωρῶν καὶ λαῶν, ἵνα καταστῇ δυνατὴ ἡ ἀσκήσις τῶν κυριαρχικῶν δικαιωμάτων ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν πηγῶν πλοῦτου καὶ ἡ, ὡς ἐκ τούτου, οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις τῶν καθυστερημένων περιοχῶν».

Προηγουμένως, μία άλλη αποφασιστική Συνδιάσκεψις τοῦ ἰδίου Συμβουλίου εἶχε προηγηθῇ εἰς Ἀγκρα τῆς Γκάνα. Οὐσιαστικῶς ἐπρόκειτο διὰ Συνδιάσκεψιν τῶν Ὑπουργῶν τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Κοινοπολιτείας. Βεβαίως, δὲν ἐθίγη πλήρως τὸ θέμα σχέσεων Εὐρώπης—Κοινοπολιτείας, ἀλλὰ ἀπεσαφηνίσθησαν τότε ὠρισμέναι διαθέσεις, κυρίως ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῶν βιομηχανικῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας. Παρὰ τὰς ἀντιθέσεις των ὁμως, κυρίως ἐν σχέσει πρὸς τὴν Κοινὴν Ἀγορὰν καὶ τὴν θέσιν τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου, ὁ τότε Πρόεδρος Δρ. Νκρούμαχ, εἰς χαιρετιστήριον μῆνυμά του πρὸς τὴν Συνδιάσκεψιν, ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν τῆς διατηρήσεως τοῦ κοινοπολιτειακοῦ δεσμοῦ. Ἐτονίσθη, πάντως, κατὰ τὰς ἐργασίας καὶ εἰς τὸ τελικὸν ἀνακοινωθὲν ὅτι, εἰς περίπτωσιν ἐπιτυχίας τῶν διαπραγματεύσεων Ἑνωμένου Βασιλείου—ΕΟΚ, ἡ ἐξασφάλισις προνομίων μόνον δι' ὠρισμένας χώρας τῆς Κοινοπολιτείας θὰ ἐκλόγιζε τὴν κοινοπολιτειακὴν ἀλληλεγγύην.

«Ἐνεκα τοῦ ἀρρήκτου δεσμοῦ οἰκονομίας καὶ πολιτικῆς ἐντὸς τῆς Κοινοπολιτείας καὶ ἔνεκα τῶν πρακτικῶν καὶ θεσμικῶν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν τῆς ΕΟΚ, ὑπάρχει φόβος, ἐκ τῶν λοιπῶν χωρῶν τῆς Κοινοπολιτείας, ὅτι ἡ συμμετοχὴ τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου εἰς τὴν ΕΟΚ θὰ ἐξησθένει τὴν συνοχὴν τῆς Κοινοπολιτείας».

Τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον διὰ τῶν ἐκπροσώπων του διεβεβαίωσεν ὅτι θὰ ὑπῆρχε διαρκὴς ἐνημέρωσις καὶ θὰ ἐζητεῖτο ἡ γνώμη τῶν λοιπῶν Κοινοπολιτειακῶν Κυβερνήσεων κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις.

Ἄλλα εἰδικὰ ὄργανα συσταθέντα καὶ ἀσχολούμενα μὲ ἐξειδικευμένους τομεῖς εἶναι: ἡ Κοινοβουλευτικὴ Ἐνωσις τῆς Κοινοπολιτείας, ἀπὸ τοῦ 1911, διάφοροι Τεχνικαὶ Ἐπιτροπαί, τὸ Γεωργικὸν Γραφεῖον τῆς Κοινοπολιτείας κ. ἄ.

Οὕτω ἡ Κοινοπολιτεία, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν διαθέτει τὰ τυπικὰ ὄργανα τῶν διεθνῶν ὁργανισμῶν, συγκαταλέγεται μεταξὺ τούτων καὶ λειτουργεῖ κατὰ παρόμοιον τρόπον.

Ἡ Κοινοπολιτεία ὡς Διεθνὴς Ὅργανισμός

Ἡ σύστασις Γεν. Γραμματείας ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον μεγάλης συζητήσεως ἐκ μέρους τῶν μελῶν. Ἡ ἀνάγκη ὑπάρξεώς της, διὰ τὴν καλλιτέραν λειτουργίαν τῆς Κοινοπολιτείας, καθίστατο προφανές, μετὰ ἰδίως τὴν αὔξησιν τῶν μελῶν. Τὸ θέμα ἀπασχόλησε κατὰ τὸ παρελθὸν τὰ ἐνδιαφερόμενα κράτη. Ἡ Βρεταννικὴ Κυβέρνησις ἐθεώρει ὅτι ἡ σύστασις Γενικῆς Γραμματείας θὰ ἀφήρει καὶ τὸ τελευταῖον ἔχνος ἐπιρροῆς τῆς Βρεταννίας ἐπὶ τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας.

Τὸ θέμα εἶναι συναφὲς πρὸς τὴν διατήρησιν τοῦ Ὑπουργείου Σχέσεων τῆς Κοινοπολιτείας ἢ μὴ. Τοῦτο ἐξετέλει μέχρι σήμερον, τρόπον τινά, χρέη Γεν. Γραμματείας. Τυχὸν συγχώνευσίς του μὲ τὸ Ὑπουργεῖον

Ἐξωτερικῶν θὰ καθίστα ἀπαραίτητον τὴν σύστασιν Γραμματείας, καθ' ὅσον ἄλλως πῶς, μετὰ τὴν συγχώνευσιν, ἡ Κοινοπολιτεία θὰ ἐστερεῖτο καὶ τῶν στοιχειωδῶν ὀργάνων. Περὶ τούτου διελάμβανε καὶ ἡ Ἐκθεσις τῆς Ἐπιτροπῆς ὑπὸ τὸν Λόρδον Plowden «διὰ τὰς διπλωματικὰς ὑπηρεσίας τῆς Βρεταννίας εἰς τὸ ἐξωτερικόν».

Ὁ ἐκσυγχρονισμὸς τῆς Κοινοπολιτείας ὡς Διεθνὺς Ὁργανισμοῦ, κυρίως λόγῳ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν της καὶ τῆς φύσεως τῆς συνθέσεώς της, ὁμοίως πρὸς τὴν τοῦ ΟΗΕ, ἀπὸ ἀπόφews ποικιλίας προελεύσεως μελῶν, καθίσταται μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἐπιτακτική.

Διὰ τὴν περαιτέρω ἀρτιωτέραν λειτουργίαν τῆς Κοινοπολιτείας, ἡ θέσπισις Γενικῆς Γραμματείας ἀπετέλεσε τὸ σημαντικώτερον θέμα συζητήσεως κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐτησίας Συνδιασκέψεως τῶν Ἀρχηγῶν τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας τὸ 1965. Ὡρίσθη Καναδὸς ὡς πρῶτος Γενικὸς Γραμματεὺς. Ἦδη ἡ λειτουργία τοῦ νέου θεσμοῦ ἐπηρεάζει ἀποφασιστικῶς τὸ μέλλον τῆς Κοινοπολιτείας καὶ τῆς προσθέτει ἐν ἀκόμῃ τυπικὸν κριτήριον τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν.

Ὁ Διεθνὴς Ὁργανισμὸς ἔχει ὡς χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τὴν ὑπαρξιν πλειόνων κρατῶν καὶ ἰδίαν βούλησιν, ἐκφραζομένην ὑπὸ ἰδίων ὀργάνων, ἀνεξαρτήτων ὡς πρὸς τὰ κράτη-μέλη του¹. Ὁ Διεθνὴς Ὁργανισμὸς δημιουργεῖται ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐκδηλωθῇ ὑπὸ πλειόνων τῶν δύο κρατῶν ἡ διάθεσις πρὸς ὀλοποίησιν τῆς ἀνάγκης συνεργασίας τούτων. Πέραν τῶν ἀνωτέρω στοιχείων, τῆς συνεργασίας καὶ τῆς ἰδίας βουλῆσεως, παρουσιάζεται εἰς τοὺς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς καὶ τὸ στοιχεῖον τῆς μονιμότητος.

Εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν συναντῶνται ἅπαντα τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα διαμορφοῦν τὸν διεθνῆ ὀργανισμὸν ὡς προῦδον μιᾶς κοινωνικῆς ἀνάγκης. Πράγματι, ἡ μετατροπὴ τῆς Βρεταννικῆς Αὐτοκρατορίας εἰς Κοινοπολιτείαν ἀποτελεῖ τὴν ὀλοποίησιν τῆς ἀνάγκης μεταβολῆς τῆς διαρθρώσεως τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τῆς διασθήσεως τῶν ἀρμοδίων βρεταννικῶν παραγόντων, οἱ ὁποῖοι ἐπεδίωξαν νὰ τὴν προσαρμόσουν πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς.

Ἰδιάζον χαρακτηριστικὸν τῆς Κοινοπολιτείας ἐν προκειμένῳ εἶναι τὸ γεγονός ὅτι, ἐνῶ εἰς ἅπαντας τοὺς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς τὰ κράτη-μέλη δὲν εἶχον οἰασδήποτε φύσεως ἀλληλεξάρτησιν καὶ ἐδημιούργησαν τὸν ὀργανισμὸν ἐξ ὑπαρχῆς, τὰ κράτη-μέλη τῆς Κοινοπολιτείας μετέτρεψαν τὴν μορ-

---

1. Βλ. Αἰκ. Τενεκίδου - Φραγκοπούλου, Οἱ Διεθνεῖς Ὁργανισμοί, Σημειώσεις Δ.Α.Δ. Β', Ἀθῆναι 1964, σ. 1, G. B. de Huszar and A. de Grazia, An outline of International Relations, New York, 1951, σ. 276, Claude - Albert Colliard, Institutions Internationales, Paris, 1962, Pitman B. Potter, An Introduction to the Study of International Organizations, New York, 1947.

φήν τῆς Αὐτοκρατορίας εἰς ὀργανισμόν καὶ συνέχισαν τὴν συμμετοχὴν των εἰς τοῦτον, ὑπὸ διαφόρους πλέον συνθήκας. Ἡ συνέχεια τῆς Βρεταννικῆς Αὐτοκρατορίας εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν διαπιστοῦται καὶ ἐκ τῆς κοινῆς παραδόσεως τῆς ὑφισταμένης εἰς τὰ κράτη-μέλη, τῆς κοινῆς γλώσσης, ἐνίων κοινῶν συμφερόντων καὶ ἰσχυρῶν συναισθηματικῶν δεσμῶν.

Παρὰ τὴν ὑπαρξίν των θεμελιωδῶν γνωρισμάτων ἐνὸς διεθνoῦς οργανισμοῦ εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς Κοινοπολιτείας, ὅπως δῆποτε πρέπει νὰ χαρακτηρίσωμεν ταύτην ὡς *sui generis* ¹ διεθνή ὀργανισμόν, λόγῳ τῶν πολλαπλῶν ἰδιοτυπιῶν της ².

Ἡ Κοινοπολιτεία ἀπετέλεσε τὸ ἀπαραίτητον πλαίσιον διὰ τὴν μετατροπὴν τῶν ἀποικιῶν εἰς ἀνεξάρτητα κράτη. Δὲν γνωρίζομεν ἔάν τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον, ἄνευ τῆς Κοινοπολιτείας, θὰ προέβαινεν εἰς τὴν ταχεῖαν παραχώρησιν αὐτονομίας καὶ ἀνεξαρτησίας εἰς τὰ ἀποικιακὰ ἐδάφη. Ἡδὴ σήμερον «ἡ Κοινοπολιτεία ἀποτελεῖ τὴν σημαντικωτέραν καὶ εὐρυτέραν, μετὰ τὸν ΟΗΕ, πολυφυλετικὴν σύνδεσιν ³ κρατῶν», μετὰ τὰς περαιτέρω διευρύνσεως διὰ τῆς προσθήκης καὶ τῶν ὑπολοίπων βρεταννικῶν ἀποικιῶν, μετὰ τὴν χορήγησιν ἀνεξαρτησίας καὶ εἰς αὐτάς. Ἡ ὅλη ἐπιτυχία τῆς Κοινοπολιτείας ὀφείλεται εἰς τὴν μεγάλην ἐλαστικότητά της καὶ τὴν προσαρμογὴν της πρὸς τὰ ἐκάστοτε διεθνῶς κρατοῦντα.

Ἀφ' ἧς στιγμῆς αἱ ἄλλοτε βρεταννικαὶ ἀποικίαι ἀπέκτησαν ἰδίαν διεθνή νομικὴν προσωπικότητα ⁴, ἡ θεώρησις τῆς ἄλλοτε Αὐτοκρατορίας ὑπὸ νέον πρῖσμα, ὡς διεθνoῦς ὀργανισμοῦ, κατέστη πραγματικότης.

Ἐπιδιώξεις τοῦ βρεταννικῆς προελεύσεως καὶ ἐμπνεύσεως διεθνoῦς τοῦτου ὀργανισμοῦ, ἔάν κρίνῃ κανεῖς ἐκ τῶν σκοπῶν του, οἱ ὅποιοι τὸν κατατάσσουν εἰς τοὺς γενικοὺς διεθνεῖς ὀργανισμούς, εἶναι ἡ διασφάλισις τῆς εἰρήνης καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν κρατῶν-μελῶν του πρὸς ἐπίτευξιν εὐημερίας διὰ τοὺς λαοὺς των.

---

1. Σ. Καλογεροπούλου - Στράτη, Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον, Ἀθῆναι, 1963.

2. Στρατάρχης Σμάιτς, εἰς Quotations on the Commonwealth, London, 1964, σ. 17.

3. Association, ἀπὸ λόγον τοῦ Βρεταννοῦ πρωθυπουργοῦ κ. H. Wilson εἰς τὰ Ἡνωμένα Ἔθνη.

4. Βλ. Γ. Τενεκίδου, Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον, Ἀθῆναι 1959, σελ. 219, Αἰκ. Τενεκίδου - Φραγκοπούλου, ἐνθ' ἀν. σ. 7: «Ἡ Συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν ὑπεγράφη κεχωρισμένως ὑπὸ τῶν Βρεταννικῶν Κτήσεων». Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ ὡς πρὸς τὴν συμμετοχὴν των εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν. Βλ. κατ. σ. 61 καὶ Arthur Berriedle Keith, The Dominions as Sovereign States, the Constitutions and Governments, London, 1938.

Ἡ Κοινοπολιτεία δὲν ἀποτελεῖ ὁμοσπονδιακὴν ἔνωσιν κρατῶν, οὔτε ὑπερεθνικῆς μορφῆς ὀργανισμὸν. Δὲν ἀποτελεῖ κλειστὸν ὀργανισμὸν, τυπικῶς τοῦλάχιστον, διότι τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τούτου, ἡ συμμαχία, δὲν ὑφίσταται ἐν προκειμένῳ, ἐν τούτοις ὅμως, ἂν καὶ θεωρητῇ ὡς ἀνοικτὸς ὀργανισμὸς, θὰ ἦτο κάπως δυσχερὲς νὰ νοηθῇ συμμετοχὴ εἰς τοῦτον κρατῶν μὴ διατελεσάντων καθ' οἷανδήποτε μορφήν ἐντὸς τῶν πλαisiῶν τῆς Βρεταννικῆς Αὐτοκρατορίας. Περὶ τούτου (ὅτι εἶναι ἀνοικτὸς) συνηγορεῖ καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἀσχεῖται διάφορος ἐξωτερικὴ πολιτικὴ ὑπὸ τῶν κρατῶν-μελῶν τῆς Κοινοπολιτείας. Μία συμμαχία (κλειστὸς Δ. Ο.) δὲν δύναται νὰ νοηθῇ μὲ διάφορον ἄσκησιν ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἐκ μέρους τῶν μελῶν της.

«Ἡ Κοινοπολιτεία δὲν ἀποτελεῖ σήμερον πλεον ὑπόλειμμα τῆς Αὐτοκρατορίας, οὔτε τεχνητὸν μέσον διὰ νὰ καλύψῃ τὸ βρεταννικὸν γόητρον. Εἶναι μία νέα ἰδέα διεθνoῦς ἰσοτίμου συνεργασίας. Δὲν εἶναι πολιτικὴ ἔνωσις οὔτε στρατιωτικὴ συμμαχία οὔτε οἰκονομικὸς συνασπισμὸς»¹.

Ὁ Στρατάρχης Σμάιτς, ἐκπροσωπῶν τὴν τότε Ἑνωσιν τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς εἰς τὴν Αὐτοκρατορικὴν Πολεμικὴν Συνδιάσκεψιν, ἀναφερόμενος εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν εἰς ὁμιλίαν τοῦ εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Λόρδων τὸ 1917, ὑπεστήριξε τὴν ἄποψιν ὅτι, «δὲν εἴμεθα ἐν κράτος. Ὁ ὅρος Αὐτοκρατορία ἐξαπατᾷ. Εἴμεθα ἐν σύστημα ἔθνων, μία κοινότης κρατῶν καὶ ἔθνων, κάτι περισσότερον ἀπὸ οἷανδήποτε Αὐτοκρατορίαν, τὴν ὁποίαν κοινότητα προτιμῶ νὰ ὀνομάζω Βρεταννικὴν Κοινοπολιτείαν τῶν Ἑθνῶν».

Ἡ Κοινοπολιτεία, τέλος, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς παγκόσμιος ἢ περιφερειακὸς ὀργανισμὸς, ἀναλόγως τοῦ κριτηρίου τὸ ὁποῖον λαμβάνεται διὰ τὴν τοποθέτησίν της. Τὸ γεγονός ὅτι δὲν ἀποτελεῖ γεωγραφικὴν ἐνότητα κρατῶν, ὡς τὰ ἀμερικανικὰ ἢ ἀφρικανικὰ ἢ εὐρωπαϊκὰ κράτη, δὲν ἐπιτρέπει, νομίζομεν, τὴν κατάταξίν της εἰς τοὺς περιφερειακοὺς ὀργανισμούς.

Ὡς οἰκουμενικὸς² ἢ παγκόσμιος ὀργανισμὸς θεωρεῖται ἡ Κοινοπολιτεία, λόγῳ τῆς συμμετοχῆς εἰς ταύτην κρατῶν ἐκ τῶν πέντε ἡπείρων, λόγῳ τῶν γενικῶν σκοπῶν της, ὡς καὶ τῆς ἐν αὐτῇ συγκεντρώσεως περισσοτέρων στοιχείων χαρακτηριστικῶν τῶν παγκοσμίων ὀργανισμῶν. Ὡς χαρακτηριστικὰ τῆς οἰκουμενικότητος τῆς Κοινοπολιτείας δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ἐπίσης: ἡ ἀποδοχὴ τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν Ἑνωμένων Ἑθνῶν καὶ ἡ υἱοθέτησις των ἐντὸς τῶν πλαisiῶν τῆς δραστηριότητός της (διασφάλις τῆς εἰρήνης, ἐπιδίωξις οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως,

1. Sir Kenneth Bradley, Ἀνεξαγερσία εἰς τὰ πλαίσια τῆς Κοινοπολιτείας, Ἀθῆναι, 1966 (roneo).

2. Οἰκουμενικὸς χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν Βρεταννῶν κυρίως καὶ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ G. Schwarzenberger, ὅπωςδήποτε ὅμως ἀκριβὲς χαρακτηρισμὸς καθίσταται δυσχερὴς, Power Politics, London, 1964, 3rd ed.

διεθνής συνεργασία, κυρίαρχος ισότης των μελών), αρχών και σκοπών, αι όποια δέν συναντώνται συλλήβδην εις τους μη οίκουμενικούς οργανισμούς. Περαιτέρω δέ έτερον χαρακτηριστικόν, ένισχϋον την άποψιν καθ' ήν ή Κοινοπολιτεία άποτελεί οίκουμενικόν οργανισμόν, είναι ή συνεχής τάσις διευρύνσεώς της διά της συμμετοχής νέων κρατών-μελών έξ όλων των ήπείρων και τό γεγονός ότι άποτελεί τον πολυμελέστερον διακρατικόν όμιλον μετά τον ΟΗΕ.

Έτερον στοιχείον, διά του όποιου δυνάμεθα νά χαρακτηρίσωμεν την Κοινοπολιτείαν ως οίκουμενικόν οργανισμόν, άποτελεί τό γεγονός ότι, όπως ό ΟΗΕ, περιλαμβάνει κράτη μετέχοντα των διάφόρων περιφερειακών οργανισμών (Ένωμένον Βασίλειον, Μάλτα, Κύπρος εις τό Συμβούλιον της Εϋρώπης, τά κράτη της Άφρικής εις τον Όργανισμόν Άφρικανικής Ένότητος, τά κράτη της Άσίας εις την Οικονομικήν Έπιτροπήν του ΟΗΕ διά την Άσίαν και την Άπω Άνατολήν (ΕCΑFΕ) και τά κράτη της Άμερικικής εις τον Όργανισμόν Άμερικανικών Κρατών) 1 .

Ο καθηγητής Georg Schwarzenberger εις τό διδρίλιον του Power Politics (σ. 71) την χαρακτηρίζει ως «πολυεθνές κράτος» (Multinational State), μίαν χαλαράν δηλ. ένωσιν κρατών. Ός εκ τούτου ό χαρακτηρισμός της Κοινοπολιτείας ως Association θά ήτο ίσως ό πλησιέστερος πρὸς την πραγματικότητα, καθ' όσον και ό Καταστατικός Χάρτης του Westminster άναφέρει περί συνδεδεμένων κρατών (associated), αλλά και όλοι οι ήγγέται της Κοινοπολιτείας συμφωνοϋν επί της φύσεως της συνεργασίας των κρατών των 2 .

1.Εις τον ΟΑΚ ή πρώτη συμμετοχή κράτους-μέλους της Κοινοπολιτείας, του Τρίνιταντ και Τομπάκο, σημειούται τον Μάρτιον 1967 και άποτελεί σημαντικόν σταθμόν εις τās διεθνείς σχέσεις, λόγω της διεισδύσεως της Κοινοπολιτείας και εις τον περιφερειακόν τούτον οργανισμόν. Είναι χαρακτηριστικόν ότι, ένω εις τον ΝΑΤΟ συνεργάζονται ό Καναδά με τās ΗΠΑ, εις τον ΟΑΚ ό πρώτος δέν μετέχει επί του παρόντος. Η δυνατότης συμμετοχής κρατών εκ της Κοινοπολιτείας εις τον ΟΑΚ παρσχέθη δι' άποφάσεως της Συνδιασκέψεως του Όργανισμοϋ τον Δεκέμβριον 1964. Τό 1965 ό πρόεδρος της Συνδιασκέψεως εκάλεσε τον Καναδά, την Έαμαϊκήν και τό Τρίνιταντ και Τομπάκο νά συμμετάσχουν εις τον ΟΑΚ. Παρατηρηται από τās άνωτέρω κράτη, τό Barbados και την Γουιάνα παρσιολούθησαν την τρίτην Έκτακτον Διαμερικανικήν Συνδιάσκεψιν εις Buenos-Aires τον Φεβρουάριον 1967. Τό Barbados έξεδήλωσε πρόθεσιν συμμετοχής. Μέχρι στιγμής μόνον τό Τρίνιταντ και Τομπάκο, από τās πέντε κράτη της Κοινοπολιτείας εις την περιοχήν της Άμερικής, κατέστη μέλος του ΟΑΚ. Βλ. σχετικώς και Survey of British and Commonwealth Affairs, V. 1, No. 7, 1967, σ. 333, London, R. C. L a w s o n, International Regional Organizations, New York, 1962.

2.Quotations on the Commonwealth, London, 1964, σελ. 6, 8, 9, 11, 19, 25, 29.

Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς Κοινοπολιτείας εἶναι ὅτι ἐν πολλοῖς διέπεται ὑπὸ ἐθιμικοῦ δικαίου, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου, διότι ἡ Πράξις τοῦ Westminster καὶ ἐὰν ἀκόμη θεωρηθῇ ὡς Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ Ὁργανισμοῦ, δίδει πολὺ γενικὰς μόνον κατευθύνσεις, εἶναι ἐλαστικώτατος εἰς τὴν ἐρμηνείαν, ἐν πολλοῖς περιέχει ἀρνητικὰς τοποθετήσεις καὶ δὲν καθορίζει σαφῶς τοὺς σκοποὺς καὶ τὴν διάρθρωσιν τῆς Κοινοπολιτείας. Ἀνεξαρτήτως ὅμως τούτου, ἡ λειτουργία τῆς θάσσει τῶν ἀρχῶν τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν, ἥτοι τοῦ κοινοῦ σκοποῦ, τῆς αὐτονομίας καὶ τῆς ἐσότητος, ἀρχῶν βασισμένων εἰς τὸν Καταστατικὸν Χάρτην τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν¹, τῆς παρέχει τὰς προϋποθέσεις διὰ τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τῆς.

Ἡ θέσπισις τῆς Γεν. Γραμματείας, πέραν τῆς προσδόσεως τοῦ απαιτουμένου κύρους εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν ὡς διεθνὸς ὀργανισμοῦ, ἀποτελεῖ καὶ προϋπόθεσιν διὰ τὴν συγχώνευσιν τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Ὑπουργείου Σχέσεων τῆς Κοινοπολιτείας καὶ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου². Τὸ πρῶτον ἀποτελεῖ οὐσιαστικῶς ὄργανον ὃχι μόνον τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου, ἀλλ' ὁλοκλήρου τῆς Κοινοπολιτείας καὶ ὑπεῖχε μέχρι τῆς συστάσεως αὐτοτελοῦς Γραμματείας τὴν θέσιν αὐτῆς.

Ἀπὸ τοῦ 1959, ἡ Βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας ἔθεσε τὸ ἀνάκτορόν της Marlborough House εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Βρεταννικῆς Κυβερνήσεως, ὅπως χρησιμοποιηθῇ διὰ τὰς πάσης φύσεως συνόδους τῆς Κοινοπολιτείας εἰς Λονδῖνον.

Ἡ Κοινοπολιτεία, πλὴν τῆς Συνδιασκέψεως τῶν Ἀρχηγῶν τῶν κρατῶν-μελῶν, δὲν διαθέτει ἕτερον ἀποφασίζον ὄργανον, δεδομένου ὅτι καὶ ἡ Κοινοβουλευτικὴ Ἐνωσις τῆς Κοινοπολιτείας δὲν ἀποτελεῖ εἰσέτι μορφήν ἀνάλογον πρὸς τὰς Γενικὰς Συνελεύσεις τῶν Διεθνῶν Ὁργανισμῶν ἢ τὰ μικτὰ Κοινοβούλια, ὡς τὸ τοιοῦτον τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων.

Ἀπὸ ἀπόψεως βαθμοῦ ἐλευθέρως συνδέσεως, δεδομένου ὅτι ὡς κύριον κίνητρον τῆς συμμετοχῆς δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ οἰκονομικόν, ἡ Κοινοπολιτεία ἔχει πολλὰ κοινὰ χαρακτηριστικὰ μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Σύνδεσιν Ἐλευθέρου Ἐμπορίου (EFTA)³ ἢ καὶ εἰς αὐτὴν ἡ πλειονοψηφία ἀποτε-

1. Καταστατικὸς Χάρτης τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, ἄρθρον 2.

2. Ἀπὸ τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1965 συνεστήθη ἐνιαία ὑπηρεσία ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Διπλωματικὴ Ὑπηρεσία τῆς Α.Μ.», ἡ ὁποία περιλαμβάνει τὰς ἀρμοδιότητας καὶ τὸ προσωπικὸν καὶ τὰς θέσεις τῆς Διπλωματικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Foreign Office, τῆς Κοινοπολιτειακῆς Διπλωματικῆς Ὑπηρεσίας καὶ τῆς Ὑπηρεσίας Ἐμπορίου. Τὰ ὑπουργεῖα Ἐξωτερικῶν καὶ Σχέσεων μετὰ τῆς Κοινοπολιτείας διετηρήθησαν, ἀλλὰ τὸ προσωπικὸν προέρχεται ἐφ' ἐξῆς ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω Ὑπηρεσίαν.

3. J. L a m b r i n i d i s, The Structure, Function and Law of a Free Trade Area, the European Free Trade Association, London, 1965.

λείται: από οικονομικώς ανεπτυγμένα κράτη, εν αντιθέσει προς την Κοινοπολιτείαν. Επί πλέον εις την ΕΕΤΑ οί σκοποί είναι αποκλειστικώς οικονομικοί και δὲν ἔχει τὸν οἰκουμένικόν χαρακτήρα τῆς Κοινοπολιτείας.

Ἡ συμμετοχὴ τῶν κρατῶν εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν δὲν ἀποτελεῖ ἐμπόδιον διὰ τὴν συμμετοχὴν των εἰς ἄλλους διεθνεῖς ὀργανισμούς. Ἡ Κοινοπολιτεία ἀπετέλεσε, διὰ τῆς προβολῆς τῆς συνοχῆς της, ἀντίβαρον εἰς τὰς προσπάτους κρίσεις τοῦ ΟΗΕ. Τὰ μέλη της μετέχουν καὶ εἰς τοῦτον. Ἀπὸ τὴν Κοινοπολιτείαν: τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον, ἡ Κύπρος καὶ ἡ Μάλτα μετέχουν τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον μετέχει τῆς ΕΕΤΑ, ὁ Καναδᾶς καὶ τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον μετέχουν τοῦ ΝΑΤΟ, ἄλλα κράτη¹ μετέχουν εἰς τὸ CΕΝΤΟ, ἄλλα² εἰς τὸ SΕΑΤΟ. Ἡ Νέα Ζηλανδία καὶ ἡ Αὐστράλία μετέχουν μετὰ τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς εἰς τὸ ἀμυντικὸν σύμφωνον ΑΝΖΥS³. Τὰ πλεῖστα τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας μετέχουν τῆς κινήσεως τῶν ἀδεσμεύτων (Τρίτου Κόσμου), τὰ δὲ ἀφρικανικὰ εἰς τὸν Ὀργανισμόν Ἀφρικανικῆς Ἑνότητος. Οὕτω ἡ Κοινοπολιτεία αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, ἀλλὰ καὶ ἐμμέσως, διὰ τῆς εὐρυτάτης συμμετοχῆς τῶν μελῶν της εἰς τοὺς διεθνεῖς ὀργανισμούς, διακρατικούς ὁμίλους καὶ συμμαχίας, δύναται νὰ ἐπηρεάξῃ τὰς διεθνεῖς σχέσεις ποικιλοτρόπως.

Ἡ Κοινοπολιτεία, τόσον διὰ τοῦ Σχεδίου Κολόμπο ὅσον καὶ διὰ τῶν εἰδικευμένων ὀργανισμῶν τοῦ ΟΗΕ, οἱ ὅποιοι παρέχουν τὴν ἀναγκαίαν οικονομικὴν καὶ τεχνικὴν βοήθειαν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν καθυστερημένων περιοχῶν της, ἀνέπτυξε τὴν δραστηριότητά της κυρίως εἰς τὸν οἰκονομικόν, τεχνικόν, πολιτιστικόν καὶ ἐπιστημονικόν τομέα. Βραδύτερον ἐπέδρασεν ἀποφασιστικῶς καὶ ἐπὶ τῶν διεθνῶν πολιτικῶν ἐξελίξεων, δὲν διεμορφώθη ὁμοῦς κοινὴ στρατιωτικὴ καὶ ἀμυντικὴ ὑποδομὴ ἀκριβῶς λόγῳ τοῦ χαλαροῦ δεσμοῦ. Ἐκαστον κράτος-μέλος τῆς Κοινοπολιτείας εἶναι: ὑπεύθυνον διὰ τὴν ὀργάνωσιν, ἐκπαίδευσιν καὶ συντήρησιν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀμυντικῶν δυνάμεων καὶ δὲν δεσμεύεται δι' ὑποχρεώσεων ἔναντι τῶν λοιπῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας διὰ τῆς συμμετοχῆς του εἰς αὐτήν, πλὴν τῆς ὑποχρεώσεως ὅπως λαμβάνῃ τὰ προσήκοντα μέτρα διὰ τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀσφαλείας⁴.

Παρὰ τὸ γεγονός ὅτι, ἔνεκα τῆς προελεύσεώς της, θὰ ἠδύνατο νὰ θεω-

---

1. Πακιστάν, Ἰράν, Τουρκία, Ἑνωμένον Βασίλειον. Τὸ 1959 ἀπεχώρησεν ἐκ τοῦ CΕΝΤΟ τὸ Ἰράκ.

2. Αὐστράλία, Ν. Ζηλανδία, Πακιστάν, Φιλιππῖνοι, Ταϊλάνδη, Ἑνωμένον Βασίλειον, Η.Π.Α. Ἡ Γαλλία ἔπαυσε ἀπὸ τοῦ 1966 νὰ μετέχῃ ἐνεργῶς τούτου.

3. J. G. S t a r k e, The ANZUS Treaty Alliance, Melbourne, 1965.

4. What is the Commonwealth, London, March 1962, σ. 5.

ρηθῇ, ὥς ἀνεφέρθη, ὅτι ἀποτελεῖ μίαν σύνδεσιν λαῶν καὶ ὄχι ἀπλῶς κρατῶν, ὅχι μόνον δὲν ὑπάρχουν ὑποχρεώσεις στρατιωτικῆς φύσεως, ἀλλὰ δὲν εἶναι σπάνια καὶ αἱ ἐμπόλεμοι διαμάχα· μεταξὺ κρατῶν-μελῶν.

Ἡ Κοινοπολιτεία καὶ τὰ μέλη της δυνατὸν γὰρ μὴ ἔχουν τὰ συνήθως ἀπαντῶμενα εἰς τοὺς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς τυπικὰ χαρακτηριστικά, ἔχουν ὅμως τὰ κράτη τὰ μετέχοντα εἰς αὐτὴν πλήρη δικαιοπρακτικὴν ἐκानότητα ἐντὸς τῆς Διεθνoῦς Κοινότητος. Ἡ Κοινοπολιτεία ὅμως, αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, δὲν διαθέτει τοιαύτην εὐχέρειαν.

Ἡ συμμετοχὴ τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας εἰς τὸν ΟΗΕ δὲν παρουσιάζει καμμίαν ἰδιουτυπίαν, πλὴν τοῦ γεγονότος ὅτι διὰ μιᾶς «συμφωνίας κυρίων» καθιερώθη ὅπως μεταξὺ τῶν μὴ μονίμων μελῶν τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας περιλαμβάνονται πάντοτε καὶ ἓν μέλος τῆς Κοινοπολιτείας¹. Οὕτω, διὰ τῆς παρουσίας καὶ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου εἰς τὰ μόνιμα μέλη, τὰ μετέχοντα εἰς τὸ Συμβούλιον Ἀσφαλείας κράτη τῆς Κοινοπολιτείας εἶναι δύο τὸν ἀριθμὸν. Τοῦτο θεδαίως δὲν σημαίνει τὴν ταύτισιν τῆς πολιτικῆς τοῦ κράτους τούτου μετὰ τῆς πολιτικῆς τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου εἰς τὸν ΟΗΕ, διότι ὑπάρχουν πλεῖστα ὅσα παραδείγματα περὶ τοῦ ἀντιθέτου, ἔχει ὅμως σημασίαν ἀπὸ ἀπόψεως διεθνoῦς κύρους τῆς Κοινοπολιτείας. Τὸ γεγονὸς δὲ ὅτι εἰς τὸ Συμβούλιον Ἀσφαλείας² δύνανται γὰρ ἐκλεγοῦν καὶ ἄλλα μέλη τῆς Κοινοπολιτείας, ὥς ἀνήκοντα εἰς ἄλλας γεωγραφικὰς ὁμάδας, τονίζει τὴν οἰκουμενικότητά της. Ὁ Στρατάρχης Σμάτς, ἐκ τῶν θεμελιωτῶν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ἐθεώρει τὴν Κοινοπολιτείαν ὡς «ὑπόδειγμα παγκοσμίου ὀργανισμοῦ»³.

Ὅσον εὐχερῶς ἀποδεκτὴ ἦτο ἡ πλήρης καὶ αὐτοτελὴς συμμετοχὴ τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας εἰς τὸν ΟΗΕ, τόσον περίπλοκος ὑπῆρξεν ἡ συμμετοχὴ τούτων εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν. Τοῦτο διότι τὰ τότε μέλη τῆς Κοινοπολιτείας (Dominions) δὲν ἐκέκτηντο ἀκόμῃ ἰδίαν νομικὴν προσωπικότητα διεθνῶς, ἵνα μετάρχουν αὐτῆς. Ἐν τούτοις, τὸ Ἰδρυτικὸν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ὑπεγράφη καὶ ὑπὸ τῶν Κτήσεων, θάσει τῆς ἀρχῆς τῆς περιλαμβανομένης εἰς τὸ Σύμφωνον ὅτι, «μέλος αὐτῆς δύναται γὰρ καταστῆ καὶ πᾶσα πολιτεία, κτήσις ἢ ἀποικία ἐ λ ε υ θ έ ρ ω ς κ υ β ε ρ ν ω μ έ ν η, ἂν ὑπὲρ τῆς ἀποδοχῆς ταύτης ἐξεφράζετο ἡ Συνέλευ-

1. J. Fawcett, ἐνθ' ἀν. σ. 228.

2. Ἦδη μὲ τὴν αὐξήσιν τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας τὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας κατέστησαν τέσσαρα, διότι εἰς τὰ δύο προαναφερθέντα προσετέθησαν ἕτερα δύο, μὲ βάσιν τὸ γεωγραφικὸν κριτήριον. Οὕτω τὸ 1/4 τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου (ἐπὶ 15 ἤδη μελῶν τὰ 4, ἐνῶ προηγουμένως ἐπὶ 11 τὰ 2) μετέχει τῆς Κοινοπολιτείας. Ἡ αὐξήσις τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας ἐπραγματοποιήθη ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1966.

3. J. Fawcett, ἐνθ' ἀν. σ. 227.

σις διὰ τῶν δύο τρίτων τῶν ψήφων της». Οὕτω διὰ πρώτην φοράν διεθνῶς ἀναγνωρίζεται ἡ ἰσοτιμία τῶν Κτήσεων πρὸς τὴν Μεγ. Βρεταννίαν¹. Εἰς τὴν Συνέλευσιν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἐκάστη Κτήσις (Καναδάς, Νοτιοαφρικανικὴ Ἑνωσις, Νέα Ζηλανδία, Αὐστράλια, Ἰνδία) εἶχε χωριστὴν φῆφον καὶ ἀντιπροσωπείαν. Εἰς τὸ Συμβούλιον, ἐκτὸς τῆς Μεγάλης Βρεταννίας, ὡς μονίμου μέλους, ἠδύνατο νὰ μετέσχουν καὶ αἱ Κτήσεις, ὡς αἰρετὰ μέλη. Ἐξ ἄλλου, εἰς τὸ Διεθνὲς Δικαστήριον, ἡ κοινὴ κοινοπολιτεία-κὴ ὑπερηκότης δὲν λαμβάνεται: ὑπ' ὄψιν διὰ τὴν ἐκλογὴν δικαστῶν.

Ἡ Κοινοπολιτεία, διαμορφωθείσα καὶ ἀναπτυχθεῖσα κυρίως μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον, ὅταν διὰ τοῦ ΟΗΕ ἐνισχύθησαν αἱ κινήσεις ἀνεξαρτησίας τῶν ἀποικιῶν, παρουσίασεν ὡς διεθνὲς ὀργανισμὸς πολλὰς ἰδιοτυπίας, τὰς σημαντικωτέρας τῶν ὁποίων θὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἀναπτύξωμεν κατωτέρω.

7. Ἰδιομορφίαι

Ἡ Κοινοπολιτεία ἔχει πολλὰ κοινὰ οὐσιαστικὰ χαρακτηριστικὰ πρὸς τοὺς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς, διότι διέπεται: ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τούτων, οἱ σκοποὶ καὶ αἱ ἐπιδιώξεις της συμπίπτουν μετὰ τὰς ἐπιδιώξεις τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν, ἀλλὰ τυπικὰ κοινὰ χαρακτηριστικὰ ἐν πολλοῖς δὲν ὑφίστανται.

Ἀντὶ Γεν. Γραμματείας, χαρακτηριστικοῦ ὀργάνου τῶν Δ. Ο., ὑπῆρχε μόνον τὸ Βρεταννικὸν Ὑπουργεῖον Κοινοπολιτειακῶν Σχέσεων, διὰ τοῦ ὁποίου συντονίζονται τὰ κοινοπολιτειακὰ θέματα, ἀλλὰ ἀναποφεύκτως ἠσχεῖτο καὶ βρεταννικὴ ἐπίδρασις κατὰ τὴν ἐπίλυσίν των. Ἡ Συνδιάσκεψις τῶν ἡγετῶν τῆς Κοινοπολιτείας ἐπέχει θέσιν καὶ Συνελεύσεως καὶ Συμβουλίου. Ἐκτακτὰ θέματα πάντως δὲν ἀντιμετωπίζονται συνήθως δι' ἐκτάκτου συγκλήσεώς της, ἀλλὰ δι' ἀπ' εὐθείας διαβουλεύσεων μεταξὺ τῶν κυβερνήσεων τῶν κρατῶν-μελῶν.

Πέραν τῶν ἀνωτέρω σημαντικῶν ἰδιοτυπιῶν, τὴν χαρακτηριστικωτέραν ἰδιοτυπίαν ἀποτελεῖ τὸ Στέμμα. Ἀπαντὰ τὰ κράτη-μέλη δέχονται τὸ Στέμμα ὡς Σύμβολον τῆς ἐνότητός των καὶ τὸν Βασιλέα, ἢ, σήμερον, τὴν Βασίλισσαν, ὡς Κεφαλὴν τῆς Κοινοπολιτείας. Πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ἰδιοτύπου συμβόλου ἐνὸς ὀργανισμοῦ, δικαιολογουμένης τῆς ὑπάρξεώς του μόνον ἔνεκα τῆς προελεύσεως τῶν μελῶν του.

Ἡ Κοινοπολιτεία θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἡγεμονικὴ συμπολιτεία² κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀσκήσεως ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἡγεμονι-

1. Ἡ ἀγγλοἰρλανδικὴ συμφωνία τῆς 6ης Δεκεμβρίου 1927 συναφθεῖσα μεταξὺ τῆς Dominion καὶ τοῦ Βρεταννικοῦ κράτους ἐθεωρήθη διεθνὴς συνθήκη. Βλ. Γ. Τενεκίδου, Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον, Ἀθήναι, 1959, σ. 218.

2. Βλ. Γ. Τενεκίδου, Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον, I, Ἀθήναι, 1959, σ. 34.

κῶς ὑπὸ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου. Ἡδὴ ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ ἀσκεῖται ἀπολύτως ἰσοτίμως, δάσει τῆς ἀρχῆς τῆς συμμετοχῆς, καὶ αἱ λαμβανόμεναι ἀποφάσεις ἀπηχοῦν τὴν διὰ διαβουλεύσεων ληφθεῖσαν ἀπόφασιν τῶν μελῶν. Ὁ συγκερασμὸς τῶν ἀποφάσεων καὶ συμφερόντων τῶν μελῶν ἀποτελεῖ τὸ δυσχερέστερον σημεῖον ἐπιτυχίας τῆς Κοινοπολιτείας, ἀλλὰ καὶ αἰτίαν δυσχερείας κατατάξεώς της ὡς Διεθνὸς Ὄργανισμοῦ, ὡς ἐκ τῆς ὑπάρξεως ποικίλων συμφερόντων. «Πρόκειται περὶ ἐθνῶν εὐημερούντων ἐν τῇ ἀντιθέσει», μὲ ἰδιόρρυθμον διάρθρωσιν καὶ λειτουργίαν συλλογικὴν.

Μίαν ἰδιομορφίαν τοῦ διεθνὸς τούτου ὀργανισμοῦ ἀποτελεῖ καὶ τὸ γεγονός ὅτι δὲν παρουσιάζει τὴν τυπικὴν ὀργανικὴν διάρθρωσιν τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν, περιλαμβάνει μόνον κράτη-πρώην βρεταννικὰς ἀποικίας καὶ οὕτω δὲν εἶναι εὐχερὲς ἡ κατάταξις του εἰς ὠρισμένον τύπον Δ. Ο. Θεωρεῖται ὅτι συγκαταλέγεται μετὰ τῶν οἰκουμενικῶν καὶ γενικῆς φύσεως ὀργανισμῶν, ἐλλείπουν ὅμως στοιχεῖα καθιερωμένα εἰς τούτους, ὅπως τὰ συνήθη ὄργανα (Γεν. Γραμματεία, Γεν. Συνέλευσις, Δικαστήριον κλπ.). Ἀποκλίνει πρὸς τὴν ἐλευθέραν σύνδεσιν τῶν κρατῶν. Κατὰ λίαν τολμηρὸν παραλληλισμὸν, θὰ ἠδύνατο νὰ παρομοιασθῇ μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Σύνδεσιν Ἐλευθέρου Ἐμπορίου (ΕΕΤΑ), τοῦτο διότι ὁ δεσμὸς εἶναι κατὰ πολὺ ὁμοίος ὡς πρὸς τὴν χαλαρότητα καὶ ὁ οἰκονομικὸς στόχος (τελωνειακαὶ διευκολύνσεις καὶ μέτρα ἐνισχύσεως τῶν συναλλαγῶν) προσομοιάζει κατὰ πολὺ. Βεβαίως τὴν ὑπαρξίν τῆς Κοινοπολιτείας δικαιολογοῦν καὶ ἄλλοι λόγοι καὶ ὄχι μόνον οἰκονομικοὶ ¹.

Ἀποτελεῖ, ὡς ἀνεφέρθη, *sui generis* ² διεθνῇ ὀργανισμόν, μὴ ἔχοντα κοινὰ σημεῖα μὲ ἄλλους Δ. Ο. Στοιχεῖον τὸ ὁποῖον συνηγορεῖ, ἐκτὸς τῶν σκοπῶν του, διὰ τὴν θεώρησίν του ὡς οἰκουμενικοῦ ὀργανισμοῦ εἶναι ὄχι μόνον ἡ σύνθεσις του, ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονός ὅτι τὰ κράτη-μέλη του καλύπτουν πλεόν τοῦ 1/4 τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς. Τέλος, οὐδεμία σύγκρισις δύναται νὰ γίνῃ πρὸς τὴν ἐπιδιωχθεῖσαν ὅπως συσταθῇ Γαλλικὴν Κοινότητα. Ἡ σύγκρισις αὕτη καθίσταται δυσχερὲς καὶ ἐνεκα τῶν διαφορῶν τῆς Γαλλικῆς Κοινότητος ἐναντι τῆς Κοινοπολιτείας. Εἰς τὴν τελευταίαν ἡ ὑπαρξίς τῶν Dominions, μὲ Βρεταννοὺς οὐσιαστικῶς κατοίκους, ἀπετέλεσε τὸν ἀδιάσπαστον πυρῆνα τῆς Κοινοπολιτείας, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ παρουσιάσῃ διάφορον ἐξέλιξιν ἐκείνης τῆς Γαλλικῆς Κοινότητος, ἡ ὁποία οὕτως ἔπαυσε συντόμως ὑφισταμένη ³.

1. Ἡ Κοινοπολιτεία δὲν εἶναι, καὶ δὲν ἀναμένει νὰ καταστῇ, μία οἰκονομικὴ μονάς, τ. Πρωθυπουργὸς Βρεταννίας Harold Macmillan, 1962, Quotations on the Commonwealth, London, 1964, σ. 9.

2 Σ. Κ α λ ο γ ε ρ ο π ο ὅ λ ο υ - Σ τ ρ ά τ η, Διεθνὲς Δημόσιον Δίκαιον, Β'. ἔκδοσις, Ἀθήναι 1960, σ. 113.

3 Γ. Τ ε ν ε κ ί δ ο υ, Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον, Ἀθήναι 1959, σ. 155. F. E l l i o t t καὶ M. S u m m e r s k i l l, A Dictionary of Politics, 4th ed., London, 1964, σ. 140.

Ἄλλα χαρακτηριστικά στοιχεία τῆς ἰδιομορφίας τοῦ ὀργανισμοῦ εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

Τὸ γεγονός ὅτι δὲν ἐδημιουργήθη ἐξ ὑπαρχῆς διὰ τῆς ἀθροίσεως κρατῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς συμμετοχῆς τῶν ἐξερχομένων τῆς Βρεταννικῆς Αὐτοκρατορίας, μετὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἀποικιῶν, ἀνευ σχετικῆς ἰδρυτικῆς συνθήκης, ὡς εἰς τοὺς λοιποὺς Διεθνεῖς Ὀργανισμούς.

Ἄλλο στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον εἰς οὐδένᾳ ἀπαντᾷ διεθνῇ ὀργανισμῶν, εἶναι ἡ κοινὴ ὑπηκοότης τῶν πολιτῶν τῶν κρατῶν-μελῶν. Τοῦτο δυνατόν νὰ θεωρηθῇ ὡς χαρακτηριστικὸν ὑπερκράτους, ἀλλὰ δικαιολογεῖται ἔνεκα τῆς προελεύσεως τῆς Κοινοπολιτείας. Οἱ κάτοικοι τῶν ἀποικιῶν εἶχον τὴν ιδιότητα τοῦ Βρεταννοῦ πολίτου. Μετὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ἀποικίας, εἰς τὸ ἔδαφος τῆς ὁποίας διέμενον, διετήρησαν, ὁμοῦ μὲ τὴν ὑπηκοότητα τοῦ νέου κράτους, καὶ τὴν βρεταννικὴν¹.

Ἡ διπλωματικὴ ἐκπροσώπησης

Ἄλλα χαρακτηριστικὴ ἰδιομορφία εἶναι: τὸ γεγονός ὅτι μετὰ τῶν κρατῶν-μελῶν οἱ διαπεπιστευμένοι διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι δὲν φέρουν τὸν τίτλον τοῦ Πρέσβευς, ἀλλὰ τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ (High Commissioner). Καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ κατάλοιπον τῆς Βρεταννικῆς Αὐτοκρατορίας². Ἦδη καταβάλλεται προσπάθεια καθιερώσεως τῶν διεθνῶς κρατούντων, καθ' ὅσον καὶ οἱ λοιποὶ διεθνεῖς ὀργανισμοὶ δὲν παρουσιάζουν ἰδιαιτέρα χαρακτηριστικὰ εἰς τὴν διαπίστευσιν διπλωματικῶν ἐκπροσώπων τῶν κρατῶν-μελῶν. Περὶ τούτου διαλαμβάνει καὶ ἡ ἔκθεσις τῆς ὑπὸ τὴν

---

1. Clive Parry, Nationality and Citizenship Laws of the Commonwealth and of the Republic of Ireland, London, 1957. Βλ. καὶ ἀνωτ. σ. 24. «Ἡ διάκρισις ὡς πρὸς τὴν ἰθαγένειαν τῶν ὑπηκόων τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας δὲν εἶναι νέα. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι σχεδὸν νέον εἶναι ὅτι τὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας τὰ ὁποῖα ἐφαρμόζουν τὴν διάκρισιν ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ὑπηκόους τῶν λοιπῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας καὶ τῶν ὑπηκόων τῶν μὴ κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας, εἶναι τῶρα πλέον πλήρως ἀνεξάρτητα τὸ ἐν τοῦ ἄλλου, (Independent but Associated States). Ἐνῶ δηλ. προηγουμένως παρατηρεῖται ὅτι ἡ κοινὴ ὑπηκοότης ἦτο κατὰ τὸ σύνθημα, λόγῳ τῶν κοινῶν δεσμῶν, τῶρα ἔχομεν κοινὴν ὑπηκοότητα τῶν κατοίκων πλείονων τοῦ ἐνὸς κυριάρχου καὶ ἀνεξαρτήτων κρατῶν, χωρὶς νὰ ἔχομεν ὁμοσπονδίαν», R. E. Clute, and R. R. Wilson, Commonwealth Citizenship and Commonwealth, Status, AJIL, Vol. 57, July 1963, No. 3.

2. Ἡ διαπίστευσις γίνεται ἀπὸ Ἀρχηγοῦ κράτους πρὸς Ἀρχηγὸν κράτους διὰ δὲ τὰς Μοναρχίας ἀπὸ Κυβερνήσεως πρὸς Κυβέρνησιν (Ἀρχηγὸς τοῦ Κράτους ἢ Βασίλισσα).

προεδρίαν τοῦ Λόρδου Plowden Ἐπιτροπῆς¹, ἡ ὁποία τονίζει τὴν ἀνάγκην ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς διπλωματικῆς ἐκπροσωπήσεως τῆς Βρετανίας.

Αἱ ἀνάγκαι διὰ τὴν σύστασιν τῆς Ἐπιτροπῆς ἦσαν ἐμφανεῖς², ὡς ἡ ἀδικαιολόγητος ὑπαρξίς δύο διπλωματικῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν καὶ τοῦ Ὑπουργείου Σχέσεων τῆς Κοινοπολιτείας, με ἀποτελεσμα ν' ἀναφύωνται δυσχέρειαι εἰς τὴν διεκπεραίωσιν τοῦ ἔργου των. Ἡ συγχώνευσις εἰς μίαν Διπλωματικὴν Ὑπηρεσίαν, διὰ τὴν ὑπερπόντιον ἐκπροσώπησιν τῶν δύο Ὑπουργείων, ἐγένετο δεκτὴ καὶ ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου. Εἶναι ἐξ ἄλλου ἀξιοσημείωτον ὅτι οὐδὲν ἄλλο κράτος τῆς Κοινοπολιτείας διαθέτει διττὴν ἐκπροσώπησιν εἰς τὴν διάρθρωσιν τῶν Ὑπουργείων διὰ τὰ θέματα Ἐξωτερικῶν Ὑποθέσεων, ὡς συμβαίνει μετὰ τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον, ἀλλ' ἀπλῶς καὶ μόνον οἱ ἀνταλλασσόμενοι διπλωματικοὶ ἐκπρόσωποι μεταξὺ τούτων φέρουν τὸν τίτλον τοῦ High Commissioner ἀντὶ τοῦ πρέσβους. Ὁ θεσμὸς οὗτος ἐξηγεῖται ἐκ τῆς ἰδιαζούσης αὐτοκυβερνήσεως ὀρισμένων Κτήσεων, παλαιότερον, αἱ ὁποῖαι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀπασχολήσουν τὰς βρεταννικὰς ὑπηρεσίας τὰς ἀρμοδίας διὰ τὰς ἀποικίας ἀφ' ἐνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ μέχρι πρότινος ἡγετικὸς ρόλος τοῦ Ἡνωμ. Βασιλείου ἐντὸς τῆς Κοινοπολιτείας. Σήμερον, ὅτε ἡ ἰσοτιμία τῶν κρατῶν τῆς ἔπαυσε πλέον νὰ ἀποτελῇ γράμμα ἀλλὰ οὐσίαν καὶ αἱ ἀποικίαι περιωρίσθησαν, ἡ ὑπαρξίς τοῦ Ὑπουργείου Κοινοπολιτειακῶν Σχέσεων μᾶλλον περιπλέκει ἀντὶ νὰ διευκολύνῃ, ἐπιβεβαίωσι δὲ τὴν διατήρησιν τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου ὡς κέντρου τῆς Κοινοπολιτείας. Βεβαίως ἡ συγχώνευσις θὰ ἦτο δυνατόν νὰ θεωρηθῇ ἀπὸ τὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας ὡς ἀπώλεια ἐνδιαφέροντος ἐκ μέρους τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου, ἀλλ' ἡ δημιουργία Γραμματείας, κατὰ τὸ πρότυπον τῶν λοιπῶν Διεθνῶν Ὁργανισμῶν, ἀποτελεῖ ἴσως τὴν καλλιτέραν θεραπείαν τῆς ὑφισταμένης χαλαρότητος καὶ τῶν τυχόν ἀντιρρήσεων. Ἡ προαναφερθεῖσα συγχώνευσις ἀφορᾷ τόσον τὰς κεντρικὰς ὑπηρεσίας ὅσον καὶ τοὺς ἐκτὸς τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου ὑπαλλήλους τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν δύο Ὑπουργείων. Τὸ σημαντικώτερον ὅλων εἶναι ὅτι ἡ συγχώνευσις θὰ ἡδύνατο νὰ παρερμηνευθῇ περισσότερον ἐντὸς τῆς Βρεταννίας, ὡς ἀπώλεια ἐνδιαφέροντος διὰ τὴν Κοινοπολιτείαν παρὰ ἐκ μέρους τῶν κρατῶν τῆς τελευταίας, ἀλλὰ καὶ ὡς παραδοχὴ τῆς ἀπώλειας τοῦ ἡγετικοῦ ρόλου τῆς Βρεταννίας ἐντὸς τῆς Κοινοπολιτείας.

1. Great Britain: Miscellaneous No. 5, Report of the Committee on Representational Services Overseas, under the Chairmanship of Lord Plowden 1962—63, Feb., 1964, London, HMSO.

2. Max Belfoff: The Foreign and Commonwealth Services (Part of: Another Plowden Report) Public Administration, Vol. 42, Winter 1964, London.

Γεγονός είναι ότι, με την εξάπλωσιν της Κοινοπολιτείας εις την σημερινήν έκτασίν της και με τὰς ειδικὰς σχέσεις μεταξύ Ἑνωμένου Βασιλείου καὶ τῶν μελῶν της, ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν τόσων κρατῶν καὶ ἡ πληθὺς τῶν πρὸς ἐπίλυσιν θεμάτων καθιστᾷ ἀναγκαίαν τὴν λειτουργίαν εἰδικῆς ὑπηρεσίας, ὡς τὸ ὑφιστάμενον Ὑπουργεῖον Κοινοπολιτειακῶν Σχέσεων, διότι αἱ ἀϋξανόμεναι ἀνάγκαι ἐκ τῆς αὐξήσεως τῆς κοινοπολιτειακῆς δυναμικότητος θὰ συνεπιέζοντο ἀναποφεύκτως, ἐὰν περιελαμβάνοντο εἰς τὰ πλαίσια μιᾶς ἐνιαίας ὑπηρεσίας διὰ τὰς ἐξωτερικὰς ὑποθέσεις. Ἡ παράλληλος λειτουργία Κοινοπολιτειακοῦ Ὑπουργείου καὶ Γεν. Γραμματείας δὲν εἶναι ἀσυμβίβαστος, διότι ἡ τελευταία ἀπαλλάσσει ὅπωςδὴποτε τοῦτο ἐκ μεγίστου φόρτου ἐργασίας. Ἴσως ἐν Ὑφυπουργεῖον διὰ τὰς Κοινοπολιτειακὰς Ὑποθέσεις, εἰς τὰ πλαίσια τοῦ Foreign Office μετὰ τὴν παράλληλον λειτουργίαν Γεν. Γραμματείας νὰ ἔλυσεν τὰ ὑφιστάμενα ποικίλα προβλήματα, τῶν ὁποίων ἡ δυσχέρεια πρὸς ἐπίλυσιν δὲν εἶναι ἄσχετος καὶ μετὰ τὴν παράδοσιν.

Ὡς ἀνεφέρθη, τὰ κράτη-μέλη τῆς Κοινοπολιτείας εἶναι ἀπολύτως ἐλεύθερα κατὰ τὴν ἄσκησιν τῆς ἐξωτερικῆς των πολιτικῆς, διὰ τοῦτο παρουσιάσθη συχνάκις εἰς τὰ Ἑνωμένα Ἔθνη ἡ περίπτωσις κρατῶν-μελῶν τῆς Κοινοπολιτείας, λαμβανόντων διάφορον θέσιν ἔναντι τῶν διεθνῶν προβλημάτων.

Ἡ ἐπίλυσις τῶν ἀνακυπτόντων μεταξύ τῶν κρατῶν-μελῶν διαφορῶν δὲν ἐναπόκειται ὑποχρεωτικῶς εἰς τὴν μεσολάδῃσιν τῶν λοιπῶν κρατῶν. Διαφοραὶ γενικῆς φύσεως, ὡς ἡ ἀσκουμένη πολιτικὴ φυλετικῶν διακρίσεων ἐκ μέρους τῆς Νοτιοαφρικανικῆς Ἑνώσεως, ἀπετέλεσαν θέμα συζήτησεως τῆς ἐτησίας Συνδιασκέψεως Κορυφῆς τῆς Κοινοπολιτείας, ἀλλὰ διμερεῖς διαφοραὶ δὲν ὑπῆρξαν ἀφορμὴ πρωτοβουλίας μεσολαδήσεως ἐκ μέρους μελῶν, ὡς ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὴν διένεξιν Πακιστάν—Ἰνδίας διὰ τὸ Κασμίρ, ἢ ὅποια ἔλαβεν ἐμπολέμους διαστάσεις. Τὰ λοιπὰ κράτη-μέλη τῆς Κοινοπολιτείας δὲν ἀνέμιχθησαν. Δὲν ὑφίσταται: δηλ. ὑποχρεωτικὴ μεσολάδησις ἐκ μέρους τῶν λοιπῶν κρατῶν, ἀλλὰ ἐναπόκειται εἰς τὴν διακριτικὴν εὐχέρειαν τούτων, ἐὰν τὸ θέμα θ' ἀχθῇ πρὸς συζήτησιν εἰς τὴν Συνδιάσκεψιν, ὡς συνέβη μετὰ τὸ Κυπριακὸν προσφάτως. Ἀντίθετον παράδειγμα ἔχομεν τὴν κρίσιν τοῦ Σουέζ, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας ἐτήρησαν ἀντίθετον στάσιν πρὸς τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον, ἐνῶ ἡγωνίσθησαν παρὰ τὸ πλευρόν του κατὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον. Καὶ ἡ συνδρομὴ τῶν κρατῶν-μελῶν, πρὸς ἕτερον μέρος ὑποστάν ἐπίθεσιν ἐκ μέρους τρίτου κράτους δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ, οὔτε ἐὰν ζητηθῇ αὕτη. Ἡ μεσολάδησις ἐν γένει δὲν προήχθη διὰ τῆς Κοινοπολιτείας, ἴσως λόγῳ τοῦ χαλαροῦ δεσμοῦ μεταξύ τῶν μελῶν της¹.

1. Ἡ μεσολάδησις της δὲ καὶ ἐπὶ γενικωτέρων διεθνῶν προβλημάτων (ἀφοπλισμός, Βιὲτ-Νάμ κλπ.) δὲν ὑπῆρξεν ἀποτελεσματικὴ. Βλ. κατωτέρω.

Ἡ θέσις τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου ἐντὸς τῆς Κοινοπολιτείας ὑπῆρξε μέχρι πρό τιнос ἡγεμονική, κατευθύνουσα τὰς κυρίας ἐπιδιώξεις της καὶ προσπάθειάς της, ἔναντι τῶν διεθνῶν προβλημάτων καὶ τῶν τρίτων κρατῶν. Ἡ θέσις τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου ὡς ναυτικῆς καὶ ἐμπορικῆς δυνάμεως καὶ ἡ εὐρωπαϊκὴ ιδιότης του, τὸ κατέστησαν μεσολαβητὴν μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Κοινοπολιτείας καὶ παρὰ τὸ γεγονός ὅτι τὰ κράτη-μέλη τῆς τελευταίας δὲν ἐδέχθησαν τὴν συνέχισιν τῆς ἐξουσίας ἐκ μέρους τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου, ἐν τούτοις ἐξήχησαν τὴν συνεργασίαν του μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν των.

Τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον ὑπῆρξεν ὁ φορεὺς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος, πολιτισμοῦ, τεχνικῆς, ἐπιστήμης, παιδείας, οἰκονομίας καὶ πολιτικῶν θεσμῶν εἰς τὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας. Ἰδιάζουσα ὡς ἐκ τούτου εἶναι ἡ θέσις του καὶ ἡ ἐπίδρασίς του, ἰδίως κατὰ τὸ μεταβατικὸν στάδιον τῶν κοινοπολιτειακῶν ἐδαφῶν ἀπὸ τὸ καθεστὼς τῆς ἀποικίας πρὸς τὴν αὐτοκυβέρνησιν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν. Οἱ διαμορφωθέντες δεσμοὶ Ἑνωμένου Βασιλείου—Κοινοπολιτείας ἐπηρέασαν τὰς σχέσεις τοῦ πρώτου μὲ τὴν Εὐρώπην, διότι λόγοι οἰκονομικοὶ καὶ συναισθηματικοὶ τὸ ὑποχρεώθουν νὰ διατηρῇ τοὺς δεσμούς του μὲ τὴν Κοινοπολιτείαν. Οὕτω ἀπομακρύνεται τῆς Εὐρώπης, ἡ ὁποία δὲν δύναται νὰ παρουσιάσῃ τὸ αὐτὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν Κοινοπολιτείαν, ὡς συμβαίνει διὰ τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον. Ἐπομένως ἡ Κοινοπολιτεία ἀποτελεῖ ἀποφασιστικὸν παράγοντα διὰ τὴν προσέγγισιν καὶ συνεργασίαν Ἑνωμένου Βασιλείου καὶ Αὐτ. Εὐρώπης.

Ἡ Δικαστικὴ Ἐπιτροπὴ

Πλὴν τοῦ Στέμματος, τῆς «κοινοπολιτειακῆς ὑπηκοότητος» καὶ τῆς διπλωματικῆς ἐκπροσωπήσεως δι' Ὑπάτων Ἀρμοστῶν, καταλοίπων τῆς Βρεταννικῆς Αὐτοκρατορίας, ὑφίσταται καὶ ἡ Judicial Committee τοῦ Privy Council¹, προσομοιάζουσα πρὸς τὰ Δικαστήρια τῶν Διεθνῶν Ὄργανισμῶν, ἃν καὶ τυπικῶς πρόκειται περὶ Βρεταννικοῦ Δικαστηρίου. Ἡ ὡς ἄνω Δικαστικὴ Ἐπιτροπὴ, πλὴν τῶν βρεταννικῶν, ἐπιλαμβάνεται καὶ προσφυγῶν πολιτῶν ἐνίων κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀναγνωρίσει τὴν δικαιοδοσίαν της.

Τὸ ὡς ἄνω Δικαστήριον ἐδρεύει εἰς Λονδίνον καὶ ἐκτελεῖ οὐσιαστικῶς χρέη ἐφετερίου. Ἀποτελεῖ τὸ δικαστικὸν τμήμα τοῦ Ἀνακτοβουλίου (τοῦ Privy Council, ἰδιαιτέρου Συμβουλίου τοῦ Βασιλέως) καὶ ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν προσφυγὴν εἰς τοῦτο κατοίκων τῶν ἀποικιῶν, τῶν Dominions

---

1.K. C. W h e a r e, The Statute of Westminster and Dominion Status, 5th ed., London, 1953, σ. 87 ἐπ. Λεπτομερὴς ἀνάλυσις τοῦ θεσμοῦ.

καί, θραδύτερον, ἐνίων κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας. Τὸ γεγονός δτι ἔχει ὡς ἔδραν τὸ Λονδῖνον δὲν ἀποτελεῖ τόσον σοδαρὸν μειονέκτημα πρὸς ἐπιτέλεσιν τῶν σκοπῶν του, ὅσον τὸ γεγονός ἀφ' ἐνὸς δτι εἰς τὴν πρᾶξιν οἱ δικασταὶ προήρχοντο συνήθως ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν καὶ Σκωτίαν καὶ σπανίως ἀπὸ τὰς Κτήσεις, ὅταν ἀπέκτευσαν αὐταὶ τοιοῦτον δικαίωμα καὶ ἀφ' ἐτέρου δτι τὸ δικαίωμα τῆς προσφυγῆς περιορίζεται εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις μόνον καὶ κατόπιν εἰδικῆς διαδικασίας.

Μέλη τῆς J.C. εἶναι ὁ Λόρδος Πρόεδρος τοῦ Ἀνακτοβουλίου, πρῶν Πρόεδρος τούτου, ὁ Λόρδος Καγκελλάριος καὶ πρῶν Λόρδοι Καγκελλάριοι, ἅπαντα τὰ μέλη τοῦ Ἀνακτοβουλίου τὰ διατελοῦντα καὶ διατελέσαντα ἀνώτατοι δικαστικοὶ καθὼς καὶ ἀνακτοσύμβουλοι διατελέσαντες δικασταὶ εἰς Ἀνώτερα Δικαστήρια τῶν Κτήσεων. Παρατηρεῖται ἔντονος διατήρησις τῆς παραδόσεως καὶ εἰς τοῦτον τὸν θεσμόν. Σήμερον τὸ ὡς ἂν Δικαστήριον ἀναγνωρίζεται ὑπὸ περιορισμένου ἀριθμοῦ κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπιδιώκεται ἡ συμμετοχὴ ἐκπροσώπων των εἰς τοῦτο, ὥστε νὰ καθίστανται, κατὰ τὸ δυνατόν, πλέον ἀντικειμενικαὶ αἱ ἀποφάσεις ἐπὶ ὑπερποντίων προσφυγῶν.

Ἡ Κοινοπολιτεία δὲν διαθέτει θεδαίως ἰδίαν διπλωματικὴν ἐκπροσώπησιν¹, τὰ κράτη-μέλη της ὁμῶς ἐκπροσωποῦνται εἰς ἅπαντας τοὺς διεθνεῖς ὀργανισμούς, εἰς τὴν ἔδραν τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων², εἰς τὰ λοιπὰ μέλη δ' Ὑπάτων Ἀρμοστῶν καὶ εἰς τὰ τρίτα κράτη διὰ πρέσβειων.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω, ἡ ὑπαρξὶς συναισθηματικῶν καὶ ἄλλων δεσμῶν τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου μετὰ τῶν λοιπῶν μελῶν δυνατόν νὰ ἀπετέλεσε βασικὸν παράγοντα διὰ τὴν διατήρησιν τῆς Κοινοπολιτείας. Ἀποφασιστικὸν ρόλον διεδραμάτισεν, ἰδίᾳ μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον, διὰ τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτοδιαθέσεως, ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ὁποίας εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν σύστασιν νέων κρατῶν, τὰ ὁποῖα ἠῤῥησαν τὸν ἀριθμὸν τῶν κοινοπολιτευτικῶν μελῶν εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε νὰ ἐπηρεάζῃ ἡ Κοινοπολιτεία τὰς διεθνεῖς σχέσεις καὶ τὰς ἐξελίξεις εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν ἥπειρον, ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὴν προσπάθειαν ἐνοποιήσεως τῶν κρατῶν τῆς τελευταίας, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω³.

1. Ἐν τούτοις οἱ διαπεπιστευμένοι μεταξὺ τῶν κρατῶν της πρέσβεις φέρουν, κατ' ἐξαίρεσιν, τὴν ὀνομασίαν «Ὑπάτος Ἀρμοστής», ἀλλ' ὑπάγονται θεδαίως εἰς τὰ κράτη ἐξ ὧν προέρχονται.

2. Διαπεπιστευμένοι παρὰ τῷ Προέδρῳ τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Κοινοτήτων.

3. Τὸ θέμα τῶν τυχόν ὑφισταμένων ἰδιομορφιῶν ὡς πρὸς τὰ πολιτικὰ συστήματα καὶ πολιτευτικὰ καθεστῶτα ἐξετάζεται κατωτέρω ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὴν Εὐρώπην: Κεφ. Β', 3.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΙΟΗΣΙΣ

1. Σύντομον ιστορικόν. Ἀπὸ τὴν θεωρίαν εἰς τὴν πράξιν.

Ὅταν λέγωμεν «Εὐρωπαϊκὴν Ἑνοποίησιν», ἐννοοῦμεν τὰς ποικίλας προσπάθειας πρὸς δημιουργίαν μιᾶς ἐνότητος τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν.

Ὡς πρὸς τὴν μορφήν, τὴν διάρθρωσιν καὶ τὴν εὐρύτητα τῆς προσπάθειας αὐτῆς ποικίλαι ἐρμηνεύται καὶ τάσεις διεμορφώθησαν. Γεγονὸς εἶναι ὅτι τὰ θεωρητικὰ σχήματα τὰ ὅποια εἶχον διαδοθῇ πρὸ τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου, παρεχώρησαν τὴν θέσιν των εἰς συγκεκριμένας πρακτικὰς λύσεις, αἱ ὅποιαι, ὅσον καὶ ἂν δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶν ὡς ἀτελεῖς, ἀπετέλεσαν τὴν βάσιν διὰ τὴν ὁμολογουμένως δυσχερῆ προσπάθειαν ὑλοποιήσεως τῶν θεωρητικῶν σχημάτων.

Ἡ ἐνοποίησις τῶν κρατῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου ὑπῆρξεν ἡ δυσχερεστέρα συλλογικὴ προσπάθεια κρατῶν, ἐπὶ ἡπειρωτικῆς βάσεως, πρὸς συνένωσιν ἐξ ὧν ἐπεχειρήθησαν ἕως σήμερον, ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς Διακρατικῆς Κοινότητος. Αἱ λοιπαὶ ἡπείροι, ἂν καὶ στερούμεναι ἰδιαίτερος ἀνεπτυγμένου πολιτισμοῦ καὶ εὐημερίας (καὶ ἐνταῦθα ἴσως εὐρίσκεται ἡ διαφορὰ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς προσπάθειας), κατῴρθωσαν εὐκολώτερον νὰ δημιουργήσουν τὰς ἀναγκαίας προϋποθέσεις πρὸς προσέγγισιν μεταξὺ τῶν κρατῶν των καὶ νὰ παρουσιάσουν σχετικῶς οὐσιαστικώτερα σχήματα ἀπὸ ἐκεῖνα τῆς Εὐρώπης¹.

Μία σύντομος ἀναδρομὴ εἰς τὸ ἱστορικὸν καὶ τὴν παροῦσαν φάσιν τῆς ἐνοποιητικῆς προσπάθειας καθίσταται ἀναγκαία. Βεβαίως ἡ σχετικὴ ἀνάπτυξις δὲν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἐπεκταθῇ, ὡς συνέδη μὲ τὰ ἀφορῶντα εἰς

---

1. Ὁ Ὅργανισμός Ἀμερικανικῶν Κρατῶν, ὁ Ὅργανισμός Ἀφρικανικῆς Ἑνότητος κλπ.

τὴν Κοινοπολιτείαν (ὅπου τὸ γεγονός ὅτι ἐπρόκειτο περὶ θέματος ἀγνώστου ἐν πολλοῖς ἐν Ἑλλάδι κατέστησε τὴν ἀνάπτυξιν ἀναπόφευκτον), καθ' ὅσον τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἑνοποίησιν ἔχουν τύχει εὐρείας δημοσιότητος εἰς τὴν χώραν μας, λόγῳ τοῦ ἀμέσου ἑλληνικοῦ ἐνδιαφέροντος δι' αὐτά.

Ἡ προσπάθεια πρὸς ἐνοποίησιν τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν ὑπὸ τὴν μίαν ἢ ἐτέραν μορφήν διήλθε δύο κυρίως φάσεις. Ἡ πρώτη, ἔχουσα θεωρητικὰς θάσεις καὶ μόνον, ἀνεφέρετο κυρίως εἰς τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν, εἶναι ἰδεολογικὴ καὶ δὲν ἐπροχώρησεν εἰς τὴν ὑλοποίησιν. Ἡ δευτέρα ἀναφέρεται εἰς τὴν πράξιν.

Ἡ ἀφετηρία τῆς προσπάθειας εὐρίσκεται εἰς τὴν ἐπικρατοῦσαν εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις ἀρχὴν τῆς ἐλλείψεως αὐταρκειᾶς τῶν κρατῶν οὕτως, ὥστε ταῦτα γὰ ἐπιδιώκουν τὸν σχηματισμὸν εὐρυτέρων ὁμίλων. Τὰ κριτήρια διὰ τὸν σχηματισμὸν τοιούτων ὁμίλων εἶναι ποικίλα: οἰκονομικά, πολιτικά, πολιτιστικά, φυλετικά, γεωγραφικά. Τὸ τελευταῖον κριτήριον ὑπῆρξε καὶ ὁ φορεὺς τῶν περισσοτέρων διακρατικῶν σχηματῶν. Οὕτω διεμορφώθησαν αἱ συλλογικαὶ προσπάθειαι κρατῶν ἐπὶ ἡπειρωτικῆς θάσεως (περιφερειακοὶ ὀργανισμοί).

Ἡ ἰδέα ἐνοποιήσεως τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, ὑπὸ ποικίλας μορφάς, διευτυώθη εἰς σχετικὰς προτάσεις ὑπὸ τοῦ Καρλομάγνου, τοῦ Πιέρ Ντυμπουά, τοῦ Μαρσιλίου τῆς Παδούης, τοῦ Βασιλέως τῆς Βοημίας Γεωργίου Ποντίεμπραντ, τοῦ Ἑρρίκου Δ' τῆς Γαλλίας, διὰ τοῦ καλουμένου «Μεγάλου Σχεδίου», συνταχθέντος ὑπὸ τοῦ συμβούλου τοῦ Σουλῶ, τοῦ Ἀβδᾶ ντὲ Σαὶν Πιέρ καὶ ἄλλων. Βεβαίως πάντα τὰ ὡς ἄνω σχέδια δυνατόν νὰ μὴ θεωρῶνται ὡς ἰδανικά. Παρουσίασαν μάλιστα καὶ τινὰ τάσεις ἐπιβολῆς ὠρισμένων κρατῶν ἐπὶ τῶν μελλόντων γὰ συνεργασθῶν μετ' αὐτῶν καί, ἐν πάσῃ περιπτώσει, δὲν ἐπροχώρησαν εἰς τὸ στάδιον τῆς ἐφαρμογῆς.

Ἡ σύνθεσις θεωρίας καὶ πράξεως ἤρχισεν ἐκδηλουμένη κατὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ αἰῶνος μας, ὅτε ἐξέχουσαι εὐρωπαϊκαὶ φυσιογνωμίαι κατέστησαν οἱ σκαπανεῖς τῆς προσπάθειας¹. Μεταξὺ τούτων διακεκριμένην

---

1. Α. Μάνηση, Τὸ πρόβλημα τῆς πολιτικῆς Ἑνώσεως τῆς Εὐρώπης, Θεσσαλονίκη, 1957. Ν. Χατζηθασίλειον, Ἡ Ἑνωσις τῆς Εὐρώπης, Ἀθήναι, 1932. Γ. Μιχαηλίδου - Νουάρο, Τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτισμοῦ, Ἀθήναι, 1962. Δ. Εὐρυγένη, Εὐρώπη καὶ Εὐρωπαϊκὸς Πολιτισμὸς, Θεσσαλονίκη, 1957. Τ. Ὀϊδίον, Ἡ Ἑνωσις τῆς Εὐρώπης, Σχέδια καὶ πραγματοποιήσεις, Θεσσαλονίκη, 1959. Γ. Κασιμάτῃ, Ἡ Λιεθνὴς κατάστασις καὶ ἡ Ἑνωσις τῆς Εὐρώπης, Ἀθήναι, 1956. Π. Πιπινέλη, Ἡ Εὐρωπαϊκὴ ἰδέα εἰς τὸ πλαίσιον τῶν τελευταίων ἐξελίξεων, Ἀθήναι, 1954. R. N. Coudenhove - Kalergi, Πανευ-

θέσιν κατέχει ο Γάλλος πολιτικός Άριστειδης Μπριάν, ο οποίος υπήρξεν ο πρώτος Εύρωπαϊος με υπεύθυνον τότε πολιτικήν θέσιν, ο οποίος ενίσχυσεν άμέσως τὰς μέχρι τότε περιοριζόμενας εἰς τὴν ἰδιωτικήν πρωτοβουλίαν κινήσεις¹. Οὕτω διεισφορώθη κατάλληλον ψυχολογικὸν κλίμα εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν κοινήν γνώμην.

Ὁ Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος ἀνέστειλε τὰς σχετικὰς προσπάθειας. Μετὰ τὴν λήξιν του, αἱ συνθήκαι ἦσαν πλέον πρόσφοροι, ἂν καὶ ἡ Εὐρώπη εἶχε πλέον διαιρεθῇ εἰς δύο. Τὰ πανευρωπαϊκὰ συνέδρια εἰς Χάγην καὶ ὁ μνημειώδης λόγος τοῦ Τσῶρτσιλ εἰς τὴν Ζυρίχην, τὸ 1946, ἔδωσαν νέαν ὥθησιν εἰς τὴν σχετικήν κίνησιν. Παραλλήλως αἱ Ἑνωμένοι Πολιτεῖαι, ἐνδιαφερόμεναι καὶ πρὸς τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον διὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς Εὐρώπης, προσέβησαν τὸ 1947 εἰς τὴν ἐξαγγελίαν τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ (Εὐρωπαϊκὸν Πρόγραμμα Ἀνασυγκροτήσεως)². Πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν σκοπῶν τούτου συνεστήθη, τὸ ἴδιον ἔτος, ὁ Ὀργανισμὸς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Συνεργασίας (Ο.Ε.Ο.Σ.), περιλαμβάνων καὶ δύο συνδεδεμένα κράτη (Ἑνωμένοι Πολιτεῖαι—Καναδᾶς). Οὗτος ὑπῆρξεν ἡ πρώτη συλλογικὴ μεταπολεμικὴ προσπάθεια τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν.

Δύο ἀπὸ τὰ οἰκονομικῶς ἰσχυρότερα κράτη τῆς Κοινοπολιτείας συμμετέσχον εἰς τοῦτον: τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον καὶ ὁ Καναδᾶς, ὁ τελευταῖος ὡς συνδεδεμένον μέλος. Ἡ ὁρᾶσις τοῦ Ο.Ε.Ο.Σ ἐπεξετάθη καὶ εἰς ἄλλους τομείς τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος, ὅταν ἐξέλιπον οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους συνεστήθη, δραδύτερον δὲ (1961) παρεχώρησε τὴν θέσιν του εἰς

ρόπη, Ἀθήναι, 1927, J o h n G o o r m a t i g h, European Integration, Carnegie Endowment for International Peace, 1953, H. B r u g m a n's, L'idée Européenne 1918-1965, Bruges 1965, R. N. C o u d e n h o v e - K a l e r g i, An idea Conquers the World, New York, 1953, C o u n c i l o f E u r o p e, Handbook of European Organisations, Strasbourg, 1956, C E C, Why Europe?, Geneva, 1958, C E C, Grands Desseins Européens, Genève, 1961, E r n s t H a a s, The Uniting of Europe: Political Social and Economic Forces 1950-57, London 1958, D e n i s d e R o u g e m o n t, Vinght - huit Siècles d'Europe, d'Hésiode a nos jours, Paris, 1961, H. A. R o b e r t s o n, European Institutions, London, 1959, H e n r i d e S a i n t - S i m o n, De la reorganisation de la Société Européenne, Lausanne, 1967, A r n o l d J. Z u r c h e r, The struggle to Unite Europe, 1940-58, New York, 1958.

1 I. N. K ί ν ν α, Ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Ἑνωσις τῆς Εὐρώπης, εἰς Ἡ Εὐρώπη μας, Ἰούλιος - Αὐγούστos 1961.

2 Ernst H. v a n d e r B e u g e l, From Marshall Aid to Atlantic Partnership, Amsterdam, 1966, ἐνθα σημαντικὴ βιβλιογραφία.

τὸν Ὀργανισμὸν Οἰκονομικῆς Συνεργασίας καὶ Ἀναπτύξεως¹, ἀποτελούμενον ἤδη ἐκ πλέον τῶν εἴκοσι μελῶν, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Καναδᾶς καὶ αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι κατέστησαν πλήρως μέλη καὶ οὕτω ἀπωλέσθη ὁ ἀμιγῶς εὐρωπαϊκὸς χαρακτήρ του.

Τὸ 1948 ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ ἡ συμφωνία διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἔγερσιν Βελγίου — Ὁλλανδίας — Λουξεμβούργου, γνωστὴ ὡς BENELUX². Τὸ αὐτὸ ἔτος συνιστᾶται ἡ Δυτικὴ Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωσις (Western European Union)³, ἀμυντικῆς κυρίως φύσεως Ὀργανισμός, ἡ ὁποία ἀπετέλεσε καὶ τὴν πρώτην σθεναρὰν εὐρείαν συλλογικὴν προσπάθειαν τῶν κρατῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Μέρος τῶν ἀρμοδιοτήτων της παρεχωρήθη, μετὰ τὴν ὑπογραφήν τοῦ Βορειοατλαντικοῦ Συμφώνου τὸ 1949, εἰς τὸν NATO⁴. Ὁ Ὀργανισμὸς οὗτος συνεστήθη ὥσπερ τοῦ Βορειοατλαντικοῦ Συμφώνου με ἀμυντικοὺς σκοποὺς, ὑπὸ μορφήν συμμαχίας, πρὸς συλλογικὴν ἀμυναν τῆς Δυτ. Εὐρώπης, με συμμετοχὴν τῶν ΗΠΑ καὶ τοῦ Καναδᾶ καὶ ἀριθμεῖ σήμερον 14 μέλη. Καὶ πάλιν ἡ Κοινοπολιτεία δίδει τὸ παρὸν διὰ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου καὶ τοῦ Καναδᾶ. Πρὸς ἀντιπερισπασμόν, ὑπεγράφη τὸ 1955 τὸ Σύμφωνον τῆς Βαρσοβίας⁵ (Μέλη: Ἀλβανία, Βουλγαρία, Τσε-

---

1. The O.E.C.D., Paris, Ἑκδόσις τοῦ Ὀργανισμοῦ Οἰκονομικῆς Συνεργασίας καὶ Ἀναπτύξεως με λεπτομερῆ ἀνάλυσιν περὶ τούτου.

2. Bruno Caizzi καὶ M. C. L. A m e y e, Benelux, Organisation et Perspective, Genève, 1950, P. K u i n, Benelux et l'Integration Européenne, Revue de Sciences Economiques, Liège, 1953.

3. Μέλη: Βέλγιον, Γαλλία, Δυτ. Γερμανία, Ἡνωμένον Βασίλειον, Ἰταλία, Λουξεμβούργον καὶ Ὁλλανδία. Βλ. M. B a l l, NATO and the European Movement, London, 1959, W. E. U., The Assembly of the W.E.U., 1955-1960, London, 1961, C o u n c i l o f E u r o p e, Handbook of European Organisations, Strasbourg, 1956. Ἡ Δυτικὴ Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωσις (W.E.U.) ἤρχισε λειτουργοῦσα τὴν 6ην Μαΐου 1955 διὰ Πρωτοκόλλου τροποποιούντος τὴν Συνθήκην τῶν Βρυξελλῶν (1948), θεωρουμένης τῆς τελευταίας ἐνίοτε ὡς προεκτάσεως τῆς Συνθήκης τῆς Λουνκέρκης. Ἡ W.E.U. ἦτο προῖόν τῆς Συνδιασκέψεως τῶν Παρισίων, ἡ ὁποία ἀκολούθησε τὴν ἀποτυχίαν δημιουργίας Εὐρωπαϊκῆς Ἀμυντικῆς Κοινότητος.

4. Μέλη: Ἡνωμένον Βασίλειον, Καναδᾶς, Η.Π.Α., Νορβηγία, Δανία, Πορτογαλία, Ὁλλανδία, Βέλγιον, Λουξεμβούργον, Γαλλία, Ἰταλία, Ἑλλάς, Τουρκία, Δυτ. Γερμανία. Βλ. M. B a l l, NATO and the European Movement, London, 1959, P a u l - H e n r i S p a a k, Why NATO, Paris, 1959, N A T O : Ὁ Ὀργανισμὸς τοῦ Βορειοατλαντικοῦ Συμφώνου, Ἑγχειρίδιον NATO, Παρίσιαι, 1962, A. L. G o o d h a r t, The North Atlantic Treaty of 1949 RCADI, τ. 79, 1951, II, L o r d I s m a y, OTAN, Les cinq premières années 1949-1954, Utrecht, (1954).

5. M. L a c h s, Le Traité de Varsovie du 14 Mai 1955, Annuaire Français de Droit International, 1955, σ. 120.

χσολοβακία, Ἀνατολ. Γερμανία, Ούγγαρία, Πολωνία καὶ ΒΕΣΣΔ). Ἡ Συνδιάσκεψις, ἣ ὁποία κατέληξεν εἰς τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Συμφώνου, συνήλθεν ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν θέσιν ἐν ἰσχύϊ τοῦ Πρωτοκόλλου συστάσεως τῆς Δυτικῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως καὶ τῆς πλήρους ἀνεξαρτησίας τῆς Δυτικῆς Γερμανίας.

Μετὰ τὸν οἰκονομικὸν καὶ στρατιωτικὸν τομέα κατεβλήθη προσπάθεια νὰ ὀργανωθῇ, ἔστω καὶ ὑποτυπωδῶς, καὶ ὁ πολιτικός. Οὕτω συνεστήθη, τὸ 1949, τὸ Συμβούλιον τῆς Εὐρώπης¹, τὸ ὁποῖον ἀριθμεῖ ἤδη 18 μέλη, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἡ Κοινοπολιτεία μετέχει ἐμμέσως διὰ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου, τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς Μάλτας.

Ἡ προσπάθεια τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης εἶχε περιορισμένην ἐπιτυχίαν, λόγῳ τῆς χαλαρότητος τῶν δεσμῶν τῶν μελῶν του, ἐν τούτοις εἰς ἄλλους τομεῖς ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἀξιόλογα ἐπιτεύγματα, ὥς ἡ Σύμβασις τῆς Ρώμης «περὶ Προστασίας τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τῶν Θεμελιωδῶν Ἐλευθεριῶν»², ὁ Κοινωνικός Χάρτης³ καὶ σειρά συμβάσεων μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς δημιουργίας ἐθνικοῦ εὐρωπαϊκοῦ δικαίου.

Αἱ ἀνωτέρω ὑπῆρξαν προσπάθειαι ἐνοποιήσεως τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν διὰ χαλαρὰς συνδέσεως, ἂνεν ὁμοσπονδιακῶν ἢ ὑπερεθνικῶν χαρακτηριστικῶν.

Τὸ 1950 ὁ ἀείμνηστος σκαπανεὺς τῆς εὐρωπαϊκῆς ἰδέας Γάλλος πολιτικός Ρομπέρ Σουμὰν διετύπωσε σχέδιον πρὸς σύστασιν κοινοῦ φορέως ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ἀνθρακος καὶ τοῦ χάλυδος μεταξὺ Βελγίου, Γαλλίας, Γερμανίας, Ἰταλίας, Λουξεμβούργου καὶ Ὁλλανδίας, διευθυνομένου ὑπὸ ὑπερεθνικοῦ ἐκτελεστικοῦ ὀργάνου, ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Ἰπάτη Ἀρχή», μὴ ἐξαρτωμένου καθ' οἷονδήποτε τρόπον ἀπὸ τὰς ἐθνικὰς κυβερνήσεις⁴.

---

1. H. A. R o b e r t s o n, The Council of Europe 2nd ed., London, 1961, M. S o r e n s e n, Le Conseil de l'Europe, RCADI, τ. 81, 1952, II.

2. Διὰ τῆς συμβάσεως συνεστήθη ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἐπιτροπὴ Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων καὶ τὸ Εὐρωπαϊκὸν Δικαστήριον Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων. Βλέπε καὶ Βιβλιογρ. σ. 18, σημ. 1. Ἐπίσης: D. P. M y e r s, The European Commission of Human Rights AJIL, τόμ. 50, 1956, σ. 949 ἐπ., A. H. R o b e r t s o n, The European Court of Human Rights, The International and Comparative Law Quarterly, τόμ. 8, No. 2, Ἀπρίλιος 1959, σ. 396 ἐπ., A. B. M c N u l t y καὶ M. E i s s e n, The European Commission of Human Rights, Procedure and Jurisprudence, Journal of the International Commission of Jurists, τόμ. 1, No. 2, σ. 198 ἐπ.

3 C o u n c i l o f E u r o p e, European Social Charter, Strasbourg, 1961.

4. P. G e r b e t, La Genèse du Plan Schuman, Lausanne, 1962.

Τοιουτοτρόπως, διαφοροποιήσεις παρουσιάζεται εις την προσπάθειαν ένοποιήσεως τής Εϋρώπης. "Εξ προηγημένα ήπειρωτικά κράτη τής Δυτ. Εϋρώπης, πρώην άποικιακάι δυνάμεις, επιχειροϋν την νέαν προσπάθειαν, παρ' όλας τās δυσχερείας και τās αντιδράσεις. Το «πείραμα» επέτυχεν εις τās γενικάς του γραμμάς και οϋτω ή προσπάθεια τών εϋρωπαϊκων κρατων, τὰ όποια άντεμετώπιζον οικονομικά προβλήματα λόγω τής σταδιακής άπωλείας τών άποικιων των, έστράφη προς τον οικονομικόν τομέα, όπου, παρὰ τās ύφισταμένας άντιθέσεις, ή δυνατότης προσεγγίσεως ήτο σχετικώς εύχερης. Παράλληλως όμως προς την προσπάθειαν διά τής οικονομικής όδοϋ παρουσιάσθησαν και διαφωνίαι, τόσοις ως προς την ακολουθητέαν κοινήν οικονομικήν πολιτικήν όσον και ως προς την ακολουθητέαν μορφήν και διαδικασίαν ένοποιήσεως, δεδομένου ότι το πρόβλημα δέν ήτο μόνον οικονομικόν, αλλά και πολιτικόν, αφού έθετε το ζήτημα επί ύπερεθνικής διάσεως.

Παρά τās άντιρρήσεις, τās επιφυλάξεις και τās δυσχερείας ήκολούθησεν, άνεπιτυχώς, προσπάθεια συγκροτήσεως Εϋρωπαϊκής Άμυντικής Κοινότητος ¹, με άπώτερον σκοπόν την εξέλιξιν της εις πολιτικήν, και οϋτω εξ κράτη τής ΕΚΑΧ ² έστράφησαν και πάλιν προς τον οικονομικόν τομέα. Το 1957 υπεγράφησαν εις Ρώμην αί Συνθήκαι συστάσεως τής Εϋρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος και τοϋ EURATOM (Εϋρωπαϊκού Όργανισμοϋ Έκμεταλλεύσεως τής Πυρηνικής Ένεργείας δι' ειρηνικούς σκοπούς μεταξύ τών "Εξ). Έν τούτοις, παρὰ την έπιτυχίαν τής προσπάθειας εις τον οικονομικόν τομέα, αί πολιτικάι διαφωνίαι ως προς την στενότητα των δεσμων των κρατων (όμοσπονδιακής-ύπερεθνικής ή χαλαράς μορφής) αποτελοϋν βασικόν εμπόδιον προς περαιτέρω προώθησιν τής ένοποιήσεως.

Η ένοποίησης όμως δυσχεραίνεται και εκ των κατατετημένων προσπαθειών ³, των πολλων όμοειδων εϋρωπαϊκων οργανισμων, την έλλειψιν τής άμέσου συμμετοχής των εϋρωπαϊκων λαων εις την προσπάθειαν (καθολική ψηφοφορία). Οϋτω, μετά την σύστασιν τής Εϋρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος (ΕΟΚ), ιδρύθη ή COMECON, Συμβούλιον Άμοιβαίας Οικονομικής Συνεργασίας των κρατων τής Άνατολικής Εϋρώπης ⁴ και ή Ευ-

1. Council of Europe, Handbook of European Organizations, Strasbourg, 1956, σ. 117.

2. P. R e u t e r, Le Communauté Européenne de Charbon et de l'Acier, Paris, 1953.

3. I. N. K í ν ν α, Δημοκρατικά προϋποθέσεις διά την Ένωσιν τής Εϋρώπης, 'Ο Αιών, No. 39, Αύγουστος 1962, Άθήναι.

4. Μέλη: Βουλγαρία, Άνατολ. Γερμανία, ΕΣΣΔ, Μογγολία, Ούγγαρία, Ρουμανία, Πολωνία, Τσεχοσλοβακία. Συνεστήθη το 1948 και έτέθη έν ισχύϊ την 1ην Ιανουαρίου 1949, εις αντιπερισπασμόν τοϋ συσταθέντος Όργανισμοϋ Εϋρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας.

ropean Free Trade Association (EFTA) τὸ 1959¹ ἡ ὁποία, λόγω τῆς συμμετοχῆς τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου μὲ πρωτοβουλίαν τοῦ ὁποίου συνεστήθη, παρουσιάζει ἐντονωτέραν οἰκονομικὴν συνεργασίαν μὲ τὴν Κοινοπολιτείαν.

Ἡ δὴ ἀνεπτυχθῆσαν τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰς διαφόρους μορφὰς προσπάθειάς ἐνοποιήσεως εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν ἡπειρον καὶ θὰ πρέπει γὰρ ἐξετάσωμεν ποῦ εὐρίσκεται ἡ εὐρωπαϊκὴ προσπάθεια σήμερον.

Ἡ εὐρωπαϊκὴ προσπάθεια πρὸς ἐνοποίησιν παρουσιάζει στασιμότητα, διότι διχάζεται ἐξ αἰτίας προβλημάτων γεωγραφικῶν καὶ διαρθρωτικῶν. Τὰ γεωγραφικὰ προβλήματα ἀφορῶν τὴν ὑφισταμένην μεταξὺ Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Εὐρώπης διαίρεσιν, διαμορφωθεῖσαν μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον καὶ ὀφειλομένην εἰς τὸν σχηματισμὸν δύο συνασπισμῶν (Ἀνατολικοῦ καὶ Δυτικοῦ). Ἡ δὴ ἡ μονολιθικότης ἀμφοτέρων ἔχει ἀρχίσει γὰρ περιορίζεται μὲ ἀποτέλεσμα γὰρ ὑφίστανται δυνατότητες προσεγγίσεως μεταξὺ Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Εὐρώπης². Παράλληλως θεδαίως ὑφίσταται καὶ ἡ, ἄνευ σοβαροῦ λόγου, ἐνδοδυτικὴ διαίρεσις (ΕΟΚ—ΕΕΤΑ), διὰ τοῦ σχηματισμοῦ διαφόρων ὁμίλων κρατῶν, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν κατάταξιν τῆς σχετικῆς προσπάθειας.

Ἡ διαίρεσις αὕτη δὲν ὀφείλεται τόσον εἰς οἰκονομικὰ αἵτια, ἀλλὰ εἰς πολιτικὰ καὶ κυρίως θεσμικά, διότι ἐπεκράτησαν διαφοραὶ ὡς πρὸς τὴν μορφήν τῆς ἐνοποιήσεως μὲ κυρίως θέσεις τὴν ὁμοσπονδιακὴν³ (Federalist) καὶ τὴν λειτουργικὴν (Fonctionnalist) ἄποψιν. Τὴν πρώτην ὑποστηρίζουν αἱ χῶραι τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος, πλὴν τῆς Γαλλίας, ἐνῶ τὴν δευτέραν τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον καὶ αἱ λοιπαὶ δυτικαὶ χῶραι, αἱ ἀποφεύγουσαι πολιτικὰς δεσμεύσεις.

Διὰ τοῦτο καὶ τὰ διαρθρωτικὰ προβλήματα δύνανται γὰρ χαρακτηρισθῶν ὡς σοβαρώτερα καὶ ἀνάγονται εἰς τὴν διαφορὰν ἀπόψεων ὡς πρὸς τὴν μορφήν τῆς κοινῆς συγκροτήσεως τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Ὑπάρχουν ὑποστηρικταὶ τοῦ χαλαροῦ δεσμοῦ (ἡ περίπτωσις τῆς «Εὐρώπης τῶν Πατριδῶν» τοῦ στρατηγοῦ Ντέ Γκώλλ, ἡ ὁποία ὁμοιάζει, ὡς πρὸς τὸν βαθμὸν τοῦ δεσμοῦ, πολὺ μὲ τὴν Κοινοπολιτείαν) καὶ οἱ ὅπαδοι τῆς ἐντονωτέρας ἡ

---

1. Μέλῃ: Αὐστρία, Δανία, Ἑλβετία, Ἑνωμένον Βασίλειον, Νορβηγία, Πορτογαλία, Σουηδία. Βλ. J. S. L a m b r i n i d i s, *The Structure, Function and Law of a Free Trade Area, The European Free Trade Association*, London, 1965.

2. Ἐνδεικτικὴ ἡ στάσις Γαλλίας καὶ Γερμανίας ἐκατέρωθεν.

3. *Le Fédéralisme*, Paris, 1956 (Συλλογικὸν σύγγραμμα περὶ φεδεραλισμοῦ ὑπὸ τῶν Berger, Chevallier, Duverger, Reuter, Ténékidès, Vedel κ.ἄ.). Ἐκδόσις Université d'Aix-Marseille, Centre de Sciences Politiques de l'Institut d'Etudes Juridiques de Nice, I.

χαλαρωτέρας δημοσπονδιακής συγκροτήσεως. Ἡ ἐκ τῶν προτέρων ἐπιδιώξεις τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου σχήματος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἄτοπος, δεδομένου ὅτι: α) ὁδηγεῖ εἰς κατάτμησην τῶν σχετικῶν προσπάθειῶν καὶ β) ἡ δημοσπονδιακὴ μορφή θὰ ἦτο ἴσως δυνατόν νὰ ἀποτελέσῃ ἀπωτέραν προσπάθειαν, μετὰ τὴν χαλαρὰν σύλθεσιν. Σχετικὴν μὲ τὴν δημοσπονδιακὴν μορφήν προσπάθειαν δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἀποτελοῦν αἱ Εὐρωπαϊκαὶ Κοινότητες, αἱ ὁποῖαι, κινηθεῖσαι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν δημοσπονδιακῆς συγκροτήσεως μὲ ὑπερεθνικὰ στοιχεῖα διαρθρώσεως, προχωροῦν ἐπιτυχῶς μὲν, ἀλλὰ ἐν μέσῳ σωρείας δυσχερειῶν καὶ ἀντιδράσεων, διότι δὲν ἐλλείπουν καὶ εἰς τοὺς κόλπους τῶν οἱ ἀντιτιθέμενοι πρὸς τὴν δημοσπονδιακὴν συγκρότησιν (Γαλλία).

Γεγονὸς πάντως εἶναι ὅτι αἱ Εὐρωπαϊκαὶ Κοινότητες¹ θεωροῦνται σήμερον ὡς ἡ ἀντιπροσωπευτικωτέρα καὶ πλέον ἐπιτυχὴς προσπάθεια τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἐνοποιήσεως καὶ ἡ συγκέντρωσις τοῦ ἐνδιαφέροντος ὅλων τῶν συναφῶν ὀργανισμῶν πρὸς αὐτὴν ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν περὶ τούτου. Ἡ συγχώνεσις τῶν ἐκτελεστικῶν ὀργάνων, τῶν τριῶν Κοινοτήτων, θὰ συντελέσῃ ἐτι περαιτέρω εἰς τὴν προώθησιν τῆς προσπάθειας, ἐνῶ ἡ γαλλικὴ στάσις ἐπιδρᾷ ἀνασταλτικῶς, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὑφίσταται καὶ ἐδῶ, παρὰ τὰς ἐπιτυχίας, ποιά τις στασιμότης.

Ἐκ τῶν λοιπῶν εὐρωπαϊκῶν ὀργανισμῶν, ἡ EFTA λόγῳ τοῦ καθαρώς οἰκονομικοῦ προσορισμοῦ τῆς, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συντελέσῃ ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν γενικωτέραν εὐρωπαϊκὴν προσπάθειαν. Τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον ἐπιδιώκει τὴν ἀπ' εὐθείας σύλθεσιν τοῦ μετὰ τῆς EOK. Τοιαύτη ὁμῶς περίπτωσις θεωρεῖται δυσχερὴς, δεδομένου μάλιστα ὅτι κεχωρισμένως ἐκδηλοῦνται τάξεις συνεργασίας τῶν μελῶν τῆς EFTA πρὸς σύλθεσιν μετὰ τῆς EOK. Ὅπωςδὴποτε, πάντως, ὑπάρχουν περιθώρια συνεργασίας. Τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον, διατηρουμένης ἐν λειτουργίᾳ τῆς EFTA, ἐνισχύει καὶ τὴν ἀτομικὴν τοῦ θέσιν εἰς περίπτωσιν διαπραγματευσεῶς τοῦ μὲ τὴν EOK. Κατ' ἄλλους ὑποστηρίζεται ὅτι δυσχεραίνεται ἡ διαπραγματευτικὴ θέσις τοῦ διὰ τῆς ὑπάρξεως τῆς EFTA.

Τὸ Συμβούλιον τῆς Εὐρώπης ἀποτελεῖ τὸ πλαίσιον ἐντὸς τοῦ ὁποίου θὰ

Βλ. σχετικῶς μὲ τὰς τρεῖς Εὐρωπαϊκὰς Κοινότητας: P. R e u t e r, *Le Communauté Européenne de Charbon ed de l'Arier*, Paris, 1953, D. S. C o n s t a n t o p o u l o s, *The European Economic Community, a «real union»*, Hambourg, 1958, — *Treaty establishing the EEC.*, Brussels, 1957, I s a i a h F r a n k, *The European Common Market*, London, 1962, U. K i t z i n g e r, *The Challenge of the Common Market*, Oxford, 1961, P. O. L a p i e, *Les Trois Communautés*, Paris, 1960, P. B u l l i o, *La tâche de l'Euratom aux fins d'une integration nucleaire pacifique succès et insuccès*, Les Problèmes de l'Europe, Paris, 1966, H. R i e b e n, *Euratom*, Lausanne, 1957.

κινηθῇ ἐνδεχομένη πολιτική Κοινότης. Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι εἰς συντομώτερον χρόνον αἱ Εὐρωπαϊκαὶ Κοινότητες, καὶ κυρίως ἡ ΕΟΚ, ἐπέτυχον πολὺ περισσότερα ἀπὸ ὅσα τὸ Συμβούλιον τῆς Εὐρώπης, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ κινηθῇ πρὸς παρομοίαν κατεύθυνσιν, ὡς αἱ Κοινότητες. Εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Εὐρώπης ἔχει ἀναπτυχθῇ ὁμις ἐπὶ εὐρυτέρας βάσεως, ἀπὸ ὅ,τι εἰς τὰς Κοινότητας, ἡ εὐρωπαϊκὴ ἀλληλεγγύη, ἐπιτυχῶς μὲν ἀλλὰ μὲ περισσότερας δυσκολίας καὶ ὀλιγωτέρας ἐξουσίας.

Ἡ Δυτ. Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωσις ἔχει ἐκχωρήσει τὸ πλεῖστον τῶν ἀρμοδιοτήτων τῆς εἰς τὸν Ὄργανισμὸν τοῦ Βορειοατλαντικοῦ Συμφώνου (ΝΑΤΟ) καὶ διαδραματίζει πλέον μεσολαθητικὸν ρόλον μεταξὺ Ἡνωμένου Βασιλείου καὶ Κοινότητος τῶν Ἑξ, ἰδίως ἀπὸ τῆς διακοπῆς τῶν διαπραγματεύσεων διὰ τὴν συμμετοχὴν τῆς Βρεταννίας εἰς τὴν ΕΟΚ καὶ ἐντεῦθεν.

Ἡ εὐρωπαϊκὴ ἐνοποίηση δὲν τελεσφορεῖ καὶ ἔνεκα τῆς ὑπάρξεως ἀλύτων εἰσέτι διεθνῶν προβλημάτων, ὡς ἡ διαιρέσις τῆς Γερμανίας, αἱ διαφοραὶ Ἰταλίας καὶ Αὐστρίας διὰ τὸ Τυρόλον, αἱ διαφοραὶ Ἰσπανίας καὶ Ἡνωμένου Βασιλείου διὰ τὸ Γιβραλτάρ, καθὼς καὶ τῆς μὴ ρεαλιστικῆς ἀντιμετωπίσεως ἄλλων (Μέση Ἀνατολή, Κυπριακὸν κλπ.) ¹.

Ἡ Συνθήκη τοῦ Ὄργανισμοῦ τῆς Βαρσοβίας², ὁ ὁποῖος ἤρχισε τὴν λειτουργίαν του μὲ τὴν ὑπογραφὴν μιᾶς Συνθήκης Φιλίας, Συνεργασίας καὶ Ἀμοιβαίας Βοήθειας εἰς Βαρσοβίαν τὸν Μάϊον τοῦ 1955, εἶχεν ἀρχικῶς εἰκοσαετὴ διάρκειαν. Μετέχουν εἰς αὐτὴν ὅλαι αἱ χῶραι τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης εἰς τὴν προσπάθειάν των, ὡς ὑποστηρίζουν, ὅπως δημιουργήσουν ἐν ἀντίπαρον τοῦ ΝΑΤΟ καὶ τῆς συμμετοχῆς τῆς Δυτ. Γερμανίας εἰς τοῦτον. Τὸ τελευταῖον ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός τῆς μεσολαδήσεως ἐξαετίας, ἵνα ἐκδηλωθῇ ἡ σχετικὴ κίνησις.

Ὁ Ὄργανισμὸς τῆς Βαρσοβίας εἶναι ἀνοικτὸς εἰς: «πᾶν κράτος, ἀνεξαρτήτως κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ συστήματος, ἐτοίμου νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης». Τυπικῶς, ἐπομένως, δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην, ἀλλ' ἀνταποκρίνεται ἴσως πρὸς τὴν ἐπανειλημμένην πρόσκλησιν τῶν Σοβιετικῶν πρὸς τὰς Δυτικὰς Δυνάμεις ὅπως μετάσχουν ἀπὸ κοινοῦ μιᾶς συνθήκης ἀσφαλείας τῆς Εὐρώπης. Ὁ Ὄργανισμὸς τῆς Συνθήκης τῆς Βαρσοβίας ἀποτελεῖ μὲν μίαν ἀμυντικὴν συμμαχίαν, ἀλλὰ δὲν εἶναι τόσο ἀνεπτυγμένος εἰς δραστηριότητα καὶ διάρθρωσιν ὅσον ὁ Ὄργανισμὸς τοῦ Βορειοατλαντικοῦ Συμφώνου.

1. Ὅταν λέγωμεν «μὴ ρεαλιστικὴν», ἐννοοῦμεν τὸ γεγονός τῆς διαωνίσεως τῆς ἐκκρεμότητός των διὰ προσωρινῶν λύσεων, αἱ ὁποῖαι δημιουργοῦν ἐστίας πρὸς ἀνάφλεξιν εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ εὐρωπαϊκῶν κρατῶν (Ἑλλὰς - Τουρκία διὰ τὸ Κυπριακόν, Δ. Γερμανία - Ἀραβικὰ κράτη ὡς ἀναφέρεται κατωτέρω κλπ.).

2. M. L a c h s, Le Traité de Varsovie du 14 Mai 1955, *Annuaire Français de Droit International*, 1955, σ. 120.

Τὸ COMECON (Council for Mutual Economic Aid), Συμβούλιον Ἀμοιβαίας Οἰκονομικῆς Βοηθείας, συνεστήθη κατὰ τὴν οἰκονομικὴν διάσκεψιν τῶν Ἀνατολικῶν εἰς Μόσχαν τὸ 1949, ὡς ἀντίρροπον τοῦ ΟΕΟΣ, ὁ ὁποῖος ἐλειτούργησε πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ Σχεδίου Μάρσαλλ, ὡς εἰδομεν¹. Καὶ ὁ Ὅργανισμός οὗτος (COMECON) δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς «ἀνοικτός», ἂν καὶ περιφερειακὸς εἰς τὴν συγκρότησιν, δεδομένου ὅτι τυπικῶς ἡ εἴσοδος οἰουδήποτε εὐρωπαϊκοῦ κράτους εἰς αὐτὸν εἶναι ἐλευθέρα. Ἐν τούτοις, παρὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν χαρακτήρα του, περιλαμβάνει καὶ ἁσιατικά κράτη (ὡς τὴν Μογγολίαν, Βόρ. Κορέαν καὶ Βόρ. Βιετνάμ). Ἡ λειτουργία του σήμερον δύναται νὰ παρομοιασθῇ πρὸς τὴν τοῦ ΟΟΣΑ, καθ' ὅσον οὐσιαστικώτερα ἐπιτεύγματα, ὡς τὰ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ἀποκλεισθῇ δυνατότης προσεγγίσεως τῶν δύο οἰκονομικῶν συνασπισμῶν, διότι ἐξεδηλώθησαν ἐπὶ μέρους τοιαῦται τάσεις, ὡς ἡ συνεργασία τῆς Ρουμανίας μὲ τὰς δυτικὰς χώρας εἰς τὸν οἰκονομικὸν τομέα, ἐνῶ ἡ ἀδιάλλακτος Ἀλβανία ἀπεπέμφθη τοῦ Ὁργανισμοῦ.

Λειτουργοῦν προσέτι ἐπιτυχῶς καὶ πλείστοι ἄλλοι ἐνδικοι εὐρωπαϊκοὶ ὀργανισμοί, οἱ ὁποῖοι, λόγῳ τῶν ἐξειδικευμένων σκοπῶν των, δὲν παρουσιάζουν γενικώτερον ἐνδιαφέρον.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξιν χωρῶν, ιδίως τῶν τῆς Ἀφρικῆς, ἡ Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότης παρουσιάζεται ὡς πόλος ἑλξεως διὰ τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη καὶ ἐνεκα τούτου θὰ πρέπει νὰ θεωρῇται ὡς τὸ ἐπίκεντρον πάσης μελλοντικῆς προσπάθειας πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἐνοποιήσεως. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δύναται τις νὰ προβλέψῃ μετὰ βεβαιότητος εἶναι τὸ γεγονός ὅτι εἰς τὸ σημεῖον εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκονται σήμερον αἱ Κοινότητες, εἶναι δυσχερὲς νὰ ἀνακόψουν τὴν πορείαν των. Κατὰ συνέπειαν, θὰ πρέπει νὰ ἀναμένεται ἐκπλήρωσις τοῦ ἀναληφθέντος σκοποῦ, ἔστω καὶ μὲ παραχωρήσεις καὶ καθυστέρησιν.

2. Ἡ Κοινοπολιτεία καὶ οἱ Εὐρωπαϊκοὶ Ὁργανισμοί

Ἐξ ὧων ἀνωτέρω ἐξετέθησαν, ἡ διαμόρφωσις τῆς Κοινοπολιτείας παρουσιάζει ὠρισμένα κοινὰ σημεῖα πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν προσπάθειαν ἐνοποιήσεως.

Κατὰ πρῶτον τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη, πρὶν ἢ συγκροτηθοῦν εἰς ὁμίλους θάσει συνθηκῶν, εἶχον διαμορφώσει ὠρισμένα θεωρητικὰ σχήματα ὁμοιάζοντα πολὺ πρὸς τὰς θάσεις συγκροτήσεως τῆς Κοινοπολιτείας, καθ' ὅσον ἐδράζοντο ἐπὶ κοινῶν χαρακτηριστικῶν, ὡς ὁ πολιτισμός, ἡ γλῶσσα κ.ο.κ.

---

1. I s t v a n A g o s t o n, Le Marché Commun Communiste, Principes et Pratique du COMECON, Genève, 1965.

Βεβαίως τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη δὲν ἐσχηματίσθησαν ἐκ πρώην ἀποικίων, ὡς τὰ μέλη τῆς Κοινοπολιτείας, ὅπου μάλιστα δὲν ὑπῆρξεν ἰδρυτικὴ συνθήκη, ὥστε νὰ προσχωρήσουν εἰς ταύτην. Ἴσως ὡς ἰδρυτικὴ συνθήκη, κατ' ἐλευθέραν ἀποδοχὴν, δυνατόν νὰ θεωρηθῇ ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ Westminster, αἱ δὲ Πράξεις Ἀνεξαρτησίας τῶν πρώην ἀποικίων ὡς Πράξεις προσχωρήσεως εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν.

Ἐτερον κοινὸν χαρακτηριστικόν, εἰς τὴν συγκρότησιν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Κοινοπολιτείας, εἶναι ἡ χαλαρὰ σύνδεσις τῶν κρατῶν-μελῶν των, μορφὴ ἐπικρατοῦσα εἰς τὸ πλεῖστον τῶν εὐρωπαϊκῶν ὀργανισμῶν. Ἀντιθέτως, ἡ ἑλλειψὶς χαλαρῶν δεσμῶν εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Κοινότητας τῶν Ἑξ ἀπετέλεσεν ἀρχικῶς τὴν αἰτίαν ἐπιφυλακτικότητος τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου ἔναντι των, καθ' ὅσον ὑφίστανται εἰς ταύτας λίαν στενοὶ δεσμοί, μὲ ἀπώτερον σκοπὸν τὴν Πολιτικὴν Κοινότητα.

Εἶναι σημαντικαὶ αἱ διαφοραὶ μεταξὺ Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων καὶ Κοινοπολιτείας τόσοι οὐσιαστικῶς ὅσον καὶ τυπικῶς. Αἱ τυπικαὶ διαφοραὶ ἀφοροῦν εἰς τὴν ὀργανικὴν διάρθρωσιν. Αἱ Κοινότητες, πέραν τῶν ποικίλων ὀργάνων, διέπονται ἀπὸ τεχνοκρατικὴν νοοτροπίαν, ἡ ὁποία δὲν ἀφίνει περιθώρια εἰς πολιτικὰ κριτήρια καὶ συναίσθηματικούς δεσμούς. Ἡ Κοινοπολιτεία, ἀντιθέτως, παρὰ τὴν συμμετοχὴν εἰς αὐτὴν πολλῶν νέων κρατῶν, διατηρεῖ πολλὰκις τὴν παράδοσιν καὶ ἐπηρεάζεται συχνάκις ἐκ πολιτικῶν κριτηρίων.

Τὰ ὅργανα τῶν Κοινοτήτων λειτουργοῦν κατὰ παγίαν διαδικασίαν καὶ ἀπασχολοῦνται κεχωρισμένως μὲ τὰς νομοθετικὰς, δικαστικὰς καὶ διοικητικὰς ὑποθέσεις. Ἡ Κοινοπολιτεία ἀσχολεῖται, διὰ τὰ πλεον οὐσιώδη θέματα συλλήβδην διὰ τῶν ὀργάνων τῆς (Συνδιάσκεψις ἀρχηγῶν κρατῶν καὶ διὰ τῆς λειτουργούσης ἤδη Γραμματείας), μὴ ὑφισταμένου ἀναλόγου καταμερισμοῦ, δεδομένης τῆς ἑλλείψεως ἀντιστοίχων ἀρμοδίων ὀργάνων πρὸς τὰ τῆς Κοινότητος.

Μία ἄλλη σημαντικὴ διαφορὰ ὑφίσταται ὡς πρὸς τὴν διαδικασίαν λήψεως τῶν ἀποφάσεων. Εἰς τὰς Κοινότητας ἡ ἀρχὴ τῆς ὁμοφωνίας παρεχώρησε βαθμὴδὸν τὴν θέσιν τῆς εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς πλειονοψηφίας. Εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν αἱ ἀποφάσεις λαμβάνονται ὁμοφώνως καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ μέσον ἐπιρροῆς τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου πρὸς ἐπιβολὴν τῶν ἀπόψεών του, καθόσον δὲν εἶναι βέβαιον ἔάν αὗται θὰ υἱοθετοῦντο ἔάν ἐγένετο χρῆσις τῆς ἀρχῆς τῆς πλειονοψηφίας. Ἡ Κοινοπολιτεία πλησιάζει ἐν γένει ἀπὸ ἀπόψεως ὀργανώσεως τὸ Συμβούλιον τῆς Εὐρώπης, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἂν καὶ ἐκεῖ γίνεται χρῆσις τῆς ἀρχῆς τῆς πλειονοψηφίας.

Ἡ Κοινοπολιτεία ἔναντι τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων παρουσιάζει ὅμως καὶ οὐσιαστικὰς διαφοράς. Αὗται ἐντοπίζονται κυρίως εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ὅλην συγκρότησιν ἐνὸς ἐκάστου τῶν ἀνωτέρω ὀργανισμῶν. Εἰς τὴν πρώτῃν ἐπικρατοῦν ἡ διαβούλευσις, ἡ ἀρχὴ τῆς ὁμοφωνίας, ὁ χαλαρὸς δεσμός καὶ ἡ λήψις ἀποφάσεων ἄνευ χαράξεως κοινῆς πολιτικῆς. Εἰς τὰς

Κοινοτήτας αί αποφάσεις λαμβάνονται δι' υπερεθνικής διαδικασίας, ο δεσμός είναι στενός και χαράσσεται συλλογική πολιτική και εκπροσώπησις, ως, επί παραδείγματι, κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις τοῦ Γύρου Κένγκεντυ.

Μία ἄλλη διαφορὰ ὑφίσταται ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τοῦ ὅρου association. Καὶ εἰς τὴν πρώτην καὶ εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἔχει τὴν σημασίαν τῆς «συνδέσεως». Εἰς μὲν τὴν Κοινοπολιτείαν ὅμως χρησιμοποιεῖται διὰ νὰ δηλωθῇ ὁ χαλαρὸς καὶ ἰσότητος δεσμός μεταξὺ τῶν κρατῶν τῆς, ἐνῶ εἰς τὰς Κοινοτήτας ἀναφέρεται εἰς τὴν μὴ πλήρη σύνδεσιν, τὴν εἰδικὴν σχέσιν, ἄνευ ἰσοτιμίας (ἐφ' ὅσον δὲν ἀπολαμβάνουν τῶν προνομίων τῶν πλήρων μελῶν) τὴν ὑφισταμένην μεταξὺ τῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα ὑπέγραψαν σχετικὴν συμφωνίαν μετὰ τῶν Κοινοτήτων καὶ κυρίως τὴν Εὐρωπαϊκὴν Οἰκονομικὴν Κοινότητα, ὡς προβλέπει τὸ Ἄρθρον 238 τῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης.

Χρησιμοποιεῖται οὕτω ὁ ὅρος διὰ διάφορον σκοπόν. Διὰ τῆς χρήσεως τοῦ ὅρου association εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν νοεῖται ὁ τύπος συνεργασίας ὁ ὑφιστάμενος μεταξὺ τῶν κρατῶν τῆς European Free Trade Association, ὅπου ὅμως πάλιν ἡ συνεργασία περιορίζεται εἰς τὸν οἰκονομικὸν μόνον τομέα.

Ἡ Γενικὴ Γραμματεία

Ἡ ὀργάνωσις τῶν εὐρωπαϊκῶν ὀργανισμῶν διαφέρει ἐν γένει τῆς Κοινοπολιτείας, τῆς ὁποίας ἡ ὀργανικὴ διάρθρωσις ἤρchiσε βαθμὴδὸν διαμορφουμένη πρὸς τὰ συνήθως διεθνῶς κρατοῦντα, μὲ πρῶτον μέτρον τὴν λειτουργίαν Γεν. Γραμματείας. Οὕτω, μόλις κατὰ τὴν ἐτησίαν Συνδιάσκεψιν Κορυφῆς τῆς Κοινοπολιτείας τοῦ Ἰουνίου 1965 — Λονδίνον — καὶ εἰς τὸ ἀνακοινωθὲν ταύτης, κατὰ τὴν λήξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς, διὰ πρώτην φοράν ἀναφέρεται ὁ διορισθεὶς Γενικὸς Γραμματεὺς, μὲ περιορισμένα, ἐπὶ τοῦ παρόντος, καθήκοντα¹.

Εἰς τὸ κείμενον τοῦ ἀνακοινωθέντος ἐπικρατεῖ κατὰ τὴν ἑκθεσιν τῶν διαφόρων θεμάτων ἡ ἑκφρασις: «Οἱ Πρωθυπουργοὶ τῶν Κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας.....». Εἰς τὴν παράγραφον τὴν ἀναφερομένην εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Νοτίου Ρωδεσίας τὸ ἀνακοινωθὲν ἀναφέρει: «Ὁ Γραμματεὺς τῆς Κοινοπολιτείας ἐπληροφόρησε τὴν Συνδιάσκεψιν ἐπὶ τῶν προσπαθειῶν τὰς ὁποίας κατέβαλεν ἡ Βρεταννικὴ Κυβέρνησις κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς περαιτέρω συνταγματικῆς ἐξελιξεως εἰς Ρωδεσίαν..... Οἱ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Κυβερνήσεων τῆς Κοινοπολιτείας ἔλαβον ὑπ' ὄψιν τὴν ἑκθεσιν τοῦ Γραμματέως τῆς Κοινοπολιτείας...».

---

1. Commonwealth Survey, 6-7-65 No. σ. 626, Commonwealth Prime Ministers' Meeting, Final Communiqué.

Διὰ πρώτην φοράν παρουσιάζεται οὗτος εἰς τὰς Συνδιασκέψεις ὡς υπεύθυνος κοινοπολιτειακῇ προσωπικότης.

Ἡ παρατηρουμένη εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν εὐελιξία, ἰδίως μάλιστα περὶ τὴν χρῆσιν τῶν ὄρων, συνεχίσθη καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Γενικῆς Γραμματείας. Οὕτω ὁ υπεύθυνος ταύτης ὀνομάζεται ἐπισήμως ἄλλοτε Γεν. Γραμματεὺς καὶ ἄλλοτε ἀπλῶς Γραμματεὺς.

Εἰς τὸ ἀνακοινωθὲν τῆς Συνδιασκέψεως τῆς Κοινοπολιτείας, 1965, ἀναφέρεται ἐν κατακλείδι: « Κατὰ τὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ 1964 οἱ πρωθυπουργοὶ καὶ οἱ ἡγέται τῆς Κοινοπολιτείας ἐθεώρησαν τὴν σύστασιν τῆς Γραμματείας ὡς ἐν ὁρατὸν σύμβολον τοῦ πνεύματος συνεργασίας, τὸ ὁποῖον ζωογονεῖ τὴν Κοινοπολιτείαν καὶ καθωδῆγησαν τοὺς υπευθύνους ὅπως ἐξεύρουν τὴν καλλιτέραν θάσιν διὰ τὴν σύστασιν τῆς. Κατὰ τὴν παρούσαν Συνδιάσκεψιν οἱ πρωθυπουργοὶ εἶχον λάβει γνῶσιν τῆς Ἐκθέσεως τῶν ἀρμοδιῶν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐνέκριναν, ὡς καὶ ἐν Μνημόνιον Συμφωνίας περὶ τῆς συστάσεως καὶ λειτουργίας τῆς Γραμματείας καί, ὁμοφώνως, ἐδέχθησαν τὸν διορισμὸν τοῦ κ. Ἀργολοῦ Σμιθ (Καναδοῦ), ὡς πρώτου Γενικοῦ Γραμματέως»¹. Ἡ θητεία του ὠρίσθη πενταετής².

Ὁ διορισμὸς τοῦ Γεν. Γραμματέως ἀποτελεῖ ἐν ἀποφασιστικὸν ὅγμα διὰ τὸν ἐκσυγχρονισμὸν τῆς Κοινοπολιτείας πρὸς τὰ διεθνῶς κρατοῦντα. Συναφὲς πρὸς τὰς ἀρμοδιότητας τῆς Γεν. Γραμματείας εἶναι καὶ τὸ πρόβλημα τῶν ἀρμοδιοτήτων καὶ τῆς ἐπανδρώσεως τῶν βρεταννικῶν ὑπουργείων Ἐξωτερικῶν καὶ Κοινοπολιτειακῶν Σχέσεων, θέμα τὸ ὁποῖον συνδέεται μὲ μακρὰν παράδοσιν.

Διὰ τῆς λειτουργίας τῆς Κοινοπολιτειακῆς Γραμματείας ἐνισχύθη ἡ συνεργασία μεταξὺ τῶν κρατῶν-μελῶν³. Ἄν καὶ ἐκ τῆς φύσεως τῆς Κοινοπολιτείας ὡς Διεθνoῦς Ὁργανισμοῦ, ἡ συσταθεῖσα Γραμματεία δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ «ἐκτελεστικὸν ὄργανον» οὔτε νὰ παραλληλισθῇ πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν τῶν Κοινοτήτων, ἀναμένεται ἐν τούτοις νὰ ἐπηρεάσῃ σημαντικῶς τὴν ἐξέλιξιν τῆς Κοινοπολιτείας, ἰδιαίτερος εἰς θέματα ἀφορῶντα εἰς τὴν παροχὴν πληροφοριῶν πρὸς τὰς Κυβερνήσεις τῶν μελῶν τῆς, τὴν διεύρυσιν τῆς οἰκονομικῆς συνεργασίας των, τὸν περιορισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν διαφόρων κοινοπολιτειακῶν ὀργανισμῶν ἐπὶ συναφῶν τομέων καθὼς καὶ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐτησίων καὶ τυχόν ἐκτάκτων συνδιασκέψεων τῶν χωρῶν τῆς Κοινοπολιτείας.

Πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς ἀποφάσεως τῶν Πρωθυπουργῶν, κατὰ τὴν Συν-

1. Commonwealth Prime Ministers' Meeting, Final Communiqué. Commonwealth Survey, No. 14 σ. 626, London 6-7-65.

2. «The Times», London, 24-6-1965.

3. Factel No. 456)19-8-65, COI, London.

διάσκεψιν τοῦ 1964 περὶ συστάσεως Γραμματείας τῆς Κοινοπολιτείας, ἐπραγματοποιήθη εἰς Λονδίνον, τὸν Ἰανουάριον 1965, σύσκεψις ἀρμοδίων ὑπαλλήλων. Κατὰ τὴν Συνδιάσκεψιν τῶν Πρωθυπουργῶν, τὸν Ἰούνιον 1965, ἐνεκρίθη ἡ σχετικὴ Ἑκθεσις καὶ ἡ σύστασις Γραμματείας, ἐτοποθετήθη δὲ Καναδός, ὡς ἀνεφέρθη, ἀποδεικνυομένης οὕτω τῆς σημασίας ἣ ὁποία ἀποδίδεται εἰς τὸν νέον κοινοπολιτειακὸν θεσμόν, δεδομένου ὅτι ὁ Καναδὸς κατέχει ἐξέχουσιν θέσιν εἰς τὴν Διεθνῇ Κοινότητι καί, κατὰ συνέπειαν, εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν.

Θεωρεῖται ὅτι ἡ Γραμματεία τῆς Κοινοπολιτείας ἔχει πολλὰ κοινὰ χαρακτηριστικά πρὸς τὴν Γεν. Γραμματείαν τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης. Εἰς Ἀναπληρωτὴς Γενικὸς Γραμματεὺς, μὲ ἐιδικὴν ἀρμοδιότητα ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν θεμάτων, καὶ πιθανῶς καὶ ἕτερος προσεβλέπετο νὰ διορισθῶν. Τὸ λοιπὸν προσωπικὸν συμπληροῦται ἐκ τῆς Κοινοπολιτείας ἐπὶ εὐρυτάτης, ὅσον τὸ δυνατόν, γεωγραφικῆς βάσεως. Τὰ ἔξοδα τῆς Γραμματείας καλύπτονται διὰ συνεισφορῶν τῶν μελῶν. Αἱ μεγαλύτεραι συμμετοχαὶ εἶναι τῆς Βρεταννίας (30%), Καναδᾶ (20,8%), Ἰνδίας (11,4%) καὶ Αὐστραλίας (10,4%). Ἡ Γραμματεία ἐγκατεστάθη εἰς τὸ παραχωρηθὲν διὰ τὰς Συνδιασκέψεις Marlborough House, εἰς Λονδίνον.

Αἱ ἀρμοδιότητες τῆς Κοινοπολιτειακῆς Γραμματείας καὶ αἱ ἀρχαὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ λειτουργήσῃ αὕτη διευτυπώθησαν εἰς ἓν «Συμπεφωνημένον Μνημόνιον», ἐκδοθὲν κατὰ τὴν λήξιν τῆς Συνδιασκέψεως τῶν Πρωθυπουργῶν. Αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ λειτουργίας τῆς Γραμματείας περιλαμβάνουν ὅτι, «ὁ Γεν. Γραμματεὺς καὶ τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ δέον ὅπως θεωρῶνται ὡς ὑπάλληλοι (servants) τῶν χωρῶν τῆς Κοινοπολιτείας συλλογικῶς, ὅτι ἡ Γραμματεία δὲν θὰ ἀναλάβῃ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐκτελεστικὰ καθήκοντα καὶ ὅτι θὰ λειτουργήσῃ ἀρχικῶς μὲ συντηρητικότητα, ἐπεκτείνουσα τὴν δραστηριότητά της ὅσον ἀρμόζει, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἀποκτηθησομένης ἐμπειρίας καὶ μὲ τὴν προοπτικὴν ὅτι, καθὼς αἱ ἐπαφαί της μὲ ἄλλας διακοινοπολιτειακὰς ὑπηρεσίας θὰ ἀναπτύσσωνται, θὰ υπάρξουν ἡδυνάμενα προσφυγαὶ εἰς τὰς ὑπηρεσίας της».

Τὸ Μνημόνιον παρατηρεῖ ὅτι «ἡ διαβούλευσις ἀποτελεῖ τὸ αἶμα τῆς συνδέσεως τῆς Κοινοπολιτείας». Ἡ διαβούλευσις (consultation) ἀποτελεῖ ἐκ παραδόσεως τὴν βάση τῆς συνεργασίας εἰς τὸ πλαίσιον τῆς Κοινοπολιτείας. Ἡ μεθοδολογία αὕτη υἱοθετήθη καὶ διὰ τὰς σχέσεις ΕΟΚ—συνδεδεμένων. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Κοινοπολιτεία ἀποτελεῖ ὑπόδειγμα εἰς τὸν ταμέα τοῦτον διὰ τοὺς εὐρωπαϊκοὺς ὁργανισμούς. Πρὸς τὸν σκοπὸν διευκολύνσεως τῆς διαβουλεύσεως, ὁ Γεν. Γραμματεὺς θὰ ἐτοιμάζῃ καὶ κυκλοφορῇ πληροφοριακόν, μὴ προπαγανδιστικόν, ὄλικον ἐπὶ τῶν διεθνῶν ζητημάτων κοινῶ ἐνδιαφέροντος. Δύναται ἐπίσης νὰ καθορίζῃ περιοδικὰ συσκέψεις ἀρμοδίων τῶν Κυβερνήσεων τῆς Κοινοπολιτείας πρὸς ἀνταλλαγὴν πληροφοριῶν καὶ ἀπόψεων ἐπὶ συμπεφωνημένων θεμάτων. Ἡ Γραμματεία δύναται, ἐπίσης, ἐν στενῇ συνεργασίᾳ πρὸς τὰς ὑπευθύνους Κυβερ-

νήσεις τῶν μελῶν, νὰ προετοιμάζῃ ἐγγράφα ἐπὶ τῶν συνταγματικῶν προόδων τῶν ἐκπομεινῶν ἐξηρητημένων περιοχῶν τῆς Κοινοπολιτείας¹. Ὑπάρχει πρόθεσις ὅπως ἡ Γραμματεία δημιουργήσῃ τοιοῦτοτρόπως θαυμάσιον γνώσεις καὶ πείραν, δυναμένης ὅπως συμβάλλουν εἰς τὴν μεγαλύναν κατανόησιν τῶν σημαντικῶν διεθνῶν θεμάτων ἐντὸς τῆς Κοινοπολιτείας.

Ἡ Γραμματεία ὀφείλει νὰ προετοιμάζῃ καὶ διανέμῃ ὕλικόν πρὸς τὰς Κυβερνήσεις τῆς Κοινοπολιτείας ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν καὶ πολιτιστικῶν προβλημάτων καὶ δύναται νὰ παρακολουθῇ τὰς εἰδικὰς ἐκθέσεις τῶν διαφόρων ἐν ἐνεργείᾳ κοινοπολιτειακῶν ὑπηρεσιῶν εἰς τοὺς τομείς τούτους, ἐνισχύουσα εὐρυτέρας ἐρεῦνας, ὡς ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἀλληλεξαρτήσεως μεταξὺ ἀγροτικῆς καὶ βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως ἐντὸς τῆς Κοινοπολιτείας. Ἡ Γραμματεία ἐπίσης ἔχει καθήκοντα συμβουλευτικά, ἐν σχέσει πρὸς τὰ κοινὰ Σχέδια Κοινοπολιτειακῆς Ἀναπτύξεως τὰ προταθέντα ὑπὸ τῆς Συνδιασκέψεως Κορυφῆς τῆς Κοινοπολιτείας τὸ 1964. Μεταξὺ τῶν καθηκόντων τοῦ Γραμματέως περιλαμβάνεται καὶ ἡ διαμόρφωσις ἐνὸς βασικοῦ ὀργάνου ἐνημερώσεως τῶν κρατῶν-μελῶν, πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς μεταξὺ των συνεργασίας πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἀναπτύξεώς των. Ἀκόμη ὁ Γραμματεὺς τῆς Κοινοπολιτείας ὑποχρεοῦται νὰ ὑποβάλῃ ἐτησίως Ἐκθέσιν πρὸς τὴν Συνδιάσκεψιν Κορυφῆς.

Εἰδικῶς συσταθεῖσα Ἐπιτροπὴ, ἐξετάζει τὰ τῆς πολυαρχίας ἐκ τῶν ποικίλων ὀφισταμένων διακοινοπολιτειακῶν ὀργανισμῶν, μέχρι ποίου σημείου αἱ δραστηριότητές των ἐξ αὐτῶν ἔχουν ἴσως ὑπερβαλλομένη ὑπὸ τῶν εἰδικευμένων ὀργανισμῶν τοῦ ΟΗΕ, ποῖοι ἐξ αὐτῶν δύνανται νὰ συγχωνευθοῦν, καὶ ποῖον αἱ ἀρμοδιότητες δύνανται νὰ συγχωνευθοῦν εἰδικώτερον εἰς τὴν λειτουργοῦσαν ἤδη Γραμματείαν.

Μεταξὺ τῶν καθηκόντων τῆς Γραμματείας περιλαμβάνεται καὶ ἡ ὀργάνωσις καὶ ἐξυπηρέτησις τῶν Συνδιασκέψεων. Ὁ Γεν. Γραμματεὺς θὰ ἐκτελῇ καθήκοντα Γραμματέως τῶν ἐτησίων Συνδιασκέψεων τῶν ἡγετῶν τῆς Κοινοπολιτείας, θὰ εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν σύνταξιν τῆς ἀνεπισήμου ἔστω, ἡμερησίας διατάξεως², δάσει τῶν συνήθων προκαταρκτικῶν συνενοήσεων μεταξὺ τῶν Ἀρχηγῶν τῶν Κυβερνήσεων τῆς Κοινοπολιτείας, τὴν διεκπεραίωσιν παντὸς σχετικοῦ ἐγγράφου, καθὼς καὶ τὴν σύνταξιν τῶν πρακτικῶν. Ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος συγκλήσεώς των θὰ καθορίζεται ὑπὸ τῶν Ἀρχηγῶν τῆς Κοινοπολιτείας, κατόπιν συνενοήσεως.

1. Καὶ ἐδῶ παρατηρεῖται ὅτι τὰ μὴ ἀνεξάρτητα ἐδάφη, τὰ ὑπαγόμενα εἰς τὴν δικαιοδοσίαν μελῶν τῆς Κοινοπολιτείας, εἶναι, ἔστω καὶ ἐμμέσως, Κοινοπολιτειακά.

2. Ὡς ἀνεφέρθη, δὲν ὑπάρχει ἡμερησία διάταξις καὶ αἱ συνεδριάσεις εἶναι μυστικά.

Γενική Γραμματεία απαντάται εις τούς πλείστους τῶν εὐρωπαϊκῶν ὀργανισμῶν, περὶ τῶν ὁποίων ἀνεπτύξαμεν σχετικῶς τὴν ὀργάνωσιν. Εἰς τὴν ΕΟΚ, χρέη Γεν. Γραμματείας ἐξετέλει, μέχρι τῆς συγχωρεύσεως τῶν ἐκταλεστικῶν ὀργάνων τῶν τριῶν Κοινοτήτων εἰς ἐνιαίαν Ἐπιτροπὴν, ἢ «Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ», εἰς δὲ τὴν ΕΚΑΧ, παρομοία ἐπιτροπὴ καλουμένη «Ἑκπότη Ἀρχή».

Ἡ Γεν. Γραμματεία τῆς Κοινοπολιτείας ἔχει πολλὰ κοινὰ σημεῖα μετὰ τὴν ἀντίστοιχον τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης. Καὶ εἰς ταύτην ἀπαντᾶται «δοηθὸς Γεν. Γραμματεὺς». Οὗτος, ὡς καὶ ὁ Γεν. Γραμματεὺς, διορίζονται ὑπὸ τῆς Συμβουλευτικῆς Συνελεύσεως κατόπιν συστάσεως τῆς ἐξ Ὑπουργῶν Ἐπιτροπῆς, ὡς προβλέπει τὸ Καταστατικὸν τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης. Εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν, ἐλλείψει Συμβουλευτικῆς Συνελεύσεως, ἀποφασίζει ἡ Συνδιάσκεψις τῶν Πρωθυπουργῶν, τὸ ὑπέρτατον ὄργανον τῆς Κοινοπολιτείας σήμερον.

Τὰ καθήκοντα τοῦ Γεν. Γραμματέως τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης εἶναι παρόμοια πρὸς τὰ τοῦ Γεν. Γραμματέως τῆς Κοινοπολιτείας. Ὁ Γεν. Γραμματεὺς τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης ὁμοίως ἀσχολεῖται μετὰ τὰς ὑποχρεώσεις τῶν μελῶν καὶ λογοδοτεῖ ἐναντι τῆς Συμβουλευτικῆς Συνελεύσεως καὶ τοῦ Συμβουλίου τῶν Ὑπουργῶν. Ἡ Γεν. Γραμματεία τοῦ Συμβουλίου ὀφείλει νὰ ἀσκήσῃ μετὰ «διεθνὲς πνεῦμα» τὰ καθήκοντά της καὶ τὸ προσωπικόν της νὰ μὴ καθοδηγῆται ὑπὸ τῶν ἐπὶ μέρους κυβερνήσεων. Τοῦτο εἶναι σημαντικόν, διότι ὑπὸ τὸ αὐτὸ πρῖσμα ἀντιμετωπίζονται καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ Γραμματέως τῆς Κοινοπολιτείας. Ἡ ὀργάνωσις καὶ τὸ πνεῦμα τῆς νέας Γραμματείας παρέχουν ἐγγυήσεις περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ νέου θεσμοῦ, ἢ ἐξέλιξις καὶ προσαρμογὴ τοῦ ὁποίου ἀναμένεται νὰ διαμορφωθῇ ἀναλόγως τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ ἐναντι τῆς Κοινοπολιτείας καὶ τῆς ἰδιοτυπίας τῆς τελευταίας. Εἶναι πάντως ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ παρουσία τῆς Γεν. Γραμματείας εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐνίσχυσίν της.

Ἡ Κοινοβουλευτικὴ ἔνωσις

Ἐνῶ εἰς τούς πλείστους τῶν εὐρωπαϊκῶν ὀργανισμῶν ὑφίστανται Συμβούλια ἐξ Ὑπουργῶν καὶ Συνελεύσεις ἢ «Κοινοβούλια», εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν δὲν συναντῶμεν τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὴν ἐτησίαν Συνδιάσκεψιν τῶν Ἀρχηγῶν τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας (κύριον καὶ μόνον ὄργανον μέχρι τῆς συστάσεως τῆς Γραμματείας¹). Βεβαίως ὑφίστανται

1. Ἡ Συνδιάσκεψις κορυφῆς, ἀπετέλεσε θεσμὸν καθιερωθέντα καὶ ὑπὸ τῶν λοιπῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν, θεωρουμένη ὡς ἀποτελεσματικὸν μέσον προαγωγῆς των. Ἡδὲ καὶ ἡ Εὐρωπαϊκὴ Κοινότης ἀπὸ τινος διαστήματος τείνει πρὸς καθιέρωσιν τοιούτων Συνδιασκέψεων κατὰ τακτὰ χρονικὰ διαστήματα καὶ ὄχι δασύς παρίστατο ἀνάγκη, ὡς ἐγένετο μέχρι τοῦδε.

και τα διάφορα ειδικά Συμβούλια των διαφόρων υπουργικών τομέων των κρατών της Κοινοπολιτείας, καθώς και η Κοινοπολιτειακή Κοινοβουλευτική Ένωσις¹, τα όποια όμως δεν αποτελούν οργανικά στοιχεία της Κοινοπολιτείας ως Διεθνούς Όργανισμου. Εν τούτοις αι αποφάσεις των Συνδιασκέψεων των υπουργών των κρατών της Κοινοπολιτείας εις τους διαφόρους τομείς λαμβάνονται σοβαρώς υπόψη. Ο Βρεταννός πρωθυπουργός Χάρολντ Ουίλσον προέτεινε την σύστασιν μιᾶς Συμβουλευτικής Συνελεύσεως κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, ἡ ὁποία εἶναι ἀντιπροσωπευτικὴ εἰς τὴν σύνθεσιν καὶ ἔχει καταστῆ κοινοβουλευτικὴ εἰς τὰς μεθόδους ἐργασίας. Τὸ μόνον πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ἀντιμετωπίζεται, εἶναι ὅτι αἱ διαφωνίαι θὰ καθίσταντο ἴσως ὀξύτεραι εἰς μίαν τοιαύτην Συνέλευσιν². Καὶ πάλιν ἡ Εὐρώπη ἐχρησίμευσεν ὡς ὑπόδειγμα.

Τὸ 1966, ἡ ἑτησία Συνδιάσκεψις τῆς Κοινοπολιτειακῆς Κοινοβουλευτικῆς Ἐνώσεως, ἀνεπισήμου κοινού κοινοβουλίου τῆς Κοινοπολιτείας, συνηλθεν εἰς Ὀττάβαν³. Αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι, αἱ ὁποῖαι μετὰ τῆς Ἰρλανδίας ἔχουν τὴν ιδιότητα συνεργαζομένων μελῶν⁴ (associated members) τῆς Κοινοπολιτειακῆς Κοινοβουλευτικῆς Ἐνώσεως, ἐδέχθησαν τὴν πρόσκλησιν ὅπως μετάσχουν εἰς τὰς ἐργασίας τῆς.

Εἰς τὴν Συνδιάσκεψιν ταύτην ἦτο ἡ πρώτη φορὰ κατὰ τὴν ὁποίαν μετέσχεν ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Κοινοπολιτείας, Καναδὸς κ. "Αργολντ Σμίθ, ὁ ὁποῖος καὶ ἐχαίρετ' ἐς τὰς ἐργασίας τῆς C.P.A. Εἰς τὰς ἐργασίας δὲν μετέσχον ἐκπρόσωποι τῆς Γκάνα καὶ Νιγηρίας, ὅπου αἱ Βουλαι δὲν ἐλειτούργουν τότε.

Αἱ ἐπιτροπαὶ τῆς Συνδιασκέψεως προήλθον εἰς συμπεράσματα: ὅτι ἡ σημαντικωτέρα βοήθεια πρὸς τὴν Κοινοπολιτείαν προέρχεται ἀπὸ τὸ Ἠνωμένον Βασίλειον, τὴν Αὐστραλίαν καὶ τὸν Καναδᾶ, ὅτι θελπίωσι καὶ ἐκσυγχρονισμοὺς ὀφείλουν νὰ πραγματοποιηθοῦν εἰς τοὺς κοινοβουλευτικούς θεσμούς, καὶ ἀποτελεσματικωτέρα βοήθεια πρέπει νὰ ἀναληφθῇ εἰς τὴν τεχνικὴν καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν, διμερῆς ἢ πολυμερῆς, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν.

Ἡ Δικαστικὴ λειτουργία

Ἡ δικαιοσύνη εἰς τοὺς πλείστους τῶν εὐρωπαϊκῶν ὀργανισμῶν τῆς

1. The Commonwealth Parliamentary Association, BIS R. 3317/64, London.

2. Trevor R. Reese, Keeping calm about the Commonwealth, International Affairs 3, London, 1965, σ. 451.

3. Commonwealth Parliamentary Conference, External Affairs, Vol. 18, No. 12, Dec. 1966, Ottawa, σ. 545.

4. Ἡ πολιτικὴ συνεργασία Ἠνωμένων Πολιτειῶν καὶ Ἠνωμένου Βασιλείου ἐπεκτείνεται εἰς τὸν κοινοπολιτειακὸν τοῦτον θεσμὸν καὶ δικαιολογεῖ ἴσως τὴν στάσιν τοῦ στρατηγοῦ Ντὲ Γκώλλ ἔναντι τῶν Βρεταννῶν.

Δυτικής Ευρώπης απονέμεται υπό των επί τούτοις λειτουργούντων δικαστηρίων, των θεσπισθέντων δια της υπογραφής της Συμβάσεως 'Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και 'Ελευθεριών (δια τὸ Συμβούλιον τῆς Εὐρώπης) καὶ τῆς ἰδρυτικῆς συνθήκης τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος διὰ τοὺς "ΕΞ 1. Ταῦτα ἐπιλαμβάνονται ἐπὶ τῶν προσφυγῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν ἢ ἀτόμων.

Εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν, ὠρισμένα κοινὰ χαρακτηριστικὰ μετὰ τὰ ἀνωτέρω Δικαστήρια ἔχει ἡ Judicial Committee τοῦ Privy Council, ἡ ὁποία δυνατόν γὰ θεωρηθῇ ὡς μία μικρογραφία τῶν ἀνωτέρω δικαστηρίων, διότι παρουσιάζει προσομοιάζοντα χαρακτηριστικὰ πρὸς αὐτά. Τὰ κοινὰ ταῦτα χαρακτηριστικὰ εἶναι ἐξωτερικὰ κυρίως, διότι ὁμοιότητες ὡς πρὸς τὴν εὐρύτητα τῶν ἀρμοδιοτήτων καὶ τὴν λειτουργίαν δὲν ὑφίστανται, δεδομένου μάλιστα ὅτι καὶ ἡ δικαιοδοσία τῆς Judicial Committee δὲν ἐκτείνεται εἰς ἀπάσας τὰς χώρας τῆς Κοινοπολιτείας, ἀλλὰ μόνον εἰς ὅσας τὴν ἔχουν ἀναγνωρίσει.

Κατὰ τινες² ἡ Judicial Committee ἀποτελεῖ ἐν Κοινοπολιτειακῶν ἢ, κατ' ἄλλους, Βρεταννικῶν Δικαστήριον. Τὸ γεγονός ὅτι ἐδρεύει εἰς Λονδῖνον δὲν ἀποτελεῖ τεκμήριον περὶ τοῦ τελευταίου, καθ' ὅσον τοῦτο ὑπαγορεύουν λόγοι διευκολύνσεως. Δὲν εἶναι πάντως δυνατόν γὰ ὑποστηρικθῇ ὅτι ἡ J.C. περιορίζει τὴν δικαιοδοτικὴν αὐτονομίαν τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας, καθ' ὅσον ἡ προσφυγὴ εἰς αὐτὴν εἶναι προαιρετική.

Κατὰ τὴν Συνδιάσκεψιν Κοινοπολιτειακοῦ Δικαίου 1965³, εἰς Σίδνεϋ Αὐστραλίας ἐξητάσθησαν, μεταξὺ ἄλλων, τὰ κοινὰ στοιχεῖα δικαίου εἰς τὰς χώρας τῆς Κοινοπολιτείας. Βεβαίως, τὸ Δίκαιον εἰς τὰς ὡς ἂν χώρας ἔχει κοινὴν προέλευσιν, τὸ ἀγγλικὸν common law, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ὅπου δὲν ἰσχύει τοῦτο εἶναι καὶ πάλιν εὐρωπαϊκῆς, ἡπειρωτικῆς, προελεύσεως.

Κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν Δευτέραν Συνδιάσκεψιν Δικαίου τῆς Κοινοπολιτείας εἰς Ottawa (1960) ἐτονίσθη ὑπὸ ἐκπροσώπων τῶν κρατῶν τῆς ὅτι τὸ Βρεταννικὸν Δίκαιον κυριαρχεῖ εἰς αὐτάς. Ὁ ἐκπρόσωπος τῆς Νιγηρίας μάλιστα ἐτόνισεν ὅτι, «ἐν ἑκ τῶν κοινῶν στοιχείων τὰ ὁποῖα ἡ Νιγηρία διαμοιράζεται ὁμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων χωρῶν τῆς Κοινοπολιτείας, ἐν στοιχείον τὸ ὅποιον ἴσως θὰ διαρκέσῃ περισσότερον ἀπὸ οἰοδήποτε ἄλλο, εἶναι ἡ κληρονομία τὴν ὁποίαν ἐλάβομεν ὑπὸ τῶν Βρεταννῶν ἐκ τῶν δικαστικῶν

---

1. W e r n e r F e l d, The Court of the European Communities, the Hague, 1964, E d w a r d, H. W a l l, The Court of Justice of the European Communities, London, 1966.

2. J.E.S. F a w c e t t, ἐνθ' ἀν. σ. 84. Contra K.C. W h e a r e, ἐνθ' ἀν. σ. 87.

3. Factel No. 453)2-8-65, The Commonwealth Law Conference, London.

καὶ νομικῶν τῶν συστημάτων». Ἡ διὰδοσις τοῦ Βρεταννικοῦ Δικαίου ὀφείλεται καὶ εἰς τὴν φρόνησιν σπουδαστῶν τοῦ Δικαίου εἰς Βρεταννίαν ἀπὸ τὰς λοιπὰς χώρας τῆς Κοινοπολιτείας.

Μεταξὺ τῶν συζητηθέντων θεμάτων εἰς τὴν ὥς ἄνω Συνδιάσκεψιν περιλαμβάνετο καὶ ἡ σύστασις Δικαστικοῦ Διακοινοπολιτειακοῦ μηχανισμοῦ. Πρόκειται διὰ τὴν προσπάθειαν συστάσεως Κοινοπολιτειακοῦ Δικαστηρίου, τοῦ ὁποῦ ἐν μέρει ἡ λειτουργία ἐπιτελεῖται, ὡς ἀναφέρθη¹, ὑπὸ τῆς J.C. τοῦ Privy Council. Ἡ συμμετοχὴ δικαστῶν τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας εἰς τοῦτο εἶδει τὴν δυνατότητα συγκρίσεως πρὸς τὰ εὐρωπαϊκὰ δικαστήρια, ὅπου οἱ δικασταὶ προέρχονται ἐπίσης ἐκ τῶν κρατῶν-μελῶν. Τὸ θέμα πάντως, ἀρκετὰ πολυπλοκώτερον τῆς συστάσεως Γεν. Γραμματείας, ἐξετάζεται ἀπὸ τὰς χώρας τῆς Κοινοπολιτείας, ἀλλὰ ἔν ἐν πρέπει νὰ ἀναμεινται συντόμως ἡ λειτουργία τοιοῦτου Δικαστηρίου.

Εἶναι σημαντικὸν τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Κοινοπολιτεία, διατηρήσασα μέχρι σήμερον τὴν εὐελιξίαν της καὶ τὴν δυνατότητα προσαρμογῆς πρὸς τὰς διεθνεῖς ἐξελίξεις ἐπὶ μακρόν, κατῴρθωσεν ἤδη νὰ ἔχῃ τὴν δυνατότητα ἐπιλογῆς τῶν προσφορωτέρων ὀργανωτικῶν μεθόδων πρὸς ἐνίσχυσίν της. Οὕτω, ἐνῷ λαμβάνει ἴσως ὑπ' ὄψιν τὴν γενικὴν διάρθρωσιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, ἀντιμετωπίζει τὸ ἐνδεχόμενον συστάσεως Κοινοπολιτειακῆς Τραπεζῆς κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τραπεζῆς τῆς E.O.K., ἡ Κοινοπολιτειακοῦ Ἰδρύματος πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς διακοινοπολιτειακῆς ἐργασίας. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, σύντομοι προσπάθειαι καταβάλλονται πρὸς βελτίωσιν τῆς ὀργανώσεως τῆς Κοινοπολιτείας, πρὸς τὸν σκοπὸν ἐνισχύσεώς της.

Ἐξ ὧν ἀνωτέρω ἐξετέθησαν, θὰ πρέπει, συμπερασματικῶς, νὰ διατυπωθῇ ἡ ἄποψις ὅτι, κατὰ τὸ πρόσφατον παρελθὸν τὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας καταβάλλουν προσπάθειας, ὥστε αὕτη νὰ διαμορφωθῇ, παρὰ τὰς ἰδιοτυπίας της, εἰς σύγχρονον διεθνή ὀργανισμόν. Ἐν γεγονὸς πάντως, τὸ ὅποιον ἴσως θὰ πρέπει νὰ τογισθῇ εἶναι ὅτι, παρὰ τὰς ὥς ἄνω οὐσιαστικὰς προσπάθειας, ἡ Κοινοπολιτεία ἐπιτυγχάνει νὰ διατηρῇ ἀκεραίαν τὴν ἐλαστικότητά της καὶ τὴν δυνατότητα προσαρμογῆς της, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν αὐστηρὰν τυπικὴν διάρθρωσιν τῶν εὐρωπαϊκῶν διακρατικῶν ὀργανισμῶν.

3. Πολιτικὰ συστήματα καὶ πολιτειακὰ καθεστῶτα τῶν κρατῶν-μελῶν

Τὰ πολιτικὰ συστήματα

Ἐξετάζοντες τὸ θέμα τοῦ συσχετισμοῦ τῶν εὐρωπαϊκῶν ὀργανισμῶν πρὸς τὴν Κοινοπολιτείαν, θὰ ἀναφερθῶμεν καὶ εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν πολιτικῶν συστημάτων² ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τῶν διεθνῶν σχέσεων ἐντὸς τῶν πλαισίων τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν ὀργανισμῶν.

1. Βλ. ἀνωτ. σ. 67.

2. G a b r i e l A l m o n d and J a m e s C o l e m a n, (Ed.), The Politics of Developing Areas, Princeton, 1960, σ. 533.

Κατὰ τὸν G. Almond¹, πολιτικὸν σύστημα εἶναι ἐκεῖνο τὸ σύστημα τῶν ἀλληλεπιδράσεων, αἱ ὁποῖαι ἰδύκνται νὰ εὐρεθοῦν εἰς ὅλας τὰς ἀνεξαρτήτους κοινωνίας αἵτινες ἐκτελοῦν τὰς λειτουργίας ὁλοκληρώσεως καὶ προσαρμογῆς (τόσον ἐσωτερικῶς ὥσον καὶ ἔναντι ἄλλων κοινωνιῶν) διὰ τῆς ἀσκήσεως, ἢ τῆς ἀπειλῆς τῆς ἀσκήσεως, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον νομίμου (θεμιτῆς) φυσικῆς βίας. Τὸ πολιτικὸν σύστημα ἀποτελεῖ τὸ νόμιμον σύστημα διατηρήσεως ἢ μεταβολῆς εἰς μίαν κοινωνίαν.

Εἰς ἓν πολιτικὸν σύστημα διακρίνομεν, μεταξύ τῶν βασικῶν χαρακτηριστικῶν του, «τὸν μέγαν θαθμὸν διαφοροποιήσεως, σαφηνείας καὶ λειτουργικοῦ διαχωρισμοῦ μεταξύ πολιτικῆς καὶ κυβερνητικῆς διαρθρώσεως, ἐκαστῇ τῶν ὁποίων τείνει νὰ ἔχῃ διὰ τὸ πολιτικὸν σύστημα, ὡς σύνολον, ἕνα ρυθμιστικὸν ρόλον ἐπὶ τῶν ἀντιστοίχων πολιτικῶν καὶ αὐταρχικῶν λειτουργιῶν»². Ἐκαστον πολιτικὸν σύστημα σήμερον οὐσιαστικῶς εἶναι «μικτόν», περιλαμβάνον στοιχεῖα ἐκ τῶν συμφῶνων πρὸς τὴν παράδοσιν συστημάτων καὶ ἐκ τῶν συγχρόνων τοιούτων.

Ἡ ἐπίδρασις τῶν πολιτικῶν συστημάτων τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας εἶναι λίαν ἐμφανής, καθ' ὅσον συνδέεται μὲ τὴν ἐπίδρασιν τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τῶν ἀποικιῶν ὡς νέων πολιτικῶν ὀντοτήτων. Ἡ πολιτικὴ τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων συνετέλεσεν, ἀκουσίως ἢ μή, εἰς τὴν ἐνίσχυσιν καὶ διατήρησιν τῶν κοινοτικῶν, ἐθνικῶν καὶ φυλετικῶν διαμερίσεων.

Φορεὺς τῶν ὡς ἄνω πολιτικῶν συστημάτων εἰς τὰς πρώην ἀποικίας ἦτο ἡ elite τῶν ἐντοπιῶν, ἡ ὁποία ἔχει, ἐν πολλοῖς, δυτικὴν ἀπόκλισιν.

Εἰς τὰς πλείους τῶν πρώην βρετανικῶν ἀποικιῶν ἀνεπτύχθη ἐν ἰσχυρὸν ἐθνικιστικὸν κίνημα, ἀποβλέπον εἰς τὴν παροχὴν αὐτοδιαθέσεως, καὶ τὸ ὅποιον σήμερον, ἐν πολλοῖς, ἀποτελεῖ εἰς τὰ νέα κράτη τῆς Ἀφρικῆς κυρίως καὶ δευτερευόντως τῆς Ἀσίας, τὸν φορέα ἐνδὸς μονοκομματικοῦ συστήματος, τὸ ὅποιον ὁμῶς διαφέρει ἀπὸ τὰ μονοκομματικὰ συστήματα τῶν καθεστῶτων τοῦ ἀνατολικοῦ συνασπισμοῦ.

Εἰς ἕκαστον τῶν πολιτικῶν συστημάτων τῶν νέων αὐτῶν κρατῶν ἀπαντῶμεν ὠρισμένας «σταθεράς» ὡς πρὸς τὴν δομὴν τοῦ πολιτικοῦ συστή-

1. G. Almond and J. Coleman, ἐνθ' ἀν. σ. 7.

2. Περὶ τῶν πολιτικῶν συστημάτων βλέπε: H. V. Wiseman, Political Systems; Some Sociological Approaches, New York, 1966, G a b r i e l A l m o n d, Comparative Political Systems, Journal of Politics, Vol. 18, 1956, G a b r i e l A l m o n d and J a m e s C o l e m a n (Ed.), The Politics of Developing Areas, Princeton U.P., 1960, C h a r l e s M c L e l a n d, Theory and the International System, New York, 1966, G a b r i e l A l m o n d, A developmental approach to Political Systems, World Politics, Jan. 1965, p. 183 ἐπ.

ματος (structure) και ώρισμένως «μεταδλητάς» εις την λειτουργίαν του συστήματος (function) τούτου.

Τὰ πολιτικά συστήματα τῶν νέων τούτων κρατῶν ἐπηρεάζονται καὶ ἀπὸ τὴν παρουσίαν ἰσχυρῶν προσωπικοτήτων εἰς τὴν ἐξουσίαν (συνήθως τῶν ἡγετῶν τῶν ἐθνικιστικῶν κινήματων). Οὕτω διαφοροποιοῦνται τὰ ἐξωτερικὰ στοιχεῖα τῶν συστημάτων τούτων ἐν σχέσει πρὸς τὰ οὐσιαστικὰ τοιαῦτα. Ἐν ἄλλο στοιχεῖον τὸ ὁποῖον ἐπηρεάζει τὴν διαικμόρφωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν συστημάτων τούτων, εἶναι αἱ ὁμάδες πίεσεως (pressure groups), αἱ ὁποῖαι ποικίλλουν ὡς πρὸς τὴν μορφήν καὶ τὰ συμφέροντα.

Ἀπαντα τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα ἀπαντοῦν εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν ἥ, ἀκριδέστερον, εἰς τὰ νέα κράτη ταύτης, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν καὶ τὰς ἐν ἀναπτύξει περιοχὰς αὐτῆς. Εἰς τὴν «παλαιάν» Κοινοπολιτείαν, τὰς πρῶην δηλαδὴ Κτήσεις, ἐπικρατεῖ οὐσιαστικῶς τὸ δικομματικὸν σύστημα (Ἡνωμένον Βασίλειον καὶ Κτήσεις) ¹. Ὡς ἀνεφέρθη, εἰς τὰ νέα κράτη τῆς Κοινοπολιτείας ἐπικρατεῖ ὡς ἐπὶ τὸ παλὺ μονοκομματικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον ἐθεωρήθη ὡς ἀνταποκρινόμενον καλλίτερον εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν νέων κρατῶν.

Μεταξὺ τῶν διαφορῶν τῆς Κοινοπολιτείας καὶ τῆς Εὐρώπης παρατηροῦμεν καὶ τὴν χαρακτηριστικὴν διαφορὰν ὡς πρὸς τὴν ὁμοιογένειαν τῆς πολιτικῆς παραδόσεως (τῶν πολιτικῶν συστημάτων) μεταξὺ τῆς παλαιᾶς Κοινοπολιτείας καὶ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς νέας Κοινοπολιτείας (τῶν νέων ἀνεξαρτήτων κρατῶν) ἀφ' ἑτέρου. Τοῦτο διαπιστοῦται καὶ ἐκ τῆς δυνατότητος πολιτικῆς ἐπικοινωνίας (τύπος καὶ λοιπὰ μέσα ἐπικοινωνίας), ἡ ὁποία ἐπίσης διαφέρει εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην ἐν σχέσει πρὸς τὴν παλαιάν Κοινοπολιτείαν. Τὰ νέα κράτη τῆς Κοινοπολιτείας ὁπωσδήποτε εὐρίσκονται ἐν ἐξελίξει ἀπὸ ἀπόψεως πολιτικῶν συστημάτων καί, κατὰ συνέπειαν, ὁδὸν δυνάμεθα νὰ εἴμεθα κατηγορηματικοὶ ἐν σχέσει πρὸς αὐτά.

Ὁ ἀποικισμὸς ἐπηρέασε τὴν ἐξέλιξιν τῶν νέων κρατῶν, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν μὲ τὰς διαφόρους ἐξωτερικὰς ἐπεμβάσεις, ἐπιτυχεῖς ἢ μὴ, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τὸν εὐρωπαϊκὸν ἐλεγχον ἐπὶ τῶν ἀποικιῶν, καθ' ὅσον χρονικὸν διάστημα ὑφίστατο τὸ ἀποικιακὸν καθεστῶς, διεμορφώθη εἰς τὰ νέα κράτη, συντελούσης καὶ τῆς μεταναστεύσεως, ποικιλία φυλῶν, θρησκειῶν, γλωσσῶν καὶ πολιτισμῶν ². Εἶναι χαρακτηριστικὸν ἀκόμῃ τὸ γεγονός ὅτι ἡ ποικιλία τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῶν κομμάτων τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας ὁδὸν ἐπηρέασε τὴν φιλοκοινοπολιτειακὴν τοποθέτησίν των. Ἐπὶ παραδείγματι, ἡ ἀπομάκρυνσις θρεταννικῶν δάσεων (Κεϋλάνη 1956) ἢ ἡ

1. G. Almond and J. Coleman, ἐνθ' ἀν. σ. 47.

2. Χαρακτηριστικὴ ἡ περίπτωσις τῆς Κεϋλάνης. Βλ. σχετικῶς G. Almond καὶ J. Coleman, ἐνθ' ἀν. σ. 162 καὶ 206.

ἐθνικοποιήσις πετρελαιοπηγῶν δὲν μετέβαλον τὰς σχέσεις τῶν κρατῶν τὰ ὁποῖα τὰς ἐφήρμισαν ὡς πρὸς τὴν θέσιν των ἐντὸς τῆς Κοινοπολιτείας. Τοιοῦτοτρόπως διαπιστοῦμεν μίαν ἐξωτερικὴν ἐπίδρασιν τῆς Κοινοπολιτείας, ὡς θεσμοῦ καὶ ὡς μέσου πρὸς διατήρησιν τῶν ποικίλων δεσμῶν τῶν νέων κρατῶν τῆς μετὰ τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου καί, κατ' ἐπέκτασιν, τῆς Εὐρώπης.

Θὰ ἡδυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἡ Κοινοπολιτεία δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς φορεὺς διττοῦ πολιτικοῦ συστήματος, μιᾶς μορφῆς τοιοῦτου ὡς πρὸς τὴν παλαιὰν Κοινοπολιτείαν καὶ ἑτέρας μορφῆς ὡς πρὸς τὴν νέαν Κοινοπολιτείαν (τὴν ἀποτελουμένην ἐκ τῶν νέων ἀνεξαρτήτων κρατῶν τῆς). Καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἡ Κοινοπολιτεία, ὡς διεθνὲς ὄργανισμός, παρουσιάζει ἰδιομορφίαν. Εἶναι γεγονός ὅτι διὰ τῆς διαιρέσεως αὐτῆς εἰς δύο ὁμίλους κρατῶν παρουσιάζονται πολλὰ κοινὰ στοιχεῖα μεταξὺ τῶν κρατῶν ἐκάστου ὁμίλου ἐν σχέσει πρὸς τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν πολιτικῶν συστημάτων. Ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς αὐτῆς, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι τὰ αὐτὰ πολιτικὰ συστήματα ἐπηρεάζουν τὰς Διεθνεῖς Σχέσεις καὶ τὸ Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον καὶ δυνάμεθα οὕτω νὰ τὰ ἐρευνήσωμεν συλλογικῶς ἐντὸς τῶν πλαισίων ἐνὸς διεθνoῦς ὀργανισμοῦ, διαπιστοῦντες τὰ κοινὰ στοιχεῖα τῶν συστημάτων τῶν μελῶν τούτου καὶ ἐξάγοντες τὰ σχετικὰ συμπεράσματα.

Ἐξ ὧν τῶν ἀνωτέρω καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι διὰ τῶν πολιτικῶν συστημάτων τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας καὶ τῶν Συνταγματικῶν τούτων διαμορφοῦται ἡ τοποθέτησις ἐντὸς τῶν διαφορῶν διακρατικῶν σχημάτων («ἐνταξίς εἰς διεθνή τάξιν») ¹ ἐνὸς ἐκάστου τῶν κρατῶν τῆς. Ἐκαστὴ διεθνὲς τάξις ἔχει ὀρισμένους ἀρχὰς καὶ θεσμούς, τοὺς ὁποίους ἀποδέχεται τὸ ἐντασσόμενον κράτος. Οὕτω διαμορφοῦται εἰς προσανατολισμὸς ὁ ὁποῖος ἐπηρεάζει τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν ἐνὸς ἐκάστου κράτους. Τὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν ὡς προσανατολιζόμενα, λόγῳ τῆς ὁμοιογενείας τῶν θεσμῶν, τὰ μὲν παλαιὰ πρὸς τὸν ὅμιλον τῶν δυτικοευρωπαϊκῶν ἢ, εὐρύτερον, ἀτλαντικῶν κρατῶν, τὰ δὲ νέα κράτη πρὸς τὸν ὅμιλον τοῦ Τρίτου Κόσμου. Ἐν τούτοις, εἰς τὴν πράξιν, εἴτε θετικῶς εἴτε ἀρνητικῶς (δι' ἀποχῆς) καὶ τὰ κράτη ταῦτα τῆς Κοινοπολιτείας ἀποκλίνουν, ὡς πρὸς τὴν ἐνταξίν των, πρὸς τὸν δυτικὸν ὅμιλον κρατῶν, ἐπηρεαζόμενα ἐκ τῶν δεσμῶν των μὲ τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον καὶ τοὺς ὑφισταμένους εἰς αὐτὰ δυτικοευρωπαϊκῆς προελεύσεως θεσμούς.

Ἡ ὁμοιογένεια τῶν κρατῶν-μελῶν

Ἅλλο θέμα, συναφὲς πρὸς τὴν σχέσιν μεταξὺ τῶν Εὐρωπαϊκῶν

---

1. Βλ. Γ. Δασκαλάκη, Συνταγματικὸν Δίκαιον, Ἀθῆναι 1960, σ. 132—133.

Ὁργανισμῶν καὶ τῆς Κοινοπολιτείας, ἀποτελεῖ ἡ ὁμοιογένεια ἢ μὴ τῶν πολιτευμάτων¹, τῶν μετεχόντων εἰς τοὺς ὡς ἄνω θιθενοὺς ὀργανισμοὺς κρατῶν.

Ἡ Κοινοπολιτεία ἀποτελεῖ ἓνα ὅμιλον κρατῶν ποικίλων πολιτειακῶν καθεστῶτων καί, κατὰ συνέπειαν, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ, ἐκ πρώτης ὀφείας, ὅτι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ὑφίσταται ὁμοιογένεια ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς. Ἐν τούτοις, ἡ ποικιλία ἀκριβῶς τῶν πολιτικῶν καθεστῶτων ἀποτελεῖ κριτήριον, τὸ ὁποῖον συνηγορεῖ διὰ τὴν κατάταξιν τῆς μεταξὺ τῶν οἰκουμενικῆς φύσεως ὀργανισμῶν.

Εἰς τὰ πλαίσιά της ἀπαντῶνται μοναρχίαι, δημοκρατίαι, αὐταρχικὰ καθεστῶτα καὶ γενικῶς πολλαὶ μορφαὶ πολιτευμάτων. Συνταγματικαὶ μοναρχίαι εἶναι αἱ τοῦ Καναδᾶ, τῆς Αὐστραλίας, τῆς Ν. Ζηλανδίας κ.ο.κ., αἱ ὁποῖαι διοικοῦνται ὑπὸ Γεν. Διοικητοῦ, ὡς ἐκπροσώπου τῆς Βασιλείας. Ὡς Γεν. Διοικηταὶ ἤδη διορίζονται καὶ ἰθαγενεῖς. Τὰ πλεῖστα τῶν λοιπῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας εἶναι δημοκρατίαι Προεδρικοῦ τύπου. Εἰς τὴν Ἀφρικὴν, εἰδικώτερον, ὅπου ἡ ἀνεξαρτησία πολλῶν κρατῶν-μελῶν εἶναι εἰσέτι πρόσφατος καὶ πολιτειακῶς τὰ κράτη δὲν ἔχουν ἀκόμῃ ἀναπτυχθῇ, παρουσιάζεται ἐνίοτε μεταβολὴ τῶν πολιτειακῶν καθεστῶτων δι' ἐπαναστάσεων (Γκάνα, Νιγηρία). Τέλος, εἰς τὴν Μαλαισίαν ἀπαντᾷ ἰδιότυπος μοναρχία.

Ἡ θέσπισις συνταγματικῶν κειμένων καὶ οἱ κοινοβουλευτικοὶ θεσμοὶ ἀποτελοῦν ἐν γένει κοινὸν χαρακτηριστικὸν τῶν πλείστων κρατῶν τόσο τῆς Κοινοπολιτείας ὅσον καὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν ὀργανισμῶν. Εἰς τοὺς τελευταίους ἀπαντοῦν μοναρχίαι καὶ δημοκρατίαι προεδρικοῦ τύπου, ἀλλ' ἄνευ τῶν ποικίλων παραλλαγῶν αἱ ὁποῖαι συναντῶνται εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης οἱ εὐρωπαϊκοὶ ὀργανισμοὶ παρουσιάζουν μεγαλυτέραν ὁμοιογένειαν. Αἱ «λαϊκαὶ δημοκρατίαι», τὰς ὁποίας συναντῶμεν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην (εἰς τὴν πραγματικότητά οὐλοκληρωτικὰ καθεστῶτα) δὲν ὑφίστανται οὔτε εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν οὔτε εἰς τοὺς δυτικο-εὐρωπαϊκοὺς ὀργανισμούς.

Ἡ μεταφύτευσις τῶν πολιτευμάτων εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην εἶναι φυσικὸν νὰ ἐπηρεάζῃ τὸν βαθμὸν ὁμοιότητος τῶν πολιτειακῶν καθεστῶτων τῶν κρατῶν τῆς πρώτης πρὸς τὰ τῆς δευτέρας. Βεβαίως, εἰς τὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας ἔχουν πραγματοποιηθῇ αἱ ἀναγκαῖαι προσαρμογαὶ καί, ἐν πολλοῖς, ἔχει ἐπιδράσει ἡ παράδοσις. Θὰ ὠδήγει μᾶλλον πρὸς ἐσφαλμένα συμπεράσματα ἡ ἐξέτασις τῆς ὁμοιογενείας ἢ τῶν διαφορῶν τῶν πολιτευμάτων τῶν κρατῶν τῶν ὑπὸ μελέτην διεθνῶν ὀργανισμῶν

---

1. Βλ. Georges T é n é k i d è s, Homogénéité et diversité des régimes politiques au sein des organisations internationales, Mélanges Sfériadès, V. II, Athènes, 1961, σ. 684 ἐπ.

διὰ τῆς ἀναδρομῆς εἰς τὰ συνταγματικὰ καίμενα τούτων, καθ' ὅσον τὰ τελευταῖα ἐνίοτε δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν πραγματικότητα.

Ἡ ὁμοιογένεια ἢ μὴ τῶν πολιτευμάτων τῶν κρατῶν ἐνὸς διεθνoῦς ὀργανισμοῦ δύναται νὰ διαπιστωθῇ ἐκ ποικίλων παραγόντων, μεταξὺ τῶν ὁποίων προέχουσιν θέσιν κατέχει ὁ ψυχολογικὸς παράγων. Οὕτω ἡ ὁμοιογένεια τῶν κρατῶν ἐνὸς διεθνoῦς ὀργανισμοῦ ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τὴν δημιουργίαν ἐνὸς κοινοῦ συναισθήματος ἀλληλεγγύης καὶ διαθέσεως συνεργασίας μεταξὺ τῶν πολιτῶν τῶν κρατῶν του¹. Τοῦτο διαπιστοῦται τόσον εἰς τὰ πλαίσια τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης ὅσον καί, κατ' ἐγτονώτερον μάλιστα βαθμὸν, ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς Κοινοπολιτείας. Ἀνεξαρτήτως ὁμως τοῦ παραγόντος τούτου καθίσταται σχεδὸν ἀναγκαῖα εἰς πάντα διεθνή ὀργανισμὸν «ἡ ὑπαρξὶς ἐνὸς ἐλαχίστου ὁρίου ὁμοιογενείας ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν διάρθρωσιν τῶν κρατῶν του»².

Ὡς γενική, πάντως, ἀρχὴ ὡς πρὸς τὴν μελέτην τῆς ὁμοιογενείας τῶν κρατῶν ἐνὸς διεθνoῦς ὀργανισμοῦ, ἢ τῆς ὁμοιογενείας ἢ μὴ μεταξὺ δύο ἢ πλείονων διεθνῶν ὀργανισμῶν, ἢ καὶ ἔτι περαιτέρω εἰς τὴν ἐρμηνείαν ἐνὸς φαινομένου τῶν διεθνῶν σχέσεων δὲν θὰ πρέπει νὰ λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν τὰ τυπικὰ κριτήρια μόνον, ἀλλὰ νὰ ἐξετάζωμεν καὶ τὰ οὐσιαστικὰ τοιαῦτα, καθ' ὅσον εἰς τὰ τελευταῖα εὐρίσκεται ἐγγύτερον ἢ πραγματικότης καὶ ὀδηγούμεθα οὕτως εἰς ὀλιγώτερον ἐπισηφαλὴ συμπεράσματα. Ἐπὶ παραδείγματι, μία «λαϊκὴ δημοκρατία», ἔχουσα Σύνταγμα, δὲν σημαίνει ὅτι πράγματι διέπεται ὑπὸ δημοκρατικοῦ καθεστῶτος.

Ἄλλοτερον χαρακτηριστικὸν τὸ ὅποιον καθίσταται ἀξιωματικόν ὡς πρὸς τὴν πολιτειακὴν συγκρότησιν τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας, ἀποτελεῖ τὸ γεγονὸς τῆς συνομοσπονδιακῆς ὀργανώσεως πολλῶν ἐκ τῶν κρατῶν τῆς, κυρίως δὲ τῶν μεγαλυτέρων (Καναδᾶς, Αὐστραλία, Ἰνδία, Πακιστάν, Νιγηρία κ.λπ.)³. Εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην παρομοία συγκρότησις δὲν ἀπαντᾷ εἰς εὐρείαν κλίμακα.

Ἀγαλόμενοι ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὸ θέμα τῆς ὁμοιογενείας, διαπιστοῦμεν ὅτι ὑφίσταται τοιαύτη, ὅσον ἀφορᾷ τὸ ψυχολογικὸν ὑπόβαθρον, εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν, ἐνῶ τυπικῶς, ὁμοιογένεια δὲν ὑφίσταται μεταξὺ τοῦ συνόλου τῶν κρατῶν αὐτῆς. Δυνατὸν ὅμως, ἐξ ἄλλης ἀπόψεως, νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν τὸ κοινὸν καθεστῶς ὑπὸ τὸ ὅποιον ἐτέλουν τὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας πρὸ τῆς ἀνεξαρτησίας των (ἀποικίαι), τὸ ὅποιον βεβαίως παρουσιάζει ὁμοιογένειαν⁴.

1. G. T é n é k i d è s, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 701.

2. G. T é n é k i d è s, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 696.

3. Βλ. R. L. W a t t s, New Federations, Experiments in the Commonwealth, London, 1966.

4. Βλ. λεπτομερεῖ ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος τῆς σχέσεως τῶν πολιτευμάτων ἐντὸς τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν εἰς G e o r g e s T é n é k i d è s, Ré-

Εἰς τὴν Εὐρώπην, ἡ ὁμοιογένεια τῶν πολιτευμάτων τῶν κρατῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν ὀργανισμῶν διαπιστοῦται εὐχερέστερον καὶ ἀνταποκρίνεται συνήθως εἰς τὸ σύνολον τῶν κρατῶν.

4. Ἡ «λευκὴ» (παλαιὰ) Κοινοπολιτεία ὡς φορεὺς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ

Ἡ «Εὐρωπαϊκὴ» Κοινοπολιτεία

Ἡ Κοινοπολιτεία ἐκαλεῖτο μέχρι πρό τινος καὶ «Λευκὴ Λέσχη», λόγῳ τῆς τότε πλειονοψηφίας τῶν εἰς αὐτὴν μελῶν τῆς με λευκὸν πληθυσμὸν. Τοῦτο ὠφείλετο εἰς τὰς λευκάς «Κτήσεις», εἰς τὰς ὁποίας ἐπλειοψήφουν συντριπτικῶς οἱ λευκοὶ ἄποικοι. Ὁ Καναδᾶς, ἡ Αὐστραλία, ἡ Ν. Ζηλανδία, ἡ Νοτιοαφρικανικὴ Ἑνωσις (τότε μέλος) ἀπετέλουν οὐσιαστικῶς μίαν ὑπερπόντιον ἐπέκτασιν τῆς Εὐρώπης. Τὸ γεγονὸς τοῦτο χρήζει ἰδιαιτέρου τονισμοῦ, διότι αἱ λοιπαὶ ἀποικίαι τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν δὲν εἶχον πλειονοψηφίαν λευκοῦ πληθυσμοῦ. Ἐὰν δὲν ὑφίστατο τὸ γεωγραφικὸν κριτήριον, θὰ ἠδυνάμεθα ἴσως νὰ συμπεριλάβωμεν τὰς ἄλλοτε Βρεταννικὰς Κτήσεις (Dominions) εἰς τὴν Εὐρώπην.

Διὰ τῆς ἀνεξαρτοποιήσεως πολλῶν ἄλλοτε ἀποικιακῶν ἐδαφῶν με ἑγχρωμον πληθυσμὸν, κυρίως εἰς Ἀφρικὴν, ἡ πλειονοψηφία τῶν «λευκῶν» κρατῶν-μελῶν ἀπωλέσθη ὁμοῦ με τὴν ἀποφασιστικὴν των θέσιν εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν.

Ἦδη λευκοὶ πληθυσμοὶ σήμερον ἐπικρατοῦν εἰς τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον, τὸν Καναδᾶ, τὴν Αὐστραλίαν, τὴν Νέαν Ζηλανδίαν, τὴν Μάλταν καὶ τὴν Κύπρον, ἐκ τῶν χωρῶν τῆς Κοινοπολιτείας. Ἐν τούτοις, καὶ τὰ ἀνωτέρω κράτη δὲν εὐθυγραμμίζονται εἰς τὴν ἐξωτερικὴν των πολιτικὴν. Ἡ Αὐστραλία καὶ ἡ Νέα Ζηλανδία ἀκολουθοῦν συνήθως τὰς Ἑνωμένας Πολι-

---

gimes internes et Organisation Internationale, RCADI, 1963, III, τ. 110, Leyden, σ. 271 ἐπ. Εἰδικώτερον ἐπὶ τῆς σχέσεως ταύτης ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς Κοινοπολιτείας βλ. σ. 374. Ὑποστηρίζεται, ὡς ἄνω, ὅτι τὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας κέκτηνται πλήρως διεθνῇ νομικὴν προσωπικότητα, ἂν καὶ διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου ἰσχύει ἡ ἀρχὴ *primus inter pares*. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς διαμορφώσεως τῆς Κοινοπολιτείας (σύστασις τῶν Dominions) ὑπῆρχεν ἀπόλυτος ὁμοιογένεια μεταξὺ τῶν τότε μελῶν (Αὐστραλίας - Καναδᾶ - Ν. Ζηλανδίας - Νοτ. Ἀφρικῆς). Βραδύτερον, διὰ τῆς ἀξέσεως τῶν μελῶν μεταπολεμικῶς, ἡ ὁμοιογένεια αὕτη περιορίσθη εἰς τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς καὶ οὕτω ἡ ἑτερογενὴς Νότιος Ἀφρικὴ (ἐνθ' ἂν. σ. 377) ἠναγκάσθη νὰ ἀποχωρήσῃ λόγῳ τῆς ὑπ' αὐτῆς ἐφαρμογῆς φυλετικῶν διακρίσεων. Ἐν τούτοις ἡ ὁμοιογένεια δὲν περιορίσθη εἰς τὴν διατήρησιν κοινῶν ἀρχῶν, ἀλλὰ ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὰ συνταγματικὰ κείμενα τῶν κρατῶν, ὅπου συναντῶνται πολλαὶ ὁμοιότητες.

τείας¹ ἢ τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον, ὁ Καναδάς, λόγω τῆς γειτνιασεώς του πρὸς τὰς Ἑνωμ. Πολιτείας ὡς καὶ τοῦ γαλλοφώνου πληθυσμοῦ του, παρουσιάζει ποῖαν τινα διαφοροποίησιν, ἐνῶ ἡ Κύπρος ἐπιδιώκει νὰ ἔχῃ ἀδέσμευτον προσανατολισμόν.

Ἡ ἀμειγρὴς Εὐρωπαϊκὴ (γεωγραφικῶς) Κοινοπολιτεία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον, τὴν Κύπρον καὶ τὴν Μάλταν, προστιθεμένου τοῦ Γιβραλτάρ, ὡς ἀνήκοντος εἰς τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον². Εἰς τὴν «Εὐρωπαϊκὴν Οἰκογένειαν» πάντως δύνανται νὰ περιληφθοῦν ὁ Καναδάς, ἡ Αὐστραλία καὶ ἡ Νέα Ζηλανδία, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ ἄλλατε μέλη τῆς Κοινοπολιτείας: ἡ Νοτιοαφρικανικὴ Ἐνωσις καὶ ἡ Ἱρλανδία. Ἡ εὐρύτης τῆς «εὐρωπαϊκῆς ἰδιότητος» ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τῆς σχετικῆς ἐρμηνείας³. Πολλοὶ δέχονται ὅτι καὶ τὸ Ἰσραὴλ ἀνήκει εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν οἰκογένειαν. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν, ἢ ὡς ἄνω ἀποψις τοῦ χαρακτηρισμοῦ ἐνὸς κράτους ὡς εὐρωπαϊκοῦ θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ θεμιτὴ.

Ἡ Κοινοπολιτεία ἀπετέλεσε τὸν φορέα καὶ συντηρητὴν εὐρωπαϊκῶν ἐστίων ἀνὰ τὴν ὀφῆλιν, ἀκόμη καὶ ἐκεῖ ὅπου ἐπικρατεῖ κατὰ συντριπτικὴν πλειονοψηφίαν ἐγγρωμος πληθυσμός, καὶ ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς τῆς ὀφείλει πολλά, διότι, ἐνῶ αἱ ἄλλαι πρῶην ἀποικιακαὶ εὐρωπαϊκαὶ χῶραι ἀπώλεσαν τοὺς δεσμούς των μὲ τὰς ἀποικίας των, αἱ πρῶην βρεταννικαὶ ἀποικίαι ἐξακολουθοῦν νὰ διατηροῦν τοὺς δεσμούς των μὲ τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον, ὑπὸ διάφορον μορφήν.

Ἀποτελεσμα ὧν τῶν ἀνωτέρω εἶναι νὰ διαμορφωθῇ, ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς Κοινοπολιτείας, καθαρῶς εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς, φορεῖς τοῦ ὁποῦ ὀπῆρξαν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι, ἔστω καὶ εἰς μειωμένον βαθμόν, οἱ Βρεταννοί.

Ἡ μετανάστευσις Εὐρωπαίων

Βασικὸν στοιχεῖον διὰ τὴν διαμόρφωσιν «Εὐρωπαϊκῆς» Κοινοπολιτείας, ὑπὸ εὐρεῖαν ἔννοιαν, ἀπετέλεσαν ἡ μετανάστευσις, καθ' ὅσον οἱ λευκοὶ ἀποικοί, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐμπόριον συνετέλεσαν εἰς τὴν μετάδοσιν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ἐπίσης ἡ κοινὴ γλῶσσα, τὰ εὐρωπαϊκὰ ἔθνη, αἱ τέχναι, ἡ δημοσία διοίκησις δὲν μετεφέρθησαν ἀπλῶς ἀπὸ τοὺς λευκοὺς ἀποίκους, ἀλλὰ ἀφωμοιώθησαν ἀπὸ τὸν ἰθαγενῆ πληθυσμόν, ὅπου οὗτος ὁ

1. Χαρακτηριστικὴ, ἴσως ἐκ τοῦ συμφώνου ANZUS προερχομένη, ἡ ἀνεπιφύλακτος ὑποστήριξις τῆς Ἀμερικανικῆς πολιτικῆς εἰς τὸ πρόβλημα τοῦ Βιετνάμ.

2. J.E.S. F a w c e t t, Gibraltar. The Legal Issues, International Affairs, April 1967, London, σ. 236, V. 43, No. 2.

3. R o g e r M a s s i p, European Unification, An Irreversible Trend?, NATO Letter, Feb. 1967, σ. 10.

παραίτητο των λευκών αριθμητικώς. Ούτω εις πάντα τομέα της ζωής των σήμερον ανεξαρτήτων κρατών είναι ευκρινής ή ευρωπαϊκή επίδρασις, ή οποία είναι: άμειγής εις τὰ καθαρώς ευρωπαϊκής συνθέσεως και διαρθρώσεως κράτη της Κοινοπολιτείας (Καναδάς, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία). Τοῦτο επετεύχθη και δια διοικητικῶν μέτρων, ὡς τοῦ περιορισμοῦ μεταναστεύσεως ἐγγράμιων καθ' ὁλοκληρίαν¹ ή μέχρις ὀρισμένου ἀριθμοῦ². Ἡ μετανάστευσις Βρεταννῶν και ἄλλων Εὐρωπαίων είναι λίαν διαδεδομένη εις τήν Κοινοπολιτείαν. Αἱ τέσσαρες «λευκαί» πρώην Βρεταννικαί Κτήσεις (περιλαμβανόμεναι και τήν Νότιον Ἀφρικήν) εἶχον θεσπίσει: ἑλεγχον εις τήν μετανάστευσιν, ὁδῶς ὡς πρὸς τήν εἴσοδον μὴ Εὐρωπαίων μεταναστῶν, ἐκτὸς ἐξαιρετικῶν περιπτώσεων. Τοῦτο ἔσχυε: αὐστηρῶς εις Καναδά, δια τοῦτο και διετηρήθη ὁ εὐρωπαϊκὸς χαρακτήρ του. Τὸ αὐτό, μὲ ὀλιγωτέραν αὐστηρότητα, ἔσχυε, δια τοὺς μονίμους ὅμως μετανάστες, εις Αὐστράλιαν, ἐνῶ εις Ν. Ζηλανδίαν οἱ πλεῖστοι τῶν μεταναστῶν είναι Βρεταννοί.

Τὸ πρόβλημα της μεταναστεύσεως ὁ κατέστη ὀξύ και τείνει νὰ λάβῃ διαστάσεις ἐντὸς τῶν κόλπων της Κοινοπολιτείας, διότι ή κυβερνώσα Βρεταννική Ἐργατικὴ Κυβέρνησις ἀπεφάσισε νὰ περιορίσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν μονίμων μεταναστῶν ἐκ χωρῶν της Κοινοπολιτείας⁴ οἱ ὁποῖοι μεταβαίνουν εις τήν Βρεταννίαν δια νὰ ἐργασθῶν. Τὰ μέτρα ταῦτα ἐθεωρήθησαν ὑπὸ τινων ὡς ὀφειλόμενα εις πρόθεσιν ἐφαρμογῆς φυλετικῶν διακρίσεων, πλὴν ὅμως λόγοι οἰκονομικοί, ὁ ὑπερπληθυσμὸς της Βρεταννίας, ή ἀδυναμία ἀπορροφήσεως τῶν μεταναστῶν και ή κοινωνική ζημία τῶν τελευταίων ἐκ τῶν ἀνωτέρω, ὤθησαν εις τήν λήψιν τοιούτων μέτρων. Τοῦτο ὀφείλεται και εις τὸ γεγονός ὅτι οἱ μετανάστες εις Βρεταννίαν προσέρχονται ἀπὸ τὰς ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμέναις χώραις της Κοινοπολιτείας. Ἐπὶ τοῦ παρόντος, ὁ ἐγγρωμος πληθυσμὸς της Βρεταννίας δὲν δημιουργεῖ πρόβλημα, ἀλλὰ τὸ μέτρον τοῦ περιορισμοῦ θεωρεῖται ἀρνητικόν, καθ' ὅσον ἀντιστοίχως, δὲν φαίνεται νὰ ἐλήφθησαν μέτρα πρὸς ἀπορρόφησιν τῶν ἤδη ἐνδικομένων εις Ἀγγλίαν μεταναστῶν. Ἀντιθέτως, ή δήλωσις τοῦ Πρωθυπουργοῦ Οὐέλσον, ὁ ὁποῖος ἐτόνισεν εις τὸ Βρεταννικὸν Κοινοβούλιον τήν γενικῶς παραδεκτὴν ἀρχήν, ὅτι οἱ μετανάστες θὰ τυγχάνουν της αὐτῆς μεταχειρίσεως πρὸς τοὺς πολίτας τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου, ἀνευ διακρίσεων,

1. The Economist Intelligence Unit, *An Economic Geography of the Commonwealth*, London, 1957.

2. *Commonwealth Survey*, 1965, σ. 7.

3. K. L. Little, *Negroes in Britain: a Study of Racial Relations in English Society*, London, 1948, M. Banton, *White and Coloured, the Behaviour of British People towards Coloured Immigrants*, London, 1959.

4. *Commonwealth Survey*, London 1965, σ. 769.

και το γεγονός ότι άπαντες οι κάτοικοι των χωρών της Κοινοπολιτείας διατηρούν και την βρετανικήν ύπηκοότητα δεικνύουν ότι δεν πρόκειται περί προθέσεως εφαρμογής φυλετικών διακρίσεων, αλλά περί γενικωτέρου μεταναστευτικού και, κατά συνέπειαν, οικονομικού προβλήματος. Μέχρι το 1962, ότε ήρχισεν ισχύουσα ή «Κοινοπολιτειακή Πράξις διά τους μεταναστας», ή είσοδος πολιτών των λοιπών χωρών της Κοινοπολιτείας ήτο έλευθέρα¹. Η συμβολή των εις το βρετανικόν έργατικόν δυναμικόν υπήρξε σημαντική, πλην όμως κατέστησαν δεύτερον το οικιστικόν πρόβλημα και την παροχήν εκπαιδευτικών και κοινωνικών υπηρεσιών. Πέραν όμως των άνωτέρω, δικαιδυνεύεται ίσως μελλοντικώς ο ευρωπαϊκός χαρακτήρ της Βρετανίας και αύτη, φοδουμένη τον υπερπληθυσμόν των έγχρώμων, προέβη εις τους άνωτέρω περιορισμούς. Βεβαίως, το θέμα δεν είναι εάν ή ενέργεια είναι όρθή, άλλ' ή ανάγκη εξασφαλίσεως προϋποθέσεων άπορροφήσεως των μεταναστών υπό των χωρών των, ώστε να μη παρουσιάζωνται τοιαύτα προβλήματα. Συνεπώς, εις τον τομέα τούτον ή Κοινοπολιτεία δύναται να θεωρηθή ότι ύστερεί, και κυρίως αί προηγμένα λευκά χώραι αύτης, διότι, αντί να λαμβάνωνται άρνητικά, περιοριστικά, αποφάσεις μεταναστεύσεως, αί όποίαι βεβαίως συντελοῦν εις την διατήρησιν του χαρακτήρος των κρατών, θα ήδύναντο, από κοινού, να δημιουργηθοῦν προϋποθέσεις ενσχύσεως των δυνατοτήτων άπορροφήσεως των μεταναστών εις τας χώρας της προελεύσεώς των.

5. Ο Καναδάς από ευρωπαϊκής σκοπιᾶς

Εις την Κοινοπολιτείαν δεν υφίσταται μόνον ή διά της Βρετανίας ευρωπαϊκή επίδρασις, εύρίσκομεν και στοιχεῖα της ήπειρωτικής Εὐρώπης, ως εις τον Καναδά (Κεμπέκ), περί του όποίου είναι σκοπίμον να αναφερθώμεν.

Βεβαίως ο Καναδάς, εκτός των κατοίκων βρετανικής προελεύσεως και της γαλλικής μειονότητος, κατοικεῖται και από ιθαγενείς Ινδιάνους. Πρόκειται περί δημοσπονδιακού πολυεθνούς κράτους. Εις τούτον προσηγήθη και ή Νέα Γη, όταν διεπιστώθη ότι δεν ήτο δυνατόν να επιζήση αύτη ως ανεξάρτητον κράτος.

Η αντίθεσις μεταξύ γαλλικής μειονότητος και άγγλικού πληθυσμοῦ είναι έμφανής, αν και μετέχουν από κοινού εις την διακυβέρνησιν της χώρας. Η αντίθεσις αύτη εκτείνεται από τοῦ εθνικοῦ μέχρι τοῦ θρησκευτικοῦ και ψυχολογικοῦ πεδίου, διότι συνετηρήθη ή εθνική συνείδησις των

1, Commonwealth Immigrants in Britan, Factel 434, August London 1965.

Γαλλοφώνων Καναδών, κυρίως χάρις εἰς τὴν θρησκείαν καὶ τὴν γλῶσσαν¹. μὲ ἀποτέλεσμα ἡ ἐπαρχία τοῦ Κεμπέκ, ὅπου πλειοψηφεῖ τὸ γαλλικὸν στοιχεῖον, νὰ ὁμοιάξῃ, χάρις καὶ εἰς τὴν ὁμοσπονδιακὴν συγκρότησιν, πρὸς αὐτόνομον κράτος. Ἡ ἐπαρχία τοῦ Κεμπέκ ἐπηρεάζει ἀποφασιστικῶς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τοῦ Καναδά. Ἡ συνεχὴς αὔξησις τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἐπαρχιῶν του, λόγῳ τῆς διαστάσεως Γαλλοκαναδῶν καὶ Ἀγγλοκαναδῶν, ἐδημιούργησε διαλυτικὰς τάσεις εἰς τὴν Ὁμοσπονδίαν. Ἡ ἐπίσκεψις τῆς Βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας Ἐλισάβετ, τόσον τὸ 1964 ὅσον καὶ προσφάτως, ἀντὶ νὰ ἐνισχύσῃ τοὺς δεσμοὺς μὲ τὴν Βρεταννίαν, εἶχεν ἀντίθετον ἀποτέλεσμα. Αἱ Ἡνωμ. Πολιτεῖαι καιροφυλακτοῦν ἀπὸ τὰς διαλυτικὰς τάσεις νὰ ἐπωφεληθοῦν, ὅπως εἶναι φυσικόν. Ἡ ἔξαψις τῶν παθῶν ὀφείλεται ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὸ ὅτι ἡ Βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας εἶναι νομικῶς ἡ «κεφαλὴ» τοῦ Καναδά², ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν τόνωσιν τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τοῦ γαλλοφώνου πληθυσμοῦ ἀπὸ τὴν τηρουμένην γαλλικὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν ὑπὸ τοῦ Προέδρου Ντέ Γκώλλ.

Ἡ ἐπαρχία τοῦ Κεμπέκ εἶναι ἡ κυρία ἐστία ἀναταραχῆς, ὅπου ἐκδηλοῦνται ἀκόμη καὶ τάσεις ἀποσχίσεως καὶ δημιουργίας ἰδιαίτερου κράτους. Τὸ τελευταῖον πάντως εἶναι ἀπίθανον νὰ συμβῇ καὶ ἕνεκα τῆς ἐνταῖας στρατιωτικῆς διαρθρώσεως, δεδομένου ὅτι ὑπεύθυνος διὰ τὴν ἀμυναν εἶναι ἡ Ὁμοσπονδιακὴ Κυβέρνησις. Ἡ ἀνάμειξις τῶν ἐθνικῶν ἱμάδων δὲν κατέστη δυνατὴ καὶ αἱ μειονότητες ἐξακολουθοῦν νὰ ἀποτελοῦν διακεκριμένους ὁμάδας³.

Ὁ ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἑλλάδα ἄλλοτε πρωθυπουργὸς τοῦ Κεμπέκ J. Lesage εἰς ὁμιλίαν του ἐτόνισεν ὅτι «δὲν εἴμεθα οὔτε Βρετανοί, οὔτε Ἀμερικανοί, οὔτε Γάλλοι, ἀλλ' ἔχομεν διαμορφώσει ἰδικόν μας χαρακτήρα. Ὑπάρχει πάντως ὁ τοισμὸς τοῦ γαλλικοῦ πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐπέτρεψε νὰ μεταφυτευθῇ τὸ δένδρον καὶ νὰ μὴ ἀφομοιωθῇ, ἀλλὰ νὰ παραμείνῃ ἡ ἐθνικὴ μειονότης, ἡ ὁποία ἐβελτιώθη καὶ ἀνεγενώθη».

Ὁ Καναδὰς ἀποτελεῖ ὅπωςδὴποτε ὄχι μόνον τὴν δευτέραν εἰς ἰσχὺν ὑπερατλαντικὴν δημοκρατίαν, ἀλλὰ καὶ ἓν ἐκ τῶν δραματικῶν ἀποφασιστικῶν ρόλων εἰς τὰς συγχρόνους διεθνεῖς σχέσεις κρατῶν. Ἡ παρουσία του εἰς τὴν Διεθνῇ Κοινότητι εἶναι λίαν αἰσθητὴ, ὥς ἐπίσης καὶ εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν, καθὼς ἐπίσης καὶ οἱ στενοὶ δεσμοὶ του μὲ τὴν Εὐρώπην.

1. Τὸ 1838 ἀνεγνωρίσθη καὶ ἡ Γαλλικὴ ὡς ἐπίσημος γλῶσσα τοῦ κράτους, ὁμοῦ μὲ τὴν ἤδη τότε χρησιμοποιουμένην Ἀγγλικήν.

2. Ἡδη ἡ σημαία ἔπαυσε νὰ φέρῃ τὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τῆς βρεταννικῆς. Ἐν πορτοκαλόχρουν φύλλον πλατάνου εἰς λευκὸν φόντον καὶ ἑκατέρωθεν δύο κάθετοι ταινίαι ὁμοιόχρωμοι καθιερώθησαν ὡς νέα σημαία τοῦ Καναδοῦ κράτους.

3. Βλ. κατωτέρω Κεφ. Δ'.

Ὁ Καναδᾶς ¹ διεδραμάτισε, καὶ δύναται ἐπιτυχῶς νὰ συνεχίσῃ, τὸν ρόλον τοῦ μεσολαβητοῦ, τόσον μεταξύ τῶν χωρῶν τῆς Κοινοπολιτείας, ὅσον καὶ μεταξύ Κοινοπολιτείας καὶ Εὐρώπης, καθ' ὅσον δὲν ἔχει ἀποικιακὸν παρελθόν. Ἀποτελεῖ μεγάλην πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν δύναμιν ἐντὸς τῆς Κοινοπολιτείας (μετὰ τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον) καὶ διεθνῶς. Ἡ γενικὴ διεθνὴς ἐκτίμησις καταδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι, ὡς πρῶτος Γεν. Γραμματεὺς τῆς Κοινοπολιτείας ἐξελέγη Καναδός. Συμπερασματικῶς πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι εἰς τὸν Καναδᾶ εὐρίσκονταί πλέον ἔντονα εὐρωπαϊκὰ χαρακτηριστικὰ ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα μὴ εὐρωπαϊκὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας καὶ ἡ ἐπίδρασίς του εἰς τὰς σχέσεις Εὐρώπης—Κοινοπολιτείας εἶναι θεμελιώδης.

Τοιοτοτρόπως διαπιστοῦται ἔντονος ἐπίδρασις τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς ζωῆς εἰς περιοχὰς τῆς Κοινοπολιτείας καὶ μάλιστα ἀπομεμακρυσμένας. Ἡ ὑπαρξίς ἀκριδῶς τῆς γαλλικῆς μειονότητος καὶ ἡ γειτνίασις τῶν Ἑνωμ. Πολιτειῶν κατέστησαν ἀναγκαστικὰ τὴν χάραξιν ἰδιομόρφου πολιτικῆς ὑπὸ τοῦ Καναδᾶ, ὥστε οὔτε αἱ καλὰι σχέσεις μεταξύ αὐτοῦ καὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν νὰ κλονισθοῦν, οὔτε αἱ ἀγαθαὶ σχέσεις του συνεργασίας μετὰ τὰς Ἑνωμ. Πολιτείας. Βεβαίως, ἡ χάραξις μιᾶς τοιαύτης πολιτικῆς ἐνισχύεται ἀπὸ τὴν ἀναμφισβήτητον διεθνῇ πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἰσχὺν τοῦ Καναδᾶ. Εἰς μίαν ἀνάλογον περίπτωσιν μὴ ἀνεπτυγμένου κράτους ἡ τοιαύτη πολιτικὴ δὲν γνωρίζομεν ἐὰν θὰ εἶχεν ἀποτέλεσμα, ἐὰν παρυσιάζοντο τάσεις ἀποσχίσεως (Νιγηρία).

Ὁ Καναδᾶς διατηρεῖ μίαν θέσιν ἰσορροπίας ἐν τῇ διακρατικῇ Κοινοότητι παρὰ τὰς παρεμβάσεις τοῦ Γάλλου Προέδρου, αἱ ὁποῖαι προσφάτως (Ιούλιος 1967) ὑπερέβησαν πᾶν προηγούμενον. Οὕτω ὁ Ντὲ Γκώλλ, κατὰ τὴν ἐκεί ἐπίσκεψίν του, ἀπηυθύνθη πρὸς τοὺς γαλλοφώνους Καναδοὺς ἐνισχύων τὰς τάσεις ἀποσχίσεως τῆς ἐπαρχίας Κεμπέκ, μετὰ ἀποτέλεσμα νὰ συναντήσῃ ὅχι μόνον καναδικήν, ἀλλὰ καὶ διεθνῇ ἀντίδρασιν διὰ τὴν στάσιν του. Οὕτω, αἱ ἐπιδιώξεις τοῦ Στρατηγοῦ ἐκφεύγουν πλέον τῶν εὐρωπαϊκῶν ὁρίων καὶ ἐπηρεάζουν ἐμμέσως καὶ τὴν Κοινοπολιτείαν, τῆς ὁποίας ἐν τῶν κυριωτέρων μελῶν ἀποτελεῖ ὁ Καναδᾶς.

---

1. C h. R o u s s e a u, I, ἐνθ' ἀν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Η ΑΜΟΙΒΑΙΑ ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΣ

1. Ἡ Εὐρώπη, ἡ Κοινοπολιτεία καὶ ὁ Τρίτος Κόσμος

Θὰ πρέπει κατ' ἀρχὴν νὰ τονίσωμεν τὴν ἀλληλεξάρτησιν οἰκονομικοῦ καὶ πολιτικοῦ στοιχείου. Ἐὰν εἰς τὴν παρούσαν ἐργασίαν γίνεται διαφορισμὸς μεταξὺ οἰκονομικοῦ καὶ πολιτικοῦ στοιχείου, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ταῦτα διαχωρίζονται σαφῶς καὶ στεγανῶς ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλ' ὅτι τοῦτο κατέστη ἀναγκαῖον διὰ λόγους ἀναπτύξεως θεμάτων τινῶν, τὰ ὅποια συνδέονται ἀμεσώτερον μὲ τὸ πολιτικὸν στοιχεῖον καί, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἔχουν ἐπίδρασιν εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξέλιξιν τῶν σχέσεων Κοινοπολιτείας καὶ Εὐρώπης.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς 1 Δρ. Χάλλσταϊν ὑποστηρίζει σχετικῶς² ὅτι: «Σήμερον μία ἐλευθέρα οἰκονομία δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ νοητὴ ἄνευ τῆς παρουσίας τοῦ κράτους ὑπὸ τὰς πλέον ποικίλας μορφάς... Οἱ θεσμοὶ τῆς Κοινότητος καὶ τὰ ὄργανά της διαμορφοῦν ἀγροτικὴν, ἐμπορικὴν, συγκοινωνιακὴν, νομισματικὴν καὶ δημοσιονομικὴν πολιτικὴν, ἐν συντομίᾳ, ἕλα τὰ εἶδη οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς πολιτικῆς. Ὅπου εἶναι ἀπὸ πλεονεξίας οἰκονομικῆς ἀναγκαῖον θέτουν νομικοὺς κανόνες, οἱ ὅποιοι ἐφαρμόζονται εἰς τὰ ἑξῆς κράτη-μέλη. Οἱ θεσμοὶ οὗτοι δὲν

1. Ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος καὶ τελευταῖος Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ΕὐΟΚ πρὸ τῆς συγχωνεύσεως τῶν ἐκτελεστικῶν ὁργάνων τῶν Κοινοτήτων.

2. W. H a l l s t e i n, Can Politics and Economics be separated?, European Community, No. 12, Dec. 1965, London, σ. 5, τ ο ὕ λ δ ί ο υ, Economic Integration and Political Unity, New York, 1961, R o y P r y c e, The Political Future of the European Community, London, 1962.

δύνανται νὰ ἀποξενωθοῦν τῶν ἐξουσιῶν τούτων ἢ νὰ παραμερισθοῦν, διότι τοιοῦτοτρόπως θὰ ἀνεκόπτετο ἡ πορεία πρὸς μίαν ἐνοποιημένην οἰκονομικὴν περιοχὴν τῶν κρατῶν-μελῶν.

Ἡ συγχώνευσις τῶν οἰκονομιῶν τῆς ἡπειρωτικῆς Εὐρώπης διὰ τῆς ἐνοποιήσεως τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς πολιτικῆς τῶν συμμετεχουσῶν χωρῶν, ἀποτελεῖ μέσον πρὸς προώθησιν τῆς πολιτικῆς ἐνοποιήσεως εἰς τὴν Εὐρώπην».

Ἐτερον θέμα, τὸ ὁποῖον ὀφείλομεν νὰ διασαφηνίσωμεν, εἶναι τὸ ὅτι ἂν καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ ἐπίδρασις τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τῆς Κοινοπολιτείας, καὶ ἀντιστρόφως, εἰς τὸν πολιτικὸν τομέα θεωρῆται κάπως ἀπίθανος, ἐν τούτοις ἐπηρεάζει ἰδιαιτέρως τὰς διεθνεῖς ἐξελίξεις καὶ τὴν σύγχρονον πολιτικὴν ἀνὰ τὴν ὀφῆλιν.

Τὸ σημαντικώτερον γεγονός, τὸ ὁποῖον ἐπηρεάσθη ἀπὸ τὰς σχέσεις Κοινοπολιτείας καὶ Εὐρώπης, εἶναι ἡ διαμόρφωσις, μετὰ τὸν Δεύτερον Παγκόσμιον Πόλεμον, ἐνὸς ἀντιαποικιακοῦ ρεύματος εἰς τοὺς ὑπὸ ἀποικιακὸν ζυγὸν λαοὺς καὶ ἡ ἀπόκρησις τῆς ἀνεξαρτησίας των.

Ἡ ἀνάπτυξις ἀντιαποικιακῶν ρευμάτων, εἰς τὴν Ἀφρικὴν κυρίως καὶ τὴν Ἀσίαν, ὀφείλεται εἰς τὰς ἐξελίξεις αἱ ὁποῖαι ἐπηκολούθησαν μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις καὶ κυρίως εἰς τὸν Χάρτην τῶν Ἡνωμ. Ἐθνῶν, ὁ ὁποῖος προβλέπει τὴν αὐτοδιάθεσιν διὰ τῶν ἄρθρων τοῦ 1 καὶ 55, ὡς ἐπίσης, ἐμμέσως, διὰ τῶν ἄρθρων 73 καὶ 76 1.

Ἡ αὐτοδιάθεσις, συμφώνως πρὸς τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν Χάρτην τοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, ἀποτελεῖ δικαίωμα καὶ ὄχι ἀπλῶς κατευθυντήριον ἀρχὴν 2. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ δικαιώματος τῆς αὐτοδιαθέσεως ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία τοῦ ἀντιαποικιακοῦ ρεύματος, τὸ ὁποῖον ὠλοκληρώθη διὰ τῆς δημιουργίας στελεχῶν, τὰ ὁποῖα ἐξήγγειρον τοὺς ὑπὸ ἀποικιακὸν ζυγὸν λαοὺς (ἄνοδος τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου) 3, ἀκόμη δὲ καὶ ἔνεκα τῆς συντελουμένης προπαγάνδας ἐκ μέρους τοῦ Ἀνατολικοῦ κόσμου εἰς ὄφρος τοῦ Δυτικοῦ, ὁ ὁποῖος φέρει ἀδίκως τὸ ὄφρος τοῦ τίτλου τοῦ «ἀποικιοκράτου». Τὸ κίνημα ἀπελευθερώσεως τῶν ἀφρυνισθέντων λαῶν προχωρεῖ διὰ τῆς ἐνισχύσεως τοῦ ἐθνικισμοῦ των 4. Ἐτερον συντελεστήν

1. Σ. Κ α λ ο γ ε ρ ο π ο ὐ λ ο υ - Σ τ ρ ά τ η, Θεμελίωσις τοῦ δικαιώματος αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν κατὰ τὸν Χάρτην τοῦ ΟΗΕ. Ἐπιστημονικὴ Ἑπετηρὶς ΠΑΣΠΕ, Ἀθῆναι 1957, τόμ. Γ', σ. 114.

2. Σ. Κ α λ ο γ ε ρ ο π ο ὐ λ ο υ - Σ τ ρ ά τ η, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 115.

3. Συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν καθ' ἣν ἡ μόρφωσις συμβαδίζει μὲ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν.

4. B o r i s M e i s s n e r, The Doctrine of National Liberation and National Democracy, 4η Διάσκεψις ἐπὶ τῆς Παγκοσμίου Πολιτικῆς, Ἀθῆναι 1962 (roneo).

της εξέγερσεως τῶν λαῶν τῶν ἀποικιῶν ἀποτελεῖ καὶ ἡ ἐν γένει ἀνοδος τοῦ βιοτικού των ἐπιπέδου.

Τὸ ἀντιαποικιακὸν ρεῦμα συνετέλεσεν εἰς τὴν διαμόρφωσιν νέων τάσεων εἰς τὴν Εὐρώπῃ. Αἱ ἀποικιακαὶ δυνάμεις τῆς Εὐρώπης ἠναγκάσθησαν, καὶ λόγῳ τοῦ νέου διεθνοῦς κλίματος καὶ διὰ λόγους οἰκονομικούς, νὰ παραχωρήσουν αὐτοδιοίκησιν καὶ ἀκολούθως ἀνεξαρτησίαν εἰς τὰ ἀποικιακά των ἐδάφη. Ἡ Εὐρώπη ἤρχισε νὰ προσαρμόζεται πρὸς τὴν νέαν διαμορφωθείσαν κατὰστασιν εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις. Ἡ ἀσκησις τοῦ δικαίωματος τῆς αὐτοδιαθέσεως, τὸ παράδειγμα τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ὁποίου ἀπετέλεσε κίνητρον ἀγώνων ἀνεξαρτησίας διὰ τὰς λοιπὰς ἀποικίας, ὑπῆρξεν ἡ θεσικὴ ἀφορμὴ τῆς δημιουργίας νέων προσανατολισμῶν εἰς τὴν Εὐρώπῃ. Αἱ μεσαικὲς δυναμικότητες ἀποικιακαὶ δυνάμεις, αἱ διευθυνόμενα: θάσει ὀδημοκρατικῶν μεθόδων, παρεχώρησαν ἀνεξαρτησίαν εἰς τὰς ἄλλοτε ἀποικίας των, αἱ μεγάλοι θμῶς ἀποικιακαὶ δυνάμεις (Μεγ. Βρεταννία - Γαλλία) ἔνεκα τῶν ὑφισταμένων σοβαρῶν συμφερόντων, ἔπρεπε νὰ εὑρουν τρόπον νὰ διατηρήσουν τοὺς δεσμούς των μετὰ τὰς ἄλλοτε ἀποικίας. Τοιοῦτοτρόπως ἡ προσοχὴ τῶν κρατῶν τούτων ἐστράφη εἰς ἄλλους τομεῖς καὶ μεθόδους καὶ ὠδήγησεν εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς Κοινοπολιτείας, ὡς καὶ μιᾶς γαλαφύρου δμάδος κρατῶν. Διὰ τῶν νέων τούτων μεθόδων ἐπετεύχθη κατὰ πολὺ ἡ διατήρησις δεσμῶν μεταξὺ τῶν πρώην ἀποικιῶν καὶ τῶν πρώην μητροπόλεων.

Τὸ δικαίωμα αὐτοδιαθέσεως ἀποτελεῖ τὴν προέκτασιν τῆς ἀρχῆς τῶν ἐθνοτήτων καί, διὰ τῆς μνείας του εἰς τὸν Χάρτην τοῦ ΟΗΕ, μετεδλήθη οὕτω εἰς κανόνα γενικῶς πλέον ἀναγνωριζόμενον¹. Συνεπικουρεῖται δὲ ὁ Χάρτης ἀπὸ τὴν διεθνῇ κοινὴν γνώμην, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ σήμερον μίαν δύναμιν ἀναμφισβήτητον εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν συγχρόνων διεθνῶν σχέσεων². «Εἶναι: φυσικόν, ἐφ' ὅσον ὁ Χάρτης δὲν συμπληρωθῇ διὰ πλήρους συστήματος προστασίας τοῦ κανόνος, ἡ ἐφαρμογὴ αὐτοῦ, ἂν καὶ ὑπακούουσα εἰς νομικὴν ἐπιταγὴν, νὰ ἐπηρεάζεται, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς πίεσεως τῶν ἐνδ:αφερομένων λαῶν διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἐλευθερίας των καὶ τῆς παραλλήλου ἀντιστάσεως τοῦ ἀσκοῦντος τὴν ἐξουσίαν κράτους καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐκ τῶν προθέσεων τῆς πλειονοψηφίας τῶν μελῶν τῆς Γεν. Συνελεύσεως καὶ γενικώτερον τῆς διεθνοῦς κοινῆς γνώμης»³.

Ἡ Εὐρώπη, συνειδητοποιήσασα τὰς νέας ἐξελίξεις αἱ ὁποῖαι διεμορφώθησαν εἰς τὰ πλαίσια τῆς Διεθνοῦς Κοινοτήτος, ἤρχισε προσαρμοζομένη

1. Σ. Κ α λ ο γ ε ρ ο π ο ὅ λ ο υ - Σ τ ρ ά τ η, ἐνθ' ἀν. σ. 123.

2. Σχετικὰ καὶ τὰ ποικίλα pressure groups, τὰ ὁποῖα ἐπηρεάζουν τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν καὶ τὴν διεθνῇ τοποθέτησιν ἐνὸς κράτους (πολιτικαὶ δμάδες, ἐμπορικαὶ ὁργανώσεις, ἐργατικὰ συνδικάτα, κλπ.).

3. Σ. Κ α λ ο γ ε ρ ο π ο ὅ λ ο υ - Σ τ ρ ά τ η, ἐνθ' ἀν. σ. 124.

πρὸς τὰς νέας τάσεις, τὸς διαμορφωθείσας εἰς τὴν τελευταίαν μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον, ἰδίως δὲ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη.

Ἡ Εὐρώπη, διὰ τῶν ἀποικιακῶν τῆς δυνάμεων, παρεχώρησε τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιαθέσεως εἰς τὰς ἀποικίας τῆς. Βεβαίως εἶναι γεγονός, ὅτι μὲ τὴν ἀποικιακὴν πολιτικὴν συνδέονται ὅλα τὰ βυττικοευρωπαϊκὰ κράτη, ἄλλα περισσότερον καὶ ἄλλα ὀλιγώτερον¹. Τοῦτο ἀπετέλεσε στόχον ἐκ μέρους τοῦ Ἀνατολικοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος παρακολουθεῖ ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν βαθμιαίαν παρουσίαν τῶν νέων διαθέσεων τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ τὴν μεταβολὴν τῶν σχέσεων μητροπόλεως—ἀποικιῶν ἀπὸ ὑπὸ ἐξάρτησιν εἰς σχέσεις ἰσοτίμων ἀνεξαρτήτων κρατῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπιδιώκει τὴν εἰσόδον νέων κρατῶν εἰς τὴν ἰδικήν του σφαῖραν ἐπιρροῆς ἀντὶ τῆς τοιαύτης τοῦ Δυτικοῦ κόσμου.

Τοιοῦτοτρόπως ἡ διαμορφωθείσα κατάστασις εἰς τὰς ἀνεξαρτήτους πλέον ἀποικίας ἀπετέλεσε στοιχεῖον προπαγάνδας ἐκ μέρους τῆς ἀνατολικῆς διπλωματίας καὶ ἤρchiσε καθιερούμενος ὁ ὅρος «νεοαποικισμός». Ἡ προσπάθεια αὕτη τῆς πολιτικῆς τῶν Ἀνατολικῶν, ἡ ὁποία υἱοθετήθη καὶ ἀπὸ τὴν Λαϊκὴν Κίνα δι' ἴδιον λογαριασμόν, ἐξεδηλώθη διὰ τῆς προτιμήσεως τῆς ἐμφάσεως εἰς τὸ στοιχεῖον τοῦ «νεοαποικισμοῦ» παρὰ εἰς τὰ ἐθνικὰ κινήματα ἀπελευθερώσεως, τὰ ὁποῖα ἐνισχύει παντοστρόπως ὁ ἀνατολικὸς κόσμος, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ περιέλθουν τὰ νέα κράτη ἀκολούθως εἰς τὴν σφαῖραν ἐπιρροῆς του². Παρατηροῦμεν οὕτω μίαν προσπάθειαν προσεταιρισμοῦ, διὰ τῆς χρησιμοποίησεως ποικίλων μεθόδων.

Ὁ νεοαποικισμὸς ὑποκαθιστᾷ νέον συλλογικὸν ἀποικισμὸν, διὰ συγχρόνων μέσων, εἰς τὴν θέσιν τοῦ παλαιοῦ πλέον ἐθνικοῦ ἀποικισμοῦ³. Προπαγάνδα ἀσκεῖται σήμερον ἰδίως ἐν σχέσει πρὸς τὸν «νεοαποικισμὸν» τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς⁴ καὶ τὰ σχέδια τῆς Εὐραφρικῆς, τὰ ὁποῖα χαρα-

1. Βέλγιον, Γαλλία, Γερμανία (προπολεμικῶς), Ἑνωμένον Βασίλειον, Ἰταλία, Ὁλλανδία, Πορτογαλία κλπ.

2. Βλ. Γ. Τενεκίδου, Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον, Α', Τμῆμα Δεύτερον, Ἀθῆναι 1966, σ. 128.

3. Walter Lagueur, Neo-colonialism, Fourth International Conference on World Politics, Ἀθῆναι, 1962, σ. 11 (roneo).

4. Ὁ ὅρος τοῦ «νεοαποικισμοῦ» ἐχρησιμοποιήθη καὶ ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς, ἀνεξαρτήτως τοποθετήσεως, ὑπὸ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἐτάχθησαν ἐναντίον τῆς Συνδέσεώς μας μὲ τὴν Κοινὴν Ἀγοράν. Βλ. Ε. Παπανοῦτσου, Ὁ νεοαποικισμὸς τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς, Νέα Οἰκονομία No. 1, Ἰανουάριος 1963, σ. 19. Ὁ νεοαποικισμὸς, ὅρος πολιτικὸς, μεταφέρεται οὕτω καὶ εἰς τὸν οἰκονομικὸν τομέα. Contra, Brian Crozier, Neocolonialism, London, 1964, ἔπουν, κατὰ τὸν συγγραφέα, ὁ «νεοαποικισμὸς» ἀποτελεῖ ἐφεύρεσιν τοῦ ἀνατολικοῦ συννασπισμοῦ.

κτηρίζονται από τους 'Ανατολικούς ως παραδείγματα συλλογικού άποικισμού, ένός νέου τύπου Διευθυντηρίου. 'Αλλά, εις αντίρροπον, υπάρχουν αϊ διάφοροι μορφαι δοηθείας τών 'Ανατολικών και κυρίως τής Σοβιετικής Ένώσεως, Τσεχοσλοβακίας, Κίνας, Γιουγκοσλαβίας και τής COMECON, αϊ όποίαι παρέχουν τήν αὐτήν εικόνα και διά τήν altera pars. Προσπάθεια άπωτέρου, έστω και έμμέσου, έλέγχου τών υπό ανάπτυξιν χωρών, ιδίως τής 'Αφρικής και τής 'Ασίας, χαρακτηρίζει άμφοτέρους τούς συνασπισμούς.

Πέραν όμως του τύπου του οικονομικού νεοαποικισμού υπάρχουν και άλλαι μορφαι τούτου, όπως ο «πολιτιστικός νεοαποικισμός», άναφερόμενος εις τήν προπαγάνδα εις τόν τομέα τής πολιτιστικής αλληλεξαρτήσεως και τών σχετικών ανταλλαγών¹. 'Η προσπάθεια προς προσεταιρισμόν τών νέων κρατῶν από τήν 'Ανατολήν και τήν Δύσιν άποτελει τὸ επίκεντρον τής διαμάχης, ή όποία από τήν Εὐρώπην έχει μεταφερθῇ και εις άλλας ήπείρους και χαρακτηρίζεται ως «νεοαποικισμός».

Συμφώνως προς τήν σοβιετικήν άποψιν, οϊαδήποτε ένίσχυσις τών πολιτιστικών επαφών μεταξύ τών νέων κρατῶν και τής Δύσεως είναι άνεπιθύμητος, διότι είναι πιθανόν νά ένισχύσῃ τὰς «ίμπεριαλιστικάς» θέσεις εις αὐτόν τόν τομέα².

'Η τοποθέτησις τών 'Ανατολικών είναι τοιαύτη, ώστε νά επιδιώκεται ή ένίσχυσις τής ιδιότητος των θέσεως εις τὰς νεωστὶ ανεξαρτοποιηθείσας χώρας εις βάρος τών Δυτικών. Τοιουτοτρόπως πρόκειται περί ένός πολέμου προπαγάνδας εις τήν οὐσίαν ἐπὶ του ιδεολογικού και οικονομικού πεδίου, διότι και οί Δυτικοί χρησιμοποιοῦν τὸ «έπλον» του αντικομμουνισμού διά νά επηρεάσουν δυσμενῶς τὰς σχέσεις τών 'Ανατολικών με τὰς πρώην άποικίας. Τὸ αποτέλεσμα είναι ὅτι υπό τήν άπειλήν του νεοαποικισμού, υπό του ένός ή του άλλου συνασπισμοῦ, τὰ νέα κράτη τής Κοινοπολιτείας, ὁμοῦ με τὰ λοιπὰ νέα κράτη τής Διεθνούς Κοινότητος, προσπαθοῦν νά τηροῦν ἀδέσμευτον πολιτικήν και δυσπιστοῦν εις πᾶσαν προσπάθειαν προσεγγίσεώς των υπό τῶν μὲν ή τῶν δέ. Οὕτω διεμορφώθη ή πολιτική τής «μὴ εὐθυγραμμίσεως, ή όποία ὡδήγησεν εις τήν διαμόρφωσιν του Τρίτου Κόσμου, νέας δυνάμεως ίσορροπίας μεταξύ τῶν δύο συνασπισμῶν. 'Ο ὅρος «νεοαποικισμός» τοποθετεῖται εις τὰ πλαίσια τής πολιτικής προπαγάνδας και ένισχύει τήν προσπάθειαν ὥπως συνεχισθῇ ή αντιαποικιακή προπαγάνδα εις τὰς πρώην άποικίας.

Έκτός όμως του «νεοαποικισμού» χρησιμοποιεῖται και ὁ ὅρος «ίμπεριαλισμός» και ή διεθνής πολιτική άποδεικνύει ὅτι ένίστε αϊ μεγάλαι δυνά-

1. W. L a q u e u r, ένθ' άν. σ. 13.

2. W. L a q u e u r, ένθ' άν. σ. 13.

μεις, ανεξαρτήτως ιδεολογίας, τείνουν προς την «αυτοκρατορική» πολιτικήν υπό νέας εστω μορφάς. Θα ήδυνάμεθα να τροποποιήσωμεν τον στοχασμόν του Βρεταννοῦ John Strachey: «Εἶναι πιθανόν μία νέα ἢ νέαι «Αυτοκρατορία» να ἐμφανισθοῦν εἰς τὸν κόσμον ὑπὸ ποικίλον κάλυμμα ρωσικῆς, ἀμερικανικῆς, κινεζικῆς ἢ ἄλλης προελεύσεως».

Ἡ πολιτικὴ αὕτη τῶν μεγάλων δυνάμεων καὶ οἱ ἀγῶνες διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ὠδήγησαν τὰ νέα κράτη τῆς Κοινοπολιτείας πρὸς τὴν ἀδέσμευτον πολιτικὴν ἐναντι τῶν μεγάλων δυνάμεων καὶ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ Τρίτου Κόσμου, ὡς καὶ εἰς τὴν διαδήλωσιν τῆς ἐπιθυμίας των ὅπως ἀπόσχουν πάσης προσπάθειας προσεταιρισμοῦ των ὑπὸ οἰασδήποτε τῶν δυνάμεων τούτων. Ἦτο πάντως φυσικὸν νὰ διατηρηθῇ κάποιος τοῦλάχιστον οἰκονομικὸς δεσμὸς τῶν νέων κρατῶν μετὰ τὰς πρώην μητροπόλεις. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Κοινοπολιτεία ἀπετέλεσεν εἰδὸς τι χωνευτηρίου, συνδετικὸν κρίκον μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Τρίτου Κόσμου.

Ὅταν λέγωμεν «Τρίτον Κόσμον»¹ ἐννοοῦμεν τὰ κράτη ἐκείνα τὰ ὁποῖα τηροῦν ἀδέσμευτον πολιτικὴν ἐν σχέσει πρὸς τοὺς δύο συνασπισμοὺς καὶ προσπαθοῦν νὰ συντονίσουν καὶ νὰ εὐθυγραμμίσουν τὴν ἐξωτερικὴν των πολιτικὴν, ἐκδηλουμένης κυρίως τῆς προσπάθειας αὐτῆς εἰς τὰ πλαίσια τοῦ Ὁργανισμοῦ Ἠνωμένων Ἐθνῶν². Ὁ Τρίτος Κόσμος προέκυψεν ἀρνητικῶς ἐκ τῆς Εὐρώπης: διὰ τῆς δυσπιστίας τῶν νέων κρατῶν πρὸς τὰς πραγματικὰς διαθέσεις τῆς ἐναντι τῶν τελευταίων καὶ ἀπὸ τὴν ἔντονον προπαγάνδαν τοῦ ἀνατολικοῦ κόσμου. Ἡ εὐρωπαϊκὴ ἐνοποίησης, ὡς συλλογικὴ προσπάθεια κρατῶν, ἀπετέλεσεν ἀκόμη ἐν παράδειγμα ἐν σχέσει πρὸς τὰς τοποθετήσεις τῶν νέων κρατῶν, ἐφ' ὅσον μάλιστα δὲν ἐδεσμεύοντο ἀπὸ οἰασδήποτε φύσεως μακροχρόνιον παράδοσιν, ὡς τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ Κοινοπολιτεία διετήρησε τὴν συνοχὴν τῆς καὶ παρουσίασε μεγαλυτέραν εὐελιξίαν ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς εὐρωπαϊκοὺς ὁργανισμοὺς, λαμβανομένης μάλιστα ὑπ' ὄψιν καὶ τῆς ποικιλίας τῆς συνθέσεώς της.

Ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ Εὐρώπη προσεπάθησε νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς πείρας τοῦ παρελθόντος καὶ νὰ ἐργασθῇ συλλογικῶς διὰ νὰ ἀποφευχθῇ νέα διαμάχη εἰς τὴν περιοχὴν της, ἡ ἰσχὺς της κατέστη πρόδηλος, ὥστε τὰ ἄλλα κράτη, τὰ μὴ ἐπιθυμοῦντα συμμετοχὴν εἰς οἰονδήποτε τῶν συνασπισμῶν, προσεπάθησαν νὰ ἀκολουθήσουν ἰδίαν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν καὶ νὰ συντονίσουν τὰς προσπάθειάς των.

1. Κατ' ἀπόδοσιν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ καθιερωθέντος διεθνoῦς ὅρου Tiers Monde. Βλ. A. F a t u r o s, International Law and the Third World, Virginia Law Review, τ. 50, 1964, σ. 783 ἐπ., καὶ Revue Tiers Monde, Paris, τ. 6, 1965.

2. Εἰς τὸν Ο.Η.Ε. ἀναφέρονται, καθιερωμένως πλέον, ὡς «non-aligned countries».

Ἡ εὐρωπαϊκὴ ἐνοποίησης μετέδωκεν εἰς τὰ νέα κράτη μεθόδους (Εὐρωπαϊκὴ Σύμβουσις Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου) πρὸς συλλογικὴν προσπάθειαν. Ἡ ὥς ἂν δημιουργία τῶν κρατῶν ἐβασίσθη εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἀρχὰς καὶ ὁ διαμορφωθείς προσανατολισμός των πρὸς τὴν Εὐρώπην ὑπῆρξεν ὡπωσδήποτε φυσιολογικός.

Διὰ τοῦτο καὶ τὰ ὑφιστάμενα ὄργανα τῆς Κοινοπολιτείας (Γεν. Γραμματεία, Συνδιάσκεψις Κορυφῆς κ.ο.κ.) ἀποτελοῦν, ἐν πολλοῖς, ἐκτελεστικά ὄργανα, τὰ ὁποῖα μάλιστα προσπαθοῦν νὰ περιορίσουν τὰς διαφωνίας, ἀκριβῶς λόγῳ τῆς ἐλλείψεως τῆς ὑπερεθνικῆς διαδικασίας. Τοῦτο καθίσταται ἐμφανὲς ἐκ τῆς ἀνακοινώσεως περὶ λήψεως ἀποφάσεων ὁμοφώνως ὑπὸ τῆς ἐτησίως Συνδιασκέψεως Κορυφῆς τῆς Κοινοπολιτείας ἐπὶ τῶν διαφορῶν θεμάτων, ἐνῷ καὶ πρακτικῶς συνεχῆς ὁμοφωνία εἶναι δυσχερὴς καὶ παρουσιάζεται ἡ οὐσιαστικὴ διαφωνία εἰς ἄλλας περιπτώσεις ἐμμέσως¹.

Ἡ ὑπερεθνικότης εἰς τὸ πλαίσιον τῆς Κοινοπολιτείας θεωρεῖται ἀπὸ τὰ κράτη-μέλη τῆς ὡς ἐπικίνδυνος, ἂν καὶ οὐσιαστικῶς δὲν πρόκειται διὰ τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὰς συνήθεις παραχωρήσεις πρὸς τοὺς διεθνεῖς ὀργανισμούς.

Ἡ Κυριαρχία καὶ ὁ ἔθνικισμός ἀποτελοῦν δύο ἐννοίας, αἱ ὁποῖαι ἐκληρονομήθησαν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην εἰς τὰ νέα κράτη τῆς Κοινοπολιτείας, τὰ ὁποῖα προσπαθοῦν νὰ τὰς προσαρμόσουν εἰς τὰς συγχρόνους τάσεις τῆς Διεθνούς Κοινότητος. Ἀποτέλεσμα τῆς μεταλλαμπαδεύσεως τῶν ἀνωτέρω ἐννοιῶν ὑπῆρξεν ὁ ἀναγεννηθεὶς ἔθνικισμός, ὁ ὁποῖος, ἐν πολλοῖς, ἀποτελεῖ καὶ πολιτικὸν σύνθημα, ἰδίως ἐν σχέσει πρὸς τὸν τονισμὸν τῆς κυριαρχίας ἢ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν νέων τούτων κρατῶν. Ἡ ὑπερεθνικότης, ὡς θεσμός, δὲν ἐπηρέασεν ἀκόμη τὰ κράτη αὐτά. Βεβαίως αἱ παραχωρήσεις τῶν νέων κρατῶν πρὸς τοὺς διεθνεῖς ὀργανισμούς ἐμπίπτουν εἰς τὸν κύκλον τῆς ὑπερεθνικότητος, ἀλλὰ ὑπερεθνικὰ στοιχεῖα δὲν ἀπαντοῦν τόσον ἐντονα ὅσον εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Κοινότητας, εἰς δὲ τὴν Κοινοπολιτείαν ἐλλείπουν παντελῶς. Τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην δυνάμεθα νὰ διαρέσωμεν εἰς κράτη ὑποστηρίζοντα ὑπερεθνικὴν (ὁμοσπονδιακὴν) διάρθρωσιν, εἰς κράτη ἀποδεχόμενα ἔθνικιστικὰς τινας ἀπόψεις, ἀλλὰ καὶ ὑπερεθνικὰς λειτουργίας, καὶ εἰς κράτη μὴ δεχόμενα «ἔξωθεν» κυριαρχίαν. Ἡ ἡπειρωτικὴ Εὐρώπη ἀνήκει εἰς τὴν ἐνδιάμεσον κατηγορίαν. Ἡ Κεντρικὴ Εὐρώπη εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν (Κοινότητες). Εἰς τὴν τρίτην κατηγορίαν ἀνήκουν, διὰ διαφορετικοὺς ἑκαστον κράτος λόγους, κυρίως τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον καὶ ἡ Γαλλία. Τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον, ἐπειδὴ εἶναι ἀντίθετον πρὸς παραχώρησιν κυριαρχικῶν δικαιωμάτων του εἰς ὑπερεθνικὰ ὄργανα καὶ λόγῳ δυσχερείας διατηρήσεως τοῦ δεσμοῦ του μετὰ τὴν Κοινοπολιτείαν καὶ ἡ Γαλλία,

---

1. Π.χ. ἐπὶ τοῦ Κυπριακοῦ εἰς τὸν Ο.Η.Ε.

διότι η γαλλική πολιτική απαιτεί χαλαρούς δεσμούς. Ούτω, δύο μεγάλοι Ευρωπαϊκοί Δυνάμεις συμφωνούν ως προς την ακολουθητέαν μορφήν της προσπαθείας διά την ευρωπαϊκὴν ἐνοποίησιν, ἃν καὶ ἡ Γαλλία ἀντετάχθη εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγοράν. Ἡ υἱοθετουμένη μορφή δὲν παρουσιάζει σημαντικὰ ὑπερεθνικὰ χαρακτηριστικά.

Ἡ Εὐρώπη ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τῆς διαμορφώσεως ὑπὸ τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας νέων τύπων ἐθνικισμοῦ καὶ κυριαρχίας, παραλλήλως πρὸς τὴν συμμετοχὴν των εἰς τοὺς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς καὶ τῆς στοιχειώδους οὕτως ἔστω προσχωρήσεως των εἰς ὑπερεθνικὰ λειτουργικὰς διαδικασίας, αἱ ὁποῖαι θεοαίως δὲν ἔχουν τὴν ἔκτασιν, τὴν ὁποίαν ὑποδηλοῖ ὁ ὅρος, ἀλλ' ἐθεωρήθησαν ὅπωςδῆποτε ὡς ἀπαραίτητοι διὰ τὴν διασφάλισιν καὶ τὸν τονισμὸν τῆς ἀνεξαρτησίας των, ἀνάλογοι πρὸς τὰς συγχρόνους ἐξελίξεις καὶ τάσεις τῆς Διεθνούς Κοινότητος.

Παραλλήλως ὅμως πρὸς τὰς ἀνωτέρω ἐννοίας καὶ ἄλλαι τινές, παρουσιάζονται ἑξῆς μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον, ἐπηρέασαν τὰς σχέσεις Κοινοπολιτείας καὶ Εὐρώπης, ὡς θὰ ἴδωμεν ἀμέσως κατωτέρω.

2. Ἐθνικισμός, Κυριαρχία, Ὑπερεθνικότης

Ὁ ἐθνικισμός

Αἱ τρεῖς ἀνωτέρω ἐννοίαι συνδέονται ἀμέσως μὲ τὸ θέμα τῆς διαμορφώσεως τῆς ευρωπαϊκῆς ἐνότητος καθὼς καὶ τῆς Κοινοπολιτείας καὶ ἀποτελοῦν τὴν θεωρητικὴν προέκτασιν τοῦ ἀντιαποικιακοῦ ρεύματος, τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ Τρίτου Κόσμου καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτοδιαθέσεως.

Ὁ ἐθνικισμὸς ἔχει πολυσύνθετον μορφήν¹. Ἀποτελεῖ προϊὼν τῆς ἱστορίας καὶ τροποποιεῖται θάσει τῆς ἱστορικῆς πείρας καὶ τῶν κατὰ καιροὺς ἐξελίξεων². «Ποικίλλει ἀπὸ χώρας εἰς χώραν, ἀπὸ ἐποχῆς εἰς ἐποχὴν καὶ, ἀκόμη, ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔθνους, διάφοροι ἐθνικιστικοὶ ἀπόψεις δύνανται γὰρ παρουσιασθῶν συγχρόνως»³.

Κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα, ὁ ἐθνικισμὸς ἀπετέλεσε τὸ πλαίσιον ἐπιδράσεως τῶν ευρωπαϊκῶν λαῶν. Ἐν συνεχείᾳ, ἡ ἀρχὴ τῶν ἐθνοτήτων, ἡ ὁποία ἔθρε-

1. R a o u l G i r a r d e t, L'Ideologie Nationaliste, Revue Française de Science Politique, Paris, N° 3, Juin 1965, σ. 430 ἐπ.

2. Ἀκραίας περιπτώσεις τοῦ ἐθνικισμοῦ ἀποτελοῦν ὁ σοβινισμός, ὁ ἱμπεριαλισμός καὶ ὁ ἐθνικοσοσιαλισμός.

3. H a n s K o h n, The Idea of Nationalism, New York, 1946, σ. 12, τ ο ὕ λ ι δ ί ο υ, Nationalism. Its meaning and history, New York, 1955.

ψε τὸν ἐθνικισμὸν καὶ ἤγαγεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτοδιαθέσεως, ἐξαπλοῦ-
ται εἰς τὴν Ἀσίαν, τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Λατινικὴν Ἀμερικὴν¹. Ἐπι-
δρᾶ καὶ ἐκαὶ, ὅπως ἐπέδρασε προηγουμένως καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην, μὲ διά-
φορα ὅμως πλέον κριτήρια².

Ὁ ἐθνικισμὸς³, ἀνεξαρτήτως τῆς δάσεώς του, τοῦ τονισμοῦ δηλαδὴ τῆς
ἐθνικῆς συνειδήσεως ἢ τῆς ἐπιδιώξεως τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς καταρ-
γήσεως τῶν πάσης φύσεως διακρίσεων, ἀπετέλεσε τὴν ἀφετηρίαν διὰ μίαν
δυναμικὴν μεταβολὴν εἰς τὰς καθυστερημένους περιοχὰς τῆς Ἀφρικῆς⁴
καὶ τῆς Ἀσίας κυρίως. Δὲν ἔχει σημασίαν ἂν ὁ ἐθνικισμὸς ἀνεπτύχθη εἰς
τεχνητὰ κράτη, τὰ ὅποια διεμορφώθησαν ἀπὸ τοὺς ἀποίκους καὶ ἀκολού-
θως κατέστησαν ἀνεξάρτητα. Εἰς τὴν οὐσίαν, ἰδίως εἰς τὴν Ἀφρικὴν⁵, ὁ ἐ-
θνικισμὸς ἔχει γενικόν, ἰδεολογικὸν περιεχόμενον. Προέκυψε πολὺ βραδύτε-
ρον ἀπὸ τὴν ὑπαρξίν τῆς ἐννοίας τοῦ ἔθνους.

Ὁ ἐθνικισμὸς ἐκδηλοῦται διὰ τῆς ἐνισχύσεως τῆς ἐθνικῆς συνειδή-
σεως καὶ τοῦ τονισμοῦ τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ ἔθνους (γλῶσσα, θρησκεία
κ.ο.κ.). Ὁ ἐθνικισμὸς, ὁ ὁποῖος ἀνεπτύχθη εἰς τὴν Εὐρώπην, εὐρίσκεται
γενικῶς εἰς τὰ πλαίσια τοῦ ἀνωτέρου τύπου. Ἀπὸ τὴν Εὐρώπην ὡς ἰδεολο-
γία καὶ «ὄπλον», παρελήφθη ἀπὸ τὰ κράτη τὰ εὐρισκόμενα ὑπὸ ἀποικιακὸν
ζυγὸν καὶ τὰ νεωστὶ ἀνεξάρτητα καὶ προσηρμόσθη πρὸς τὰς ἐπιδιώξεις
τῶν. Εἰς τὰ κράτη αὐτὰ περιλαμβάνονται καὶ τὰ πλεῖστα τῶν κρατῶν τῆς
Κοινοπολιτείας.

1. Γ. Τενεκίδου, Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον, Ἀθῆναι, 1959, σ.
154.

2. Χαρακτηριστικὴ ἡ διαφορὰ μεταξὺ Ἀλγερινικοῦ καὶ συγχρόνου Γαλλι-
κοῦ ἐθνικισμοῦ.

3. «Nationalism et Nationalismes Contemporains», περιλαμβάνει με-
λέτας τῶν R. Girardet, J. Calvez, H. Carrère d'En-
causse, P. Hassner, εἰς Revue Française de Science Poli-
tique, Paris, 1965, No. 3, Elie Kedourie, Nationalism, Lon-
don, 1960, B. Akzin, State and Nation, London, 1964.

4. Pierre Bonnafé, Le Nationalism Africain, Paris,
1964, τοῦ ἰδίου, Nationalismes Africains, Paris, 1962.

5. Ἡ ἰδιαιτέρα ἔμφασις ἢ ὁποία εἰς τὴν παρούσαν ἐργασίαν δίδεται εἰς
τὸν ρόλον τῆς Ἀφρικῆς εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν δὲν πρέπει νομίζομεν νὰ θεω-
ρηθῇ ὑποκειμενική. Ἡ πλειονοψηφία τῶν ἀφρικανικῶν κρατῶν εἰς τὴν Κοινο-
πολιτείαν ἀποτελεῖ πραγματικὸν γεγονὸς τὸ ὅποιον ἐπηρεάζει τὰς λήψεις ἀπο-
φάσεων. Ἡ ἔμμεσος ἀποπομπὴ τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς καὶ ὁ τονισμὸς τοῦ προβλή-
ματος τῆς Νοτίου Ροδεσίας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν διακόνισιν τοῦ θέματος τοῦ
Καμίρ εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τοῦ Κυπριακοῦ, ἀποτελοῦν ἀπὸ παραδείγματα τοῦ
ἀποφασιστικοῦ ρόλου τὸν ὅποιον διαδραματίζουν τὰ ἀφρικανικὰ κράτη εἰς τὰ
πλάσια τῆς Κοινοπολιτείας, προβάλλοντα τὰ ἰδικά των προβλήματα καὶ τὴν πο-
λιτικὴν των.

Ὁ ἐθνικισμός, ὁ ὁποῖος διεμορφώθη εἰς τὰ νέα ἀνεξάρτητα κράτη τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀσίας, ἐπηρέασε καὶ τὴν Κοινοπολιτείαν, διότι τόσο ἐκ τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐγχρώμων μελῶν της, ὅσον καὶ ἐκ τῶν συγχρόνων διεθνῶν τάσεων ἡ Κοινοπολιτεία ὑπῆρξεν, ἀκριβῶς ὅπως καὶ ὁ ΟΗΕ, τὸ πλαίσιον τῆς προβολῆς καὶ τῶν ἐνισχύσεων τοῦ «νέου» τούτου τύπου ἐθνικισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἔχει σήμερον ὡς κύρια χαρακτηριστικά: τὴν ἐπιδίωξιν τῆς ἀπολύτου ἀνεξαρτησίας καὶ ἐλευθερίας ἀπὸ οἰονδήποτε ξένου ἔλεγχου, τὴν ἐπιδίωξιν ἐνότητος μεταξὺ τῶν πρώην ἀποικιακῶν λαῶν, τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν παροχὴν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν ¹ καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς «ἓν ἄτομον, μία ψήφος» ².

Αἱ ἀρχαὶ αὗται διέπουν σήμερον ὅλα τὰ νέα ἀνεξάρτητα κράτη. Κατὰ τὸν Δρα Julius Nyerere, Πρόεδρον τῆς Τανζάνια, «ὁ σύγχρονος ἐθνικισμός θέν εἶναι: περισσότερο εὐφυῆς ἢ καλλίτερος τοῦ ἐθνικισμοῦ τῆς Εὐρώπης τοῦ 19ου αἰῶνος, ἀλλ' ἀπλῶς ἡ προέλευσις του εἶναι διάφορος καὶ ἡ κατευθυντήριος δύναμις του διαφόρου φύσεως» ³.

Τὰ ἐθνικιστικά κινήματα ὠδήγησαν εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν μελῶν τῆς Κοινοπολιτείας διὰ τῆς δημιουργίας νέων κρατῶν. Οἱ παρέχοντες τὴν ἀνεξαρτησίαν ἠδύναντο ὅμως νὰ ὀργανώσουν τὰ νέα κράτη καὶ ἐπὶ εὐρυτέρων ἑδαφικῶν περιοχῶν.

Γεγονὸς πάντως παραμένει ὅτι ἡ συγχρότης πολλῶν κρατῶν δὲν προῆλθε μόνον ἀπὸ ὑφισταμένης διοικητικῆς προϋποθέσεως, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς φιλοδοξίας τῆς élite τῶν ἡγετῶν τῶν κινήματων ἀνεξαρτοποιήσεως. (Ἡ Νιγηρία ἀποτελεῖ πρόχειρον παράδειγμα: Μέγιστον κράτος τῆς Ἀφρικῆς, ἀντιμετωπίζει προβλήματα αὐτοδιαθέσεως καὶ ἐνόπλων διενέξεων τοῦ πληθυσμοῦ της, καθ' ἣν στιγμὴν δὲν προϋπῆρξεν ὡς ἔθνος). Τοῦτο παρὰδέχονται καὶ ἡγέται τῶν νέων κρατῶν: «Τὰ νέα κράτη θέν ἔχουν ἱστορίαν» ⁴. «Ἐθνη», ὑπὸ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔννοιαν τοῦ ὅρου, δὲν ὑφίσταντο εἰς τὰς βρετανικὰς ἀποικίας ⁵. Ὑπῆρχον κάτοικοι τῶν ἀποικιῶν ἀνῆκοντες εἰς ποικίλας φυλάς καὶ πολλοὶ ἀποικοί. Περὶ τούτου μᾶς πείθουν καὶ τὰ σύγχρονα γεγονότα. Ἡ Τανγκανίκα καὶ ἡ Ζανζιβάρη ἠγνώθησαν ἐκ τῶν ὑστέρων. Τοῦτο θὰ ἦτο δυνατόν νὰ συμβῇ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. Ἡ Νότιος καὶ ἡ

1. Διὰ τούτου ὑπονοεῖται ἡ ἀπόλυτος ἰσότης μεταξὺ τῶν ἀτόμων καὶ ἡ κατάργησις τῶν φυλετικῶν διακρίσεων.

2. Ὑπονοεῖται, διὰ τῆς ἀγγλιστὶ διατυπωμένης ἀρχῆς «one man - one vote», ἡ ἰσότης δικαιωμάτων τῶν ὑπὸ ἀποικιακὸν καθεστὼς λαῶν πρὸς τοὺς αὐθέντας των.

3. Dr. Julius Nyerere, Africa is one, The Student, N° 1, 1964, σ. 2.

4. Julius Nyerere, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 2.

5. Dr. Julius Nyerere, ἐνθ' ἄν. σ. 2.

Βόρειος Ροδεσία οὐδὲν κώλυμα παρουσίαζον πρὸς σύστασιν ἐνιχείου κράτους, ἀλλ' αἱ φυλετικαὶ διακρίσεις καὶ τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα εἰς τὴν Νότιον Ροδεσίαν ὠδήγησαν εἰς τὴν δοθεῖσαν λύσιν. Ἡ ὑφισταμένη διαίρεσις τῆς Ἀφρικῆς εἰς πολλὰ κράτη προήλθεν ἀπὸ πρωτοβουλίαν τῆς Εὐρώπης. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν (Ἰνδία - Πακιστάν). Ἡ διαίρεσις ἐνίσχυσε τὸν τεχνητὸν ἐθνικισμόν, τὰς φιλοδοξίας καὶ τὰ συμφέροντα, μὲ ἀποτέλεσμα τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη νὰ ἐπανέλθουν ὡς διαιτηταὶ εἰς τὰς διαφορὰς αἱ ὁποῖαι προέκυψαν¹. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ὁ ὅρος περὶ «νεοαποικισμού» εὐσταθεῖ ἐν τινι μέτρῳ.

Πρόκειται ἐν τῇ οὐσίᾳ περὶ ἐνὸς ἐθνικισμού τῶν ἀποικιακῶν λαῶν, διότι τὰ ἤδη ἀνεξάρτητα κράτη παρατηρεῖται νὰ ἐνισχύουν τὰς προσπάθειας ἀνεξαρτοποιήσεως τῶν ἄλλων ὑπὸ ἀποικιακῶν ζυγῶν λαῶν, χωρὶς τοῦτο νὰ ἐνδιαφέρῃ ἀμέσως τὰ κράτη αὐτά. Ὁ ἐθνικισμὸς των, ὡς προαναφέρθη, εἶναι ἰδεολογικός. Εἰς τὰ πλαίσια τῆς Κοινοπολιτείας ἐδόθη ἡ δυνατότης νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ νὰ διαμορφωθῇ, ἀλλὰ καὶ νὰ εὕρῃ ἐν ὅλῳ διὰ νὰ προβληθῇ διεθνῶς. Ἡ Εὐρώπη ἐδημιούργησε τὸν ἐθνικισμόν, ὑπῆρξεν ὁ φορεὺς του εἰς τοὺς ὑποδούλους λαοὺς² καὶ οὗτοι, ἀφοῦ τὸν διεμόρφωσαν συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας των, τὸν ἀξιοποίησαν ἀναλόγως τῶν προσφερθεῶν εὐκαιριῶν³.

1. Ἀπομνημονεύματα Ἡμτεν, Ἐφημερίς «Καθημερινή», Μάιος 1965.

2. P i e r r e H a s s n e r, Nationalisme et Relations Internationales, Revue Française de Science Politique, Paris, No. 3, Juin 1965, σ. 502.

3. Εἰς τὸν ἐθνικισμόν θ ε ω ρ η τ ι κ ῶ ς δὲν πρέπει νὰ ἐνταχθῇ οὔτε ὁ ἀποικλιστικὸς ἀγὼν κατὰ τῶν φυλετικῶν διακρίσεων, οὔτε ὁ ρασισμός. Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ ἀποψὶς τοῦ κ. Α. Φατούρου, δημοσιευθεῖσα εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἐποχές» (Νοέμβριος 1965, σ. 39) καὶ ἀναφερομένη εἰς τὸ θέμα «Ὁ Τρίτος Κόσμος καὶ τὸ Σύγχρονον Διεθνὲς Δίκαιον»: «Τὰ κράτη τοῦ τρίτου κόσμου ἐνδιαφέρονται κυρίως ὄχι γιὰ τὴν αὐτοδιάθεσιν σὰν ἰδεολογικὴ ἀρχή, ἀλλὰ γιὰ τὴν αὐτοδιάθεσιν τῶν ἀποικιακῶν ἐδαφῶν καὶ μάλιστα τῶν μὴ εὐρωπαϊκῶν ἐδαφῶν». Ἐπειδὴ ἡ ἀνωτέρω ἀποψὶς δὲν ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα καὶ ἐπειδὴ εἰς τὰ μὴ εὐρωπαϊκὰ ἐδάφη ἐπικρατοῦν ἑγχρωμοὶ πληθυσμοὶ θὰ πρέπει νὰ παρατηρηθῇ ὅτι οἱ ἑγχρωμοὶ πληθυσμοὶ μαχόμενοι κατὰ τῶν φυλετικῶν διακρίσεων, κάμνουν οἱ ἴδιοι διάκρισιν. Πῶς εἶναι ἄλλωστε δυνατόν νὰ μάχωνται τόσον ἐντόνως διὰ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀγκόλα καὶ τῆς Νοτίου Ροδεσίας καὶ νὰ μὴ δεικνύουν τὴν ἰδίαν ζέσιν διὰ τὴν Κύπρον; Οἱ ἀδέσμευτοι δὲν ὑπεστήριξαν πάντοτε ὅσον ἀνεμένετο τὸ Κυπριακόν. Ἀκόμη ὑπάρχει τὸ προηγούμενον τῆς Ἀλγερίας. Καὶ ἐκεῖ ἡ ὑποστήριξις δὲν ὑπῆρξεν ἡ ἀναμενόμενη, περιορισθεῖσα εἰς τὸν Ἀραβικὸν κόσμον κυρίως. Καταλήγομεν τοιοῦτοτρόπως εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν νὰ γίνεται ἀγὼν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀποικιακῶν ἐδαφῶν καὶ κυρίως τῶν τῆς Ἀφρικῆς. Πρόκειται δι' ἓνα ἀντίστροφον ρασισμόν. Βλ. A. C o n t e, Bandoung, tournant de l'Histoire, Paris, 1965, σ. 237.

Ἡ Εὐρώπη πολλάκις ἡρνήθη τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ νέου τούτου τύπου ἐθνικισμοῦ καὶ τὸν ἡρνήθη θεδαίως διὰ λόγους οἰκονομικῶν ἢ στρατηγικῶν συμφερόντων¹. Αἱ πορτογαλικαὶ ἀποικίαι βασίζονται εἰς τὴν ὑποστήριξιν καὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων καὶ ἡ Νότιος Ροδεσία, μὲ τὸ πρόσφατον πραξικόπημά της, ὁμοίως. Ὁ ἐθνικισμὸς τῶν νέων ἀνεξαρτήτων κρατῶν λαμβάνει καθολικὴν μορφήν εἰς θέματα ὅπως τὸ τῶν φυλετικῶν διακρίσεων καὶ τῆς ἐνισχύσεως τῶν ἀπελευθερωτικῶν ἀγώνων τῶν μὴ ἀνεξαρτοποιηθεισῶν εἰσέτι περιοχῶν. Ἡ ἀναγνώρισις ἐπαναστατικῶν κυβερνήσεων ὑπὸ κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας ἀποτελεῖ ἐν ἀκόμῃ στοιχεῖον διαφοροποιήσεως μεταξὺ τῆς ἀντιμετωπίσεως τοῦ ἐθνικισμοῦ ὑπ' αὐτῆς καὶ τῆς ἀντιστοίχου εὐρωπαϊκῆς θέσεως ἐπὶ τοῦ θέματος.

Εἰς τὴν Εὐρώπῃ ὁ ἐθνικισμὸς παραμένει εἰς τὴν κλασσικὴν του μορφήν μὲ ἰδιαίτερα τοπικὰ χαρακτηριστικά, ὥς ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὴν Γαλλίαν. Ὁ ἐθνικισμὸς διεκδικεῖ εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων τούτων ἐφαρμογὴν πολιτικῆς ἀποδλεπούσης εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ ἔθνους².

Ὁ ἐθνικισμὸς θεωρητικῶς ἀντιτάσσεται εἰς τὸν διεθνισμόν. Εἰς τὴν σύγχρονον ὁμῶς ἐποχὴν, μεταξὺ τῶν χαρακτηριστικῶν του περιλαμβάνει καὶ τὸν σεβασμὸν τῆς ἀνεξαρτησίας (μὴ ἐπέμβασις) καὶ ἰσότητος (μὴ διάκρισις)³ μεταξὺ τῶν συμμετεχόντων εἰς τοὺς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς κρατῶν⁴. Καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀποτελεῖ ἐπίτευγμα τῶν νέων κρατῶν, τὰ ὅποια κατῴρθωσαν, διὰ τοῦ ἀριθμητικοῦ των ὅγκου, νὰ ἐπιδάλουν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἰσότητά καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν των, τὰς ἀπόψεις των ἐπὶ τῶν μεγάλων ἄλλοτε ἀποικιακῶν δυνάμεων.

Ἡ διαφορετικὴ αὕτη «ἐρμηνεία» τοῦ ἐθνικισμοῦ, παρὰ τὴν κοινὴν προέλευσίν της, τὴν Εὐρώπῃ, ὑποστηρίζεται ὅτι ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ «ἔθνος» ὥς ἔννοια ὑπῆρξε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποτελῇ ἕνα «μυθόν»⁵. Ὁ «λαὸς» πλέον ἀποτελεῖ τὸ κριτήριον εἰς τὴν σύγχρονον διεθνή

1. Παρὰ τὴν ἔξαρσιν τοῦ ἐθνικισμοῦ, ἡ ἀνεξαρτησία πρὸς τὰς πρώην εὐρωπαϊκὰς ἀποικίας δὲν παρεχωρήθη εὐχερῶς. Συμφέροντα διατηρήσεως στρατηγικῶν θέσεων εἰς αὐτάς, ὑπὸ τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, πρὸς διατήρησιν τῶν σφαερῶν ἐπικροῆς ἢ συμφέροντα οἰκονομικὰ ἐκ τῆς τοποθετήσεως κεφαλαίων εἰς τὰς περιοχὰς αὐτὰς προεκάλεσαν τὴν ἄρνησιν τῆς ἀναγνώρισεως ταύτης. «Ἡ πολιτικὴ ἀνεξαρτησία διαπιστοῦται συντόμως ὅτι περιορίζεται». Βλ. J e a n - Y v e s C a l v e z, Nationalismes du Tiers Monde, Revue Française de Science Politique, Paris, N° 3, Juin 1965, σ. 452 ἐπ.

2. Πάπυρος - Λαρούς, τόμ. ΣΤ', σ. 32.

3. Σχετικαὶ καὶ αἱ ἀποφάσεις τοῦ ΟΗΕ κατὰ τὰς Συνόδους τῆς Γεν. Συνελεύσεώς του καθὼς καὶ ἡ σχετικὴ Σύμβασις.

4. Καταστατικὸς Χάρτης τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν.

5. Γ. Δ α σ κ α λ á κ η, Εἰσαγωγή ἐστὶ Διημέσιον Δίκαιον, ἔκδοσις Β', Ἀθῆναι, 1950.

ζωήν και αντικαθιστά το έθνος και τοῦτο ἀκριβῶς, διότι τὸ έθνος ἀποτελεῖ ἰδέαν, ἐνθ' ὃ λαὸς μίαν ζῶσαν πραγματικότητα. Κατ' ἄλλην ἀποψιν¹, ἡ Πολιτεία ἀποτελεῖ τὴν ἐνσάρκωσιν καὶ προσωποποίησιν τοῦ έθνους. Ἡ συνελήξῃ ἐξελίξις τῆς ἐννοίας τοῦ έθνους ἐπηρέασε τὰ γεγονότα καὶ τὰς συγχρόνους διεθνεῖς σχέσεις. Τοιοῦτοτρόπως θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι: διεμορφώθησαν ἀπὸ πολιτικῆς πλευρᾶς ὁ ἐθνικισμός, ἀπὸ νομικῆς δὲ ἡ «ἀρχὴ τῶν ἐθνοτήτων»², ἡ ὁποία ἐκυριάρχησεν ἰδιαιτέρως καὶ ἐφηρμόσθη εἰς τὴν Εὐρώπην κατὰ τὸν δέκατον ἔνατον αἰῶνα». «Ὁ ἐθνικισμός», κατὰ τὸν Μπαουμγκάρτεν, «εἶναι ὁ πατριωτισμός ὅστις κορυφούται εἰς ἠθικὴν ἀξίαν».

Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὁμιλῶμεν περὶ «εὐρωπαϊκοῦ» ἐθνικισμοῦ. Τοῦτο θὰ ἦτο δυνατόν μόνον ἔάν ἡ εὐρωπαϊκὴ ἰδέα εἶχε προωθηθῇ ἰδιαιτέρως καὶ εἶχε προχωρήσει ἡ εὐρωπαϊκὴ ἐνοποίησης. Δυνάμεθα νὰ ὁμιλῶμεν περὶ γαλλικοῦ ἐθνικισμοῦ, γερμανικοῦ ἐθνικισμοῦ, ἀλλ' εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν τί εἶδους ἐθνικισμός ἐπικρατεῖ, ἔάν συμβαίῃ τοιοῦτον τι; Ὅπως δὲν δυνάμεθα ἐπίσης νὰ ὁμιλῶμεν μετὰ θετικότητος περὶ εὐρωπαϊκοῦ ἐθνικισμοῦ³, διότι ὅταν ὁ Πρόεδρος Ντέ Γκώλλ ὁμιλῇ περὶ Εὐρώπης ὡς τρίτης δυνάμεως ἔχει κατὰ νοῦν μόνον τὴν Γαλλίαν ἢ πράγματι τὴν Εὐρώπην;

Τὰ ἑγχρωμα μέλη τῆς Κοινοπολιτείας διεμόρφωσαν ἐνιαίου τύπου ἐθνικισμόν, ὁ ὁποῖος διέπει σχεδὸν ὅλα τὰ κράτη τὰ σχηματίσαντα τὸν «Τρίτον Κόσμον», ἑγχρωμα καὶ μὴ. Κοινὸν χαρακτηριστικὸν τούτων εἶναι ὁ σεβασμός τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἰσότητος⁴ τῶν κρατῶν εἰς τὴν διεθνῇ Κοινοτήτῃ καὶ ὁ σεβασμός τοῦ ἀτόμου. Ἡ μὴ διαμόρφωσις «τοπικῶν» ἐθνικισμῶν, ὀφείλεται εἰς τὸ καθυστερημένον πολιτιστικὸν ἐπίπεδον τῶν πρώην ἀποικιῶν. Τοιοῦτοτρόπως καταλήγομεν εἰς τὸ σημαντικὸν συμπέρασμα ὅτι ὁ «ἐθνικισμός», ὑπὸ τὴν κλασσικὴν του μορφήν, ἀνεπτύχθη εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ὑπῆρξε τόσον ἔντονος, λόγω τῆς μακρᾶς ἱστορίας τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, ὥστε νὰ δυσχεραίνῃ ἀκόμη καὶ σήμερον τὴν διαμόρφωσιν ἐνιαίας εὐρωπαϊκῆς προσπάθειας. Τοῦναντίον, εἰς τὰ ἄλλοτε ἀποικιακὰ ἐδάφη μετεδόθη, ἀφωμοιώθη καὶ διεμορφώθη μὲ τοιαύτην ἐκπλήσσοσαν ταχύτητα, ὥστε εἰς τὰ στερούμενα ἱστορικοῦ παρελθόντος νέα ἀνεξάρτητα κράτη ὡς καὶ, κατὰ συνέπειαν, εἰς τὰ πλεῖστα τῶν μετεχόντων τῆς Κοινοπολιτείας, νὰ

1. Βλ. Γ. Τενεκίδου, Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον, Α', Ἀθῆναι, 1959, σ. 178. Σχετικῶς βλ. καὶ τὴν ἀποψιν τοῦ Ε. R e n a n, (Qu'est-ce qu'une nation?, Paris, 1882).

2. Βλ. Γ. Τενεκίδου, Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον, Α', Ἀθῆναι 1959, σ. 111 ἐπ.

3. Η. C h a d w i c k, The Nationalism of Europe and the growth of national ideologies, Cambridge, 1945.

4. J e a n - Y v e s C a l v e z, ἐνθ' ἀν. σ. 446 ἐπ.

αποτελέσει φορέα ενίσχυσεως των προσπαθειών ανεξαρτησίας των μετά την απόκτησίν της, καθώς και της ενότητός των εντός των πλασίων της Διεθνούς Κοινότητας.

Ἡ κυριαρχία

Ὁ ὅρος κυριαρχία, ἀπὸ τὸν λατινικὸν ὄρον *imperium*, ἄλλοτε χρησιμοποιεῖται μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀσκήσεως ἐξουσίας ὑπὸ τῆς Πολιτείας γενικῶς καὶ ἄλλοτε μὲ τὴν πλέον περιορισμένην ἔννοιαν τὴν ἀναφερομένην εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Πολιτείας¹. Οὕτω συνηθίζεται νὰ λέγεται ὅτι ἐν κράτος εἶναι κυρίαρχον ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι εἶναι ἀνεξάρτητον. Ἡ δευτέρα περίπτωσις ἐνδιαφέρει ἰδιαιτέρως ἐν προκειμένῳ καὶ διὰ τοῦτο ἐξετάζεται κατωτέρω.

Ἡ «κυριαρχία», ὡς φορεὺς τῆς ἀνεξαρτησίας, παρουσιάζεται εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν μὲ ἰδιαιτέραν ἔμφρασιν, ἐνῶ παραλλήλως περιορίζεται ἀπὸ δύο στοιχεῖα: α) τὴν δυσχέρειαν τῆς ὁλοκληρώσεως τῆς κυριαρχίας (ἀνεξαρτησίας), λόγῳ τῶν ὑφισταμένων δεσμῶν, καὶ β) τοῦ αὐτομάτου, τρόπου τινά, περιορισμοῦ τῆς τελευταίας ἐνεκα τῆς συμμετοχῆς τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας εἰς τοὺς ποικίλους διεθνεῖς ὀργανισμούς².

Ἡ κυριαρχία δὲν περιορίζεται εἰς τὴν Εὐρώπην κατὰ παρόμοιον τρόπον. Καὶ τοῦτο διότι: εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ κυριαρχία ἀποτελεῖ στοιχεῖον τὸ ὁποῖον ταυτίζεται ἐν πολλοῖς μὲ αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπόστασιν τῆς χώρας. Ἐν τούτοις, οἱ διάφοροι ὑφιστάμενοι εὐρωπαϊκοὶ ὀργανισμοὶ ἀποτελοῦν φορεῖς περιορισμοῦ, θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπη τις, τῆς κυριαρχίας ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ὁμοιομόρφου θεσπίσεως κανόνων δικαίου ὑπὸ τῶν κρατῶν-μελῶν των. Οἱ κανόνες οὗτοι διαμορφοῦνται ὑπὸ διεθνoὺς ὄργανον, ἡ ἐφαρμογὴ των ὁμῶς ἀπαιτεῖ τὴν συγκατάθεσιν τῶν κρατῶν-μελῶν. Οὕτω τὸ Συμβούλιον τῆς Εὐρώπης ἐθέσπισε ποικίλας συμβάσεις πρὸς ἐφαρμογὴν ὑπὸ τῶν μελῶν του, αἱ ὁποῖαι ἐτέθησαν ἐν ἰσχύϊ εἰς τὰ ἐπικυρώσαντα ταύτας κράτη. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Κοινότης Ἀνθρακος καὶ Χάλυδος ἀποτελεῖ μίαν ἄλλην περί-

1. Gerhard Leibholz, *Sovereignty and European Integration, Some Basic Considerations*, Ἀθήναι, 1961 (ρόνεο). Περὶ κυριαρχίας βλ. Γ. Τενεκίδου, *Δημόσιον Δίκαιον*, Α', Τμήμα Δεύτερον, Ἀθήναι, 1966, σ. 11 ἐπ., Philip Jessup, *Modern Law of Nations*, New York, 1948, Karl Loewenstein, *Sovereignty and International Cooperation*, AJIL 1954, σ. 222 ἐπ., Δ. Βεζανή, *Γενικὴ Πολιτειολογία*, Γ' (6) 1954, Georg Schwarzenberger, *Power Politics*, 3rd ed., London, 1964, Charles Rousseau, *L'indépendance de l'Etat dans l'ordre international*, RCADI, 1948 II.

2. Βλ. Γ. Τενεκίδου, *Δημόσιον Δίκαιον*, Τμήμα Δεύτερον, Ἀθήναι 1966, σ. 38 ἐπ.

πτωσιν, εις τὸν οἰκονομικὸν τομέα, ὅπου τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη ἐδέχθησαν κανόνες καὶ ὑποδείξεις κοινῆς ἐνεργείας, ἀφορώσας εἰς τὴν πολιτικὴν ἐπὶ τοῦ ἀνθρακος καὶ χάλυβος, μὴ προερχομένης εὐθέως ἀπὸ τὰ ἐπὶ μέρους κράτη.

Θὰ ἦτο δυνατόν ἀκόμη νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι ἡ κυριαρχία ἔχει καὶ νομικὴν καὶ πολιτικὴν ἔννοιαν¹. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ὑποστηρίξωμεν ὅτι ἡ νομικὴ, τυπικὴ ἐμφάνισις, τῆς κυριαρχίας παρουσιάζεται κυρίως εἰς τὰ νέα κράτη τῆς Κοινοπολιτείας, ἐνῶ ἡ πολιτικὴ μορφή, οὐσιαστικὴ, ἀπαντᾷ εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη².

Κυρίως ἡ κυριαρχία² διαπιστοῦται ἐκ τοῦ βαθμοῦ ἐλέγχου εἰς τὴν ἀσκουμένην ἐξωτερικὴν καὶ ἐσωτερικὴν πολιτικὴν καὶ τὴν ἄμυναν. Ἡ ἄμυνα δὲν ἀποτελεῖ κριτήριον, διότι συνήθως καὶ τὰ ἰσχυρὰ κράτη μετέχουν συμμαχιῶν καὶ περιορίζουν οὕτω, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, τὴν κυριαρχίαν των. Ἡ ἐξωτερικὴ καὶ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ ἐξαρτῶνται καὶ ἐκ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν κρατῶν. Τὰ ὑπὸ ἀνάπτυξιν κράτη εἶναι φυσικὸν νὰ ἐπηρεάζωνται ἐκ τοῦ ἐλέγχου ἢ μὴ ἐπὶ τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν των ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν των πολιτικὴν. Περαιτέρω, ἡ ἀλληλεξάρτησις τῶν κρατῶν ἀποτελεῖ νέον στοιχεῖον συσχετιζόμενον μὲ τὴν ἀνεξαρτησίαν (καὶ ἐπομένως τὴν κυριαρχίαν) τῶν νέων ἰδίως κρατῶν.

Εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν, περιπτώσεις ὡς αἱ ἀπαντῶσαι εἰς τοὺς εὐρωπαϊκοὺς ὀργανισμοὺς δὲν ὑφίστανται. Συνήθως αἱ παραχωρήσεις τῶν νέων κρατῶν πρὸς τοὺς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς, ἀκριβῶς διότι ἐλλεῖπει ἡ παράδοσις, δὲν παρουσιάζουν δυσχερείας, ἐνῶ ἀντιθέτως εἰς τὴν Εὐρώπῃ, πᾶσα προσπάθεια τείνουσα, ἐπὶ παραδείγματι, πρὸς ὁμοσπονδιακὴν ὀργάνωσιν τῶν κρατῶν τῆς, συναντᾷ ἔνεκα τούτου ἔντονον ἀντίδρασιν. Αἱ παραχωρήσεις τῶν νέων κρατῶν πρὸς τοὺς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς ἔχουν ὡς ἀντιστάθμισμα τὴν διὰ τούτων προβολὴν τῆς κυριαρχίας (ἀνεξαρτησίας) των. Οὕτω ἐνισχύουν τούτους, ἀλλὰ καὶ ἐνισχύονται ἀμοιβαίως. Ἡ συμμετοχὴ των ἀποτελεῖ τὸ μέσον καὶ ὄχι τὸν σκοπόν. Ἀντιθέτως, τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη, ἀπολέσαντα εἰς τοὺς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς τὴν πλειονοψηφίαν, δὲν ἐνδιαφέρονται ἰδιαιτέρως πλέον διὰ τούτους. Τοῦτο ἰσχύει διὰ τὸν ΟΗΕ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν Κοινοπολιτείαν, ὅπου, πρὸ τῆς εἰσόδου τῶν νέων κρατῶν, ἡ πλειονοψηφία ἦτο εὐρωπαϊκῆς προελεύσεως (Λευκὴ Κοινοπολιτεία ἢ «Λευκὴ Λέσχη»).

Εἰς τὴν Εὐρώπῃν μία συλλογικὴ ὀργάνωσις τῶν κρατῶν ἀπαιτεῖ παρα-

1. Γ. Δ α σ κ α λ ά κ η, ἐνθ' ἀν. σ. 85.

2. «Εἶναι ἡ λέξις αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ποῦ ἐπιθυμοῦμεν νὰ περιορίσωμεν ἢ ἡ ἔννοια ἢ αἱ ἐπιπτώσεις τῆς ἐννοίας;» C h. E. M e r r i a m, Systematic Politics, (1945).

χωρήσεις, εις τὰς ὁποίας τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη δὲν παρουσιάζονται διατεθειμένα νὰ προβοῦν εὐχερῶς, διότι ἀποτέλεσμα τούτων εἶναι νὰ στερηθοῦν δικαιωμάτων ἐκ παραδόσεως ὑφισταμένων. Πέραν ὅμως τῶν συμμαχιῶν, πρὸς διασφάλισιν ἀκριβῶς τῆς ἀνεξαρτησίας των, αἱ διεθνεῖς ἐμπορικαί, οἰκονομικαὶ καὶ πάσης φύσεως συμφωνίαι ἀποτελοῦν, θεωρητικῶς (νομικῶς) τοῦλάχιστον, στοιχεῖα περιορισμοῦ τῆς ἀνεξαρτησίας.

Αἱ παραχωρήσεις ἐκ μέρους τῶν νέων κρατῶν ἐγένοντο ἀκριβῶς λόγῳ τῆς ἐλλείψεως ἱστορικοῦ παρελθόντος εἰς τὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας. Ἀντιθέτως, εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ κυριαρχία συνδέεται καὶ μὲ τὴν θεωρίαν καὶ τὴν παράδοσιν καὶ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἔθνους. Ἡ κυριαρχία διὰ τὰ νέα κράτη τῆς Κοινοπολιτείας ἀποτελεῖ πραγματικὸν γεγονός¹. Ἡ θέσις τοῦ Schmitt, καθ' ἣν δὲν νοεῖται κράτος ἄνευ κυριαρχίας², εἶναι ἐν γένει ὀρθή, δὲν περιλαμβάνει ὅμως ὅλας τὰς μορφὰς³ τῆς κυριαρχίας, αἱ ὁποῖαι ποικίλλουν εἰς τὰ νέα ἀνεξάρτητα κράτη. Τοῦτο, διότι ὁ φορεὺς τῆς κυριαρχίας ποικίλλει καὶ εἶναι ἐνίοτε διάφορος τοῦ τυπικοῦ τοιούτου, ἐπὶ παραδείγματι: ἕνεκα οἰκονομικῆς ἐξαρτήσεως, ἰδίως ὑπὸ τοῦ παραχωρήσαντος πρὸς τὸ νέον κράτος τὴν ἀνεξαρτησίαν. Τοῦτο παρατηρεῖται περισσότερον εἰς τὰ οἰκονομικῶς καθυστερημένα κράτη τῆς Κοινοπολιτείας.

Ἡ κυριαρχία, ὡς σύγχρονος θεσμὸς εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Κοινοπολιτείαν, ἐρμηνεύεται ἐπιτυχῶς ἀπὸ τὸν ἐκλιπόντα Γεν. Γραμματέα τοῦ ΟΗΕ Ντάγκ Χάμμερσουλντ, ὁ ὁποῖος τὸ 1956 εἶπεν ὅτι, «εἶναι φυσικὸν διὰ τὰς παλαιὰς καὶ μεγάλας χώρας νὰ βλέπουν τὰ Ἠνωμένα Ἐθνη, ὡς ἕνα περιορισμὸν τῆς κυριαρχίας των. Εἶναι ἕξ ἔσου δίκαιον καὶ φυσικὸν αἱ νέαι χώραι, αἱ ὁποῖαι ἐμφανίζονται εἰς τὸ διεθνὲς προσκήνιον, νὰ εὐρίσκουν εἰς τὰ Ἠνωμένα Ἐθνη μίαν προσθήκην εἰς τὴν κυριαρχίαν των, ἐν πρόσθετον μέσον διὰ νὰ ἀκουσθοῦν εἰς τὸν κόσμον». Ἡ ἀλληλεξάρτησις, ἡ ὁποία συμβολίζεται ἀπὸ τὴν συμμετοχὴν εἰς τὰ Ἠνωμένα Ἐθνη, κατέστη οὕτω τὸ ἀνεγνωρισμένον ἀντίδοτον τῆς ἀνεξαρτησίας, τὸ ἀποδεχτὸν εὐρύτερον πλαίσιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἡ ἀνεξαρτησία ἐπιζητεῖ τὴν ὁλοκλήρωσίν της. «Ἡ κυριαρχία δὲν ἐπαρκεῖ», παρατηρεῖ ὁ C. Jenks⁴.

Ἡ κυριαρχία, ὅπως καὶ ὁ ἐθνικισμὸς, ἀποτελεῖ ἔννοιαν, ἡ ὁποία τροποποιεῖται συμφώνως πρὸς τὰς διεθνεῖς ἐξελίξεις καὶ ποικίλλει εἰς τὰς

1. Δ. Β ε ζ α ν ῆ, Γενικὴ Πολιτεολογία, Μέρους Γ', τεύχος Β', σ. 45.

2. Δ. Β ε ζ α ν ῆ, ἔνθ' ἄν., σ. 49.

3. G. S c h w a r z e n b e r g e r, The Forms of Sovereignty, Current Legal Problems, London, 1962.

4. C. W. J e n k s, Ἡ σύγχρονος ἔννοια τῆς κυριαρχίας, Νέα Οἰκονομία, Ἀθῆναι, 1965, σ. 508.

διαφόρους χώρας και εποχάς. Αί μεταβολαί αὗται παρουσιάζουν τὴν ἀνάγκην διαφοροῦ διαμορφώσεως τῆς ἐννοίας ταύτης, ἐν σχέσει πρὸς τὴν κλασσικῶς παραδεγμένην ἀντίληψιν. Ἐν τούτοις, τὰ νέα κράτη, ἀκολουθοῦντα τὴν παλαιὰν παράδοσιν περὶ κυριαρχίας, συντελοῦντος καὶ τοῦ ἀριθμοῦ των, ἔφθασαν εἰς τὸ σημεῖον νὰ παραλάβουν τὴν θεωρίαν ταύτην καὶ νὰ τὴν ἀξιοποιήσουν εἰς ὄφρος τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν κρατῶν της, ἡ ὁποία τὴν ἐδίδαξεν εἰς αὐτά.

Οὕτω, ἡ κυριαρχία σήμερον εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν ἀποτελεῖ τὸν ἄξονα ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται ὁ περιορισμὸς τῶν πρώην ἀποικιακῶν δυνάμεων καὶ εἰδικώτερον τῆς Μεγ. Βρεταννίας, ἀλλὰ καὶ τῆς Εὐρώπης κατ' ἐπέκτασιν, ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς Διεθνοῦς Κοινότητος. Ἡ κυριαρχία ἀπετέλεσε στοιχεῖον ἐνισχύσεως τῆς Κοινοπολιτείας, ἐνῶ ἐξακολουθεῖ νὰ δυσχεραίνει τὴν πραγματοποίησιν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐνοποιήσεως. Ἡ κυριαρχία ἀκόμη ὑπῆρξε τὸ μέσον τῆς ἐκδηλώσεως τοῦ ἔθνικισμοῦ καὶ τῆς ἀναπτύξεως πάσης ἐθνικιστικῆς ἰδέας. Ἡ ἐπίδρασίς της εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Κοινοπολιτείας ἦτο ἐξ ἴσου σημαντικὴ ὅσον καὶ ἡ τοῦ «ἐθνικισμοῦ».

Δὲν πρόκειται νὰ ἐπεκταθῶμεν εἰς τὴν παρούσαν ἐργασίαν ἐπὶ τῆς θεωρητικῆς διαμάχης περὶ τοῦ ἐὰν ἡ κυριαρχία εἶναι περιορισμένη ἢ μὴ, μὲ τὰς ἐπακολουθοῦσας ἀντιρρήσεις ἢ συμφωνίας. Ἡ ὑφισταμένη κατάστασις δὲν βοηθεῖ εἰς τὴν ἀποσαφήνισιν τοῦ θέματος, διότι, παραλλήλως πρὸς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς κυριαρχίας, ἐνισχύονται καὶ αἱ διεθνεῖς προσπάθειαι, πρὸς μείωσιν της, χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνει ὅτι ἡ κυριαρχία ἔπαυσεν ὑφισταμένη, ἢ ὅτι πρέπει νὰ παύσῃ. Εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον, ὅπου ἡ συνεχὴς ἐξέλιξις καὶ προσαρμογὴ ἀπαιτοῦν συγκερασμὸν τῶν τάσεων, αἱ ἀκραταὶ ἐκατέρωθεν ἀπόψεις δὲν εἶναι εὐχερές, ἐκ τῶν πραγμάτων, νὰ ἐφαρμοσθοῦν. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐνδιαφέρει ἐν προκειμένῳ εἶναι τὸ πῶς ἡ κυριαρχία ἐπέδρασεν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς Κοινοπολιτείας καὶ τὴν προσπάθειαν ἐνοποιήσεως τῆς Εὐρώπης.

Ἡ κυριαρχία δύναται νὰ ἐνισχυθῇ θετικῶς ἢ ἀρνητικῶς ὑφ' ἐνὸς κράτους: θετικῶς, διὰ τῆς προσπάθειας ἐπεκτάσεως τῆς κυριαρχίας του, ἀρνητικῶς, διὰ τῆς ἀρνήσεως παραχωρήσεως μέρους τῆς κυριαρχίας του εἰς διεθνή ὄργανα.

Ἡ Εὐρώπη ἐνίσχυσε τὴν ἐννοιαν τῆς κυριαρχίας καὶ τοῦ κυριάρχου κράτους εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε σήμερον νὰ δυσχεραίνεται ἡ ἐνοποίησις τῶν κρατῶν της. Συγχρόνως μετέδωσε τὰς περὶ κυριαρχίας θεωρίας εἰς τὰς ἀποικίας καὶ τὰ ἀνεξάρτητα κράτη μὲ τοιοῦτον φανατισμὸν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἀτελείας, ὥστε σήμερον, ἔνεκα ἀκριβῶς τῆς ἐννοίας τῆς κυριαρχίας, τρία ἀπὸ τὰ σοβαρώτερα προβλήματα τῆς Διεθνοῦς Κοινότητος νὰ εὐρίσκωνται ἀνεπίλυτα εἰσέτι εἰς τὰ πλαίσια τῆς Κοινοπολιτείας¹. Παρα-

1. Πρόκειται διὰ τὴν Κύπρον, τὸ Κασμίρ καὶ τὴν Νότιον Ρωδεσίαν.

δόξως, τούτο δὲν ἐπέδρασε διαλυτικῶς ἐπὶ τῆς Κοινοπολιτείας. Τὸ γεγονός τοῦτο δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ ποικιλοτρόπως καὶ ὀφείλεται κυρίως εἰς τὸ ὅτι δὲν μετεβλήθη οὐσιαστικῶς ἢ πλήρως ἡ κυριαρχία ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ πλούτου τῆς χώρας¹, διότι οἱ οἰκονομικοὶ δεσμοὶ διετηρήθησαν. Τοῦτο δὲ διότι ἡ κυριαρχία αὐτῆς τῆς μορφῆς, διὰ ποικίλους λόγους, παρ' ὅ-
λην τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν νέων κρατῶν, δὲν ἔχει ὀλοκληρωθῇ². Εἶναι δὲ
δυσχερὲς νὰ πραγματοποιηθῇ, καθ' ὅσον, ἐκτὸς τῶν ξένων, ἐγκατεστημέ-
νων ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπὸ τῶν ἀποίκων, οἰκονομικῶν συμφερόντων, ἡ διε-
θνῆς οἰκονομία ἀναπτύσσεται τοσοῦτον ταχέως καὶ ἐντόνως, ὥστε μία ἔμ-
φασις εἰς μίαν τοιαύτην προσπάθειαν ἐθνικοποιήσεως ἐκ μέρους τῶν νέων
κρατῶν μᾶλλον θὰ ἐπεδράδυνε τὴν ἐξέλιξιν τῆς οἰκονομικῆς τῶν ἀναπτύ-
ξεως. Καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις ἀκριβῶς ἀποτελεῖ τὸ μέσον διὰ τὴν ἐ-
δραίωσιν τῆς κυριαρχίας, διότι ἀποτελεῖ στοιχεῖον διατηρήσεως τῆς πο-
λιτικῆς τῶν ἀνεξαρτησίας. Τοῦτο ἀφορᾷ εἰς ὅλα τὰ νέα κράτη τῆς Κοινοπο-
λιτείας. Καὶ τονίζεται «τὰ νέα κράτη», διότι τὰ λοιπὰ μέλη τῆς Κοινοπολι-
τείας, οἰκονομικῶς ἀνεπτυγμένα ἤδη (Καναδᾶς, Αὐστράλια, Ν. Ζηλανδία)
καὶ προσκείμενα ποικιλοτρόπως εἰς τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον, ἔπαυσαν νὰ
ἐπιδρῶν ἀποφασιστικῶς εἰς τὸ πλαίσιον τῆς Κοινοπολιτείας, ἀφ' ἧς στι-
γμῆς ἀπώλεσαν τὴν πλειονοψηφίαν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μειωθῇ καὶ τὸ ἐν-
διαφέρον των δι' αὐτήν.

Ἡ κυριαρχία ἀπετέλεσε τὸ μέσον ἐκφράσεως καὶ ἐνισχύσεως τοῦ ἐ-
θνικισμοῦ. Σήμερον ἡ κυριαρχία ἐνισχύεται ἀπὸ τὰ νέα κράτη τῆς Κοινο-
πολιτείας καὶ τὰ λοιπὰ ἐκτὸς ταύτης. Εἶναι χαρακτηριστικὸν τὸ γεγονός,
ὅτι εἰς τὴν κυριαρχίαν δίδουν ἰδιαιτέραν ἔμφασιν τὰ ἀγγλόφωνα κράτη τοῦ
Τρίτου Κόσμου, ἴσως διότι εἶναι ἀριθμητικῶς ὑπέρτερα τῶν ἄλλων πρώην
ἀποικίων.

Τὸ γεγονός τοῦ ὑψηλοῦ βαθμοῦ ἀναπτύξεως τινῶν ἐκ τῶν μελῶν τῆς
Κοινοπολιτείας ἀποτελεῖ τὸ αἷτιον τῆς σχετικῆς ἀδιαφορίας των πλέον
πρὸς ἐπὶ κλησιν τῆς κυριαρχίας πρὸς ὑποστήριξιν τῶν συμφερόντων των³.
Τοιοῦτοτρόπως, ἐνῶ πλέον τὰ ἀνεπτυγμένα κράτη παρουσιάζονται διατε-
θειμένα νὰ προβοῦν εἰς παραχωρήσεις καὶ νὰ δεχθοῦν τὸ δίκαιον ὡς βᾶσιν
τῶν σχέσεων τῆς Διεθνoῦς Κοινοῦτητος, τὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας, τὰ
μετέχοντα τῆς ὁμάδος τοῦ Τρίτου Κόσμου, θεωροῦν ὅτι ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ
τὴν προστασίαν τῆς κλασσικῆς θεωρίας περὶ ἐθνικῆς κυριαρχίας, ὡς καὶ
τὰ λοιπὰ νέα ἀνεξάρτητα κράτη.

1. Α. Φατούρου, 'Ο Τρίτος Κόσμος καὶ τὸ Σύγχρονο Διεθνὲς
Δίκαιο, Β', 'Εποχές, σ. 54, Δεκ. 1965, 'Αθήναι.

2. C. W. Jenkins, ἐνθ' ἀν. σ. 508.

3. Α. Φατούρου, Α', ἐνθ' ἀν. σ. 39. «Ἡ ἐθνικὴ κυριαρχία χρη-
σιμεύει ὡς ἀσπίς τῶν ἀσθενεστέρων κρατῶν».

Ἡ Εὐρώπη ἔδωσε τὸ παράδειγμα. Τὰ νέα κράτη ἠκολούθησαν καὶ βασίζονται εἰς ἀρχὰς αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀπροσάρμοστοι ἐν πολλοῖς εἰς τὰς συγχρόνους διεθνεῖς ἐξελίξεις. Ἀντιθέτως, τὰ νέα κράτη ἐπιδιώκουν τὴν ἐνίσχυσιν τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν, ὡς δῆματος προβολῆς τῶν ἀπόψεων των ἐκ τῆς συμμετοχῆς των εἰς τούτους. Τὰ μέλη τῆς Κοινοπολιτείας μετέχουν εἰς τοὺς διεθνεῖς ὀργανισμούς, διότι ἐκεῖ εὐρίσκουν τὸ κατάλληλον θῆμα διὰ νὰ προβάλλουν τὰς ἀπόψεις των καὶ τὰ αἰτήματά των. Ἡ ἐνίσχυσις τῆς ἀρχῆς τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας ἐχρησίμευσε κυρίως διὰ τὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἐφαρμογῆς τῆς αὐτοδιαθέσεως διὰ τὰς λοιπὰς ἀποικίας. Οὕτως ἐξηγεῖται καὶ ἡ ὑποστήριξις τῆς ἀρχῆς τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας καὶ τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν, ὡς καὶ ἡ ἀῶσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν τῆς Κοινοπολιτείας.

Ἡ ἐθνικὴ κυριαρχία ἀπετέλεσε διὰ τὴν Εὐρώπην στοιχεῖον προκλήσεως διαμαχῶν καὶ πολέμων. Ἡ ἀνεξαρτησία τῶν νέων κρατῶν ἀποτελεῖ τὸ ἐπίκεντρον πάσης ἐνεργείας των. Ἡ ἐπαρσις τῆς σημαίας εἰς τὸν ΟΗΕ καὶ εἰς τὴν πρωτεύουσάν τοῦ νέου κράτους λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ὡς μέσον προβολῆς τῆς ἀνεξαρτησίας του, ἡ ὁποία ἀνεξαρτησία, ἐντὸς τῶν πλαισίων τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν, ἐπεδιώχθη ἀπὸ τὰ νέα κράτη ὅπως ὁλοκληρωθῇ διὰ τῆς ἀξιοποιήσεως τῆς συμμετοχῆς των εἰς τούτους¹.

Ἡ κυριαρχία ἀποτελεῖ κατὰ κάποιον τρόπον καὶ στοιχεῖον προπαγάνδας ἐκ μέρους τῶν νέων κρατῶν, διότι ἡ δὲν ἔχει ἐπέλθῃ ἀλλοίωσις τῆς κυριαρχίας των ἢ, ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἔχει ἐπέλθῃ, εὐρίσκεται ἐν μέσον διατρανώσεως τῆς ἀποκτηθείσης ἀνεξαρτησίας. Οὕτω ἐπέρχεται μία σύγχυσις μεταξὺ «κυριαρχίας» καὶ «ἀνεξαρτησίας». Ἡ ἀνεξαρτησία τονίζεται συνοδεύουσα τὴν κυριαρχίαν, ἄλλοτε τὴν ἀντικαθιστᾷ, ἐνῶ βεβαίως ἐννοολογικῶς περιλαμβάνεται εἰς ταύτην, διότι πᾶν κυρίαρχον κράτος εἶναι, θεωρητικῶς τοῦλάχιστον, καὶ ἀνεξάρτητον². Ἡ κυριαρχία ταυτίζεται οὐσιαστικῶς πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν³.

Εἰς τὰς περιπτώσεις περιορισμοῦ τῆς κυριαρχίας, τοῦτο ὀφείλεται κυρίως εἰς οἰκονομικὰς δεσμεύσεις⁴. Ἐξ ἄλλου, ἡ περίπτωσις τῆς Κύπρου,

1. C. W. J e n k s, ἐνθ' ἀν. σ. 509.

2. Οὕτω ἡ διατύπωσις τῆς ἀποφάσεως τῆς Πολιτικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Γεν. Συνελεύσεως τοῦ ΟΗΕ τῆς 17ης Δεκ. 1965, ἀναφέρει: «... (Ἡ Δημοκρατία τῆς Κύπρου) θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπολαύῃ πλήρους κυριαρχίας καὶ ἀνεξαρτησίας, ἄνευ ξενικῆς ἐπεμβάσεως καὶ ἀναμίξεως».

3. Βλ. Γ. Τ ε ν ε κ ί δ ο υ, Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον, Α', Τμῆμα Δεύτερον, Ἀθῆναι, 1966, σ. 20. Περὶ τοῦ περιεχομένου τῆς ἐννοίας τῆς ἀνεξαρτησίας, ἐνθ' ἀν. σ. 31 ἐπ.

4. Βλ. κατωτέρω, Κεφ. Α'.

μέλους του ΟΗΕ, από απόψεως κυριαρχίας αποτελεί *sui generis* περίπτωση δι' ανεξάρτητον κράτος.

Αντί του όρου «κυριαρχία» ενίοτε χρησιμοποιείται ό όρος «ανεξαρτησία»¹, ό όποιος τείνει νά αντικαταστήση τόν πρώτον, λόγω τών συγχρόνων τάσεων είς τάς διεθνείς σχέσεις, δηλαδή τής αποφυγής έμπλοκής είς θεωρητικές διαμάχας. Ένίοτε όμως ό όρος «κυριαρχία» συνοδεύεται από τήν χρήσιν του όρου «ανεξαρτησία», πρός έτι μεγαλύτερον τονισμόν τής τελευταίας.

Ο Χάρτης τών Ηνωμένων Έθνών είς τό άρθρον 2, παρ. 1, αναφέρει: «Ο Όργανισμός βασίζεται επί τής αρχής τής κυριαρχού ισότητος άπάντων τών μελών» και περαιτέρω: «4. Άπαντα τά μέλη θά απέχουν τής άπειλής. . . έναντίον τής βλαπτικής άκεραιότητος ή τής πολιτικής ανεξαρτησίας οίουδήποτε κράτους. . . »².

Ο Χάρτης τών Ηνωμένων Έθνών έκαμεν έν δήμα έμπρός, έν σχέσει πρός τήν Κοινωνίαν τών Έθνών, και άπετέλεσε τό κατάλληλον πλαίσιον διά τήν προώθησιν τών νέων κρατών. Η ένίσχυσις τούτων και του ΟΗΕ ύπηρξεν άμοιβαία.

Η ύπερεθνικότης

Η συμμετοχή τών κρατών είς τούς διεθνείς οργανισμούς προεκάλεσε και έτέραν μεταβολήν είς τάς διεθνείς σχέσεις μεταπολεμικώς. Ούτω παρυσιάσθη διά πρώτην φοράν ή έννοια τής ύπερεθνικότητος³.

Ο P. Reuter ύποστηρίζει⁴ ότι ή έννοια τής ύπερεθνικότητος περιέχει τά ακόλουθα χαρακτηριστικά: ανεξαρτησίαν τών όργάνων έναντι τών κυβερνήσεων τών κρατών-μελών, μετατόπισιν ένίων άρμοδιοτήτων τών κρατών-μελών πρός όφελος διεθνούς όργανισμοϋ και δημιουργίαν άμέσων σχέσεων μεταξύ του όργανισμοϋ και τών ιδιωτών, ύπηκόων τών κρατών-μελών.

1. K. Ε ύ σ τ α θ ι ά δ ο υ, Διεθνές Δίκαιον, Α', 'Αθήναι, 1961, σ. 75.

2. Καταστατικός Χάρτης τών Ηνωμένων Έθνών.

3. A l b e r t W e h r e r, Le principe supranational dans le Traité instituant la Communauté Européenne du Charbon et de l'Acier, Mélanges Sefériadès, Α', 'Αθήναι 1961, σ. 37, P i e r r e F r e y m o n d, L'idée de supranationalité et les traités Européens, ένθ' άν. σ., 53, P e t e r H a y, Federalism and Supranational Organizations: Patterns for New Legal Structures, Urbana, 1966, G. S c h w a r z e n b e r g e r, Federalism an Supranationalism in the European Communities, Current Legal Problems, London, 1963, τ. 16.

4. P. R e u t e r, La Communauté Européenne du Charbon et de l'Acier, Paris, 1959.

«Πράγματι η εξακατάλειψις τμήματος της κυριαρχίας και η αποδοχή μιας υπερεθνικής διαδικασίας, δεν έχει έως σήμερα περιορίσει την ελευθερίαν δράσεως των κρατών εις ένα βαθμόν αντίθετον πρὸς τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον των»¹.

Ὁ Edgar Salin ἔγραφε: «... ἡ διατήρησις τῆς Εὐρώπης διηρημένης εἰς μικρὰ κράτη, τὰ ὅποια θεωροῦνται ἐλεύθερα καὶ κυρίαρχα θὰ καταστήσῃ καθ' ἓνα ἀπὸ αὐτά, ὅπως τὸ 1940, μίαν προκλητικὴν λείαν, ποὺ δὲν θὰ ὑπολογίσῃ καμμία παγκόσμιος Δύναμις».

«Τὰ πρῶτα ἔτη τῆς λειτουργίας των Κοινοτήτων ἔχουν σαφῶς ἀποδείξει», γράφει ὁ Δρ. Roos², «ὅτι ὁ φόβος τῆς υπερεθνικότητος, καθὼς καὶ ἐκείνος μιᾶς ἀγνωμοσύμης τεχνοκρατίας υπερφαλαγγίζουσας τὰς ἐθνικὰς κυριαρχίας, ὑπεστηρίζοντο ἀδίκως ἐνεκα τῆς προσκολλησεως εἰς τὴν παρὰδοσιν ἢ λόγῳ συμφερόντων, λόγων οἱ ὅποιοι ἠμπόδιζον τὴν κοινοτικὴν ὑπόθεσιν νὰ προωθηθῇ. Ἡ διαδικασία λήψεως ἀποφάσεων εἰς τὰς Κοινότητες προσφέρει τὴν ἐγγύησιν ὅτι ἡ ληφθησομένη ὑπὸ τῆς Κοινότητος ἀπόφασις θὰ εἶναι ἐν τῇ πράξει παραδεκτὴ ἀπὸ ὅλα τὰ κράτη-μέλη».

Θὰ ἡδύνατό τις νὰ εἴπῃ ὅτι αἱ Κοινότητες ἀποτελοῦν εἰσέτι ἐν πείραμα τὸ ὅποιον, πέραν τοῦ οἰκονομικοῦ, εἰς τὸν ὀργανωτικὸν καὶ τοὺς λοιποὺς τομεῖς δὲν παρουσιάζει ἀκόμη υπερεθνικὰ στοιχεῖα. Πρόκειται διὰ νέαν τάσιν εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις, ἡ ὁποία ἔχει ὑποστηρικτὰς καὶ ἀντιπάλους. Ἡ υπερεθνικότης δὲν ἀποτελεῖ τὸν σκοπὸν, ἀλλὰ τὸ μέσον διὰ τὴν ἑνωσιν τῆς Εὐρώπης. Τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ υπερεθνικότης παρουσιάσθη τὸ πρῶτον εἰς διεθνῇ ὀργανισμὸν ἀποτελεῖ στοιχεῖον ὁσταγμῶν καὶ διαμάχης περὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς. Βεβαίως ἡ υπερεθνικότης δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς, ὅπου ἡ ἐλαστικότης καὶ ἡ προσαρμογὴ των κρατῶν-μελῶν των εἶναι ἀναγκαῖα, ὡς εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν.

Ἀντιθέτως, εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς Κοινότητας καὶ τοὺς εὐρωπαϊκοὺς ὀργανισμοὺς ἡ ὑπαρξίς ἢ μᾶλλον ἡ τάσις πρὸς καθιέρωσιν υπερεθνικῶν θεσμῶν εἶναι ἐμφανής. Εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Εὐρώπης, ἡ τάσις αὕτη εἶναι λαμβάνουσα, διὰ τῆς ἐπιδιώξεως κυρίως δημιουργίας ἐνιαίου δικαίου, προσπαθείας πραγματοποιουμένης σταδιακῶς διὰ σειρὰς συμβάσεων ρυθμιζουσῶν ποικίλα θέματα δι' ἅπαντα τὰ κράτη-μέλη.

---

1. Βλ. J a c q u e s F. P o o s, Le Luxembourg dans le Marché Commun, Lausanne, 1961. Μὲ τὸ κεφάλαιον «Ἀπὸ τὴν Οἰκονομικὴν εἰς τὴν Πολιτικὴν Εὐρώπην» κλείνει τὸ ὡς ἄνω ἐμπεριστατωμένον βιβλίον τοῦ ὁ συγγραφεύς. Ἀπὸ τὸ ὡς ἄνω τμήμα ἔχει ληφθῇ ἡ ἀνωτέρω ἄποψις, ἡ ὁποία ἐνέχει ἰδιαιτέραν σημασίαν, λόγῳ τῆς μικρότητος τοῦ Λουξεμβούργου, τὸ ὅποιον ἐν τούτοις δὲν βλέπει νὰ θίγονται οὐσιωδῶς τὰ κυριαρχικά του δικαιώματα ἐκ τῆς λειτουργίας των υπερεθνικῶν ὀργάνων.

2. Βλ. F. P o o s, ἐνθ' ἀν. σ. 324.

Εἰς τὴν ΕΕΤΑ, ὁ ὑφιστάμενος δεσμός μεταξύ τῶν κρατῶν-μελῶν εἶναι χαλαρὸς καί, κατὰ συνέπειαν, δὲν γίνεται λόγος περὶ ὑπερεθνικῶν στοιχείων. Παραπλήσιος πρὸς τὸν δεσμόν τὸν ὑφιστάμενον εἰς τὴν ΕΕΤΑ εἶναι καὶ ὁ δεσμός ὁ ὑφιστάμενος εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν μεταξύ τῶν κρατῶν-μελῶν τῆς. Ἡ ὑπερεθνικότης εἰς τοὺς εὐρωπαϊκοὺς ὀργανισμοὺς εὐρίσκει κυρίως ἔκφρασιν διὰ τῶν τριῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων καί, ἰδιαίτερώς, τῆς Κοινότητος Ἀνθρακος καὶ Χάλυδος.

Εἶναι γεγονός ὅτι ἡ ὑπερεθνικότης ἐξεγείρει τὰ ἐθνικιστικὰ ἔνστικτα¹. Ἀντικειμενικῇ ὁμῶς ἐξέτασις πείθει περὶ τοῦ ὅτι ἡ ὑπερεθνικότης δὲν ἀποτελεῖ διὰ τοὺς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς ἓν δῆγμα ἐπαναστατικόν.

Ἀπὸ τὴν θεωρίαν ἡ ὑπερεθνικότης διὰ πρώτην φοράν ἐπέρασεν εἰς τὴν πράξιν τὸ 1950, ὅταν ὁ Πρόεδρος Schuman προέδῃ εἰς ἐπίσημον ἀνακοίνωσιν, προτείνας τὴν δημιουργίαν μιᾶς Ἀρχῆς ἐπὶ τοῦ Ἀνθρακος καὶ Χάλυδος, πρώτου δῆματος πρὸς καθιέρωσιν ὑπερεθνικῶν μεθόδων λειτουργίας εἰς τοὺς διεθνεῖς ὀργανισμούς. Ἐπειδὴ ἡ Ὑπᾶτη Ἀρχή (Haute Autorité) τῆς ΕΚΑΧ εἶχεν ἰδιαίτερώς ἔντονα ὑπερεθνικά χαρακτηριστικά, ἡ ἀνάγκη συχνῆς προσφυγῆς εἰς τὸ Συμβούλιον τῶν Ὑπουργῶν καὶ τὰς ἐθνικὰς κυβερνήσεις καθίστατο ἀναπόφευκτος. Οὕτω, αἱ ἀκολουθήσασαι Κοινότητες (ΕΟΚ καὶ EURATOM) παρούσας εἰς τὴν διάρθρωσιν τῶν ἡπιώτερων ὑπερεθνικῶν στοιχείων καὶ ἀντὶ τῆς Ὑπᾶτης Ἀρχῆς συναντῶμεν εἰς αὐτὰς τὰς Ἐπιτροπὰς. Ἡδὴ λειτουργεῖ κοινὴ Ἐπιτροπὴ² διὰ τὰς τρεῖς Κοινότητας. Τοῦτο θὰ ἔχῃ ὡς συνέπειαν: καλλίτερον συντονισμόν τῆς ὅλης ἐργασίας τῶν τριῶν Κοινοτήτων, ἐνῶ θὰ παρουσιασθῇ μᾶλλον μείωσις τῶν ὑπερεθνικῶν χαρακτηριστικῶν λειτουργίας ἀπαντῶντων κυρίως εἰς τὴν ΕΚΑΧ. Ἀλλ' ἡ συγχώνευσις μήπως δὲν θὰ ἐνίσχυε τὰς ὑπερεθνικὰς τάσεις, ἰδίως μάλιστα ὅταν αἱ ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῶν Ὑπουργῶν θὰ ἐλαμβάνοντο δι' ἀπλῆς πλειοψηφίας καὶ ὅχι δι' ὁμοφωνίας, ὡς μέχρι τοῦδε;

Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότης κυρίως καὶ αἱ ἕτεραι δύο Κοινότητες, ἐὰν ἤρχιζον νὰ λειτουργοῦν, μετὰ τὴν συγχώνευσιν τῶν ὀργάνων τῶν, δάσει νέας συνθήκης, θὰ ἦτο πολὺ πιθανὸν νὰ ὑφίσταντο περιορισμοὺς τὰ ὑπερεθνικά χαρακτηριστικά τῶν.

Αἱ τρεῖς Κοινότητες, ἐπὶ τοῦ παρόντος, δὲν ἔχουν πολιτικὴν ἐξουσίαν, ὁμῶς αἱ πολιτικαὶ προθέσεις τῶν εἶναι σαφεῖς³. Εἰς τὴν Συνθήκην τῆς Ρώμης ἀναφέρεται ὅτι, «.....οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν Ἐξ Κρατῶν ἀποφασισμένοι νὰ θέσωσι τὰς δάσεις μιᾶς ἐνώσεως συνεχῶς στενότερας μεταξύ τῶν εὐρωπαϊ-

1. D u s a n S i d j a n s k i, Un Tabou: La Supranationalité, σ. 38 ἐπ., Aspects de l'Europe en Devenir, C.E.C., 1960-61.

2. Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος, 25-5-65, No. 571.

3. Συνθήκη τῆς Ρώμης, Προοίμιον.

κῶν λαῶν...», προφανῶς πρόκειται περὶ τῆς πολιτικῆς ἀπόψεως τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης.

Περαιτέρω, ἡ σημασία τοῦ ὑπερεθνικοῦ στοιχείου ἀπὸ πολιτικῆς πλευρᾶς εἶναι σαφές, καθ' ὅσον ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ οἰκονομικὴ ὀργάνωσις τῆς ΕΟΚ εἶναι δύο θέματα τὰ ὁποῖα ἀνήκουν οὐσιαστικῶς εἰς τὸν αὐτὸν τύπον. «Ἡ ΕΟΚ εἶναι πολιτικὴ ἀκριβῶς διότι εἶναι οἰκονομικὴ»¹. Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀποφάσεων τῶν Κοινοτήτων εἰς τὴν ἐθνικὴν περιοχὴν τῶν Ἑξ, ὅπου τὰ κράτη τείνουν πρὸς ὁμοσπονδίωσιν, ἀποδεικνύει τὸν πολιτικὸν χαρακτήρα τοῦ θέματος, καθ' ὅσον, ἂν καὶ πρόκειται περὶ οἰκονομικῆς φύσεως ἀποφάσεων, λαμβάνει πολιτικὴν χροιὰν ἢ ἐφαρμογὴ τῶν. Ὑπεστηρίχθη ὅτι αἱ διατάξεις τῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης κατέστησαν διὰ τῆς Συμφωνίας τῶν Ἀθηνῶν ἐσωτερικὸν δίκαιον ἐν Ἑλλάδι.² Τοῦτο ἀποτελεῖ ἐπίσης ἐνδειξιν περὶ τῆς πολιτικῆς σημασίας τῶν ἀποφάσεων τῶν Κοινοτήτων. Τὸ γεγονὸς τῆς ἀσκήσεως ἐλληνικοῦ veto ἐξ ἄλλου εἰς τὸ Συμβούλιον Συνδέσεως, διευκολύνει μὲν τὰ ἐλληνικὰ συμφέροντα, ἀλλὰ περιορίζει: πᾶσαν ὑπερεθνικὴν διάθεσιν.

Ἡ ὑπερεθνικότης διὰ τὰ παλαιὰ ἔθνη ἀποτελεῖ τι τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι εὐχερῶς ἀποδεκτόν. Τὰ νέα κράτη ἢ δὲν ἔχουν τὴν ἀνάγκην τοῦ τονισμοῦ τῆς ἐθνικῆς τῶν ἀνεξαρτησίας, ἢ ἀποδέχονται τὰ ὑπερεθνικὰ στοιχεῖα παρ' ἀλλήλως μὲ τὸν τονισμόν τῆς. Εἶναι γεγονὸς ὅτι ὑπερεθνικαὶ τάσεις δὲν ἐξεδηλώθησαν εἰς οἰανδήποτε περίπτωσιν εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν. Ὁ Γεν. Γραμματεὺς, νέος παράγων, δὲν ἀσχεῖ, ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον, παρὰ αὐστηρῶς ἐκτελεστικὰ καθήκοντα. Τὸ Δικαστήριον καὶ τὸ Εὐρωπαϊκὸν Κοινοβούλιον³ ὁμῶς ἐμφανίζουν, ἐκ τοῦ τρόπου λειτουργίας τῶν, τὰ ὑπερεθνικὰ ἐκείνα στοιχεῖα τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουν περιπτώσεις εὐρισκομένης πέραν τῶν ἐθνικῶν πλαisiῶν εἰς τὰς τρεῖς Κοινότητας. Παρόμοιαι περιπτώσεις δὲν ἀπαντοῦν εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν.

Γεγονὸς πάντως παραμένει ὅτι καὶ τὰ ὑπερεθνικὰ χαρακτηριστικά, τὰ ὁποῖα ἀπαντῶσιν εἰς τὰ ὅργανα τῆς Κοινότητος, εἶναι ἐν πολλοῖς τυπικά, καθ' ὅσον, ἐπὶ παραδείγματι, τὸ Εὐρωπαϊκὸν Κοινοβούλιον ἔχει περιορισμένης ἐξουσίας.

Ἡ ὑπερεθνικότης ἀποτελεῖ στοιχεῖον ἐμφανιζόμενον διὰ πρώτην φο-

1. U w e K i t z i n g e r, ἀπὸ ὁμιλίαν του εἰς Ἀθήνας μὲ θέμα «Βρεταννία καὶ Κοινὴ Ἀγορά», 1965.

2. Βλ. παρέμβασιν Σ. Σ τ ε φ α ν ο π ο ὕ λ ο υ, εἰς Ἐπίσημα Πρακτικά τῆς Βουλῆς, σ. 23, 1961, τῆς 24ης Ἰανουαρίου 1962. Contra Ε. Ρ ο ὕ κ ο υ ν α, Ἑθνικὴ ἀρμοδιότης καὶ Ε.Ο.Κ., Ἀθῆναι 1964, σ. 173, εἰς Ἐπιθεώρησιν Ἐμπορικοῦ Δικαίου, Α'.

3. Τὰ κόμματα ἀποτελοῦν κριτήριο διαιρέσεως διὰ τὸ Εὐρωπαϊκὸν Κοινοβούλιον καὶ ὄχι ἡ ἐθνικὴ προέλευσις τῶν ἀντιπροσώπων τούτου.

ράν μεταπολεμικῶς εἰς τὴν Διεθνῇ Κοινότητι ἐν τῇ πράξει.¹ Ἡ ὑπερεθνικότης ἢ τὸ ὑπερκρατικὸν στοιχεῖον ἀναφέρονται εἰς τὴν λήψιν ἀποφάσεων ὑπὸ τῶν ὀργάνων τοῦ Διεθνοῦς Ὁργανισμοῦ ἄνευ ἐξαρτήσεως ἐκ τῶν κρατῶν-μελῶν.

Ἡ ὑπερεθνικότης ἀπετέλεσε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποτελῇ στοιχεῖον διαμάχης μεταξὺ τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, ἐνῶ εἰς τὰ νέα κράτη, τυχόν παραχωρήσεις δικαιωμάτων πρὸς διεθνῇ ὄργανα δὲν θεωροῦνται ὡς ἐνέχουσαι ἰδιαιτέραν σημασίαν, παραλλήλως θμως τὰ κράτη ταῦτα δὲν παύουν νὰ θίδουν ἔμφασιν εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Ἡ ὑπερεθνικότης δὲν θὰ ἀπετέλει διὰ τὰ ὡς ἄνω κράτη στοιχεῖον δυσχεροῦς προσαρμογῆς των, καθ' ὅσον δὲν εἶχον ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀνεξαρτησίαν, ὡς τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη, ὥστε ἢ μεταβίβασις τοῦ δικαιώματος λήψεως ἀποφάσεως νὰ ἐπηρεάξῃ τὴν ὑφισταμένην παράδοσιν.

Ἡ ὑπερεθνικότης παρουσιάζεται, ὡς θὰ ἴδωμεν ἀναλυτικώτερον κατωτέρω, ἰδιαιτέρως ἔντονος εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Κοινότητας, ἐνῶ εἰς τοὺς λοιποὺς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς ἢ δὲν ὑφίσταται καθόλου ἢ εἶναι λαθάνουσα καὶ περιωρισμένη. Οὕτω, ἡ Κοινοπολιτεία δὲν διακρίνεται ὑπὸ οἰουδήποτε στοιχείου ὑπερεθνικότητος. Τὰ κράτη-μέλη της οὐδόλως ἐπηρεάζονται εἰς τὴν λήψιν ἀποφάσεων ἐκ τῆς συμμετοχῆς των εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν, ἢ δὲ συμμετοχῇ των αὕτη δὲν ἀπετέλεσε στοιχεῖον ἀπαλλοτριώσεως οἰουδήποτε δικαιώματος ὑπὲρ τῆς Κοινοπολιτείας καὶ μεταβιβάσεως λήψεως ἀποφάσεων εἰς ταύτην.

3. Ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν συνασπισμῶν καὶ ἡ οὐδετερότης

Ὁ «ψυχρὸς πόλεμος»², ὁ ὁποῖος ἐπηκολούθησε μετὰ τὴν λήξιν τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου καὶ ὁ ὁποῖος ἐνισχύεται ἢ χαλαροῦται ἀναλόγως τῶν διεθνῶν ἐξελλίξεων καὶ λαμβάνει νέας μορφάς, εἶχεν ἀρχικῶς περιορισθῇ μεταξὺ τῶν δύο Κόσμων: τοῦ Ἀνατολικοῦ καὶ τοῦ Δυτικοῦ, καὶ περιελάμβανε κυρίως εἰς τὴν περιοχὴν ἀσκήσεώς του τὴν Εὐρώπην (Αἰστέρια, διαίρεσις Γερμανίας κ.ο.κ.). Ὅταν ἡ Εὐρώπη ἀνασυνεκροτήθη, ὅταν αἱ πιθανότητες ἐνδὸς νέου πολέμου περιωρίσθησαν καὶ ὅταν ἡ συνοχὴ τοῦ Ἀνα-

1. Σύμμικτα Σ ε φ ε ρ ι ἄ δ ο υ, τόμ. Α', σ. 346, σημ. 11, Ἀθῆναι 1961. «Ὡρισμένοι συγγραφεῖς κáμινον διάκρισιν εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Κοινότητας μεταξὺ ὑπερκρατικοῦ καὶ ὑπερεθνικοῦ χαρακτήρος: Ὁ πρῶτος ἀναφέρεται εἰς τὸ ὄργανον (Ἑπάτη Ἀρχή, Ἑπιτροπαί) καὶ ὁ δεύτερος εἰς τὴν πολιτικὴν ἐκπροσώπησιν (Συνέλευσις τῆς Κοινότητος, ἥτοι τὸ Εὐρωπαϊκὸν Κοινοβούλιον)», Σ. Κ α λ ο γ ε ρ ο π ο ὅ λ ο υ - Σ τ ρ ἄ τ η, La nature juridique des institutions européennes.

2. Γ. Τ ε ν ε κ ἰ δ ο υ, Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον, Α', Ἀθῆναι, 1959, σ. 158.

τολικοῦ ὅσον καὶ τοῦ Δυτικοῦ κόσμου παρουσίατε σημεῖα χαλαρώσεως, αἱ μεγάλαι Δυνάμεις ἐστράφησαν πρὸς τὰ νέα κράτη καὶ ὁ ψυχρὸς πόλεμος ἔλαβε τὴν μορφήν ἀνταγωνισμοῦ πρὸς προσεταιρισμὸν τούτων εἰς τὴν σφαῖραν ἐπιρροῆς των. Ἡ προσπάθεια αὕτη δὲν παρουσίασε σημαντικὰ κέρδη δι' οἷονδῆποτε συνασπισμὸν, διότι συνήντησε τὴν δυσπιστίαν τῶν νέων κρατῶν.

Ἡ ἐπιδιωχθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀδεσμεύτων «πολιτικὴ τῆς εὐθυγραμμίσεως» συνήντησεν ἀντίδρασιν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν. Ὁ «οὐδετερισμὸς»¹ ἱκανοποιεῖ κάπως τοὺς Ἀνατολικούς, οἱ ὅποιοι ἐθεώρουν ὅτι θὰ ἡδύναντο μελλοντικῶς νὰ προσεταιρισθοῦν τὰ κράτη αὐτά, ἐνῶ, ἀντιθέτως, οἱ Δυτικοὶ ἐτόνιζον τὸν κίνδυνον τοῦ κομμουνισμοῦ πρὸς τὰς νέας χώρας. Γεγονὸς εἶναι, ὅτι ἕκαστος ἐκινεῖτο δάσει τῶν ἰδίων συμφερόντων καὶ ἐξήσκει τὴν δέουσαν προπαγάνδαν, μὲ περισσοτέραν ἐπιτυχίαν, πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ, ἐκ μέρους τῶν Ἀνατολικῶν, οἱ ὅποιοι ἐξεμεταλλεύθησαν καὶ ἐκμεταλλεύονται τὸ ἀποικιοκρατικὸν παρελθὸν κρατῶν τῆς Δύσεως, χαρακτηρίζοντες τὰς Δυτικὰς Δυνάμεις ὡς «ἰμπεριαλιστικάς».

Ὁ οὐδετερισμὸς τοιουτοτρόπως κατέκτησεν ἔδαφος καὶ ἀπετέλεσεν ἐν θετικῶν μέσων διὰ τὰ νέα κράτη, ὅπως ἀποφύγουν τὴν ἄμεσον ἐπιρροὴν τῶν συνασπισμῶν, ὥστε νὰ ἐνισχύσουν τὴν ἀνάπτυξίν των. «Θὰ ᾔτο δυνατόν νὰ θεωρηθῇ ὅτι ὁ οὐδετερισμὸς ἀποτελεῖ τὴν βασικὴν μορφήν τοῦ «ἀντιλευκοῦ» ἐθνικισμοῦ κατὰ τὴν μεταποικιακὴν περίοδον»^{2, 3}.

Βεβαίως, καὶ ὁ πρῶην ἡγέτης τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως κ. Κρουστσώφ ἐδήλωσεν ἀπεριφράστως ὅτι «εἰς ἓνα νέον πόλεμον δὲν θὰ ὑπάρξουν οὐδέτεροι», ἀλλὰ, ἐπὶ τοῦ παρόντος, ὁ θεσμὸς τοῦ οὐδετερισμοῦ ἐξυπηρετεῖ τὰ νέα κράτη. Πλέον ἄμεσος ὑπῆρξεν ἡ ἀντίδρασις τῶν Δυτικῶν. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἡ.Π.Α. κ. Ράσκ διεκήρυξε τὸ 1961 ὅτι, «δὲν ὑποστηρίζω ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιμείνωμεν ὅτι οἷονδῆποτε ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι μεθ' ἡμῶν εἶναι ἐναντίον ἡμῶν». Ἐν τούτοις, αἱ διεθνεῖς σχέσεις εἰς τὴν πρᾶξιν διέπονται ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ταύτην.

Ὁ οὐδετερισμὸς συνεδέθη ἀμέσως τόσον μὲ τὴν Κοινοπολιτείαν ὅσον καὶ μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἐνοποίησην καὶ ἀποτελεῖ ἓνα νέον ὅρον εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις, ἀντιδιατελλόμενος πρὸς τὴν οὐδετερότητα, ἡ ὁποία εἶναι περισσότερο νομικῆς φύξης. Τὰ οὐδετερόφιλα κράτη δὲν δεσμεύονται εἰς τὴν πολιτικὴν των ἐξ οἷονδῆποτε διεθνοῦς κανόνος, ἐνῶ τῶν οὐδετέρων ἡ πολιτικὴ χαράσσεται δάσει γραπτῶν κειμένων καὶ δεσμεύσεων.

1. Διὰ τοῦ «οὐδετερισμοῦ» ἀποδίδεται ἑλληνιστὶ ὁ ὅρος *neutrality*. Βλ. H. J. M o r g e n t a u, *Neutrality and Neutralism*, Year Book of World Affairs, τ. 11, σ. 47 ἐπ., London, 1957.

2. O. M e l i k y a n - Y. E t i n g e r, *Western Attacks on Afro-asian Neutrality*, Intern. Affairs, No. 3, 1963, σ. 14, Moscow.

3. Βλ. καὶ ἀν. σ. 109, σημ. 3.

Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἐγνοοίησις ἐδυσχεράνη ἰδιαιτέρως ἀπὸ τὸν οὐδετερισμόν. Πρὶν ἢ ὁμῶς προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ οὐδετερισμοῦ ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐγνοοιήσεως θὰ πρέπει νὰ διατυπώσωμεν τὸν ὅρισμόν τὸν ὁποῖον περιλαμβάνει εἰς τὴν λεπτομερῆ ἀνάλυσιν τοῦ θέματος ὁ καθηγητὴς Schwarzenberger, θεωρῶν τὸν οὐδετερισμόν ὡς ὅρον ἐν ἑξελίξει, «γεο-εισαχθέντα εἰς τὸ λεξιλόγιον τῶν Διεθνῶν Σχέσεων»¹.

Ὁ ἀπομονωτισμὸς εἶναι διάφορος τῆς οὐδετερότητος καὶ αὕτη διάφορος τοῦ οὐδετερισμοῦ.

Ἡ οὐδετερότης ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀποχὴν τῶν κρατῶν ἀπὸ πράξεων ἢ παράλειψιν ὑπὲρ ἑνὸς τῶν ἐμπολέμων. Ἡ οὐδετερότης μετεβλήθη καὶ προσηρμόσθη πρὸς τὰς συγχρόνους διεθνεῖς τάσεις καὶ κατέληξεν εἰς τὸν οὐδετερισμόν (μὴ εὐθυγράμμισιν), τὴν ἀποχὴν δηλαδὴ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς εἰρήνης ἀπὸ πᾶσαν πολιτικοστρατιωτικὴν ἐνέργειαν καὶ συμμετοχὴν εἰς συναφῆ συμμαχίαν. Ἐχαρακτηρίσθησαν δὲ ὡς «ἀδέσμευτα», τὰ κράτη τὰ ἀκολουθοῦντα τοιαύτην πολιτικὴν.

Διάφορος ἀκόμη εἶναι ἡ οὐδετεροποίησις. Πρόκειται διὰ τὴν ἑλλειψιν δυνατότητος οἰουδήποτε κράτους νὰ μεταβάλῃ τὴν κατάστασιν τῆς οὐδετερότητος, λόγῳ ἀνειλημμένων ὑποχρεώσεων βάσει συνθήκης.

Ἡ οὐδετεροποίησις δύναται νὰ εἶναι ἀρνητικὴ (ἀποχὴ ἀπὸ πᾶσαν ἐνέργειαν) ἢ θετικὴ, καταστροφή τῶν ἐπικινδύνων περιοχῶν καὶ ὀριστικὴ οὐδετεροποίησις².

Εἰς τὴν σύγχρονον Διεθνῇ Κοινότητι ὁ οὐδετερισμὸς ἐνισχύθη ἀπὸ τὴν διαίρεσίν της εἰς δύο στρατόπεδα, τὴν δημιουργίαν εὐρυτέρων διακρατικῶν

---

1. G. S c h w a r z e n b e r g e r, 'Ο σκοπὸς τοῦ οὐδετερισμοῦ, Ἀρχεῖον Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν, Α', 1962, τ. No. 42, σ. 141. Γράφει ὁ καθηγητὴς Schwarzenberger: «ἡ οὐδετερότης δυνατόν νὰ σημαίνει ἀπόλυτον ἀμεροληψίαν, καθὼς ἐπίσης ὑπολογισμένην ἀποχὴν ἢ ὀρθολογικῶς ἐλεγχομένην ἀμεροληψίαν». Ἀκολουθῶν δὲ ἀναλύει τὴν διαφορὰν παρεμφερῶν ὅρων, ὡς: ἀπομονωτισμὸς, οὐδετερότης, οὐδετεροποίησις, ἀδέσμευτον, μονοπλευρισμὸς, μὴ εὐθυγράμμισις, μὴ ἐπέμβασις. «Ὁ «οὐδετερισμὸς» εἶναι στενότερα συνδεδεμένος πρὸς τὴν «μὴ εὐθυγράμμισιν» ἢ τὴν «μὴ ἐπέμβασιν» καί, ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου του, δυνατόν νὰ σημαίνει τὸ ἐν ἢ τὸ ἄλλο ἢ καὶ ἀμφότερα, ἀποτελεῖ δὲ τὴν ἑκφρασιν ἐφαρμογῆς τῆς πολιτικῆς τῆς «μὴ εὐθυγράμμισεως» ἢ «μὴ ἐπεμβάσεως».

2. Εἰς τὸ ἔργον τῆς τηλεγράφου «Νῆσος εἰς τὰ ἀνοικτὰ» (Μ α ρ γ κ α ν ί τ α Α ά σ κ ι) ὁ ὅρος οὐδετεροποίησις ἔχει νέαν θετικὴν σημασίαν: ἀκριβῶς τὴν καταστροφὴν μὲ μικρὰς συρρηκτὰς βόμβας τῶν περιοχῶν αἱ ὁποῖαι ἐνδιέφερον τὴν ἑτέραν μεγάλαν δυνάμιν πρὸς κατάληψιν. Ἐνθ' ἀν. G. S c h w a r z e n b e r g e r, σ. 143.

σχηματισμών¹ και τὸ ἀδιέξοδον ἐνὸς νέου πυρηνικοῦ πολέμου, ἰδίως μάλιστα ὅταν, ἀκόμη καὶ διὰ τὰ μεγάλα κράτη, ἡ ἐκλογή μεταξὺ εἰρήνης καὶ πολέμου ἔπαυσε νὰ ἀποτελῇ ἀπόλυτον προνόμιον τῶν κρατῶν τούτων. Τοιοῦτοτρόπως ὁ οὐδετερισμὸς ἀπετέλεσε μίαν θετικὴν πολιτικὴν διὰ τὰ νέα κράτη καὶ τὰ τῆς Κοινοπολιτείας ὑπὸ τὰ σύγχρονα δεδομένα. «Ὁ θετικὸς οὐδετερισμὸς» ἐφαρμόζεται κυρίως ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν τῶν πτωχῶν κρατῶν καὶ ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν τῶν πλουσίων κρατῶν»².

Ὁ οὐδετερισμὸς κατέστη διὰ τὰ νέα ἀνεξάρτητα κράτη ὅχι ὁ σκοπὸς ἀλλὰ τὸ μέσον διὰ τὴν ἐθνικὴν των ἐπιβίωσιν. Ἡ Συνδιάσκεψις τοῦ Bandoung ἐπετάχυνε τὴν διάδοσίν του³. Βεβαίως, οἱ Δυτικοὶ ἐξαρχακτῆρισαν τὸν οὐδετερισμὸν ὡς ἀντίθετον πρὸς τὴν πολιτικὴν ἠθικὴν καὶ προσεπάθησαν, ὅπως καὶ οἱ Ἀνατολικοί, νὰ προσεταιρισθοῦν τὰ κράτη ταῦτα. Ἐν τούτοις ἡ Εὐρώπη ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ καὶ ἐκείνη κράτη τὰ ὁποῖα παρουσιάσθησαν νὰ ἔχουν παρομοίας τάσεις, ἂν καὶ παρέμειναν εἰς τὰ πλαίσια τοῦ Δυτικοῦ Κόσμου. Ἡ διαφοροποίησις τῆς μορφῆς τῆς οὐδετερότητος τῶν εὐρωπαϊκῶν τούτων κρατῶν (Αὐστρία, Ἑλβετία, Σουηδία) εἶναι ἐμφανὴς καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι δὲν μετέσχον τῶν συνδιασκέψεων τῶν ἀδεσμεύτων. Τοῦτο δέ, διότι συνδέονται ἀμείσως ποικιλοτρόπως μὲ τὸν Δυτικὸν Κόσμον ἀλλὰ καὶ διὰ λόγους οἰκονομικοῦς, διότι αὗται εἶναι ἀνεπτυγμένα ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ νέα κράτη.

Ἡ δημιουργία τοῦ Τρίτου Κόσμου, εἰς τὸν ὁποῖον τὰ πλεῖστα τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας (τῶν μὴ περιλαμβανομένων εἰς τὰς Dominions) ἐνετάχθησαν, καὶ ἡ παράλληλος προσπάθεια πρὸς συγκρότησιν ἐνιαίου σχηματισμοῦ τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, συνετέλεσαν ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς διεθνoῦς ὀφείσεως καὶ τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως⁴. Ἡ Κοινοπολιτεία, ἀποτελουμένη ἐκ χωρῶν ποικίλων παραλλαγῶν τοποθετήσεως εἰς τὴν διεθνῇ ζωῇ, ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν πρὸς διατήρησιν καὶ ἐνίσχυσιν τῶν ὑφισταμένων ποικιλοτρόπων θεσμῶν μὲ τὴν Εὐρώπην διὰ τοῦ Ἡνωμ. Βασιλείου. Ἀποτέλεσμα τῶν ἀνωτέρω ὑπῆρξεν ἡ ἐνίσχυσις τῆς συνυπάρξεως, διὰ τῆς ἐνισχύσεως, ἐξ ὧν τῶν πλευρῶν, πάσης σχετικῆς προσπα-

1. Ἐνθ' ἀν. σ. 146. Μὲ διαίρεσιν ἀκόμη καὶ ἐντὸς τοῦ ἰδίου στρατοπέδου (EFTA-EOK). Κράτη εἰς τὴν περιφερειακὴν περιμέτρῳ τῆς Εὐρώπης ἡ οὐδέτερα ἠναγκάσθησαν νὰ προσχωρήσουν εἰς τοὺς συναφεῖς σχηματισμοὺς (Ἑλβετία - Ἑλλάς - Τουρκία - Φινλανδία).

2. Βλ. A. C o n t e, Bandoung, tournant de l'Histoire, Paris, σ. 290. Χρησιμοποιεῖται καὶ ἡ γραφὴ Bandung ἢ Bandoeng.

3. Βλ. A. C o n t e, ἔνθ' ἀν.

4. Βλ. F. P e r r o u x, La coexistence pacifique, Paris, 1959, 3 τόμοι.

θείας. Θα πρέπει σχετικώς να υπομνησθούν: η Κοινή Διακήρυξις περί 'Αφροπλισμού, εκδοθείσα υπό των ηγέτων της Κοινοπολιτείας την 17 Μαρτίου 1961 και υποβληθείσα εις τὰ 'Ηνωμένα Έθνη¹, η προσπάθεια μεσο-λαβήσεως κατά τὸ 1964 εἰς τὸν πόλεμον τοῦ Βιετνάμ, ὡς καί, κατά τὸ 1965, εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Νοτίου Ροδεσίας². Τὰ ἐθνικοαπελευθερωτικὰ κινήματα εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς κατηύθυνον τὰ νέα κράτη πρὸς τὸν οὐδετερισμόν, καὶ τοῦτο λόγω τῆς μικρᾶς ἰσχύος τῶν κρατῶν καὶ τῆς ἀνάγκης ἐνισχύσεως τόσο τῆς διεθνoῦς των θέσεως ὅσον καὶ τῆς ἀναπτύξεώς των.

Ὁ οὐδετερισμὸς κατώρθωσε νὰ δημιουργήσῃ κράτη διαδραματίζοντα ρόλον διαιτητῶν καὶ οὕτω νὰ ἀποφευχθῇ ἡ πόλωσις εἰς τὸν διεθνή πολιτικὸν στίβον. Κατώρθωσεν ἐπίσης, διὰ τῆς παρουσίας τῶν ἀδεσμεύτων, δηλαδή τοῦ Τρίτου Κόσμου, νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν τοῦ ΟΗΕ, αἱ ὁποῖαι μέχρι τοῦδε ἀπετέλουν ἐνίοτε ἀντικείμενον ἐρμηνείας συμφῶνως πρὸς τὰ συμφέροντα τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Διησφαλίσθη τοιοῦτοτρόπως ἡ προσπάθεια πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς παγίωσεως τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐρηκῆς συνυπάρξεως, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐνισχύσεως τῶν ἀρχῶν τοῦ ΟΗΕ.

Ἡδη ἡ Εὐρώπη, ἀναγεννηθεῖσα μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον, ἀφοῦ ἀπέτελεσε τὸ ἀντικείμενον διαμάχης τῶν δύο γιγάντων, ἐρρίφθη ὁμοῦ μετ' αὐτῶν εἰς τὸν ἀγῶνα πρὸς προσεταιρισμὸν τῶν ἀδεσμεύτων. Βεβαίως, εἰς τὸν ἀγῶνα εἶχεν ὡς πλεονεκτήματα τοὺς παλαιoὺς δεσμοὺς καὶ τὴν συνεπεσθεῖσαν πρόοδον εἰς τὰ ἀποικιακὰ ἔθνη, ἐνῶ, ὡς μειονεκτήματα, ἀκριδῶς τὸ ἀποικιακὸν παρελθόν της.

Οἱ ἀδέσμευτοι

Οἱ ἀδέσμευτοι, καὶ ἴαν, κατὰ τινας ἀπόψεις, δὲν ἔχουν οὐσιαστικὴν ἰσχύν, ἀπέκτησαν πάντως ἠθικὸν ἔαρος, με ἀποτέλεσμα νὰ ἐπηρεάζουν ἀποφασιστικῶς τὰς διεθνεῖς ἐξελίξεις³. Αἱ συνδιασκέψεις των καὶ ἡ σύγκλησις των ἀνὰ πᾶσαν ἐπιθυμητὴν στιγμήν ἀποδεικνύουν τὴν συνοχὴν τοῦ νέου αὐτοῦ κόσμου, μακρὰν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, ὃ ὁποῖος διεμόρφωσε νέαν κατάστασιν εἰς τὴν Διεθνή Κοινότητα. Ἡ μέχρι τοῦδε στάσις των, ὡς ὁμίλου, ὑπῆρξεν ὅμως μόνον ἀρνητικὴ: ἀντίδρασις εἰς πᾶσαν ἀποικιακὴν ἢ ἱμπεριαλιστικὴν ἐνέργειαν.

1. Βλ. κείμενον εἰς Ν τ ά ν κ α ν Σ ά ν τ υ ς, 'Η Σύγχρονος Κοινοπολιτεία, σ. 24.

2. Ὑπενθυμίζεται ὅτι ἡ ἀπασχόλησις τῆς Κοινοπολιτείας μετὰ τὸ θέμα τῆς Ν. Ροδεσίας ὑπεκινήθη ἀπὸ τὰ ἀφρικανικὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ἀνεμίχθησαν ἐνεργῶς εἰς τὴν διένεξιν Ἰνδίας - Πακιστάν διὰ τὸ Κασμίρ.

3. A. C o n t e, ἐνθ' ἀν.

Οι άδεσμευτοι από τής Συνδιασκέψεως του Bandoung και έντεθεν και, κυρίως, κατά τήν Συνδιάσκεψιν του Βελιγραδίου (1961) έσημείωσαν άγνοδον από άπόψεως διεθνοϋς ισχύος και έπετέλουν ρυθμιστικόν ρόλον εις τήν Διεθνή Κοινότητα.

Ο ρόλος των άδεσμεύτων και τó διεθνές των κύρος έχει όμως ήδη σήμερον περιορισθή σημαντικώς. Τοϋτο δέ όφείλεται εις τρεις κυρίως λόγους:

1) Τόν έντονον, σχεδόν άπόλυτον, ρυθμιστικόν ρόλον επί των διεθνών προβλημάτων, τόν όποϊον άσκούν αι Ένωμένοι Πολιτεϊαι και ή Σοβιετική Ένωσις, ως συνέδη κατά τάς προσφάτους πολεμικάς έπιχειρήσεις εις τήν Μέσην Άνατολήν.

2) Τήν εκδηλωθεΐσαν, εις τήν αύτήν ως άνω περίπτωσιν, πρόθεσιν των δύο Μεγάλων Δυνάμεων όπως άποφύγουν παραπέρα πολεμικάς έμπλοκάς πρòς επίλυσιν διεθνών προβλημάτων.

3) Τόν περιορισμόν του άριθμού και του κύρους των ήγετικών προσωποτήτων μεταξύ των άδεσμεύτων, καθώς και τής ένότητος των κρατών. Τοϋτο καθίσταται ιδιαιτέρως έμφανές μετά τήν διαφοροποίησιν τής Λαϊκής Κίνας έναντι τής Σοβιετικής Ένώσεως. Εις τó Bandoung, ή Λαϊκή Κίνα και ή Ένδονησία διεδραμάτισαν σημαντικόν ρόλον. Σήμερον, ή Λαϊκή Κίνα άποτελεϊ άπειλήν διά τά κράτη του όμίλου των άδεσμεύτων, ή δέ Ένδονησία δέν έπηρεάζει πλέον άποφασιστικώς τάς διεθνείς σχέσεις. Ο Παντίτ Νεχροϋ, ό όποϊος ύπήρξεν εις έκ των πρωταγωνιστών τής διαμορφώσεως του Τρίτου Κόσμου, δέν ύπάρχει πλέον, ή δέ διάδοχός του, όσονδήποτε ίκανή και έάν είναι, δέν έχει τó κύρος και τήν αύλην του.

Οι λοιποι πρωταγωνισται έχουν άπολέσει μέρος του κύρους των. Ός έκ τούτου έπιβεβαιούται ότι και αι προσωπικότητες έπηρεάζουν τάς διεθνείς εξέλιξεις και όχι μόνον ή έν γένει έξωτερική πολιτική των κρατών¹. Τά πλείστα των κρατών του Τρίτου Κόσμου άποφεύγουν τήν έμπλοκήν των εις διεθνείς διαμάχας, ως συνέδη προσφάτως με τόν πόλεμον Άράβων-Ίσραήλ. (Τά άφρικανικά κράτη, έξαιρουμένων των άραβικών, επί παραδείγματι δέν έλαβον θέσιν, τά δέ γαλλόφωνα έκ τούτων, παρά τήν πίεσιν τής Γαλλικής Κυβερνήσεως, δέν εϋθυγραμμίσθησαν πρòς τήν πολιτικήν τής τελευταίας επί του θέματος τούτου κατά τήν συζήτησίν του εις τόν ΟΗΕ). Ο περιορισμός τής διεθνοϋς ισχύος του Τρίτου Κόσμου ένισχύει τήν θέσιν τής Κοινοπολιτείας ως φορέως των άπόψεών του. Διά τοϋτο και ή σημασία τής ύπάρξεως και διατηρήσεως τής τελευταίας καθίσταται ιδιαιτέρως έντονος, άποτελούσης τήν γέφυραν μεταξύ άναπτυσσομένων και άνεπτυγμένων κρατών. Ο άποφασιστικός ρόλος των κρατών τής Κοινοπολιτείας, εις τήν εξέλιξιν τής πορείας του Τρίτου Κόσμου, ένισχύεται και από τήν άπόφασιν

---

1. Βλ. κατ. Κεφ. Ε'.

τῶν ἀφροασιατικῶν κρατῶν τῆς ὅπως μὴ μετάσχουν τῆς προταθείσης διὰ τὸ 1965 Συνδιασκέψεως κορυφῆς τῶν ἀδεσμεύτων εἰς Ἀλγέριον, ἣ ὁποία καὶ δὲν ἐπραγματοποιήθη τελικῶς.

Εἰς τὴν Εὐρώπῃν ὁ οὐδετερισμὸς ὅδεν εὖρε πεδῖον ἐφαρμογῆς, διότι τὰ πλεῖστα κράτη τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης μετέχουν συμμαχιῶν, καὶ εἰδικώτερον τοῦ NATO, ὅπως καὶ τὰ κράτη τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης τοῦ Συμφώνου τῆς Βαρσοβίας.

Ἡ Ἀγγλόφωνος καὶ Γαλλόφωνος Ἀφρικὴ ἀπετέλεσαν τὸ ἐπίκεντρον διαμορφώσεως τοῦ νέου τούτου ὁμίλου τῶν ἀδεσμεύτων, ὁ ὅποιος δὲν παρέλειψε νὰ τονίσῃ τὰς θέσεις του εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν καὶ ἰδίως κατὰ τὴν συμμετοχὴν τῶν κρατῶν του εἰς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς. Ἡ Κοινοπολιτεία ἐπηρεάσθη ἀμέσως ἐκ τῶν τάσεων τούτων, ἰδίως μάλιστα ἀπὸ τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κρατῶν τῆς. Ἡ ἡγετικὴ θέσις τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου περιωρίσθη εἰς τυπικὸν πολλὰκις ρόλον, ἐνῶ ἡ συλλογικὴ δύναμις, ἣ διαμορφωθείσα ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς Κοινοπολιτείας ἀπὸ τῶν ἀδεσμεύτων, μετέθεσε τὸ κέντρον βάρους εἰς ταύτην, ὥστε νὰ ἐπηρεάζεται ἐνίοτε ἀπὸ τὴν ἀφρικανικὴν πολιτικὴν.

Αἱ συνέπειαι διὰ τὴν Εὐρώπην

Ἡ μετατόπισις τοῦ κέντρου βάρους τῆς Κοινοπολιτείας παρατηρεῖται τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς συγκλήσεως τῆς Διασκέψεως τοῦ Μπαντούγγκ (1955) καὶ ἐντεῦθεν, ἣ ὁποία ἐκδηλοῦται διὰ τῆς ἐνισχύσεως τῆς διεθνoῦς θέσεως καὶ πρωτοβουλίας τῶν ἀσιατικῶν μελῶν τῆς (Πακιστάν, Ἰνδία, Κεϋλάνη). Οὕτω, ἣ δύναμις ἣ ὁποία εὐρίσκετο εἰς τὰ εὐρωπαϊκῆς προελεύσεως κράτη τῆς Κοινοπολιτείας (Λευκὴ Λέσχη: Ἡνωμένον Βασίλειον, Καναδᾶς, Αὐστράλια, Ν. Ζηλανδία, Ν. Ἀφρικὴ) μετατοπίζεται εἰς τὴν Ἀσίαν, διὰ νὰ μετατοπισθῇ ἐκ νέου θραδύτερον εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ἰδίως ἀπὸ τῆς ἀποχωρήσεως τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς ἐκ τῆς Κοινοπολιτείας (1961). Ἡ μετατόπισις αὕτη τοῦ κέντρου βάρους τῆς κοινοπολιτειακῆς ἰσχύος πρὸς τὴν ἀφρικανικὴν ἡπείρου ὀφείλεται εἰς τὴν σοβαρὰν διεύρυνσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀφρικανικῶν κρατῶν-μελῶν.

Τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον παραλλήλως διετήρησε τὰς εὐρωπαϊκὰς του θέσεις διὰ τοῦ Γιβραλτάρ, τῆς Μάλτας, τῆς Κύπρου (μερικῶς διὰ τῶν ὑπὸ τὴν πλήρη αὐτοῦ κυριαρχίαν θάσεων τῆς Ἐπισκοπῆς καὶ τῆς Δεκελείας) καί, ἐμμέσως, διὰ τῆς συμμετοχῆς του εἰς τοὺς εὐρωπαϊκοὺς ὀργανισμοὺς.

Ἡ Μάλτα, ἀνεξαρτοποιηθεῖσα, ἐξηκολούθησε διατηροῦσα τοὺς δεσμοὺς τῆς μετὰ τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον, ἀλλὰ καὶ τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα ἀσφαλείας τοῦ NATO. Ἐπὶ κυπριακοῦ ἐδάφους εὐρίσκονται βρεταννικαὶ βάσεις.

Τέλος, τὸ Γιβραλτάρ ἐλέγχεται ἀμέσως ὑπὸ τῆς Βρεταννίας. Μεσόγειος ¹ καὶ Νότιος Εὐρώπη εὐρίσκονται τοιοιτοτρόπως ὑπὸ βρεταννικὸν ἐλεγχον. Κατὰ συνέπειαν, ἡ Κοινοπολιτεία εἶναι φυσικὸν νὰ ἐπηρεάξῃ, διὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν της, τὰ εὐρωπαϊκὰ πράγματα.

Ἡ Ἰσπανία, παλαιὰ ἀποικιακὴ δύναμις, διεκδικεῖ δικαιώματα ἐπὶ τοῦ Γιβραλτάρ ἀπὸ μίαν ἄλλην ἀποικιακὴν δύναμιν: τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον. Τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον, μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἀπολύτου ἐλέγχου ἐπὶ τοῦ Σουέζ (μερικῶς διατηρεῖται διὰ τῶν θάσεων τῆς Κύπρου)², δὲν ἀναμένεται νὰ προβῇ εὐχερῶς εἰς περαιτέρω παραχωρήσεις, δεδομένου μάλιστα ὅτι καὶ εἰς πρόσφατον δημοψήφισμα οἱ κάτοικοι ἐτάχθησαν συντριπτικῶς ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς βρεταννικῆς κυριαρχίας.

Ἡ Κύπρος εἶναι τὸ ἕτερον, οὐσιαστικῶς, εὐρωπαϊκὸν τμήμα τῆς Κοινοπολιτείας, τὸ ὁποῖον ἀπέκτησεν ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τοὺς Βρεταννοὺς πρὸς ἐπιρροὴν εἰς τὴν Μέσην Ἀνατολήν, μετὰ τὴν ἀναγκαστικὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ Σουέζ³.

Ἡ Εὐρώπη ἡττάται ἐπανειλημμένως εἰς τὸν χώρον τῶν ἐν ἀναπτύξει λαῶν, ἀντιμετωπίζουσα τὴν πλειονοψηφίαν τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας, κυρίως εἰς τὴν Ἀφρικὴν. Εἰς τὴν Γκάνα (ἣτις περιῆλθεν εἰς τοὺς Ἰνδούς), εἰς τὸ Σουέζ, εἰς τὸ Κογκό, εἰς τὴν Κύπρον καὶ τὰς ἄλλας ἀποικίας, αἱ ὁποῖαι ἐπιδιώκουν τὴν ἀπόκτησιν ἀνεξαρτησίας, περιορίζεται ἡ ἀποικιακὴ πολιτικὴ τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον, λόγῳ οἰκονομικῶν καὶ στρατηγικῶν συμφερόντων, πιέζει ἐνίοτε πρὸς περιορισμὸν τῶν ἀξιώσεων τῶν ἀποικίων καὶ ἡ πολιτικὴ του εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὰς προσπάθειας τῶν ἀποικίων δι' ἀνεξαρτοποίησιν. Τοῦτο θεδαίως ζημιοῖ ἥθικῶς καὶ οὐσιαστικῶς τὰς εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις. Παραλλήλως ὅμως, οἰκονομικὰ αἷτια ἀναγκάζουν τὰς δυνάμεις ταύτας νὰ περιορίσουν τὰς δαπάνας των εἰς τὰς ὑπερποντίους περιοχὰς καὶ τοῦτο συντελεῖ εἰς τὴν ἀνάγκην παροχῆς ἀνεξαρτησίας. Οὕτω, ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις εἰς τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον, δεδομένης τῆς ὑπάρξεως τῆς Κοινοπολιτείας, ὁδηγεῖ τοῦτο εἰς ἀπαγχίστρωσιν ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἀποικίων του καὶ συμμετοχὴν τῶν τελευταίων εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν, εὐρύτερον διακρατικὸν πλαίσιον βρεταννικῆς προελεύσεως.

1. Félix Ponteil, La Méditerranée et les puissances depuis l'ouverture jusqu'à la nationalisation du canal de Suez, Paris, 1964.

2. Βλ. κατωτέρω, σ. 141.

3. Εἰς τὸ Statement on the Defence Estimates, 1965, καὶ εἰς σ. 16, ἀναφέρεται διὰ τὴν Μεσόγειον: «Αἱ μονάδες τῆς θάσεως τῆς ΡΑΦ εἰς Ἀκρωτήρι καὶ Λευκωσίαν διὰ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ CENTO περιλαμβάνουν πυρηνικὴν καθὼς καὶ συμβατικὴν ἰσχύν». Πρόκειται διὰ τὰς βρεταννικὰς δάσεις τῆς Κύπρου.

Ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Κοινοπολιτεία ἀποτελοῦν δύο ὁμίλους κρατῶν, οἱ ὁποῖοι ἀγωνίζονται, ἕκαστος μὲ τὰς μεθόδους του, διὰ τὴν ἐδραίωσιν τῆς εἰρήνης εἰς τὴν περιοχὴν του. Ἡ Κοινοπολιτεία ἀποτελεῖ τὸν δεσμὸν μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Τρίτου Κόσμου ¹ μὲ κυρίους φορεῖς τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον καὶ τὴν Κύπρον, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ ἐπίδρασις τῆς Κοινοπολιτείας εἶναι ἄμεσος εἰς τὴν Εὐρώπην, διότι, πέραν τῶν οἰκονομικῶν ἐπιπτώσεων, περιορίζει τὰς δυνατότητας συνεργασίας τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου αὐτοτελῶς μετὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν διακρατικῶν ὁργανώσεων καὶ ἐνισχύει ἀφ' ἑνὸς τὰς τάσεις τοῦ οὐδετερισμοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀφ' ἑτέρου τὴν ὕφεσιν διὰ τῆς συνυπάρξεως. Ἡ συνυπάρξις, πάλιν, ἐνισχύεται κυρίως ἐκ τῆς χαλαρᾶς συνδέσεως τῶν κρατῶν, διότι μονολιθικαὶ διακρατικαὶ συγκροτήσεις δημιουργοῦν κινδύνους ὡς πρὸς τὴν ἐδραίωσιν τῆς εἰρήνης.

Κατὰ συνέπειαν, ἡ Κοινοπολιτεία ἐπιδρᾷ ἀνασχετικῶς ἔναντι τῶν τάσεων ὁλοκληρώσεως εἰς θάλασσαν καὶ πλάτος τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐνοποιήσεως, συνετέλεσεν ὁμῶς εἰς τὴν ἱδρυσαμένην δεσμὸν μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Τρίτου Κόσμου, ὡς ἐπίσης καὶ τὸν περιορισμὸν τοῦ ψυχροῦ πολέμου, τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἀδεσμεύτων νέων κρατῶν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν προσπαθειῶν πρὸς παγίωσιν τῆς εἰρήνης.

4. Ἡ Κοινοπολιτεία ἔναντι τῆς Εὐρώπης

Τὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας καὶ ἡ πολιτικὴ των ἔναντι τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἐνοποιήσεως

Τὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας δὲν ἀντέδρασαν εὐθέως ἔναντι τῶν προσπαθειῶν πρὸς ἐνοποίησιν τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν καὶ τοῦτο διότι δὲν ὑπῆρξεν ἄμεσον ἐνδιαφέρον. Τοῦναντίον ἐπεδίωξαν πολλὰ ἐξ αὐτῶν τὴν συνεργασίαν μετὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν ὁργανισμῶν, κυρίως τὴν Κοινὴν Ἀγοράν ², καὶ ἐπέδρασαν ἀποφασιστικῶς ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου ὡς πρὸς τὴν οἰκασθῆποτε μορφῆς συμμετοχῆς του εἰς τοὺς εὐρωπαϊκοὺς ὁργανισμοὺς καὶ ἰδίως τὴν Κοινὴν Ἀγοράν.

Τὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας δύνανται ἀκόμη γὰ διαιρεθοῦν εἰς δύο ὁμάδας: τὰ ἀνεπτυγμένα καὶ τὰ ὑπὸ ἀνάπτυξιν. Τὰ ἀνεπτυγμένα κράτη, δεδομένων τῶν ἤδη ὑφισταμένων διευκολύνσεων καὶ συμφωνιῶν μεταξὺ τῶν

---

1. M a r c B o n n e f o u s, Europe et Tiers Monde, Leiden, 1961.

2. Ἐνίοτε ἡ συνεργασία ὑπὸ ἀνάπτυξιν κρατῶν μετὰ κρατῶν ἢ ὁμίλων κρατῶν ὑψηλοτέρου ἐπιπέδου ἀναπτύξεως ὑποβοηθεῖ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πρώτων ἐκ τῶν συνεργαζομένων. Ἀντιθέτως συνεργασία κρατῶν ὑπὸ ἀνάπτυξιν μόνον μεταξὺ τῶν δὲν παρουσιάζει σοβαρὰ πλεονεκτήματα δι' αὐτά.

κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας, δὲν θὰ ἀνταμετώπιζον μὲ συμπάθειαν τὴν εἴσο-
δον ἢ σύνδεσιν των μὲ ἐν ἰσχυρὸν οἰκονομικὸν συγκρότημα, ὡς ἡ Κοινὴ Ἀ-
γορά, τὸ ὁποῖον θὰ ἐνίσχυεν ἴσως τὸν εἰς θάρος των ἀνταγωνισμόν¹. Τὰ
κράτη ταῦτα εἶναι αἱ πρώην Κτήσεις («Λευκὴ Λέσχη»). Τοῦναντίον, τὰ
ὑπὸ ἀνάπτυξιν κράτη θὰ ἐπεθύμουν τὴν σύνδεσιν των μὲ τὴν ἀνεπτυγμένην
περιοχὴν τῶν Ἐξ 2 τόσον διότι θὰ διηυρύνετο ἡ ἀγορὰ τῶν προϊόντων των,
ὅσον καὶ διότι θὰ ἐβελτιούτο ἡ οἰκονομία των. Πολλὰ ὅμως ἀπὸ τὰ νέα κρά-
τη τῆς Κοινοπολιτείας παρουσιάσθησαν διστακτικὰ, ὅν καὶ ἐξεδήλωσαν ἐπι-
θυμίαν συνδέσεώς των μὲ τὴν Κοινὴν Ἀγοράν, διότι ἀνταμετώπισαν ἀφ' ἑνὸς
μὲν τοὺς ἀπωτέρους πολιτικοὺς σκοποὺς τῆς Κοινότητος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν
ἐξ ἀνατολῶν προπαγάνδαν περὶ «νεοαποικισμού».

Ἡ πῖσις τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας, διὰ διαφόρους λόγους ὅφ'
ἐκάστου, πρὸς τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον, ἀποτελεῖ τὴν κυριωτέραν ἔμμεσον
ἐπίδρασιν τῆς ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐνοποιήσεως. Ἡ σημαντικωτέρα αἰτία διὰ
τὸ veto τοῦ Προέδρου Ντέ Γκώλλ, ἐν σχέσει πρὸς τὴν συμμετοχὴν τοῦ Ἑ-
νωμένου Βασιλείου, εἶναι πολὺ πιθανὸν νὰ ὀπῆρξεν ἡ Κοινοπολιτεία, διότι,
διὰ τῆς συνδέσεως τῆς τελευταίας μὲ τὴν Κοινὴν Ἀγοράν, ἐθίγοντο τὰ πο-
λιτικὰ καὶ οἰκονομικὰ συμφέροντα τῶν γαλλοφώνων κρατῶν. Ἡ Κοινὴ Ἀ-
γορά, πέραν τῶν οἰκονομικῶν δεσμῶν, ἔχει διαμορφώσει ὁπωσδήποτε καὶ
μίαν πολιτικὴν, ἔστω καὶ περιορισμένην σφαῖραν ἐπιρροῆς, κυρίως ἀπὸ γαλ-
λικῆς πλευρᾶς, πρὸς τὰς γαλλοφώνους πρώην ἀποικίας τῶν κρατῶν τῆς Κοι-
νότητος. Ἡ δημιουργία καὶ ἐτέρας σφαίρας ἐπιρροῆς ἐντὸς τῆς Κοινότητος,
διὰ τῆς εἰσόδου τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου μετὰ τῆς ἀγγλοφώνου Κοινοπο-
λιτείας, θὰ περιώριζε τὴν γαλλικὴν θέσιν καὶ θὰ ἐδημιούργει νέαν ἰσορρο-
πίαν ἐντὸς τῆς Κοινότητος, μὲ ἀπροδλέπτους συνεπείας διὰ τὰ ἤδη μέλη τῆς
τελευταίας καί, ἰδίως, τὴν ἡγετικὴν θέσιν τῆς Γαλλίας ἐντὸς ταύτης. Πέ-
ραν ὅμως τοῦ ἐπηρεασμοῦ τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου ἐκ τῆς Κοινοπολιτείας
διὰ τὴν εἴσοδον ἢ σύνδεσιν του μὲ τὴν Κοινὴν Ἀγοράν, ἡ μὴ συμμετοχὴ του
εἰς τὴν τελευταίαν προσκάλεσε τὴν μὴ συμμετοχὴν καὶ τῶν σκανδιναβικῶν
κρατῶν, τὰ ὁποῖα ἀκολουθοῦν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ὁμοίαν πρὸς τὴν βρε-
τανικὴν πολιτικὴν, δεδομένου μάλιστα ὅτι συνδέονται μετὰ τοῦ Ἑνωμένου
Βασιλείου καὶ διὰ τῆς ΕΕΤΑ.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἀνωτέρω, ὀφίσταται ὁ ἀνταγωνισμὸς διὰ τὸν προσε-
ταιρισμὸν τῶν ἀναπτυσσομένων κρατῶν, ὥστε ἡ τυχὸν ἐγκατάλειψις τῆς
Κοινοπολιτείας ὑπὸ τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου, ἐδραζομένης ἐπὶ παγκοσμίου

---

1. Ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν ἡ ΕΟΚ δὲν ἐξεδήλωσεν ἐνδιαφέρον διὰ μίαν
τοιαύτην λύσιν.

2. Βάσει τῆς ἀρχῆς καθ' ἣν ἡ συνεργασία τῶν ἀναπτυσσομένων ἐθνικῶν
οἰκονομιῶν μετὰ τῶν ἤδη ἀνεπτυγμένων ἀποτελεῖ σημαντικὸν παράγοντα βελτιώ-
σεως τῶν πρώτων.

θάσεως και προσδιαζούσης εις την «νησιωτικήν» πολιτικήν του Ἡνωμένου Βασιλείου, θὰ ἀπετέλει πλήγμα ἔναντι τῆς διεθνoῦς θέσεως τῆς Βρεταννίας και θὰ ἐνίσχυε τὴν γαλλόφωνον ομάδα κρατῶν ἐντὸς τῆς Διεθνoῦς Κοινοτήτος, κατὰ συνέπειαν δὲ και τὴν γαλλικὴν θέσιν ἐντὸς τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς.

Τοιοτοτρόπως, ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν ἰσχυρῶν διὰ τὴν διεύρυνσιν τῆς σφαίρας ἐπιρροῆς των ¹ ἐπεξετάθη εἰς τὰ ἑκτὸς τῆς Εὐρώπης κράτη, με ἀποτέλεσμα νὰ μεταφερθῇ και τὸ ἐπίκεντρον τοῦ ψυχροῦ πολέμου εἰς τὰς ἄλλας ἡπείρους και κυρίως τὴν Ἀφρικὴν, ὅπου ἡ πληθὺς τῶν κρατῶν, ἡ ἀνάγκη ἐνισχύσεως τῆς ἀναπτύξεως και αἱ πλουτοπαράγωγικαί πηγαὶ ἀποτελοῦν πόλον ἑλξεως διὰ τοὺς ἰσχυροὺς.

Τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη διέκριντο ἀνέκαθεν με συμπάθειαν ἔναντι τῶν ἀναπτυσσόμενων κρατῶν, ἐπεδίωξαν τὴν συνεργασίαν μετὰ τούτων και ἐνίσχυσαν πᾶσαν προσπάθειάν των, ὀλικῶς και ἡθικῶς. Πολλὰκις ὅμως αἱ προθέσεις ἐνίων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν δὲν ἦσαν ἀπολύτως εἰλικρινεῖς και προεκλήθη δυσπιστία μεταξὺ τῶν νέων κρατῶν, τὰ ὁποῖα ἐπεδίωξαν τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν τοῦ ΟΗΕ εἰς τὴν πράξιν. Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς ἡ διεθνὴς ἡθικὴ τάξις ἐνισχύθη και ἡ προσπάθεια τῶν νέων κρατῶν νὰ ἐπιβληθοῦν ἡθικῶς, ὅτι ἐν σχέσει πρὸς τὰς Μεγάλας Δυνάμεις δὲν διαθέτουν ὀλικὴν ἰσχύν, ἐκαρποφόρησεν ὥστε νὰ ἐλπίζεται ὅτι τὸ Δίκαιον θὰ κατισχύσῃ τῆς ὀλικῆς δυνάμεως. Ἡ παρουσία μεγάλου ἀριθμοῦ κρατῶν και ἡ προσφάτως ἀποκτηθεῖσα ὑπὸ πολλῶν ἐκ τούτων ἀνεξαρτησία των δὲν τὰ ἡμπόδισε νὰ μετᾶσχουν τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν και συγχρόνως, διὰ τῆς μέσῃ τούτων προσπαθείας προδολῆς των, νὰ ἐνισχύσουν ἐμμέσως και τοὺς ὀργανισμοὺς. Προσέτι, ἡ συμμετοχὴ των αὐτῶν, ἀκριβῶς λόγῳ τοῦ προσφάτου τῆς ἀνεξαρτησίας των, δὲν παρούσατε δυσχερείας και ὡς πρὸς τὴν ὀργάνωσιν διακρατικῶν ὀμίλων, ὅπως τῶν ἀδεσμεύτων, τοῦ Ὄργανισμοῦ Ἀφρικανικῆς Ἑνότητος ² και ἄλλων. Τὸ γεγονὸς τοῦτο θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποτελέσῃ παράδειγμα διὰ τὴν ἐνιστάνουσαν συγχρότησιν τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, ἔστω και δι' ἀμοιβαίων ὀποχωρήσεων, καθ' ὅσον ἡ διαλλακτικὴ διπλωματία ἀποτελεῖ τὴν νέαν μορφήν σχέσεων μεταξὺ τῶν κρατῶν, χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνει ὅτι δὲν τονίζεται ἡ κυριαρχία ἢ ἡ ἀνεξαρτησία των.

---

1. «Αἱ ζῶναι (ἢ σφαῖραι) ἐπιρροῆς ἀποτελοῦν φαινόμενον ἡμιοικιακῆς μορφῆς και ἀποσκοποῦν εἰς τὴν παρακώλυσιν τῆς ἐπικρατήσεως ἐνὸς κράτους και τὴν αὐξήσιν τῆς ἰσχύος (πολιτικῆς, στρατιωτικῆς και ὀικονομικῆς) τῶν μεγάλων κρατῶν εἰς βάρος τῶν ἀσθενεστέρων. Αἱ ζῶναι ἐπιρροῆς ἀποτελοῦν προῖδν τῆς ἀνίσου πολιτιστικῆς διαπαιδαγωγήσεως τῶν λαῶν, ἥτις δὲν εἶναι πάντοτε τυχαία». (Π. Σ τ α μ α τ ι ἄ δ η, Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν και τὴν Ψυχολογίαν τῶν Σχέσεων μεταξὺ Λαῶν, Ἀθῆναι, πολυγραφημένον).

2. B. B o u t r o s - G h a l i, The Addis Ababa Charter, International Conciliation, 1964.

Τὸ ἀποικιακὸν σύστημα ἀπετέλεσε καὶ φορέα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἡ εὐνοϊκὴ ἐπίδρασις τῶν ἀποικιακῶν δυνάμεων ἐπὶ τῶν καθυστερημένων περιοχῶν ὑπῆρξεν ἀποφασιστικὴ. Ἄν λάβωμεν ὡς παράδειγμα τὸ ἀφρικανικὸν τμήμα τῆς Κοινοπολιτείας, τὸ ὁποῖον καὶ δεσπόζει αὐτῆς ἀπὸ ἀπόψεως ὄγκου καὶ ἀριθμοῦ κρατῶν, ἡ προσφορὰ τῆς Εὐρώπης εἰς τὸ τμήμα αὐτό, ὅπως καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἀποικίας τῆς Κοινοπολιτείας, ἦτο ὅ,τι καλλίτερον, ἀλλὰ, δυστυχῶς, καὶ ὅ,τι χειρότερον ἦτο δυνατόν νὰ προσφέρῃ αὕτη¹. Ἐδημιουργήθη οὕτω μία κατάστασις, ἡ ὁποία δὲν ἦτο εὐκόλουν νὰ διευθετηθῇ καὶ ἡ ὁποία οὕτω παραμένει πλήρης ἀλύτων προβλημάτων². Τὸ εὐρωπαϊκὸν πρόβλημα τῶν σχέσεων τῶν «Ἑξ» πρὸς τοὺς «Ἑπτὰ» λαμβάνει διεθνεῖς διαστάσεις καὶ ἐπηρεάζει ἀμέσως τὴν Κοινοπολιτείαν, ἡ ὁποία τίθεται οὕτω ἀντιμέτωπος τῶν γαλλοφώνων κρατῶν, διότι ἡ ὑφισταμένη δυτικοευρωπαϊκὴ διαίρεσις διευρύνει τὴν θάσιν τῆς με σοδαφᾶς συνεπείας ἐπὶ τοῦ μέλλοντος τῶν κρατῶν τῶν δύο ὁμίλων (Κοινοπολιτείας—γαλλοφώνων κρατῶν). Ἡ ὑφισταμένη σήμερον διαίρεσις γαλλοφώνων καὶ ἀγγλοφώνων³, λαμβάνουσα εἰς τὴν μάζαν καὶ με ἔντονον ἀνταγωνισμὸν εἰς τὴν κορυφὴν πρὸς ἐπιβολήν, καλὸν θὰ ἦτο νὰ μὴ λάβῃ περαιτέρω διαστάσεις, διότι θὰ ἀπέβαινε τόσον εἰς βάρος τῆς Εὐρώπης ὅσον καὶ τῶν νέων κρατῶν τῆς Ἀφρικῆς, κυρίως.

Πέραν ὅμως τῶν ἀνωτέρω δυσχερειῶν, ὑφίστανται καὶ ἐξ ἀντικειμένου προβλήματα μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Κοινοπολιτείας. Ἐν τούτων εἶναι τὸ γεγονός ὅτι αἱ ὑφιστάμεναι διεθνεῖς πολιτικαὶ διαιρέσεις θέτουν τὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας ἀμέσως ἀντιμέτωπα πρὸς ἄλλα, ἕνεκα τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων. Ἡδὴ ἡ προσπάθεια τοῦ Ὁργανισμοῦ Ἀφρικανικῆς Ἐνότητος καὶ τὸ σύνθημα «ἡ Ἀφρικὴ εἰς τοὺς Ἀφρικανούς»⁴ ἀποτελοῦν ἐν θετικὸν ὅγμα διὰ νὰ μὴ καταστῇ ἡ Κοινοπολιτεία φορεὺς τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων καὶ τῶν ἐκτὸς ταύτης Δυνάμεων εἰς τὴν Ἀφρικὴν. Ἄλλο σημαντικὸν πρόβλημα εἶναι ἡ παροχὴ αὐτοκυβερνήσεως καί, ἐν συνεχείᾳ, ἀνεξαρτησίας εἰς ἀποικίας, ὅπου ὁ λαὸς ἀφ' ἑνὸς μὲν δὲν εἶναι προητοιμασμένος ἐπαρκῶς διὰ τοῦτο, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ παροχὴ αὕτη δὲν εἶναι προῖον ἐξαναγκασμοῦ, διὰ τῆς ἀσκήσεως βίας ὑπὸ τοῦ λαοῦ,

1. Βλ. Γ. Μιχαηλίδου - Νουάρο, Τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, Ἀθήναι, 1962, σ. 13.

2. Βλ. Alan B o o t h, Christians and Power Politics, σ. 91, 93.

3. Βλ. ἀν. σ. 101, Ἀγγλόφωνος - Γαλλόφωνος Ἀφρικὴ.

4. Βλ. C. L e g u m, Pan-Africanism: A short Political Guide, London, 1962.

ιδίως διὰ περιοχὰς ὑπὸ κηδεμονίαν, ὅπου ἐφημερίσθη ἡ Διακήρυξις τοῦ ΟΗΕ¹. Καὶ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς, ἡ μὴ προετοιμασία τοῦ ἰθαγενοῦς πληθυσμοῦ ἀποτελεῖ ἓν ἀκόμη μειονέκτημα τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων. Οὕτω πολλὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας ἀπέκπησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των σταδιακῶς, χωρὶς νὰ προσφύγουν εἰς τὴν βίαν. Ἐν ἀκόμῃ αἷτιον τῆς δημιουργίας προβλημάτων ὑπὸ τῆς διοικήσεως τῶν ἀποίκων εἶναι ὅτι τὰ διαμορφωθέντα ὑπὸ τούτων κράτη δὲν ἔχουν οἰκονομικὴ ἐνότητα καὶ τὰ σύνορα των δὲν ἐχαράχθησαν βάσει φυλετικῶν, γλωσσικῶν, ἐθνολογικῶν, γεωγραφικῶν ἢ ἄλλων κριτηρίων. Οὕτω σήμερον, τρία ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα διεθνῆ προβλήματα (Κύπρος, Κασμίρ, Ν. Ρωδεσία) εἶναι ἀποτέλεσμα τοιαύτης ἀτελοῦς προετοιμασίας. Ἐνῷ μὲ περισσὴν εὐχέρειαν αἱ σημεριναὶ ἀνεξάρτητοι χῶραι τῆς Κοινοπολιτείας κατέστησαν ἀποικία: πρὸ πολλῶν ἐτῶν, ἀκολούθως προέκυψαν δυσχέρειαι διὰ τὴν παροχὴν ἀνεξαρτησίας εἰς ταύτας.

Παρὰ τὰς ἀτελείας ὅμως αὐτὰς καὶ τὰς ἀδυναμίας των, τὰ νέα κράτη προσεπάθησαν νὰ χαράξουν ἰδίαν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν, ὠθούμενα κυρίως ἀπὸ τὰ παλαιότερα ἀνεξαρτοποιηθέντα ἀραβικά κράτη. Ἀρχικῶς, ἐν συνεργασίᾳ, τὰ νέα κράτη τῆς Κοινοπολιτείας καὶ τὰ προελθόντα ἐπίσης διὰ τῆς παροχῆς ἀνεξαρτησίας ἐκ μέρους ἄλλων εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, καθὼς καὶ ἄλλα μικρὰ κράτη τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς συνῆλθον εἰς Μπαντούγγα τῆς Ἰνδονησίας τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1955, πρὸς χάραξιν κοινῆς πολιτικῆς². Οὕτω, παρὰ τὰς ἐκδηλωθείσας ποικίλας τάσεις, ἡ Συνδιάσκεψις κατέληξεν εἰς τὴν ἀνάγκην: ἐνισχύσεως τῆς πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς συνεργασίας τῶν μετασχόντων κρατῶν, τῆς ἐφαρμογῆς τῆς αὐτοδιαθέσεως καὶ τῆς ἀντιδράσεως πρὸς τὸν ἀποικισμόν (colonialism)³. Ἦτο ἡ πρώτη κίνησις πρὸς δημιουργίαν ομάδος ἀδεσμεύτων, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησεν ἡ Συνδιάσκεψις τοῦ 1958 εἰς Accra⁴. Τὸ 1961 τὰ κράτη τῆς Καζαμπλάνκα προσεπάθησαν νὰ δημιουργήσουν ἓνα μικρὸν ὅμιλον, παραλλήλως πρὸς τὸν «Ἀραβικὸν Σύνδεσμον» (1945). Μεταξὺ τούτων σημαντικὴν πρωτοδοσίαν

1. Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples, 14 Dec. 1960, εἰς From Dependence to Freedom, UNO, New York.

2. Μετέσχεν ὡς παρατηρητῆς καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Μακάριος, ἃν καὶ ἡ Κύπρος δὲν εἶχε καταστῆ εἰσέτι ἀνεξάρτητος. Βλ. F. Elliott καὶ M. Summerskill, A Dictionary of Politics, σ. 10.

3. Βλ. A. Conte, Bandoung, tournant de l'Histoire, Paris, 1965.

4. Ἀλγέριον, Γκάνα, Γουϊνέα, Μαλί, Μαρόκον καὶ Ἑνωμένη Ἀραβικὴ Δημοκρατία.

ανέλαβεν ἔν μέλος τῆς Κοινοπολιτείας: ἡ Γκάνα. Ὡς ἀντίρροπον σχῆμα θὰ πρέπει νὰ θεωρηθοῦν τὰ κράτη τῆς Μονρόβια¹, τὰ ὁποῖα τὸν Μάϊον τοῦ 1961, ὀλίγους μῆνας βραδύτερον ἀπὸ τὴν Συνδιάσκεψιν τῆς Καζαμπλάνκα, διεμόρφωσαν εὐρὺν ὁμίλον κρατῶν, ὅπου καὶ πάλιν συναντῶνται κράτη τῆς Κοινοπολιτείας, ἃν καὶ ἔδῳ τὴν πλειονοψηφίαν κατέχουν πρῶην γαλλικαὶ ἀποικίαι. Ἡ Συνδιάσκεψις τῆς Μονρόβια ἀπετέλεσε τὴν θάσιν διὰ τὴν σύστασιν τοῦ Ὁργανισμοῦ Ἀφρικανικῆς Ἐνότητος, τὸν Μάϊον τοῦ 1963 εἰς Ἀδδῖς Ἀμπέμπα. Ὅλαι αἱ τάσεις καὶ αἱ προσπάθειαι εἶχον ὡς ἔμμεσον ἐπιδίωξιν τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἀντιθέσεως πρὸς τὸν ἀποικισμὸν καὶ τὸν τονισμὸν τῆς ἀδεσμεύτου θέσεως τῶν κρατῶν τούτων. Μὲ πρωτοβουλίαν τῆς Γιουγκοσλαβίας, τὸν Σεπτέμβριον 1961, συνήλθεν εἰς Βελιγράδιον ἡ πρώτη Συνδιάσκεψις ἀδεσμεύτων, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησαν καὶ ἄλλαι μικροτέρας σημασίας. Εἶνα: ἀξιοσημείωτον τὸ γεγονός ὅτι εὐρωπαϊκὰ κράτη, ὡς ἡ Σουηδία, ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ἑλβετία, ἐπειδὴ ἡ οὐδετερότης των εἶναι διαφόρου μορφῆς, δὲν παρέστησαν, ἐνῶ παρέστησαν κράτη τῆς Κοινοπολιτείας, τὰ ὁποῖα δὲν ἀδεσμεύθησαν ἀπὸ τὴν συμμετοχὴν των εἰς τὰς συμμαχίας τοῦ CENTO (Πακιστάν) ἢ τοῦ SEATO. Τοιουτοτρόπως, ἐξ ὧν τῶν κοινοπολιτειακῶν κρατῶν, αἱ λευκαὶ πρῶην «κτήσεις» δὲν μετέσχον τοῦ ὁμίλου τῶν ἀδεσμεύτων², εἰς τὸν ὁποῖον δύο κράτη τῆς Κοινοπολιτείας καὶ πάλιν, ἡ Ἰνδία καὶ ἡ Γκάνα, ἀνέλαβον τότε πρωτοβουλίαν, ὁμοῦ μετὰ τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ τῆς Ἡνωμένης Ἀραβικῆς Δημοκρατίας.

Τὰ ἀδέσμευτα κράτη καὶ αἱ ἐναπομείναναι ἀποικίαι εὗρον τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Ἀνατολικοῦ Συνασπισμοῦ, ὃ ὁποῖος παρουσιάσθη ὡς ὑπερασπιστὴς τῶν καταπιεζομένων λαῶν τῶν ἀποικιῶν καὶ ὃ ὁποῖος ὅμως δὲν ἀντεμετώπιζε φυλετικὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα συνεδέθησαν μὲ τὸν ἀποικισμὸν ἀπὸ τὸν ἰθαγενῆ ἑγχρωμον πληθυσμόν. Τοιουτοτρόπως ἡ ἰδεολογικὴ τοποθέτησις ἀπέκλινε πρὸς Ἀνατολὰς, ἰδίως εἰς τὰς ἀφρικανικὰς μάζας τῆς Κοινοπολιτείας, ἡ ὁποία διήλθεν ἄλλεπαλλήλους κρίσεις. Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς των, οἱ λαοὶ τῶν πλείστων ἐκ τῶν ἀδεσμεύτων κρατῶν ἔχουν πεῖραν

1. Οὕτω ὀνομάζεται ἡ ὁμάς 19 κρατῶν ἡ ὁποία συνήλθε τὸ 1961 εἰς Λιβερίαν μὲ συμμετοχὴν ἀγγλοφώνων καὶ γαλλοφώνων κρατῶν τῆς Ἀφρικῆς.

2. Ὁ χαρακτηρισμὸς μιᾶς χώρας ὡς ἀδεσμεύτου δὲν εἶναι εὐχερὴς. Συμφώνως πρὸς τὴν προπαρασκευαστικὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ Καΐρου (διὰ τὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ Βελιγραδίου 1961): «Μία χώρα μὴ εὐθυγραμμισμένη (non-aligned), διὰ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς τοιαύτη, ὀφείλει: νὰ τηρῇ ἀνεξάρτητον πολιτικὴν, βασιζομένην ἐπὶ τῆς εἰρηνικῆς συνυπόθεσιν, νὰ μὴ μετέχῃ εἰς πολυμερεῖς συμμαχίας νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς φιλελευθέρους κινήσεις καὶ κινήσεις ἀνεξαρτησίας, νὰ μὴ μετέχῃ διμερῶν συμμαχιῶν μὲ Δυνάμεις ἐκ τῶν συνασπισμῶν καὶ νὰ μὴ ἔχῃ ξένας βάσεις ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς». Τὸ τελευταῖον προφανῶς δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν διὰ τὴν Κύπρον.

τοῦ δυτικοῦ τύπου ἀποικισμοῦ, χωρίς νὰ ὑποστοῦν τὴν διάφορον μορφήν ἐπεκτατισμοῦ τοῦ Ἀνατολικοῦ Συνασπισμοῦ, ὡς ἐξεδηλώθη εἰς Οὐγγαρίαν καὶ ἄλλαχοῦ. Παράλληλως, αἱ Ἠνωμένα Πολιτεῖαι, διὰ τῶν συμμαχιῶν των μετὰ τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην, καὶ κυρίως τὴν Πορτογαλίαν, καὶ μετὰ τὰς στάσεις των ἐναντὶ τῶν φυλετικῶν διακρίσεων, συνετάχθησαν ὁμοῦ μετὰ τὰς εὐρωπαϊκὰς ἀποικιακὰς δυνάμεις. Οὕτω, τὸ ἔδαφος ἦτο φυσικὸν νὰ καταστῇ πρόσφορον διὰ τὸν ἀνατολικὸν συνασπισμόν. Εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν πολὺ-πλοκὸν διαμάχην ὠρισμένα μικρὰ κράτη διεδραμάτισαν σημαίνοντα ρόλον καὶ παρουσίασαν πολιτικὴν πράγματι ἀδέσμευτον καὶ μάλιστα ὑπὸ λίαν δυσμενεῖς συνθήκας, αἱ ὁποῖαι δὲν τοὺς παρεῖχον εὐχέρειαν κινήσεως. Μεταξὺ τούτων θὰ πρέπει νὰ συμπεριλάβωμεν καὶ τὴν Κύπρον.

5. Ἡ ἰδιάζουσα θέσις τῆς Κύπρου εἰς τὰς σχέσεις Εὐρώπης - Κοινοπολιτείας

Τὸ ἱστορικόν

Ἡ Κύπρος ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον εἰς τὸ διεθνὲς προσκήνιον ἕκαστα τὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ Μπαντόνγκ 1955, ὅπου ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος παρεκκολουθεῖ τὰς ἐργασίας ὡς παρατηρητής.

Τυπικῶς ἡ Κύπρος ὡς «Δημοκρατία ἀνεξάρτητος καὶ κυρίαρχος»¹ συνεστήθη τὴν 16ην Αὐγούστου τοῦ 1960. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο προήλθε μετὰ μακρὰς διαπραγματεύσεις, πιέσεις, παραχωρήσεις καὶ συμβιβασμούς. Ἡ Κύπρος, καταστάσα ἀνεξάρτητος, παρεχώρησε πρὸς τὸ Ἠνωμένον Βασίλειον στρατιωτικὰς βάσεις εἰς Λεκέλειαν καὶ Ἐπισκοπήν, ὡς καὶ συναφεῖς διευκολύνσεις. Τὸ γεγονός τοῦτο, ὡς καὶ ἡ γειτνίασίς της πρὸς τὴν Τουρκίαν, δὲν τὴν ἠμπόδισαν νὰ ἀκολουθήσῃ «πολιτικὴν ἔσθιν φιλίας», ὡς ἐδήλωσεν ὁ ἐκλεγείς Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος, καὶ περιελήφθη de facto εἰς τὸν ὅμιλον τῶν ἀδεσμεύτων κρατῶν.

Ἡ εἴσοδος τῆς Κύπρου εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν σημειοῦται εἰς μίαν ἀποφασιστικὴν καμπὴν τῆς τελευταίας: μετὰ δισταγμούς, ἀποφασίζεται ἡ ἀριθμητικὴ διεύρυνσις τῶν μελῶν καὶ κατὰ τὴν ἐτησίαν Συνδιάσκεψιν τῆς Κοινοπολιτείας τοῦ 1961 εἰς Λονδίνον (8 Μαρτίου) ἡ Κυπριακὴ Δημοκρατία ἐγένετο ἐπίσημως δεκτὴ (13 Μαρτίου), ἐνῶ κατὰ τὴν αὐτὴν Συνδιάσκεψιν ἀπεχώρει, ἐξαναγκασθεῖσα εἰς τοῦτο, ἡ Νοτιοαφρικανικὴ Ἑνωσις².

1. Ἄρθρον 1 τοῦ Συντάγματος τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας.

2. Ἡ Νοτιοαφρικανικὴ Ἑνωσις κατὰ τὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ 1961 κατέστη ἀντικείμενον σφοδρᾶς κριτικῆς ἐκ μέρους τῶν ἐγχρόμων κρατῶν καὶ κυρίως τῆς ἀφρικανικῆς ὁμάδος, ἐνεκα τῆς ἐφαρμοζομένης εἰς αὐτὴν πολιτικῆς φυλετικῶν διακρίσεων (apartheid) καὶ ἐξηναγκάσθη εἰς ἀποχώρησιν.

Ἡ εἴσοδος τῆς Κύπρου εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν συνήντησε πολλές δυσχερείας καὶ ἀντιδράσεις ἀπὸ κυπριακῆς πλευρᾶς.

Ἀπὸ τῆς διαμορφώσεώς της εἰς ἀνεξάρτητον κράτος ἡ Δημοκρατία τῆς Κύπρου ἐπεδίωξε, πρὸς κατοχύρωσιν ἀκριβῶς τῆς ἀνεξαρτησίας της, νὰ μετᾶσχη τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν. Οὕτω, ἡ «παραιμονή» τῆς Κύπρου εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν ἀπατέλεσεν ἀντικείμενον συζητήσεως ἀρχικῶς μεταξὺ τοῦ Βρεταννοῦ ὑπουργοῦ Λόρδου Χόουμ, τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου καὶ τοῦ Τουρκοκυπρίου Ἀντιπροέδρου τῆς Δημοκρατίας Δρος Κιουτσούκ 1 . Ἐν τῷ μεταξὺ, τὴν 21ην Σεπτεμβρίου 1960, ἡ Μεγαλόνησος καθίστατο μέλος τοῦ ΟΗΕ, τὴν 24ην Μαΐου 1961 μέλος τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, καθὼς καὶ ἄλλων διεθνῶν ὀργανισμῶν. Ἡ Συνθήκη Συμμαχίας δὲν ἡμπόδισε, ἐν τούτοις, τὴν Κυπριακὴν Δημοκρατίαν νὰ μετᾶσχη ἐνεργῶς τῶν ἐργασιῶν τῶν Συνδιασκέψεων τῶν ἀδεσμεύτων καὶ νὰ προσανατολίσῃ τὴν ἐξωτερικὴν της πολιτικὴν πρὸς ἀνάλογον κατεύθυνσιν.

Κατωτέρω, θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ ἡ ἔνταξις τῆς Κύπρου εἰς δύο κυρίως διεθνεῖς ὀργανισμούς: ἡ συμμετοχὴ της εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν καὶ ἡ συμμετοχὴ της εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Εὐρώπης, καθὼς καὶ ἡ ἐν γένει ἰδιάζουσα θέσις της εἰς τὰς σχέσεις Εὐρώπης-Κοινοπολιτείας.

Ἐν ἀρχῇ θὰ πρέπει νὰ διασαφηνίσωμεν ὅτι γεωγραφικῶς μὲν ἡ Κύπρος ἀνήκει εἰς τὴν Ἀσίαν, τοῦτο ὅμως δὲν τὴν ἡμπόδισε, λόγῳ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ χαρακτῆρος της², νὰ καταστῇ μέλος τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης³. Ὅταν κράτη τῆς ἡπειρωτικῆς Ἀσίας (Ἰσραήλ) διεκδικοῦν εὐρωπαϊκὸν χαρακτῆρα, ἀνεξαρτήτως τῆς θασυμότητος ἢ μὴ τῶν ἐπιχειρημάτων των, ἡ Κύπρος δικαιοματικῶς ἀνήκει εἰς τὴν Εὐρώπην.

Ἡ Κύπρος, τὸ 1914, προσηρτήθη εἰς τὸ Βρεταννικὸν Στέμμα, ἀφοῦ προηγουμένως, τὸ 1878, ἡ διοίκησις αὐτῆς εἶχε παραχωρηθῇ ὑπὸ τῆς Τουρκίας εἰς τὴν Βρεταννίαν. Τὸ 1923, διὰ τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάννης, ἡ Τουρκία παρητεῖτο παντὸς δικαιώματος ἐπὶ τῆς νήσου καὶ τὴν 1ην Μαΐου 1925 ἡ Κύπρος καθίστατο ἀποικία τοῦ Στέμματος. Κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς περιόδου ἀπὸ τοῦ 1930 μέχρι τῶν ἡμερῶν μας εἶναι οἱ ἀγῶνες τοῦ συντριπτικῶς πλειοψηφοῦντος ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ διὰ τὴν Ἑνωσιν.

Οἱ Βρεταννοὶ ἐν τῷ μεταξὺ, ἀναγνωρίζοντες προφανῶς τὴν ἑλληνικότητα τῆς νήσου, προσέτεινον τὸ 1915, εἰς ἀντάλλαγμα τῆς εἰσόδου τῆς Ἑλ-

1. G. T é n é k i d è s, Chypre, Paris, 1964, σ. 152. Λεπτομερὲς ἀνάλυσις ἀпасῶν τῶν φάσεων τοῦ κυπριακοῦ προβλήματος.

2. Κέκτηται ἑλληνικὸν πολιτισμὸν ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων.

3. Ἡ Κύπρος, ὡς μέλος τοῦ ΟΗΕ, μετέχει τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν διὰ τὴν Εὐρώπην. Οὕτω ἀναγνωρίζεται καὶ διεθνῶς ἀπὸ ἐπισήμου σκοπιᾶς ὡς εὐρωπαϊκὴ χώρα.

λάδος εις τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Δυνάμεων τῆς Συνεννόησεως (Entente), τὴν παραχώρησιν τῆς Κύπρου, τοῦτο ὅμως δὲν ἐπραγματοποιήθη, ἀπορριφθείσης τῆς προτάσεως. Ἦτο ἐμφανὲς ὅτι, λόγῳ τῆς συνθέσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν ἀγώνων αὐτοῦ, ἡ Κύπρος δὲν ἀνήκεν ὀριστικῶς εἰς τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον.

Τὸ 1941, ἡ Κύπρος προετάθη, ἀπὸ ἐλληνικῆς πλευρᾶς, ὡς χώρος διὰ τὴν ἐνάσκησιν τῶν καθηκόντων τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς ἀποδότης Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐγένετο τελικῶς ἀποδεκτόν¹. Ἡ Βρεταννία ἀνεκοίνωσεν ὅτι τὸ θέμα τῆς Κύπρου θὰ ἐλύετο μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου δι' ἐλληνοβρεταννικῶν συνομιλιῶν.

Τὸ 1948 ἀνακοινοῦνται λεπτομερεῖς βρεταννικαὶ προτάσεις διὰ τὴν παραχώρησιν συντάγματος αὐτοκυβερνήσεως, συμφώνως πρὸς τὰς ὁποίας, ἀπὸ τὸ δημιουργηθὲν νομοθετικὸν σῶμα, θὰ ἀπεκλείετο ἡ συζήτησις τοῦ θέματος τῆς παραμονῆς ἢ μὴ τῆς Κύπρου εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν. Τοῦτο διότι ἡ νῆσος, προφανῶς, ἐνδιέφερε στρατηγικῶς τὴν Βρεταννίαν καὶ ἡ παραμονή της εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν ἦτο μεγάλης σημασίας διὰ τοὺς Βρεταννοὺς.

Τὴν 28ην Ἰουλίου 1954, εἰς τὴν Βρεταννικὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων διεξήχθη διάλογος μεταξὺ τοῦ ἐργατικοῦ βουλευτοῦ κ. J. Griffiths καὶ τοῦ τότε Βρεταννοῦ ὑφυπουργοῦ Ἀποικιῶν κ. Hopkinson. Ὁ τελευταῖος ὑπεστήριξε ὅτι, «ὀφίσταται σταθερῶς ἢ κατ' ἀπόλυτον ὁμοφωνίαν ἀποφῆς ὅτι περιοχαί τινες τῆς Κοινοπολιτείας², λόγῳ ἐδικῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας εὐρίσκονται, οὐ δέ π ο τ ε δύνανται νὰ ἐλπίζουν ὅτι θὰ δυνηθοῦν νὰ καταστοῦν πλήρως ἀνεξάρτητοι»³. Ταῦτα εἰς ἀπάντησιν ἐρωτήσεως τοῦ κ. Griffiths. «Ἐδηλώσαμεν πάντοτε ὅτι ἡ αὐτοδιοίκησις ἐν τῇ πλαισίῳ τῆς Κοινοπολιτείας θὰ φθάσῃ εἰς τὸ στάδιον ἐκεῖνο, κατὰ τὸ ὁποῖον αἱ ἀποικίαι μας θέλουν ἀποβῆ ἀνεξάρτητοι, ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Westminster καὶ θὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἀποφασίσουν αἱ ἰδίαι περὶ τῶν μελλοντικῶν σχέσεών των μετὰ τὴν Κοινοπολιτείαν».

Βραδύτερον, ἄλλος ὑπουργός, ὁ κ. Μπόυντ, ἐπεξήγησεν ὅτι ὁ κ. Χόπκινσον ἀνεφέρετο εἰς τὴν αὐτοδιάθεσιν. Οὐσιαστικῶς, οἱ Βρεταννοὶ ἡγγόνουν τὴν ἔνωσιν, ἡ ὁποία καὶ δὲν ἐπραγματοποιήθη, με ἀποτέλεσμα ὅμως ἡ Κύ-

---

1. Β. Παπαδάκης, Διπλωματικὴ Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολέμου 1940-45, Ἀθῆναι 1957, σ. 189.

2. Προφανῶς θεωρεῖ καὶ τὰς ἀποικίας ἀνηκούσας ἐμμέσως εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν. Ἐνίοτε γίνεται καὶ διάκρισις μεταξὺ κοινοπολιτειακῶν κρατῶν-μελῶν καὶ κοινοπολιτειακῶν χωρῶν (ἐδαφῶν, ἀποικίων κλπ.).

3. Ἀλέξης Α. Κόροϋ, Ἑλληνικὴ Ἐξωτερικὴ Πολιτικὴ, Ἀθῆναι, 1955, σ. 333. Βλ. ἐιδικώτερον τὸ Τρίτον Μέρος τοῦ βιβλίου: Τὸ ζήτημα τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν Κυπρίων ἐνώπιον τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν.

προς να ακολουθη αδέσμευτον πολιτικήν, και συγχρόνως ή διαιώνισις του προβλήματος ν' αποτελή επικίνδυνον εστίαν αναφλέξεως εις την Μέσην Ανατολήν.

Τò Κυπριακόν παύει να αποτελή εσωτερικόν ζήτημα της Μεγάλης Βρεταννίας και διεθνοποιείται από το 1958, ότε τίθεται επίσημως ως διεθνές πρόβλημα γνώπιον των Ήνωμένων Έθνών προς επίλυσιν. Ακολουθεί ή πρώτη προσφυγή τò επόμενον έτος.

Τò 1955, ό σύμβουλος της Κυπριακής Έθναρχίας και ήδη εκπρόσωπος της Κύπρου εις τόν ΟΗΕ κ. Ζήνων Ρωσσίδης ¹ έθεσε τò Κυπριακόν χαρακτηριστικώς: «Αντιθέτως, αί άλλαι βρεταννικαί αποικίαι οδδένα παρόμοιον δεσμόν είχαν με όιονδήποτε έθνος, με τò όποιον να αποδλέπουν όπως ένωθούν ². Η επιθυμία των άρα δι' ανεξαρτησίαν έλαβε την μορφήν προαγωγής εις αυτόδοίκησιν, χωρίς την πρόθεσιν να εγκαταλείβουν την Βρεταννικήν Κοινοπολιτείαν. Είναι δε γεγονός ότι: όλαι αύται αί αποικίαι, πλην της Βιρμανίας και εν μέρει της Ίρλανδίας, αποκτώσαι την ανεξαρτησίαν των απεφάσιζον όπως παραμείνουν (έδαφικώς) έντός της Κοινοπολιτείας». Τò γεγονός τούτο και οί μοναδικοί θεσμοί των άλλων αποικιών με την Μητρόπολιν, ως και τò ένδεχόμενον εγκαταλείψεως της Κοινοπολιτείας υπό της Κύπρου, υπηγόρευσαν έως την βρεταννικήν στάσιν.

Η παραμονή της Κύπρου έντός της Κοινοπολιτείας

Έκολούθησε, τò 1956, τò βρεταννικόν σχέδιον Συντάγματος Ράντκλιφ. Περιελθουσών των σχετικών διαπραγματεύσεων εις άδιέξοδον, προετάθη από κυπριακής πλευράς σχέδιον ανεξαρτησίας, συμφώνως προς τò όποιον δέν απέκλειετο ή παραμονή της ανεξαρτήτου Κύπρου έντός της Κοινοπολιτείας. Η ληφθεΐσα τόν Ιούλιον 1959 απόφασις περί παραμονής της Κύπρου εις την περιοχήν της στερλίνας τοϋλάχιστον δια μίαν δεκαετίαν, προεδίκαζε, τρόπον τινά, και την παραμονήν εις την Κοινοπολιτείαν. Τò θέμα τούτο δέν έθίγη εις τās συμφωνίας Λονδίνου-Ζυρίχης.

Κατά τās άρχάς τοϋ 1960, τò Βρεταννικόν Έπουργείον επί των Κοινοπολιτειακών Σχέσεων ανακοίνωσεν ότι, περί της παραμονής της Κυπριακής Δημοκρατίας εις την Κοινοπολιτείαν, μετά την ανακήρυξιν της ως ανεξαρτήτου κράτους, θα απεφαίνετο ή Κυπριακή Βουλή των Αντιπροσώπων. Τυχόν καταφατική απόφασις θα άπήτει, ως έδηλοϋτο, σχετικήν αίτη-

1. Z. R o s s i d e s, Cyprus and the United Nations, New York, 1961.

2. Καί όμως τò Καμερούν, ή Σομαλία, ή Ζανζιβάρη έξεδήλωσαν μεταγενεστέως τοιαύτας τάσεις, χωρίς όμως και πάλιν τò αίτιον να είναι έθνικοί δεσμοί.

σιν τῆς Κυπριακῆς Κυβερνήσεως, διὰ τὴν ἀποδοχὴν τῆς ὁποίας θὲν θὰ ἦτο ἀρμοδία μόνον ἡ Κυβέρνησις τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου, ἀλλὰ καὶ αἱ Κυβερνήσεις τῶν λοιπῶν κρατῶν-μελῶν τῆς Κοινοπολιτείας. Ὁ τότε Βρεταννὸς ὑπουργὸς Ἀποικιῶν ἐδήλωσε, τὸν Ἰούλιον 1960, ὅτι «ἡ Κύπρος θὰ θεωρηθῇ ὡς μέλος τῆς Κοινοπολιτείας, ἐν ἀναμονῇ τῆς ἀποφάσεως τῆς Κυπριακῆς Βουλῆς». Οἱ οἰκονομικοὶ κύκλοι τῆς Κύπρου ἐτάχθησαν ὑπὲρ τῆς παραμονῆς. Τὸν Φεβρουάριον 1961, ἡ Κυπριακὴ Βουλὴ ἐνέκρινε, διὰ φήφων 41 ἐναντι 9, τὴν συμμετοχὴν τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν, προσωρινῶς διὰ μίαν πενταετίαν. Δύο εἶναι τὰ σημεῖα τὰ ὁποῖα δέον ὅπως ἀναλυθοῦν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀπόφασιν ταύτην:

α) Ἡ πενταετής διάρκεια δὲν ἦτο δεσμευτικὴ διὰ τὴν Κύπρον, ἀλλὰ ἐγένετο δι' ἐσωτερικοὺς λόγους καὶ κυρίως διὰ νὰ μὴ δημιουργηθοῦν ἐμπόδια μελλοντικῶς ἀπὸ τουρκοκυπριακῆς πλευρᾶς¹. Ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν εἶναι, ὡς ἀνεφέρθη, ἐλευθέρη ὡς καὶ ἡ ἀποχώρησις.

β) Προεβλέφθη ἡ διατύπωσις (formula) τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν διὰ τοῦ ὅρου «παραμονή» καὶ ὄχι «εἰσόδος». Εἰς τὴν πραγματικότητά πρόκειται οὐσιαστικῶς περὶ «παραμονῆς» καὶ τυπικῶς περὶ «εἰσόδου», παραμονῆς ὑπὸ διαφόρους ὅρους, καὶ εἰσόδου λόγῳ τῆς ἐγκρίσεως τῆς Συνδιασκέψεως Κορυφῆς τῆς Κοινοπολιτείας. Ὁ ὅρος οὗτος ἐξουδετέρωσε τὸ ἐνδεχόμενον ἀσκήσεως θέτο τοῦ Τουρκοκυπρίου Ἀντιπροέδρου, διότι, ἄλλως, θὰ ἐπρόκειτο περὶ συμμετοχῆς εἰς διεθνή ὄργανισμὸν, ὁπότε θὰ ἔπρεπε νὰ ἐρωτηθῇ καὶ οὗτος.

Ὑπεστηρίχθη ὅτι ἡ συμμετοχὴ τῆς Κύπρου εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν ἀποκλείει τὴν Ἑνωσιν². Οὐδὲν ὅμως κωλύει τὴν Κυπριακὴν Δημοκρατίαν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Κοινοπολιτείαν εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ Ἑνωσις καταστῇ ἐφικτή, ἢ δι' οἰονδήποτε ἄλλον λόγον κρίνῃ αὕτη τοῦτο σκόπιμον. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δυσχεραίνεται εἶναι ἡ ἐλευθέρη ἀνάπτυξις οἰκονομικῶν σχέσεων μετὰ τὴν Ἑλλάδα.

Τὴν 14ην Αὐγούστου 1960 ὁ στρατηγὸς Γρίδας ὑπεστήριξεν (Ἐφημ. «Βῆμα») τὴν ἀποψιν ὅτι «ἡ ἔνταξις τῆς Κύπρου εἰς τὴν Βρεταννικὴν Κοινοπολιτείαν δὲν συμφέρει παρὰ μόνον μερικοὺς οἰκονομικοὺς παράγοντας τῆς γῆσου, οἱ ὁποῖοι ἔχουν συνδέσει τὰ συμφέροντά των μετὰ τὴν βρεταννικὴν ἀγοράν. Ἐπίστευα καὶ πιστεύω ὅτι ἡ ἔνταξις τῆς εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν ζημιώνει τὴν μεγάλην πλειονοψηφίαν τοῦ λαοῦ τῆς Κύπρου».

Βεβαίως, ὁ δεσμὸς τῆς κυπριακῆς οἰκονομίας μετὰ τὴν ἀγγλικὴν εἶναι σαφὴς καὶ ἰδίως κατὰ τὸ διάστημα καθ' ὃ ἦτο ἀποικία. Τοῦτο ὅμως δὲν

1. Μία διάφορος ἀπόφασις ἄνευ χρονικοῦ περιορισμοῦ θὰ ὑπέκειτο, τοῦλάχιστον κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη ζωῆς τοῦ νέου ἀνεξαρτήτου κράτους, εἰς τὸ Τουρκοκυπριακὸν veto. Διὰ τῆς ληφθείσης ἀποφάσεως ἡ Κυπριακὴ Δημοκρατία ἱκανοποιεῖ προσωρινῶς τοὺς Βρεταννοὺς.

2. Ἐφημερίς «Ἐλευθερία», Ἀθῆναι, 4.3.65.

σημαίνει ότι ήτο αδύνατον νά αποχωρήσῃ ή Κύπρος τῆς Κοινοπολιτείας. Ὑπάρχει τὸ προηγούμενον τῆς Μπούρμα. Ὑφίστατο ἀκόμη ή δυνατότης διατηρήσεως εἰδικῶν δεσμῶν, μέχρι τῆς προσαρμογῆς τῆς κυπριακῆς οἰκονομίας, ὡς συνέβη μὲ τὴν Ἰρλανδίαν. Ἡ Κυπριακὴ Βουλὴ προετίμησεν ἴσως τὴν λύσιν αὐτήν, διότι τῆς ἐδίδοτο οὕτω ή εὐκαιρία μεγαλυτέρας ἀπορροφῆσεως τῶν προϊόντων τῆς ἐντὸς τῆς κοινοπολιτειακῆς ἀγορᾶς.

Πέραν ὅμως τῶν ἀνωτέρω, τὸ θέμα τῆς συμμετοχῆς τῆς Κύπρου εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν καθορίζετο σαφῶς εἰς τὴν Λευκὴν Βίβλον, ὅτι θὰ ἐρρυθμίζετο ὑπὸ τῆς Κυπριακῆς Βουλῆς. Προφανῶς, πρόκειται περὶ θέματος διαδικαστικοῦ.

Ἡ ἀπόφασις τῆς Κυπριακῆς Βουλῆς ὑπῆρξεν ἐκδήλωσις ἐπιβολῆς τῶν κυπριακῶν ἀπόψεων, καθ' ὅσον ἡσκήθη πίεσις πρὸς λήψιν ἀποφάσεως περὶ ἀορίστου παραμονῆς. Ἦδη, τὸν Φεβρουάριον 1966, διὰ τῆς λήξεως τῆς πενταετίας, ή παράταξις τῆς παραμονῆς τῆς Κύπρου εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν ἀποτελεῖ γεγονός τετελεσμένον, μὴ χρήζον οἰασδήποτε διαδικασίας ἐντὸς τῶν πλαisiῶν τῆς τελευταίας. Ἡ Κοινοπολιτεία ὑπῆρξε τὸ φυσικὸν πλαίσιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ήτο δυνατόν νά ἐπιλυθοῦν κυπριακά προβλήματα, οἰκονομικῆς κυρίως φύσεως, τὰ ὁποῖα ὑφίστανται ἕνεκα τοῦ προηγηθέντος ἀποικιακοῦ καθεστῶτος.

Ἡ σχετικὴ αἴτησις ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς Συνδιασκέψεως τῆς Κοινοπολιτείας καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας μετέβη εἰς Λονδίνον ἵνα μετάσχῃ, τὸ πρῶτον (1961), τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνδιασκέψεως. Μεταβαίνων εἰς Λονδίνον ἐδήλωσεν: «Ὡδηγήθημεν εἰς τὴν ἀπόφασιν ὅπως μετὰσχωμεν τῆς Κοινοπολιτείας, διότι θεωροῦμεν ὅτι τοῦτο ἀπαιτεῖ τὸ συμφέρον τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ. Ἐν τούτοις, θὰ ἀκολουθήσωμεν ἀδέσμευτον πολιτικὴν καὶ θὰ ἐργασθῶμεν καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Κοινοπολιτείας διὰ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ ἰδεώδη εἰς τὰ ὁποῖα πιστεύομεν. Παρὰ τὰς πικρίας καὶ τὰς διαφορὰς τοῦ παρελθόντος, αἱ σχέσεις μας μετὰ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου ἀποκατεστάθησαν πλήρως».

Οἱ δεσμοὶ μὲ τὴν Εὐρώπην

Αἱ συμφωνίαι τῆς Ζυρίχης καὶ τοῦ Λονδίνου, καθὼς καὶ αἱ συνθήκαι Συμμαχίας καὶ Ἑγγυήσεως ἠτόνισαν μὲν, τυπικῶς ὅμως ἐξακολουθοῦν δεσμεύουσαι τὴν Κυπριακὴν Δημοκρατίαν. Οὕτω, διὰ τῆς συνθήκης Συμμαχίας ἀφ' ἐνὸς καὶ τῆς παρουσίας ἐλληνικοῦ καὶ τουρκικοῦ στρατοῦ ἀφ' ἑτέρου ἐπηρεάζεται ἐν τινὶ μέτρῳ ή κυπριακὴ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ. Ἐνεκα δὲ τοῦ δεσμοῦ τῶν ἐνδιαφερομένων διὰ τὴν Κύπρον κρατῶν (Ἑλλάδος, Τουρκίας καὶ Ἡνωμένου Βασιλείου) μετὰ τοῦ NATO, ἀπησχολήθη μὲ τὸ Κυπριακὸν καὶ ὁ Ὅργανισμός οὗτος. Καὶ ὑπὸ τοῦ Ὁργανισμοῦ τούτου ἐθεωρήθησαν τὰ Ἡνωμένα Ἔθνη ὡς τὸ κατάλληλον πλαίσιον διὰ τὴν ἐπίλυσιν τοῦ Κυπριακοῦ. Ἡ διένεξις ὅμως Ἑλλάδος - Τουρκίας ἕνεκα τοῦ προβλήματος τούτου ἐπηρέασε καὶ τὸν NATO, ὥστε οὗτος ἐξησθέν: εἰς τὴν νοτιοανα-

τολικήν περιοχήν τῆς Εὐρώπης. Μία ἑμμεσος ἐπίπτωσης, ἐκ τοῦ Κυπριακοῦ, ἐσημειώθη εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν ἄμυναν τῆς νοτιοανατολικῆς πτέρυγός της ¹.

Τὸ γεγονός τῆς ὑπάρξεως βρεταννικῶν δάσεων εἰς τὴν νήσον ἀποτελεῖ ἕτερον δεσμὸν μὲ τὰς εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις. Πέραν τῶν δεσμῶν τούτων ὑφίστανται καὶ οἰκονομικοὶ δεσμοὶ μετὰ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου, τὸ ὁποῖον παρέχει δοθήειαν. Ὑπάρχει, ἀκόμη, ἡ ἀναγνώρισις τῆς Βασιλείας ὡς Κεφαλῆς τῆς Κοινοπολιτείας, ἡ ὁποία δημιουργεῖ ἑμμεσον τυπικὸν δεσμὸν μὲ τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον. Ἡ Κύπρος, ἐξ ἄλλου, εἶναι καὶ ἡ πρώτη λευκὴ Δημοκρατία, ἡ ὁποία ἠκολούθησε τὸ παράδειγμα τῆς Ἰνδίας. Ἡ Βρεταννία, ὁμοῦ μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Τουρκίαν, ἀποτελοῦν ἐγγυητρίας δυνάμεις, ἕτερος εὐρωπαϊκὸς δεσμός.

Εἰς ἀντίρροπον, ἡ συμμετοχὴ τῆς Κύπρου εἰς τὰς Συνδιασκέψεις τῶν ἀδεσμεύτων καὶ ἡ ἄσκησις ἀδεσμεύτου ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἀπομακρύνουν τὴν Δημοκρατίαν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην. Παραλλήλως, εἶναι καὶ τὸ μόνον κράτος τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, τὸ ὁποῖον μετέσχε Συνδιασκέψεως τῶν ἀδεσμεύτων.

Νέαι διενέξεις μεταξὺ Ἑλληνοκυπρίων καὶ Τουρκοκυπρίων καὶ ἡ δυσχέρεια ἐφαρμογῆς τοῦ Συντάγματος δημιουργοῦν ἔντασιν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ παρέμνη ἐπανειλημμένως ὁ ΟΗΕ, καὶ εἰδικώτερον τὸ Συμβούλιον Ἀσφαλείας. Ὁ ΟΗΕ ἀπέστειλεν εἰς Κύπρον δύναμιν εἰρηνεύσεως (UNFICYP), τῆς ὁποίας ἡ θητεία παρατείνεται, ἐφ' ὅσον τὸ ἐπιβάλλουν αἱ ἀνάγκαι. Ἡ λύσις τῆς ἀναλήψεως «ἀστυνομεύσεως» ὑπὸ τοῦ ΟΗΕ ἀπετέλεσε σημαντικὴν διευκόλυνσιν ὑπὲρ τῶν Βρεταννῶν, οἱ ὅποιοι περιώρισαν, εἰς διαφόρους περιπτώσεις, τὰς ὑπερποντίους δυνάμεις των διὰ λόγους οἰκονομικοῦς.

Ἡ Κύπρος ἐδέχθη τὴν ἐπιρροὴν τῆς Δύσεως γενικώτερον, διὰ τῆς παρεμβολῆς τοῦ NATO εἰς τὴν προσπάθειαν ἐπιλύσεως τοῦ Κυπριακοῦ. Καὶ τὸ Συμβούλιον τῆς Εὐρώπης ἠσχολήθη μὲ τὸ Κυπριακόν, τόσον πρὸ τῆς ἀνεξαρτοποιήσεως τῆς Κύπρου, ἕνεκα τῆς καταπατήσεως τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν νέαν κρίσιν, πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ Κυπριακοῦ.

Οὕτω, παρατηροῦμεν ὅτι ἐπὶ ἐνὸς θέματος αὐτοδιαθέσεως ἡ Εὐρώπη διὰ τῶν ὀργάνων της ἀναμιγνύεται, ἑμμέσως ἢ ἀμέσως, ἐνεργῶς, ἡ δὲ Κοινοπολιτεία, τῆς ὁποίας ἡ Κύπρος ἐπίσης ἀποτελεῖ μέλος, μόλις κατὰ τὴν Συνδιάσκεψιν Κορυφῆς τῆς τοῦ 1965 ² ἐπελήφθη τοῦ θέματος.

1. Ἡ περαιτέρω ἀνάπτυξις ἐνταῦθα τοῦ θέματος τῆς Κύπρου ὀφείλεται τόσον εἰς τὴν ἰδιόζουσαν περίπτωσιν τῆς νήσου ὅσον καὶ εἰς τὸ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς.

2. Commonwealth Survey, London, 1965, σ. 619.

Κατὰ τὸ παραλθόν, ὅπως καὶ προσφάτως, ἡ Κοινοπολιτεία δὲν ἀνέλαβε προσπάθειαν ἐπιλύσεως τοῦ Κυπριακοῦ, ἴσως δι' οὗς λόγους ἐξετέθησαν ἀνωτέρω¹, καὶ τὸ θέμα ἤχθη εἰς τὸν ΟΗΕ, ὅπως ἤχθησαν εἰς τὸν ΟΗΕ καὶ ἄλλαι διαφοραὶ μεταξὺ μελῶν τῆς Κοινοπολιτείας, καὶ τοῦτο ὑποδηλοῖ ἀδυναμίαν εἰς τὸν τομέα τῆς ἐπιλύσεως τῶν διαφορῶν μεταξὺ τῶν μελῶν της. Οὕτω, συνεζητήθησαν εἰς τὸν ΟΗΕ τὸ θέμα τοῦ Κασμίρ (διένεξις Πακιστάν-Ἰνδίας), τοῦ ὁποῦ προσωρινὴν λύσιν ἔδωσεν ὁ μεσολαβήσας Σοβιετικὸς πρωθυπουργός, ἡ ἐφαρμογὴ φυλετικῶν διακρίσεων εἰς τὴν Ἀφρικὴν (προσφάτως), τὸ πραξικόπημα τῆς Νοτίου Ρωδεσίας ὑπὸ τῶν λευκῶν ἀποίκων κ.ἄ. Ἦδη, μετὰ τὴν προσωρινὴν ἀναβολὴν λύσεως² τοῦ Ρωδεσιανοῦ, τὸ Κυπριακὸν θέμα παραμένει τὸ μόνον σοδαρὸν ἄλυτον θέμα διὰ τὴν Κοινοπολιτείαν.

Ἡ εἴσοδος τῆς Κύπρου εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν συνετέλεσεν ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν διατήρησιν ὀψηλοῦ ἐπιπέδου εἰς τὴν οἰκονομίαν της καὶ εἰς τὴν συνεργασίαν της μετὰ τῶν νέων κρατῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ Ἀσίας, ὥστε νὰ ἐνισχυθῇ ἡ διεθνὴς θέσις της. Ἔσχεν ἀποφασιστικὸν ρόλον εἰς τὰς Συνδιασκέψεις Κορυφῆς τῆς Κοινοπολιτείας καὶ ἐμεσολάβησεν, ἡ ἐξητήθη ἡ μεσολαβησίς της, εἰς διάφορα θέματα, ὡς τὸ Ρωδεσιανόν, τὴν διένεξιν Πακιστάν - Ἰνδίας κ.ἄ. Ἐπὶ πλέον θεωρεῖται, καὶ λόγῳ δεσμῶν καὶ λόγῳ θέσεως, ὡς ἡ πλέον συνδεδεμένη μὲ τὸν Ἀραβικὸν Κόσμον. Οὕτω ἡ Κυπριακὴ Δημοκρατία, ἐν μικρὸν κράτος μὲ δλίγον πληθυσμόν, κατώρθωσε νὰ ἐπιδρᾷ ἀποφασιστικῶς εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις καὶ νὰ ἐπηρεάξῃ τοὺς δεσμοὺς Εὐρώπης καὶ Κοινοπολιτείας. Ἐὰν τὸ Ἠνωμένον Βασίλειον ἐπηρεάξῃ τὴν συνεργασίαν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης μὲ τοὺς ἀδεσμεύτους, ἡ Κύπρος συντελεῖ εἰς τὴν συνεργασίαν ταύτην μὲ τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην. Ἀκόμη ἡ Κύπρος ἀποτελεῖ, διὰ τῶν βρεταννικῶν δάσεων, προκεχωρημένον φυλάκιον τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης διὰ τὴν προσπάθειαν τῶν συμφερόντων της εἰς τὴν Μέσην Ἀνατολήν καὶ ἰδίᾳ τῶν βρεταννικῶν συμφερόντων. Τοῦτο, βεβαίως, δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὰς ἀρχὰς περὶ ἀνεξαρτησίας τὰς διαλαμβανόμενας εἰς Καταστατικὸν Χάρτην τοῦ ΟΗΕ.

Γεγονὸς εἶναι ὅτι ἡ Κύπρος, ἐδρισκομένη εἰς γεωγραφικὴν θέσιν-κλειδα καὶ μετέχουσα ὁμίλου κρατῶν, ὡς ἡ Κοινοπολιτεία, μὲ ἀλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα, εἶναι δυσχερὲς νὰ διατηρήσῃ τὴν χαραχθεῖσαν πολιτικὴν της, ἰδίως μάλιστα ὅταν ἀπώτερος πολιτικὸς σκοπὸς εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ τῆς αὐτοδιαθέσεως. Ἐπὶ τοῦ παρόντος, εἶναι προσανατολισμένη πρὸς τὸν ὁμίλον τῶν ἀδεσμεύτων, ὁ ὁποῖος ἐξασφαλίζει εἰς ἑαυτὴν τὴν διεθνή ὑποστήριξιν καὶ προβολὴν τοῦ αἰτήματός της. Ἡ ἰσχὺς τῶν τελευταίων, ὅσον καὶ

1. Βλ. ἀν. σελ. 115.

2. Ἐξητήθη ἐκ νέου (Νοέμβριος 1967) κατόπιν ἀποφάσεως τῆς Γεν. Συνελεύσεως τοῦ ΟΗΕ ἡ ἀσκήσις βίας ἐκ μέρους τῆς Μεγ. Βρεταννίας.

ἐάν δὲν εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν ἰσχύον των Μεγάλων Δυνάμεων, ἐν τούτοις ἐπηρεάζει ταύτας λόγῳ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ των ἀδεσμεύτων κρατῶν.

Ἡ Κυπριακὴ Δημοκρατία, ὅταν διεπίστωσεν ὅτι ἡ συμπαράστασις τῆς Κοινοπολιτείας περιορίσθη μεταξύ κυρίως των ἐγχρώμων μελῶν της, ἐστράφη πρὸς τὸν ΟΗΕ. Τοιούτῳ τρόπῳ, μετὰ τὸ Κασμίρ, καὶ τὸ Κυπριακὸν ἀντὶ νὰ ἐπιλυθῇ ἐντὸς των κοινοπολιτειακῶν πλαισίων 1 περιῆλθεν εἰς τὸν ΟΗΕ.

Ἡ Κυπριακὴ Κυδέρνησις, μετὰ τὴν δημιουργηθεῖσαν ἔντασιν μεταξύ τοῦ ἐλληνικοῦ καὶ τοῦ τουρκικοῦ στοιχείου τῆς νήσου, ἐζήτησε τὴν ἀποστολὴν θυνάμειως εἰρηνεύσεως τοῦ ΟΗΕ, πρῶτον τὸ ὅποιον, ὡς ἐσημειώθη ἀνωτέρω, καὶ ἐγένετο. Ἡ UNFICYP ἀποτελεῖ τμήμα πολυεθνῆς τοῦ ΟΗΕ, πὸ ὅποιον συντελεῖ εἰς τὴν εἰρηνύσιν τῆς περιοχῆς. Εἰς ταύτην μετέχουν καὶ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας.

Ἡ Κύπρος ἀπετέλεσε τὸ ἀντικείμενον πολλῶν συζητήσεων εἰς εὐρωπαϊκὸν ἐπίπεδον, εἰς τὸν ΝΑΤΟ, ὡς θέμα ἀφορῶν δύο κράτη-μέλη του, καὶ εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Εὐρώπης, διότι ἀποτελεῖ μέλος τούτου. Αἱ προταθεῖσαι μεσολαθήσεις καὶ παρεμβάσεις κατέληξαν εἰς τὴν ὑπόδειξιν τοῦ ΟΗΕ, ὡς ἀρμοδίου πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ θέματος. Αἱ ἀποφάσεις (resolutions) ὅμως τῆς Γενικῆς Συνελεύσεώς του δὲν εἶναι ὑποχρεωτικαί, ἀλλ' ἔχουν πάντως μεγάλην ἠθικὴν βαρύτητα.

Ἡ Κύπρος δὲν εἶρε τὴν ἀναμενομένην συμπαράστασιν ἐκ μέρους των λοιπῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης. Τὸ θέμα, πάντως, ἐξητάσθη κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη ὑπὸ τῆς Συμβουλευτικῆς Συνελεύσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Πολιτικῆς Ἐπιτροπῆς του. Καὶ εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τούτου ἐγένετο μνεία των ἀπόψεων τοῦ ΟΗΕ ἐπὶ τοῦ θέματος καὶ εἰδικώτερον ἐγένετο μνεία τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας 2. Εἶναι ἀκόμη γνωστὸν ὅτι αἱ ἀποφάσεις τῆς Συμβουλευτικῆς Συνελεύσεως ἔχουν συμβουλευτικὸν χαρακτῆρα καί, ἐν πάσῃ περιπτώσει, μικροτέραν ἰσχύον των ἀποφάσεων τοῦ ΟΗΕ. Τὸ γεγονός τοῦτο καθιστᾷ περιορισμένης σημασίας τὴν ἀποψιν τοῦ Προέδρου τῆς Βελγικῆς Γερουσίας κ. Strujié, καθ' ἣν τὸ Κυπριακὸν θὰ ἔδει νὰ ἐπιλυθῇ ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης.

---

1. Ἦδη διεθνοποιήθη καὶ τὸ Ροδεσιανὸν πρόβλημα, παρὰ τὰς ἀντιδράσεις τῆς Βρεταννίας, ἡ ὁποία ὑποστηρίζει, ὅπως εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Κύπρου, ὅτι τὸ θέμα εἶναι ἐσωτερικόν. Ἡ Ἱστορία ἐπαναλαμβάνεται. Εἰς τὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ Λάγος προετάρθη λύσις διὰ τοῦ ΟΗΕ.

2. Ici l'Europe, Avr. 1964, σ. 4, Strasbourg, Recommendation N° 387: «La commission permanente estime, cependant, que le Conseil de l'Europe doit être prêt à tout moment, dans un esprit de solidarité européenne et dans un cadre institutionnel européen, a prendre toutes mesures pratiques susceptibles de contribuer efficacement au rétablissement de l'ordre et à la solution du conflit», καί, ἐπίσης Ici l'Europe, Fév. 1964, σ. 9, Strasbourg: «Δὲν δυνάμεθα νὰ ἀδιαφορώμεν διὰ μίαν χώραν ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τμήμα τῆς Εὐρώπης».

Ἡ προβολή τοῦ θέματος εἰς τὸν ΟΗΕ καὶ ἡ ποικιλότροπος ἀνάμιξις καὶ μεσολάβησις τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν εἰς τὴν ἐπίλυσιν τοῦ Κυπριακοῦ περὶ ὥρισε τὰς δυνατότητας παρεμβάσεως οἰουδήποτε ἄλλου ὀργανισμοῦ.

Ἐν τούτοις, ὡς ἦτο φυσικόν, ἀλλὰ μὲ ποιᾶν τινα καθυστέρησιν, ἐπελήφθη τοῦ θέματος καὶ ἡ ἐτησία Συνδιάσκεψις τῆς Κοινοπολιτείας. Ἀλλὰ καὶ αὕτη ἀνεφέρθη εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας. Γενικὴ εἶναι ἡ ἀναγνώρισις τοῦ μεσολαβητικοῦ ρόλου τοῦ ΟΗΕ ἐπὶ τοῦ θέματος. «Οἱ πρωθυπουργοὶ τῆς Κοινοπολιτείας ἐξέφρασαν τὴν εὐχὴν ὅπως τὸ κυπριακὸν πρόβλημα ἐπιλυθῇ ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν Ἑνωμ. Ἐθνῶν καὶ βάσει τοῦ Χάρτου των, συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς Δικαιοσύνης καὶ συμφώνως πρὸς τὰς ἐπιθυμίας τοῦ λαοῦ τῆς Κύπρου». Ἐπίσης ἀπηύθυνον ἐκκλήσιν πρὸς τὰς ἐνδιαφερομένας χώρας, «ὅπως ἀπόσχουν ἐνεργειῶν αἱ ὁποῖαι θὰ ἡδύναντο νὰ δυσχεράνουν τὸ ἔργον τῆς UNFICYP, εἰς τὴν ὁποίαν συμμετέχει ἀριθμὸς κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας»¹.

Ἡ πορεία ἐπιλύσεως τοῦ θέματος διὰ τοῦ ΟΗΕ, τὸ ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὴν «Εὐρώπη»: κατὰ τὴν ψηφισθεῖσαν τὴν 18ην Δεκεμβρίου 1965 ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ ΟΗΕ φιλοκυπριακὴν πρότασιν² ὑπὸ τῶν 32

---

1. Commonwealth Survey, No. 14, 1965, σ. 64: Commonwealth Prime Ministers' Meeting. Βλ. καὶ T h o m a s E r l i c h, Cyprus the «Warlike Isle»: Origins and Elements of the Current Crisis, Stanford Law Review N° 18, May 1966, σ. 102 ἐπ.

2. Τὸ κείμενον τῆς προτάσεως ἐψηφίσθη ὡς ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς Πολιτικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Γεν. Συνελεύσεως τοῦ ΟΗΕ καὶ ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἡ Γενικὴ Συνέλευσις,

Ἐξετάσασα τὸ ζήτημα τῆς Κύπρου, καί, ὑπενθυμίζουσα τὰς ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας 5.575 τῆς 4ης Μαρτίου 1964, 5.603 τῆς 13ης Μαρτίου 1964, 5.778 τῆς 20ῆς Ἰουνίου 1964, 5.969 τῆς 9ης Αὐγούστου 1964, 5.987 τῆς 25ης Σεπτεμβρίου 1964, 6.121 τῆς 18ης Δεκεμβρίου 1964, 201 τῆς 19ης Μαρτίου 1965 καὶ 207 τῆς 10ης Αὐγούστου 1965.

Ἐπενθυμίζουσα τὴν δήλωσιν, ἡ ὁποία ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς συνδιασκέψεως τῶν ἡγετῶν τῶν ἀδεσμεύτων χωρῶν, ἡ ὁποία συνήλθεν εἰς τὸ Κάιρον τὴν 10ην Ὀκτωβρίου 1964, ἐπὶ τοῦ προβλήματος τῆς Κύπρου.

Λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὴν ἐκθεσιν τοῦ μεσολαβητοῦ τοῦ ΟΗΕ διὰ τὴν Κύπρον, ἡ ὁποία ὑπεβλήθη εἰς τὸν Γενικὸν Γραμματέα τοῦ ΟΗΕ τὴν 26ην Μαρτίου 1965.

Λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν ἐξ ἄλλου, ὅτι ἡ κυβέρνησις τῆς Κύπρου ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν, διὰ τῆς διακηρύξεώς της καὶ τοῦ ὑπομνήματός της, ὅπως:

α) Ἐφαρμόσῃ πλήρως τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου ἔναντι ὅλων τῶν πολιτῶν τῆς Κύπρου ἄνευ διακρίσεως φυλῆς ἢ θρησκείας.

β) Ἐξασφαλίσῃ καὶ κατοχυρώσῃ τὰ δικαιώματα τῶν μειονοτήτων καὶ

γ) Ἐγγυηθῇ τὰ προαναφερθέντα δικαιώματα, ὡς ταῦτα ἐξαγγέλλονται εἰς τὴν διακήρυξιν καὶ τὸ ὑπόμνημα.

1) Λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονός ὅτι ἡ Δημοκρατία τῆς Κύπρου, ὑπὸ τὴν

ἀδεσμεύτων ἐπὶ τοῦ Κυπριακοῦ, ἐψήφισαν ὑπὲρ αὐτῆς ὅλαι αἱ χώραι τοῦ Τρίτου Κόσμου. Καὶ τοῦτο θεδαίως εἶναι φυσικόν, ἐφ' ὅσον ἐτέθη θέμα ἀνεξαρτησίας τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, ἐὰν ὅμως ἐτίθετο θέμα ἐνώσεως ἢ ὑποστήριξις θὰ ἦτο ἀμφίβαλος, (διότι, πέραν τῶν ἀρχῶν, οἱ ἀδεσμευτοὶ ἐξυπηρετοῦν καὶ τὰ συμφέροντά των, τὰ ὅποια εἶναι προφανῆς ὅτι ἐνισχύονται διὰ τῆς ὑπάρξεως μιᾶς ἀδεσμεύτου Κύπρου, παρὰ μὲ μίαν ὀργανικὴν σύνδεσιν τῆς μὲ τὴν Εὐρώπην μέσῳ τῆς Ἑλλάδος.

Οὕτω, εἰς τὸν ΟΗΕ ἐψήφισαν 47 κράτη μέσης δυναμικότητος, τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς, ἐνθ' αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις, πλὴν τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν, ἀπέσχον. Ἐπίσης εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ θέσις τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Εὐρώπης, αἱ ὁποῖαι ἀπέσχον ἐξ ὁλοκλήρου, πλὴν τῆς Γιουγκοσλαβίας καί, θεδαίως, τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Γιουγκοσλαβία, προφανῶς, ὑπεστήριξε τὴν κυπριακὴν ἀποφιν λόγῳ τῆς θέσεως τῆς ἐντὸς τῶν ἀδεσμεύτων. Οὐδὲν μέλος τοῦ Συμβουλίου Εὐρώπης ὑπεστήριξε τὴν Κυπριακὴν Δημοκρατίαν. Ἀπὸ τὴν Κοινοπολιτείαν ἐψήφισαν ἐκ τῶν 21 τότε κρατῶν τῆς 13. Ἡ Μάλτα, ἡ Γκάμπια καὶ ἡ Σιγκαπούρη, ἀπουσίαζον κατὰ τὴν ψηφοφορίαν. Ἀπέσχον: τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον, μετὰ τῶν εὐρωπαϊκῆς συνθέσεως ἄλλοτε Κτήσεών του (Αὐστραλία, Νέα Ζηλανδία, Καναδάς). Κατεψήφισε: τὸ Πακιστάν, λόγῳ στρατιωτικῶν (CENTO) καὶ θρησκευτικῶν δεσμῶν μετὰ τῆς Τουρκίας.

Εἶναι χαρακτηριστικόν ὅτι, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος, ἡ Συνδιάσκεψις τῆς Κοινοπολιτείας πρὸ ὀλίγων μηνῶν εἶχεν, ὡς εἰς ὅλας τὰς ἀποφάσεις τῆς, ἀποφανθῇ ὁ μ ο φ ὡ ς ὑπὲρ τῆς κυπριακῆς θέσεως. Διὰ τῆς τεχνικῆς, ὡς ἀποδεικνύεται: εἰς τὸν ΟΗΕ, ὁμοφωνίας τῶν μελῶν εἰς τὰς Συνδιασκέψεις τῆς Κοινοπολιτείας ἐπιτυγχάνεται ἡ διατήρησις τῆς συνοχῆς τῆς. Πέραν ὅμως τούτου, ἡ πλειονοψηφία τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας ἐτάχθη ὑπὲρ τῶν κυπριακῶν ἀπόψεων εἰς τὸν ΟΗΕ. Ἡ «Εὐρώπη» ὅμως ἀπέσχε πλήρως, προκαλοῦσα καὶ πάλιν τὴν ἰδυσπιστίαν τοῦ Τρίτου Κόσμου, τόσον

ιδιότητά της ὡς ἰσοτίμου μέλους τοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀπολαύη, συμφώνως πρὸς τὸν Χάρτην τοῦ ΟΗΕ καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπολαύη, πλήρως κυριαρχίας καὶ ἀνεξαρτησίας, ἄνευ ξενικῆς ἐπεμβάσεως ἢ ἀναμίξεως.

2) Ἀπευθύνει ἔκκλησιν πρὸς ὅλα τὰ κράτη ὅπως ταῦτα, συμφώνως πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις των, αἱ ὁποῖαι ἀπορρέουν ἐκ τοῦ Χάρτου τοῦ ΟΗΕ, εἰδικώτερον δὲ τοῦ ἀρθροῦ 2 αὐτοῦ, σεβασθοῦν τὴν κυριαρχίαν, τὴν ἐνότητα, τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἐδαφικὴν ἀκεραιότητα τῆς δημοκρατίας τῆς Κύπρου καὶ ἀπόσχουν οἰασδήποτε ἐπεμβάσεως στρεφομένης κατ' αὐτῆς.

3) Συνιστᾷ εἰς τὸ Συμβούλιον Ἀσφαλείας ὅπως συνεχίσῃ τὸ ἔργον τῆς μεσολαβήσεως τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν συμφώνως πρὸς τὴν ἀπόφασιν τῆς 4ης Μαρτίου 1964.

πρὸς Δυσμᾶς ὅσον καὶ πρὸς Ἀνατολᾶς, περὶ τῆς ὑποστηρίξεως ἐμπράκτως τῶν ἀρχῶν τὰς ὁποίας ἔχει υπογράψει. Βεβαίως, καὶ ἡ ἀποχὴ ἀποτελεῖ πολιτικὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ ἀρνητικὴν πάντως ἐνέργειαν.

Ἐξ ὧν τῶν ὥς ἄνω ἐκτεθέντων διαπιστοῦται ὅτι ἡ Κύπρος συνδέεται ἐμμέσως καὶ ἀμέσως μὲ τὴν Εὐρώπην, λόγῳ τῆς θέσεώς της δὲ προσπαθεῖ νὰ τηρῇ ἴσην ἀπόστασιν μεταξὺ τοῦ Δυτικοῦ καὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ κόσμου, περιελθοῦσα οὕτω εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ἀδεσμεύτων. Τοιοῦτοτρόπως εὐρωπαϊκὴ χώρα, πρῶτῃν ἀποικία ἀποτελεῖ δεσμὸν φύσει καὶ θέσει Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς γεωγραφικῶς, πολιτικῶς δὲ Δυτικοῦ Κόσμου καὶ ἀδεσμεύτων καί, κατὰ προέκτασιν, ἀδεσμεύτων καὶ Ἀνατολικῶν. Ἡ Κύπρος, διὰ τῆς συνεχίσεως τῆς μέχρι τοῦδε ἐξωτερικῆς πολιτικῆς της, δύναται νὰ διαδραματίσῃ σημαντικὸν ρόλον εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις, ἰδιαίτερας δὲ εἰς τὴν Μεσόγειον, τὴν Μέσην Ἀνατολὴν καὶ τὸν Ἀραβικὸν Κόσμον. Ἡ Κοινοπολιτεία ἀποτελεῖ μέσον ὅχι μόνον διὰ τὴν κυπριακὴν προβολήν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς διεθνοῦς θέσεως τῆς Ἑλλάδος ἐμμέσως. Ἰδιαίτερας δὲ σημασίας, ἀπὸ ἐλληνικῆς ἀπόψεως, πρέπει νὰ θεωρηθοῦν αἱ σχέσεις τῆς Κύπρου μὲ τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὸν Ἀραβικὸν Κόσμον.

Τὸ θέμα τοῦτο χρήζει ἰδιαίτερας μελέτης, δεδομένου ὅτι μία Κύπρος πολιτικῶς ἀνεξάρτητος καὶ οὐσιαστικῶς ἐλληνικὴ, ὥς εἶναι σήμερον, δύναται νὰ ἐξυπηρετήσῃ σημαντικῶς τὰ ἐλληνικὰ συμφέροντα, δεδομένου ὅτι αἱ σχέσεις της μετὰ τῶν Ἀράβων καὶ τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας εἶναι τόσο καλαί, ὥστε ἐνίοτε ἡ μεσολάβησις της παρ' αὐτοῖς νὰ καθίσταται ὥσως ἀποτελεσματικωτέρα τῆς ἐλληνικῆς ἐπὶ θεμάτων ἐνδιαφερόντων ἀμέσως τὴν Ἑλλάδα (πολιτικῶν - θρησκευτικῶν - οικονομικῶν - πολιτιστικῶν). Ἡ ὑπαρξὶς δὲ ἀξιολόγου ἀριθμητικῶς καὶ ποιοτικῶς ἐλληνικοῦ στοιχείου εἰς τὰς ὥς ἄνω περιοχὰς καθιστᾷ τὸν ρόλον τοῦτον ἔτι σημαντικώτερον. Βεβαίως, ἡ ἐπιδίωξις τῆς ἑνώσεως παραμένει — καὶ ὀρθῶς — ὁ σταθερὸς προσανατολισμὸς Ἑλλάδος καὶ Κύπρου, ἀλλὰ μέχρις ὅτου ἐπιτευχθῇ αὕτη, νομίζομεν ὅτι θὰ ἦτο εὐκατεῖον νὰ ἐξιοπισθῇ κατὰ τὸν καλλίτερον τρόπον τὸ παρουσιάζομενον ὥς ἄνω πλεονέκτημα.

6. Ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Κοινοπολιτεία

Τὸ θέμα τοῦτο, ὥς εἶναι αὐτονόητον, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀναπτυχθῇ εἰς τὰς λεπτομερείας του ἐντὸς τῶν πλαισίων μιᾶς γενικωτέρας ἐρεῦνης, ὥς ἡ παρούσα. Ἀπλῶς, ἐπισημαίνονται τὰ κύρια σημεῖα τοῦ θέματος, ὥστε νὰ τεθῇ κατ' ἀρχὴν καὶ οὕτω, μὲ τὴν εὐκαιρίαν ταύτην, νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον ἄλλης εἰδικωτέρας ἐρεῦνης. Ἐξετάζοντες τὸ θέμα «Κοινοπολιτεία καὶ Εὐρωπαϊκὴ Ἐνοποίησης», εἶναι προφανές ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ ἀναφερθῶμεν καὶ εἰς τὰς σχέσεις Ἑλλάδος καὶ Κοινοπολιτείας, δεδομένου μάλιστα ὅτι πιθανὸν νὰ μὴ ἐδίδετο ἡ δέουσα προσοχὴ εἰς τὴν πτυχὴν ταύτην τοῦ

θέματος. Από της πλευράς ταύτης, νομίζομεν ὅτι ἡ παρούσα ἔρευνα θίδει νέα στοιχεῖα καὶ θέτει θέμα πρὸς περαιτέρω ἐξέτασιν.

Ἴσως θεωρηθῇ ἐκ πρώτης ὄψεως παράδοξος ὁ συσχετισμὸς Ἑλλάδος καὶ Κοινοπολιτείας. Ἐν τούτοις, εἰς τὰς συγχρόνους διεθνεῖς σχέσεις, ὅπου ἡ ἀλληλεξάρτησις τῶν κρατῶν καθίσταται ὁλονὲν μεγαλυτέρα, ἡ ἐπίδρασις καὶ ἡ συγκριτικὴ ἔρευνα μεταξὺ τῶν κρατῶν παρουσιάζουν πολλὰ ἀξιωματικὰ μόνοντα στοιχεῖα.

Ἡ Ἑλλὰς ἔχει ἄμεσον σχέσιν μὲ τὸ θέμα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνοποιήσεως: μετέχει τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, πρόκειται νὰ καταστῇ πλήρες μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος καὶ μετέσχε ὅλων τῶν σχετικῶν πρὸς ἐνοποίησιν προσπάθειων. Ἐπομένως, μὲ τὸ ἐν σκέλος τῆς παρούσης ἐρεύνης ὑπάρχει ἄμεσος συσχετισμὸς. Ἀφ' ἑτέρου ἡ Ἑλλὰς, ἐνδιαφερομένη διὰ τὴν Κύπρον, ἡ ὁποία μετέχει τῆς Κοινοπολιτείας, διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν τὸν ἐγκαταστημένον εἰς τὰς χώρας τῆς Κοινοπολιτείας καὶ διὰ τὰς σχέσεις της εἰδικώτερον μὲ τὰ ἀφρικανικὰ κράτη τῆς τελευταίας, εὐρίσκειται εἰς στενὴν σχέσιν, ἔστω καὶ ἐμμέσως, καὶ πρὸς τὸ ἕτερον σκέλος τῆς ἀνὰ χεῖρας ἐργασίας.

Ὡς πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν ἔνωσιν, ἡ Ἑλλὰς τάσσεται συνήθως ὑπὲρ τῆς διευρύνσεως τῆς Κοινότητος ¹, διὰ τῆς συμμετοχῆς καὶ ἄλλων δυτικοευρωπαϊκῶν κρατῶν. Ἡδὴ ἔχει συνδεθῇ μετὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος ². Τὸ γεγονός τοῦτο τὴν ἀπειμάκρυνεν, ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον, ἀπὸ τὴν Κοινοπολιτείαν, κυρίως δὲ ἀπὸ τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον καὶ ἀπὸ τὰ ἀγγλόφωνα κράτη τῆς Ἀφρικῆς, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς οἰκονομικὰς σχέσεις αἱ ὁποῖαι, ἀναποφεύκτως, ἔχουν καὶ πολιτικὸν ἀντίκτυπον. Τοιοῦτοτρόπως, ἡ συναφὴς ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος κατέστη δυσ-

---

1. Ἐπίσημα Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, 1962, Πρακτικὰ Πανελληνίου Συνεδρίου Εὐρωπαϊκῆς Κινήσεως, Ἀθῆναι, 1962.

2. Βλ. Α. Εὐ ρ ο γ έ ν η, Νομικαὶ ἀπόψεις τῆς Συνδέσεως τῆς Ἑλλάδος καὶ Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος, Θεσσαλονίκη, 1962, Β. Δ α μ α λ ᾱ, Ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Κοινὴ Ἀγορά, Ἀθῆναι 1962, Ι. Σ. Π ε σ μ α ξ ὀ γ λ ο υ, Ἡ Σύνδεσις τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος, Ἀθῆναι 1962, Ε. Ρ ο ὑ κ ο υ ν α, Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Κοινότης καὶ ἡ Σύνδεσις τῆς Ἑλλάδος μετ' αὐτῆς, Ἀθῆναι, 1962, Δ. Ψ α ρ ο ὕ, Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότης καὶ ἡ Σύνδεσις τῆς Ἑλλάδος μετ' αὐτῆς, Ἀθῆναι 1963 — Ἡ Συμφωνία Συνδέσεως Ἑλλάδος - Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος (Ἐπίσημα Κείμενα), ΦΕΚ Α', Νόμος 4226/1962, Ἀθῆναι, W e r n e r F e l d, The Association Agreements of the European Communities: A Comparative Analysis, International Organization, Boston, Spring 1965, J. S. P e s m a z o g l o u, Objectifs et Implications de l'Accord d'Athènes, 1966, S. T r i a n t i s, Common Market and Economic Development, the European Economic Community and Greece, Athens, 1965.

χερής, ιδίως μάλιστα λόγω της συμμετοχής εις την Κοινοπολιτείαν της Κύπρου, της νήσου δηλαδή εκείνης, ή όποία συνδέεται άμεσώτατα μετά της Ελλάδος. Ακόμη θέ, διότι ή σύνδεσις της Ελλάδος με την ΕΟΚ την κατευθύνει προς στενότεραν συνεργασίας με τά κράτη της γαλλόφωνου Αφρικής, τά όποία έχουν συνδεθί με την ΕΟΚ, χωρίς τούτο να σημαίνει ότι ή συνεργασία αύτη είναι ανεπτυγμένη ικανοποιητικώς από ελληνικής πλευράς. Ακριβώς, ή υπαρκτός ελληνικού στοιχείου, τόσον εις τά αγγλόφωνα όσον και εις τά γαλλόφωνα κράτη της Αφρικής, καθιστά αναγκαστικώς διαστακτικόν τον προσανατολισμόν της ελληνικής έξωτερικής πολιτικής. Η Ελλάς, συνδεομένη με την Κύπρον, ως άνεφέρθη, διά ποικίλων δεσμών, δέν κατέστη δυνατόν να συνδεθί με αύτήν εις τον οικονομικόν τομέα, ως συνέβη εις την περίπτωσιν της Γαλλίας και των γαλλόφωνων κρατών μετά της ΕΟΚ.

Η συζητηθείσα και προταθείσα ανεπισημως τελωνειακή σύνδεσις Ελλάδος - Κύπρου προσέκοφεν εις την ειδικήν σχέσιν εις την όποίαν τελει από οικονομικής απόψεως ή τελευταία, διά της συμμετοχής της εις την Κοινοπολιτείαν. Υπεστηρίχθη 1 δηλαδή, ότι λόγω των ειδικών ρητρών προτιμήσεως διαφόρων προϊόντων εντός της Κοινοπολιτείας, ή Κύπρος δέν δύναται να συνδεθί τελωνειακώς με την Ελλάδα, ή δε ρήτρα του μάλλον ευνοούμενου κράτους 2 δέν ίσχυσε τελικώς υπέρ της Ελλάδος 3.

Τό Κυπριακόν, ως διεθνές πρόβλημα, άπησχόλησεν από της πρώτης στιγμής εις τό πλαίσιον των διεθνών σχέσεων την Ελλάδα, ή όποία μάλιστα έσχε εκάστοτε και σχετικώς πρωτοβουλίας. Τό Κυπριακόν, όμως, άπησχόλησε και τάς έτησίαις Συνδιασκέψεις των ήγετών των κρατών της Κοινοπολιτείας. Ούτοι, έφαρμόζοντες άφ' ενός μεν την άρχήν συμφώνως προς την όποίαν ούδεμία άνάμειξις των μελών υφίσταται εις θέματα διά τά όποία δέν έξητήθη παρέμβασις υπό των ενδιαφερομένων, άφ' έτέρου δε αναγνωρίζοντες την ισχύν του Οργανισμού Ηνωμένων Έθνών προς επίλυσιν των διεθνών διαφορών, διεδήλωσαν, και προσφάτως άκόμη, την πίστιν των εις τάς άρχάς του Οργανισμού, ως θάσεως προς επίλυσιν του προβλήματος.

Εις τον ΟΗΕ, κατά την συζήτησιν του Κυπριακού περι τό τέλος του 1965, υπεστηρίχθη ή κυπριακή θέσις από την πλειοψηφίαν των κοινοπο-

1. Έφημερίς «Καθημερινή», 18.11.66.

2. R. Clute και R. Wilson, The Commonwealth and Favored-Nation Usage, AJIL, Washington 1958, τ. 52, σ. 455 επ., R. C. Snyder, The Most - Favored - Nation - Clause, New York, 1948, Γ. Τενεκίδου, Δημόσιον Διεθνές Δίκαιον, Α', Αθήναι 1959, σ. 311.

3. A. Emilianides, The Zurich and London Agreements, Mélanges, Séfériades, Β', Αθήναι, 1961, σ. 632. Βλ. και Έφ. «Έλευθερία» Αθηνών, 14.3.61.

λιτειακών κρατών, ἐνῷ εἰς τὴν Συνδιάσκεψίν των περιείχετο εἰς τὸ ἀνακοινωθὲν ὁμόφωνος καὶ πλέον γενικοῦ περιεχομένου εὐχή.

Ἡ σύνδεσις τῆς Κύπρου μετὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Οἰκονομικὴν Κοινότητα συνεζητήθη ἐπανειλημμένως. Ἡ Κοινότης δύναται, καὶ δὴ μετὰ τὸ προηγούμενον τῆς Νιγηρίας, νὰ δεχθῇ μίαν μορφήν συνδέσεως μετὰ τὴν Κύπρον.

Τὸ Κυπριακόν, καὶ πρὸ καὶ μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Κύπρου, ἀπησχόλησε τὸ Συμβούλιον τῆς Εὐρώπης, ἐξεφράσθη δὲ καὶ ἀπὸ τὸ τελευταῖον ἡ εὐχή ἐπιλύσεως τοῦ προβλήματος ἐντὸς τῶν πλαισίων τῶν ἀρχῶν τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν. Ἡ ὑπαρξίς ὅμως μιᾶς τοιαύτης διαφορᾶς μεταξὺ τεσσάρων κρατῶν-μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης (Ἑλλάς - Τουρκία - Ἡνωμένον Βασίλειον - Κύπρος) ἐπιτείνει κατὰ τι τὰς δυσχερείας πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐνοποιήσεως, προστιθεμένη εἰς τὰ λοιπὰ ὑφιστάμενα δυσεπίλυτα σοβαρώτερα εὐρωπαϊκὰ προβλήματα.

Ἀλλὰ καὶ ἡ εἰς τὸν πολιτικὸν τομέα συζητηθεῖσα ἀνεπισήμως πρότασις περὶ ὁμοσπονδιακῆς ἐνώσεως Ἑλλάδος καὶ Κύπρου μετὰ δυνατότητα, τοιοῦτοτρόπως, παραμονῆς τῆς τελευταίας εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν, ἀποτελεῖ ἕτερον θέμα ἀναφερόμενον εἰς τὰς σχέσεις Ἑλλάδος καὶ Κοινοπολιτείας. Ὅπως δὲποτε, παρὰ τὸν ἀδέσμευτον χαρακτήρα τῆς συμμετοχῆς τῶν κρατῶν εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν καὶ τὴν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ὑπαρξίν ὑνατότητας ἀποχωρήσεώς των, ἡ Κυπριακὴ Δημοκρατία καὶ ἡ Ἑλλάς, ἕνεκα τῆς Κοινοπολιτείας, ἀντιμετωπίζουν ποικίλα οἰκονομικὰ 1 καὶ πολιτικὰ προβλήματα, τὰ ὅποια θὰ πρέπει νὰ ἐπιλυθοῦν πρὸ τῆς ἐπιδιωκόμενης ἐνώσεως τῶν δύο κρατῶν.

Σχετικὴ πρὸς τὸ θέμα τοῦτο εἶναι καὶ ἡ μελλοντικὴ πλήρης συμμετοχὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Οἰκονομικὴν Κοινότητα. Αἱ σχέσεις, τέλος, τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῆς Κύπρου καὶ τῶν λοιπῶν χωρῶν τῆς Κοινοπολιτείας περιορίζονται ἕνεκα δεσμεύσεων προκυπτουσῶν ἐκ τῆς Συμφωνίας Συνδέσεως Ἑλλάδος - ΕΟΚ. Αἱ δεσμεύσεις αὗται εἶναι πιθανόν νὰ πολλαπλασιασθοῦν ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ Ἑλλάς καταστῇ πλήρες μέλος τῆς Κοινότητος καὶ ἐνδεχομένως θὰ ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ τὴν ἀπομακρύνουν ἔτι περισσότερο ἐκ τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας καί, κατ' ἀκολουθίαν, τῆς Κύπρου, ἐὰν ἡ κατάστασις ἐξακολουθῇ ὡς ἔχει σήμερον, τόσο ἀπὸ βρετανικῆς ὅσον καὶ ἀπὸ κυπριακῆς πλευρᾶς.

Περαιτέρω, ἡ Συμφωνία Συνδέσεως, ὡς ἔχει σήμερον ἡ ΕΟΚ, εἶναι φυσικόν νὰ προσανατολίξῃ τὰς σχέσεις τῆς Ἑλλάδος μονομερῶς, ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἀφρικανικὰ κράτη, πρὸς τὰ γαλλόφωνα δηλαδὴ τὰ συνδεδεμένα μετὰ τῆς Κοινότητος 2 διὰ τῆς Συμφωνίας τοῦ Yaoundé. Ἡ μελετωμένη

1. Ὡς δὲ προσανατολισμὸς τῆς κυπριακῆς οἰκονομίας πρὸς τὴν ζώνην τῆς στερελίας. Χαρακτηριστικὴ ἡ ἰσοτιμία τῆς λίρας τῆς Κύπρου πρὸς τὴν Ἀγγλικήν.

2. Σημειωτέον ὅτι ἡ σύνδεσις δὲν εἶναι συλλογικὴ ἀλλὰ ἐκάστου κράτους, ἐκ τῶν 18 τῆς Συμφωνίας, μετὰ τῆς Κοινότητος καὶ τῶν κρατῶν-μελῶν αὐτῆς, λαμβανομένων συλλήβδην.

σύνδεσις τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῶν χωρῶν τούτων εἶναι ἐπόμενονον, τοῦλάχιστον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς οἰκονομικῆς συνεργασίας¹, νὰ ἀπομακρύνῃ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὰ ἀφρικανικὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας, ἐνῶ μάλιστα ὑφίσταται εὐνοϊκὸν κλίμα εἰς αὐτά, καὶ νὰ προκαλέσῃ δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις καὶ εἰς πολιτικὰ θέματα, ὡς τὴν στάσιν τῶν ἑναντι τοῦ Κυπριακοῦ.

Ἐμφανίζεται καὶ ἐνταῦθα οἰκονομικὸν θέμα παρουσιάζον πολιτικὰς προεκτάσεις. Τοῦτο διεπιστώθη καὶ διὰ τῆς βρεταννικῆς στάσεως μετὰ τὴν ἑλληνικὴν σύνδεσιν μετὰ τὴν Κοινὴν Ἀγοράν. Ἡ ἐκ παραδόσεως ἑγκαρδιότης εἰς τὰς σχέσεις Ἑλλάδος καὶ Βρεταννίας περιωρίσθη².

Ἡ θέσις ἐν ἰσχύϊ τῆς συμφωνίας συνδέσεως ΕΟΚ - Νιγηρίας καὶ ἡ ἐπιδιωκομένη συμφωνία συνδέσεως τῆς Οὐγκάντα, τῆς Κένυα καὶ τῆς Τανζανίας³ μετὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Οἰκονομικὴν Κοινότητα προκαλεῖ αἰσιοδοξίαν διὰ τοὺς περαιτέρω χειρισμοὺς τοῦ θέματος τῶν σχέσεων Ἑλλάδος - Ἀφρικανῶν ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς. Ἐκεῖνο τὸ ὅποσον διαπιστοῦται εἶναι ὅτι, ἐπὶ τοῦ παρόντος, ὡς πλέον χρήσιμος δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ στάσις ἀναμονῆς.

Ἀλλὰ περαιτέρω, τὸ θέμα τῶν σχέσεων τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὰ ἀφρικανικὰ κράτη συνδέεται καὶ μετὰ τὸν ἀκμάζοντα εἰς ταῦτα Ἑλληνισμόν τῆς Ἀφρικῆς. Οὕτω, ἡ ἑλληνικὴ θέσις καθίσταται λεπτή, διότι πρέπει νὰ διασφαλισθοῦν καὶ τὰ συμφέροντα τῶν ἑλληνικῶν παροικιῶν καὶ συγχρόνως νὰ διατηροῦνται καλὰι σχέσεις μετὰ τῶν κρατῶν τούτων, διότι τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἀποτελεῖ συνδετικὸν κρίκον Ἑλλάδος καὶ Κοινοπολιτείας. Ὑπολογίζεται ὅτι πλέον τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου (συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ κυπριακοῦ πληθυσμοῦ) ἀπόδημοι καὶ γηγενεῖς διαδισκιοῦν εἰς τὰ κράτη-μέλη τῆς Κοινοπολιτείας, κυρίως, πλὴν τῆς Κύπρου, εἰς Αὐστραλίαν καὶ Καναδά, καθὼς καὶ εἰς τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἑλληνικὴ στάσις εἰς τὸ θέμα τῆς Νοτίου Ρωδεσίας. Εἰς τὸν ΟΗΕ ἡ Ἑλλάς ἐψήφισεν ὑπὲρ τῆς προτάσεως, ὅπως ἡ Βρεταννία λάβῃ τὰ ἀναγκαῖα μέτρα διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ νομίμου καθεστώτος εἰς τὴν Νότιον Ρωδεσίαν. Τοῦτο συνέβη μετὰ παλαιότεραν ἀποχὴν

---

1. E. P a p a n i c o l a o u, La cooperation entre la Grèce et les Etats africains et malgache associés à la C.E.E., Revue du Marché Commun, Paris, Juin 1966, E. C. I. S., Partnership in Africa: the Yaoundé Association, London, 1966.

2. Τὸ γεγονός τοῦτο ἀπασχόλησε καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Βουλὴν κατὰ τὴν συζήτησιν περὶ τῆς Συμφωνίας Συνδέσεως.

3. Αἱ τρεῖς ὡς ἄνω χῶραι τῆς Ἀφρικῆς συνέστησαν, τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1961, δι' ἐκπροσώπων τῶν κυβερνήσεών των συνελθόντων εἰς Ντάρ ἐς Σαλάαμ τὸν Ἀνατολικοαφρικανικὸν Ὄργανισμόν Κοινῶν Ἱτηρεσιῶν (EACSO), ὁ ὁποῖος καὶ διαπραγματεύεται ἔξ ὀνόματος τῶν τριῶν κρατῶν τὴν σύνδεσιν μετὰ τὴν Ε.Ο.Κ.

ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος. Ἡ συμπαράστασις αὕτη πρὸς τὰ ἀφρικανικὰ κράτη εἶναι γεγονός ὅτι ἔθετε συγχρόνως ἐν κινδύνῳ τὰ συμφέροντα τῶν εἰς τὴν Νότιον Ρωδεσίαν διαδιούκων ὁμογενῶν.

Ἡ Κοινοπολιτεία ἐνδιαφέρει ἀμέσως πλέον τὴν Ἑλλάδα, διότι ἡ ἐλληνικὴ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ, πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ Κυπριακοῦ, ὀφείλει νὰ λάβῃ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν τὰ κράτη-μέλη της, τὰ ὁποῖα κατ' ὀρθὴν νὰ διαμορφώσουν, ἂν καὶ μικρά, μίαν ὑπολογίσιμον διεθνῇ πολιτικὴν δύναμιν. Ἡ συμμετοχὴ τῆς χώρας μας εἰς τὴν ΕΟΚ ἀποτελεῖ ἕτερον στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον δέον ὅπως ληφθῇ ὑπ' ὄψιν. Ἡ Ἑλλὰς ἀνήκει εἰς ὅμιλον κρατῶν βασικῶς συναγωνιζόμενον, ἐπὶ τοῦ παρόντος, τὸν ὅμιλον τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας, διότι τὰ μὲν ἀνεπτυγμένα κράτη της δὲν ἔτυχον εὐνοϊκῆς συνεργασίας, τὰ δὲ ἀναπτυσσόμενα δὲν ἐνισχύονται, ὥς θὰ ἔδει, ὑπὸ τῆς Κοινότητος.

Ἡ Ἑλλὰς, εἶναι φυσικὸν νὰ ἀκολουθῇ τοιαύτην πολιτικὴν, ὥστε νὰ μὴ δυσχερестῇ οἰκονομικῶς ὁμάδα κρατῶν. Τοῦτο καθίσταται δυσχερὲς ἐκ τῆς διαφόρου τοποθετήσεως, εἰς τοὺς διεθνεῖς σχηματισμούς, τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κύπρου. Ἐὰν καὶ αἱ δύο εὐρίσκοντο ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς ΕΟΚ, ὑπὸ τὴν μορφήν συνδέσεως ἢ συμμετοχῆς, εἶναι πολὺ πιθανὸν νὰ εὐρίσκετο εὐχερέστερον λύσις διὰ τὸ κυπριακὸν θέμα. Ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας, ὡς εὐνοϊκὴ ἐξέλιξις θὰ ἔπρεπε νὰ θεωρηθῇ:

α) Ἡ συμμετοχὴ τῆς Κύπρου καθ' οἰονδήποτε τρόπον εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγοράν. Τοῦτο πλέον δὲν πρέπει νὰ ἀποκλείεται, μετὰ τὴν σύνδεσιν τῆς Νιγηρίας καὶ τὴν νέαν αἴτησιν τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου.

β) Ἡ συμμετοχὴ, καθ' οἰονδήποτε τρόπον, τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγοράν. Ταύτην θεωροῦμεν καὶ ὡς τὴν πλέον εὐνοϊκὴν προϋπόθεσιν, διότι οἰκονομικῶς λύσις, μὲ ἀντιτιθέμενον τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον, καθίσταται δυσχερὲς. Εὐνόητον τυχάνει ὅτι ἡ συμμετοχὴ ἀμφοτέρων, Ἡνωμένου Βασιλείου καὶ Κύπρου, καθιστᾷ τὸ θέμα ἀπλούστερον πρὸς ἐπίλυσιν.

Ὡς εἶναι εὐχερὲς νὰ συμπεράνωμεν, ἡ Κύπρος, ἡ Κοινοπολιτεία, ἡ ΕΟΚ καὶ ἡ Ἑλλὰς συνδέονται εἰς τὰ θέματα τῶν ἐξωτερικῶν των σχέσεων καὶ ἐπηρεάζονται ἀμοιβαίως, κυρίως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐνοποίησην, διότι τὸ κυριώτερον θέμα, τὸ ὁποῖον ἀντιμετωπίζει ἡ Ἑλλὰς, μετὰ τὸ Κυπριακὸν καὶ τὴν Κοινὴν Ἀγοράν, εἶναι αἱ σχέσεις της μετὰ τῆς Ἀφρικῆς: ποίου βαθμοῦ πρέπει νὰ εἶναι αὗται καὶ ποίου προσανατολισμοῦ, ὥστε νὰ μὴ δημιουργηθοῦν δυσχέρειαι καὶ διαμορφωθοῦν δυσμενεῖς προϋποθέσεις διὰ τὴν περαιτέρω μελλοντικὴν διεύρυσιν τῶν τοιούτων σχέσεων.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως, τέλος, τῆς ἐπιδράσεως τῆς Κοινοπολιτείας ἐπὶ τῆς ἐλληνικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ὡς πρὸς τὸ θέμα τῆς ἑνώσεως τῆς Εὐρώπης, ἡ Ἑλλὰς ἐτάχθη πολλάκις ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς ἐνοποιήσεως, μὲ συμμε-

---

1. Bl. R. N. Coudenhove - Kalergi, *An idea conquers the world*, New York, 1953, καὶ ὑποσ. 1 σελ. 148.

τοχήν όμως και της Βρεταννίας ¹. Κατά συνέπειαν, ή συνέχισις τής ύφισταμένης καταστάσεως δεν φαίνεται να ευνοηται από ελληνική πλευρά. Τουναντίον, ενισχύεται προσπάθεια διευρύνσεως τής ΕΟΚ, ή όποία και τά μικρά κράτη θα ενισχύση και μεγαλύτεραν ευελυξίαν θα παράσχη εις τήν ασκήσιν τής ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, αλλά και θα ανταποκρίνεται πρὸς μίαν πληρεστέραν πρὸς τήν ιδανικήν μορφήν Ἡνωμένην Εὐρώπην.

7. Ἡ διαίρεσις τής Εὐρώπης, ή Κοινοπολιτεία και ὁ Ἀνατολικὸς Κόσμος

Ἡ διαίρεσις τής Εὐρώπης και ή Κοινοπολιτεία

Εἶναι γενικῶς παραδεκτόν, και ἐπανελήφθη ἀνωτέρω, ὅτι ὑπάρχει στενὴ ἀλληλεξάρτησις μεταξὺ οἰκονομικοῦ και πολιτικοῦ στοιχείου, διὰ τοῦτο πολλάκις ὁ προσπαθὼν νὰ διαχωρίσῃ τὰ δύο ταῦτα στοιχεία κατὰ τήν μελέτην ἐνὸς διεθνoῦς φαινομένου, διαπιστώνει ὅτι τοῦτο εἶναι ἀκατόρθωτον. Ὡς ἐκ τούτου, θα πρέπει εἰς πολλὰ σημεία νὰ ὑπαισέλθωμεν εἰς οἰκονομικά, ἐκ πρώτης ὄψεως, θέματα τῶν ὁποίων τὸ βάθος, τὰ αἷτια και αἱ ἐπιπτώσεις εἶναι πολιτικά και ἀντιστρόφως.

Τοιοῦτον θέμα, διφυές, ἀποτελεῖ και ή διαίρεσις τής Εὐρώπης. Ἡ διαίρεσις τής Εὐρώπης ἔχει ἱστορικές ρίζας, ἀλλ' εἶναι και ἀπόρροια τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου, τοῦ ὁποίου ή κατὰληξις εὔρε ἴδου ἐκτὸς ταύτης Δυνάμεις νὰ περιλαμβάνουν, ἐκάστη εἰς τήν σφαῖραν ἐπιρροῆς της, σχεδὸν τὸ ἡμισυ τῶν κρατῶν τής ἡπείρου με ταυτόχρονον διαίρεσιν τής Γερμανίας.

Τινὲς ὑποστηρίζουν ὅτι ή Σοβιετικὴ Ἐνωσις εἶναι εὐρωπαϊκὴ. Μεταξὺ τῶν ὑποστηρικτῶν τούτων περιλαμβάνεται και ὁ Γάλλος Πρόεδρος Ντὲ Γκωλλ. Δὲν γνωρίζομεν ὅμως ἐὰν ή γαλλικὴ θέσις εἶναι θέσις ἐκ πεποιθήσεως και ὅχι πολιτικῆς σκοπιμότητος. Γεγονὸς εἶναι ὅτι τὸ σύνολον τής σημερινῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως δὲν δύναται γεωγραφικῶς νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς εὐρωπαϊκόν. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει και διὰ τήν Τουρκίαν ¹. Πολλάκις ὅμως, ή πολιτικὴ σκοπιμότης μεταβάλλει τὰ παχίως παραδεδεγμένα.

Ἡ Εὐρώπη, ὡς σύνολον σήμερον, ἐπηρεάζεται ἀπὸ τήν πολιτικήν: α) τῶν ἐκτὸς ταύτης δυνάμεων (Ἡνωμένων Πολιτειῶν και Σοβιετικῆς Ἐνώσεως) και τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων (Ἀγγλίας, Γαλλίας, Δυτικῆς Γερμανίας) και β) τῶν εὐρωπαϊκῶν ομάδων (ΕΕΤΑ - ΕΟΚ - Συμβούλιον Εὐρώπης - COMECON και τῶν συνεργαζομένων μετὰ τῶν ἀνωτέρω ὁργανισμῶν κρατῶν).

Θὰ ἀναλύσωμεν κατωτέρω τήν πολιτικὴν ἐνὸς ἐκάστου, ἐν συσχετι-

---

1. Ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις καλύπτει μέγα μέρος τής εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου και εὐρωπαϊκὰς περιοχάς. Ἡ Τουρκία, ἀσιατικὴ κατὰ τὸ μεγαλύτερόν της μέρος, ἔχει και εὐρωπαϊκὸν τμήμα.

σμφ' πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν διαίρεσιν καὶ τὴν Κοινοπολιτείαν. Καὶ πρῶτον αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις:

α) Αἱ Ἑνωμένοι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς λαμβάνουν, ἐν πολλοῖς, παραπλησίαν θέσιν πρὸς τὴν τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, ἰδιὰ τὰ ἀποδειχθῆ διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν ἢ ἀρχή, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν τὰ συμφέροντα τῶν Μεγάλων ταυτίζονται. Ἐπεδίωξαν, καὶ ἐπιδιώκουν, τὴν συνεργασίαν μὲ τὴν Εὐρώπῃ ἡνωμένην, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἡ ἔνωσις δὲν θὰ δημιουργήσῃ ἀνταγωνίστρια δύναμιν, ἀλλὰ συνεργάτην. Ἐπιδιώκουν τὴν ἀπαγκίστρωσιν τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὴν σφαῖραν ἐπιρροῆς τῆς Σοβ. Ἑνώσεως, ἐνῶ, παραλλήλως ἰδιὰ τῆς διεσόδου τοῦ ἀμερικανικοῦ κεφαλαίου, ἐπιδιώκουν οἰκονομικὸν καί, κατ' ἀκολουθίαν, πολιτικὸν ἔλεγχον, διὰ τῆς δημιουργίας μιᾶς de facto Ἀτλαντικῆς Κοινότητος ¹. Τὸ γεγονός τοῦτο προεκάλεσεν ἀντίδρασιν ἀπὸ εὐρωπαϊκῆς πλευρᾶς, διότι, πέραν τῆς πολιτικῆς του σημασίας ², ἡ διεσόδος τῶν μεγάλων ἀμερικανικῶν ἐπιχειρήσεων δὲν σημαίνει μόνον ἐπηρεασμὸν τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκονομίας, ἀλλὰ καὶ ἔμμεσον ἔλεγχον τῆς εὐρωπαϊκῆς τεχνολογίας.

Βεβαίως, αἱ Ἑνωμένοι Πολιτεῖαι βασίζονται καὶ εἰς τὸ γεγονός ὅτι ἡ Εὐρώπη ἔχει ἀνάγκην τῆς ἀμυντικῆς συνεργασίας των. Ἐν τούτοις, δὲν διάκεινται συμπαθῶς οὔτε πρὸς μίαν μὴ ἡγγυημένην γερμανικὴν ἐνοποίησιν, οὔτε πρὸς μίαν βρεταννικὴν στροφὴν ἀποκλειστικῶς πρὸς τὴν Εὐρώπην καὶ μάλιστα συνδεδεομένην ἀπὸ τὴν ὁμάδα τῆς Κοινοπολιτείας. Συνοπτικῶς: αἱ Ἑνωμένοι Πολιτεῖαι ἐπιθυμοῦν μὲν μίαν Εὐρώπην ἡνωμένην, ἀλλ' ὅχι τόσο ἰσχυράν, ὥστε νὰ εἶναι ἀνεξάρτητος (καὶ δι' αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ περιορίζεται εἰς τὰ γεωγραφικὰ τῆς πλαίσια), οὔτε ὅμως τόσο ἀσθενῆ, ὥστε νὰ κινδυνεύῃ ἀπὸ τὴν Σοβιετικὴν Ἑνωσιν.

Ἡ Σοβιετικὴ Ἑνωσις, δικαιολογοῦσα τὴν πολιτικὴν τῆς λόγῳ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τῆς τμήματος, ὑποστηρίζει ὅτι δικαιούται νὰ μετέχῃ τῶν συλλογικῶν εὐρωπαϊκῶν διακρατικῶν προσπαθειῶν, χωρὶς βεβαίως τοῦτο νὰ σημαίνει ὅτι δὲν ἐπιδιώκει νὰ δώσῃ τὰς εὐνοοῦσας ταύτην κατευθύνσεις ἐξωτερικῆς πολιτικῆς εἰς τὰ κράτη τὰ εὐρισκόμενα εἰς τὴν σφαῖραν ἐπιρροῆς τῆς.

Ἡ Σοβιετικὴ Ἑνωσις δὲν παρουσιάζεται ὡς ἀντίθετος πρὸς τὴν ἔνωσιν τῆς Εὐρώπης, ἐὰν ἐδίδοντο ἐγγυήσεις διὰ τὴν ἐνοποίησιν τῆς Γερμανίας καὶ ἐὰν δὲν συνεχίζετο ἡ ὀφισταμένη συνεργασία τῆς Εὐρώπης μὲ τὰς Ἑνωμένους Πολιτείας ἢ, τέλος, ἐὰν μετεῖχεν ἡ ἰδίᾳ εἰς μίαν τοιαύτην ἔνωσιν. Παραλλήλως, τάσσεται ὑπὲρ χαλαρᾶς μορφῆς ἰδιακρατικοῦ σχήματος καί, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, θεωρεῖ ὡς ἀσφαλίστικὴν διχλεῖδα τὴν Μεγ. Βρε-

1. European Community, Washington 1966, N° 96.

2. Αἱ ἀμερικανικαὶ ἐταιρεῖαι ἐνίοτε μεταφέρουν τὰς εἰς Εὐρώπην ἔδρας των. Οὕτω ἡ χώρα ὅπου εἶχον προηγουμένως ἐγκατασταθῆ, καθιστᾶται εἰσαγωγικὴ ἀπὸ ἐξαγωγικὴ καθ' ὅσον ἐξάγεται συνάλλαγμα ἀπὸ τὴν χώραν εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον ἀρχικῶς ἐγκατασταθῆ.

ταννίαν 1, δι' ὃ καὶ ἐπιτίθεται ἐναντίον τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος, τὴν ὁποίαν θεωρεῖ ἐπικίνδυνον ὥς ἔχει. Ἀκόμη, δὲν θὰ ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ τὴν Κοινοπολιτείαν ἀκολουθοῦσαν τὴν Βρεταννίαν εἰς ἓνα εὐρωπαϊκὸν σχηματισμόν, διότι θὰ περιορίζετο (ἢ Σοβιετικὴ Ἑνωσις) εἰς τὸν διεθνή στίβον, μὲ παράλληλον ἐνίσχυσιν τῆς εὐρωπαϊκῆς θέσεως. Συνοπτικῶς: ἡ Σοβιετικὴ Ἑνωσις ἐπιδιώκει ὅπως ἀρθῇ ἡ διαίρεσις, ὑπὸ ὠρισμένας ἐγγυήσεις, καὶ ἡ ἑνωσις περιορισθῇ αὐστηρῶς εἰς τὰ γεωγραφικὰ πλαίσια τῆς Εὐρώπης.

Ἡ Λαϊκὴ Κίνα, διαμορφωθείσα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς παγκόσμιον Δύναμιν, ἐνίσχυσε τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐνωτικὴν προσπάθειαν, διότι, ἔνεκα τῶν διενέξεων τῆς μὲ τὴν Σοβιετικὴν Ἑνωσιν, προσέκλεσε χαλάρωσιν εἰς τὸν ἀνατολικὸν συνασπισμόν καὶ, τοιοῦτοτρόπως, ἐδοθήθησεν ἀκουσίως εἰς τὴν προσέγγισιν Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Εὐρώπης. Δὲν δυνάμεθα νὰ προβλέψωμεν ἔτι καὶ πότε θὰ δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ ἀμέσως καὶ ἀποφασιστικῶς τὰ εὐρωπαϊκὰ πράγματα. Ἡ Λαϊκὴ Κίνα προσεπάθησε νὰ διεισδύσῃ εἰς τὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας, καὶ μάλιστα τὰ ἀφρικανικά, χωρὶς ὅμως ἐπιτυχίαν, ἐπὶ τοῦ παρόντος. Τοιοῦτοτρόπως, αἱ τρεῖς μὴ συνδεόμεναι μὲ τὴν Κοινοπολιτείαν καὶ τὴν Εὐρώπην Μεγάλαι Δυνάμεις δὲν ἐπιθυμοῦν μίαν ἄνευ ὅρων ἑνωσιν τῆς διηρημένης Εὐρώπης καὶ δὲν διάκεινται συμπαθῶς πρὸς οἰονδήποτε σύνδεσμον αὐτῆς μὲ τὴν Κοινοπολιτείαν.

Αἱ τρεῖς εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις (Ἀγγλία - Γαλλία - Γερμανία) ἀντιμετωπίζουν, ὑπὸ διάφορον πρῖσμα ἐκάστη, τὴν εὐρωπαϊκὴν διαίρεσιν. Ἡ Ἀγγλία, μὴ οὐσα μάλιστα ἡπειρωτικὴ, διστάζει νὰ ἐπιλέξῃ μεταξὺ τοῦ παγκοσμίου καὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ρόλου καὶ θέτει ὡς προϋπόθεσιν τὴν διατήρησιν τῶν δεσμῶν τῆς μὲ τὴν Κοινοπολιτείαν. Ὁ καθηγητὴς Friedrich Heer τῆς Βιέννης, ὑποστηρίζει 2 ὅτι, «ἡ Ἀγγλία οὐδέποτε ὑπῆρξε πολιτικῶς τμήμα τῆς Εὐρώπης, σκοπὸς τῆς ὑπῆρξε ὁ ἀγὼν πρὸς διατήρησιν μιᾶς ἰσορροπίας δυνάμεων εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Εὐρώπην, ὥστε νὰ μὴ μετέχη, ὅσον τῆς ἦτο δυνατόν, εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ ζητήματα. Ἐστράφη πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν διὰ τὴν εὐημερίαν τῆς καὶ διεκρίθη διὰ τὸν ἀτομικισμόν τῆς». Ἐπομένως, ἡ διαίρεσις τῆς Εὐρώπης ἀποτελεῖ ὑποκαταλειπόμενον θέμα, τοῦ ὁποίου ἡ ἐρμηνεία καὶ ἡ λύσις βασίζονται ἐπὶ πολιτικῶν κυρίως καὶ ὄχι, τόσον, γεωγραφικῶν ἢ ἄλλων κριτηρίων.

Ἡ Γαλλία δὲν διάκειται συμπαθῶς πρὸς τὴν ἀγγλικὴν συμμετοχὴν ἵσως διὰ λόγους ἡγετικούς, ἵσως διότι θεωρεῖ τὴν Ἀγγλίαν ὡς πειθήνιον δπαδὸν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Εἶναι ὑπὲρ μιᾶς Ἡνωμένης Εὐρώπης

1. International Affairs, 1965, Moscow, ἐνθ' ἄν.

2. The Intellectual History of Europe, London, 1966.

«Τρίτης Δυνάμεως», ανεξαρτήτου από τās Ήνωμένες Πολιτείας ¹.

Τέλος, ή Δυτική Γερμανία θεωρεί πρωταρχικόν θέμα προς μίαν ευρύτεραν ευρωπαϊκήν ένωσην τήν ιδικήν της ένωσην.

6) Ός προς τούς ευρωπαϊκούς δμίλους, ή θέσις ένός έκάστου διαμορφούται σήμερον ως ακόλουθως έναντι τής ευρωπαϊκής διαιρέσεως:

Ή COMECON ακολουθεί τήν πολιτικήν του άνατολικού συνασπισμού. Θα πρέπει όμως να παρατηρηθί ότι έξεδηλώθησαν διάφοροι άσθενείς τάσεις έπικοινωνίας με τὰ δυτικοευρωπαϊκά συγκροτήματα. Ή Γιουγκοσλαυία συνεργάζεται μετ' αυτής, αλλά και με τήν Δυτικήν Εύρώπην, έπεκτείνουσα τήν οικονομικήν της συνεργασίαν προς τήν Άφρικήν.

Τò Συμβούλιον τής Εύρώπης άποτελεί τόν πολιτικόν εκείνον οργανισμόν, ό όποιος δύναται, εις δεδομένην στιγμήν, να περιλάβη εις τούς κόλπους του όλα τὰ ευρωπαϊκά κράτη, δυτικά και άνατολικά. Περιλαμβάνει μάλιστα ήδη και τρία κράτη-μέλη τής Κοινοπολιτείας, αι σχέσεις του δε με τήν τελευταίαν είναι άγαθαί.

Ή ΕΟΚ θεωρητικώς έχει ταχθί κατά τής ευρωπαϊκής διαιρέσεως, εις τήν πρώην όμως δεν ένεφανίσθησαν συναφείς έπιτεύξεις, παρά τās έκάστοτε δηλώσεις τών έπισήμων παραγόντων της. Ή Ευρωπαϊκή Κοινότης τών Έξ δεν επέτυχε να έξομαλύνη ούτε και αυτήν τήν ένδοδυτικοευρωπαϊκήν διαίρεσιν. Έπομένως, μόνον μία συμπαγής ευρωπαϊκή ήμοσπονδία θα πρέπει να θεωρηται ως έπιδιώξις της, ή όποία όμως, μοιραίως, θα είναι και τεchnοκρατική.

Άπό τήν άλλην πλευράν, ή ΕΕΤΑ, παρά τās άγαθάς της προθέσεις και τās ποικίλας σχετικές συζητήσεις και διαπραγματεύσεις, είναι δύσκολον να ένισχύση τήν δυτικοευρωπαϊκήν ένότητα και να βοηθήση προς περαιτέρω διεύρυνσιν, όταν κινηται με βάση μίαν ευρείαν Εύρώπην, συνεργαζομένην με τήν Κοινοπολιτείαν και τὰ άλλα πρώην άποικιακά έδάφη τής Εύρώπης. Είς τήν ΕΕΤΑ μετέχουν κράτη, τὰ όποία δεν είναι εύχερες να γίνουν δεκτά εις τήν ΕΟΚ, αλλά λόγω τών ουδέτεροφίλων τάσεων των ή δεσμεύσεων (Αυστρία - Έλβετία - Σουηδία) και άλλα λόγω τών πολιτικών καθεστώτων των (Πορτογαλία). Είς τήν τελευταίαν περίπτωση θα πρέπει και πάλιν να παρατηρηθί ότι ή Εύρώπη έπηρεάζει: τήν Άφρικήν και τήν Κοινοπολιτείαν και τούτο δια τόν έξής βαρυσήμαντον λόγον:

---

1. P i e t r o Q u a r o n i, La Crisi nel Mercato Comune, La Comunità Internazionale, Padova, Aprile 1966, σ. 198. «Ό στρατηγός Ντε Γκόλλ θεωρεί τήν Άγγλίαν ως τόν Δούρειον Ίππον τών Ήνωμένων Πολιτειών έντός τής Κοινής Άγοράς και ως τοιαύτη όφείλει να παραμείνη εκτός». Ή αυτή άποψις διατυπώται υπό του R o g e r M a s s i p, European Unification - An Irreversible Trend?, NATO Letter, February 1967, σ. 10.

Αί πορτογαλικαὶ ἀποικίαι εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἀποτελοῦν οὐσιαστικῶς εὐρωπαϊκὸν ἔδαφος καὶ εἶναι ἀγνωστον ἂν θὰ ἀκολουθήσουν τὴν πορείαν τῶν γειτονικῶν τῶν ἐδαφῶν πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν θιότι: α) ἀποτελοῦν τὸ τελευταῖον εὐρωπαϊκὸν οἰκονομικόν, πολιτικὸν καὶ στρατηγικὸν ὁρμητήριον εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ β) εὐρίσκονται ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἰσχυροτέρου ἀφρικανικοῦ κράτους τῆς Ἀφρικῆς: τῆς Δημοκρατίας τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς, ἡ ὁποία ἐλέγχει οἰκονομικῶς τὸ πλουσιώτερον τμήμα τῆς ἡπείρου, εὐρίσκειται εἰς στενοτάτην οἰκονομικὴν συνεργασίαν μετὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἐπιβάλλει τὰς ἀπόψεις της πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν (χαρακτηριστικὰ γεγονότα: ἡγνόησε τὰς συστάσεις τοῦ ΟΗΕ διὰ τὰς φυλετικὰς διακρίσεις, ἐνίσχυσε προσφάτως ἐμμέσως τὸ πραξικόπημα Σμὶθ εἰς τὴν Νότιον Ροδεσίαν καὶ προέκαλεσε τὴν μῆνιν τοῦ ἀφρικανικοῦ στοιχείου τῆς Κοινοπολιτείας).

Ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις αὐτάς, ἡ Εὐρώπη ἐξακολουθεῖ νὰ ἐλέγχει μέγα τμήμα τῆς Ἀφρικῆς. Ἐὰν δὲ εἰς τὸ τμήμα τοῦτο προστεθοῦν καὶ τὰ ἀνεξάρτητα κράτη, τὰ ὁποία εὐρίσκονται οὐσιαστικῶς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, θυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ Ἀφρικὴ ἀποτελεῖ οἶονι προέκτασιν τῆς Εὐρώπης. Ἐπομένως καὶ τὰ σχέδια περὶ Εὐραφρικῆς δὲν πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς οὐτοπία. Ὁ δυναμισμὸς τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ περιορισθῇ εἰς τὰ γεωγραφικὰ ὅρια τῆς γῆραιας ἡπείρου καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ εὕρῃ μίαν εἰρηνικὴν διέξοδον. Ὡς τοιαύτη προσφέρεται ἡ Ἀφρικὴ, ἡ περισσότερον συγθεθεῖσα, καὶ πολιτιστικῶς ἀκόμη, μετὰ τὴν Εὐρώπην. Ἐὰν ὅμως τὰ ἀφρικανικὰ κράτη δὲν δεχθοῦν τὴν εὐρωπαϊκὴν συνεργασίαν, θὰ πρέπει νὰ καταλήξωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἔσα, καθ' οἰονδήποτε τρόπον, δὲν θὰ εὐρίσκωνται ἐν στενῇ ἐπικοινωνίᾳ μετὰ τῆς Εὐρώπης, θὰ ἔχουν πολὺ βραδεῖαν οἰκονομικὴν πρόοδον ¹.

Παραλλήλως ὅμως θὰ πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι, πέραν τοῦ οἰκονομικοῦ στοιχείου, ὑπάρχει πάντοτε τὸ πολιτικόν. Ὁ πρῶην Βρεταννὸς πρωθυπουργὸς Λόρδος Χιούμ ἐτόνισεν ὅτι, «ἡ Βρεταννία πρέπει ζωτικῶς νὰ ἐνδιαφερθῇ διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἐλευθερίας ἐκάστης χώρας τῆς Κοινοπολιτείας, ἡ ὁποία θὰ ἐκινδύνευσεν νὰ εὐρεθῇ ὑπὸ κομμουνιστικῶν ἐλεγχῶν. Αἱ ἐπιπτώσεις διὰ τὴν Δύσιν θὰ εἶναι παγχόσμιοι». Παραλλήλως ὅμως μετὰ τὴν οἰκονομικὴν, πολιτικὴν καὶ στρατηγικὴν σημασίαν τῆς Ἀφρικῆς καί, κατ' ἐπέκτασιν, τῆς Κοινοπολιτείας, διὰ τὴν Εὐρώπην καθίσταται, δι' ἀμυντικούς κυρίως λόγους, ἀναγκαία καὶ ἡ συνεργασία τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν. Ὁ ὅμως ἡ μορφή τῆς συνεργασίας ταύτης δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ προσδιορισθῇ εἰσέτι. «Τοῦτο», ὅπως παρατήρησε καὶ ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ NATO Ἴταλδος Μάνλιο Μπρότζιο, «θὰ ἐξαρτηθῇ καὶ ἀπὸ τὴν βρεταννικὴν στάσιν, διό-

1. U. Kitzinger, *The Challenge of the Common Market*, Oxford, 1961, σ. 85.

τι, ἀργὰ ἢ γρήγορα, ὁ εὐρωπαϊκὸς προσανατολισμὸς τῆς Μεγάλης Βρετανίας θὰ ἐπικρατήσῃ τελικῶς».

Σήμερον, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ συνύπαρξις καὶ ἡ διεθνὴς συνεργασία ἀποτελοῦν γεγονὸς, ἡ Εὐρώπη παραμένει διηρημένη. Δὲν θὰ πρέπει, ἐν τούτοις, νὰ παραγνωρισθῇ ἡ συμβολὴ τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν διὰ τὴν Εὐρώπην¹. Εἰς τὰ πλαίσια τῆς ὥς ἄνω Ἐπιτροπῆς ἡ συνεργασία Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Εὐρώπης εἰς τὸν οἰκονομικὸν τομέα ἔχει ἀξιόλογον ἐπιτυχίαν. Ἡ συνεργασία Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Εὐρώπης ἴσως εὖρη εἰς τὰ πλαίσια αὐτὰ τὸν ἰδανικὸν φορέα προσεγγίσεως, μὲ κατάληξιν τὴν ἔνωσίν της.

Παραλλήλως, ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης Peter Smithers προτείνει εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη ὅπως «ἐνισχύσουν τὴν ἀλληλεγγύην των καὶ τονώσουν τὴν ἰσχύν των διὰ τῆς συστάσεως ἐνὸς περιφερειακοῦ εὐρωπαϊκοῦ ὀργανισμοῦ ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ ΟΗΕ». Βεβαίως τοῦτο προϋποθέτει τὴν συνεργασίαν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν. Ὁ πυρὴν πάντως μὲ τὴν Οἰκονομικὴν Ἐπιτροπὴν ὑπάρχει. Χρειάζεται ἴσως περισσότερα τόλμη καὶ φαντασία.

Ἐξ ὧν τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων, κατεδείχθη ὅτι ἡ διαίρεσις τῆς Εὐρώπης διατηρεῖται ἐνεκα ποικίλων ἀντικειμενικῶν καὶ ὑποκειμενικῶν παραγόντων, οἱ ὁποῖοι δυσχεραίνουν τὰς σχετικὰς προσπάθειας. Παραλλήλως ὅμως ἡ σύνδεσις καὶ οἱ δεσμοὶ ἐνίων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν μὲ κράτη ἐξωευρωπαϊκά, ἄλλοτε δυσχεραίνει καὶ ἄλλοτε διευκολύνει τὰς προσπάθειας προσεγγίσεως.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν, ἀπετέλεσεν αὕτη τὸ μέσον ἐπαφῆς Δυτικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Εὐρώπης καί, κατ' ἐπέκτασιν, τοῦ Ἀνατολικοῦ Κόσμου, διότι κράτη τῆς Κοινοπολιτείας εἶχον μεγαλυτέρας ἐπαφὰς μὲ ἀμφοτέρας τὰς πλευράς καί, τοιοῦτοτρόπως, ἡ Κοινοπολιτεία ἀπετέλεσε τὸν μεσάζοντα, τρόπον τινά, εἰς τὴν προσέγγισιν τῶν δύο πλευρῶν, παρ' ὅλον ὅτι κράτη τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης δὲν μετέχουν τῆς Κοινοπολιτείας.

Ὁ Ἀνατολικὸς Κόσμος καὶ ἡ Κοινοπολιτεία

Ἡ διαίρεσις τοῦ κόσμου εἰς Ἀνατολικὸν καὶ Δυτικὸν ἦτο φυσικὸν νὰ ἐπηρεάσῃ ἀμέσως τὴν ἑσωτερικὴν καί, ἰδίως, τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῶν κρατῶν τῆς Διεθνούς Κοινότητος. Τοῦτο κατέστη ἰδιαιτέρως ἐμφανὲς εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀπὸ τὴν ὁποίαν, κατὰ περίεργον συγκυρίαν, ἐξεκίνησεν, ὅπως καὶ ὅλα τὰ σημαντικώτερα παγκόσμια γεγονότα, καὶ ἡ διαίρεσις αὕτη. Ἡ διαίρεσις τῆς Εὐρώπης εἰς Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικὴν ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία πολλῶν διεθνῶν προβλημάτων, ὅπως ἐπίσης καὶ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς

---

1. The Work of the United Nations Economic Commission for Europe, New York, U.N. 1965.

διαίρεσέως εἰς παγκόσμιον κλίμακα. Ἰδίως ὁμως ἀπετέλεσε στοιχεῖον ἐκμεταλλεύσεως καὶ προπαγάνδας ἐκ μέρους τοῦ Ἀνατολικοῦ Συνασπισμοῦ. Οὗτοι ὠμίλουν διὰ τὸν Δυτικὸν Κόσμον καὶ τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην περὶ «ἱμπεριαλισμοῦ», «ἀποικισμοῦ», «νεοαποικισμοῦ», «φυλετισμοῦ», κοινωνικῆς ἀδικίας, ὀλοκληρωτισμοῦ καὶ δικτατορίας, στοιχείων ἀπαγνώντων, κατ' ἀναλογίαν, καὶ εἰς τὸν ἀνατολικὸν κόσμον. 1.

1. Δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀξιωματικὸς ἡ ἀνάλυσις τῶν ἐννοιῶν αὐτῶν ὅπως ἀναφέρεται εἰς τὴν Ἐκθεσὶν τοῦ 14ου διεθνoῦς σπουδαστικοῦ σεμιναρίου τῆς Διεθνoῦς Ἐνώσεως Σπουδαστῶν (COSEC, 1963), ὅπου οἱ σπουδασταὶ ἡσυχολήθησαν μὲ τὴν μελέτην τοῦ Ἰμπεριαλισμοῦ, ἥτοι τὴν ἐνέργειαν μιᾶς χώρας ὅπως οἰκιοποιήθῃ τὸ ἔδαφος μιᾶς ἄλλης, ἢ κυριαρχίας ἐπ' αὐτῆς, ἰδιαιτέρως εἰς τὸν οἰκονομικὸν τομέα, καθὼς ἐπίσης πολιτικῶς ἢ στρατιωτικῶς. Ὁ ἱμπεριαλισμὸς εἶναι προαιώνιον φαινόμενον τὸ ὁποῖον λαμβάνει ποικίλας μορφάς, ἐφαρμοζόμενον σήμερον ὑπὸ πολλῶν δυνάμεων, Ἀνατολικῶν καὶ Δυτικῶν, καὶ τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ ἀντιμετωπισθῇ μόνον ὡς φορεὺς ἐνδὸς συγκεκριμένου οἰκονομικοῦ συστήματος ἢ ὡς φυσικὴ ἔκφρασις οἰασθήποτε ἰδιαιτέρας ἰδεολογίας. Ἡ ἀπρόκλητος ἐπίθεσις τῆς Λαϊκῆς Δημοκρατίας τῆς Κίνας ἐναντίον τῆς Ἰνδίας παρέχει σαφεῖς ἀπεικόνισιν τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, ὅπως ἐπίσης ἡ Γαλλικὴ ἐπίθεσις ἐναντίον τῆς Μπριζέτας, ἢ πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ ἐπέμβασις τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως τὸ 1956 εἰς τὴν Οὐγγαρίαν καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐναντίον τῆς Κούβας τὸ 1961. Ἀντεμειωπίσθη ἐπίσης ὁ Ἀποικισμὸς ὅστις μεταπολεμικῶς κατέστη στοιχεῖον πολιτικῆς ἐκμεταλλεύσεως, ὥστε σήμερον νὰ σημαίνῃ τὴν πλήρη ἐπιβολὴν ὑπὸ μιᾶς χώρας οἰκονομικῆς, πολιτικῆς καὶ πολιτιστικῆς κυριαρχίας ἐπὶ μιᾶς ἄλλης, ἀνεξαρτήτως τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος τῆς αὐτοδιοθέσεως. Ὁ ἀποικισμὸς ἀποτελεῖ ἀπρόκλητον παραβίασιν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, καθιστῶν ἀδύνατον τὴν πλήρη οἰκονομικὴν, κοινωνικὴν, καὶ πολιτιστικὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀποικισθείσης περιοχῆς. Ὡς κλασσικὰ παραδείγματα φέρονται: ἡ Ἀγκόλα καὶ ἡ Νότιος Ροδεσία. Τέλος, ὁ Νεοαποικισμὸς, ἢ οἰκονομικὴ κυρίως κυριαρχία, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ ἡ πολιτικὴ, πολιτιστικὴ καὶ στρατιωτικὴ, ἢ ἐφαρμοζομένη συνήθως, ἀλλὰ ὄχι ἀποκλειστικῶς, ὑπὸ πρώην ἀποικιακῶν δυνάμεων ἐπὶ ἐδαφῶν τὰ ὁποῖα κατέχουν τυπικῶς τὴν ἀνεξαρτησίαν των, οὐχὶ ὁμως καὶ οὐσιαστικῶς. Ὁ νεοαποικισμὸς ἀποτελεῖ παράδειγμα τῶν σχέσεων Γαλλίας καὶ τῶν πρώην ἀποικιῶν της εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ὅπως καὶ τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ τῶν σχέσεών της μὲ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας. Ἄλλης μορφῆς εἶναι ὁ νεοαποικισμὸς ὅπως ἀπαντᾷται ἐξ Ἀνατολῶν διὰ τῆς προσπαθείας προσεταιρισμοῦ τῶν νέων κρατῶν, ὡς ἐπίσης καὶ ἐπεκτατισμοῦ ἐπὶ τῶν δορυφόρων: Ἀλβανία, Οὐγγαρία, κλπ. Ὁ ὀλοκληρωτισμὸς: Καὶ οὗτος, ὅπως ὁ ἱμπεριαλισμὸς, λαμβάνει ποικίλας μορφάς δύναται ἐπὶ παραδείγματι, νὰ λάβῃ φυλετικὸν χαρακτῆρα, ὅπως ἐπὶ Χίτλερ εἰς Γερμανίαν, ἢ σήμερον εἰς τὴν Νότιον Ἀφρικὴν καὶ τὴν Νότιον Ροδεσίαν, ἢ ἰδεολογικὴν μορφήν ὅπως εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ Ἀνατολ. Γερμανίαν. Πρόκειται περὶ μιᾶς συστηματικῆς καὶ πειστικῆς ἐπιβολῆς ἐνδὸς ὀρισμένου δόγματος ἐφ' ὅλων τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς ἐνδὸς λαοῦ. Ὁ φυλετισμὸς (ρασισμὸς): Ἡ παραβίασις τοῦ δικαιώματος κάθε ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως πρὸς ἴσὴν μεταχείρισιν, ἢ καταστροφὴ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας καὶ προσωπικότητος. Ἡ φυλετικὴ προκατάληψις διακρίνεται τῶν φυλετικῶν διακρίσεων. Ὁ ρασισμὸς δύναται νὰ ὑπάρχῃ

Ὁ τελευταῖος ἐξεμεταλλεύθη τὰ θεωρητικὰ ταῦτα πολιτικά σχήματα διὰ νὰ τὰ καταστήσῃ καθημερινὰ συνθήματα προπαγάνδας. Βεβαίως ὑπῆρχον καὶ αἱ ἀφορμαί. Ἡ Εὐρώπη δυνατὸν νὰ ἐγκατέλειπε τὰς ἀποικίας της, ἀλλὰ ὑπάρχουν ἀκόμη κατάλοιπα τούτων. Ἡ Πορτογαλία ἐξακολουθεῖ νὰ κατέχῃ ἐδάφη τῆς Ἀφρικῆς. Αἱ πρώην αὐτοκρατορίαι διατηροῦν τοὺς δεσμούς των μὲ τὰς πρώην ἀποικίας καὶ ἔδωσαν τὴν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς ἀντιπάλους των νὰ ὁμιλοῦν περὶ νεοαποικισμού, ἀκριβῶς ἕνεκα τῆς προσπάθειας ὑποκαταστάσεως τῶν τελευταίων ἀφ' ἑνὸς καί, ἀφ' ἑτέρου, τῆς ἐλλείψεως προετοιμασίας τῶν ἀποικίων ἵνα καταστοῦν ἀνεξάρτητα κράτη. Διὰ τὸ τελευταῖον βεβαίως εὐθύνονται αἱ ἀποικιακαὶ δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ὅμως, σκεπτόμεναι ὅτι ἡ περαιτέρω διατήρησις τῶν ἀποικίων θὰ ἀπετέλει στοίχαιον ἐκμεταλλεύσεως καὶ ἴσως ζημίαν δι' ἑαυτάς, παρεχώρησαν ἀνεξαρτησίαν, χωρὶς αἱ ἀποικίαι νὰ εἶναι, ἕν πολλοῖς, ὅρμητοι πρὸς τοῦτο.

Ὁ Ἀνατολικὸς Κόσμος τηρεῖ ἀνάλογον στάσιν καὶ ἔγαντι τῆς Κοινοπολιτείας, ὅπου ἡ σύνδεσις τῶν πρώην ἀποικίων μὲ τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον ἀποτελεῖ ἐπίσης στοίχαιον ἐκμεταλλεύσεως.

Γεγονὸς εἶναι ὅτι ἡ διαίρεσις τοῦ κόσμου εἰς δύο, καὶ εἰδικώτερον ἡ διαίρεσις τῆς Εὐρώπης, ἐπέτεινε τὴν ἰδιωτὴν ἔντασιν. Ὡς κύριον αἷτιον τῆς ἐντάσεως ἐξακολουθεῖ ὀφισταμένη ἡ διαίρεσις τῆς Γερμανίας, ἡ ὁποία διαίρεσις κατέστη ἀντικείμενον ἀνταγωνισμού ἐκ μέρους τῶν δύο παρατάξεων. Ἡ Κοινοπολιτεία συνεδέθη ἐμμέσως καὶ μὲ τὰς διενέξεις ταύτας. Πράγματι: δύο μέλη της, ἡ Ζανζιβάρη καὶ ἡ Τανγκανίκα, εἶχον συνδεθῇ διπλωματικῶς ἀντιστοίχως μὲ τὴν Ἀνατολικὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Δυτικὴν Γερμανίαν. Ὄταν τὸν Ἀπρίλιον 1964 τὰ δύο ἀφρικανικὰ κράτη ἠγώθησαν εἰς ἓν, τὴν Ἡνωμένην Δημοκρατίαν τῆς Τανζάνια, προέκυψαν, ὥς ἦτο φυσικόν, διπλωματικὰ προβλήματα. Ἡ ὁδοεῖσα μέση λύσις τῆς συνυπάρξεως τῶν διπλωματικῶν ἐκπροσώπων δὲν ἱκανοποίησε τὴν Βόννην, ἡ ὁποία ἀνεκοίνωσεν ὅτι θὰ διέκοπτε τὴν στρατιωτικὴν βοήθειαν πρὸς τὴν Τανζάνια. Εἰς τὴν Ζανζιβάρην, ἡ ἐπιρροή τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, μέσῳ τῆς πρεσβείας τῆς Ἀνατολικῆς Γερμανίας, καὶ τῆς Λαϊκῆς Κίνας διὰ τῆς παροχῆς οἰκονομικῆς καὶ τεχνικῆς βοηθείας, κατέστησαν ἀναγκασίαν τὴν ἔνωσιν, ἡ ὁποία ἐξησφάλισε τὴν νῆσον ἀπὸ θύσσεστος ἐξελίξεις ὅχι μόνον δι' ἑαυτὴν ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Ἀφρικὴν γενικώτερον. Ὑπὸ τὰς ἐθνικιστικὰς τάσεις ἐκαλύφθησαν ἐνίοτε ποικίλοι προσανατολισμοί. Ἡ Ζανζιβάρη ὑπῆρξε κίνδυνος νὰ ἀποτελέσῃ ὀρμητήριον ἐναντίον τῆς ἡπειρωτικῆς Ἀφρικῆς ¹.

καὶ εἰς ἀνεπτυγμένας χώρας. Ἡ Δ ι κ τ α τ ο ρ ί α : οἰκονομική, στρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ κυριαρχία ἐπὶ ἐνὸς λαοῦ ὑπὸ ἐνὸς μὴ ἀντιπροσωπευτικοῦ καθεστώτος, εἰς The International Student Movement, Past, Present, Future, 1963, COSEC, Leiden.

1. J o h n O k e l l o, Revolution in Zanzibar, Nairobi, 1967.

Τοιουτοτρόπως, ή διαίρεσις τής Δυτικής Γερμανίας, αποτέλεσμα τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου, εἶχε ἀντίκτυπον καί ἐπὶ τής Κοινοπολιτείας, ή ὁποία πλέον παρουσιάζετο ἐμμέσως ἐπηρεαζομένη καί ἀπό τόν ἀνατολικόν συνασπισμόν. Ἀλλ' αὕτη δὲν ἦτο ή μόνη περίπτωσις.

Ἐτερον σημεῖον ἐμμέσου ἐπιδράσεως τής διαιρέσεως τής Γερμανίας ἐπὶ τῶν κρατῶν τής Κοινοπολιτείας ἦτο ή διπλωματική διένεξις μεταξὺ Δυτικής Γερμανίας καί Ἑνωμένης Ἀραβικῆς Δημοκρατίας. Ἡ Δυτική Γερμανία, ἐνισχύουσα τὸ Ἰσραήλ μυστικῶς διὰ στρατιωτικῆς βοήθειας, ὡς ἀπεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Προέδρου Νάσερ, διέκοψε τήν οἰκονομικήν βοήθειαν πρὸς τήν χώραν τοῦ Ἀραβος ἡγέτου, ἔνεκα τής προσκλήσεως τοῦ ἡγέτου τής Ἀνατολικῆς Γερμανίας Οὐλμπριχτ εἰς Αἴγυπτον. Οἱ ἀδέσμευτοι τότε ἠπείλησαν διακοπὴν τῶν σχέσεων μετὰ τήν Δυτικὴν Γερμανίαν. Τὸ αὐτὸ συνέβη καί μετὰ τὸ ροδεσιαγὸν πραξικόπημα ὑπὸ τινῶν ἀφρικανικῶν κρατῶν καί μερικῶν μελῶν τής Κοινοπολιτείας. Ἡ διακοπὴ τῶν διπλωματικῶν σχέσεων μετὰ Ἑνωμένον Βασίλειον ἠτόνισε μετ' ὀλίγον¹.

Ἀποτέλεσμα τούτου ἦτο, μερὶς τής Κοινοπολιτείας νὰ εὗρεθῇ ἀντιμέτωπος τής Δυτικῆς Εὐρώπης, ἔνεκα τής ὡς ἄνω διενέξεως. Χαρακτηριστικὸν τής πολιτικῆς τῶν λοιπῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων εἶναι ὅτι τηροῦν ἡπίαν στάσιν ἔναντι τῶν ἀδεσμεύτων, ἀποτέλεσμα τής ὁποίας εἶναι καί ή συνύπαρξις τῶν τελευταίων μετὰ τῶν φιλοδυτικῶν κρατῶν εἰς τήν Κοινοπολιτείαν.

Περαιτέρω, ή Δυτικὴ Γερμανία δὲν προσήρμωσε δεόντως τήν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν της, καθ' ὅσον αὕτη ἐξηκολούθει μέχρι πρό τινος νὰ βασίζεται ἐπὶ τοῦ Δόγματος Χάλλσταϊν². Τὸ γεγονός καί μόνον ὅτι τὸ Δόγμα διετυπώθη ὑπὸ τοῦ πρώην Προέδρου τής Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τής ΕΟΚ δὲν δίδει μόνον πολιτικὴν χροιάν εἰς τήν Κοινότητα, ἀλλὰ καί σαφῆ τοποθέτησιν αὐτῆς διεθνῶς.

Ἡ διαίρεσις τής Δυτικῆς Γερμανίας ἀποτελεῖ ἰσχυρὸν ὄπλον διὰ πολιτικὴν προπαγάνδαν καί ἄσκησιν ψυχροῦ πολέμου ἐκ μέρους τοῦ Ἀνατολικοῦ Συνασπισμοῦ. Ὁ τελευταῖος, ἦτο φυσικὸν νὰ μὴ ἀφήσῃ εὐκαιρίαν ἀνεκ-

1. Πλὴν τής Τανζανίας. Ἡ Γκάνα ἀποκατέστησεν ἤδη τὰς διπλωματικὰς της σχέσεις.

2. Συμφώνως πρὸς τὸ ὡς ἄνω Δόγμα, ή Δυτικὴ Γερμανία ὀφείλε νὰ διακόπῃ τὰς σχέσεις της μετ' οἰονδήποτε κράτος τὸ ὁποῖον θὰ ἀνεγνώριζε τήν Ἀνατολικὴν Γερμανίαν. Ἡ ἐφαρμογὴ τούτου κατέστη πολλάκις ἀνέφικτος μετ' ἀποτέλεσμα ή Δυτικὴ Γερμανία νὰ ὀποστῇ διπλωματικὰς ἡτίας. Ἡδὴ, μεταβολὴ ἐσημειώθη εἰς τήν Δυτικογερμανικὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν κατὰ τὸ 1967, διὰ τής ἐπιδιώξεως συνεργασίας μετὰ τὰ κράτη τής Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ταῦτα ἔχουν στενὰς σχέσεις μετὰ τήν Ἀνατολικὴν Γερμανίαν. Πρέπει δὲ νὰ σημειωθῇ ὅτι ή Δυτ. Γερμανία προσεπάθησεν ἀνεπιτυχῶς νὰ ἐπιβάλλῃ πολιτικοὺς ὅρους, ὡς πρὸς τὰς συναλλαγὰς τῶν ἐπιδιωκόντων σύνδεσιν μετὰ τής Κοινότητος κρατῶν, συμφώνως πρὸς τὸ Δόγμα Χάλλσταϊν. (Μὴ διατήρησιν ἐμπορικῶν σχέσεων τούτων μετὰ τήν ΕΟΚ).

μετάλλευτον διὰ τὰ ἀσκήσῃ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως προπαγάνδαν εἰς ὅρος τῆς Κοινοπολιτείας, τὴν ὁποίαν ἔδεν ἀνταμετώπιζε μόνον ὡς δυτικῆς προελεύσεως ὀργανισμόν, ἀλλὰ καὶ ὡς φορέα προσεταιρισμοῦ τῶν ἀδεσμεύτων καὶ πόλον ἀπομακρύνσεως πούτων ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν.

Οὕτω, ἡ προσπάθεια διεισδύσεως εἰς τὰ κράτη-μέλη τῆς, εἴτε ἀμέσως μὲ οἰκονομικὴν βοήθειαν τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, εἴτε ἐμμέσως ὑπὸ ἄλλων εὐρωπαϊκῶν ἀνατολικῶν κρατῶν, εἶναι πρόδηλος. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἀκόμη, ὅπου δὲν ὑπῆρξε τοιαύτη δυνατότης, ἐτέθη εἰς κίνησιν ὁ μηχανισμὸς τῆς προπαγάνδας, ὡς εἰς τὸ θέμα τῆς Νοτίου Ρωδεσίας. Τοιουτοτρόπως, οὐσιαστικῶς αἱ «δύο Εὐρώπαι» ἐξήσκησαν καὶ ἐξασκοῦν διαφοροτρόπως προσπάθειας νεοαποικισμοῦ εἰς τὰς περιοχὰς τῆς Κοινοπολιτείας καὶ ἰδίως τὰς ἀφρικανικὰς. Εἰς τὴν ἐπιτυχίαν δὲ ἀμφοτέρων πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν συνετέλεσε καὶ ἡ τεχνητὴ διαμόρφωσις τῶν κρατῶν τούτων ἄνευ φυλετικῶν, θρησκευτικῶν καὶ λοιπῶν κριτηρίων (εἰς τοῦτο ἀφείλεται ἡ ἀποχώρησις, ἐπὶ παραδείγματι, τῆς Σιγκαπούρης ἀπὸ τὴν Μαλαικὴν Ὀμοσπονδίαν). Ἐκτεῖνο ὅμως τὸ ὅποιον θὰ πρέπει νὰ τονισθῇ ἰδιαίτερος εἶναι τὸ γεγονός ὅτι τὰ νέα κράτη τοῦ ἀδεσμεύτου ὁμίλου, ἐπειδὴ ὁ ἀποικισμὸς τῶν προῆλθεν ἀπὸ τὴν Δύσιν, διάκεινται πλέον συμπαθῶς πρὸς τὴν Ἀνατολήν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μεσολαβητικὸς ρόλος τῶν εἰσακούετα· εὐχερέστερον εἰς τὴν Ἀνατολήν καὶ ὁσάκις ἀνέλαβον πρωτοβουλίαν ἐπὶ διεθνoῦς ἐπιπέδου ἐπέτυχον νὰ προσεγγίσουν τὸν Ἀνατολικὸν Συνασπισμόν. Οὕτω, πὸν Δεκεμβρίου 1962, εἰς Colombo τῆς Κεϋλάνης (μέλους τῆς Κοινοπολιτείας), συνήλθον ἑξ ἀφρικανικὰ κράτη, μετὰξὺ τῶν ὁποίων, ἐκτὸς τῆς Κεϋλάνης, ἡ Γκάνα καὶ ἡ Μπούρμα (πρώην βρεταννικὴ ἀποικία) καὶ ἐπελήφθησαν τῆς τότε προσφάτου σινοϊνδικῆς διαφορᾶς. Ἡ τότε πρωθυπουργὸς τῆς Κεϋλάνης Sirimawo Bandaranaike ἐπεσκέφθη, συμφώνως πρὸς ἀπόφασιν τῆς Συνδιασκέψεως, τὴν Ἰνδίαν καὶ τὴν Λαϊκὴν Δημοκρατίαν τῆς Κίνας, ὅπου ἐμεσολάβησε διὰ τὴν ὀριστικὴν εἰρηγικὴν διευθέτησιν τῆς σινοϊνδικῆς διενέξεως. Ἡ ἐνέργεια αὕτη ἦτο ἑυδαρῆστος διὰ τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην, διότι ἐτόνιζε τὴν ἀρχὴν τῆς εἰρηγικῆς συνυπάρξεως καὶ διότι ἀνεγνωρίζετο, ἐμμέσως, διεθνῶς ἡ Λαϊκὴ Δημοκρατία τῆς Κίνας.

Ἡ τελευταία προσεπάθησε, δι' ἴδιον λογαριασμόν, νὰ προσεταιρισθῇ μερίδα τῆς Κοινοπολιτείας, ἀρχικῶς τὴν Ἰνδίαν, ὅπου ἀπέτυχεν, ἐν συνεχείᾳ τὴν Τανζάνιαν (κυρίως εἰς Ζανζιβάρην), μὲ θίαν ἢ μὲ οἰκονομικὴν βοήθειαν, ἀντιστοίχως εἰς τὴν πρώτην καὶ εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν. Βεβαίως, ἡ κινεζικὴ διείσδυσις εἶχεν ὡς στόχον καὶ ἄλλας χώρας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀνήκουν εἰς τὸν κοινοπολιτειακὸν ὅμιλον.

Παρατηροῦμεν, τοιουτοτρόπως, ἔντονον διαμάχην περὶ τὴν παροχὴν οἰκονομικῆς βοήθειας, κυρίως πρὸς τὰ νέα κράτη τῆς Κοινοπολιτείας. Εἰς τὴν διαμάχην αὐτὴν παρουσιάσθη καὶ ἀνταγωνισμὸς ἐντὸς τοῦ ἀνατολικοῦ στρατοπέδου, χωρὶς, ἐπὶ τοῦ παρόντος, νὰ θύναται τὸ κινεζικὸν κράτος νὰ παρα-

βληθῇ, ἀπὸ ἀπόψεως παγκοσμίου ἰσχύος, πρὸς τὴν Σοβιετικὴν Ἑνωσιν ¹.

Περαιτέρω, εἴδομεν ὅτι ἡ Ζανξιδάρη ἀπετέλεσεν, ἐμμέσως, ὄχι μόνον φορέα τῶν τάσεων τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ καὶ τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, ἐνῷ ἡ Κίνα παρεχόμεναι οἰκονομικὴν βοήθειαν. Αἱ στεναί σχέσεις τῆς Ζανξιδάρης μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Γερμανίας ἠκολούθηθησαν ἀπὸ στενὰς σχέσεις μετ' ἄλλων ἀνατολικοευρωπαϊκῶν χωρῶν (Τσεχοσλοβακίας, Πολωνίας, Ρουμανίας κλπ.). Ἡ ἐπακολούθησας ἑνωσις Τανγκανίκας καὶ Ζανξιδάρης περιώρισε τὴν διείσδυσιν τῶν Ἀνατολικῶν εἰς τὰς ἀφρικανικὰς χώρας τῆς Κοινοπολιτείας. Ἡ ἑνωσις ἀπετέλεσε πλήγμα διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην, δεδομένου ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ Γερμανία εἶχε τὴν πρώτην της πρεσβείαν ἐκτὸς τοῦ Ἀνατολικοῦ Συνασπισμοῦ, εἰς Ζανξιδάρην καὶ τὴν περιώρισεν εἰς Προξενεῖον.

Μετὰ τὴν ἑνωσιν Τανγκανίκας καὶ Ζανξιδάρης, ἡ Δυτικὴ Γερμανία ἐξεδήλωσε διαθέσεις ἐπενδύσεως γερμανικῶν κεφαλαίων εἰς τὴν Τανζανίαν. Διαπιστοῦται οὕτω μία σειρά ἐπιπτώσεων τῆς εὐρωπαϊκῆς διαιρέσεως εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κοινοπολιτείας, ἐκδηλουμένη εἰς τὸν οἰκονομικὸν τομέα μὲν, ἀλλὰ μὲ σαφῶς πολιτικὰ κίνητρα. Ἡ Ζανξιδάρη, ὅσον μικρὴ καὶ ἐὰν εἴναι, δεικνύει ποῖαι σοβαρὰ ἐπιπτώσεις προκαλοῦνται εἰς τὸν κοινοπολιτειακὸν χώρον καὶ ἐπηρεάζουν τὴν στάσιν καὶ τῶν λοιπῶν χωρῶν αὐτοῦ.

Ἡ Κοινοπολιτεία ὑπῆρξε τὸ ἐπίκεντρον πολλῶν ζυμώσεων καὶ ἐμμεσος στόχος τῶν συνασπισμῶν. Δὲν ἐβλήθη ἀμέσως, ἀλλὰ πᾶσα προσπάθεια τῆς πλειοψηφίας τῶν ἀδεσμεύτων μελῶν της, πρὸς πῆν μίαν ἢ τὴν ἄλλην πλευράν, ἐρμηνευομένη κατὰ τὰ συμφέροντα ἐκάστου τῶν συνασπισμῶν, ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον παρεξηγήσεων καὶ ἐπιθέσεων.

Οὕτω, ἐγένετο ἐκάστοτε λόγος περὶ διαλυτικῶν τάσεων ἐντὸς τῆς Κοινοπολιτείας, περὶ προστριβῶν καὶ δυσεπιλύτων προβλημάτων. Εἶναι γεγονός ὅτι ἡ χαλαρότης τῶν δεσμῶν τῶν μελῶν της αὐξάνει βαθμὴδὸν, ἐπιτείνουσα τὴν ἄποψιν ταύτην. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ἀγνοοῦνται ἄλλα στοιχεῖα τὰ ὁποῖα διατηροῦν, τὴν τελευταίαν δεκαετίαν ἰδίως, τὴν Κοινοπολιτείαν ἐν ζῳῇ. Οἱ ἴδιοι ὅμως παράγοντες, οἱ ὁποῖοι ἐπιφέρουν τὴν διάλυσιν τῆς Βρεταννικῆς Αυτοκρατορίας, καθιστοῦν τὴν Κοινοπολιτείαν λίαν ἀσταθῆ, διότι παρουσιάζουν φυγακέντρους τάσεις. Αὕτη εἶναι ἡ σοβιετικὴ ἄποψις ², ἡ ὁποία ἐκφράζει μὲν κάπως τὴν πραγματικότητα, ἀλλ' ὅπωςδὴποτε κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῶν Σοβιετικῶν, καὶ ἀποτελεῖ τὴν ἄποψιν τῆς μιᾶς πλευρᾶς.

---

1. M i c h e l M o u s k h é l y, L'Europe face à l'Est, l'Europe en formation, N° 40-41, σ. 17, Paris, 1963.

2. S. M a d z o j e w s k i, More Stresses and Strains within the Commonwealth, International Affairs, N° 5, 1962, Moscow.

Ὁ Βρεταννὸς πρωθυπουργὸς κ. Οὐίλσον, εἰς συνέντευξίν του πρὸς τὴν τηλεόρασιν, μετὰ τὴν Συνδιάσκεψιν τῆς Κοινοπολιτείας, τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1960 εἰς Λονδίνον, εἶπε λακωνικῶς: «Ἡ Κοινοπολιτεία ἐπέζησε μίας ζωτικῆς δοκιμασίας παρὰ τὴν ἔντασιν τῶν πνευμάτων καὶ τὰς διαφοράς, αἱ ὁποῖαι μᾶς διαιροῦν». Ὁ Πρόεδρος τῆς Οὐγκάντα κ. Μ. Obote ἐπίσης εἶπε: «Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποχωρήσωμεν ἀπὸ τὴν Κοινοπολιτείαν, ἀπλῶς διότι δὲν ἔχομεν εὖρει τὴν κατάλληλον λύσιν διὰ νὰ ἐκανοποιήσωμεν τὰς ἐπιθυμίας διακοσίων χιλιάδων ἀτόμων, ἐντὸς μίας κοινότητος τεσσάρων ἐκατομμυρίων¹. Ἡ Οὐγκάντα πιστεύει εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν».

Τὸ Ροδεσιανὸν ἀπασχολεῖ ἰδιαίτερος τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον, παρὰ διότι βὲν ἔχομεν εὖρει τὴν κατάλληλον λύσιν διὰ νὰ ἐκανοποιήσωμεν, εἰς τὸν ΟΗΕ, ἕως διὰ νὰ δοθῇ ἡ λύσις τῆς ἀποστολῆς εἰρηνευτικῆς δυνάμεως, ὅπως εἰς Κύπρον. Οἱ Ἀφρικανοὶ γείτονες τῆς Ροδεσίας κατέστησαν τοῦτο διεθνές.

Ἡ Κοινοπολιτεία διατηρεῖται, διότι ἡ Βρεταννία ἐπιδιώκει ὅπως, μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν των, αἱ ἀποικίαι καταστοῦν μέλη τῆς Κοινοπολιτείας καί, τοιουτοτρόπως, εἰσέλθουν εἰς τὴν σφαῖραν ἐπιρροῆς, ἔστω καὶ μέχρις ἐνὸς σημείου, τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου. Ἡ Κοινοπολιτεία ἐπεκτείνεται, συγχρόνως ὅμως, διὰ τῆς διευρύνσεως, τὰ μέλη της χωρίζοντα· τὸ ἐν ἀπὸ τὸ ἄλλο ὁλον ἐν καὶ περισσότερον², διότι ταῦτα δὲν ἀποτελοῦν πλέον μίαν στενὴν οἰκογένειαν κρατῶν, ὥς ἡ «Λευκὴ Λέσχη».

Ἡ Κοινοπολιτεία ἐνίοτε διέρχεται κρίσεις, ἐνισχυομένης διὰ τῆς τυπικῆς, ἔστω, ἀποκλίσεώς της πρὸς τὴν Δύσιν καὶ εἶναι φυσικὸν νὰ προκαλῇ ἀντιδράσεις εἰς τὸ ἀντίπαλον στρατόπεδον³. Διὰ τοῦτο πᾶσα σοβαρὰ κρίσις καὶ πᾶν δυσχερὲς πρόβλημα διογκοῦνται ἐξ Ἀνατολῶν καὶ παρουσιάζουν τὴν Κοινοπολιτείαν κλονιζομένην.

Τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον ἐπιθυμεῖ νὰ διατηρῇ ἡγετικὸν ρόλον ἑμμεσον, ἀλλ' ἀναγκάζεται νὰ προβαίνει ἐνίοτε εἰς συμβιβασμούς, ἀποδίδον εἰς τὴν ἐπιβολὴν τῆς πολιτικῆς του. Γεγονὸς εἶναι ὅτι τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον, ἐπιχειροῦν νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ἰδικήν του ἐξωτερικὴν πολιτικὴν, ἐπιτείνει ἐνίοτε τὰς διαιρέσεις καὶ τὰς ἀντιδράσεις εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν, ὥστε νὰ μὴ ἀκολουθῇται πολλάκις καὶ ἀπὸ τὰς πρώην Κτήσεις (ὁ Καναδὰς δὲν ἐνίσχυσε τὴν βρεταννικὴν θέσιν εἰς τὸ θέμα τοῦ Κογκο καὶ ἀλλαχοῦ). Τὸ πολιτικὸν ἐνδιαφέρον καὶ τὸ οἰκονομικὸν συμφέρον τῆς διατηρήσεως τῆς Κοινοπολιτείας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιδιώξις ἐφαρμογῆς τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ Ἑνωμένου

---

1. Ἀναφέρεται εἰς τὸ Ροδεσιανὸν πρόβλημα.

2. C. M. W o o d h o u s e, British Foreign Policy since the Second World War, London, 1961, σ. 225.

3. Ἡ παρουσία τῶν ἄλλοτε Κτήσεων καὶ ἄλλων συντηρητικῶν κρατῶν ἐντὸς αὐτῆς δικαιολογεῖ τὴν ἄποψιν περὶ δυτικῆς ἀποκλίσεως.

Βασιλείου ὤθησαν τὰ νέα μέλη τῆς Κοινοπολιτείας πρὸς τοὺς ἀδεσμεύτους καὶ περαιτέρω, ἐνίοτε, πρὸς τὴν Ἀνατολήν.

Ἡ πολιτικὴ συμπλέκεται πρὸς τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα καὶ ἡ περιοχὴ τῆς Κοινοπολιτείας, κυρίως εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ ἰδιαιτέρως εἰς Ἀφρικὴν, δονεῖται ἀπὸ τὴν διαμάχην τῶν δύο κόσμων πρὸς προσεταιρισμὸν τῆς 1.

Ἡ Κοινοπολιτεία εἶναι τὸ πεδίον συγκρούσεως ἰδεολογιῶν, προπαγάνδας, ἐπιδιώξεων, φυλῶν, ἐθнімων, θρησκειμάτων, ἀποτελοῦσα ἐν τῶν πεδίων ἀνταγωνισμοῦ τῶν δύο κόσμων. Εἰς τὴν διαμάχην αὐτήν, τὸ πολιτικὸν καὶ τὸ οἰκονομικὸν συμφέρον συμπλέκονται, ἀκριβῶς διότι εἶναι ἀλληλένδετα. Οἱ οἰκονομικοὶ στόχοι συγκροτοῦν τὸ μέσον ἐν ᾧ τοῦ σκοποῦ, ὁ ὅποιος, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, εἶναι πολιτικός. Οἱ στόχοι αὗτοι ὅμως εἶναι πλέον συγκεκριμένοι καὶ ἐντονοί, δι' ὃ καὶ χρήζουσιν ἰδίως ἀναλύσεως.

---

1. Κατὰ τὸν Γεν. Γραμματέα τοῦ ΟΗΕ Οὐ Θάντ: «Εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον τέσσαρες δυνάμεις θὰ διαμορφωθῶν (μὲ τὰς σφαίρας ἐπικροῆς τῆς ἐκάστη): ἡ Σοβιετικὴ Ἑνωσις, ἡ Εὐρώπη, ἡ Ἀμερικὴ καὶ ἡ Ἀσία» (ἡ Ἀφρικὴ θεωρεῖται ὡς φυσικὴ προέκτασις τῆς Εὐρώπης).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Η ΑΜΟΙΒΑΙΑ ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΣ

1. Οἱ Εὐρωπαϊκοὶ Οἰκονομικοὶ Ὄργανισμοὶ καὶ ἡ Κοινοπολιτεία ¹

Ἡ οἰκονομικὴ συνεργασία εἰς τὴν Εὐρώπην

Εἰς τὸν οἰκονομικὸν τομέα, ἡ ἀμοιβαία ἐπίδρασις Εὐρώπης καὶ Κοινοπολιτείας εἶναι πλέον ἀμεσος καὶ ἐμφανής. Ἡ σύγχρονος διεθνὴς κοινωνία, ἐκκινουσα ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς συλλογικῆς ἐνεργείας καὶ συνεργασίας εἰς ποικίλους τομεῖς, διεμόρφωσεν, ἰδίᾳ μεταπολεμικῶς, σειρὰν διεθνῶν ὀργανισμῶν ποικίλης συνθέσεως, σκοπῶν καὶ εὐρύτητος. Φυσικὸν ἐπακλόουθον ἦτο νὰ περιληφθῇ καὶ ὁ οἰκονομικὸς τομεὺς ἐντὸς τῶν ὡς ἄνω πλατείων δραστηριότητος.

Πράγματι, μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον, σειρὰ διεθνῶν ὀργανισμῶν, ἡ πολυαριθμοτέρα ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἐσχηματίσθη μὲ ἀποκλειστικῶς ἢ κυρίως οἰκονομικοὺς σκοποὺς. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τοὺς ἑξῆς λόγους: α) εἰς τὴν ἀνάγκην ἀνασυγκροτήσεως καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τεχνικῆς, β) εἰς τὴν διαμόρφωσιν σειρᾶς εἰδικευμένων οἰκονομικῶν ὀργανισμῶν εἰς τὰ πλαίσια τοῦ Ὄργανισμοῦ Ἠνωμένων Ἐθνῶν, οἱ ὅποιοι συνεργάζονται ἰδιαιτέρως μὲ τὰ νέα ἀναπτυσσόμενα κράτη, καὶ γ) καὶ κυριώτερον, εἰς τὴν αὐξουσαν οἰκονομικὴν ἀλληλεξάρτησιν καὶ συνεργασίαν πῶν κρατῶν ².

1. Βλ. C. E. Carrington (Ed.), *The European Economic Community and the Commonwealth*, Special Issue, Western World, 1960, Economist Intelligence Unit, Commonwealth and Europe, London, 1960, T. Soper (Ed.), *Europe and the Commonwealth*, London, 1960, H. Macmillan, Britain, the Commonwealth and Europe, London, 1962.

2. Βλ. G. Schwarzenberger, *The Principles and Standards of International Economic Law*, RCADI, τ. I, London, 1966, σ. 27.

Είναι γεγονός ότι, εξ έπόψεως συγκροτήσεως επί διεθνούς βάσεως, ή Εδρώπη προηγήθη εις τόν οικονομικόν τομέα και έδωσε τό παράδειγμα εις τάς αναπτυσσόμενας χώρας πρὸς τήν κατεύθυνσιν αὐτήν, παρέχουσα συγχρόνως τεχνικήν και οικονομικήν βοήθειαν μετά τήν άνασυγκρότησιν της.

Από τούς ευρωπαϊκούς οικονομικούς οργανισμούς θα πρέπει νά μνημονευθῶν έν πρώτοις ή τελωνειακή ένωση Βελγίου - Λουξεμβούργου - Ολλανδίας, γνωστή ως BENELUX, ή ήποία συνεφωνήθη έπως συσταθῇ τό 1944, άλλ' έδράδυνεν ή λειτουργία της επί τετραετία. Τό 1947, αί Ένωμένοι Πολιτείες, έπιδιώκουσai νά δημιουργήσουν άνασχαιτικόν φράγμα έν Εδρώπη έναντι τοῦ Ανατολικού Συνασπισμοῦ, έξήγγειλαν, διά τοῦ Στρατηγού Μάρσαλλ, τό Ευρωπαϊκόν Πρόγραμμα Άνασυγκροτήσεως (European Recovery Program), τό ήποιον είχεν ως άπάντησιν, δύο έτη θραδύτερον, άπό άνατολικής πλευράς, τήν σύστασιν, μέ σοβιετικήν πρωτοβουλίαν, τοῦ Συμβουλίου Άμοιβαίας Οικονομικής Βοηθείας (COMECON) ¹.

Φορεῦς τοῦ Ευρωπαϊκοῦ Προγράμματος Άνασυγκροτήσεως ήπήρξεν ό συσταθείς τό 1948 Όργανισμός Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας (Organisation for European Economic Cooperation - OEEC) ², μέ σκοπόν νά συντονίση τάς οικονομικάς προσπάθειάς τῶν χωρῶν, αί ήποίαι μετείχον τοῦ Σχεδίου Μάρσαλλ. Ο Όργανισμός οὔτος είχεν ως συνεργαζόμενα μέλη (associated members) τάς Ένωμένες Πολιτείας και τόν Καναδά. Δύο άπό τάς πλέον άνεπτυγμένες χώρας τῆς Κοινοπολιτείας (Ένωμένον Βασίλειον - Καναδάς) μετείχον τοῦ Όργανισμοῦ τούτου, ό ήποίος, λόγω πῆς μορφῆς και τῶν σκοπῶν του, ήτο φυσικόν νά έχῃ περιωρισμένην άποστολήν και χαλαρούς δεσμούς μεταξύ τῶν μελῶν του.

Ο ρόλος τοῦ ΟΕΕΟΣ περιωρίσθη εις τήν Εδρώπην³. Έκπληρωθέντων όμως τῶν σκοπῶν του, άναδιωργανώθη τό 1961 και έσχηματίσθη ό Όργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Άναπτύξεως, εις τόν ήποιον μετέσχον, ως πλήρη, μέλη, αί δύο ως άνω συνεργαζόμεναι μετά τοῦ ΟΕΕΟΣ χώραι και προσετέθη θραδύτερον (1963) ή Ιαπωνία. Ο νέος Όργανισμός περιωρί-

---

1. Μέλη: Βουλγαρία, Ρουμανία, Τσεχοσλοβακία, Άνατολική Γερμανία, Ούγγαρία, Λαϊκή Δημοκρατία Μογγολίας, Πολωνία και ΕΣΣΔ. Τόν Οκτώβριον 1961 άπεχώρησεν ή Άλβανία.

2. ΟΕΕΟΣ: Μέλη: Αὔστρία, Βέλγιον, Δανία, Γαλλία, Έλλάς, Ιρλανδία, Ισλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργον, Ολλανδία, Νορβηγία, Πορτογαλία, Σουηδία, Έλβετία, Τουρκία, Ένωμένον Βασίλειον. Συνδεδεμένα: Ένωμένοι Πολιτεΐαι, Καναδάς.

3. Έντις τῶν πλαισίων τούτου έπιδιώχθη υπό τῆς Βρεταννίας ή σύστασις εἰρείας Έλευθέρας Ζώνης Ευρωπαϊκῶν Συναλλαγῶν.

σθη και πάλιν εις οικονομικην δραστηριότητα, αλλά επεξετέινει την δράσιν του και εκτός της ευρωπαϊκής ήπειρου 1.

Το Συμβούλιον της Ευρώπης και ο ΝΑΤΟ, Όργανισμοί συσταθέντες τὸ 1949, με πολιτικούς κυρίως σκοπούς, ἔστω και χαλαρᾶς μορφῆς, ὁ πρῶτος και στρατιωτικούς ὁ δεύτερος, παρ' ὅλον ὅτι ἀπησχολήθησαν και με οικονομικά θέματα, δὲν ἐνδιαφέρουν ἰδιαιτέρως ἐν προκειμένῳ.

Ἡ Δυτικὴ Ευρωπαϊκὴ Ένωσις (WEU) ἀποτελεῖ τὴν προέκτασιν τῆς Συγθῆκης τῶν Βρυξελλῶν, μεταξὺ Ἑνωμένου Βασιλείου - Γαλλίας - BENE-LUX, εἰς τὴν ὁποίαν προσετέθησαν, δραδύτερον, ἡ Ἰταλία και ἡ Δυτικὴ Γερμανία. Ἡ ὁργάνωσις αὕτη, ἀν και πολιτικοστρατιωτικὴ κατὰ θάσιν, ἐνδιαφέρει ἐν προκειμένῳ, διότι διεδραμάτισε και διαδραματίζει σοβαρὸν μεσολαβητικὸν ρόλον μεταξὺ Ἑνωμένου Βασιλείου και ΕΟΚ 2 πρὸς γεφύρωσιν τοῦ ὀφισταμένου χάσματος. Αἱ χαλαραὶ και ἀσυντόνιστοι προσπάθειαι, ἀρνητικῶς, ἀλλὰ και ἡ ἀνάγκη συντονισμοῦ τῶν οικονομικῶν συμφερόντων, θετικῶς, ὤθησαν τὰ ἑξ κράτη τῆς Κεντρικῆς Ευρώπης πρὸς στενοτέραν συνεργασίαν.

Οὕτω, ἡ διακήρυξις τοῦ Ρομπέρ Σουμάν, τὸν Μάϊον 1950, δὲν ἀπετέλει μίαν ἀπλὴν πρότασιν οικονομικῆς συνεργασίας. Ὅπισθεν αὐτῆς ἐκρύπτοντο πολιτικὰ κίνητρα 3 : ἔλεγχος τοῦ χάλυδος, βασικῆς ὕλης πάσης πολεμικῆς βιομηχανίας, ἐπανασύνδεσις τῶν γερμανογαλλικῶν σχέσεων, ἐνίσχυσις τῆς ευρωπαϊκῆς ἐνωτικῆς προσπάθειας, ἀνάπτυξις τῆς εὐημερίας εἰς τὴν Ευρώπην, πρωτοβουλία γαλλικὴ ἐπὶ διεθνoῦς πεδίου. Τὸ Σχέδιον Σουμάν υἱοθετήθη ἀπὸ τὴν Δυτικὴν Γερμανίαν, τὴν Ἰταλίαν, τὸ Βέλγιον, τὴν Ὁλλανδίαν και τὸ Λουξεμβούργον. Ἡ δημιουργία κοινῆς ἀγορᾶς, ὅχι ἀπλῆς τελωνειακῆς ἐνώσεως, εἰς ὀρισμένον οικονομικὸν τομέα ὑπῆρξεν ἡ θάσις τῆς Ευρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος. Ἐὰν ἡ ΕΚΑΧ ἀπετύγχανεν ἢ δὲν συνελαμβάνετο ἡ ἰδέα συστάσεώς της, μία εὐρυτέρα προσπάθεια, ὡς τῆς ΕΟΚ, θὰ ἦτο ἀμφιβάλου πραγματοποιήσεως. Τοιοῦτοτρόπως, συνεστήθη ἡ Ευρωπαϊκὴ Κοινότης Ἀνθρακος και Χάλυδος, ἡ ὁποία εἶχεν ὡς κύριον χαρακτηριστικὸν τὴν ἐνιαίαν προσπάθειαν τῶν ἑξ, ἐκδηλουμένην διὰ τῆς λήψεως ἀποφάσεων ὑπὸ τῆς Ὑπάρχουσας Ἀρχῆς, ἐκτελεστικοῦ ὀργάνου ἀνεξαρτήτου τῶν ἑξ κρατῶν-μελῶν. Τὸ πολιτικὸν πρόβλημα ἐτίθετο ἀμέσως, διὰ τοῦ τρόπου ὑπερεθνικῆς λειτουργίας τῶν ὀργάνων τῆς νέας Κοινότητος, ἔστω και ἐπὶ οικονομικῶν θεμάτων.

1. Ὁ ΟΟΣΑ περιλαμβάνει ἤδη τὰ μέλη τοῦ ΟΕΟΣ και ἐπὶ πλέον τὴν Δυτικὴν Γερμανίαν, Ἰσπανίαν, Ἰαπωνίαν, Ἑνωμένας Πολιτείας και Καναδᾶ, καθὼς και τὴν Γιουγκοσλαβίαν και Φινλανδίαν, ὑπὸ εἰδικὸν καθεστῶς.

2 The Assembly of the W.E.U., 1955-1960, London, 1961.

3. P i e r r e G e r b e t, La genèse du Plan Schuman, Lausanne, 1962, σ. 20.

Ἡ ἐπιτυχία τῆς ΕΚΑΧ ὠδήγησε τὰ ἑξῆς κράτη πρὸς ὀργάνωσιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀμυντικῆς Κοινότητος, οὐσιαστικῶς μιᾶς πολιτικῆς ὑπερεθνικῆς συγκροτήσεως τῶν ἑξῆς κρατῶν. Ἡ Κοινότης αὕτη οὐδέποτε ἐπραγματοποιήθη, διότι, παρ' ὅλον ὅτι ἐνεκρίθη ἀπὸ τὰ πέντε κράτη, ἡ Γαλλικὴ Βουλὴ δὲν ἐνέκρινε τοῦτο, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τῆς φύσεως τῆς νέας Κοινότητος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῶν ἐνδιαφερόντων τῆς Γαλλίας ἐκτὸς τῆς εὐρωπαϊκῆς ῥοπείρου. Ἡ διστακτικότης αὕτη, μεταξὺ ἡπειρωτικῶν δεσμῶν καὶ ὑπερποντίων δεσμῶν 1, ὥς καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν στενότητα τούτων, ὑπῆρχεν ἀνέκαθεν, ἔτι δὲ περισσότερο, λόγῳ τῆς νησιωτικῆς φύσεώς της, εἰς Βρεταννίαν. Αὕτη ἀντέδρασεν ἐπίσης, ὥπως καὶ αἱ Ἑνωμένοι Πολιτεῖαι, εἰς τὸ Σχέδιον τοῦτο, διὰ τῆς ἐνισχύσεως τῆς δυσπιστίας τῆς Γαλλίας ἐναντι τῶν γερμανικῶν προθέσεων. Ἐπηκολούθησε, μετὰ τὴν ὥς ἄνω ἀποτυχίαν, ἡ σύστασις τῆς Δυτικῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως μὲ χαλαρωτέρους δεσμούς, συμπεριλαμβανοῦς καὶ τὴν Βρεταννίαν.

Ἡ ἀποτυχία αὕτη δὲν ἀνέστειλε τὰς προσπάθειας τῶν ἑξῆς, οἱ ὁποῖοι ἐθεώρησαν ὅτι μὲ θάσιν τὰ κοινὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα θὰ ἦτο δυνατόν, παρὰ τὰς σχετικὰς ἀντιθέσεις, νὰ ὑπερπηθῇ τὰ ἐμπόδια. Οὕτω, μετὰ ἀπὸ μακρὰς διαπραγματεύσεως, ὑπεγράφη εἰς Ρώμην τὴν 25ην Μαρτίου 1957, ἡ Ἰδρυτικὴ Συνθήκη τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος καὶ τῆς Κοινότητος Πυρηνικῆς Ἐνεργείας (EURATOM).

Αἱ ἄλλεπάλληλοι αὗται προσπάθειαι τῶν ἑξῆς συνήνευσαν τὴν ἀντίδρασιν τῆς Βρεταννίας 2, ἡ ὁποία ἐπεδίωξεν ἀρχικῶς τὴν ματαίωσιν τῆς συστάσεως τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς 3, καὶ βραδύτερον, μετὰ τὴν σύστασίν της, ἡ Βρεταννία, εὐθετοῦσα πρὸς μιᾶς ἀναμφισβητήτου ἐπιτυχίας, ἀντέδρασε διὰ τῆς δημιουργίας χαλαρᾶς οἰκονομικῆς ἐνώσεως μεταξὺ Αὐστρίας, Σουηδίας, Ἑλβετίας, Πορτογαλίας, Ἑνωμ. Βασιλείου, Δανίας, Νορβηγίας τὸ 1959, τῆς ἀποκληθείσης European Free Trade Association (EFTA), μὲ τὴν ὁποίαν συνεδέθη βραδύτερον καὶ ἡ Φινλανδία. Ἡ συμμετοχὴ τῶν τεσσάρων οὐδετέρων δυτικῶν κρατῶν (Αὐστρίας, Σουηδίας καὶ, πρὸ πάντων, Ἑλβετίας καὶ Φινλανδίας) ἀπεδείκνυσεν ὅτι δὲν ὑπῆρχον πιθανότητες πολιτικῆς προεκτάσεως τοῦ ὀργανισμοῦ.

1. René Remond, France and Europe, European Community, London, May 1963, σ. 12.

2. Οἱ Βρεταννοί, καθὼς καὶ οἱ Σκανδιναβοί, θεωροῦν τὴν σχετικὴν προσπάθειαν τῆς ΕΟΚ ὡς ἀποβλέπουσαν εἰς διαμόρφωσιν εὐρωπαϊκῆς ὁμοσπονδίας. Ὁ Γάλλος πρῶτος πρωθυπουργὸς P. Reynaud γράφει ὅτι, «ἐὰν ἡ νέα προσπάθεια θεωρηθῇ ὡς ἐν ἄνετον οἶκημα τότε καὶ οἱ Βρεταννοὶ θὰ εἰσέλθουν εἰς τὸ διαμέρισμα ποῦ προορίζεται δι' αὐτούς, ἄλλως θὰ ἔλθουν εἰς τὴν κηδεῖαν μας, ἐὰν πέσῃ ἡ στέγη, ἢ πραγματικὴν συμπίπτειαν». Βλ. P. Reynaud, *Unite or Perish*, New York, 1951, σ. 206.

3. Γρηγόριος Κασιμάτης, Ἡ Ἑλλάς καὶ ὁ Κόσμος, σ. 103.

Ἡ Εὐρώπη τῶν Ἑξ, ἡ ὁποία ὑποστηρίζεται ὅτι «θα φάη» τὴν Εὐρώπην τῶν Δεκαπέντε 1, κατέστη, διὰ τῆς ἐπιτυχίας της, ὁ πόλος ἐνδιαφέροντος ὧν τῶν κρατῶν, μεγάλων καὶ μικρῶν. Εἶναι γεγονός ὅτι κατέστη ἡ ἔκφρασις πάσης ἐνωτικῆς προσπάθειας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἐπεσκέασε τὰς ὑπολοίπους προσπάθειας.

Ἡ Κοινοπολιτεία, μέχρι τῆς συστάσεως τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς, δὲν ἐφαίνετο οὔτε νὰ ἐνδιαφέρεται οὔτε νὰ ἀπειλῇται ἀπὸ τοὺς ἄλλους εὐρωπαϊκοὺς οικονομικοὺς καὶ μὴ, ὁργανισμούς. Δὲν ἦτο, συνεπῶς, δυνατόν νὰ τεθῇ θέμα εὐρωπαϊκῶν οικονομικῶν ὁργανισμῶν ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὴν Κοινοπολιτείαν. Οἱ ὁργανισμοὶ οἱ ὅποιοι ἔχουν ἤδη πλέον ἔμμεσον σχέσιν μὲ τὴν τελευταίαν εἶναι κατὰ σειρὰν σημασίας: ἡ Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότης, ἡ ΕΕΤΑ καὶ ἡ Δυτικὴ Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωσις (ἐμμέσως λόγῳ τοῦ μεσολαβητικοῦ της ρόλου).

Ἡ Κοινοπολιτεία καὶ ἡ ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς οικονομίας ἐπίδρασις της

Ἡ Κοινοπολιτεία ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως πῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπετέλεσεν αἰτίαν διακοπῆς τῶν διαπραγματεύσεων διὰ τὴν συμμετοχὴν τῆς Βρεταννίας εἰς τὴν ΕΟΚ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπῆρξεν ἐπικεντρον τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας. Ἐπὶ τοῦ παρόντος, εἰς τὸν «ἀγῶνα» μεταξὺ Κοινοπολιτείας καὶ ΕΟΚ ἐπεκράτησεν ἡ πρώτη, ἄνευ ὅμως δυσμενῶν ἐπιπτώσεων διὰ τὴν δευτέραν. Ἐὰν ἡ Βρεταννία μετὰσχῃ τῆς ΕΟΚ ἄνευ πῆς Κοινοπολιτείας, δημιουργοῦνται κίνδυνοι διὰ τὴν συνοχὴν τῆς τελευταίας. Δεδομένου δὲ ὅτι τὰ οικονομικὰ συμφέροντα τῆς Βρεταννίας σήμερον ἀποκλίνουν μᾶλλον πρὸς τὴν Εὐρώπην, ἢ προσκόλλησιν της εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν, καὶ μάλιστα ἄνευ ἡγετικοῦ ρόλου, ὁφείλεται εἰς λόγους παραδόσεως ἀφ' ἑνὸς καὶ θεθενοῦς πολιτικῆς προβολῆς ἀφ' ἑτέρου. Περὶ τῶν σχέσεων ΕΟΚ - Ἑνωμένου Βασιλείου - Κοινοπολιτείας θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Ἡ Βρεταννία θὰ ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ τὰ μέλη τῆς Κοινοπολιτείας συνδεδεμένα μὲ τὴν ΕΟΚ διὰ διμερῶν συμφωνιῶν, ὥστε νὰ ἔχῃ μεγαλυτέραν εὐχέριαν εἰσόδου ἀκολουθῶς καὶ ἐκαίην. Ἦδη, τὸ μεγαλύτερον κρᾶτος τῆς Ἀφρικῆς, ἡ Νιγηρία, μέλος τῆς Κοινοπολιτείας, συνεφωνήθη ὥπως συνδεθῇ μετὰ τῆς ΕΟΚ καὶ ἐκκρεμοῦν αἰτήσεις συνδέσεως καὶ ἄλλων, ἀφρικανικῶν κυρίως, κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας, μεταξὺ τῶν ὁποίων, ὡς ἐσημειώθη ἄνωτέρω, καὶ τῆς Κύπρου.

Ἡ COMECON δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἴδῃ μὲ πνεῦμα συμπαθείας τὰς ἀνωτέρω τάσεις, διότι μία τυχὸν εἰσοδος τῆς Βρεταννίας καὶ τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας εἰς τὴν ΕΟΚ θὰ προεκάλει οικονομικὴν ἀπομόνωσιν τῶν Ἀ-

1. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Κ α σ ι μ ά τ η, Ἡ Διεθνὴς Κατάστασις καὶ ἡ Ἑνωσις τῆς Εὐρώπης, σ. 12, Ἀθήναι, 1956. Σήμερον τὰ κράτη τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης εἶναι δεκαοκτώ.

νατολικών, λόγω των διευκολύνσεων των οποίων θα απέλαμιδανεν ή δημιουργηθησομένη πυχόν ευρυτάτη περιοχή συναλλαγών. Ούτω, παρά την άναγνωρίσιν της έπιτυχίας της ΕΟΚ, έπετέθη έναντίον της, σχολιάζουσα χαρακτηριστικώς τον «γεοαποικισμόν του ευρωπαϊκού καπιταλισμού» εις την 'Αφρικήν επί των συνδεδεμένων 18 κρατών. 'Αλλά τά κράτη ταύτα, γαλλικής ή βελγικής προελεύσεως, έπεδίωξαν, έξ ιδιότητος των πρωτοβουλίαις, την σύνδεσιν, περιορισθεΐσαν εις τον οικονομικόν τομέα, και μάλιστα τινά των κρατών τούτων πρόκειται: προς τον 'Ανατολικόν Συνασπισμόν. Βραδύτερον, ή COMECON προέδω εις κρούσεις προς συνεργασίαν μετά της ΕΟΚ. Αί ποικίλαι αὗται ζυμώσεις, όμοι με τον «Γύρον Κέννεντυ» και την Παγκόσμιον Συνδιάσκεψιν 'Εμπορίου και 'Αναπτύξεως (UNCTAD), καθώς και την πρόσφατον στάσιν της Γαλλίας, ως και τό ενδιαφέρον της Μεγάλης Βρεταννίας διά την Κοινήν 'Αγοράν, προσέχάλεσαν, προς στιγμήν, κάποιαν στασιμότητα εις την δραστηριότητα της ΕΟΚ, με τάσεις χαλαρώσεως των δεσμών των προβλεπομένων υπό της Συνθήκης της Ρώμης.

‘Ο «Γύρος Κέννεντυ» και αϊ αναπτυσσόμεναι χώραι

Τό θέμα των δασμολογικών προτιμήσεων άπησχόλησεν, έντός του πλαισίου της GATT 1, και τάς διαπραγματεύσεις του Γύρου Κέννεντυ 2, αϊ όποΐαι έληξαν έπιτυχώς εις Γενεύην την 15ην Μαΐου 1967, μετά παρέλευσιν διαστήματος πλέον των τεσσάρων έτών. 'Η Συμφωνία έπεκυρώθη την 30ην 'Ιουνίου. Αϊ διαπραγματεύσεις είχαν ως χαρακτηριστικόν την παρουσίαν μιας, έστω και περιορισμένης, ένιαίας Εδρώπης, εκπροσωπούμένης υπό της ΕΟΚ. Τό γεγονός τούτο δέν στερείται πολιτικής σημασίας, καθ' όσον εις τόσον σημαντικόν θέμα έχαράχθη ένιαία πολιτική και αϊ διαπραγματεύσεις έγένοντο επί ίσοις όροις προς τάς 'Ηνωμένας Πολιτείας. Περαιτέρω, διά την Βρεταννίαν και τά κράτη της ΕΕΤΑ, ή μείωσις των δασμολογικών έμποδίων παρουσιάζεται έννοική διά την είσόδόν των εις την Κοινότητα.

Συμφώνως προς τά αποτελέσματα των διαπραγματεύσεων, έπετεύχθη μείωσις των δασμών των βιομηχανικών προϊόντων κατά 35% και εις ώρισμένα προϊόντα κατά 50%. 'Η Συμφωνία έπηρεάζει τό 1/4 περίπου του συνολικού έμπορίου του έλευθέρου κόσμου 3 και παρά τό γεγονός ότι απέχει των

1. GATT: General Agreement on Tariffs and Trade, περιλαμβάουσα διεθνή συμφωνίαν επί των δασμών και έμπορίου, τεθείσαν έν ισχύϊ την 1ην 'Ιανουαρίου 1948.

2. The Kennedy Round: Διαπραγματεύσεις οικονομικής φύσεως μεταξύ των βιομηχανικών χωρών και τινων μη άνεπτυγμένων προς παροχήν άμοιβαίων δασμολογικών διευκολύνσεων μεταξύ των.

3. Του πμήματος του εύρισκομένου έντός του 'Ανατολικού συνασπισμού.

ἀρχικῶν ἐπιβιώσεων τῆς ἀποφάσεως τοῦ ἐκλιπόντος Ἀμερικανοῦ Προέδρου, ὁπωσδήποτε ἀποτελεῖ σημαντικωτάτην ἐπιτυχίαν καὶ ἐπιβεβαιοῖ τὰς μεταπολεμικὰς τάσεις πρὸς πλέον φιλελευθέραν ἐμπορικὴν πολιτικὴν καὶ αὐξοῦσαν οἰκονομικὴν ἀλληλεξάρτησιν.

Ἡ Συμφωνία ἐπετεύχθη, κυρίως, μεταξὺ ΗΠΑ, ΕΟΚ, Βρεταννίας καὶ Ἰαπωνίας καὶ παρουσιάζει οὕτω τὰς ἀναπτυσσομένης χώρας ὡς ὀλιγώτερον ὠφελουμένης ἐκ τῆς ὥς ἄνω Συμφωνίας. Διὰ τῆς τελευταίας προεβλέφθη ἡ χορήγησις πρὸς τὰς ἐν ἀναπτύξει σιτηρῶν ὕψους 4,5 ἑκατομμυρίων τόννων ὑπὸ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, τῆς ΕΟΚ, τοῦ Καναδᾶ, τῆς Βρεταννίας καὶ τῆς Αὐστραλίας. Ἐν τούτοις, ὁ περιορισμένος ἀριθμὸς τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν, μεταξὺ τῶν ὑπογραψάντων τὴν Συμφωνίαν, δεικνύει ὅτι ἡ Συνδιάσχεσις Ἐμπορίου καὶ Ἀναπτύξεως τοῦ ΟΗΕ (UNCTAD) ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ προτιμητέα ὑπὸ τούτων, καί, κατὰ συνέπειαν, ὑπὸ πῆς πλειοψηφίας τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας, ἡ ὁποία θίγεται ἐπίσης ἐκ τῶν προβλεπομένων εἰς τὴν Συμφωνίαν.

Τὸ σχέδιον, πρὸς τὸ ὅποιον ἀποκλίνουν αἱ περισσότεραι τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν, εἶναι εὐρυτέρου πεδίου ἐφαρμογῆς. Αἱ ὁδομολογικαὶ προτιμήσεις, συμφῶνως πρὸς τοῦτο, πρέπει νὰ παραχωρηθοῦν ὑφ' ὧν τῶν ἀνεπτυγμένων πρὸς ἅπαντα τὰ ἀναπτυσσόμενα κράτη. Τοῦτο σημαίνει ποιᾶν τινα ἀποδοκιμασίαν τῶν ἤδη ὀφισταμένων σχεδίων προτιμήσεως τῶν παραχωρουμένων ὑπὸ ὀρισμένων ἀνεπτυγμένων πρὸς ἀναπτυσσομένης χώρας μετὰ τὴν παροχὴν ἀνεξαρτησίας εἰς τὰς τελευταίας. Ἄν καὶ ἡ «κοινοπολιτευτικὴ προτίμησις» ἔχει ἐξασθενήσει κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη διὰ τῆς μειώσεως τῶν περιθωρίων προτιμήσεως καὶ τῆς παροχῆς καὶ ἄλλων προτιμήσεων, ὡς τῆς περιοχῆς τῆς ΕΕΤΑ, μία διεύρυνσις τοῦ συστήματος προτιμήσεως τῆς Κοινοπολιτείας ὅπως περιλάβῃ καὶ ἄλλας ἀναπτυσσομένης χώρας, θὰ ἐπέφερε περαιτέρω ἐξασθένειαν τοῦ ὀφισταμένου εἰδικοῦ δασμολογίου. Ἡ «κοινοπολιτευτικὴ προτίμησις» καὶ ἡ σύνδεσις τῆς γαλλοφώνου Ἀφρικῆς μετὰ τὴν ΕΟΚ δημιουργεῖ μίαν προνομιούχον ὁμάδα κρατῶν, ἡ ὁποία ἀφίνει ἐκ τῆς αὐτῆς πολλὰς ἀναπτυσσομένης χώρας, κυρίως τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς, καί, ὡς ἐκ τούτου, δημιουργεῖ προϋποθέσεις ἀντιδράσεως ἐκ μέρους τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν 1.

Ἡ διεύρυνσις τῶν ἀγορῶν εἶναι ἀναγκαία, ἀλλ' ἐκισχύει τὸν ἀνταγωνισμόν καὶ τοῦτο παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν, ὥστε νὰ καθίσταται ἀναγκαία ἡ διατήρησις τῆς τελευταίας ὅχι μόνον διὰ πολιτικούς, ἀλλὰ καὶ δι' οἰκονομικοὺς λόγους, παρὰ τὴν μείωσιν τῶν πλεονεκτημάτων ἐκ τῆς προτιμήσεως. Εἶναι χαρακτηριστικὸν τὸ γεγονός ὅτι, κατὰ τὸ 1966, τὸ

---

1. M i r i a m C a m p s, The EEC and American Policy, Princeton, 1956, R o b e r t M a r j o l i n, Europe and the United States in the World Economy, Durham, 1953.

διακοινοπολιτειακόν εμπόριον ηρξήθη κατά 6%, ἀνελθόν εἰς 29.117 ἑκατομ. λιρῶν. Αἱ ἐξαγωγαὶ τῆς Κοινοπολιτείας ηρξήθησαν τὸ ἴδιον ἔτος κατὰ 8% καὶ αἱ εἰσαγωγαὶ κατὰ 4%. Θὰ πρέπει ἀκόμη νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ ἀγορὰ Κοινοπολιτείας καὶ EFTA, διὰ τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου, τείνει νὰ καταστῇ ἐνιαία, δεδομένου ὅτι τὸ δασμολόγιον EFTA καὶ Κοινοπολιτείας συμπίπτει εἰς πολλὰ εἴδη, ἄλλοῦ δὲ εἶναι μικρότερον εἰς τὴν EFTA.

Ἡ ἀνάγκη τῆς διευρύνσεως τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀγορᾶς παρουσιάζεται ὡς ἐκ τούτου ἐπιβεβλημένη. Πέραν ὅμως τῶν ἀνωτέρω, τὸ γεγονός τῆς ἀδυναμίας συγκρίσεως, παρὰ τὸ ὕψηλόν ἐπίπεδον, τῆς EOK πρὸς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας ἢ τῆς EFTA πρὸς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας, ἀποτελεῖ ἕνα εἰσέτι παράγοντα πρὸς ἐπιδιώξιν διευρύνσεως τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀγορᾶς. Οἱ σχετικοὶ δεῖκται ἐθνικοῦ προϊόντος καὶ λοιπῶν οἰκονομικῶν στοιχείων τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς εὐρίσκονται εἰς τὸ ἥμισυ περίπου ἐκείνων τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν. Ἐπομένως, ἡ παράτασις τῆς οἰκονομικῆς διαίρεσεως τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ἐγκυμονεῖ κινδύνους δι' αὐτήν 1.

2. Ὁ ἰδιάζων ρόλος τῆς European Free Trade Association

Ἀποφασιστικὸν καὶ ἰδιάζοντα ρόλον διεδραμάτισε καὶ ἡ EFTA 2 εἰς τὰς σχέσεις Εὐρώπης - Κοινοπολιτείας.

Σχηματισθεῖσα μὲ βρεταννικὴν πρωτοβουλίαν, ἦτο φυσικὸν νὰ ἀποτελῇ φορέα τῶν βρεταννικῶν ἀπόψεων, δεδομένου ὅτι τρία κράτη-μέλη τῆς 3 ἔχουν οὐδετεροφίλους τάσεις, παρ' ὅλον ὅτι ἀνήκουν εἰς τὴν Δύσιν, αἱ λοιπαὶ δὲ χῶραι 4 πρόσκεινται πρὸς τὴν Βρεταννίαν. Ἡ ὑπαρξὶς τοῦ ὁμίλου αὐτοῦ ἦτο φυσικὸν νὰ ἐπιτείνῃ τὴν ἐνδοευρωπαϊκὴν διαίρεσιν, ἀλλὰ συγχρόνως νὰ προσεγγίσῃ περισσότερο, οἰκονομικῶς, τμήμα τῆς Εὐρώπης, πρὸς τὴν Κοινοπολιτείαν.

Ἡ ὑπαρξὶς τῆς EFTA ἔδωσε τὴν δυνατότητα εἰς τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον νὰ διαπραγματευθῇ ἀπὸ θέσεως ἰσχύος τὴν συμμετοχὴν του εἰς τὴν EOK. Ὑποστηρίζεται ὅμως καὶ ἡ ἀποψὶς ὅτι, ἀντιθέτως, ἡ λειτουργία τῆς EFTA προσεκάλεσε δυσχερείας διὰ τὴν συμμετοχὴν τῆς Βρεταννίας εἰς τὴν EOK.

1. Φ ρ ἄ ν κ Φ ί γ κ ι ο υ ρ ς : Προβλήματα τοῦ ἐνδοευρωπαϊκοῦ ἐμπορίου, «Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος», No 691, 20-7-67, Ἀθήναι.

2. Βλ. τὴν ἐξαίρετον πραγματείαν τοῦ J. S. L a m b r i n i d i s, 'The Structure, Function and Law of a Free Trade Area, The European Free Trade Association, London, 1965, Ἐπίσης E F T A, Convention establishing the European Free Trade Area, Geneva, 1963.

3. Αὐστρία, Ἑλβετία, Σουηδία.

4. Δανία, Νορβηγία, Πορτογαλία.

Ἡ ΕΕΤΑ ἐπέτυχε γενικῶς ὡς οἰκονομικὴ ὀργάνωσις, ἀλλὰ διήρρεσεν οἰκονομικῶς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην. Ἡ ἀπ' εὐθείας σύνδεσις ΕΕΤΑ - ΕΟΚ θὰ πρέπει νὰ θεωρηθῇ λίαν δυσχερής. Ἡ εἴσοδος, κεχωρισμένως, τῶν μελῶν τῆς εἰς τὴν ΕΟΚ θὰ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὥς ὡς πλέον πιθανή.

Οὕτω, ἅπαντα τὰ κράτη-μέλη τῆς ΕΕΤΑ ἔχουν, διαδοχικῶς, ὑποβάλει αἰτήσεις πρὸς ἑναρξιν διαπραγματεύσεων μετὰ τῆς ΕΟΚ. Αἱ διαπραγματεύσεις αὗται ἢ δὲν ἐπραγματοποιήθησαν ἢ διεκόπησαν. Πλέον πρόσφατοι δύνανται νὰ θεωρηθοῦν αἱ διαπραγματεύσεις τῆς Αὐστρίας, αἱ ὁποῖαι δὲν κατέληξαν εἰσέτι εἰς συμφωνίαν.

Γεγονὸς εἶναι, ὅτι ἡ Βρεταννία ἐπιδιώκει ὅπως ἡ προσχώρησίς τῆς εἰς τὴν Κοινότητα μὴ ἐπηρεάσῃ δυσμενῶς τὰ συμφέροντα τῶν συνεταίρων τῆς τῆς ΕΕΤΑ ¹. Εἶναι βέβαιον ὅμως, ὅτι θὰ ἐπηρεάσῃ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς ΕΕΤΑ καί, ἀκόμη, μέλη τῆς Κοινοπολιτείας. Ἡ σύστασις τῆς ΕΕΤΑ ὑπὸ τῆς Βρεταννίας δὲν ἦτο μόνον πολιτικὴ πράξις, ἀλλὰ καὶ ἐκδηλώσις οἰκονομικῆς συνέσεως. Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι, ἐνῶ αἱ οἰκονομικαὶ σχέσεις τῶν λοιπῶν κρατῶν τῆς ΕΕΤΑ μετὰ τῆς ΕΟΚ εἶναι λίαν ἐπιτυχεῖς, δὲν συμβαίνει τὸ αὐτὸ μὲ τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον. Τοῦτο ἀκριδῶς ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν ὅτι, ἐκ τῶν πραγμάτων, ἡ Βρεταννία ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὰς ἐξωευρωπαϊκάς σχέσεις τῆς.

Ἀντίθετος περίπτωσις, εἰσόδου τῶν μελῶν τῆς ΕΟΚ εἰς τὴν ΕΕΤΑ, πρέπει νὰ ἀποκλεισθῇ, δεδομένων τῶν εὐρυτέρων σκοπῶν τῆς πρώτης καὶ τῶν ὑποβληθεισῶν αἰτήσεων τῶν μελῶν τῆς δευτέρας πρὸς προσχώρησιν εἰς τὴν πρώτην.

Μεταξὺ τῶν σημαντικῶν προβλημάτων τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου, πρὸς ἐπίλυσιν, ὡς πρὸς τὴν συμμετοχὴν του εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγοράν, περιλαμβάνεται καὶ ἡ ΕΕΤΑ. Ἡ Ἀγγλία, πρωτοστατοῦσα εἰς τὴν συγκρότησιν τῆς ΕΕΤΑ, ὑπῆρξε καὶ ἡ πρώτη ἐκ τοῦ νέου σχηματισμοῦ, ἡ ὁποία διεπραγματεύθη τὴν εἰσόδόν τῆς εἰς τὴν ἰσχυροποιουμένην, μὲ τὴν πάραυτον τοῦ χρόνου, Κοινὴν Ἀγοράν. Ὁ ἄλλοτε Λόρδος Σφραγιδοφύλαξ, καὶ ἤδη ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος τῶν Συντηρητικῶν τῆς Βρεταννίας κ. Heath ἀναφέρει εἰς ἄρθρον του² ὅτι, «τὸ τρίτον πρόβλημα εἶναι τὸ θέμα τῆς ΕΕΤΑ, λαμβανομένης ὡς σύνολον. Ὅλα τὰ κράτη τῆς ΕΕΤΑ ἀπεφάσισαν νὰ διατηρήσουν τὴν ὀργάνωσιν ταύτην, μέχρις ὅτου ἱκανοποιητικαὶ διευθετήσεις λάβουν χώραν, ὥστε νὰ καλυφθοῦν τὰ ποικίλα ἐνδιαφέροντα ἑλῶν τῶν μελῶν τῆς. Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ὅλοι οἱ συνεταῖροι μας θὰ ἐπιδιώξουν τὴν αὐτὴν μορφήν

1. Second Annual Report of the ΕΕΤΑ, Geneva, 1962.

2. E. H e a t h, The Right Course, ΕΕΤΑ Bulletin, Dec. 1961, σ. 3.

σχέσεων, τοῦτο εἶναι μᾶλλον ἀπίθανον. Ἡ λήξις τῆς οἰκονομικῆς διαίρέσεως τῆς Εὐρώπης ἀποτελεῖ ἀνελιγμένην ἀπόφασιν»¹.

Κατὰ τὴν συνάντησιν τῶν Ὑπουργῶν τῆς ΕΕΤΑ καὶ τοῦ Συμβουλίου Συνδέσεως ΕΕΤΑ - Φινλανδίας εἰς Κοπεγχάγην, τὸν Ὀκτώβριον 1966, ἐξεφράσθη ἡ ἐπιθυμία συνεργασίας μεταξὺ ΕΕΤΑ καὶ ΕΟΚ².

«Κατὰ τὴν εἰς Βιέννην σύναδόν των, τῆς 24ης Μαΐου 1965, οἱ Ὑπουργοὶ τῆς ΕΕΤΑ συνεζήτησαν τὰς συνεπείας τῆς συνεχιζομένης κεχωρισμένης ἐξελίξεως μεταξὺ ΕΕΤΑ καὶ ΕΟΚ. Συνεφώνησαν ὅτι ὄφειλον νὰ ληφθῶν μέτρα ὥπως καταστῶν στενότεραι καὶ συχνότεραι αἱ ἐπαφαὶ μεταξὺ τῶν δύο ὁμίλων, πρὸς τὸν σκοπὸν ὥπως διευκολυνθῇ ἡ ἄρσις τῶν ἐμπορικῶν φραγμῶν καὶ ἡ προώθησις τῆς οἰκονομικῆς συνεργασίας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἐθεωρήθη ὅτι μία σύνοδος ἐπὶ ὑπουργικῷ ἐπιπέδῳ μεταξὺ ΕΟΚ καὶ ΕΕΤΑ θὰ ἦτο ἐπιθυμητὴ κατὰ τὴν συντομωτέραν δυνατὴν ἐνκαιρίαν. . . . Αἱ Κυβερνήσεις τῆς ΕΕΤΑ εἶναι πεπεισμέναι ὅτι, ἐὰν εἰς διάλογος ἤρχιζε μεταξὺ ΕΟΚ καὶ ΕΕΤΑ εἰς ὅλα τὰ δυνατὰ ἐπίπεδα, θὰ προωθοῦντο αἰσθητῶς αἱ δυνατότητες ἐπιτυχίας τοῦ τελικοῦ των σκοποῦ, μίας εὐρείας εὐρωπαϊκῆς ἀγορᾶς. Ἡ ΕΕΤΑ εἶναι ἐτοίμη πρὸς τοῦτο».

«Οἱ Ὑπουργοὶ τῆς ΕΕΤΑ θεωροῦν ὅτι τὸ πλέον ἄμεσον πρόβλημα εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ ΕΕΤΑ καὶ ΕΟΚ εἶναι τὸ τοῦ κοινοῦ εὐρωπαϊκοῦ δασημοῦ . . . . Μία συνεργασία μεταξὺ Κοινότητος καὶ ΕΕΤΑ θὰ ἦτο πρὸς ὄφελος τῆς Εὐρώπης, ὡς συνόλου».

Ὁ πρῶτον ὑφυπουργὸς τῆς Δυτικῆς Γερμανίας Müller Armack θεωρεῖ ὡς ἀνάγκη τὴν σύναψιν συνθήκης δημιουργοῦσης ζώνην ἐλευθέρων ἀνταλλαγῶν μεταξὺ ΕΟΚ καὶ ΕΕΤΑ. Ἡ προτεινομένη συνθήκη περιλαμβάνει μείωσιν τῶν δασμῶν εἰς τὰ περισσότερα προϊόντα. Ἡ δημιουργηθησομένη, συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς GATT, ζώνη ἐλευθέρων συναλλαγῶν δὲν θὰ ἀφορᾷ εἰς τὰ ἀγροτικὰ προϊόντα.

Διαπιστοῦμεν οὕτω δύο τάσεις συνεργασίας: μίαν συλλογικὴν, μεταξὺ ΕΕΤΑ καὶ ΕΟΚ, ἐν τῇ συνόλῳ των λαμβανομένων, καὶ μίαν διὰ διμερῶν συμφωνιῶν μεταξὺ ἐκάστου μέλους τῆς ΕΕΤΑ καὶ τῆς ΕΟΚ. Ποία θὰ προτιμηθῇ, θὰ ἐξαρτηθῇ κυρίως ἐκ τῆς προτιμῆσεως τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου, τὸ ὅποιον φαίνεται ἀποκλίνειν πρὸς τὴν δευτέραν, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἡ εὐχρεστέρα. Ἀλλὰ τὸ σχέδιον τοῦτο, πρὸς εὐρυτέραν εὐρωπαϊκὴν ἀγοράν, προσκρούει εἰς τὸ σύστημα προτιμῆσεων μεταξὺ Γαλλίας καὶ τῶν ὑπερποντίων ἐδαφῶν τῆς ἀφ' ἑνός, καὶ Βρεταννίας καὶ Κοινοπολιτείας ἀφ' ἑτέρου, ὡς καὶ

1. M. C a m p s, Divisions in Europe, London, Political and Economic Planning, 1960.

2. EFTA Bulletin, No 7, 1965, σ. 1, 2: Communiqué of the Ministerial Meeting εἰς Κοπεγχάγην.

τάς σχέσεις Δυτικής - Ανατολικής Γερμανίας¹. Τοιουτοτρόπως, τίθεται αυτομάτως το θέμα της συνδέσεως ή μη των χωρών της Κοινοπολιτείας μετά της ΕΟΚ. Ούτω, το πρόβλημα καθίσταται πολιτικόν, καθ' όσον ή Γαλλία προτιμά την είσοδον της Αγγλίας άνευ της Κοινοπολιτείας ένεκα της μειώσεως των ύφισταμένων ωφελειών έκ των ήδη συνδεδεμένων γαλλοφώνων κρατών και διά να μη έξασθενήση ή θέσις της έντός της ΕΟΚ.

Η ΕΕΤΑ επιδιώκει συνεργασίαν με την ΕΟΚ εις εποχήν κατά την οποίαν εδρίσκειται εις άκμήν. Είς την Κοινότητα δεσπόζουν όμως αι δυσχέρειαι έκ της γαλλικής πολιτικής. Έπειδή δε το στάδιον της οικονομικής ενοποιήσεως της Κοινής Αγοράς εδρίσκειται εισέτι εν έξελίξει, ή βρεταννική συμμετοχή καθίσταται εύχερεστέρα, ένφ, όταν θα έχη ολοκληρωθή ή οικονομική ενοποίησις, τότε θα ύφίστανται σοβαρώτεροι δυσχέρειαι.

Άλλά και το έμποριον των κρατών της ΕΕΤΑ όμοιάζει προς τα δεδομένα τα ύφισταμένα εις την ΕΟΚ. Ούτω: α) το έντός της ΕΕΤΑ έμποριον έχει άναπτυχθή πολύ περισσότερο από ό,τι το έμποριον με τρίτας χώρας και β) το έμποριον μεταξύ άνεπτυγμένων κρατών και ΕΕΤΑ είναι σημαντικώτερον από έκείνο μεταξύ ΕΕΤΑ και άναπτυσσομένων κρατών. Τοιουτοτρόπως, τίθεται και πάλιν το θέμα της ανάπτυξεως του έμπορίου μετά των καθυστερημένων χωρών, θέμα το όποιον αντιμετωπίσθη και εις την Παγκόσμιον Συνδιάσκεψιν Έμπορίου και Ανάπτυξεως εις Γενεύην, υπό την αιγίδα του ΟΗΕ.

Υποστηρίζεται έξ άλλου, ότι ή ΕΕΤΑ δεν απέδωκεν εις τίποτε άλλο ει μη εις πίεσιν επί των Έξ όπως προδούν εις σύνδεσιν με τους «Έπτά»². Τοϋτο άποτελεί μίαν ακόμη αίτίαν, διά την όποιαν οι κύκλοι της ΕΟΚ άποκλείουν συλλογικήν συνεργασίαν. Όμως, ή τελευταία είναι και πρακτικώς άνεφάρμοστος, διότι έκαστον κράτος της ΕΕΤΑ έχει ίδια προβλήματα και ένδιαφέροντα, τα όποια δεν θα ικανοποιούντο διά μιας συλλογικής συνεργασίας.

Η ΕΕΤΑ, όπως και ή ΕΟΚ, αλλά πάντως όλιγώτερον, δεν ακολουθεί την άρχήν της GATT περί διεθνούς πολυμερισμού³. Η άποψις περί διακρίσεων, από της πλευράς της ΕΟΚ, άπεκρούσθη υπό του πρώην Προέδρου

---

1. Wilhelm Paues, European Economic Integration, a Stockholm view, Europe and the Commonwealth, σ. 53, (Ed.) T.P. Soper, London, 1960. Ένθα σημαντική βιβλιογραφία και στατιστικοί πίνακες επί του ένδοικοινοπολιτειακού έμπορίου.

2. Stuart de la Mahotière, The Common Market, σ. 73, London, 1961.

3. Midland Bank Review, Britain's Tariff System Today and Tomorrow, London, Nov. 1963, σ. 9.

τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ΕΟΚ Δρὸς Χάλλσταϊν¹. «Ἡ ΕΟΚ ἀποδέχεται πλήρως τὴν GATT», ὑπεστήριξεν ὁ Πρόεδρος. «Αἱ τυχόν παρουσιαζόμεναι διακρίσεις ἔναντι χωρῶν τινῶν ἴδεν ἀποτελοῦν ἐξαίρεσιν ἔναντι τῶν κανόνων τῆς GATT, ἀλλὰ τὴν ἀναμενόμενην ἀναγνώρισιν τοῦ πολιτικοῦ μας σκοποῦ». Διὰ τούτου ἡγνῶει, προφανῶς, ὅτι ἀποκλείονται μὴ εὐρωπαϊκὰ κράτη. Ἡ σύνδεσις ὅμως τῶν ἀφρικανικῶν κρατῶν, τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας προκαλεῖ ἀπορίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν σύνδεσιν βιομηχανικῶν χωρῶν ἔκτος τῆς Εὐρώπης, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ χωρῶν τῆς Κοινοπολιτείας, ὥστε νὰ δύνανται νὰ θεωρηθῇ ἡ περίπτωση αὕτη ὡς διάκρισις ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς ΕΟΚ. Γεγονὸς πάντως εἶναι ὅτι ἡ GATT εἶναι παγκόσμιος τελεωγειακὴ συμφωνία, ἐνῷ ἡ ΕΟΚ, ἐλεγχόμενος ὑπὸ ταύτης οἰκονομικὸς ὀργανισμὸς μὲ ἀπωτέρους ὅμως πολιτικὸς σκοπούς. Μέχρι τοῦδε, ἀμφότεροι οἱ ὅμιλοι, ΕΟΚ καὶ ΕΕΤΑ συμβάλλουν εἰς τὴν μεγαλυτέραν ἐλευθερίαν τοῦ διεθνoῦς ἐμπορίου, πρωταρχικὸν μέλημα τῆς GATT. Εἰς ὁρισμένα σημεία ἡ ΕΕΤΑ συγκρούεται πρὸς τὰς εἰδικὰς ἐμπορικὰς κοινοπολιτειακὰς ρυθμίσεις, ἀλλ' ἡ σύγκρουσις τῶν συμφερόντων μειοῦται, διότι αἱ δασμολογικαὶ μειώσεις τῆς ΕΕΤΑ ἀναφέρονται εἰς βιομηχανικὰ προϊόντα, ἐνῷ αἱ ἐξαγωγαὶ τῆς Κοινοπολιτείας πρὸς τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον ἀφοροῦν κυρίως εἰς τροφίμα καὶ πρώτας ὕλας. Παρὰ ταῦτα, ὁρισμένοι δυσχέρειαι παρουσιάζονται, κυρίως ἕνεκα τῶν ἀνεπτυγμένων κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας. Τὸ κοινοπολιτειακὸν σύστημα προτιμήσεων ἔχει περιορισθῇ.

Συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς GATT, τὰ κράτη-μέλη δὲν πρέπει νὰ προβαίνουν εἰς διακρίσεις οὕτως, ὥστε οἱ εἰσαγωγικοὶ δασμοὶ μιᾶς χώρας νὰ εἶναι οἱ αὐτοὶ διὰ πᾶσαν ἐξαγωγικὴν χώραν.

Ἀποτέλεσμα τῶν ποικίλων οἰκονομικῶν ὑποχρεώσεων τῆς Βρεταννίας καὶ τῶν οἰκονομικῶν τῆς δεσμῶν μὲ τὴν Εὐρώπην ἦτο ὁ περιορισμὸς τῶν συναλλαγῶν καὶ τῶν διευκολύνσεων μὲ τὰς χώρας τῆς Κοινοπολιτείας καὶ ἡ δημιουργία κλίματος διστακτικότητος καὶ ἀμφιταλαντεύσεων, τὸ ὁποῖον ἐνισχύθη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς στροφῆς τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν χωρῶν τῆς Κοινοπολιτείας πρὸς τὴν ΕΟΚ.

Τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον, εἴτε διὰ τῆς «κοινοπολιτειακῆς προτιμήσεως»², εἴτε διὰ τοῦ Σχεδίου Κολόμπο³, τὸ ὁποῖον, ὡς ἀνεφέρθη, ἔχει εὐρυτέρως ἐπιδιώξεις καὶ ἐπεξετάθη καὶ εἰς μέλη ἔκτος τῆς Κοινοπολιτείας, ἀντεμετώπισε, διὰ τῆς συνεργασίας του μὲ τὰ ἀναπτυσσόμενα κράτη, ποικίλα προβλήματα, ἀποφεύγον, κατὰ τὸ δυνατόν, τὰ σχετικὰ πρὸς τὰ ἀγροτικὰ προϊόντα.

1. W. H a l l s t e i n, La C.E.E. et la Communauté du Monde Libre, Zürich, 1961.

2. Βλ. ἀν. σ. 44.

3. Βλ. ἀν. σ. 48 ἐπ.

Μετά την ΕΕΤΑ, τα γεωργικά προϊόντα υπήρξαν το δεύτερον βασικόν σημείον δυσχερείας ως προς την συμμετοχήν της Βρεταννίας εις την ΕΟΚ. Καταβάλλουσα ή τελευταία ατέρμονας προσπάθειας διά την ρύθμισιν της αγροτικής πολιτικής των Εξ κρατών, δεν ήτο δυνατόν να προσθέση και άλλα προβλήματα εις τα ήδη ύφισταμένα. Το Ήνωμένον Βασίλειον εις την ΕΕΤΑ, από της πλευράς αυτής, δεν αντιμετώπισε δυσχερείας, διότι το αγροτικόν πρόβλημα δεν έχει εισέτι διερευνηθῇ πλήρως εις την τελευταίαν.

Η συμμετοχή όμως εις την ΕΕΤΑ της Δανίας, του μεγαλύτερου εξαγωγέως αγροτικών προϊόντων των ευκράτων περιοχών, και του Ήνωμένου Βασιλείου, του μεγαλύτερου εισαγωγέως αγροτικών προϊόντων εις τον κόσμον, υποδηλοῖ ὅτι το πρόβλημα τοῦτο θα προκαλέσῃ δυσχερείας εις την συνεργασίαν ΕΟΚ και ΕΕΤΑ κατά την προσπάθειαν διασφάλσεως των αμοιβαίων συμφερόντων. Τοῦ προβλήματος τούτου ήδη επιδιώκεται ή λύσις διά της ἐφαρμογῆς μεταρρυθμιστικῆς αγροτικῆς πολιτικῆς.

Το τρίτον σημαντικόν πρόβλημα συμμετοχῆς της Βρεταννίας εις την Κοινήν Ἀγοράν εἶναι ή Κοινοπολιτεία, ὡς σύνολον λαμβανομένη, με ποικιλίαν ἐπὶ μέρους προβλημάτων, αναφερομένων εις την παράδοσιν, την πολιτικήν και την οἰκονομίαν.

Η Βρεταννία φυσικόν ήτο να ἀντιμετωπίξῃ ἄνευ συμπαθείας την σχετικήν προσπάθειαν των Εξ, τόσοις λόγῳ της στενῆς μορφῆς της ἐπιδιωκομένης συνεργασίας τούτων, ὅσον και λόγῳ των δεσμῶν της με την Κοινοπολιτείαν. Ἐπὶ πλέον, δὲν ἐπείσθη ἀρχικῶς περὶ της ἀναμενομένης ἐπιτυχίας της ΕΟΚ και, ὅταν αὕτη πλέον ήτο γεγονός, εἶχε παρέλθῃ πολύτιμον διάστημα, ὥστε μόνη ἐνέργεια να ἀπομένῃ ή σύστασις της ΕΕΤΑ.

Η στάσις της Βρεταννίας, ὅπως ἐπίσης και ή διαφοροποίησις μεταξύ ΕΕΤΑ και ΕΟΚ καθίστανται ἐμφανεῖς και ἀπὸ το γεγονός της μὴ ὑπάρξεως κοινῷ ἐξωτερικοῦ δασμολογίου εις την ΕΕΤΑ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς την ΕΟΚ. Εἰς την πρώτην, ἕκαστον κράτος-μέλος εἶναι ἐλεύθερον να διαπραγματευθῇ τοὺς δασμούς που πρὸς τὰ τρίτα κράτη, ἐνῶ εις την ΕΟΚ ὑφίσταται κοινὸν δεσμευτικὸν ἐξωτερικὸν δασμολόγιον.

3. ΕΟΚ και Κοινοπολιτεία, δύο διαφόρου οἰκονομικῆς διαρθρώσεως ὅμιλοι κρατῶν

Δυνατότητες προσεγγίσεως και συνεργασίας.

Η μελλοντική μορφή των σχέσεων Κοινοπολιτείας - Ήνωμένου Βασιλείου-ΕΟΚ και, περαιτέρω, Ήνωμένων Πολιτειῶν, ἀποτελεῖ πρόβλημα διὰ τὸ ὁποῖον πρέπει να εὑρεθῇ ικανοποιητικὴ δι' ὅλους λύσις. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου δυνατόν να προκύψουν αἱ ἀκόλουθοι λύσεις, δεδομένου ὅτι αἱ

δυσχέρειαι, αἱ σχετικαὶ μὲ τὴν ΕΕΤΑ καὶ τὰ ἀγροτικὰ προϊόντα, μὲ τὴν πᾶ-
ραδον τοῦ χρόνου, παρουσιάζονται ὁλονὲν καὶ ὀλιγώτερον πειστικά: α) συμ-
μετοχὴ τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου εἰς τὴν ΕΟΚ ἄνευ τῶν κρατῶν τῆς Κοινο-
πολιτείας καὶ β) συμμετοχὴ τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου μετὰ τῆς Κοινοπο-
λιτείας.

Ἡ πρώτη περίπτωση, παρ' ὅλον ὅτι θὰ ἦτο εὐπρόσδεκτος ἐκ μέρους
ὠρισμένων μελῶν τῆς ΕΟΚ, δὲν πρέπει νὰ θεωρῇται πιθανή, τόσον διὰ λό-
γους γοήτρου τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου, ὅσον καὶ διὰ λόγους οὐσιαστικούς,
κυρίως δὲ πολιτικούς. Ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν ΕΟΚ τῆς Βρεταννίας, χωρὶς
τὴν συνοδείαν τῶν πρώην ἀποικιῶν της, ὡς συμβαίνει μὲ τὴν Γαλλίαν, θὰ
ἐμείωνε κατὰ πολὺ τὸ βρεταννικὸν γόητρον καὶ θὰ περιώριζε τὰς ἐλπίεις ἡ-
γεσίας τῆς Βρεταννίας¹ ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς Κοινότητος. Οὕτω, ἡ Κοι-
νοπολιτεία καθιστᾷ ἐμμέσως τὴν βρεταννικὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν Κοινὴν
Ἀγορὰν δυσχερῆ.

Πολλοὶ θεωροῦν ὅτι αἱ δεσμεύσεις αὗται εἶναι ὀλιγώτερον ἐμφανεῖς εἰς
τὴν πραγματικότητα ἀπὸ ὅ,τι πιστεύεται. Οἱ τῆς ΕΕΤΑ, προσδεδεμένοι καὶ
οἱ ἴδιοι πρὸς συνεργασίαν μὲ τὴν ΕΟΚ, δὲν ἀναμένεται νὰ προκαλέσουν δυσ-
χερείας διὰ τὴν εἰσόδον τῆς Βρεταννίας εἰς τὴν ΕΟΚ. Ἡ Κοινοπολιτεία ὁ-
μως ἀντέδρασε καὶ εἶναι ἄγνωστον ποίαν στάσιν θὰ τηρήσῃ περαιτέρω. Εἰς
ἓνα ὄργανισμὸν μὲ ἀλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα, ὅπου κράτη-μέλη του
ἀπειλοῦν, ὡς ἀνεφέρθη, τὸ ἰδρυτικὸν μέλος (Ἑνωμένον Βασίλειον) μὲ ἀπο-
πομπήν, εἶναι κάπως περίεργον νὰ μὴ δίδεται εἰς τοῦτο ἡ εὐχέρεια κινή-
σεων καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ ὑπάρχει ὁ φόβος τῆς διαλύσεως τοῦ ὄργανισμοῦ ἐκ
τῆς τυχόν ἀποχωρήσεώς του.

Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι ἡ Κοινοπολιτεία, δεσμὸς τῆς Εὐρώπης μὲ τὸν
Τρίτον Κόσμον, ἀποτελεῖ καὶ τροχοπέδην διὰ τὴν στενοτέραν συνεργασίαν
τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου μὲ τὴν εὐρωπαϊκὴν ᾗπειρον.

Ὁ φόβος τῆς διαλύσεως τῆς Κοινοπολιτείας, διὰ λόγους πολιτικούς καὶ
γοήτρου, ἐπιδρᾷ ἀνασχετικῶς ἐπὶ τῆς βρεταννικῆς προσπάθειας, ὥστε αὕτη
νὰ ἀνελάμβανε πρωτοβουλίαν συμμετοχῆς της εἰς τὴν ΕΟΚ ἄνευ τῶν κρα-
τῶν τῆς Κοινοπολιτείας. Τοιοῦτον ἐνδεχόμενον θὰ πρέπει νὰ ἀποκλεισθῇ, ὅ-
ταν μάλιστα σήμερον τὰ κράτη-μέλη τῆς Κοινοπολιτείας παρουσιάζονται ὡς
ἐνδιαφερόμενα διὰ τὴν διατήρησίν της. Καὶ ἐπ' αὐτοῦ ὑφίσταται ὁμοφωνία,

---

1. Θὰ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὄχι ἀπλῶς τολμηρά, ἀλλὰ καὶ περίεργος, λαμ-
βανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν διεθνῶν δεδομένων, ἡ ἄποψις τοῦ Arthur Bottomley,
ὁ ὁποῖος ὑποστηρίζει («Βῆμα» 14.1.62) ὅτι ἡ Κοινοπολιτεία θὰ ἦτο δυνατόν νὰ
γίνῃ ἀποδεκτὸν ὅπως ἐπεκταθῇ καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην μὲ κεφαλὴν τὴν Βασίλισσαν,
μετὰ τὴν συμμετοχὴν τῆς Βρεταννίας εἰς τὰς Κοινότητας. Ἀντιθέτως οἱ πρωθυ-
πουργοὶ τῆς Κοινοπολιτείας κατὰ τὴν Συνδιάσκεψιν Κορυφῆς τοῦ 1962 ὑπεστή-
ριξαν ὅτι «διὰ μιᾶς τοιαύτης συμμετοχῆς ἡ Ἀγγλία δὲν θὰ διατηρήσῃ τὴν ἀνὰ
τὸν κόσμον ἐπιρροήν της». Μήπως ὅμως εἰς τὴν πραγματικότητα τὴν ἐπεκτείνει;

τόσον από βρεταννικής όσον και από κοινοπολιτευτικής πλευράς. Χαρακτηριστικώς, ό ήγέτης τής βρεταννικής αντιπολιτεύσεως, τό 1858, Χιού Γκέητσκελ είπεν ότι, «ή μεγάλη ποικιλία και χαλαρότης ή επικρατούσα εις τήν σύνδεσιν (association) τής Κοινοπολιτείας αποτελεί, εις τό πλαίσιον τών παγκοσμίων ύποθέσεων, πλεονέκτημα, διότι ούδεμία χώρα είναι πιθανόν νά θεωρηθῇ ότι άπειλείται από τήν Κοινοπολιτείαν, ή νά επιθυμήσῃ νά διαμορφώσῃ ένα αντίπαλον συνασπισμόν». Όμοίως, ό Πρόεδρος τής Τανζάνια και τότε Πρωθυπουργός τής Τανγκανίκα Dr. Julius Nyerere ύπεστήριξεν ότι ή Κοινοπολιτεία είναι ισχυροτέρα από τās συνθήκας, ολιγώτερον περιοριστική από οίανδήποτε άλλην σύνδεσιν κρατών (association) και θεωρείται από ήμās ως ή καλλίστη έλπίς εις τόν σημερινόν κόσμον διά τήν διηγετική ειρήνην και φιλίαν μεταξύ τών λαών όλου τοῦ κόσμου».

Άπομένει νά εξετάσωμεν πās δυνατότητας συνδέσεως τής Κοινοπολιτείας μετά τής ΕΟΚ, ως προϋπόθεσιν συμμετοχής τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου.

Ἡ άποψις τής συνδέσεως (association) Κοινοπολιτείας και ΕΟΚ άπ' εὐθείας, δυνατόν νά θεωρηται χρήσιμος 1, αλλά είναι δυσχερής, όταν μάλιστα ή Κοινοπολιτεία δέν άποτελεῇ διεθνή οργανισμόν διηρθρωμένον καθ' ένιαίον τρόπον, ως ή Εὐρωπαϊκή Κοινότης, και πā συμφέροντα ποικίλλουν, ώστε αἱ συνδέσεις νά μῇ είναι δυνατόν νά είναι πανομοιότυποι, αλλά νά διαφοροποιούνται, έν συσχετισμῷ πρὸς τā ειδικά οικονομικά χαρακτηριστικά έκάστου συνδεομένου κράτους.

Εὐχερεστέρα θά ἦτο ή σύνδεσις τών κρατῶν τής Κοινοπολιτείας μετά τής ΕΟΚ διά διμερῶν συμφωνιῶν και τήν λύσιν ταύτην φαίνεται νά προτιμᾷ και τό Ἑνωμένο Βασίλειον, τό όποιον ἐδήλωσεν ἐπισήμως ότι θά έβλεπε μē ικανοποίησιν τοιαύτην προσπάθειαν και άφησε νά ύπονοηθῇ ότι θά ἦτο χρήσιμον νά προηγηθοῦν αἱ συνδέσεις, τής ιδιότης του συμμετοχής. Είναι προφανές ποίας έκτάσεως άγορά θά διευρυνότο διά τής συμμετοχής τών κρατῶν τής Κοινοπολιτείας, πλέον τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου, εις τā έξ κράτη τής ΕΟΚ και τā ἤδη εἶχον μετ' αὐτῆς συνδεομένα (Ελλάδα, Τουρκίαν και τā 18 άφρικανικά κράτη).

Είναι γεγονός ότι ή Βρεταννία δέν άποδέχεται στενοὺς δεσμούς (δι' αὐτό άλλωστε παρέμεινε και ή Κοινοπολιτεία ως ἔχει σήμερα) κατὰ τήν συμμετοχήν της εις διεθνείς οργανισμούς. Ἡ δὲ βρεταννική θέσις περὶ διατηρήσεως τής Κοινῆς Ἀγορᾶς άνοικτῆς εις τā κράτη τής Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, έφ' όσον ταῦτα θά έπεθύμουν νά μετάσχουν, ένισχύει τήν άποψιν ότι ἐπιδίωξις τής Βρεταννίας είναι ή διαμόρφωσις μιᾶς εὐρυτάτης παγκο-

---

1. T o m S o p e r, (Ed.), Commonwealth and Europe, London, 1960, σ. 8.

σμίου αγοράς, μετατιθεμένου του θέματος της πολιτικής ένωσης της Εύρώπης, το όποιον θέτει η ΕΟΚ. Η σύστασις μιᾶς τοιαύτης ανοικτής αγοράς (Ευρωπαϊκή Ζώνη Ἐλευθέρων Συναλλαγῶν) ἀπετέλεσε καὶ τὸν μὴ ἐπιτευχθέντα στόχον ἐκ μέρους τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου, πρὸ τῆς συστάσεως τῆς Ευρωπαϊκῆς Κοινότητος.

Τὰ ἄρθρα 237 καὶ 238 τῆς Ἰδρυτικῆς Συνθήκης τῆς Ευρωπαϊκῆς Οικονομικῆς Κοινότητος 1 προβλέπουν τὰ τῆς διαδικασίας συνδέσεως ἢ συμμετοχῆς τρίτων κρατῶν μετὰ τῆς ΕΟΚ.

Τὸ ἄρθρον 237 ἀναφέρει:

«Ἐκαστον εὐρωπαϊκὸν κράτος δύναται νὰ αἰτησῇται ὅπως καταστῇ μέλος τῆς Κοινότητος. Τοῦτο ἀπευθύνει τὴν αἴτησίν του πρὸς τὸ Συμβούλιον, τὸ ὁποῖον, ἀφ’ ὅπου λάβῃ τὴν γνώμην τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀποφαίνεται ὁμοφώνως.

Οἱ ὅροι εἰσδοχῆς μέλους καὶ αἱ προσαρμογαὶ τὰς ὁποίας ἡ εἰσδοχὴ αὐτῇ συνεπάγεται εἰς τὴν παροῦσαν Συνθήκην ἀποτελοῦσιν ἀντικείμενον συμφωνίας μεταξὺ κρατῶν-μελῶν καὶ τοῦ αἰτούντος κράτους. Ἡ συμφωνία αὐτῇ ὑπόκειται εἰς τὴν ὑφ’ ἀπάντων τῶν συμβαλλομένων Κρατῶν ἐπικύρωσι, συμφώνως πρὸς τοὺς σχετικοὺς συνταγματικοὺς αὐτῶν κανόνας».

Τὸ ἄρθρον 238 ἀναφέρει:

«Ἡ Κοινότης δύναται νὰ συνάψῃ μεθ’ ἐνὸς τρίτου κράτους, μιᾶς ἐνώσεως κρατῶν ἢ μιᾶς διεθνοῦς ὀργανώσεως, συμφωνίας δημιουργούσας συνδέσεις (association) συνεπαγομένας ἀμοιβαῖα δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις, κοινὰς ἐνεργείας, εἰδικὰς διαδικασίας.

Αἱ συμφωνίαι αὗται συνάπτονται ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου ἐνεργούντος βάσει ὁμοφώνου ἀποφάσεως καὶ κατόπιν συμβουλευτικῆς γνώμης τῆς Συνγελεύσεως 2. Ὅταν αἱ ὡς ἄνω συμφωνίαι ἐπιφέρουν τροποποιήσεις εἰς τὴν παροῦσαν Συνθήκην, αὗται δεόν ὅπως κυρωθοῦν προηγουμένως, συμφώνως πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ ἁρθρου 236 διαδικασία».

Τὸ ἄρθρον 237 ἀφορᾷ εἰς τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον καὶ τὰ λοιπὰ κράτη-μέλη τῆς ΕΕΤΑ, ἐνῶ τὸ ἄρθρον 238 ἀφορᾷ εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν. Διευκρινίσθησαν τρεῖς τρόποι συνδέσεως τῆς Κοινοπολιτείας μετὰ τὴν ΕΟΚ: Ὁ πρῶτος εἶναι ἡ σύνδεσις τῆς ὡς συνόλου. Αὐτομάτως ὅμως διαφοροποιεῖται τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον, τοῦ ὁποίου ἡ περίπτωσις ἐμπίπτει εἰς τὸ ἄρθρον 237. Ἀκολουθεῖ ἡ περίπτωσις συνδέσεως τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας κεχωρισμένως, πρὸ τῆς συμμετοχῆς τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου (ἄρθρον 238), καί, τέλος: περίπτωσις συμμετοχῆς τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου ὑπὸ τοιούτους ὅρους, ὥστε νὰ δύνανται νὰ συνδεθοῦν τὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας, ὁμοίως, συμφώνως τῷ ἁρθρῳ 238 τῆς Ἰδρυτικῆς Συνθήκης τῆς ΕΟΚ.

1. «Ἰδρυτικὴ Συνθήκη τῆς Ρώμης», 25 Μαρτίου 1957.

2. Πρόκειται περὶ τοῦ Ευρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου τῶν Ἑξ.

Ἐπειδὴ ἡ τελευταία περίπτωση δὲν ἐπέτυχε νὰ πραγματοποιηθῇ κατὰ τὰς διακοπεύσας διαπραγματεύσεις, τὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας ἐπεδίωξαν καχωρισμένως σύνδεσιν μετὰ τὴν ΕΟΚ. Οὕτω, συνεδέθη 1 τὸ μεγαλύτερον κράτος τῆς Ἀφρικῆς, ἡ Νιγηρία, ἐνῶ συνεχίζονται αἱ διαπραγματεύσεις ἄλλων μελῶν τῆς Κοινοπολιτείας διὰ σύνδεσιν μετὰ τὴν ΕΟΚ (Κένυα, Οὐγκάντα, Τανζάνια).

Δύο σημεία πρέπει νὰ ἐξαρθοῦν ἐν σχέσει πρὸς τὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας: α) ἡ πίεσις τῆς Ὀλλανδίας πρὸς λήψιν ἀποφάσεων διὰ τὴν σύνδεσιν τῆς Νιγηρίας καὶ β) ἡ ἐνιαία ἐκπροσώπησις τῶν τριῶν ἄλλων ἀφρικανικῶν χωρῶν τῆς Κοινοπολιτείας ὡς «Ὁργανισμοῦ Κοινῶν Ὑπερρεσιῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς». Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ἡ Βρεταννία, διὰ τῆς εὐρισκομένης εἰς ἀρίστas μετ' αὐτῆς σχέσεις Ὀλλανδίας, προβάλλει τὰς ἐπιδιώξεις της εἰς τὴν ΕΟΚ καὶ ὅτι εἶναι πολὺ πιθανὸν ὅλη ἡ Ἀφρικὴ νὰ συνδεθῇ, ὑπὸ διαφόρους τύπους, οὐσιαστικῶς μετὰ τὴν Εὐρώπην. Τοιοῦτοτρόπως, τὸ πεδίου δράσεως τοῦ Δυτικοῦ κόσμου διευρύνεται, ἐνῶ περιορίζεται ἀντιστοίχως τοῦ Ἀνατολικοῦ, μετὰ ἀποτέλεσμα τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη νὰ ἐπωφελοῦνται τῶν ἰδιαίτερας σημασίας ἀφρικανικῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν.

Ἡ σύνδεσις τῆς Νιγηρίας ἀποτελεῖ ἐπιτυχίαν καὶ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου, καθ' ὅσον εἶναι ἡ μεγαλύτερα ἀφρικανικὴ χώρα τῆς Κοινοπολιτείας, εὐρίσκειτο μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1966 εἰς ἀρίστas σχέσεις μετὰ τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον καὶ δημιουργεῖ προηγούμενον διὰ τὰς λοιπὰς χώρας τῆς Κοινοπολιτείας 2. Οὕτω, ἡ Βρεταννία δύναται νὰ ἐλπίζῃ ὅτι περιορίζονται αἱ δυσχέρειαι συμμετοχῆς της εἰς τὴν ΕΟΚ. Ἐξ ἄλλου, ἡ σύνδεσις τῆς Νιγηρίας ἐγένετο ὑπὸ ἰδιαίτερος εὐνοϊκούς ὅρους, ὥσως εὐνοϊκωτέρους τῶν ὅρων συνδέσεως μετὰ τὴν Ἑλλάδα. Τοῦτο ὀφείλεται ὥσως καὶ εἰς λόγους πολιτικούς: ἐξευμενισμοῦ τῆς Βρεταννίας καὶ δεδομένου ὅτι εἶναι περὶ τὸν ἀπὸ τὴν ΕΟΚ. Πέραν ὅμως τοῦ γεγονότος τούτου, ἡ διατήρησις τῆς ιδιότητος τοῦ μέλους τῆς Κοινοπολιτείας, ἀπὸ πολιτικῆς σκοπιᾶς, καὶ ἡ παραμονὴ της εἰς τὴν ζώνην τῆς στερλίας, ἀπὸ οἰκονομικῆς σκοπιᾶς, ἐνέχουν μεγάλην σημασίαν διὰ τὰς μελλοντικὰς ἐξελίξεις εἰς τὰς σχέσεις Κοινοπο-

---

1. Ἡ σχετικὴ συμφωνία ὑπεγράφη τὴν 16ην Ἰουλίου 1966 εἰς Λάγος τῆς Νιγηρίας ἀλλὰ μέχρι τὸ τέλος τοῦ ἰδίου ἔτους δὲν εἶχεν ἀκόμη τεθῇ ἐν ἰσχύϊ, λόγω μὴ ἀνταλλαγῆς τῶν ἐγγράφων ἐπικυρώσεως. Ἡ ἰσχὺς της εἶναι μέχρι τῆς 31ης Μαΐου 1969, ἡμερομηνίαν κατὰ τὴν ὁποίαν λήγει καὶ ἡ ἰσχὺς τῆς Συμφωνίας τοῦ Yaoundé.

2. Τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον χρησιμοποιεῖ Βρεταννοὺς στρατιωτικούς ὡς ἐκπαιδευτὰς καὶ ἐκπαιδεύει τοὺς στρατιωτικούς τῶν πρώην ἀποικιῶν εἰς τὰς στρατιωτικὰς σχολὰς του. Οὕτω ἐλέγχει καὶ πάλιν, ἔστω καὶ ἐμμέσως, τὰς πρώην ἀποικίας.

λιτείας - ΕΟΚ - 'Ηνωμένου Βασιλείου. 'Η Νιγηρία, έχουσα πληθυσμὸν περίπου ἴσον πρὸς τὰ ἤδη συνδεδεμένα κράτη τῆς γαλλοφώνου 'Αφρικῆς, ἀπέκτησε παρόμοια δικαιώματα πρὸς ἑκείνα τὰ ὅποια ἀπολαμβάνουν τὰ 18 συνδεδεμένα ἤδη κράτη τῆς 'Αφρικῆς, ὅασι τῆς Συμβάσεως τοῦ Yaoundé, πενταετοῦς ἰσχύος 1.

'Η σύνδεσις τῆς Νιγηρίας προεκάλεσε ποικίλας ἀντιδράσεις εἰς τὸν λοιπὸν κόσμον, ἃν καὶ οὐσιαστικῶς ἀπετέλεσε τὸ πρῶτον βῆμα διὰ τὴν διακοπὴν τοῦ ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ ἀγγλοφώνου καὶ γαλλοφώνου 'Αφρικῆς. 'Η σύνδεσις τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας εἶναι φυσικὸν νὰ προετοιμάζῃ τὸ ἔδαφος πρὸς στενότεραν συνεργασίαν μεταξὺ 'Ηνωμένου Βασιλείου καὶ τῆς Κοινότητος. Περαιτέρω ὅμως, πέραν τῶν γαλλικῶν θέσεων, παρουσίασε καὶ τὴν ἐπίδρασιν εἰς τὸν χώρον τῆς Κοινότητος τοῦ Δόγματος Χάλλ-σταϊν, λόγῳ τῆς ἐντὸς τῆς ΕΟΚ ἰσχύος τῆς Δυτικῆς Γερμανίας, πρᾶγμα πὸ ὁποῖον δὲν εὔρε σύμφωνον τὴν Νιγηρίαν 2 (ὥς πρὸς τὴν ἀναγνώρισιν δικαιώματος συναλλαγῶν μόνον μετὰ τῆς Δυτικῆς Γερμανίας καὶ ὄχι καὶ τῆς 'Ανατολικῆς).

'Η διαπίστευσις διπλωματικῶν ἐκπροσώπων τῶν χωρῶν τῆς Κοινοπολιτείας εἰς τὴν ἔδραν τῆς Κοινότητος εἰς Βρυξέλλας ἱκανοτελεῖ μίαν ἄλλην προσέγγισιν διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ. Περαιτέρω, ἡ «σύνδεσις - πιλότος» διὰ τὴν Κοινοπολιτείαν μεταξὺ ΕΟΚ καὶ Νιγηρίας πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι εἶναι *sui generis*, βασισμένη πάντως εἰς τὰς γενικὰς ἀρχὰς περὶ δημιουργίας περιοχῆς ἐλευθέρου ἐμπορίου. 'Η Νιγηρία δὲν προσεχώρησεν εἰς τὴν συνθήκην τοῦ Yaoundé, ἀλλ' ἐπραξε τοῦτο διὰ χωριστῆς συνθήκης, οὔτε ἐδέχθη συμφωνίαν περὶ διακρίσεων εἰς τὸ ἐμπόριόν της ἐκ μέρους τῆς ΕΟΚ. 'Η σύνδεσις τῆς Νιγηρίας προεκάλεσεν ἀντιδράσεις εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὰς συνδεδεμένας γαλλοφώνους χώρας, ἀλλ' ἀκόμη καὶ εἰς τὰς 'Ηνωμένας Πολιτείας καὶ τὴν Βρεταννίαν, ἀπὸ εἰδικῆς οἰκονομικῆς σκοπιᾶς εἰς τὴν τελευταίαν.

Ἐκ τῆς συνδέσεως ταύτης παρουσιάζεται ἐμφανῆς ἡ δυνατότης συνεργασίας, ἔστω καὶ κεχωρισμένως, μεταξὺ Κοινότητος καὶ Κοινοπολιτείας. Ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ βρεταννικὴ συμμετοχὴ εἰς τὴν Κοινότητα ἐπηρεάζει τόσο τὴν Κοινοπολιτείαν, ὅσον, καὶ ἰδίως, τὴν ΕΕΤΑ, θὰ πρέπει νὰ θεωρηθῇ πολὺ πιθανὸν ὅτι οἱ λοιποὶ ἑταῖροι τῆς ΕΕΤΑ, θὰ ἀκολουθήσουν εὐχερέστερον ἀπὸ τὴν Κοινοπολιτείαν. Τὰ κράτη τῆς ΕΕΤΑ, παρ' ὅλον ὅτι ὑπέβαλον σχετικὰς προτάσεις πρὸς τὴν ΕΟΚ, δὲν ἔδωσαν συνέχειαν, δεδομένου ὅτι ἡ βρεταννικὴ προσπάθεια συμμετοχῆς εἰς τὴν Κοινότητα δὲν ἐτελεσφόρησε, μετὰ διαπραγματεύσεις δεκαοκτῶ μηνῶν. Εἶναι γεγονός ὅτι πάν-

1. Une Association de peuples libres, Les Cahiers de Communauté Européenne, No 10, 'Ιανουάριος 1964.

2. Βλ. ἀν. σ. 161.

τως, ότι τὸ γαλλικὸν «δέτο» προεκλήθη καὶ ἀπὸ τὴν ὑπαρξίν τῆς Κοινοπολιτείας, τὴν ὁποίαν ἡ Βρεταννία δὲν παρουσιάζεται διατεθειμένη νὰ ἐγκαταλείψῃ διὰ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ΕΟΚ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ὑπαρξίν οἰκονομικῶν προβλημάτων ἐχόντων σχέσιν μὲ τὴν διεθνή θέσιν τῆς στερλίνας, τὸ βρεταννικὸν ἰσχύγιον πληρωμῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν συνεργασίαν Βρεταννίας - Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἐὰν ἐξησφαλίζετο ἡ σύνδεσις τῆς Κοινοπολιτείας, ἡ βρεταννικὴ συμμετοχὴ θὰ καθίστατο κατὰ πολὺ εὐχερεστέρα.

Οὐσιαστικῶς δὲν ὑπάρχουν κωλύματα, καθ' ὅσον τὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας θὰ συνδεθοῦν, ὥς συνέβη μὲ τὰ γαλλόφωνα κράτη τῆς Ἀφρικής. Ἡ συμμετοχὴ θίμω τῆς Βρεταννίας προκαλεῖ ὁπωσδήποτε ὠρισμένην διστακτικότητά ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς Κοινότητος, δεδομένου ὅτι ἡ πρώτη εἶναι τεταγμένη κατὰ τῆς ἀπαλλοτριώσεως κυριαρχικῶν δικαιωμάτων καὶ ὑπὲρ συμμετοχῆς εἰς ὀργανισμοὺς μὲ χαλαροὺς δεσμοὺς μεταξὺ τῶν μελῶν των. Κατὰ συνέπειαν, τοῦτο ἴσως νὰ προσκάλει ἀναταραχὴν ἐντὸς τῆς ΕΟΚ, ἡ ὁποία θὰ ἐπεθύμει τὴν ὁλοκλήρωσιν τῶν πολιτικῶν τῆς ἐπιδιώξεων καὶ ἀκολουθῶς τὴν βρεταννικὴν συμμετοχήν, διότι, ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας, ἡ ΕΟΚ θὰ ἐκινδύνευε νὰ παραμείνῃ ὡς ὀργανισμὸς μὲ ἐμπορικὰς ἐπιδιώξεις, ἄνευ πολιτικῶν βλέψεων. Ἀλλὰ μὲ τὴν παρουσίαν τοῦ Προέδρου Ντέ Γκὼλλ εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ ἡ πιθανότης αὕτη περιωρίσθη, ἐνῶ τὸ βρεταννικὸν ἐνδιαφέρον πρὸς συμμετοχὴν ἤρχισεν ἐκδηλούμενον ἐντονώτερον.

Μεταξὺ τῶν κρατῶν τῶν ἐκδηλωσάντων τὴν δυσανεξικίαν των ἢ τὴν ἀνησυχίαν των διὰ τὸ ἐνδεχόμενον τῆς προσχωρήσεως τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου εἰς τὴν Συνθήκην τῆς Ρώμης ἦσαν αἱ βιομηχανικαὶ χώραι τῆς Κοινοπολιτείας: Αὐστράλια, Καναδᾶς, Νέα Ζηλανδία, ἀλλὰ καὶ ἄλλαι χώραι. Οἱ Ἰνδοὶ ὑπουργοί, ἐπὶ παραδείγματι, ὑπεστήριξαν ὅτι μία τοιαύτη προσχώρησις θὰ ἐξησθένει τοὺς ὀφισταμένους δεσμοὺς μεταξὺ τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας. Ὁ τέως Πρόεδρος τῆς Γκάνα Δρ. Νκρούμαχ, θεωρῶν ἴσως ὅτι ἡ σύνδεσις τῆς Κοινοπολιτείας θὰ περιώριζε τὰς οὐσιαστικῶς δικτατορικὰς τότε ἐξουσίας του, ἐτόνισεν ὅτι ἡ βρεταννικὴ συμμετοχὴ ἀποδίδει εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ΕΟΚ ὡς ὀργάνου τοῦ νεοαποικισμοῦ 1. Τεγονὸς εἶναι, ὅτι ἡ βρεταννικὴ παρουσία ἐπιβάλλεται εἰς μίαν κοινὴν εὐρωπαϊκὴν προσπάθειαν. Αἱ πλεῖστα τῶν κυβερνήσεων τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας ἐθεώρουν ἀμφίβολον τὴν δυνατότητα διασφαλίσεως τῶν κοινοπολιτειακῶν συμφερόντων ὑπὸ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου ἐπαρκῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις 2. Ἦτο φυσικὸν ἡ Κοινοπολιτεία νὰ μὴ δύναται νὰ συνδεθῇ ὡς σύνολον, καθ' ὅσον εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐκανοποιηθοῦν τὰ

1. S. M a d z o j e w s k i: More Stresses and Strains within the Commonwealth, International Affairs, No 5, σ. 51, Moscow, 1962.

2. Commonwealth Survey, Vol. 7, No 20, σ. 988-989, London, 196.

ποικίλα συμφέροντα τῶν κρατῶν τῆς καί, ἰδίως, ἡ διατήρησις εὐνοϊκοῦ συστήματος βρεταννικῆς προτιμήσεως διὰ τὰ ἀναπτυσσόμενα κράτη τῆς.

Παρά τὸ γεγονός ὅτι ἡ Κοινὴ Ἀγορὰ κατηγορήθη ¹ ἀπὸ τὰ κράτη τοῦ Τρίτου Κόσμου (ἀδέσμευτοι) ὅτι προετοιμάζει τὴν οἰκονομικὴν ὑποδούλωσιν καὶ τὴν «δορυφοροποίησιν» τῶν χωρῶν τοῦ Τρίτου Κόσμου, δὲν ἐφθασαν εἰς τὸ σημεῖον τῆς πανηγυρικῆς καταδίκης, εἰς τὴν ἀποφασιστικὴν Συνδιάσκεψιν τῶν ἀνωτέρω κρατῶν τὸν Ἰούλιον 1962 εἰς Κάιρον. Κράτη τὰ ὁποῖα ἀντεπροσωπεύθησαν εἰς τὴν σημαντικὴν αὐτὴν Συνδιάσκεψιν, τὴν πρωτοβουλίαν συγκλήσεως τῆς ὁποίας εἶχον, μεταξὺ τῶν ἄλλων, καὶ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας, ὡς ἡ Γκάνα, ἡ Ἰνδία, τὸ Πακιστάν, ἡ Μαλαισία, ἡ Τανγκανίκα (τότε), ἐξήχησαν ἀκολούθως συνεργασίαν μετὰ τὴν ΕΟΚ ². Περαιτέρω, ὅμως, ἡ διάφορος στάσις τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας ἐναντι τοῦ θαύματος τῶν σχέσεων των μετὰ τὴν ΕΟΚ, λόγῳ τοῦ διαφορισμοῦ των εἰς πλούσια (τὰ παλαιὰ λευκὰ μέλη) καὶ πτωχὰ (αἱ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀνεξαρτοποιηθεῖσαι ἀποικίαι), δυσχεραίνει τὴν παροχὴν γενικῶς παραδεκτῆς λύσεως.

Ἡ Κοινοπολιτεία διέπεται ὑπὸ ἀμοιβαίων προτιμήσεων, κυρίως ἐκ μέρους τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου καὶ ἀντιστρόφως ³. Ἡ αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν χωρῶν τῆς Κοινοπολιτείας εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ μὴ ὑφίσταται ὁ ἐλεγχος τῶν οἰκονομικῶν τῶν πρώην ἀποικιῶν ἀπὸ τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον καὶ συνετέλεσε, λόγῳ τῆς ὁδονομίας τῶν βιομηχανικῶν κρατῶν τῆς, εἰς τὸ γ' ἀπορροφήσουν τὴν παραγωγὴν τῶν καθυστερημένων χωρῶν, ὥστε αἱ τελευταῖαι ν' ἀναγκασθοῦν νὰ στραφοῦν πρὸς ἄλλας βιομηχανικὰς χώρας ἐκτὸς τῆς Κοινοπολιτείας καὶ κυρίως πρὸς τὴν ΕΟΚ. Ἡ «κοινοπολιτικὴ προτίμησις» περιωρίσθη τόσο θετικῶς, ὡς τῶν διεθνῶν συμφωνιῶν (GATT κλπ.), ὅσον καὶ ἀρνητικῶς, διὰ τῆς παροχῆς δασμολογικῶν διευκολύνσεων

1. Βλ. «Νέα Οἰκονομία», Ὀκτ. 1962, Ἀθήναι: Ἀποφάσεις τῆς Οἰκονομικῆς Διασκέψεως τοῦ Κάιρου, σ. 817.

2. Τὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων χωρῶν τῆς Κοινοπολιτείας (καθυστερημένων) καὶ ΕΟΚ (ἀνεπτυγμένων) θέτει ὁ Βρεταννὸς οἰκονομολόγος κ. Ντέρεκ Παίητον-Σμιθ εἰς ἄρθρον του «Ἐπανάπτυκτοι χώροι καὶ Κοινὴ Ἀγορὰ». Ἐποστηρίζει ὅτι, «αἱ χώραι τῆς Κοινότητος διὰ νὰ μὴ ἐκθέσουν εἰς κίνδυνον τὰς οἰκονομίας τῶν πρώην ἀποικιῶν των ἀλλὰ καὶ τὰς ἰδικὰς των συγχρόνως ἐκ τῆς ἀπότημου διακοπῆς τῶν οἰκονομικῶν δεσμῶν των, προσέφεραν εἰς τὰς χώρας ταύτας τὴν δυνατότητα συνδέσεως. Αἱ ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώραι ὅμως δυσπιστοῦν, φοβούμεναι μήπως δεχόμεναι τὴν προσφορὰν ἀπωλέσουν τὴν νεοαπακτηθεῖσαν ἀνεξαρτησίαν των καὶ τεθοῦν ὑπὸ διαφόρου μορφῆς ἑλέγχων. Τοῦτο ἰδιαίτερος συμβαίνει ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐκβιομηχάνισιν, ἀλλὰ ὑφίσταται πάντοτε τὸ δικαίωμα τοῦ «βέτου». Ἡ διεύθυνσις ὅμως τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κεφαλαίου εἰς τὰς χώρας ταύτας ἐνισχύει τοὺς φόβους των».

3. Γ. Κ α ν ᾱ : Διεθνῆ Οἰκονομικὰ Συγκροτήματα, Β', «Βιομηχανικὴ Ἐπιθεώρησις», σ. 158, 1965, Νο 365.

ὕπὸ τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου καὶ πρὸς ἄλλας χώρας, ἐκτὸς τῆς Κοινοπολιτείας. Περαιτέρω, ὅμως, ἐνισχύθησαν καὶ αἱ συναλλαγαὶ τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου μὲ τὴν ἡπειρωτικὴν Εὐρώπην. Δυνατὸν νὰ περιορίσθωσαν ἔνεκα τῶν ὡς ἄνω αἰτίων οἱ οἰκονομικοὶ δεσμοὶ ἐνίων μελῶν τῆς, κυρίως τῶν καθυστερημένων οἰκονομικῶς, ἀλλὰ τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα ἐξακολουθοῦν ὑφιστάμενα, καὶ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς τὸ βρεταννικὸν κεφάλαιον ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν διατήρησιν τῆς Κοινοπολιτείας διὰ τὸν ἔλεγχον τῶν περιοχῶν τῆς καί, κατ' ἐπέκτασιν, τὴν ἐκ τοῦ οἰκονομικοῦ ἐλέγχου, περιορισμένην ἔστω, πολιτικὴν ἐπιρροήν. Χαρακτηριστικῶς ἀναφέρομεν, ὅτι κατὰ τὸ 1963 - 64, τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον παρέσχε βοήθειαν ἐξ 136,2 ἑκατομμυρίων στερλινῶν ἀμέσως εἰς τὰς ἀποικίας καὶ τὰς ἀνεξαρτήτους χώρας τῆς Κοινοπολιτείας καὶ 48,9 ἑκατομμύρια στερλινῶν πρὸς τὰς ἀνεξαρτήτους χώρας τῆς Κοινοπολιτείας ὑπὸ τύπον δανείου. Παρὰ τὴν ἀριθμητικὴν μείωσιν τῶν ἀποικιῶν, τὸ σύνολον τῆς βοήθειας ἡδξήθη. Τὰ ποσὰ ταῦτα περιλαμβάνονται εἰς τὸν βρεταννικὸν προϋπολογισμὸν.

Ἡ Βρεταννία μετέχει περίπου διὰ 200 ἑκατομμυρίων λιρῶν (περίπου 500 ἑκατομ. δολλ.) ἐτησίως 1 εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Κοινοπολιτείας, ἢ ὅποια περιλαμβάνει τὸ ἐν τρίτον τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἐν ἀναπτύξει χωρῶν, διὰ παροχῶν ὡς ἀνταλλαγμάτων, δανείων καὶ ἐπενδύσεων, διὰ τοῦ Σχεδίου Κολόμπο, τοῦ εἰδικοῦ Ἀφρικανικοῦ Σχεδίου Βοήθειας τῆς Κοινοπολιτείας καὶ τοῦ Ὄργανισμοῦ Ἀναπτύξεως τῆς Κοινοπολιτείας 2.

Τὸ θέμα τῶν σχέσεων ὑπαναπτύκτων καὶ ἀνεπτυγμένων εὐρίσκεται εἰς τὴν οὐσίαν κάτωθι: τῶν σχέσεων Κοινοπολιτείας - ΕΟΚ - Ἑνωμένου Βασιλείου. Τὸ τελευταῖον προσπαθεῖ νὰ συμβιδῶσῃ τὰς διισταμένας ἀπόψεις καὶ συμφέροντα. Τὰ Ἑνωμένα Ἔθνη, εἰς τὴν «Παγκόσμιον Οἰκονομικὴν Ἀνασκόπησιν τοῦ 1962», κατέταξαν τὰς χώρας εἰς τρεῖς κατηγορίας ἀπὸ ἀπόψεως οἰκονομικῆς καταστάσεως: Ἀνεπτυγμέναι χῶραι (Βόρειος Ἀμερικὴ, Δυτικὴ Εὐρώπη, Αὐστράλια, Νέα Ζηλανδία, Ἰαπωνία, Δημοκρατία Νοτίου Ἀφρικῆς). Κεντρικῶς προγραμματισμέναι οἰκονομίαι: (Ἀνατολικὴ Εὐρώπη, Νέα Κίνα, Λαϊκὴ Δημοκρατία Μογγολίας, Βόρειος Κορέα, Βόρειον Βιετνάμ). Ἀναπτυσσόμεναι χῶραι: ἅπασαι αἱ λοιπαί. Ὅπως, εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνήκουν ὁ Καναδᾶς, τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον, ἡ Αὐστράλια, ἡ Νέα Ζηλανδία καὶ ἐν πρώην μέλος, ἡ Νότιος Ἀφρικὴ (ἄλλο-

1. Πρώην Colonial Development Corporation, ἤδη Commonwealth Development Corporation. Ἔχει ὡς σκοπὸν τὰς ἐπενδύσεις εἰς τὰς νεωστὶ ἀνεξαρτοποιηθείσας χώρας τῆς Κοινοπολιτείας. Ἐνισχύει ἐπιχειρήσεις μόνος ἢ ἀπὸ κοινοῦ μὲ ἐτέρους συναφεῖς ὁργανισμοὺς καὶ δανεῖζεται ποσὰ ἀπὸ τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον καὶ ἄλλας πηγὰς πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν.

2. International Trade and Development, Britain's Contribution, BIS, London, 1964.

τε Νοτιοαφρικανική Ένωση), τα δὲ λοιπὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας ὑπάγονται εἰς τὴν τρίτην κατηγορίαν. Αἱ ὥς ἄνω ἀνεπτυγμέναι χώραι φοβοῦνται ὅτι ἡ Κοινὴ Ἀγορὰ θὰ πᾶς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, διότι ἡ ΕΟΚ διὰ τὰς βιομηχανικὰς χώρας δὲν ἐδέχθη μέχρι σήμερον οὔτε σύνδεσιν δι' αὐτάς, παρὰ τὰς ὑποβληθείσας προτάσεις των. Τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον, προσπαθοῦν νὰ διασφαλίσῃ τὰ συμφέροντά του ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν πραγμάτων, θὰ συνεργασθῇ μὲ τὴν ΕΟΚ. Ὁ Καναδᾶς, εὐρισκόμενος εἰς ἰδιαιτέρας οἰκονομικὰς σχέσεις μὲ τὰς Ἑνωμ. Πολιτείας, δὲν θὰ ἐδίλεπε συμπαθῶς ἐνισχυόμενας τὰς σχέσεις ταύτας ἐνεκα τῆς ἐτι περαιτέρω ἀπομακρύνσεώς του ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, διότι δὲν θὰ ἐπεθύμει ἐνίσχυσιν τῆς ἐπ' αὐτοῦ πολιτικῆς ἐπιρροῆς ἐκ μέρους τῶν Ἑνωμ. Πολιτειῶν. Ἐν τούτοις, ἡ διείσδυσις τοῦ ἀμερικανικοῦ κεφαλαίου εἰς Καναδὰ δημιουργεῖ καὶ πολιτικὰς δεσμεύσεις. Τὰ καναδικὰ προϊόντα θὰ καθίσταντο, εἰς περίπτωσιν ἀποκλεισμοῦ τοῦ Καναδᾶ ἀπὸ τὴν ΕΟΚ, ἀντικείμενον ἐντόνου συναγωνισμοῦ, λόγῳ τοῦ χαμηλοῦ κόστους τῶν ὁμοειδῶν κοινοτικῶν προϊόντων καὶ αἱ ἐξαγωγαὶ του θὰ ἐκινδύνευον νὰ περιορισθοῦν, ἰδίως ἐν σχέσει πρὸς τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον 1. Ἡ Κοινοπολιτεία, ἀφ' ἑτέρου, ἀπετέλει, λόγῳ τῆς γειτονίας τοῦ Καναδᾶ μὲ τὰς ΗΠΑ, διὰ τὸν πρῶτον ἓνα πολιτικὸν διέξοδον καὶ μέσον διεθνoῦς προβολῆς.

Πλέον δυσμενῆ ἐπιδράσιν θὰ εἶχεν ἡ προσχώρησις τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου εἰς τὴν ΕΟΚ, διὰ τὴν Αὐστραλίαν καὶ ἰδίως τὴν Νέαν Ζηλανδίαν. Ἡ οἰκονομικὴ ἐξάρτησις των ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν εἶναι μεγίστη καὶ διὰ τοῦτο ἤρχισαν ἤδη προσανατολιζόμεναι πρὸς τὴν ἰαπωνικὴν ἀγορὰν καὶ τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας, μὲ τὰς ὁποίας συνδέονται καὶ ἀμυντικῶς 2. Ὅπως δὲ ἔχουμεν τὴν συναχὴ τῆς Κοινοπολιτείας, ὡς συνόλου, θὰ μειωθῇ, ὅταν τρία ἀνεπτυγμένα κράτη τῆς ἀπομακρυνθοῦν, ἔστω καὶ ἐμμέσως, ἐνεκα τῆς βρετανικῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν ΕΟΚ. Οὕτω, τὰ δυτικοευρωπαϊκὰ κράτη θὰ ἐξέλθουν ἐνισχυμένα ἀπὸ τὴν μεταβολὴν αὐτήν.

Τοιοιτοτρόπως, ὁ ἀποκλεισμὸς ἀνεπτυγμένων κρατῶν ἀπὸ τὴν ΕΟΚ δυνατὸν νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν δημιουργίαν ἄλλης ἀγορᾶς μὲ ἀπροβλέπτους συνεπείας διὰ τὴν παγκόσμιον οἰκονομίαν. Τοῦτο εἶναι ἐπόμενονον, διότι θὰ ἔχωμεν τὰ ἐκχόλουθα δυσμενῆ ἀποτελέσματα ἐκ τῆς διακριτικῆς πολιτικῆς τῆς Κοινοτήτος³ : α) περιορισμὸν τῶν ἐξαγωγῶν των, β) συναγωνισμὸν τῶν κοινοτικῶν προϊόντων εἰς πᾶς ἰδικὰς των ἀγορὰς καὶ γ) μὴ ἀπορρόφη-

1. R o y M a t t h e w s, Canada, United Kingdom, E.E.C., World Today, Feb. 1962.

2. Ὡς ἀνεφέρθη, διὰ τῆς συνθήκης ANZUS.

3. Α. Ἀ γ γ ε λ ο π ο ὐ λ ο υ : Ὁ Τρίτος Κόσμος, ἡ Κοινὴ Ἀγορὰ καὶ ἡ Δύσις, «Νέα Οἰκονομία», Μάιος 1963, σ. 386.

σιν τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων, διὰ τὰ ὅποια τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον εἶναι κύριος πελάτης.

Ἡ διαμορφωθείσα κατάστασις ὅπωςδήποτε ὀφείλεται εἰς τὸν ἀέαντον ἀγῶνα τῆς κατακτῆσεως τῶν ἀγορῶν καί, οὐσιαστικῶς, τῆς συλλογικῆς πλέον διευρύνσεως τῆς σφαίρας ἐπιρροῆς τῆς Α ἢ Β ὁμάδος κρατῶν.

Σήμερον, λέγοντες Κοινοπολιτεῖαν, δὲν ἐννοοῦμεν τὰ κράτη τὰ ὅποια ἀπολαμβάνουν «κοινοπολιτειακῆς προτιμήσεως» εἰς τὰς ἐμπορικὰς τῶν συναλλαγῶν, διότι εἰς ταύτην μετέχουν οὐσιαστικῶς καὶ κράτη ἐκτὸς τῆς Κοινοπολιτείας (Ἰρλανδία, Ν. Ἀφρική). Βάσει τοῦ κριτηρίου τούτου, αὐτομάτως ἡ Κοινοπολιτεία καθίσταται διεθνὴς ὁργάνωσις μὲ οἰκονομικοὺς καὶ πολιτικοὺς πλέον σκοποὺς. Οὐδεμία χώρα τῆς Κοινοπολιτείας ὑποχρεοῦται νὰ παρέχῃ «προτιμήσεις» καὶ πράγματι μερικαὶ παραχωροῦν ἐλαχίστας. Ἐπὶ πλέον ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν δὲν σημαίνει πλέον προϋπὸθεσιν συμμετοχῆς εἰς τὸ σύστημα προτιμήσεων¹. Ἡ Ἰρλανδία καὶ ἡ Νότιος Ἀφρική, ἀποχωρήσαντι τῆς Κοινοπολιτείας, ἀπολαμβάνουν εἰσέτι τῶν σχετικῶν διευκολύνσεων. Εἰς τὴν οὐσίαν, πρόκειται περὶ μορφῆς πελωνειακῆς ἐνώσεως, περιορισμένης ἐκτάσεως.

Ἡ Κοινὴ Ἀγορὰ διέπεται ἀπὸ διαφορετικὰς ἀρχάς. Διαφέρει, ἐν σχέσει πρὸς τὴν Κοινοπολιτείαν, ὡς πρὸς τὸ *κ ο ι ν ὸ ν ἐ ξ ω τ ε ρ ι κ ὸ ν δ α σ μ ο λ ὅ γ ι ο ν* εἰς τὰς ἐμπορικὰς τῆς σχέσεις μὲ τὰς λοιπὰς χώρας, τὴν ἐπιδίωξιν κοινῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς καί, γενικώτερον, ἑναρμονίσεως καὶ συντονισμοῦ τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῶν κρατῶν-μελῶν τῆς, κινουμένη ἐντὸς ἐνὸς ἐπισήμου ὀργανικοῦ νομικοῦ πλαισίου (τὴν Συνθήκην τῆς Ρώμης), ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν ἐνὸς κεντρικοῦ προγραμματικοῦ, ἐκτελεστικοῦ καὶ δικαστικοῦ μηχανισμοῦ.

Ἐξ ὧν αὐτῶν τῶν ἀπόψεων ἡ ΕΟΚ εἶναι διάφορος τῆς Κοινοπολιτείας. Ἡ ἀποτελεσματικότης τῶν ἐπιτευγμάτων τῆς ΕΕΤΑ εἶναι ὀλιγώτερον ἐμφανὴς ἀπὸ ὅ,τι ἡ τῆς ΕΟΚ καὶ τῆς Κοινοπολιτείας. Διότι ἡ Κοινοπολιτεία περιλαμβάνει κράτη διαφόρου ἐπιπέδου ἀναπτύξεως, μὲ ἀπατέλεσμα πᾶσα πρόοδος νὰ εἶναι ἐμφανής. Ἀντιθέτως, ἡ ΕΕΤΑ, συσταθεῖσα μὲ ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τὴν προβολὴν ἐνὸς βρεταννικοῦ ἐρείσματος εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Εὐρώπην, παρυσίασε πρόοδον, μὴ συγκρινομένην ὅμως πρὸς τὴν τῆς ΕΟΚ, ἡ ὁποία, ὡν καὶ περιλαμβάνουσα κράτη ἀνεπτυγμένα, κατέστη ἐπίκεντρον παγκοσμίου ἐνδιαφέροντος καὶ στόχος ποικίλων ἐπιθέσεων.

Ἡ ἀντίθεσις τῶν δεδομένων μεταξὺ Κοινῆς Ἀγορᾶς καὶ Κοινοπολιτείας περιορίζεται, ἔταν ἡ ΕΟΚ ληφθῇ ὡς σύνολον ὅμοι μὲ τὰ δεκαοκτὼ

---

1. H e r m a n W a l k e r, Commonwealth and Common Market: Two Trading Systems, Duke University, 1964, σ. 2.

αφρικανικά, ολιγώτερον ανεπτυγμένα κράτη. Η διάφορος εκκίνησης τόσο από απόψεως έποχης, προελεύσεως, αλλά και ούσιας, οδηγούν πιθανόν εις διάφορον κατάληξιν τούς δύο οργανισμούς. Άλλωστε και η διάρθρωσις, οι δεσμοί των μελών και, κυρίως, τὸ οικονομικὸν σύστημα ἀπὸ τὸ ὅποιον διέπεται ἑκαστος, ἐξηγούν τὴν ἀποψιν ταύτην.

Ἡ Κοινοπολιτεία ἐξεκίνησεν ἀπὸ μίαν ἔνωσην θασμολογικῶν διευκολύνσεων. Ἡ Κοινὴ Ἀγορὰ ἐκκινεῖ μετὰ τὴν οἰκονομικὴν ἐνοποίησιν τῶν μελῶν τῆς. Σκοπὸς εὐρύτερος καὶ παρακολουθούμενος ἀπὸ πολιτικὰς ἐπιπτώσεις. Ἡ δυνατότης συνεργασίας ἰδὲν ἐλλείπει, ἐὰν ἀφ' ἑνὸς μὲν αἱ ἀναπτυσσόμεναι χώραι τῆς Κοινοπολιτείας ἀκολουθήσουσι τὸν τύπον συνδέσεως τῶν 18 ἀφρικανικῶν κρατῶν, διὰ δὲ τὰς ἀνεπτυγμένας εὐρεθῇ κάποια λύσις ἀνάλογος πρὸς ἐκείνην ἣ ὅποια θὰ ἔδοθῃ διὰ τὰ μέλη τῆς ΕΕΤΑ, τὰ ὅποια ὁμῶς καλύπτονται καὶ τυπικῶς ὑπὸ τῆς ιδιότητος τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κράτους.

Ἦδη ἡ ΕΟΚ, μετὰ μίαν ἀγορὰν οὐσιαστικῶς 26 κρατῶν («πλήρη» μέλη καὶ συνδεδεμένα) καὶ μετὰ προοπτικὰς διευρύνσεως, εἶναι φυσικὸν νὰ παρουσιάσῃ ὕψηλὸν βαθμὸν αὐταρκειᾶς καὶ νὰ μὴ πιέζεται διὰ τὴν διεύρυνσίν τῆς. Ἡ Κοινοπολιτεία τοποθετεῖται οἰκονομικῶς εἰς τὸ πλαίσιον τῆς προσπαθείας προσεγγίσεως ἀναπτυσσομένων καὶ ἀνεπτυγμένων χωρῶν, πολιτικῶς δὲ εἰς τὸ πλαίσιον τῆς προσπάθειας διατηρήσεως ἑνὸς συνδετικοῦ κρίκου μεταξὺ κρατῶν τοῦ Τρίτου Κόσμου καὶ τῶν πρώην Αὐτοκρατοριῶν, μετὰ πρωταγωνιστὴν τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτήν.

Τὸ κυριώτερον πρόβλημα τῆς συνεργασίας τῆς ΕΕΤΑ μετὰ τὴν Κοινὴν Ἀγορὰν εἶναι οἱ δεσμοὶ τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου (μέλους τῆς πρώτης) μετὰ τὴν Κοινοπολιτείαν. Τὸ θέμα ἀπησχόλησεν ἐπανειλημμένως τὸ Συμβούλιον τῆς Εὐρώπης, τὸ ὅποιον, μετὰ τὰς περιορισμένης ἰσχύος συστάσεις του, δὲν κατώρθωσε νὰ δώσῃ λεπτομερεῖς κατευθύνσεις. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον θὰ ἔπρεπε νὰ ληφθῇ ὡς ὁδὸς εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ὡρισμένοι ἀμοιβαῖαι ὑποχωρήσεις θὰ ἔπρεπε νὰ λάβουν χώραν, ὥστε ὅλα τὰ μέρη (Ἑνωμένον Βασίλειον, ΕΕΤΑ, ΕΟΚ, Κοινοπολιτεία) νὰ συνεργασθοῦν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν μιᾶς οἰκονομικῆς εὐρωπαϊκῆς συνδέσεως (association) ¹. Ἦδη, τοῦ τύπου τούτου εἶναι αἱ συνδέσεις τῶν κρατῶν τῆς ΕΕΤΑ καὶ τῆς Κοινοπολιτείας.

Τοιαύτη λύσις θὰ ἐκανοποιεῖ, ἴσως, ἅπαντα τὰ ἐνδιαφερόμενα μέρη καὶ δὲν παρουσιάζει σοβαρὰς δυσχερείας ὡς πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς. Ὅταν λέγωμεν «οἰκονομικὴν εὐρωπαϊκὴν σύνδεσιν» δὲν ἐννοοῦμεν θεδαίως τὴν αὐστηρὰν ὀργανικὴν διάρθρωσιν τῆς Κοινότητος, ἀλλὰ ἄλλην ἀπ' ἐν-

---

1. Council of Europe, The Commonwealth and Europe, Strasbourg, 1961 καὶ 1962.

θείας χαλαρωτέραν σύνδεσιν. Ἡ συμμετοχὴ τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου καὶ εἰς τὴν ΕΕΤΑ καὶ εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν διευκολύνει μίαν τοιαύτην λύσιν. Τὸ γεγονός τῆς ταυτίσεως σχεδὸν τῶν δασμῶν τῆς ΕΕΤΑ καὶ τῆς Κοινοπολιτείας πρὸς τρίτους ἐπιτρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὅτι ἡ Κοινοπολιτεία ἀπ' ἐνός, ὡς εὐρυτέρα τῆς ΕΕΤΑ, καὶ ἡ ΕΟΚ μετὰ τῶν συνδεδεμένων κρατῶν ἀπ' ἐτέρου, θὰ ἠδύνατο νὰ προβοῦν εἰς μίαν ἀπ' εὐθείας σύνδεσιν, παρεμφερούμενων τῶν τυπικῶν κωλυμάτων διὰ ἡμερῶν ἴσως συμφωνιῶν (ἢ Κοινοπολιτεία, ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον, ἔδεν δύναται νὰ διαπραγματευθῇ συλλογικῶς).

Ἡ ἀνωτέρω ἄποψις παρουσιάζει ὁρισμένα κοινὰ σημεῖα πρὸς τὸ Σχέδιον Στρασβούργου (Strasbourg Plan), ἔχει ὅμως, νομίζομεν, τὸ πλεονεκτήμα, ὅτι τοιαύτη εὐρεία σύνδεσις δὲν θὰ παρουσιάζεν ἴσως τὴν ἀνάγκην διευρύνσεως τῆς ΕΟΚ εἰς τὸν οἰκονομικὸν τομέα, δεδομένου ὅτι θὰ μετεῖχον ταύτης οὐσιαστικῶς ὅλα τὰ δυτικὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη, καὶ θὰ ἔδιδε τὴν εὐχέρειαν εἰς τὰ τελευταῖα νὰ προχωρήσουν πρὸς πολιτικὴν συνεργασίαν ἄνευ ἰσχυρεῶν εἰς τὸν οἰκονομικὸν τομέα. Βεβαίως, τοιαύτη λύσις θὰ ἔδιδε καὶ ἰδιαίτεράν αἰγλήν εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν, παρουσιάζει ὅμως ὁρισμένα πλεονεκτήματα εἰς τὴν πράξιν, τὰ ὅποια δὲν δύναται νὰ ἀγνοηθοῦν.

Ἡ Κοινοπολιτεία ἀποτελεῖ τὴν κλειῖδα διὰ τὴν οἰκονομικὴν συνεργασίαν τῆς Δυτικῆς, τοῦλάχιστον, Εὐρώπης καὶ τὴν διακοπὴν τῆς διαιρέσεώς της εἰς δύο οἰκονομικοὺς ὁμίλους κρατῶν. Πρέπει ὅμως νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν: ἡ ἰδιάζουσα σχέσις Ἑνωμένου Βασιλείου - κρατῶν Κοινοπολιτείας, ἡ σύνθεσις τῆς τελευταίας ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως, τὰ ἰδιαιτέρα οἰκονομικὰ ἐνδιαφέροντα τῶν μελῶν της, τὸσον τῶν ἀνεπτυγμένων ὥσον καὶ τῶν ἀναπτυσσόμενων, καί, κυρίως, ἡ παράδοσις τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου εἰς τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον καὶ ἡ ἀποφυγὴ ἰδημιουργίας διακρίσεων, ὡς ἐπίσης καὶ αἱ οἰκονομικαὶ ἐπιπτώσεις εἰς τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον καί, ἰδιαίτερος, ἐν σχέσει πρὸς τὰ τροπικὰ γεωργικὰ προϊόντα τῶν χωρῶν τῆς Κοινοπολιτείας.

Ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο θέμα, εἶναι δυνατὰ τρεῖς λύσεις 1 : εἴτε προσφορὰ ἐκ μέρους τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς ἔρων ὁμοίων πρὸς τὰς πρώην γαλλικὰς ἀποικίας, ἤδη συνδεδεμένας, εἴτε σύστημα ἐλευθέρας εἰσόδου τῶν συναφῶν προϊόντων εἰς τὴν διαμορφωθησομένην νέαν Ἀγοράν, εἴτε, τέλος, ἐλευθέρᾳ εἰσόδῳ μόνον εἰς τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον, συμφώνως πρὸς τὸ Πρωτόκολλον τῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης τὸ σχετικὸν μὲ «προϊόντα παραγόμενα καὶ προερχόμενα ἀπὸ ὁρισμένης χώρας καὶ ἀπολαμβάνοντα εἰδικῆς μετα-

---

1. T o m S o p e r (Ed.), Commonwealth and Europe, ἐνθ' ἀν. σ. 5, London, 1963.

χειρίσεως κατά την εισαγωγήν υπό ενός κράτους-μέλους» (τῆς ΕΟΚ). Ἡ τελευταία περίπτωση προϋποθέτει πλήρη συμμετοχήν τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγοράν, ἀλλὰ περιορίζει τὴν δυνατότητα ἐπανεξαγωγῆς τῶν προϊόντων τούτων εἰς τὴν Κοινότητα, ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἐξότμος μεταχειρίσεις τῶν χωρῶν τῆς Κοινοπολιτείας καὶ τῶν γαλλοφώνων ἀφρικανικῶν κρατῶν θὰ ἐπιφέρῃ ὅπωςδήποτε δυσμενεῖς οἰκονομικὰς ἐπιπτώσεις εἰς τὰ τελευταῖα, περιορίζουσα τὰ οἰκονομικὰ των πλεονεκτήματα. Τέλος, ἡ δευτέρα λύσις παρουσιάζει δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις καὶ διὰ τὰς χώρας τῆς Κοινοπολιτείας καὶ διὰ τὰς ἤδη συνδεδεμένας μετὰ τὴν ΕΟΚ.

Τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον ἀπεδέχθη, κατ' ἀρχήν, ὅπως ἡ βρεταννικὴ γεωργία μετὰσχῃ τῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς τῆς ΕΟΚ, ἄνευ ἐξουχίας μεταχειρίσεως, διὰ τοῦτο καὶ πραγματοποιεῖται ἤδη εἰς Βρεταννίαν ἀγροτικὴ μεταρρύθμισις. Ἡ πολιτικὴ ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ ἔναντι τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς περιπλέκει τὰς δυσχερείας ἐν σχέσει πρὸς τὰς εἰσαγωγὰς ἀγροτικῶν προϊόντων τῶν εὐκράτων περιοχῶν τῆς Κοινοπολιτείας εἰς τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον. Πέραν τῶν ἀνωτέρω ὑπάρχουν βιομηχανικὰ προϊόντα τῆς Κοινοπολιτείας ὑψηλοῦ κόστους καὶ ἄλλα προϊόντα χαμηλοῦ κόστους, ὥστε ἡ προσαρμογὴ νὰ καθίσταται δυσχερής.

Τὰ κράτη τῆς γαλλοφώνου Ἀφρικῆς δὲν θὰ ἐπιθυμοῦν νὰ ἴδουν διευρυνόμενον τὸ ἀνταγωνιστικὸν πλαίσιον, καὶ μάλιστα μετὰ προϊόντα εὐθηνότερα, λόγῳ χαμηλοτέρου κόστους, ἀλλὰ πιέζονται πρὸς τὴν ἀρνητικὴν στάσιν καὶ ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, τῆς ὁποίας περιορίζεται ὁ ἡγετικὸς ρόλος, πέραν τῶν οἰκονομικῶν ἐπιπτώσεων. Περαιτέρω θὰ δημιουργηθοῦν καὶ νέαι υποψηφίότητες διὰ τὸ Ταμεῖον Ἀναπτύξεως τῶν Συνδεδεμένων Ὑπερποντίων Κρατῶν καὶ Περιοχῶν, τὸ δημιουργηθὲν ὑπὸ τῆς ΕΟΚ μετὰ σκοπὸν τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἀναπτύξεως τῶν καθυστερημένων περιοχῶν τῶν συνδεδεμένων μετὰ τὴν Κοινότητα. Ἡ διατήρησις τῆς συνοχῆς τῆς Κοινοπολιτείας καὶ ἡ διεύρυνσις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος ἀπαιτοῦν εὐρύτητα ἀντιλήψεων καὶ εὐελυξίαν, ἰδιαιτέρως λόγῳ τῆς φύσεως τῶν ποικίλων καὶ πολυπλόκων σχετικῶν προβλημάτων.

Ἡ δῆλωσις τῆς Βρεταννίας, κατὰ τὰς διεξαχθείσας διαπραγματεύσεις, ὅτι οἱ διακαγωνισμοὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς διασφαλίσεως τῶν κοινοπολιτειακῶν συμφερόντων δὲν θὰ ἀπότην προποιοῦσιν τῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης, ἀποτελεῖ ὅπωςδήποτε μίαν βασικὴν ἀφετηρίαν ἵνα παρακαμφθοῦν αἱ δυσχερείαι. Ἡ βρεταννικὴ συμμετοχὴ ἀποτελεῖ, τρόπον τινα, προϋπόθεσιν διὰ τὴν συμμετοχὴν τῆς ΕΕΤΑ εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγοράν, ἀλλὰ καὶ ἡ Κοινοπολιτεία ἐπηρεάζει τὴν εἴσοδον τοῦ Ἑνωμ. Βασιλείου εἰς τὴν τελευταίαν. Οὕτω, δταν, τὸν Ἰούλιον 1961, ἡ Βρεταννικὴ Κυβέρνησις ἀπεφάσισε νὰ ἀρχίσῃ διαπραγματεύσεις μετὰ τοὺς Ἑξ, πρὸς τὸν σκοπὸν διερευνήσεως τῶν δυνατοτήτων συμμετοχῆς τῆς εἰς τὴν ΕΟΚ, ἡ σκιά τῆς Κοινοπολιτείας ἐπλανᾶτο καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν μακρῶν καὶ ἐπιπόνων διαπραγματεύσεων.

4. Τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον καὶ ἡ συμμετοχὴ του εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Κοινότητα ¹

Καὶ ἤδη εἰσερχόμεθα εἰς τὸ σημαντικώτερον σημεῖον τῶν σχέσεων Κοινοπολιτείας καὶ Εὐρώπης, ὅπως ἀντικατοπτρίζονται εἰς τὰς διαπραγματεύσεις ² διὰ τὴν εἰσδοχὴν τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγοράν.

Ὡς προαναφέρθη, ὑπῆρχον δύο προβλήματα: τὸ τῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς καὶ τῶν σχέσεων μετὰ τὰ μέλη τῆς EFTA, διὰ τὰ ὅποια εὐρέθῃ ἱκανοποιητικὴ λύσις, τὸ τρίτον ὅμως πρόβλημα, σχετικὸν μετὰ τὴν Κοινοπολιτείαν, δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἀχθῇ εἰς εὐμενῆ λύσιν καί, συντελοῦντος καὶ τοῦ βρετανικοῦ πνεύματος (προσκόλλησις εἰς τὰς παραδόσεις, διεθνὲς γόητρον, νησιωτικὴ δύναμις), τὸ γαλλικὸν «δέτο» κατέστη μοιραῖον. Αἱ διαπραγματεύσεις διεκόπησαν, ἃν καὶ ἡ Γαλλία ἐπέμενεν ὅτι τὸ «δέτο» δὲν προσκλήθη «ἐν ψυχρῷ».

Κατὰ τὴν συνέντευξιν Τύπου τῆς 14ης Ἰανουαρίου 1963, ὁ Πρόεδρος τῆς Γαλλίας Ντὲ Γκωλλ ³ εἶπε, μεταξὺ ἄλλων, καὶ τὰ ἑξῆς, ἐν σχέσει μετὰ τὴν βρετανικὴν ὑποψηφιότητα:

«Ἡ Μεγάλη Βρεταννία ἔθεσεν ὑποψηφιότητα ἵνα συμμετάσχη εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγοράν μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς τελευταίας. Τὸ ἔπραξεν, ἀφοῦ προ-

---

1. Sir Edward Beddington - Behrens, Is there any choice? Britain must join Europe, Middlessex, 1966, Nora Belfoff, The General says No, Britain's exclusion from Europe, London, 1963, A. Bottomley, Why Britain should enter the Common Market, London, 1961, Miriam Camps, Britain and the European Community, 1955-1963, London, 1964, τῆς Ἰδίας, Britain and the European Crisis, International Affairs, London, Jan. 1966. Διὰ τὰ ἐπίσημα βρεταννικὰ κείμενα τῶν διαπραγματεύσεων βλέπε εἰς γενικὴν βιβλιογραφίαν τῆς παρούσης ἐργασίας. Ἐπίσης: COI, Britain and the European Communities, 1964, London, Lord Gladwyn, L'Angleterre et l'Europe, Lausanne 1961, Uwe Kitzinger, The challenge of the Common Market, Oxford 1961, G. W. Keeton and G. Schwarrenberger, English Law and the Common Market, London, 1963, Jean Monnet, La Communauté Européenne et la Grande Bretagne, Lausanne, 1958, Pietro Quaroni, La Crisi nel Mercato Comune, La Comunità Internazionale, Padova, Aprile, 1966.

2. «Αἱ περιπλοκώτεραι καὶ λεπτομερέστεραι διαπραγματεύσεις εἰς τὰ χρονικὰ τῆς διπλωματίας», ἐξακριβωθήσαν ὑπὸ τοῦ ἄλλοτε Βρεταννοῦ Ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν καὶ ἤδη Γεν. Γραμματέως τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης P. Smithers, εἰς ὁμιλίαν του εἰς Ρώμην (Ἰούνιος 1963).

3. Commonwealth Survey, τ. 9, No 3, 1963, σ. 114.

ηγουμένως ήρνήθη νά μετάσχη εἰς τήν Κοινότητα ή όποία ἐδημιουργεῖτο, ἀφοῦ συνέστησε μίαν περιοχὴν ἐλευθέρου ἐμπορίου μέ ἕτερα ἔξ κράτη. Ἡ προβολή ὅρων ἀπό μέρους τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου ἐδημιούργησε προβλήματα διά τὰ διαπραγματευόμενα μέρη. Καί οἱ ὅροι ἐτέθησαν, διότι ἡ Ἀγγλία, γενικῶς, διαφέρει ἀπό τήν ήπειρωτικήν Εὐρώπην, ἀκόμη καί εἰς τὰς καθημερινὰς συνηθείας».

Καί συνέχισεν ὁ Στρατηγός:

«Θά ἔπρεπε νά γίνῃ παραδεκτόν, ὡς ἐκ τούτου, ὅτι ἡ εἴσοδος τῆς Μεγάλης Βρεταννίας μετά τῶν ἄλλων κρατῶν τῆς EFTA θά μετέβαλλε πλήρως τὸ σύνολον τῶν προσαρμογῶν, συμφωνιῶν, κανόνων οἱ ὅποιοι ἔχουν ἤδη συσταθῇ μεταξύ τῶν Ἑξ, διότι ὅλα τὰ κράτη, ὅπως ἡ Βρεταννία, ἔχουν πολὺ σημαντικὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά. Τοιοῦτοτρόπως, θά εἴχομεν μίαν ἄλλην Κοινὴν Ἀγοράν ή ὅποία θά ἔπρεπε νά συγκροτηθῇ. Ἀλλὰ μία Ἀγορά, ή ὅποία θά ἠϋξάνετο εἰς 11 ἢ 13 κράτη καί, βραδύτερον ἴσως, εἰς 18, ἀναμφιβόλως δὲν θά ὁμοιάζε πρὸς τήν συγκροτηθεῖσαν ὑπὸ τῶν Ἑξ».

Μήπως τὸ τελευταῖον τοῦτο σημαίνει: ἐφαρμογὴν διακρίσεων ἐκ μέρους τῆς EOK; Διότι τοιαῦται τάσεις καί ἀντίκεινται πρὸς τοὺς διεθνεῖς κανόνας καί εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τὰ εὐρωπαϊκὰ συμφέροντα, λαμβανόμενα συλλογικῶς, καί διεφεύσθησαν ὑπὸ τῶν ἰθυνόντων τῆς EOK. Γεγονὸς πάντως εἶναι: ὅτι ἐπὶ δέκα ἔτη οὐδέμία ἀνεπτυγμένη χώρα μὲ χρ: σήμερον ἐπέτυχεν νά εἰσέλθῃ εἰς τήν «ὁμάδα τῶν Ἑξ» ἢ νά συνδεθῇ μετ' αὐτῆς.

Βεβαίως, αἱ ἀνωτέρω γαλλικαὶ ἀπόψεις θά πρέπει νά θεωρηθοῦν ὑπερβολικαί, ὅπως ὑπερβολικὴ θά ἦτο καί ἡ ἀπαίτησις τῆς Κοινότητος δι' εἴσοδον τῆς Βρεταννίας ἀνεῦ ὅρων. Ἡ γαλλικὴ ἀντίδρασις 1 δύναται νά χαρακτηρισθῇ ὡς φυσιολογική, τόσον διὰ λόγους πολιτικούς (κλονισμὸς τῆς ήγετικῆς θέσεως τῆς Γαλλίας ἐντὸς τῆς EOK), ὅσον καί οἰκονομικούς (μείωσις τῶν συμφερόντων ἐκ τῶν συνδεομένων κρατῶν). Ἡ εἴσοδος τῆς Μεγάλης Βρεταννίας ὅπωςδὴποτε θά ἐπηρέαζε τήν μορφήν καί τήν διάρθρωσιν τῆς EOK, καί ἐὰν ἀκόμη ἡ Συνθήκη τῆς Ρώμης δὲν μετεδάλλετο.

Πρὶν ἢ ἀρχίσουν αἱ διαπραγματεύσεις μέ τήν EOK, ἡ Βρεταννία συνεβουλεύθη τὰ λοιπὰ κράτη-μέλη τῆς Κοινοπολιτείας καί ἐγνωστοποίησε τὰς ἐξελίξεις ἐπὶ τοῦ θέματος εἰς τήν Συνδιάσκεψιν τῶν ήγετῶν τῶν χωρῶν τῆς

---

1. Roger Massip, De Gaulle et l'Europe, Paris, 1963, J. B. Duroselle, General de Gaulle's Europe and Jean Monnet's Europe, The World Today, London, January 1966, Uwe Kitzinger, French aspects on Britain and the Common Market, The World Today, τ. 17, N° 9, London, Sept. 1965.

Κοινοπολιτείας 1. Τὸ πλεῖστον τῶν μελῶν τῆς Κοινοπολιτείας, τὰ ὅποια τότε ἦσαν 16, ἀνεμένετο νὰ συνταχθῇ πρὸς τὰς βρεταννικὰς ἀπόψεις, ἀλλὰ μὲ ἐπιφυλάξεις. Βρεταννία, Κύπρος, Σιέρρα Λεόνε, Μαλαισία, Οὐγκάντα, Κένυα, ἀνεμένετο ὅτι θὰ ἐτάσσοντο ὑπὲρ. Νέα Ζηλανδία, Νιγηρία, Κεϋλάνη, Πακιστάν, Ἰαμαϊκὴ, Τρίνιταντ, ὑπὲρ μὲ ἐπιφυλάξεις, ὁ Καναδᾶς καὶ ἡ Ταγγανίκα θὰ ἐτήρουν στάσιν διερευνητικὴν, ἀντίθετοι δὲ θὰ ἦσαν ἡ Γκάνα καὶ ἡ Ἰνδία.

Τὸ θέμα τῆς εἰσόδου τῆς Βρεταννίας εἰς τὴν ΕΟΚ ἐκλόγισε τὴν συνοχὴν τῆς Κοινοπολιτείας, διότι, τελικῶς, κατὰ τὴν Συνδιάσκεψιν οὐδὲν τῶν κρατῶν-μελῶν ὑπεστήριξε τὴν βρεταννικὴν θέσιν καὶ πολιτικὴν εἰς τὰς διαπραγματεύσεις τῶν Βρυξελλῶν. Κυρίως δὲ ἀντετάχθησαν αἱ ἀνεπτυγμέναι χῶραι, αἱ ὅποια εἶχον καὶ τὰ σημαντικώτερα συμφέροντα. Ἡ Συνδιάσκεψις θὰ ἐδέχετο τὴν συμμετοχὴν τῆς Βρεταννίας, ἐὰν ἐξασφαλίζοντο προϋποθέσεις, τὰς ὁποίας ἦτο γνωστὸν ἐκ τῶν προτέρων ὅτι δὲν θὰ ἐδέχοντο οἱ «Ἐξ».

Ἡ Κοινοπολιτεία ὑπηγόρευε τὰς θελήσεις της, εἰς τὴν θεωρουμένην ὡς ἡγέτιδά της Βρεταννία, μὲ ἀποτέλεσμα ἡ τελευταία νὰ μὴ καταλήξῃ εἰς τὴν ἀπόφασιν συμμετοχῆς, διότι, ἐν τῇ προσπάθειά της νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ κοινοπολιτειακὰ συμφέροντα, προεκάλεσε τὸ γαλλικὸν «βέτο».

Ἡ ὑποψηφιότης τῆς Βρεταννίας πιθανὸν νὰ ἦτο ἀπλῶς διερευνητικὴ διὰ νὰ καταστοῦν ἀντιληπτὰ αἱ προθέσεις τῆς ΕΟΚ. Ποίως ὅμως ΕΟΚ; Διότι ἐκ τῶν διαπραγματεύσεων δὲν κατέστη σαφὲς τί ἐπιδιώκει, ἐν σχέσει πρὸς τὴν διεύρυσίν του ὁ διεθνὴς οὗτος Ὀργανισμός.

Εἰς τὴν οὐσίαν ἐπρόκειτο νὰ ἐκφράσῃ ἐμμέσως προτίμησιν ἡ Βρεταννία, ἀλλ' ἡ ἐκλογὴ αὕτη θὰ ἦτο προφανῶς ἀντίθετος πρὸς τὰ γενικώτερα διεθνή συμφέροντά της. Ὁ ἄλλοτε Βρεταννὸς πρωθυπουργὸς Χάρολντ Μάκ Μίλλαν, ὡς καὶ οἱ πλεῖστοι Βρεταννοὶ πολιτικοί, ὑποστηρίζουν ὅτι «ἡ ιδιότης τοῦ μέλους τῆς Κοινοπολιτείας ἢ τῆς ΕΟΚ ἀναφέρονται εἰς δύο διαφόρους ὁργανισμοὺς καὶ δύναται ὅχι μόνον νὰ συνυπάρξουν, ἀλλὰ καὶ νὰ βοηθήσουν ἡ μία τὴν ἄλλην».

Ἐνῶ οἱ ἐκπρόσωποι τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας παρηκολούθουν τὰς διαπραγματεύσεις, ἡ Βρεταννικὴ Κυβέρνησις καθίστατο οὐσιαστικῶς πληρεξούσιος τῶν κοινοπολιτειακῶν συμφερόντων. Τὰ περιθώρια ἐλιγμῶν τῆς Βρεταννικῆς Κυβερνήσεως ἦτο φυσικὸν νὰ περιορισθοῦν ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς εἰς τὸ ἐλάχιστον. Οἱ ἐκπρόσωποι τῆς «Λευκῆς Λέσχης» τῆς Κοινοπολιτείας (Αὐστράλια, Καναδᾶς, Νέα Ζηλανδία) ἐτόνισαν ὅτι τὰ συμφωνηθέντα εἰς Βρυξέλλας, ἐν συναρτήσει πρὸς τὰ συμφέροντα τῶν χωρῶν των,

1. «Νέα Οἰκονομία», Ἡ Κοινὴ Ἀγορὰ εἰς τὴν Παριῖν, Ὀκτ. 1962, Ἀθῆναι, σ. 779.

ήσαν συγκεχυμένα και άδρια και δέν εξησφάλιζον τās εξαγωγās των πρὸς τήν Κοινότητα και τήν Βρεταννίαν, μετὰ τήν τυχόν είσσοδον τής τελευταίας είς τήν ΕΟΚ.

Πέραν όμως των άνωτέρω προεβλέφθη τοιούτος διασμολογικός άφοπλισμός των βιομηχανικών προϊόντων, ώστε ή «κοινοπολιτειακή προτίμησις» θά είχε εξαφανισθῇ μέχρι τοῦ 1972. Πρόσφατον όμως γεγονός, ίσως επηρεάσει αποφασιστικῶς τās θέσεις των βιομηχανικών χωρῶν τής Κοινοπολιτείας: οὕτω, ή Αὐστραλία καθιέρωσε τὸ δεκαδικὸν νομισματικὸν σύστημα και αντικατέστησε τήν λίραν με τὸ δολλάριον, προσανατολιζομένη πρὸς τās Ἡνωμένες Πολιτείας οικονομικῶς, πολιτικῶς και στρατιωτικῶς.

Οί ἀδέσμευτοι Ἀφρικανοί τής Κοινοπολιτείας θέσαν πὸ θέμα ἐπὶ πολιτικῆς δάσεως και ὑπεστήριξαν ὅτι τὸ προβλεπόμενον δι' αὐτοὺς καθεστῶς προϋποθέτει και πολιτικούς θεσμούς, μὴ συμβιβαζομένους πρὸς τήν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν των. Τὸ γεγονός τοῦ διαχωρισμοῦ τής οικονομικῆς δραστηριότητος των ανεπτυγμένων και ὑπαναπτύκτων, ἀφιεμένης είς τοὺς δευτέρους τής πρωτογενούς παραγωγῆς, ήνάγκασε τὸν Παντὶτ Νεχροῦ νὰ χαρακτηρίσῃ τήν ΕΟΚ ὡς «γεοποικιακὴν ὀργάνωσιν των παλαιῶν ἀποικιακῶν χωρῶν». Ὁ εκπρόσωπος τής Γκάνα ὑπεστήριξε ὅτι σύνθεσις των νέων χωρῶν τής Κοινοπολιτείας ὑπὸ τοιούτους ὅρους θά ἀπετέλει παραδοχὴν τής ἀπόψεως περὶ ἐπεκτάσεως τής εὐρωπαϊκῆς ἐπικροῆς ἐπὶ τής Ἀφρικῆς και θά ἦτο οὕτω ἀντίθετος πρὸς τήν ἀρχήν: «ή Ἀφρικὴ διὰ τοὺς Ἀφρικανούς». Γεγονὸς εἶναι ὅτι ἡ ΕΟΚ ἀποτελεῖ ισχυρὸν πόλον ἑλξεως, ὁ ὁποῖος θά κατισχύσῃ, ἀναγκαστικῶς, ἔνεκα των οικονομικῶν συμφερόντων και τής ισχύος του.

Ἡ ἑλλειψις, ίσως, ἐμπιστοσύνης ὡς πρὸς τήν διασφάλισιν των συμφερόντων των κρατῶν τής Κοινοπολιτείας ὑπὸ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου ὠδήγησεν ὠρισμένα κράτη ὅπως ὑποστηρίξουν και καταλήξουν είς ἀπ' ἐθθείας διαπραγματεύσεις, διότι ὁ καθορισμός των ληπτέων μέτρων μετὰ τήν είσσοδον τής Βρεταννίας δέν θά είχε ἀποτέλεσμα 1. Ὡς ἦτο φυσικόν, είς τήν οὐσίαν αἱ διαπραγματεύσεις των Βρυξελλῶν ἀπετέλεσαν δοκιμὴν διὰ τās διαθέσεις τής Κοινότητος ἔναντι των ἐκτὸς ταύτης ανεπτυγμένων χωρῶν ὡς και ἔναντι τοῦ Τρίτου Κόσμου. Αἱ ἐντυπώσεις ἐκ τής «δοκιμῆς» δέν δύνανται νὰ θεωρηθοῦν γενικῶς ικανοποιητικαὶ ἀπὸ οικονομικῆς πλευρᾶς, ἐάν όμως ὀπισθεν τής ΕΟΚ εὐρίσκειται ἡ Πολιτικὴ Εὐρώπη, θά ἦτο δυνατόν νὰ δικαιολογηθῇ ἡ στάσις της. Πάντως, εἶναι χαρακτηριστικόν τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Κοινοπολιτεία διήλθεν ἐπιτυχῶς ἄλλην μίαν κρίσιν, ἡ δὲ Βρεταννία συνέχισε πτὰς διαπραγματεύσεις, ἀφοῦ δὲ ἐσκήληρνε τήν στάσιν της, ἀπεκλείσθη ἀπὸ τήν Γαλλίαν, ἔνεκα τής Κοινοπολιτείας, ἡ ὁποία, ίσως,

---

1. Ἀπόφαισις σχετικῶς μετὰ τήν Ἰνδίαν, Πακιστάν και Κεϋλάνην.

ήτο και τὸ βαθύτερον αἷτον. Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς ἡ ἡγεσία τῆς Βρεταννίας ἐντὸς τῶν πλακισίων τῆς Κοινοπολιτείας καθίσταται τυπική. Οὕτω, ὡς τυπική δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ ἀποφίς τῆς Κοινοπολιτειακῆς Συνδιασκέψεως (1962), καθ' ἣν «ἡ τελικὴ ἀπόφασις περὶ τῆς συμμετοχῆς τῆς Βρεταννίας εἰς τὴν ΕΟΚ παραμένει εἰς τὴν διάκρισιν πτῆς Βρεταννικῆς Κυβερνήσεως»¹. Εἰς τὴν οὐσίαν, ἡ Βρεταννία, ἔνεκα τῆς συμμετοχῆς τῆς εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν, ἔδωκε πτὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἔπαυσε νὰ εἶναι κυρίαρχος τοῦ οἴκου τῆς, διότι ἄλλως θὰ ἔδει νὰ ἀγγοήσῃ τὴν Κοινοπολιτείαν. Ἐπομένως, θὰ πρέπει νὰ υποκρύπτωνται συμφέροντα εἰς τὴν βρεταννικὴν στάσιν. Ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως, ὅμως, παρουσιάζεται ἡ ἐπίδρασις τῆς Κοινοπολιτείας ἐπὶ τῆς βρεταννικῆς θέσεως ὡς στοιχεῖον χαρακτηριστικὸν ἐνὸς Διεθνoῦς Ὁργανισμοῦ: συλλογικὴ ἀπόφασις.

Χαρακτηριστικὴ ἦτο ἡ τοποθέτησις τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Λόρδου Dundee εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Λόρδων. Οὗτος ὑπεστήριξε, μεταξὺ ἄλλων, καὶ τὰ ἑξῆς: «..... Ἐὰν ἡ Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότης καταστῇ (πράγμα, τὸ ὁποῖον ἡμεῖς δὲν νομίζομεν ὅτι θὰ συμβῇ) μία ὁργάνωσις διὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν μονοπωλίων, διατηροῦσα ὑψηλὰς τιμὰς, μὴ δεχομένη ἀγαθὰ ἑξωθεν, τότε δὲν θὰ ἦτο οἰασθήποτε χρησιμότητος διὰ τὸν ὑπόλοιπον κόσμον. Ἐὰν ὅμως ὀυνηθῇ νὰ τηρήσῃ, μετὴν συνδρομὴν μας, καθὼς καὶ ἄλλων, μία ν φ : ὁ ε λ ε υ θ έ ρ α ν έ μ π ο ρ : κ ἦ ν π ο λ ι τ ι κ ἦ ν, βασίζομένην ἐπὶ μ έ σ ω ν π α γ κ ο σ μ ι ω ν τ ι μ ῶ ν, νομίζω τότε, ὅτι θὰ ἀποδειχθῇ ὁ ἰσχυρότερος φορεὺς τῆς ἐποχῆς μας εἰς τὴν προώθησιν τῆς παγκοσμίου εὐημερίας καί, ὅτι εἶναι ἀκόμη σημαντικώτερον, τῆς παγκοσμίου εἰρήνης».

Τῆς βρεταννικῆς Ἀντιπροσωπείας εἰς πὰς διαπραγματεύσεις τῶν Βρυξελλῶν ἡγεῖτο ὁ τότε Λόρδος Σφραγιδοφύλαξ τῆς Βρεταννικῆς Κυβερνήσεως Edward Heath. Κατ' αὐτὰς, συνεζήτηθησαν τόσον οἱ ὅροι συμμετοχῆς τῆς Βρεταννίας ὅσον καὶ οἱ ὅροι συνδέσεως καὶ τὰ ἐνδιαφέροντα τῶν χωρῶν τῆς Κοινοπολιτείας.

Ἡ σύνθεσις τῶν ὁργάνων τῆς ΕΟΚ (τοῦ ἐξ Ὑπουργῶν Συμβουλίου, τῆς Ἐκτελεστικῆς Επιτροπῆς, τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου καὶ Δικαστηρίου τῶν Ἐξ) θὰ πρέπει νὰ διευρυνθῇ διὰ τῆς συμμετοχῆς τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου καὶ ὁ ὑφιστάμενος σήμερον ἐντὸς τῆς Κοινότητος συσχετισμὸς δυνάμεων νὰ μεταβληθῇ. Περαιτέρω δέ, θὰ πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν πιθανὴ ἀποχώρησις τοῦ Προέδρου Ντέ Γκώλλ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ διηυκόλυνεν, ἴσως, τὴν βρεταννικὴν θέσιν, ὅπως ἐπίσης καὶ τὸ γεγονός ὅτι τὰ λοιπὰ μέλη τῆς ΕΟΚ διάκεινται εὐμενῶς ἔναντι τῆς βρεταννικῆς συμμετοχῆς. Ταῦτα ἀπαντὰ προϋποθέτου, ἀν ὅχι τροποποιήσιν, τοῦλάχιστον συμπληρώσιν τῆς Ἰδρυτικῆς Συνθήκης τῆς ΕΟΚ.

1. Commonwealth Survey, Vol. 8, N° 24, σ. 980, London, 1962.

Ὡς γνωστόν, ἔδρα τῆς Κοινότητος εἶναι αἱ Βρυξέλλαι. Καὶ τὸ γεγονός ἀκόμη τῆς διασπορᾶς τῶν διαφόρων ὀργάνων τῶν Κοινοτήτων εἰς τὸν χώρον τῶν Ἑξ ἀντικατοπτρίζει τὰς σχετικὰς διαφωνίας (ἔδρα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου εἶναι τὸ Στρασβοῦργον, τοῦ Δικαστηρίου, τὸ Λουξεμβούργον, τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς, αἱ Βρυξέλλαι).

Ἡ Κοινὴ Ἀγορὰ ὑφίσταται νομικῶς ἀπὸ τῆς 25ης Μαρτίου 1957. Ἡ σχετικὴ ὁμως Ἰδρυτικὴ Συνθήκη ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1958. Κατὰ τὴν προβλεπομένην μεταβατικὴν περίοδον τῶν 12, ἧ, εἰς περίπτωσιν ἀνάγκης, 15 ἐτῶν, οἱ δασμοὶ μεταξὺ τῶν κρατῶν-μελῶν τῆς ὀφείλου νὰ μειωθῶν βαθμιαίως καὶ τελικῶς νὰ καταργηθῶν· οἱ πάσης φύσεως περιορισμοὶ καὶ αἱ διακρίσεις, συμπεριλαμβανομένων ὅλων τῶν ἐμποδίων διὰ τὴν ἐλευθέραν διακίνησιν τῶν ἐπιχειρήσεων, κεφαλαίου καὶ ἐργασίας, νὰ ἀρθοῦν, νὰ ἐναρμονισθοῦν ἡ οἰκονομικὴ καὶ ἡ κοινωνικὴ πολιτικὴ καὶ νὰ θεσπισθῇ κοινὸν ἐξωτερικὸν δασμολόγιον καὶ κοινὴ ἀγροτικὴ πολιτικὴ. Ἡ τελευταία προεδλέφθη νὰ ἰσχύσῃ δι' ὠρισμένα προϊόντα κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ δευτέρου μεταβατικοῦ σταδίου τῆς ΕΟΚ, ἀλλὰ, τελικῶς, καθυστέρησε κατὰ 14 ἡμέρας (14.1.62), ἐνῶ ἀνησυχία περὶ τὸ μέλλον τῆς ΕΟΚ ἐπλανῶντο τότε εἰς Βρυξέλλας.

Ἡ ἐννεαμελὴς Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ 1 τῆς ΕΟΚ, μέχρι τῆς συγχωνεύσεώς της, διωρίζετο ἀπὸ τὰς Κυβερνήσεις τῶν κρατῶν-μελῶν καὶ εἶναι ἀνεξάρτητος τούτων εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων της. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐλέγχει τὴν ἐφαρμογὴν τῆς Συνθήκης καὶ προβαίνει εἰς προτάσεις πρὸς τὸ Συμβούλιον τῶν Ὑπουργῶν. Τὸ τελευταῖον ἐλέγχει καὶ συντονίζει τὴν κοινὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν καὶ ἐναρμόνισιν τῶν νομοθεσιῶν τῶν κρατῶν-μελῶν καί, μετὰ τὴν σειρὰν του, ἐλέγχεται ἀπὸ τὸ Εὐρωπαϊκὸν Κοινοβούλιον (142 μέλη), τὸ ὁποῖον ἐγκρίνει καὶ τοὺς προϋπολογισμοὺς τῶν πρῶν Κοινοτήτων. Διὰ πᾶσαν διαφορὰν ἐπιλαμβάνεται τὸ Εὐρωπαϊκὸν Δικαστήριον.

Τὸ 1961 (9 Ἰουλίου) ὑπεγράφη ἡ Συμφωνία Συνδέσεως Ἑλλάδος - ΕΟΚ εἰς Ἀθήνας (γνωστὴ ἔκτοτε ὡς «Συμφωνία τῶν Ἀθηνῶν») καὶ ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ τὴν 1ην Νοεμβρίου 1962. Οὕτω, ἡ πρώτη χώρα ἡ ὁποία συνεδέθη μετὰ τὴν ΕΟΚ ἦτο ἡ Ἑλλάς. Τὸ γεγονός τοῦτο παρουσιάζει καὶ πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα. Πλεονεκτήματα, διότι περιελήφθησαν ἔροι εὐνοϊκοὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ διότι ἐκερδήθη χρόνος ἕναντι τῶν λοιπῶν πρὸς σύνδεσιν κρατῶν, καὶ μειονεκτήματα, διότι τὰ λοιπὰ πρὸς σύνδεσιν κράτη

---

1. Οὐδὲν κράτος-μέλος ἠδύνατο νὰ ἐκπροσωπῆται μετὰ πλείονας τῶν δύο ὑπηκόων του. Προσωρινῶς ὁμως, εἰς τὴν νέαν Κοινὴν Ἐπιτροπὴν μετέχουν 3 ἐξ ἑκάστου τῶν κρατῶν: Γερμανίας - Γαλλίας - Ἰταλίας, 2 ἐκ τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Ὁλλανδίας καὶ 1 ἐκ τοῦ Λουξεμβούργου μέχρι τοῦ περιορισμοῦ εἰς ἐννέα πάλιν μέλη: ἦτοι ἀνὰ δύο ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία, ἡ Ἰταλία καὶ ἀνὰ ἓν ἡ Ὁλλανδία, τὸ Λουξεμβούργον καὶ τὸ Βέλγιον.

λαμβάνουν ως μέτρον τούς ύφισταμένους όρους μετά τής Ελλάδος και άποφεύγουν δυσμενή δι' αὐτούς μέτρα. Ήκολούθησαν τὰ άφρικανικά κράτη (Συμφωνία Yaoundé) και, θραδύτερον, ή Τουρκία.

Ή Εὐρωπαϊκή Οικονομική Κοινότης διεμορφώθη μετά τήν άποτυχίαν όχι μόνον τής πολιτικῆς προσπάθειας ένοποιήσεως, αλλά και τήν άποτυχίαν συστάσεως τής προταθείσης υπό τής Βρεταννίας εὐρείας Ήλευθέρας Ζώνης Εὐρωπαϊκῶν Συναλλαγῶν 1, ή όποία περιωρίσθη τελικῶς εις τήν ΕΕΤΑ, συσταθεΐσαν δια τής Συνθήκης τής Στοκχόλμης (1959). Τὰ κράτη ταύτης έπεδίωξαν τήν συμμετοχήν των εις τήν ΕΟΚ, παραλλήλως πρὸς τήν ιδιικήν των άυτοτελή προσπάθειαν.

Οὕτω, τὸ Ήνωμένον Βασίλειον, άφού συνεδουλεύθη τὰ κράτη τής Κοινοπολιτείας 2, υπέβαλεν επισήμως αίτησιν πρὸς τήν ΕΟΚ δια διαπραγματεύσεις, τήν 10ην Αὐγούστου 1961, τήν ιδίαν ήμεραμηνίαν μετ' τήν αίτησιν τής Δανικῆς Κυβερνήσεως. Εΐχε προηγηθῇ ή αίτησις τής Ίρλανδίας. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1961, ή Αὐστρία, ή Έλβετία και ή Σουηδία υπέβαλον επίσης αίτήσεις, καθὼς και ή Νορβηγία τὸν Μάιον τοῦ 1962. Ή Πορτογαλία προέβη εις βολιδοσκοπήσεις πρὸς σύγδεσιν. Ή ΕΕΤΑ προσήγγισε, τοιοῦτοτρόπως, οὐσιαστικῶς τήν ΕΟΚ.

Άκολούθως, τὸν Μάρτιον 1962, ή Βρεταννική Κυβέρνησις υπέβαλεν αίτησιν δια διαπραγματεύσεις πρὸς είσδοχήν εις τήν ΕΚΑΧ και τὸ ΕΥΡΑΤΟΜ.

Αἱ βασικαὶ διαπραγματεύσεις ἦσαν αἱ διεξαχθεΐσαι μεταξὺ ΕΟΚ και Βρεταννίας. Ή πρώτη επίσημος σχετική εκδήλωσις ἦτο ή ανάπτυξις τής βρεταννικῆς θέσεως υπό τοῦ κ. Χήθ πρὸς τοὺς εκπροσώπους τῶν "Εξ και τής Επιτροπῆς τήν 10ην Ὀκτωβρίου 1961. Ὁ κ. Χήθ έτόνισεν ὅτι «ή Βρεταννία άποδέχεται τὰς άρχάς και επιδιώξεις τής Συνθήκης τής Ρώμης και ὅπως μετάσχη πλήρως εις τὰ ὄργανα τής Κοινότητος». Ήθεωρήθη υπό τοῦτου ὅτι δια πρωτοκόλλων θά ἦτο δυνατόν νά καλυφθοῦν τὰ θέματα τοῦ κοινοπολιτειακοῦ εμπορίου, τής βρεταννικῆς γεωργίας και τής ΕΕΤΑ και ανέπτυξε τὰ σχετικά βρεταννικά επιχειρήματα.

Τὸ πρῶτον θέμα τὸ όποϊον ἐξητάσθη κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις ἦτο τὸ κοινοπολιτειακὸν εἰσπόριον, ὥστε νά καταστῇ δυνατόν νά συζητηθοῦν αἱ προτάσεις κατὰ τήν μέλλουσαν νά συνέλθῃ τότε - 1962 - εις Λονδινον έτη-

---

1. Βλ. CMND 641, H.M.S.O., 1959, London — Negotiations for a European Free Trade Area. Documents relating to the Negotiations from July 1956 to December 1958, M i r i a m C a m p s, History of the Free Trade Area Negotiations, P.E.P., London, 1959.

2. White Paper: Commonwealth Consultation on Britain's Relations with the European Economic Community, London, 1961.

σίαν Συνδιάσκεψιν Κορυφής της Κοινοπολιτείας (10-19 Σεπτεμβρίου). Το θέμα των διαπραγματεύσεων των Βρυξελλών εδέσποσε της Συνδιασκέψεως και διευπλώθησαν ποικίλαι απόψεις.

Μετά την ικανοποιητικήν πρόοδον της ρυθμίσεως των θεμάτων των σχετικών με τὰς σχέσεις της Κοινοπολιτείας, αἱ διαπραγματεύσεις ἐπροχώρησαν καὶ εἰς τὸ θέμα τῆς βρεταννικῆς γεωργίας. Καὶ ἐνῷ δὲν παρουσιάσθησαν σοβαραὶ ἀντιθέσεις κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις, ὁ πρόεδρος Ντὲ Γκώλλ, εἰς συνέντευξιν πρὸς τὸν Τύπον προέβη εἰς τὰς ἀνκφερομένας ἐν ἀρχῇ δηλώσεις, αἱ ὁποῖαι καὶ προεκάλεσαν τὴν διακοπὴν τῶν περαιτέρω διαπραγματεύσεων.

Ὁ κ. Χήθ ἀπήντησεν εἰς τὰς ἀπόψεις τοῦ Γάλλου Προέδρου ὅτι: «Αἱ διαπραγματεύσεις ἐπρόκειτο νὰ ἐπιτύχουν καὶ ἐσταμάτησαν, ὅχι δι' οἰκονομικοὺς ἢ τεχνικοὺς λόγους, ἀλλὰ διὰ καθαρῶς πολιτικοὺς καὶ κατόπιν ἐπιμονῆς μιᾶς Κυβερνήσεως. Θεωρῶ τὴν στάσιν τῆς ὡς ἄνω Κυβερνήσεως ὡς ἀσυμβίβαστον τόσον πρὸς τοὺς ἔρους τῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης, ἢ ὅποια εἰς τὸ προοίμιόν της καὶ εἰς τὸ ἄρθρον 237 ἀπευθύνει ἀνοικτὴν πρόσκλησιν πρὸς τὰ λοιπὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη ὅπως μετὰσχουν τῆς Κοινότητος, ὅσον καὶ πρὸς τὸ ὅτι ἡ ὡς ἄνω Κυβέρνησις ὑπεστήριξε κατὰ τὸ παρελθόν».

Ὁ κ. Χήθ ἀνέπτυξε τὰς σχετικὰς ἀπόψεις του καὶ πρὸς τὴν Συμβουλευτικὴν Συνέλευσιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, τὸν Μάϊον 1963. Εἶπεν ὅτι «μία εὐρυτέρα Κοινότης μετὰ δέκα μέλη καὶ ἕξ περίπου συνδεδεμένα θὰ ἦτο ἐξωστρεφής. Ἡ ἄλλη ἀποφίς περὶ μιᾶς Εὐρώπης, ὡς ἔχει αὕτη σήμερον, εἶναι ἐσωστρεφής καὶ προστατευτική. Ἡ Εὐρώπη, ὡς Τρίτη Δύναμις, μᾶλλον ἀποτελεῖ ματαιὰν προσπάθειαν καὶ εἴμεθα ἀντίθετοι πρὸς μίαν τοιαύτην θεώρησιν τῆς Εὐρώπης».

Κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις μεταξὺ Ἑνωμένου Βασιλείου καὶ Κοινῆς Ἀγορᾶς ἐξητάσθη καὶ ἡ αἵτησις τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας¹ (19 Δεκεμβρίου 1962) διὰ σύνδεσιν της μετὰ τῆς ΕΟΚ, ὅσας τοῦ ἁρθρου 238 τῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης. Ὁ κ. Χήθ ἐτόνισε τὴν σημασίαν τῆς Κοινότητος καὶ τῆς Βρεταννίας, ὡς ἀγορῶν τῶν ἐξαγωγικῶν προϊόντων τῆς Κύπρου, καὶ παρατήρησεν ὅτι, ἐὰν ἐμεσολάβει ἡ εἰσοδος τῆς Βρεταννίας, διμερεῖς συμφωνίαι μετὰ τῆς ΕΟΚ θὰ ἐρρύνιζον τὰ τῶν ἐξαγωγῶν τῆς Κύπρου πρὸς τὴν Βρεταννίαν μέχρι τῆς πραγματοποιήσεως συμφωνίας Κύπρου - ΕΟΚ. Ἡ αἵτησις τῆς Κύπρου ἠκολούθησε τὴν τύχην τῶν ἄλλων αἰτήσεων τῶν ἐμμέσως συνδεομένων μετὰ τὴν εἰσοδὸν τῆς Βρεταννίας εἰς τὴν ΕΟΚ κρατῶν, ἀνεβλήθη δηλ. ἡ λήψις ἀποφάσεως, ὡς συνέβη καὶ διὰ τὰς λοιπὰς.

Ἡ ἐργατικὴ, τότε, ἀντιπολίτευσις ἐξέφρασε τὴν ἀποφιν μήπως θὰ ἦ-

---

1. EEC Comission, Report to the European Parliament on the state of the Negotiations with the U.K., Brussels, 26-2-63, σ. 55.

το σκοπιμωτέρα μία ατλαντική συνεργασία εις τὸν οικονομικὸν καὶ πολιτικὸν τομέα μετὰ τὸ ΗΠΑ - «ΕΞ» - EFTA - Κοινοπολιτείας, ἀλλ' αἱ πολιτικαὶ δεσμεύσεις τοιοῦτου σχήματος θὰ ἐπέδρυν ἴσως διαλυτικῶς ἐπὶ τῆς Κοινοπολιτείας, λόγῳ τῆς πολιτικῆς τῶν ἀδεσμεύτων μελῶν της. Παραλλήλως, ἡ «Πράξις περὶ Ἐπεκτάσεως τοῦ Ἐμπορίου» διὰ παροχής σχετικῆς ἐξουσίας εἰς τὸν Πρόεδρον τῶν ΗΠΑ, ὠδήγησαν εἰς διαπραγματεύσεις εἰς Γενεύην, γνωστὰς ὡς «Γύρος Κέννεντυ», αἱ ὁποῖαι συνεκέντρωσαν τὸ ἰδιαιτερον βρεταννικὸν ἐνδιαφέρον, λόγῳ τῶν γενικῶν μέτρων μειώσεως τῶν ἰδασμῶν ¹.

Ὁ κ. Χήθ, τὴν 30ὴν Ἰανουαρίου 1963, ἐδήλωσεν, εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων, ὅτι κατὰ τὴν σύνοδον τῶν Ὑπουργῶν εἰς Βρυξέλλας τὴν 17ην Ἰανουαρίου (1963), ἡ γαλλικὴ ἀντιπροσωπεῖα ἐξήτησε τὴν ἀναβολὴν τῶν διαπραγματεύσεων. Αἱ λοιπαὶ πέντε ἀντιπροσωπεῖαι τῆς Κοινοτήτος καὶ ἡ Βρεταννία ἀντετάχθησαν εἰς τὴν πρότασιν αὐτὴν.

Τὴν 28ην Ἰανουαρίου συνήλθον οἱ ὕπουργοὶ τῶν ἑξ κρατῶν, ὅποτε οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Ἰταλίας, τῆς Δυτικῆς Γερμανίας, τοῦ Βελγίου, τῆς Ὀλλανδίας καὶ τοῦ Λουξεμβούργου, κατέβαλον πᾶσαν προσπάθειαν, ὥπως εὐρεθῇ δάσις πρὸς συνέχισιν τῶν διαπραγματεύσεων. Τοῦτο δὲν ἐπετεύχθη καὶ ἡ Γαλλία ἐπέμεινεν ἐπὶ τῆς διακοπῆς τῶν ἀκολουθῶν καὶ κατὰ τὴν Συνδιάσκεψιν τῶν ἑπτὰ ἀντιπροσωπειῶν.

Ὁ Γάλλος Ὑπουργὸς τῶν Ὑξετερικῶν ἐξέφρασε τὴν ἄποψιν, ὅτι ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου δὲν εἶχε σημειωθῇ πρόοδος καὶ ὅτι ἡ Βρεταννία δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀποδεχθῇ τὰς ἀρχὰς τῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης καὶ ἰδίως τὴν κοινὴν ἀγροτικὴν πολιτικὴν.

Ὅταν ἡ Κοινὴ Ἀγορὰ συνεστήθη, δὲν ἦτο ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Γαλλίας ὁ Πρόεδρος Ντὲ Γκώλλ, τοῦ ὁποῖου ἡ πολιτικὴ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ γαλλικοῦ μεγαλείου, τῶν γαλλικῶν συμφερόντων, τῆς ἡγετικῆς θέσεως τῆς Γαλλίας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τοῦ γαλλικοῦ ἐθνικισμοῦ, καὶ δὲν εἶναι θέδαιον ἔάν ἡ σύστασίς της θὰ ἐπραγματοποιεῖτο, ἔάν τότε ἡγεῖτο οὗτος τῆς Γαλλίας.

Ὑπὸ τοὺς ὅρους αὐτοὺς ἡ Βρεταννία δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγορὰν ἄνευ ὅρων, ὡς θὰ ἐπεθύμει ἡ Γαλλία. Ἡ ἰσορροπία ἐντὸς τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς θὰ μετεβάλλετο, ὁ ἡγετικὸς ρόλος τῆς Γαλλίας θὰ περιορίζετο καὶ ἡ διάρθρωσις τῆς ΕΟΚ θὰ ἐχαλαροῦτο, περαιτέρω δὲ τὰ συμφέροντα ἐκ τῶν ὑπερποντίων ἑδαφῶν, διὰ τῆς συνδέσεως τῶν κοινοπολιτικῶν κρατῶν, θὰ περιορίζοντο.

Ὁ Πρόεδρος τῆς τότε Βρεταννικῆς Κυβερνήσεως κ. Χάρολντ Μάκ Μάλλαν ὑπεστήριξε τὴν ἄποψιν ὅτι «αἱ διαπραγματεύσεις διεκόπησαν, ὅχι διότι ἐπρόκειτο νὰ ὀδηγήσουν εἰς ἀποτυχίαν, ἀλλὰ διότι ἐπρόκειτο νὰ ὀδη-

---

1. Βλ. ἄνωτ. σ. 171.

γήσουν εις επιτυχίαν, ή δὲ γαλλικὴ στάσις δὲν εἶχεν ἐκδηλωθῇ, ἀκριδῶς διότι ἀνέμενεν ἀποτυχίαν τῶν διαπραγματεύσεων».

Ὁ τότε Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς κ. Χάλλσταϊν ἔκρινε δυσμενῶς τὴν γαλλικὴν στάσιν, ἔνεκα τούτου δὲ ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἔκτοτε δυσαρέσκεια τῆς γαλλικῆς ἡγεσίας ἐναντι τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ΕΟΚ. «Ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ Κυβέρνησις ἐνὸς κράτους ἔλαβε καὶ ἀνεκοίνωσε τὴν ἀπόφασίν της περὶ διακοπῆς τῶν διαπραγματεύσεων δὲν εὐρίσκονται ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὰ καθήκοντα τὰ διαλαμβανόμενα ὑπὸ τῆς Κοινοτήτος.... Ἡ ἔναρξις τῶν διαπραγματεύσεων ἐγένετο ὁμοφώνως καὶ αὗται συνεσχίσθησαν ἐπὶ 15 μῆνας», ἐτόνισεν οὗτος.

Διὰ τῶν ἄνωτέρω ἐπαληθεύεται ἡ ἄποψις, ὅτι αἱ διαπραγματεύσεις εἶχον προχωρήσει ἐπιτυχῶς.

Ὁ κ. Μωρίς Φώρ, μέλος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, ὑπεστήριξεν εἰς τοῦτο τὴν ἄποψιν ὅτι: «Ἐὰν ἀπὸ τὴν μίαν πλευρὰν πρέπει νὰ εἰπωμεν εὐθέως εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὅτι ὀφείλει νὰ δεχθῇ τοὺς ὅρους τῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης καὶ ὅτι, κατὰ συνέπειαν, ἔδεν εἶναι δυνατὸν δι' αὐτὴν νὰ εἶναι μέλος τοῦ συστήματός τοῦ προτιμίας συγχρόως, ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν, ἔχομεν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ τὴν διευκολύνωμεν εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς Συνθήκης κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μεταβατικῆς περιόδου».

Κατέστη ἀντιληπτὸν εἰς τὴν Κοινότητα ὅτι ἡ Βρεταννία θὰ εἰσῆρχετο εἰς τὴν Εὐρώπην μόνον ἐὰν ἐξησφαλίζοντο τὰ συμφέροντα τῆς Κοινοπολιτείας.

Κατὰ τὸν κ. Σπάακ 1, «ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν σύνδεσιν ἐνὸς συστήματος προτιμήσεων, τῆς Κοινοπολιτείας, μὲ ἐν ἄλλο (ΕΟΚ) τοῦτο ἀποτελεῖ τεχνικὸν πρόβλημα. Οὐδεὶς Εὐρωπαῖος δύναται, ἔως, νὰ ἐπιθυμῇ νὰ ἴδῃ τὴν καταστροφὴν τῆς Κοινοπολιτείας. Πρέπει νὰ εὐρωμεν τὸν τρόπον, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ καταστῇ δυνατὸν ἡ Βρεταννία νὰ μετάρχη εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγοράν, ἐνῷ θὰ ἐξησφαλίζετο συγχρόνως ἡ ὑπαρξις τῆς Κοινοπολιτείας. Καὶ οὐδὲν τεχνικὸν πρόβλημα ὑπάρχει τὸ ὁποῖον νὰ μὴ δύναται νὰ λυθῇ, ἐὰν ὑπάρχῃ ἡ ἀπαραίτητος πολιτικὴ θέλησις. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ΕΕΤΑ, ἡ Μεγάλῃ Βρεταννία ἔδεν δύναται νὰ ἐγκαταλείψῃ τοὺς συνεταίρους της».

Ὁ τότε Πρωθυπουργὸς κ. Μάκ Μίλλαν, εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων, τὴν 31ην Ἰουλίου 1961 2, ἐτόνισε τὴν ἄποψιν ὅτι: «ἐὰν ἡ Κοινοπολιτεία διέλυε τοὺς δεσμοὺς της μὲ τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον, ἔνεκα τῆς συμμετοχῆς τοῦ τελευταίου εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγοράν, τότε ἡ ζημία θὰ ἦτο μεγα-

1. European Cooperation in 1961, Council of Europe, Strasbourg, May 1962, σ. 48.

2. Political Unity of Europe, E.C.I.S., Washington D.C.

λυτέρα από το κέρδος. Η Κοινοπολιτεία αποτελεί πηγήν σταθερότητος και ισχύος, τόσον διὰ τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην ὥσον και δι' ὅλην τὸν κόσμον». Τὸ αὐτὸ ὑπεστήριξε και ὁ κ. Χήθ: «Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξασθενίσωμεν τὴν Κοινοπολιτείαν διὰ νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν Κοινότητα» 1.

Ἀπὸ τοῦ 1963 μέχρι σήμερα, οὐδεμία πρόσδος ἐσημειώθη διὰ τὴν συμμετοχὴν κρατῶν συνδεομένων μετὰ τὴν Βρεταννίαν ἢ αὐτῆς ταύτης τῆς Βρεταννίας εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγοράν. Ἡ Νιγηρία ἦτο ἡ μόνη ἡ ὁποία συνεδέθη ἐκ τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας. Τρία ἄλλα κράτη τῆς τελευταίας ἔχουν ἀρχίσει διαπραγματεύσεις, καθὼς και ἡ Αὐστρία.

Σήμερα, τὸ θέμα τῆς συμμετοχῆς τῆς Βρεταννίας ἐξακολουθεῖ νὰ παρουσιάζῃ δυσχερείας ὡς πρὸς τὸ θέμα τῆς Κοινοπολιτείας, τὰ λοιπὰ ὅμως προβλήματα ἔπαυσαν νὰ εἶναι τόσον ἐξέα. Εἰς τὴν Γαλλίαν ὅμως ἐξακολουθεῖ νὰ εὐρίσκεται, ὡς Πρόεδρος, ὁ στρατηγὸς Ντὲ Γκώλλ και ἀκόμη πρέπει νὰ θεωρηθῇ πιθανόν ὅτι θὰ εἶναι δυσχερὲς νὰ ἀρχίσουν νέα διαπραγματεύσεις ἀπὸ τὸ σημεῖον τῆς διακοπῆς. Οὕτω, ἡ κατάστασις παρουσιάζεται συγκεχυμένη. Ἐνῶ τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον παρουσιάζεται πλέον προητοιμασμένον πρὸς προσέγγισιν τῆς ἡπειρωτικῆς Εὐρώπης, εἰς τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας ἔχει ἐπέλθῃ μεταβολή: ὁ κ. Οὐίλσον εἶναι πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, ἐνῶ ὁ κ. Χήθ ἡγέτης τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἀμφότεροι δὲ εἶναι θαθεῖς γνώσται τῶν εὐρωπαϊκῶν ζητημάτων.

Τὸ 1966 τὸ Συντηρητικὸν Κόμμα ἐξήτησε τὴν συμμετοχὴν τῆς Βρεταννίας εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Κοινότητα εἰς τὸ συντομώτερον χρονικὸν διάστημα. Ὁ Πρόεδρος τῆς Βρεταννικῆς Κυβερνήσεως ἐτόνισεν, ὅτι «ἡ δοκιμὴ θὰ πραγματοποιηθῇ ἐφ' ὅσον οἱ ὅροι οἱ ὁποῖοι εὐνῶνται νὰ γίνουν ἀποδεκτοί, μᾶς παράσχουν τὴν δυνατότητα νὰ συνεχίσωμεν τὸ ἐξαιρετικῆς σημασίας ἐμπόριόν μας μετὰ τὴν Κοινοπολιτείαν» 2.

Ὁ τότε Βρεταννὸς Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Κυβερνήσεως Οὐίλσον κ. Στιούαρτ ὑπεστήριξεν ὅτι, «ἐκτὸς τῶν διαφορῶν μας ἐν σχέσει πρὸς τὸ γεωργικὸν καθεστῶς εἰς τὴν ΕΟΚ, ὑπάρχει τὸ πρόβλημα τῶν υποχρεώσεων μας ἔναντι τῶν χωρῶν τῆς Κοινοπολιτείας και ἔναντι τῶν συνεργατῶν μας τῆς ΕΕΤΑ, ἀλλὰ νομίζω ὅτι εἶναι ὀρθόν νὰ εἴπωμεν, ὅτι οὐδὲν τούτων εἶναι περισσότερον δυσχερὲς σήμερα ἀπὸ τὸ 1963, ὥς εἶναι ὀλιγώτερον». Καὶ πράγματι: ἐπικρατεῖ ἡ ἐντύπωσις ὅτι αἱ δυσχερεῖαι, μετὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, περιορίζονται.

Ἡ βρεταννικὴ ἀποψις εἶναι ὅτι δὲν τίθεται διλημμα ἐπιλογῆς μεταξὺ Εὐρώπης και Κοινοπολιτείας ὑπὸ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου, ὡς πιστεύεται.

1. E. H e a t h, The Right Course, EFTA Bulletin, Dec. 1961, σ. 6.

2. European Community, Washington D.C., Nov. 1965, No 87.

εις την ηπειρωτικήν Ευρώπην 1. Το θέμα είναι ότι αι εμπορικαί συναλλαγαι του Ήνωμένου Βασιλείου και, κατά συνέπειαν, ή οικονομική πολιτική του έχουν διαφορετικήν διάρθρωσιν από την της Κοινής 'Αγοράς. «Τò πρόβλημα είναι», όπως είπε και ό κ. Θάρνευκροφτ εις την Βουλήν των Κοινοτήτων, τò 1956, «να εδρεθῇ ή ούσιώδης τεχνική δια να συνδυασθῇ τò πολυσύνθετον σχῆμα του κοινοπολιτειακοῦ εμπορίου με τὰς νέας και έκτεταμένες δυνατότητας εις την Ευρώπην».

Γεγονός είναι, ότι ή Μεγάλη Βρεταννία συνδέεται με όλον τόν κόσμον, ἀλλ' είναι ιδιαιτέρως συνδεδεμένη με την Ευρώπην. Τοῦτο κατέστη πλέον συνείδησις εις την Βρεταννίαν, όπου οί πολιτικοί κύκλοι, πιεζόμενοι και από την κοινήν γνώμην, αντιμετωπίζουν τò πρόβλημα των δυνατότητων συνεργασίας Ευρώπης και Ήνωμένου Βασιλείου.

Η κρίσις εις την Κοινήν 'Αγοράν κατά τò 1965, ή όποία μετά πολ-
λου κόπου κατωρθώθη να διευθετηθῇ τὰς ἀρχάς του 1966, και ή γαλλική
στάσις ἐντὸς αὐτῆς ἐδημιούργησαν πολλά προβλήματα δια την Κοινότητα
και συνεζητήθη εὐρέως ἀκόμη και ή δυνατότης ἀντικαταστάσεως της Γαλ-
λίας ὑπὸ της 'Αγγλίας 2 . Οί Βρεταννοί ἐδήλωσαν ότι δὲν ἐπιθυμοῦν να ἀ-
ναλάβουν τοιαύτην πρωτοβουλίαν. Ο ὑφυπουργός των Ἐξωτερικῶν κ. Πάν-
τλεϋ ἐπεδεδαίωσε την πρόθεσιν της Κυβερνήσεώς του όπως μετάσχῃ της Εὐ-
ρωπαϊκῆς Κοινότητος, τονίσας ότι ή Βρεταννική Κυβέρνησις ἐπιθυμεῖ να
συμμετάσχῃ εις μίαν εὐρωπαϊκὴν Κοινότητα, όπου ὅμως θὰ ἰδύναται να συν-
εργασθῇ και με τοὺς «Ἐξ» και τοὺς «Ἐπτά».

Η προηγηθεῖσα της κρίσεως ἀπόφασις της ΕΟΚ, όπως συγχώνευθοῦν
ἀρχικῶς τὰ ἐκτελεστικά ὄργανα των τριῶν Κοινοτήτων, ἀκολούθως δὲ και
αἱ Κοινότητες, ὅπωςδῆποτε θὰ ἔχῃ ἐπιπτώσεις εις τὰς σχέσεις Ήνωμένου
Βασιλείου - ΕΟΚ. Η συγχώνευσις περιορίζει κάπως τὰς ὑπερεθνικὰς ἐξου-
σίας και τοῦτο θὰ ἦτο δεκτὸν ἀπὸ βρεταννικῆς πλευρᾶς. Ἄλλωστε, ή ὑπο-
ψηφισμένη δια την συμμετοχήν της Βρεταννίας εις την ΕΚΑΧ και τὸ ΕU-
RATOM προσέκρουσεν εις την ἀρχήν των Ἐξ, συμφώνως πρὸς την ὁποίαν
«μέλος μίᾶς μόνον Κοινότητος δὲν δύναται να ὑπάρξῃ». Πλήρη μέλη ὑφί-
στανται και δια τὰς τρεῖς Κοινότητας συγχρόνως. Βάσει της ἀρχῆς ταύτης,
ή όποία στηρίζεται εις την ὑπαρξιν κοινῶν ὀργάνων και διαδικασιῶν (Εὐ-
ρωπαϊκὸν Κοινοβούλιον, Δικαστήριον κλπ.), με την διακοπὴν των διαπρα-
γματεύσεων Ήνωμένου Βασιλείου-ΕΟΚ διεκόπησαν και αἱ ἀντίστοιχοι δια-

1. Lord Carrington, The Treaty of Rome and the Pattern of Commonwealth Trade, The European Economic Community and the Commonwealth, Western World, London, Feb. 1960, σ. 5.

2. Πολὺν τολμηρὰ και παρακεκινδυνευμένη ἄποψις. Βλ. εις την Economic Review της Deutsche Bank, 'Ιαν. 1966: «The Future of the E.E.C.», «δὲν είναι ἐπιθυμητὸν και πρακτικῶς ἐφαρμόσιμον μέλος και μάλιστα τοιαύτης σημασίας ὡς ή Γαλλία να ἀντικατασταθῇ ἀπὸ μὴ μέλος. Ἄλλὰ οὔτε πενταμελὴς Κοινότης είναι βιώσιμος».

πραγματεύσεις δια την συμμετοχήν του πρώτου εις τὸ EURATOM.

Ἡ συγχώνευσις τῶν τριῶν Κοινοτήτων ἀποτελεῖ θέμα ὀρθολογικωτέρας λειτουργίας πῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος, με ἀποτέλεσμα αἱ ἐπιδιώξεις τῆς νὰ πραγματοποιηθοῦν εὐχερέστερον καὶ ἰσὺ κλάδοι εἰδικευμένοι, σχετικοὶ με τὴν ἐνέργειαν, νὰ ἐνταχθοῦν εἰς τὸ πλαίσιον τῆς γενικωτέρας οἰκονομικῆς δραστηριότητος καὶ τῶν σκοπῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἐκπροσωπούμενης ὑπὸ τῆς ΕΟΚ καί, κατὰ δεύτερον λόγον, τῆς ΕΕΤΑ. Τοιοῦτοτρόπως, ἡ συγχώνευσις δὲν δημιουργεῖ ἰδιαίτερας δυσχερείας ἐν σχέσει πρὸς τὴν συμμετοχήν τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου εἰς τὴν Κοινότητα. Ἐκαὶ οὗτοι προκαλεῖται ἰδιαίτερα δυσχερεία εἶναι ἡ τυχὸν ἀναθεώρησις τῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης, πρὸς συγκρότησιν ἐνιαίας Κοινότητος εἰς τὴν θέσιν τῶν τριῶν σήμερον ὑφισταμένων Κοινοτήτων. Προβλέπεται ὅτι θὰ καταστή ἀντικείμενον ἰδιαίτερας διαμάχης ἡ νέα Συνθήκη, διότι ἐντὸς ταύτης, εἴτε ἐν τῷ μεταξὺ ἔχει περιληφθῇ εἴτε ὅχι, τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον θὰ ἐπιδιώξῃ, εἰς τὰ πλαίσια τοῦ νέου καμμένου, νὰ ἐξασφαλισθοῦν καὶ τὰ ἰδικά του ἐνδιαφέροντα.

Ἡ Γαλλία διετύπωσεν ἀντιρρήσεις ὡς πρὸς τὸν προβλεπόμενον τρόπον λειτουργίας τῆς κοινῆς Ἐπιτροπῆς τῶν τριῶν Κοινοτήτων καὶ ἐζήτησεν ὅπως ὁ προεδρεύων ταύτης ἐναλλάσσεται, ὡς εἰς τὸ Συμβούλιον τῶν Ὑπουργῶν, μεταξὺ τῶν μελῶν. Ἡ ἀποφῆς αὕτη ἀπέδωκεν εἰς περιορισμὸν τῶν ἐξουσιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς.

Εἶναι ἀκόμη ἀξιοσημείωτον ὅτι παρέρχεται χρόνος ἀκαρπος διὰ τὴν Βρεταννίαν, χωρὶς αὕτη νὰ καθίσταται μέλος κατὰ τὸ παρὸν διάστημα, ὁπότε ἡ Κοινότης διέρχεται μεταδοτικὸν στάδιον. Εἶναι προφανές ὅτι, ὅταν ἡ ΕΟΚ ὁλοκληρωθῇ καὶ ἀποτελέσῃ μίαν ἐνιαίαν περιοχὴν ἄνευ μεταδοτικῶν καταστάσεων, θὰ εἶναι δυσχερέστερον τότε νὰ γίνῃ δεκτὸν τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον, τὸ ὁποῖον ἤδη ἔχει ἀπολέσει πολὺτιμον χρόνον, ὡς πρὸς τὴν συνεργασίαν του μετὰ τὴν «σημαντικωτέραν ἐμπορικὴν περιοχὴν τοῦ κόσμου»¹. Ἡ διστακτικότης τῆς Βρεταννίας καὶ ἡ συνέσεις τῆς προσπάθειας διατηρήσεως τῆς ἰσορροπίας εἰς τὴν ἑξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς μεταξὺ Εὐρώπης καὶ λοιποῦ κόσμου, ἄνευ ἐνεργοῦ ἀναμίξεως εἰς τὰ εὐρωπαϊκά, ἴσως ἀποδειχθῇ ἐπιζήμια δι' αὐτὴν εἰς τὸ μέλλον.

Σήμερον, ἡ Βρεταννία διερευνᾷ τὰς δυνατότητας προωθήσεως τῶν σχετικῶν διαδικασιῶν διὰ τὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τὴν ΕΟΚ.

Σχετικὴ θὰ πρέπει νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ πρότασις τῆς Βρεταννίας καὶ τῆς Ἰταλίας πρὸς σύστασιν Τεχνολογικῆς Κοινότητος². Ἡ πρότασις αὕτη εὗρεν εὐνοϊκὴν ἀπήχησιν εἰς τοὺς Ἑξ, ἀλλὰ δὲν ἀποκλείεται νὰ ἀποτελῇ νέον νομικὸν κατασκευάσμα διὰ τὴν ἔμμεσον διείσδυσιν τῆς Βρεταννίας

1. U. K i t z i n g e r, The Challenge of the Common Market, Oxford, 1964.

2. Κατὰ τὸν H. Wilson, (1966), «Οὐδεὶς ἔχει τάξει ἄνωθεν ὅτι θὰ πρέπει νὰ ὑπάρχουν μόνον τρεῖς Εὐρωπαϊκαὶ Κοινότητες».

εις την Ευρωπαϊκήν Οικονομικήν Κοινότητα. Ἡ νέα πρότασις ὀφείλεται εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ τεχνολογικοῦ προβαδίσματος τῆς Βρεταννίας εἰς τὴν Εὐρώπην.

Πιθανολογεῖται ὅτι οἰαδήποτε Βρεταννικὴ Κυβέρνησις ἔδεν πρόκειται νὰ προχωρήσῃ, ἐὰν ἡ ἐπιτυχία τῶν νέων διαπραγματεύσεων δὲν εἴναι ἐξησφαλισμένη. Καὶ ἀπὸ βρεταννικῆς καὶ ἀπὸ γαλλικῆς πλευρᾶς ὑφίσταται ἐπιφυλακτικότητα. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶναι ἀναμφισβήτητον εἶναι ἡ ἀνάγκη συμμετοχῆς εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν προσπάθειαν τόσον τῆς Γαλλίας ὅσον καὶ τῆς Βρεταννίας.

Ἡ νέα αἴτησις

Ἡ Βρεταννία, ὡς ἔχουν σήμερον διαμορφωθῇ αἱ διεθνεῖς σχέσεις, δὲν δύναται νὰ ὑπολογίζῃ οὔτε εἰς τὸν ἀπομονωτισμόν, οὔτε εἰς τὰς ὑπερποντίους μόνον περιοχὰς τὰς ὁποίας ἐπηρεάζει. Λαμβανομένης δὲ ὑπ' ὄψιν τῆς διεθνοῦς ἐπιβολῆς τῶν δύο Μεγάλων Δυνάμεων (ΗΠΑ - ΕΣΣΔ), παρουσιάζεται οὕτω ἡ εἰκὼν μιᾶς «μικρᾶς Ἀγγλίας». Ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευράν, ἡ Εὐρώπη, ὡς ἔχει σήμερον, διηρημένη ἢ ἐκπροσωπούμενη μόνον ἀπὸ τὸν «μικρὸν κύκλον» τῶν Ἑξ, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῇ ἀντιπροσωπευτικὴ. Ἡ Εὐρώπη ἀποτελεῖ τὸ συμπλήρωμα τῆς Ἀγγλίας καὶ ἡ Ἀγγλία τὸ συμπλήρωμα τῆς Εὐρώπης, ὡς παρατήρησεν ἐπιγραμματικῶς ὁ Βρεταννὸς πρωθυπουργὸς 1. Διὰ τοῦτο ἡ συνεργασία τῶν καὶ ἡ ἀλληλοσυμπλήρωσις τῶν καθίστανται ἀναγκαῖαι, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὰς τεχνολογικὰς ἐπιδιώξεις. Ἡ ἐγκατάστασις τῶν τεραστίων ἀμερικανικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὴν Εὐρώπην ἀφαίρει τὰς δυνατότητας τεχνολογικῆς ἀναπτύξεως εἰς τὴν τελευταίαν, καθ' ὅσον δὲν ὑφίστανται οὕτω περιθώρια καλύψεως τῆς εὐρωπαϊκῆς καθυστέρησεως εἰς τὸν τομέα τοῦτον. Τὸ τεχνολογικὸν χάσμα μεταξὺ Εὐρώπης καὶ ΗΠΑ διευρύνεται, μὲ ἀποτέλεσμα ἡ ἐπικράτησις τεχνοκρατικῶν μεθόδων νὰ καθίσταται ἐπικίνδυνος γενικώτερον διὰ τὴν Εὐρώπην, ὥστε νὰ εἴναι ἀπολύτως ἀναγκαῖα ἡ διεύρυνσις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀγορᾶς διὰ τῆς συμμετοχῆς τῆς Βρεταννίας.

Ἡ ἀνάγκη αὕτη ὠδήγησεν εἰς νέας ἐξελίξεις εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἡ ἀπόφασις τῆς Βρεταννικῆς Κυβερνήσεως ὅπως ὑποβάλλῃ αἴτησιν πρὸς εἰσοδόν τῆς εἰς τὴν ΕΟΚ, βάσει τοῦ ἀρθροῦ 237 τῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης, ἵνα καταστῇ μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος, καθὼς καὶ παραλλήλους αἰτήσεις πρὸς τὰς Κοινότητας Ἀνθράκος καὶ Χάλυδος καὶ EURATOM, ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ Βρεταννοῦ Πρωθυπουργοῦ κ. Οὐέλσον τὴν 2αν Μαΐου 1967 καὶ ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπικοινωνίας του μὲ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν κυβερνήσεων τῶν κρατῶν-μελῶν τῶν Ἑξ, κατὰ τὸ διάστημα Ἰανουαρίου - Μαρτίου τοῦ ἰδίου ἔτους.

1. «Δὲν ὑπάρχει διὰ τὴν Βρεταννίαν μέλλον εἰς μίαν «μικρὰν Ἀγγλίαν», ἀλλὰ οὔτε διὰ τὴν Εὐρώπην εἰς μίαν «μικρὰν Εὐρώπην», H. Wilson, 1966.

Τὴν 8ην Μαΐου, ἡμέραν καθ' ἣν ἤρχισεν ἡ συζήτηση ἐπὶ τοῦ θέματος εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων, ὁ Βρεταννὸς Πρωθυπουργός, εἰς συνέντευξιν τοῦ ἀπὸ τῆς τηλεοράσεως, ἀπήντησεν εἰς τὰς ἐρωτήσεις Βρεταννῶν, Ἀμερικανῶν καὶ Γάλλων, ἐν σχέσει πρὸς τὴν αἴτησιν τῆς Βρεταννίας 1. Ὑπεστήριξεν ὅτι αἱ συνθήκαι ἔχουν μεταβληθῇ σήμερον ἐν σχέσει πρὸς τὸ 1962. Τότε, ἦτο ἀμφίβολον ἐὰν αἱ οὐδέτεραι χώραι τῆς ΕΕΤΑ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ συνδεθοῦν μὲ τὴν Κοινὴν Ἀγοράν. Τοῦτο δὲν ἰσχύει πλέον, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰς διαπραγματεύσεις τῆς Κοινότητος μὲ τὴν Αὐστρίαν 2. Ἀπαντῶν εἰς τὴν ἐρώτησιν «διατί πρὸ τριῶν ἐτῶν ὑπεστηρίξατε ὅτι εἶναι ἡ Κοινοπολιτεία ἡ περιοχὴ ἐκείνη ὅπου εὐρίσκεται ἡ οἰκονομικὴ μας ἰσχὺς καὶ τὸ δυναμικόν μας διὰ παγχόσιμον ἡγεσίαν, τώρα ἀπωλέσθη ἡ πίστις πρὸς τὴν Κοινοπολιτείαν;», ὁ Βρεταννὸς Πρωθυπουργός ἀπήντησεν ὅτι «δὲν ἀπωλέσθη ἡ πίστις καὶ ἐγένετο ὅτι ἦτο δυνατόν διὰ νὰ ἐνισχυθοῦν οἱ δεσμοὶ μὲ αὐτήν. Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι μ ὁ ν ο ν ἡ Κοινοπολιτεία δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μᾶς παρὰσχη τὴν ἀγοράν ποῦ χρειάζομεθα ἰδίως εἰς τὸν τεχνολογικὸν τομέα καί, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἡ συμμετοχὴ μας εἰς τὴν Εὐρώπην δὲν πρόκειται νὰ σημάνη τὸ τέλος τῶν δεσμῶν μας μὲ τὴν Κοινοπολιτείαν, διότι εἰς τὴν μεγάλῃν αὐτὴν πολυφυλετικὴν ἔνωσιν (association) οἱ πολιτικοὶ ἰδίως δεσμοὶ εἶναι ζωτικῆς σημασίας δι' ὅλους μας καὶ διὰ τὸν κόσμον».

Εἰς διατυπωθεῖσαν γαλλικὴν ἀποφιν συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν ἡ πρωτοβουλία τῆς Μεγάλης Βρεταννίας ἰδὲν ἀφορᾷ μόνον αὐτήν, ἀλλὰ καὶ ἄλλα κράτη τῆς ΕΕΤΑ καὶ τῆς Κοινοπολιτείας, καὶ ὅτι τοῦτο πιθανὸν νὰ μεταβάλλῃ τὴν μορφήν τῆς Εὐρώπης καὶ νὰ δημιουργήσῃ μίαν ζώνην ἐλευθέρου ἐμπορίου μὲ ἐλαχίστας πολιτικὰς δεσμεύσεις, τὴν ὁποίαν ἡ Ἀγγλία ἀνέκαθεν ἐπεδίωκεν, ὁ Βρεταννὸς Πρωθυπουργός ἀπήντησεν ὅτι «αἱ χώραι τῆς ΕΕΤΑ ἀποτελοῦν πημῖα τῆς Εὐρώπης καὶ ἡμεῖς ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἴδωμεν μίαν εὐρυτέραν «Εὐρώπην». Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς χώρας τῆς Κοινοπολιτείας, πρέπει νὰ ὑπενθυμίσω πόσον γενναίως οὐκ ὑπῆρξαν τὰ ἰδρυτικὰ μέλη τῆς Κοινότητος πρὸς τὰς περιοχὰς αἱ ὁποῖαι εἶχον στενοὺς δεσμοὺς μαζί τιν. Δὲν ζητοῦμεν περισσότερα ἀπὸ ὅ,τι ἐχορήγησαν. Ἐλπίζομεν, πάντως, ὅτι περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔτους θὰ ἔχῃ διαμορφωθῇ μία κατάστασις περὶ τῆς προοπτικῆς ἐκ τῆς αἰτήσεώς μας».

Κατὰ τὴν συζήτησιν εἰς τὴν Βουλὴν, ὁ ὑπουργός ἐπὶ τῶν Κοινοπολιτειακῶν Σχέσεων ἐτόνισεν ὅτι, «ἡ Κοινοπολιτεία ἵσταται ὑπεράνω ὅλων δι' ἑνα καὶ μόνον λόγον: εἶναι μία πολυφυλετικὴ σύνδεσις, καλύπτουσα ὅλας

1. European Community, June 1967, No 6, London, σ. 6.

2. Καὶ ἐδῶ τὸ πρόβλημα τίθεται ὡς πολιτικόν, διότι, πέραν τῆς Αὐστριακῆς οὐδετερότητος, ὑφίστανται καὶ Ἱταλικαὶ ἀντιρροήσεις ἰσχυρικαὶ μὲ τὴν διαφορὰν τοῦ Νοτίου Τυρόλου (περιοχὴ Ἄνω Ἀδίγη).

τὰς φυλάς, τὰς δοξασίας καὶ τὰ χρώματα· εἶναι μία μοναδική association καὶ ἔχει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐξομαλύνῃ τὴν ἔντασιν μεταξὺ τῶν φυλῶν, ἣ δὲ ποία δύναται νὰ καταστῇ ἡ σοβαρωτέρα ἀπειλὴ τοῦ αἵματος μας».

Εἰς τὰς ἀπόψεις ταύτας δύνανται νὰ προστεθοῦν αἱ ἀπόψεις τοῦ ὑπουργοῦ Ἀμύνης τῆς Βρεταννίας, ὁ ὁποῖος ἐπισκεφθεὶς τὴν Μαλαισίαν καὶ τὴν Σιγκαπούρην, ἐτόνισεν εἰς ὁμιλίαν του, εἰς τὴν Βασιλικὴν Ἐταιρείαν τῆς Κοινοπολιτείας, τὴν σημασίαν τῆς διαβουλεύσεως καὶ συνεργασίας εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν. Αἱ διαβουλεύσεις αὗται ἀποτελοῦν τὴν βασικὴν συμβολὴν τῆς Κοινοπολιτείας ὡς θεσμοῦ εἰς τὴν διεθνή πολιτικὴν.

Ἐξ ἄλλου, ὁ κ. Μπόουντεν, τότε ὑπουργὸς Κοινοπολιτειακῶν Σχέσεων, παρετήρησεν ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀσυμβίβαστον, ἐκ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν ΕΟΚ καὶ τὴν Κοινοπολιτείαν, διὰ τὴν Βρεταννίαν ¹. Μᾶλλον θὰ καταστῇ ἡ συμμετοχὴ τῆς Βρεταννίας εἰς τὴν ΕΟΚ φορεὺς πλεονεκτημάτων διὰ τὴν Κοινοπολιτείαν. Ἡ Βρεταννικὴ Κυβέρνησις θὰ συνεργασθῇ ἐκ νέου μὲ τὴν Κοινοπολιτείαν ἐπὶ τοῦ θέματος, ἂν καὶ γνωρίζῃ ποῦ εὕρισκονταί αἱ δυσχέρειαι ².

Ἀναπτύσσων τὰς ἀπόψεις του εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων ὁ Βρεταννὸς Πρωθυπουργός, ὑπεγράμμισε τὴν «ὑπαρξίν ὀρισμένων προβλημάτων διὰ τὴν Βρεταννίαν, ὡς ἡ κοινὴ ἀγροτικὴ πολιτικὴ, σοβαρὰ κοινοπολιτειακὰ συμφέροντα, ἡ θέσις τῆς σπερλίνας. Ἐχομεν καθήκον νὰ διασφαλίσωμεν τὰ κοινοπολιτειακὰ συμφέροντα, κυρίως τὰ σχετικὰ μὲ τὴν γεωργίαν κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις. Εἰς αὐτὰ περιλαμβάνονται τὰ εἰδικὰ προβλήματα τῆς Νέας Ζηλανδίας καὶ τῶν ζαχαροπαραγωγῶν χωρῶν τῆς Κοινοπολιτείας, αἱ ὁποῖαι σήμερον διέπονται ἀπὸ τὴν Κοινοπολιτειακὴν Συμφωνίαν ἐπὶ τῆς Ζαχαρείως ³. Δὲν ἀντιμετωπίζομεν τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐνότητα ὡς κάτι τὸ περιωρισμένον καὶ ἐσωστρεφές. Ἡ Βρεταννία ἔχει ζωτικὸς δεσμοὺς μὲ τὴν Κοινοπολιτείαν καὶ ἐπομένως μὲ ὅλας τὰς ἡπείρους. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη (ὁ Βρεταννὸς Πρωθυπουργός ὑπονοεῖ τὰ ἡπειρωτικά, διότι, ἄλλως, θὰ ἔθετε τὴν Βρεταννίαν ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης). Ἐὰν ἡ Εὐρώπη δὲν ἐκμεταλλευθῇ τὸ σύνολον τῆς οἰκονομικῆς τῆς ἰσχύος, δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἐπιδρᾷ ἀποτελεσματικῶς εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις. Ἡ ἀπόφασις τῆς Βρεταννικῆς Κυβερνήσεως δυνατόν νὰ σημαίνῃ πολλὰ διὰ τὸ μέλλον τῆς Βρεταννίας, τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ Κόσμου», κατέληξεν ὁ κ. Οὐίλσον,

---

1. Ernst H. van der Beugel, From Marshall Aid to Atlantic Partnership, Amsterdam, 1966, σ. 91. «Δὲν ὑπάρχει ἀσυμβίβαστον διὰ τὴν Βρεταννίαν μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Κοινοπολιτείας ἀναφέρεται εἰς τὴν "Ἐκθεσὶν Χέρτερ».

2. Survey of British and Commonwealth Affairs, May 1967, London.

3. Βλ. ἀν. σ. 47.

Μετά συζήτησιν, κατὰ τὴν ὁποίαν διεπιστώθη ὁμοφωνία ἐξ ὧν τῶν πτερύγων, ἡ Βρεταννικὴ Βουλὴ ἐνέκρινε τὴν κυβερνητικὴν ἀπόφασιν τὴν 10ην Μαΐου 1967 διὰ φήφων 488 ἔναντι 62, ἀφοῦ προηγουμένως ἀπέρριψε πρότασιν, καθ' ἣν ἡ Κυβέρνησις ὤφειλε νὰ μεριμνήσῃ ὅπως μὴ παραμείνουν οὐσιώδη θέματα πρὸς ἐπίλυσιν κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις, μετὰ τὴν αἴτησιν, ὥστε νὰ προκληθῇ ἀνησυχία εἰς τοὺς ἐταίρους τῆς Κοινοπολιτείας καὶ τῆς ΕΕΤΑ.

Αἱ δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις ἐπὶ τῆς «κοινοπολιτειακῆς προτιμῆσεως» θὰ ἐξισορροπηθοῦν μᾶλλον διὰ τῆς συνδέσεως τῆς Κοινοπολιτείας μὲ τὴν Κοινότητα (ὡς συνέδη μὲ τὴν Νιγηρίαν), δάσει τοῦ ἀρθροῦ 238 τῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης. Ἄλλο θέμα, ἡ ἐλευθερία ἐργασίας, θὰ περιορισθῇ, κατὰ τὴν βρεταννικὴν ἄποψιν, μόνον εἰς τοὺς ἔχοντας τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου καὶ ὅχι τοὺς ἔχοντας τὴν «κοινοπολιτειακὴν ὑπηρεσίαν» ¹.

Ἡ αἴτησις τῆς Βρεταννίας ἐγένετο εὐμενῶς ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὰ κράτη τῆς ΕΟΚ μὲ τὰς γνωστὰς ὁμῶς ἐπιφυλάξεις ἐκ μέρους τῆς Γαλλίας. Αἱ κυβερνήσεις τῶν κρατῶν τῆς ΕΕΤΑ ἐξεδήλωσαν τὴν ὑποστήριξίν των πρὸς τὴν βρεταννικὴν ἀπόφασιν καὶ ἐτόνισαν τὴν πρόθεσίν των ὅπως, διὰ τῆς δημιουργίας ἐνιαίας ἀγορᾶς, συμβάλουν εἰς τὴν ἐξάλειψιν τῆς εὐρωπαϊκῆς διαιρέσεως, συμφώνως πρὸς τὰ διαλαμβανόμενα εἰς τὴν Συνθήκην τῆς Στοκχόλμης. Ἡ συνέχισις τῆς διαιρέσεως, πέραν τῶν δυσχερειῶν ποὺ παρουσιάζει διὰ μίαν εὐρύτεραν εὐρωπαϊκὴν συνεργασίαν, ἀποτελεῖ καὶ ἀπόδειξιν τῆς ἀδυναμίας τῶν ὑφισταμένων ἀγορῶν (ΕΟΚ-ΕΕΤΑ) ὅπως προχωρήσουν εἰς οὐσιαστικωτέραν ἐπιτυχίαν τῶν ἐπιδιώξεων των.

Μετά τὴν ἀπόφασιν τῆς Βρεταννικῆς Βουλῆς, ὁ Πρωθυπουργὸς ὑπέγραψε τὴν σχετικὴν αἴτησιν καὶ τὴν διεδίδασκε πρὸς τὴν βρεταννικὴν πρεσβείαν τῆς Κοινότητος εἰς Βρυξέλλας. Αὕτη ὑπεβλήθη τὴν ἐπομένην, 11ην Μαΐου, πρὸς τοὺς προεδρεύοντας τῶν ἐξ Ὑπουργῶν Συμβουλίων τῶν Κοινοτήτων. Μετ' ὀλίγα λεπτὰ ἠκολούθησεν ὁ Ἰρλανδὸς πρεσβευτὴς καί, τὴν ἰδίαν ἡμέραν, ὁ Δανὸς πρεσβευτὴς ². Ἡ τριπλῇ αὕτη αἴτησις ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἡμέρας τονίζει καὶ τὸν πολιτικὸν χαρακτῆρα τῆς βρεταννικῆς ἀποφάσεως. Τὸν Ἰούλιον ἠκολούθησαν αἱ αἰτήσεις τῆς Νορβηγίας καὶ τῆς Σουηδίας. Οὕτω, ἅπαντα τὰ μέλη τῆς ΕΕΤΑ, πλὴν τῆς Πορτογαλίας, ὑπέβαλον αἰτήσεις συμμετοχῆς εἰς τὴν Κοινότητα.

Ἐν τῷ μεταξύ, ὁ Γάλλος Πρόεδρος, εἰς συνέντευξίν του πρὸς τὸν Τύπον τὴν 16ην Μαΐου 1967, ἐπαγγέλαθε τὰ ἐπιχειρήματά του. Κατ' αὐτόν, ἡ προσπάθεια τῆς βρεταννικῆς προσαρμογῆς δὲν ἔχει ὀλοκληρωθῇ καὶ ὑφίσταται ἀνάγκη παρελεύσεως διαστήματος διὰ τὴν εἴσδον τῆς Βρεταννίας

1. Βλ. ἀν. σ. 64.

2. Ἡ ἱστορία ἐπαναλαμβάνεται, ὡς συνέβη τὸ 1961, βλ. σελ. 198.

εις την Κοινήν Ἀγοράν. Ὑπεστήριξεν ὅτι ἐξακολουθοῦν νὰ ὑφίστανται διαφοραὶ συμφερόντων καὶ τοῦτο διαπιστώθη καὶ κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις τοῦ «Γύρου Κέννεντυ» εἰς Γενεύην, ὅπου ἡ ΕΟΚ ἐτήρησε διάφορον στάσιν εἰς ὁρισμένα θέματα ἔναντι τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν, τῆς Μεγάλης Βρεταννίας καὶ τῶν Σκανδιναυϊκῶν Κρατῶν. «Δὲν εἶμαι προκατειλημμένος ἔναντι πιθανῶν, τόνίζω πιθανῶν, διαπραγματεύσεων. Δὲν ἐτέθη ἀπὸ τῆς πλευρᾶς μας θέμα «δέτο». Τὸ θέμα εἶναι, ἡ συμμετοχὴ τῆς Βρεταννίας νὰ μὴ ἐπηρεάσῃ δυσμενῶς τὴν Κοινότητα. Περαιτέρω, ἡ Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἡπειρωτικὴ καὶ ἡ ὁποία, ἕνεκα τῆς Κοινοπολιτείας, ἔχει ὑποχρεώσεις ἀνὰ τὰς θαλάσσας καὶ εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας μὲ πάσης φύσεως εἰδικὰς συμφωνίας, ὅδεν θὰ ἔπρεπε νὰ συμμετάσχη εἰς μίαν Κοινότητα μὲ καθωρισμένας διαστάσεις καὶ αὐστηροὺς κανόνας. Ἡ Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ ἡρνήθη συμμετοχὴν ἀρχικῶς καὶ ἐστράφη πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν θεσμῶν τῆς μὲ τὴν Κοινοπολιτείαν καὶ τὰς χώρας τῆς ΕΕΤΑ. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Βρεταννοὶ θὰ μετάσχουν εἰς τὰ ὄργανα τῆς Κοινότητος καὶ θὰ τὰ ἐπηρεάζουν βάσει τῶν οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν τῶν ὑποχρεώσεων καὶ συμφερόντων, τὸ πνεῦμα καὶ ἡ μορφή τῆς σημερινῆς Κοινότητος θὰ ἔχουν μεταβληθῇ».

Κατὰ τὸν Πρόεδρον Ντέ Γκώλλ, διὰ τῆς βρεταννικῆς συμμετοχῆς, ἡ Εὐρώπη θὰ ὀδηγηθῇ πρὸς μίαν περιοχὴν ἐλευθέρου ἐμπορίου, τὸν πρόδρομον μιᾶς ἀτλαντικῆς περιοχῆς, ἡ ὁποία θὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὴν ἡπειρόν μας τὴν προσωπικότητά της. Ἡ νέα αὕτη περιοχὴ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὀδηγήσῃ εἰς νέαν πόλωσιν καὶ νέαν ἔντασιν τοῦ ψυχροῦ πολέμου.

Τρεῖς εἶναι αἱ λύσεις, κατὰ τὸν Γάλλον Πρόεδρον, διὰ τὴν βρεταννικὴν συμμετοχὴν: α) σύνθεσις τῆς Βρεταννίας μὲ τὴν Κοινότητα (περίπτωσις ἀποκλεισμένη ἀπὸ τὴν πρώτην), β) ἄμεσος διεύρυνσις τῆς Κοινότητος εἰς ἀτλαντικὴν περιοχὴν μὲ δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις διὰ τὴν Κοινότητα καί, τέλος, γ) ἀναμονή, μέχρις ὅτου αἱ ἐξελίξεις εἰς τὴν Βρεταννίαν ἀποδείξουν ὅτι ἔχουν μεταβληθῇ αἱ προϋποθέσεις, ὥστε νὰ μετάσχη αὕτη εἰς τὴν ΕΟΚ.

Ἅτερον θέμα, τὸ ὁποῖον θὰ ἐπηρεάσῃ τὴν ἐξέλιξιν τῆς βρεταννικῆς συμμετοχῆς, εἶναι καὶ ἡ συγχώνευσις τῶν ἐκτελεστικῶν ὀργάνων τῶν τριῶν Κοινοτήτων, ἡ ὁποία ἐπραγματοποιήθη τὴν 1ην Ἰουλίου 1967. Βάσει τῶν νέων ἐξελίξεων, ὁ πρῶτος πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ΕΟΚ καὶ ὁ ἀντιπρόεδρος αὐτῆς, Χάλλσταϊν καὶ Μαρζολέν ἀντιστοίχως, ἀπεσύρθησαν καὶ νέος Πρόεδρος τοῦ ἐνοποιηθέντος ἐκτελεστικοῦ ὀργάνου ὠρίσθη ὁ κ. Jean Rey. Περαιτέρω, ἡ νέα μορφή τῆς Ἐπιτροπῆς προβλέπει δεκατετραμελῆ σύνθεσιν, ἡ ὁποία μετὰ διετίαν θὰ ἐλαττωθῇ εἰς ἑννεαμελῆ. Ἦδη, τὸ ἐνιαῖον πλεόν ἀπὸ 1ης Ἰουλίου 1967 διὰ τὰς τρεῖς Κοινοτήτας Συμβούλιον τῶν Ὑπουργῶν ἐξήτασε τὰ προβλήματα τὰ προκύπτοντα ἐκ τῆς αἰτήσεως τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου, τῆς Ἰρλανδίας καὶ τῆς Δανίας πρὸς συμμετοχὴν τῶν εἰς τὴν Κοινότητα. Τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Γάλλου ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν

κῶν κ. Κούδ ντὲ Μυρβίλ ἐχαρκτηρίσθησαν ὡς τεχνικῆς φύσεως ὑπὸ τῶν λοιπῶν ἐκπροσώπων τῶν Ἑξ. Συμφώνως πρὸς τὰς δηλώσεις τοῦ κ. Jean Rey, ἡ Ἐκθεσίς ἢ ὅποια θὰ ὑποβληθῇ ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴν θὰ περιλαμβάνῃ: α) ἐξέτασιν τῶν προβλημάτων ἐκ τῆς διευρύνσεως τῆς Κοινότητος καὶ β) ἐθδικὰ προβλήματα ἐκ τῆς βρεταννικῆς συμμετοχῆς.

Ἡ διαφοροποίησις τῆς Γαλλίας ἔναντι τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς Κοινότητος, ἐν σχέσει πρὸς τὴν εἴσοδον τῆς Βρεταννίας εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγοράν, δὲν φαίνεται νὰ τυγχάνῃ τῆς ἐπιδοκιμασίας τοῦ συνόλου τῆς γαλλικῆς κοινῆς γνώμης, χαρακτηριστικαὶ δὲ εἶναι αἱ ἀπόψεις τοῦ Γάλλου δημοσιολόγου, καθηγητοῦ τῆς Σορβόνης Raymond Aron, καθὼς καὶ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ἰνστιτούτου τῶν Παρισίων Pierre Uri. Ὁ τελευταῖος ὑποστηρίζει ὅτι τὰ θέματα τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν, τῆς διεθνoῦς θέσεως τῆς στερλίνης καὶ τῆς κοινῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς εἶναι τεχνικῆς φύσεως καὶ δὲν ἀποτελοῦν παρὰ πρόσχημα διὰ τὰ πολιτικὰ αἵτια τῶν γαλλικῶν ἀντιρρήσεων ¹.

Εἰς τὰς τελευταίας διεθνεῖς ἐξελίξεις καὶ τὴν γαλλικὴν στάσιν ἔναντι τῆς βρεταννικῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν ΕΟΚ πρέπει νὰ προστεθῇ ἡ ὑπὸ τοῦ Προέδρου Ντὲ Γκώλλ κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν του εἰς Καναδᾶ, θέσις ζητήματος ἐλευθέρου Κεμπέκ. Ὡς ἀνεφέρθη, ἡ γαλλόφωνος ἐπαρχία τοῦ Κεμπέκ ἐξεδήλωσεν ἐπανειλημμένως τάσεις μελίζονος αὐτονομίας ἔναντι τοῦ καναδικοῦ συνόλου ². Τὰς τάσεις ταύτας ἐξεμεταλλεύθη ὁ Γάλλος Πρόεδρος, στρατηγὸς Ντὲ Γκώλλ. Δὲν ἀνκμύνεται, ἐν τούτοις, ἡ δημιουργία διεθνoῦς προβλήματος καὶ δυσμενῶν ἐξελίξεων διὰ τὸν Καναδᾶ. Ὁ Γάλλος Πρόεδρος ἴσως νὰ ἐπεθύμει νὰ πλήξῃ, ἐμμέσως, τὴν βρεταννικὴν σφαῖραν ἐπιρροῆς καὶ νὰ τονίσῃ συγχρόνως τὴν εὐρωπαϊκὴν πολιτικὴν του, ἢ ὅποια ἀποδίδει πάντως εἰς ἡγετικὸν ρόλον τῆς Γαλλίας ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου. Ὁ Καναδᾶς, ὡς μέλος τῆς Κοινοπολιτείας, θὰ παρoυσιάζετο οὕτω ὡς πεδῖον διαμάχης ἀγγλοφώνων καὶ γαλλοφώνων, καθ' ἣν στιγμὴν καταβάλλονται προσπάθειαι διὰ τὴν συνεργασίαν τούτων ἐντὸς τῶν πλαισίων διευρύνσεως τῆς Κοινότητος. Ἡ δημιουργία νέας ἐντάσεως δὲν φαίνεται πάντως δικαιολογημένη, καθ' ὅσον εἶναι ἰδεομένη πλέον ἢ ἰδιότυπος ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ Γάλλου Προέδρου.

5. Ἡ Βρεταννικὴ καὶ ἡ ἡπειρωτικὴ εὐρωπαϊκὴ πολιτικὴ

Ἐξ ὅλων τῶν ἀνωτέρω καθίσταται ἐμφανὲς ὅτι ἡ βρεταννικὴ πολιτικὴ προσανατολίζεται πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς συμμετοχῆς τῆς εἰς τὴν Κοινότητα, ἀφοῦ προηγουμένως διαμορφωθoῦν κατάλληλοι συνθῆκαι καὶ αἱ ἀ-

1. P i e r r e U r i, Une Europe trop puissante, Le Monde, 21-7-67, Paris.

2. C r a u f u r d D. W. G o o d w i n, Canada at a Century; Current History, May 1967, Philadelphia, ἐνθα σημαντικὴ βιβλιογραφία, ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν δύο κυρίων ἐθνοτήτων τοῦ Καναδᾶ.

ναγκάζεται διασφαλίσεις των δεσμών του 'Ηνωμένου Βασιλείου με την Κοινοπολιτεία¹. Βεβαίως, υπάρχουν και οι όπαδοι της άνευ όρων συμμετοχής, αλλά τοιαύτη περίπτωση μάλλον θα πρέπει να αποκλεισθή. 'Η βρετανική πολιτική προσανατολίζεται ήδη προς την Κοινότητα, αφού προηγουμένως διαμορφωθούν οι άναγκαζαι προϋποθέσεις. 'Όσον όμως και αν τα οικονομικά συμφέροντα θαρύνουν προς την Εύρώπη, παραμένει δυσχερής ή προσαρμογή της έξωτερικής πολιτικής της Βρεταννίας, με την όποιαν πολιτικήν συνδέεται ή Κοινοπολιτεία. Οι «'Εξ», έξ άλλου, δέν έχουν άποσαφηνίσει τας προθέσεις των. Γεγονός είναι ότι επιθυμούν την συμμετοχήν της Βρεταννίας, αλλά με όάσιν τούς ιδικούς των όρους. Τοιουτοτρόπως, όδηγούμεθα εις τό ίδιόέξοδον, τό όποιον προεκλήθη και κατά την διακοπήν των διαπραγματεύσεων με τό 'Ηνωμένο Βασίλειον εκ μέρους της Γαλλίας.

'Η Εύρώπη επιθυμεί δεσμούς με τό 'Ηνωμένο Βασίλειον, αλλά κατ' αρχήν πρόκειται περί της οικονομικής συνεργασίας. 'Η ΕΕΤΑ και ή ΕΟΚ θα πρέπει να συνεργασθούν οικονομικώς, κατά πρώτον. 'Εάν επιτευχθή, μελλοντικώς, και ή συμμετοχή της COMECON, ή οικονομική συνεργασία των ευρωπαϊκών κρατών ίσως έξαλείψη και την ύφισταμένην διαίρεσιν έν Εύρώπη. Βεβαίως, τίθεται τό θέμα περί ποίας Εύρώπης όμιλούμεν: της Εύρώπης των 'Εξ, των 'Επτά, των Δεκατριών, των Δεκαοκτώ, των Πατρίδων του Στρατηγού Ντέ Γκώλλ («'Η Εύρώπη από του 'Ατλαντικού μέχρι των Ούραλλων») ή των 'Ηνωμένων Πολιτειών της Εύρώπης; 'Η άπάντησις είναι δυσχερής.

Τά πλείστα των κρατών της Δυτικής Εύρώπης προσανατολίζονται προς την άτλαντικήν συνεργασίαν μεταξύ Δυτικής Εύρώπης και Βορείου 'Αμερικής, συνεργασία ή όποία ύφίσταται σήμερον εις τό πλαίσιον του ΝΑΤΟ και του ΟΟΣΑ.

'Η Γαλλία άπεχώρησεν, ούσιαστικώς, του ΝΑΤΟ και, τοιουτοτρόπως, ή άμυντική συμμαχία, ή ήποία διεμορφώθη από τό Βορειοατλαντικόν Σύμφωνον, έξησθένησε μερικώς. Ούτω, ή Γαλλία ήκολούθησε, τόσον εις τόν οικονομικόν όσον και εις τόν στρατιωτικόν τομέα, με πρωτοδουλίαν του Ντέ Γκώλλ, άνεξάρτητον πολιτικήν, έπηρεάζουσαν τούς ύφισταμένους διευρωπαϊκούς θεσμούς. 'Η Κοινότης δέν διευρύνεται, μη έξελισσόμενη προς ευρύτεραν άγοράν, ή δε άτλαντική συμμαχία δέν άφίνει περιθώρια εις τά λοιπά κράτη της Εύρώπης όπως άσκήσουν παρομοίαν πολιτικήν, δεδομένου ότι βασίζονται εις την στρατιωτικήν συνδρομήν των 'Ηνωμένων Πολιτειών εις περίπτωσηιν άνάγκης.

Συμφώνως προς την γαλλικήν άποψιν, τρεις δυνατότητες υπάρχουν διά την συνεργασίαν Βρεταννίας - ΕΟΚ μέχρι τουδε:

1. Την 21ην 'Απριλίου 1966 ή Βασίλισσα 'Ελισάβετ έτόνισεν: «'Η Κυβέρνήσίς μου θα είναι έτοιμή να εισέλθη εις την Ευρωπαϊκήν Οικονομικήν Κοινότητα, έφ' όσον τα βασικά βρεταννικά και κοινοπολιτειακά συμφέροντα διασφαλισθούν».

α) Συμμετοχή της Βρεταννίας εις την ΕΟΚ, άνευ οίανσδήποτε μεταβολής της Ίδρυτικής Συνθήκης της τελευταίας.

β) Συμμετοχή με επιδίωξιν της Βρεταννίας όπως τροποποιηθούν διατάξεις της Συνθήκης της ΕΟΚ, όποτε χαρακτηρηστικώς οί Γάλλοι λέγουν «οφείλομεν νά τούς εδχηθώμεν καλήν τύχην» και

γ) Σύγδεςς, συμφώνως τῷ άρθρῳ 238 της Συνθήκης της Ρώμης.

Ἡ Γαλλία δέν ἐξεδήλωσε προθέσεις πρὸς ὑποστήριξιν της βρεταννικῆς συμμετοχῆς και ἐπιθυμεῖ νά ἐπαναρχίσουν αἱ διαπραγματεύσεις, ὅχι ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου διεκόπησαν κατὰ τὴν ἀσκησιν τοῦ γαλλικοῦ «βέτο», ἀλλὰ ἐξ ἀρχῆς, διότι «πολλὰ ἐμεσολάδησαν ἔκτοτε».

Ἀνησυχεῖ ἡ Γαλλία διὰ τὴν συμμετοχὴν της Βρεταννίας, διότι φοβεῖται μήπως ὅ,τι ἡ Κοινότης κερδίσει εἰς ἕκτασιν τὸ ἀπολέσει εἰς ἔντασιν 1 και προκληθούν οὕτω μεταβολαὶ εἰς τὸν Ὅργανισμόν. Καὶ τοῦτο, διότι ὁ Harold MacMillan, πρῶην συντηρητικὸς Πρωθυπουργὸς της Βρεταννίας, εἶχεν ἐμιλήσει περὶ προθέσεως καθοδηγήσεως της Κοινότητος ἐκ τῶν ἔνδον.

Ἡ Βρεταννία, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν διαπραγματεύσεων, ἠκολούθησε τὴν προσφιλὴ βρεταννικὴν τακτικὴν «wait and see» και, τοιουτοτρόπως, ἀναμείνει τὰς ἐξελίξεις, ἐκδηλοῦσα τὰς προθέσεις της διὰ διαπραγματεύσεις, ἀλλὰ μὴ καθορίζουσα λεπτομερικῶς ὅρους. Σχετικὴ ἦτο και ἡ πρόσφατος πρότασις διὰ τὴν σύστασιν Τεχνολογικῆς Κοινότητος. Ἴσως τοῦτο νά ἀποτελῇ σχέδιον, μέσον, εἰσόδου εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγοράν.

Βεβαίως, εἰς ὅλας τὰς ἀνωτέρω προσπάθειας και ἀντιστοίχους ἀντιδράσεις, θασιχὸν ρόλον διαδραματίζουν και οἱ ἡγέται τῶν κρατῶν. Εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐπὶ παραδείγματι, ὁ στρατηγὸς Ντὲ Γκώλλ διεμόρφωσε τὴν σχετικὴν πολιτικὴν, και δέν εἶναι βέβαιον, ἐάν ἦτο ἄλλος εἰς τὴν θέσιν του, ἐάν θὰ ἠκολουθεῖτο ἡ ἰδία πολιτικὴ. Παρατηροῦμεν πράγματι, γενικώτερον, εἰς ὅλας τὰς ποικίλας κινήσεις πρὸς ἐνοποίησιν τῶν κρατῶν της Εὐρώπης τὴν παρουσίαν ὠρισμένων προσωποποιήσεων, αἱ ὁποῖαι ἐπέδρασαν ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν ὅλην ἐνωτικὴν προσπάθειαν. Ἡ προσωποικότης τῶν πολιτικῶν ἡγετῶν, ἀναλόγως της μικρᾶς ἢ μεγάλης ἀκτινοβολίας των, ὁπωσδήποτε ἐπιδρᾷ ἐπὶ της ἱστορίας τῶν κρατῶν των, ἀλλὰ και ἐπὶ τῶν διεθνῶν ἐξελίξεων.

Πάντως, ἡ βαθμιαία συσσωμάτωσις της Εὐρώπης δέν εἶναι δυνατὸν νά ὑποστηρικθῇ ὅτι ἐξαρτᾶται μακροπροθέσμως ἀπὸ τὰς ἀποφάσεις ὀλίγων ἀνθρώπων. Ἀλλ' ὅμως, ἐντὸς μιᾶς δεκαετίας ὁ Τζόνσον, ὁ Ντὲ Γκώλλ και

---

1. U. K i t z i n g e r, French aspects on Britain and the Common Market, The World Today, London, Sept. 1961.

άλλοι έχουν την δυνατότητα να επιταχύνουν ή να επιβραδύνουν ¹ την πρόοδο της σχετικής προσπάθειας. Επί του παρόντος, αυτόνομη είναι ότι ο στρατηγός Ντέ Γκωλλ επιδρά επιβραδυντικώς.

Η Κοινοπολιτεία, από της σκοπίδας αυτής, επηρεάζει και τον NATO, λόγω των άδεσμεύτων μελών της, παραλλήλως όμως μέλη της μετέχουν του NATO (Ένωμένο Βασίλειον, Καναδάς και Μάλτα ², ή άποία, εν σχέσει προς τους δεσμούς της με τον NATO, διέπεται από το πρό της ανεξαρτησίας της καθεστώς) ³. Τοιούτοτρόπως, ούσιαστικώς ή Μάλτα, μέλος της Κοινοπολιτείας εις τον μεσογειακόν χώρον, συνδέεται με τον NATO (πλέον του Γιβραλτάρ και της Κύπρου). Το Σουέζ ως θάσις εξέλιπεν ήδη. Σήμερον, οικονομικοί λόγοι αναγκάζουν το Ένωμ. Βασίλειον να εγκαταλείψη τας υπερπόντιους στρατιωτικάς του υποχρεώσεις και να περιορισθῇ εις τον μεσογειακόν χώρον, αναθέτον εις τας άλλοτε Κτήσεις και εις τους συμμάχους του τας αναληφθείσας εκτός της Εύρώπης βρεταννικάς υποχρεώσεις και την διασφάλισιν των συναφών συμφερόντων του. Ούτω, ή Εύρωπαϊκή Κοινοπολιτεία αποτελεί σήμερον το όρμητήριον της βρεταννικής πολιτικής, ενώ εις τον Ειρηνικόν, θαθμιαίως, αί Ένωμένοι Πολιτεία καλύπτουν τὰ βρεταννικά συμφέροντα και τὰς αναγκαίας δαπάνας προς διατήρησιν στρατηγικῶν θέσεων.

Από οικονομικοπολιτικής όμως άπόφαις, ή Εύρώπη των "Εξ συνδέεται και κατ' άλλον πρόπον με την Κοινοπολιτείαν. Η Άφρική ήρχισε να αντικαθιστᾷ θαθμιαίως, ως προμηθευτής πετρελαίου της Κοινότητος, την Μέσην Άνατολήν ⁴. Η Εύρώπη και ή Άφρική πλησιάζουν όλονέν και περισσότερον. Το γεγονός τοῦτο είναι πολὺ πιθανόν να ενισχυθῇ ετι περαιτέρω, εάν λάδωμεν ὅπ' ὅψιν την μελλοντικήν αξιοποίησιν της ατομικής ενεργείας.

Η εύρωπαϊκή πολιτική θα πρέπει να εξετασθῇ και ως προς τὰς σχέσεις των αφρικανικῶν κρατῶν προς τους "Εξ καί, κατ' επέκτασιν, της Εύρώπης προς την Κοινοπολιτείαν ⁵. Ο Στρατάρχης Σμάτς, εις ραδιοφωνικήν ὁμιλίαν του, τον Μάιον 1948, υπεστήριξεν ὅτι «δέν ὑφίστανται άνυπέρβλητοι δυσχέρειαι διὰ την Βρεταννίαν, ὅπως καταστή ήγετικόν και σημαῖνον μέλος τόσον της Κοινοπολιτείας ὅσον και της Δυτικής Εύρώπης».

---

1. J. B. D u r o s e l l e, General de Gaulle's Europe and Jean Monnet's Europe, The World Today, London, Jan. 1966.

2. Malta, COI, London, 1966.

3. NATO Letter, January 1966, σ. 25.

4. European Community, London, Jan. 1966, σ. 16.

5. Economist Intelligence Unit, The Plans to Link Europe and the Commonwealth, European - Atlantic Review, London, Nov.-Dec., 1961.

Ὁ τότε Βρετανὸς Πρωθυπουργὸς Ἄττλη δὲν συνήντησεν ἀντιρρήσεις ἀπὸ τὰς κράτη τῆς Κοινοπολιτείας, τὰ ὅποια τότε ἦσαν περιορισμένα εἰς ἀριθμὸν. Τὸ Εὐρωπαϊκὸν Συνέδριον τῆς Χάγης (8 Μαΐου 1948) ἐτόνισεν ὅτι ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Κοινοπολιτεία θὰ ἐνισχύοντο ἀμοιβαίως διὰ στενότερας οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς συνδέσεως (association). Λεπτομερεῖς δὲ μὴς προτάσεις δὲν συνεζητήθησαν.

Τὸ ἐκπονηθὲν καὶ υἱοθετηθὲν τὴν 25ην Σεπτεμβρίου 1952 ὑπὸ τῆς Συμβουλευτικῆς Συνελεύσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης σχέδιον: «Ἡ Εὐρώπη καὶ αἱ ὑπερπόντιοι περιοχαί», γνωστὸν ὡς Strasbourg Plan, ἀπετέλεσε τὸ πρῶτον λεπτομερειᾶκὸν σχέδιον διὰ μίαν συνεργασίαν ὡς ἡ ἀνωτέρω 1.

Τὸ Σχῆδιον προέδλεπε:

- τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ πολυμεροῦς ἐμπορίου μεταξὺ τῶν ὑπερποντίων περιοχῶν καὶ ἄλλων τῶν κρατῶν τοῦ (λειτουργοῦντος τότε) Ο.Ε.Ο.Σ., ἀνεὺ ποσοτικῶν περιορισμῶν. Οἱ δασμοὶ νὰ μειωθοῦν εἰς μίαν κλίμακα μεταξὺ ἐκείνης τῆς ρήτηρας τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου κράτους, τῆς προβλεπομένης ὑπὸ τῆς GATT καὶ τοῦ συστήματος κοινοπολιτευτικῆς προτιμήσεως.
- συμφωνίαι θὰ συνήπτοντο μακροπροθέσμως ἐπὶ διεθνoὺς θάσεως.
- ἡ μετατρεψιμότης θὰ ὄφειλε νὰ προωθηθῇ.
- αἱ εὐρωπαϊκαὶ χῶραι, κατέχουσαι ἢ μὴ ὑπερποντίους περιοχάς, θὰ συνέβαλλον εἰς τὴν παροχὴν κεφαλαίων δι' ἀνάπτυξιν καὶ θὰ συνιστάτο Εὐρωπαϊκὴ Τράπεζα Ἐπενδύσεων.
- σχέδια διὰ τεχνικὴν βοήθειαν καὶ ἐκπαίδευσιν θὰ υἱοθετοῦντο.

Μία ἀνεπίσημος Συνδιάσκεψις εἰς Λονδίνον τὸ 1951 εἶχε συστήσῃ ἐν τῷ μεταξὺ τὴν καθιέρωσιν ἐλευθερωτέρων ἐμπορικῶν συναλλαγῶν μεταξὺ Κοινοπολιτείας καὶ Εὐρώπης.

Ἐτέρα Συνδιάσκεψις, τὸ 1959 εἰς Νέαν Ζηλανδίαν, κατέληξεν εἰς τὴν ἀποφιν, ὅτι ὁ ἀποκλεισμός τῆς Βρετανίας ἀπὸ τὴν Εὐρώπην καὶ ἡ διαίρεσις τῆς τελευταίας εἰς δύο ἐμπορικοὺς συνασπισμοὺς θὰ ἔχῃ σοβαρὰς ἐπιπτώσεις τόσοι διὰ τὴν Κοινοπολιτείαν ὅσον καὶ δι' ὅλον τὸν κόσμον.

Ὑπεστηρίχθη ἀκόμη καὶ ἡ ἀποφιν, καθ' ἣν κοινὸν ἐξωτερικὸν δασμολόγιον τῆς EFTA καὶ τῆς Κοινοπολιτείας θὰ ὄφειλε νὰ ἰσχύσῃ πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως ἐξαναγκάσῃ τὴν Κοινὴν Ἀγορὰν νὰ διαπραγματευθῇ διὰ τοὺς ἰδικoὺς τῆς δασμούς.

---

1. H. A. R o b e r t s o n, The Council of Europe, London, 1961, 2nd edit, σ. 124, C o n s e i l d e l ' E u r o p e, Le plan de Strasbourg, Strasbourg, 1952.

Είς όλας αὐτάς τὰς πολυπλόκους σχέσεις θά πρέπει κυρίως νά λάβω-
μεν όπ' όψιν τὰς εισαγωγάς καί εξαγωγάς μεταξύ ΕΕΤΑ, Ήνωμένου Βα-
σιλείου καί ΕΟΚ. Αί εισαγωγαί, χάρις εἰς τό σύστημα προτιμήσεως τῆς
Κοινοπολιτείας πρὸς τό Ήνωμένον Βασίλειον, έφθασαν κατὰ τήν τελευ-
ταίαν διετίαν εἰς τό μεγαλύτερον ύψος ἀπὸ ὀδεκαετίας. Αἱ εξαγωγαί παρου-
σίασαν ὀλιγώτερον έντυπωσιακήν αύξησην. Υὑπὸ τὰς προϋποθέσεις αὐτάς,
ή συζήτηση περί μονομεροῦς εισόδου τῆς Βρεταννίας, άνευ τῆς Κοινοπολι-
τείας, εἰς τήν Κοινὴν Ἀγοράν δέν φαίνεται έφικτή. Ἡ εὐρυτέρα δάσις τοῦ
Strasbourg Plan προσφέρεται διὰ τήν έξυπηρέτησιν καί τὸν συμβίβα-
σμόν ὄλων τῶν συμφερόντων. Ἀλλωστε, ή «Εὐραφρική», ή ὁποία θά προέ-
κυπτεν ἀπὸ τήν έφαρμογήν τούτου, φαίνεται ὅτι δέν απέχει πολὺ τῆς πρα-
γματικότητας, διότι οἱ θεσμοὶ καί ή συνεργασία ὀφίστανται ἤδη, ἀπομένει
ή ὀλακλήρωσις των.

Ἡ έφαρμογή τοῦ ὡς άνω Σχεδίου προσέκρουσε τότε καί εἰς τήν
άρνητικήν στάσιν τοῦ ΟΕΟΣ. Ὅταν έζητήθη ή γνώμη τούτου, ὕπεστηρίχθη
ὅτι «δευτερεύουσαι προτιμήσεις» ἦσαν αντίθετοι πρὸς τό σύστημα τῆς
GATT καί τήν κοινοπολιτειακήν πολιτικήν, ὅτι ή σύστασις Εὐρωπαϊκῆς
Τραπεζῆς Ἐπενδύσεων ἦτο ὀλκυστική, ἀλλὰ μὴ πρακτική ιδέα καί ὅτι ή
άρμοική ανάπτυξις τῶν κρατῶν-μελῶν καί τῶν ὕπερποντίων ἑδαφῶν ἦτο
έπιθυμητή, ἀλλὰ έπεδιώκετο ἤδη ἀπὸ τὸν ΟΕΟΣ.

Γεγονὸς εἶναι ὅτι, εἰς τήν πράξιν, ή συνεργασία Εὐρώπης καί αναπτυσ-
σομένων κρατῶν εἶναι πλέον εὐρεία ἀπὸ ὅ,τι θά ὕπέθετέ τις. Χαρακτηρι-
στικόν εἶναι ὅτι ή Ὅλλανδία, έν ἀπὸ τὰ ἔξ κράτη τῆς Κοινότητος, προέδω
εἰς χορήγησιν δανείων (διὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἐπενδύσεων) ὕπὸ
τήν έγγύησιν τοῦ Ὅλλανδικοῦ Κράτους πρὸς κράτη ἔκτος τῆς Κοινότητος
καί μάλιστα πρὸς κράτη τῆς Κοινοπολιτείας, τὰ ὁποία συνεκέντρωσαν καί
τό μεγαλύτερον ποσοστὸν πιστώσεων (Ἰνδία, Πακιστάν, Νιγηρία ένδει-
κτικῶς τὸ 1965).

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θά πρέπει νά παρατηρηθῇ εἶναι τὸ γεγονός ὅτι ὅλαι
αἱ διαπραγματεύσεις καί τὰ σχέδια ἀσχαλοῦνται λεπτομερειακῶς μετ' ὅ-
πόριον καί ἀναφέρονται παρεμπιπτόντως, θά ἡδύνατό τις νά εἶπῃ, εἰς τήν
ανάπτυξιν.

Ὅμως, ή διομηχανική ανάπτυξις τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας ὀ-
φείλε νά ἀποτελῇ τό βασικόν μέλημα πάσης σχετικῆς προσπάθειας καί νά
μὴ περιορίζεται εἰς χρηματοδοτήσεις. Ἡ ένεργὸς συμμετοχή τῶν εὐρωπαϊ-
κῶν κρατῶν καί τοῦ ἰδιωτικοῦ κεφαλαίου των θά ἔδιδεν ἀμοιβαία ὀφέλη.
Πᾶσα ὅμως σχετική προσπάθεια αντιμετωπίζει τήν καχυποψίαν τῶν καθυ-
στερημένων περιοχῶν τῆς Ἀφρικῆς.

Ἐν τούτοις, χάρις εἰς τὰ περιφερειακά προγράμματα τοῦ ΟΗΕ καί
τήν σύστασιν τοῦ UNIDO, καί τό με:ονέκτημα τοῦτο περιορίσθη. Οὕτω,
κράτη τῆς Κοινοπολιτείας, ὡς ή Γκάνα, παρουσιάζουν ἤδη ἀξιόλογον διο-
μηχανικήν ανάπτυξιν.

6. Ἡ μεταβολὴ νομισματικοῦ συστήματος

Ἡ Κοινοπολιτεία ἀνταμετώπισε προσφάτως κρίσιν ἐκ τοῦ πρόβληματος τῆς Νοτίου Ροδεσίας καὶ πρὶν ἢ ἀκόμη κοπᾶσθαι ὁ σάλος καὶ εὐρεθῇ ἱκανοποιητικὴ λύσις διὰ τὸ πρόβλημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἔχει ἀντίκτυπον καὶ ἐπὶ τῆς διεθνοῦς οἰκονομίας 1, νέον πρόβλημα, ἀμικρῶς οἰκονομικὸν τοῦτο, παρουσιάσθη: τὴν 14ην Φεβρουαρίου 1966 ἡ Αὐστραλία, ὡς ἐσημειώθη ἀνωτέρω, καθιέρωσε τὸ δολλάριον ὡς νόμισμά της, ἀντικαθισταμένης τῆς λίρας καὶ τῶν ἀντιστοίχων ὑποδιαίρέσεών της. Αἱ συνέπειαι τῆς μεταβολῆς ταύτης εἶναι πολὺ πιθανόν νὰ ἐπηρεάσουν τὴν διεθνή οἰκονομίαν, ἀλλὰ καὶ εἰδικώτερον τὴν Κοινοπολιτείαν.

Θὰ πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν ἐὰν τὸ μέτρον ἐλήφθη μὲ προοπτικὴν νὰ μὴ ἔχῃ περαιτέρω συνεπείας ἢ ἀποτελεῖ μέρος γενικωτέρων μεταβολῶν εἰς τὴν διεθνή οἰκονομικὴν ζωὴν.

Αὕτη καθ' ἑαυτὴν ἡ ἐνέργεια τῆς Αὐστραλίας δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς πλῆγμα κατὰ τῆς Κοινοπολιτείας. Τοῦτο, διότι ἡ μεταβολὴ αὕτη ἀπομακρύνει οὐσιαστικῶς τὴν Αὐστραλίαν ἀπὸ τὴν Κοινοπολιτείαν καὶ τὸ γεγονός τοῦτο, θεοχίως, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μὴ ἔχῃ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῶν Βρεταννῶν, ἀφοῦ εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ Αὐστραλία εὐθυγραμμίζεται μὲ τὴν πολιτικὴν τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου.

Οἰκονομικὸν μέτρον τοπικῆς, ἐκ πρώτης ὄψεως, σημασίας εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιδράσῃ ἀποφασιστικῶς ἐπὶ τῆς διεθνοῦς οἰκονομίας. Ἡ Αὐστραλία εἰσέρχεται εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ δολλαρίου καὶ ἀπομακρύνεται τῆς ζώνης τῆς στερλίνας. Πιρόκειται, ἴσως, δι' ἐπερχομένης ἀνακατατάξεως εἰς τὸν Δυτικὸν Κόσμον.

Τὸ σημαντικὸν τοῦτο γεγονός τοῦ 1966, ἴσως νὰ ἀποτελῇ τὴν ἀπαρχὴν μακροπροθέστου σχεδίου τῶν περὶ τὴν Βρεταννίαν χωρῶν, τὸ ὁποῖον δὲν θὰ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἄσχετον πρὸς τὴν συμμετοχὴν τῶν Βρεταννῶν καὶ τῶν σχέσεων τῶν πρώην Κτήσεων μὲ τὴν Κοινὴν Ἀγοράν, ὅσον καὶ τῶν προθέσεων ἀπὸ βρεταννικῆς πλευρᾶς πρὸς καθιέρωσιν διεκδικητοῦ νομίσματος 2. Πράγματι, τοῦτο συνεζήτηθη ἐπισταμένως, μετὰξὺ τῶν ἀρμοδίων βρεταννικῶν κύκλων, ἰδίως θὲ ἐν σχέσει πρὸς τὴν εἴσοδον τῆς Βρεταννίας

1. Ὁ χρυσὸς ὁ ὁποῖος ἐξορύσσεται εἰς τὴν Ροδεσίαν δὲν ἐξάγεται ἔκτοτε καὶ ἀποτελεῖ τὴν σταθερωτέραν οἰκονομικὴν βάσιν τῆς χώρας καὶ ἀμυντικὸν ὕπλον ἐναντίον τῶν οἰκονομικῶν κυρώσεων αἱ ὁποῖαι ἐφημερόσθησαν εἰς βάρος της. Ἐνῶ τεράστια βρεταννικὰ συμφέροντα ἐκ τῶν ἐπενδύσεων εἰς τὴν Ἀφρικὴν διακυβεύονται, ὁ χρυσὸς περιορίζεται μὲ πιθανὰς ἀδύνητας τάσεις εἰς τὴν τιμὴν τοῦ ἔνεκα τούτου.

2. Ὁ Kenneth Keith, εἰς ὁμιλίαν του εἰς σύσκεψιν τραπεζιτῶν, παρετήρει ὅτι: «πρέπει νὰ ἀντιμετωπίσωμεν τὴν Εὐρώπην ὡς μίαν ἐνιαίαν μονάδα τῆς ὁποίας ἀποτελοῦμεν τμήμα. Πρὸς τούτους εἶναι ἀπαραίτητον νὰ εἰσαγάγωμεν τὸ δεκαδικὸν σύστημα εἰς τὸ νόμισμά μας». *European - Atlantic Review*, London, Jan.-Feb. 1962.

είς τὴν Κοινὴν Ἀγοράν. Ἐὰν δὲ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ δυσχέρεια ἐναρμονίσεως τῶν συναλλαγῶν ἐντὸς τῶν πλαisiῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος, ἡ ἀνάγκη τῆς μεταβολῆς εἶναι προφανής. Περαιτέρω ὅμως ἀποτελεῖ καὶ μέτρον, δάσκει τῆς βρεταννικῆς πολιτικῆς, δηλονότι τῆς ἐκ τῶν προτέρων προπαρχ-σκευῆς διὰ τὴν εἴσοδον εἰς τὴν ΕΟΚ.

Τὸ καθιερωθὲν αὐστραλιανὸν δολλάριον, ἴσως γὰρ ἀποτελῇ δοκιμὴν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ μέτρου καὶ εἰς Βρεταννίαν, διότι ἀπὸ τὰς συνδεομένας ἰδιαιτέρως μὲ τὴν Μεγάλην Βρεταννίαν πρώην Κτήσεις, ὁ Καναδᾶς, λόγῳ γειτονίας μὲ τὰς Ἡνωμένους Πολιτείας, χρησιμοποιοῖ ἤδη τὸ δολλάριον. Ἐὰν τώρα προστεθῇ καὶ ἡ Αὐστράλία, ἀπομένουν ἡ Νέα Ζηλανδία καὶ τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον. Ἡ Νέα Ζηλανδία ἀκολουθεῖ ἐπίσης τὴν Αὐστραλίαν (10 Ἰουλίου 1967). Ὅποτε, δεδομένου ὅτι τὰ λοιπὰ κράτη τὰ χρησιμοποιοῦντα διὰ τὰς συναλλαγὰς τῶν τὴν λίραν δὲν ἐπηρεάζουν ἀποφασιστικῶς τὴν διεθνή οἰκονομίαν, τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον θὰ ἀπαμονωθῇ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς καί, προκειμένου νὰ συμβῇ τοῦτο, κατέληξεν εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ υἱοθετήσῃ καὶ τοῦτο τὸ δεκαδικὸν σύστημα.

Ἡ ἀμέσως ἐπηρεαζομένη, ἐκ τυχόν εὐρυτέρων καινοτομιῶν, εἶναι ἡ Κοινοπολιτεία, ἡ ὁποία, πλὴν τοῦ Καναδᾶ, συνήθισε νὰ κινῆται εἰς τὰ πλαίσια τῆς ζώνης τῆς στερλίνας καὶ θὰ ἀντεμετώπιζε δυσχερείας οἰκονομικὰς καὶ πολιτικὰς. Οἰκονομικὰς, διότι εὐρύτερα μεταβολὴ θὰ εἶχε κυρίως ἀντίκτυπον εἰς τὰς ἀσθενεῖς οἰκονομικῶς χώρας, ἐνῷ εἰς τὰς ἰσχυράς δὲν θὰ καθίστατο τοῦτο αἰσθητόν. Πολιτικὰ ἐπιπτώσεις ἐπίσης θὰ ὑπάρξουν, διότι τὰ ἀκολουθοῦντα ἀδέσμευτον πολιτικὴν κράτη τῆς Κοινοπολιτείας δυσκόλως θὰ ἀποδεχθοῦν τὴν υἱοθέτησιν τοῦ ἀμερικανικοῦ νομίσματος, δεδομένου ὅτι, μέχρι τοῦδε, ἡ χρησιμοποίησις τῆς στερλίνας θεωρεῖτο ὡς φυσικὴ συνέπεια τῶν πρὸ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν οἰκονομικῶν δεσμῶν μὲ τὴν Βρεταννίαν.

Ἡ χρῆσις τοῦ δολλαρίου εἰς Αὐστράλιαν, μὲ διεθνή τιμὴν κατὰ τι μεγαλύτεραν τοῦ ἀμερικανικοῦ, ἀποτελεῖ μέτρον προνοίας διὰ τὴν Αὐστράλιαν εἰς περίπτωσιν ἀποκλεισμοῦ της ἀπὸ τὴν Κοινὴν Ἀγοράν, συγχρόνως δὲ καὶ δοκιμὴν διὰ τυχόν μεταβολὴν εἰς τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον, ἵνα καταστή εὐχερεστέρα ἡ συμμετοχὴ του εἰς τὴν ΕΟΚ.

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω παρουσιάζουν κάπως δυσίωνον τὸ μέλλον διὰ τὴν Κοινοπολιτείαν. Αἱ ἄλλοτε Κτήσεις προσεγγίζονται τὰς ΗΠΑ, ἡ Ἀφρικὴ δογουμενὴ ἀπὸ τὸ σύνθημα «ἡ Ἀφρικὴ διὰ τοὺς Ἀφρικανούς», ἡ Βρεταννία προσανατολιζομένη πρὸς τὴν Κοινὴν Ἀγοράν, δίδουν τὴν ἐντύπωσιν ὑπάρξεως διαλυτικῶν τάσεων εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν. Οὕτω, καὶ ἐὰν ἀκόμη ἡ ἀποψὶς αὕτη δὲν γίνῃ ἀποδεκτή, ὅπως δὴποτε περιορίζεται ἡ σημασία τοῦ οἰκονομικοῦ παράγοντος ὡς συνεκτικοῦ κρίκου τῆς Κοινοπολιτείας. Δεδομένου δὲ ὅτι ἡ «κοινοπολιτειακὴ προτίμησις» ἔχει ποσοστιαίως περιορισθῇ, ἐφαρμόζεται δὲ καὶ ἐπὶ πρώην μελῶν, ἡ τυχὸν διατήρησις τῆς συνοχῆς τῆς Κοινοπολιτείας θὰ ὀφείλεται κυρίως εἰς πολιτικούς πλέον παράγοντας.

Τὴν 1ην Μαρτίου 1966 ἀνηγγέλθη ἡ ἱστορικὴ ἀπόφασις τῆς Βρεταννικῆς Κυβερνήσεως ὅπως υἱοθετήσῃ δεκαδικὸν νομισματικὸν σύστημα καὶ εἰς τὴν Βρεταννίαν. Οἱ βιομηχανικοὶ καὶ ἐμπορικοὶ κύκλοι τῆς Βρεταννίας ἐδέχθησαν τὴν ἀπόφασιν εὐμενῶς.

Ἡ μεταβολὴ αὕτη ὑπῆρξεν ἀποτέλεσμα παλαιολιθίων προσπαθειῶν πρὸς μεταβολὴν τοῦ νομισματικοῦ συστήματος καὶ προσέκρουσεν εἰς τὴν παράδοσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τεχνικὰς δυσχερείας. Προετιμήθη ἡ συμβιβαστικὴ λύσις τῆς διατηρήσεως τῆς λίρας ὡς νομίσματος καὶ τῆς ὑποδιαίρεσέως τῆς εἰς ἑκατὸν μικροτέρας μονάδας, αἱ ὁποῖαι θὰ ὀνομασθοῦν «νέαι πένναι». Ἡ ἐπίσημος ἰσχὺς τῆς μεταβολῆς θὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου 1971. Κατὰ τὸ μεσολαδοῦν διάστημα, αἱ ἐπιχειρήσεις καὶ αἱ δημόσιαι ὑπηρεσίαι θὰ πρέπει νὰ προσαρμοσθοῦν δεόντως.

Ἡ δοθεῖσα λύσις εἶναι ἡ προταθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Halsbury, δεδομένου ὅτι διατηρεῖται ἡ λίρα ὡς τὸ κύριον νόμισμα, ὁμοῦ μὲ τὸ δολλάριον, εἰς τὰς διεθνεῖς συναλλαγάς. Μία μεταβολὴ εἰς τὴν ὀνομασίαν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ βρεταννικοῦ νομίσματος θὰ προσεκάλει ἴσως κινδύνους ὡς πρὸς τὴν πιθανότητα συνεχίσεως τῆς χρησιμοποιοῦσας τῆς στερελίας διεθνῶς.

Εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν, τὰ περισσότερα κράτη ἔχουν υἱοθετήσει δεκαδικὰ νομίσματα. Ἡ Νέα Ζηλανδία, ὡς ἀνεφέρθη, ἐπρόκειτο νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν Αὐστραλίαν τὸν Ἰούλιον 1967. Ἡ Νότιος Ἀφρική (πρῶν μέλος) ἀπὸ τοῦ 1965, ἡ Κύπρος ὑποδικεῖ τὴν λίραν (ισότιμον τῆς βρεταννικῆς) εἰς 1000 μίλς, ἡ Ἰνδία καὶ τὸ Πακιστὰν ὑποδιήρσαν τὴν ρουπίαν εἰς δεκαδικὰ μικρότερα νομίσματα.

Τὰ πλεονεκτήματα τῆς ἀλλαγῆς εἶναι προφανῆ 1. Ἡ παραγωγικότης θὰ πολλαπλασιασθῇ, ὅτι οἱ ὑπολογισμοὶ θὰ συντομευθοῦν καὶ ἀπλουστευθοῦν. Τὰ καταστήματα, τὰ γραφεῖα καὶ ἡ ἐκπαίδευσις θὰ ἔχουν διὰ τὸν αὐτὸν λόγον κέρδος ἀπὸ τὴν μεταβολήν. Ἀλλὰ καὶ διεθνῶς ὁ ἀντίκτυπος θὰ εἶναι ἀνάλογος: ἡ στερελίνα καὶ τὸ δολλάριον ἀποτελοῦν τὰ δύο σημαντικώτερα διεθνή νομίσματα. Οἰκονομικὴ μεταβολὴ εἰς ἑκάτερον τούτων θὰ ἐπηρέαζε τὴν διεθνή οἰκονομίαν.

Ἡ ἐπίδρασις τῶν νομισμάτων εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἑνωτικῆς προσπάθειας εἶναι ἐμφανὲς καὶ ἐκ τῶν ἐκάστοτε προτάσεων περὶ καθιερώσεως ἐνιαίου νομίσματος διὰ τὰ κράτη τῆς Κοινότητος, χρησιμοποιοῦνται δὲ διάφοροι ὀνομασίαι, ἀναλόγως τῶν περιπτώσεων, ὡς «Εὐρω-δολλάριον» 2, «Εὐρωφράγκον» κ.ο.κ. Ἡ διατήρησις τῆς στερελίας ὑπὸ τῆς Βρεταννίας παρουσιάζει πρόσθετον πρόβλημα διὰ τὴν εἰσοδὸν τῆς εἰς τὴν

---

1. CMND 3164, Decimal Currency in the United Kingdom, London, 1966.

2. E r n e s t B l o c k, Eurodollars, An Emerging International Money Market, New York, 1966.

ΕΟΚ, δεδομένου ότι, παρά την εὐπάθειάν του, εἶναι ἐκ τῶν παγκοσμίου ἀποδοχῆς νομισμάτων καὶ εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ἐπικρατήσῃ καὶ εἰς τὴν ΕΟΚ, εἰς περίπτωσιν εισόδου τῆς Βρεταννίας εἰς αὐτήν, παρά τὰς κοινοτικές ἀνησυχίας ὡς πρὸς τὴν σταθερότητά του.

7. Ἡ σύνδεσις Ἡν. Βασιλείου — ΕΚΑΧ καὶ EURATOM

Ἀπὸ τῆς συστάσεώς της, ἡ ΕΚΑΧ (Εὐρωπαϊκὴ Κοινότης Ἀνθρακος Χάλυδος) ἀπετέλεσεν ὀργανισμὸν συγκεντρώσαντα τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου.

Ἡ ΕΚΑΧ, ἡ ὁποία ἐδρεύει εἰς Λουξεμβούργον, εἶχεν ὡς πρῶτον πρόεδρον τῆς Ὑπάτης Ἀρχῆς της (Haute Autorité) ἓνα τῶν σκαπανέων τῆς «Κινήσεως διὰ τὴν Ἡνωμένην Εὐρώπην», τὸν Γάλλον Ζᾶν Μοννέ. Οὗτος, εὐθὺς ὡς ἤρχισεν ἀσχοῦσα καθήκοντα ἡ Ὑπάτη Ἀρχὴ τὸν Αὐγούστου 1962, ἐπεσκέφθη τὴν Βρεταννικὴν Κυβέρνησιν, ἀποδίδειπον εἰς τὴν βρεταννικὴν συνεργασίαν, καὶ θεωρῶν τὴν ΕΚΑΧ ὡς προθάλαμον τῆς Ἡνωμένης Εὐρώπης.

Ἡ Βρεταννικὴ Κυβέρνησις ἐγνωστοποίησε τὴν πρόθεσίν της ὅπως ἐγκαταστήσῃ μόνιμον ἀντιπροσωπείαν παρὰ τῇ Ὑπάτῃ Ἀρχῇ, μὲ σκοπὸν τὴν δημιουργίαν δάσεως πρὸς στενὴν καὶ διαρκῆ σύνδεσιν μεταξὺ τῆς Κοινότητος καὶ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου.

Τὸν Νοέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους συνήλθε Μικτὴ Ἐπιτροπὴ διὰ νὰ προετοιμάσῃ τὴν σύνδεσιν ταύτην, πρὶν ἢ λήξῃ τὸ 1953. Ὁ Πρόεδρος τῆς Ὑπάτης Ἀρχῆς ἐπληροφόρησε τὴν Βρεταννικὴν Κυβέρνησιν ὅτι τὸ ἐκτελεστικὸν ὄργανον τῆς ΕΚΑΧ ἦτο ἕτοιμον πρὸς ἔναρξιν ἀμέσων διαπραγματεύσεων μετὰ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου, ἀφορωσῶν εἰς τὴν κατάλληλον μορφήν συνδέσεως.

Τὴν 22αν Νοεμβρίου 1954, τὸ Συμβούλιον τῶν Ὑπουργῶν τῆς ΕΚΑΧ ἀπηύθυνε πρὸς τὴν Ὑπάτην Ἀρχὴν ὁδηγίαν διὰ τὴν σύναψιν συμφωνίας συνδέσεως τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου μετὰ τῆς Κοινότητος ¹. Ἐνα μῆνα βραδύτερον, τὴν 21ην Δεκεμβρίου 1954, ὑπεγράφη εἰς Λονδίνον, ὑπὸ τῶν ἐκπροσώπων τῶν ἑπτὰ χωρῶν καὶ τῆς Ὑπάτης Ἀρχῆς, συμφωνία συνδέσεως ἀφορώσα εἰς τὰς σχέσεις ΕΚΑΧ - Ἡνωμένου Βασιλείου, προβλέπουσα, μεταξὺ ἄλλων, καὶ τὴν σύστασιν Συμβουλίου Συνδέσεως. Τὴν 21ην Φεβρουαρίου ἡ συμφωνία ἐπεκυρώθη ὑπὸ τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων καί, τελικῶς, ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ τὴν 23ην Σεπτεμβρίου 1956. Τὸ ἴδιον ἔτος συνήλθε, διὰ πρώτην φοράν, τὸ Συμβούλιον Συνδέσεως. Τὸ ἐπόμενον ἔτος, τὰ ἑπτὰ κράτη συνεφώνησαν νὰ συζητήσουν ἐπὶ τῶν τελωνειακῶν δασμῶν ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς GATT.

1. Bulletin de la C.E.C.A., N° 46, Luxembourg, 1964, σ. 41.

Τὸ 1956, συμφωνίαι «συμβουλευτικαί» υπογράφονται μεταξύ ΕΚΑΧ ἀφ' ἑνὸς καὶ Ἑλβετίας καὶ Αὐστρίας, κεχωρισμένως, ἀφ' ἑτέρου. Τὸν Νοέμβριον 1957 ὑπεγράφη εἰς Λουξεμβούργον, μεταξύ Ἑνωμένου Βασιλείου ἀφ' ἑνὸς καὶ Ὑπᾶτης Ἀρχῆς καὶ τῶν Κυβερνήσεων τῶν ἑξ κρατῶν ἀφ' ἑτέρου, συμφωνία διὰ τὰ προϊόντα σιδηρουργίας, προβλέπουσα μείωσιν τῶν τελωνειακῶν δασμῶν κατὰ 10%.

Τὸ 1962, τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον ἐζήτησε τὴν συμμετοχὴν του εἰς τὴν ΕΚΑΧ. Ἠκολούθησε παρομοία αἰτήσεις τῆς Δανίας. Τὸν Ἰούνιον 1962 ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῶν Ὑπουργῶν, ὁμοφώνως, ἡ ἐνδεχόμενη διαπραγματεύσεων διὰ τὴν συμμετοχὴν τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου εἰς τὴν Συνθήκην τῶν Παρισίων (ΕΚΑΧ).

Ὁ ὑπεύθυνος διὰ τὰς διαπραγματεύσεις ἀπὸ βρεταννικῆς πλευρᾶς κ. Χήθ ἐτόνισε πρὸς τοὺς Ὑπουργοὺς τῶν Ἑξ καὶ τὰ μέλη τῆς Ὑπᾶτης Ἀρχῆς τῆς ΕΚΑΧ, ὅτι ἡ Βρεταννία ἦτο ἐτοιμὴ νὰ προσχωρήσῃ εἰς τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς βασικὰς ἀρχὰς τῆς Συνθήκης τῶν Παρισίων. «Δὲν βλέπομεν τὴν ἀνάγκην, εἰς τὰς παρούσας διαπραγματεύσεις, οἰασδήποτε τροποποιήσεως τοῦ καμμένου τῆς Συνθήκης, ἐκτὸς τῶν περιπτώσεων ἐκείνων, καθ' ἃς τοῦτο καθίσταται ἀναγκαῖον, συνεπεία τῆς προσχωρήσεως ἐνὸς νέου μέλους. Τρία εἶναι τὰ προβλήματα διὰ τὴν Βρεταννίαν 1 :

α) Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν τιμῶν τῆς Κοινότητος ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἄνθρακα καὶ τὸν χάλυδα εἰς Βρεταννίαν καί, ἀντιστρόφως, ἡ προσαρμογὴ πρὸς τὸ βρεταννικὸν τοῦ συστήματος τιμῶν τῆς Κοινότητος, β) τὸ θέμα τῶν τιμῶν τῶν μεταφορῶν, γ) ἡ χρονικὴ ἐφαρμογὴ τῆς μειώσεως τῶν δασμῶν καὶ τῆς προσαρμογῆς των πρὸς τὸ κοινὸν ἐξωτερικὸν δασμολόγιον τῆς ΕΚΑΧ.

Ἠκολούθησαν ἡ αἰτήσεις τῆς Ἰρλανδίας διὰ συμμετοχὴν εἰς τὴν ΕΚΑΧ. Ἡ αἰφνιδία διακοπὴ τῶν διαπραγματεύσεων μετὰ τὴν ΕΟΚ εἶχεν ἀνολόγους ἐπιπτώσεις καὶ ἐπὶ τῶν διαπραγματεύσεων μετὰ τὴν ΕΚΑΧ. Οὕτω, αἱ σχέσεις παρέμεινον εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς συνδέσεως 2.

Διπλωματικαὶ σχέσεις τῆς ΕΚΑΧ ἔχουν συναφθῇ μεταξὺ ταύτης καὶ ἄλλων κρατῶν, σημαντικώτερα τῶν ὁποίων θεωροῦνται τὰ κράτη τῆς ΕΕΤΑ, ὁ Καναδᾶς, αἱ ΗΠΑ καί, δι' ἡμᾶς, ἡ Ἑλλάς. Ἐπίσης ὑπάρχει ἀντιπροσωπεία τῆς Ὑπᾶτης Ἀρχῆς εἰς τὴν ἑδρὰν τῆς Βρεταννικῆς Κυβερνήσεως εἰς Λονδίνον 3.

---

1. European Community, N° 6, London, Aug. 1962.

2. G i l l e s A n o u i l, La Grande Bretagne et la Communauté Européenne du Charbon et de l'Acier, Paris, 1960.

3. E.C.S.C., 1961, London.

Ἡ Συμφωνία Συνδέσεως Ἡνωμένου Βασιλείου - ΕΚΑΧ, πέραν τῆς προσπάθειας συνεργασίας τοῦ πρώτου μὲ τὴν ἡπειρωτικὴν Εὐρώπην, ὀφείλεται καὶ εἰς οἰκονομικὰ συμφέροντα τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἄνθρακα καὶ τὸν χάλυβα, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς τούτων εἰς τὴν Κοινότητα. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴν ΕΚΑΧ ἐπεδιώχθη ἡ συνεργασία τῆς Βρεταννίας καὶ μὲ τὸ EURATOM.

Τὸν Φεβρουάριον 1959 ὑπεγράφη σύμφωνον συνεργασίας μετὰ τούτου. Ἐκολούθησε, τὸ ὅδιον ἔτος, σύμφωνον συνεργασίας EURATOM - Καναδᾶ. Οὕτω, δύο κράτη τῆς Κοινοπολιτείας εὐρίσκονται εἰς στενοτέρας σχέσεις μὲ τὸ EURATOM, τὸ ὁποῖον ἀπετέλεσεν ἐπίσης ἀντικείμενον ἐνδιαφέροντος πρὸς εἶσοδον τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου εἰς τοῦτο.

Ὁ ὑπεύθυνος ἐπὶ τῶν διαπραγματεύσεων μὲ τὰς Κοινότητας κ. Χρήθ παρητήρησεν, ὁμοίως, ὅτι ἡ Βρεταννία ἀποδέχεται τὴν Συνθήκην τοῦ EURATOM ὥς ἔχει, καὶ θὰ ἦσαν μόνον ἀναγκαῖαι αἱ τροποποιήσεις αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν εἰσδοχὴν νέου μέλους. Αἱ διαπραγματεύσεις, ὥς προαναφέρθη, διεκόπησαν ὁμοῦ μὲ τὴν διακοπὴν τῶν διαπραγματεύσεων τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου μετὰ τῆς ΕΟΚ.

Ἐξακολουθεῖ ἤδη ἰσχύουσα ἡ συμφωνία EURATOM-Ἡνωμένου Βασιλείου, ἀρχικῆς διάρκειας δέκα ἐτῶν 1. Βάσει ταύτης προβλέπεται συνεργασία εἰς τὰς εἰρηνικὰς χρήσεις τῆς πυρηνικῆς ἐνεργείας μεταξὺ τῶν ὁργανισμῶν καὶ ἐγκαταστάσεων, δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν, τῆς Κοινότητος καὶ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου. Προβλέπεται ἐπίσης ἀνταλλαγὴ πληροφοριῶν καὶ ἀμοιβαία συνεργασία καὶ ἐνίσχυσις. Ἐπίσης, ἡ Βρεταννικὴ Ἐπιτροπὴ Ἀτομικῆς Ἐνεργείας δεσμεύεται ὥς πρὸς τὴν παροχὴν γνώσεων, μὴ ἀπορρήτων, σχετικῶν μὲ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς πυρηνικῆς ἐνεργείας καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν προσώπων ἢ ἐπιχειρήσεων πρὸς ἀξιοποίησιν τῶν τοιούτων γνώσεων. Ἐπίσης δεσμεύεται ὥς πρὸς τὴν παροχὴν καὶ ἀνταλλαγὴν τεχνικῶν καὶ σπουδαστῶν.

Ἡ παράλληλος στενὴ συνεργασία μὲ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας καὶ τὸν Καναδᾶ, ἀλλὰ καὶ χώρας τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς (Βραζιλία, Ἀργεντινὴ) δεῖκνυσι τὰς εὐρυτάτας δάσεις καὶ προοπτικὰς τοῦ EURATOM.

---

1. Τὸ 1960, εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἐνωσιν (W.E.U.) προετάθη ὑπὸ τοῦ Arthur Conte (Γαλλία) ἡ προσχώρησις τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου εἰς τὸ Euratom. Ἡ πρότασις αὕτη, συζητηθεῖσα ἐνώπιον τῆς Συνελεύσεως τῆς W.E.U. τὸν Ἰούνιον τοῦ ἰδίου ἔτους, ἐγένετο εὐμενῶς ἀποδεκτὴ, ἀλλὰ δυσκολία ἀνεφύησαν εἰς τὴν πρᾶξιν, διότι μία τοιαύτη μονομερὴς προσχώρησις θὰ ἐδυσχέρανε τὴν συγχώνευσιν τῶν ἐκτελεστικῶν ὁργάνων τῶν Κοινοτήτων. Τελικῶς, ἡ Ἐκθεσις Molter (Βέλγιον) προέτεινε τὴν προσχώρησιν τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου καὶ εἰς τὰς τρεῖς Κοινότητας ὥς πλήρους μέλους. Ἡ πρότασις ἠκολογήθη βραδύτερον ἀπὸ τὰς γνωστὰς διαπραγματεύσεις. Βλ. W. E. U., The Assembly of Western European Union, 1955-1960, Strasbourg, 1961, σ. 32-33.

Βεβαίως, ή στενή συνεργασία EURATOM και Ήνωμένου Βασιλείου υπήρξεν ιδιαίτέρως έπωφελής δια την Κοινότητα των Έξ, διότι είναι γνωστόν ότι ή Βρεταννία ανήκει εις τον καλούμενον «Πυρηνικόν Όμιλον» και όπωσδήποτε θεωρείται ιδιαίτέρως προηγμένη εις τον τομέα της πυρηνικής τεχνολογίας.

Η συμμετοχή εις την Κοινοπολιτείαν δύο ιδιαίτέρως ανεπτυγμένων εις τον τομέα της πυρηνικής ένεργείας κρατών θα άνέμενε κανείς ότι θα καθίστατο ιδιαίτέρως έπωφελής δια τον όργανισμόν τουτον.

Βεβαίως, τοιαύτην άνάλογον προσπάθειαν, εις τον τομέα της αξιοποιήσεως της πυρηνικής ένεργείας δι' ειρηνικούς σκοπούς, θα άνέμενε τις να εύρη και εις τα πλαίσια της Κοινοπολιτείας, λαμβανομένης ως συνόλου.

Πλήν όμως, ή ευρωπαϊκή προσπάθεια δέν έπροχώρησε προς τους ύπαναπτύκτους και περιωρίσθη μεταξύ των πλουσίων κρατών της Εύρώπης ¹. Δέν έπεξετάθη ούτε προς τας ύπαναπτύκτους περιοχάς της Εύρώπης, άλλ' ούτε και προς τας συνδεδεμένους με την ΕΟΚ, της όποίας ούσιαστικώς προέκτασιν άποτελεί το EURATOM. Δέν άποτελεί, βεβαίως, δικαιολογίαν δια την άπροθυμίαν ταύτην της Κοινότητος το ότι αι άναπτυσσόμεναι χώραι δέν υπέβαλον αίτησιν συνδέσεως ή συνεργασίας. Και τουτο δέν εδσταθεί: πρώτον, διότι είχαν άποκαταστήσει διπλωματικές σχέσεις (ώς ή Ελλάς) μετά της Κοινότητος και δεύτερον, διότι και εάν έζήτουν την συνεργασίαν λόγω διαφοράς μέσων, θα έπρόκειτο εις την ούσίαν περι προσκλήσεως ένισχύσεως. Άντι ή τελευταία να προκληθής άρνητικώς θα ήτο πλέον «ευρωπαϊκόν» να προκληθής θετικώς. Θα έπρεπε δηλαδή να έζήτητο ή επέκτασις της Ευρωπαϊκής Κοινότητος Πυρηνικής Ένεργείας αὐτοδούλως, διότι ποίος θα ήρνεϊτο μίαν τοιαύτην επέκτασιν; Άποτελεί δυσάρεστον όπωσδήποτε διαπίστωσιν ότι μέχρι σήμερον αι Κοινότητες δέν έπεδίωξαν, δέν προέκαλεσαν την διεύρυνσίν των, αλλά την άνέμενον και τουτο προκαλεί ίσχυρισμόν ως προς τας προθέσεις της Κοινότητος.

Είναι γεγονός ότι, εάν οι πλούσιοι λαοί της Εύρώπης δέν βοηθήσουν τους πενεστέρους λαούς ², βεβαίως, κατά πρώτον λόγον της ήπείρου των και ύστερον των λοιπών ήπείρων, δέν θα υπάρξουν αι προϋποθέσεις της εκπληρώσεως της επιδιώξεως προς ευημερίαν των λαών ³ και της άνόδου των ύπαναπτύκτων, ώστε να διασφαλισθής ή άναγκαία κοινωνική ίσορροπία,

---

1. Γ. Κ α σ ι μ á τ η, 'Η Διεθνής Κατάστασις και ή Ένωσις της Εύρώπης, 'Αθήναι, 1956, σελ. 21.

2. G. C a s s i m a t i s, Les Bases Essentielles de l'Union de l'Europe, Athènes, 1949, σ. 17.

3. G. C a s s i m a t i s, What Greece Expects from Atlantic Alliance, NATO Letter, Feb. 1962.

ή όποία οδηγεί εις τήν οικονομικήν καί, έν κατακλείδι, τήν πολιτικήν ισορροπίαν.

Έπί τοϋ προκειμένου, αί σχέσεις άνεπτυγμένων καί ύπαναπτύκτων εις τά πλαίσια τής Κοινοπολιτείας πρέπει νά εξετασθούν ύπό τό πρίσμα τής παροχής τών μέσων αξιοποιήσεως τής άτομικής ένεργείας, όπως, επί παραδείγματι, ήρχισε νά γίνεται εις τήν Ίνδιαν.

Η παροχή τής βοήθειας εις τόν τομέα τοϋτον θά ήδύνατο νά έχη αποτέλεσμα μόνον έν περιωρίζετο εκεί καί, κατ' επέκτασιν, εις τόν οικονομικόν τομέα, άλλως τά αποτελέσματα θά ήσαν δυσμενή. Διά τοϋτο θά έπρεπεν ίσως νά δημιουργηθί κάποιος σχετικός οργανισμός πυρηνικής έκμεταλλεύσεως, διότι ή Κοινοπολιτεία, περιλαμβάνουσα καί άνεπτυγμένα καί καθυστερημένα κράτη, αποτελεί κατάλληλον πλαίσιον πρός τόν σκοπόν τοϋτον.

Πρέπει νά αναγνωρισθί ότι επιβάλλεται εις τās αναπτυσσόμενας χώρας νά δοθούν τά μέσα διά νά προωθηθί ή ανάπτυξις των δι' αξιοποιήσεως τής πυρηνικής ένεργείας 1. Τότε όμως ή όψις τοϋ κόσμου θά ήλλαζε καί δέν είναι βέβαιον έν αι πλούσιαι χώραι θά έπεθύμουν νά αύξηθί ο αριθμός των. Τοϋτο όμως αντιβαίνει προδήλως πρός τήν πρόδον, ή όποία άπαιτεί κάλυψιν τής άποστάσεως μεταξύ άνεπτυγμένων καί καθυστερημένων, καί προσέγγισιν τών βιομηχανικών καί άγροτικών χωρών. Αί πλούσιαι όμως χώραι δέν έχουν συναντηθί ότι τά νέα κράτη θά πρέπει νά αντιμετωπίζωνται ως ισότιμα από πάσης πλευράς, διότι διά τής ευημερίας τών νέων κρατών εξασφαλίζεται καί ή υδική των οικονομική ευεξία καί ή ύπαρξις τής αναγκαίας πολιτικής καί κοινωνικής ισορροπίας. Μία μονόπλευρος ανάπτυξις καί αύξησις τής άποστάσεως μεταξύ άνεπτυγμένων καί καθυστερημένων δέν θά έδιδε δυνατότητα έμалής συνεργασίας.

Όπωςδήποτε νέος γεωπολιτικός χάρτης τοϋ κόσμου θά προκύψη από τήν βιομηχανικήν χρήσιν τής πυρηνικής ένεργείας 2. Βεβαίως, τό γεγονός ότι αι νέα χώραι δέν κέκτηνται τά πρός τοϋτο αναγκαία οικονομικά μέσα, δέν πρέπει ν' αποτελέσθι έμπόδιον. Μία εργάνωσις εκμεταλλεύσεως πυρηνικής ένεργείας εις τά πλαίσια τής Κοινοπολιτείας με κοινά προγράμματα, ιδίως εις τήν Άφρικήν, θά άπετέλει αξιόλογον πρωτοβουλίαν πρός τήν κατεύθυνσιν τής ανάπτυξεως τών νέων κρατών.

Η κοινοπολιτευακή συνεργασία έν σχέσει πρός τήν πυρηνικήν ενεργειαν είναι σημαντική εις βάθος, εξ έπόψεως δηλαδή τομέων, άλλ' όχι καί εις πλάτος (αριθμόν κρατών). Βεβαίως, ή πρωτοπορία άνήκει εις τό Ηνωμένον Βασίλειον καί, κατ' δεύτερον λόγον, εις τόν Καναδά. Σήμερον, εις τήν Κοινοπολιτείαν μόνον ο Καναδάς, ή Αύστραλία καί ή Νέα Ζηλανδία

1. Γ. Κ α σ ι μ á τ η, ένθ' άν. σ. 23.

2. 'Α. 'Α γ γ ε λ ο π ο ύ λ ο υ, Οικονομικά 'Απόψεις, σ. 301, 'Αθήναι, 1958.

έχουν αναπτύξει την μεταξύ των συνεργασίαν εις τούς συναφείς επιστημονικούς κλάδους. Η όμάς αύτη διηυρύνθη διά τής συμμετοχής τής 'Ινδίας και του Πακιστάν, όπου εφαρμόζεται ευρύ πρόγραμμα παραγωγής ήλεκτρικής ενέργειας από τò άτομον. Τουτό όφείλεται, κυρίως, εις την ύπαρξιν εις τά άνωτέρω κράτη καταλλήλων πρώτων ύλων. Άνταλλαγή επιστημονικού προσωπικού και σπουδαστών πραγματοποιείται επίσης εις τούς σχετικούς με την πυρηνικήν ενέργειαν τομείς.

Άπό τής πλευράς τής Κοινοπολιτείας, ή διάδοσις τής χρήσεως τής πυρηνικής ενέργειας δι' ειρηνικούς σκοπούς από τά ανεπτυγμένα μέλη της προς τά αναπτυσσόμενα επιβάλλεται και διά γενικωτέρους λόγους, αλλά και, ιδιαιτέρως, λόγω του ενδιαφέροντος του EURATOM προς χρήσιν τής πυρηνικής ενέργειας και τας εφαρμογάς ισotόπων εις τας συνδεδεμένας χώρας τής Άφρικής ¹. Σχετικώς υπεβλήθη Έκθεσις του EURATOM, περί τά τέλη του 1965, προς την Κοινοβουλευτικήν Συνδιάσκεψιν τής Συνδέσεως ΕΟΚ και αφρικανικών κρατών (Συμφωνία Yaoundé).

Τρία θέματα εξετάζονται κυρίως ως προς την συνεργασίαν των «Εξ» με τας 18 συνδεδεμένας γαλλοφώνους αφρικανικάς χώρας και την Μαδαγασκάρην: ή παραγωγή ενέργειας, ή αφαλάτωσης του ύδατος (συνδυαζόμενα λόγω του μεγάλου κόστους των εγκαταστάσεων πυρηνικού έργουστασίου) και ή χρήσις των ραδιοϊσοτόπων, ιδίως διά τά ευπαθή τροπικά προϊόντα.

Οκτώ προγράμματα προετάθησαν, τά όποια αποδίδουν εις την βελτίωσιν τής οικονομίας των αναπτυσσόμενων. Το Ευρωπαϊκόν Ταμείον Άναπτύξεως των Έξ εις Βρυξέλλας δυνατόν νά παράσχη οικονομικήν βοήθειαν προς αυτά. Η πραγματοποίησις των σχεδίων τούτων πιθανόν νά προκαλέση ανισορροπίαν μεταξύ γαλλοφώνων και αγγλοφώνων κρατών τής Άφρικής και, ως εκ τούτου, διά τής Κοινοπολιτείας θά έπρεπε νά ενισχυθῇ τò ενδιαφέρον προς την κατεύθυνσιν αυτήν. Βεβαίως, και εις την προσπάθειαν αυτήν συγκρούονται μεγάλα συμφέροντα και ιδίως τά συμφέροντα των καρτέλ πετρελαίου, τά όποια δέν είναι δυνατόν νά παραμείνουν άδρανῇ.

Τò θέμα συνδέεται με την ενεργειακήν πολιτικήν και την χρήσιν του πετρελαίου διά την παροχήν ενέργειας και τυχόν αντικατάστασίς του διά τής πυρηνικής ενέργειας, είναι προφανές ποίως ζημίας θά προσκάλει. Τά κράτη τής Κοινοπολιτείας, τò εν μετά τò άλλο, προσέβησαν εις την έθνικοποίησιν των εγκαταστάσεων των καρτέλ πετρελαίου (Κεϋλάνη, 'Ινδία κ.ο.κ.) και, παραλλήλως με τον ανταγωνισμόν του άγγλοαμερικανικού καρτέλ και τής Οργάνωσης Πετρελαιοεξαγωγικών Κρατών (Βενεζουέλα, 'Ινδονησία, 'Ιράν, 'Ιράκ, Σαουδαραβία, Κουβέιτ, Κατάρ, Λιβύη), τò καρτέλ εύρέθη εις δυσχερή θέσιν. Τά άλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα περί

---

1. Atomo e Industria, Le Prospettive dell'Energia Nucleare in Africa, No 24, Roma, 15-12-65.

τὸ πετρέλαιον κατέστησαν ἀμφισβητησίμους τὰς ἐρεῦνας τῶν Μεγάλων διὰ τὴν ὑπαρξίν πετρελαίου εἰς τὰ ἀναπτυσσόμενα κράτη. Τὰ τελευταῖα πρέπει νὰ κατορθώσουν νὰ διαπιστώσουν μόνον ἐὰν ὑπάρχῃ εἰς τὸ ὑπέδαφος τῶν πετρελαίων, ὥστε νὰ ἰσχυρῶνται νὰ ἐνισχύσουν τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν τῶν ἄνευ τῆς παρεμβάσεως ξένων συγκροτημάτων.

Τὸ πετρέλαιον ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἐπίκεντρον τῆς διαμάχης μεταξὺ ἀγγλοαμερικανικοῦ καὶ Γαλλίας. Ἡ ἐπιβολὴ τῆς γαλλικῆς ἐνεργειακῆς πολιτικῆς εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγορὰν θὰ ἀπειλῇ ἀπειλὴν διὰ τὴν ἀγγλοαμερικανικὴν συνεργασίαν, διότι ἡ Κοινότης ἴσως νὰ υἱοθέτῃ ἐνεργειακὴν πολιτικὴν ἀντίθετον πρὸς τὰ ἀγγλοαμερικανικὰ συμφέροντα. Πιθανὸν ἐδῶ νὰ εὐρίσκαται καὶ μία ἐξήγησις τοῦ γαλλικοῦ «θέτου» διὰ τὴν εἴσοδον τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγορὰν. «Τὸ κέντρον θάλασσας τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου μετατοπίζεται μὲ ὁλονὲν μεγαλύτεραν ταχύτητα πρὸς τὴν περιοχὴν τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς». Ἴσως ἡ πυρηνικὴ ἐνέργεια νὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὸν περιορισμὸν τοῦ ἀνταγωνισμοῦ περὶ τὸ πετρέλαιον. Ὅσον ταχύτερον διαδοθῇ ἡ χρῆσις τῆς πυρηνικῆς ἐνεργείας, τόσον αἱ διεθνεῖς ἐπιπτώσεις ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ πετρελαίου θὰ περιορισθῶν ἀντιστοίχως. Τοῦτο, βεβαίως, προϋποθέτει καθολικὴν διάδοσιν καὶ χρῆσιν τῆς πυρηνικῆς ἐνεργείας, ἡ δὲ ποία, μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, καθίσταται ὁλονὲν καὶ εὐθηνότερα, ἰδίως μετὰ τὴν ἀνοδικὴν τάσιν τῶν τιμῶν τῶν πετρελαίου· μετὰ τὸ κλείσιμον τοῦ Σουέζ.

Εἰς τὴν Εὐρώπῃ ἡ ὀργάνωσις τῆς ἐνεργειακῆς πολιτικῆς ἐδασίσθη, εἰς τὰ πλαίσια τῶν Κοινοτήτων τῶν Ἑξ, εἰς τὸ EURATOM καὶ εἶναι φυσικὸν νὰ ἐπεκταθῇ ἡ ὀρθολογικὴ διάρθρωσίς της, ὅταν αἱ τρεῖς Κοινότητες συγχωνευθοῦν.

Βεβαίως, αἱ σχετικαὶ προσπάθειαι καὶ εἰς τὸν τομέα τοῦτον παρουσιάζονται διηρημέναι. Ἐκτὸς τοῦ EURATOM, ὑπάρχει τὸ FORATOM, ἀπευθυνόμενον κυρίως πρὸς τὰς εὐρωπαϊκάς, δημοσίας καὶ ἰδιωτικάς, ἐπιχειρήσεις. Ἡ ENEA (European Nuclear Energy Agency), εἰς τὰ πλαίσια τοῦ ΟΟΣΑ, ἀποτελεῖ μίαν ἄλλην ὀργάνωσιν διὰ τὴν εἰρηνικὴν χρῆσιν τῆς πυρηνικῆς ἐνεργείας. Ἀκόμῃ, εἰς τὴν Γενεύῃ ἐδρεύει τὸ Centre Européen de Recherches Nucléaires (CERN). Ὑπάρχει, τέλος, καὶ ὁ Διεθνὴς Ὀργανισμὸς Ἀτομικῆς Ἐνεργείας τοῦ ΟΗΕ (IAEA) μὲ ἔδραν εἰς τὴν Εὐρώπῃ (Βιέννη). Τὸ γεγονός τῆς διαιρέσεως διαπιστοῦται γενικῶς καὶ ὡς πρὸς τὸν ἐν γένει συντονισμὸν τῶν προσπαθειῶν, ἀλλὰ καὶ εἰδικώτερον εἰς τὸν τομέα τοῦτον. Ὡς ἐκ τούτου, οἱ πολλαπλοὶ οὔτοι διεθνεῖς ὀργανισμοί, οἱ ἐπιφορτισμένοι μὲ τὰ πυρηνικὰ θέματα, θὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιοῦν ἀποδοτικῶς, ἀλλὰ συντελοῦν μόνον εἰς τὴν διασπορὰν τῶν στελεχῶν καὶ προκαλοῦν σύγχυσιν ¹.

1. Il Diritto della Energia Nucleare, Milano, 1961, σ. 257.

Και οὕτω καταλήγομεν ὅτι, εἰς τὸν οἰκονομικὸν τομέα αἱ σχέσεις Εὐρώπης καὶ Κοινοπολιτείας εἶναι λίαν ἀνεπτυγμέναι, ἰδίως μετὰ τοῦ κοινοῦ «μέλους» τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη προσπάθεια εἰς τὸν ὥς ἄνω τομέα δὲν θὰ ἀποφέρῃ καρπούς, οὔτε διὰ τὴν Κοινότητα, καὶ τὴν Εὐρώπην γενικώτερον, οὔτε διὰ τὴν Κοινοπολιτείαν, ἐὰν δὲν διαδοθῇ δεόντως ἡ χρῆσις τῆς πυρηνικῆς ἐνεργείας 1 καὶ δὲν διευρυνθῇ ἡ βάσις οἰκονομικῆς συνεργασίας. Ἡ ὑφισταμένη Εὐρωπαϊκὴ Ὁργάνωσις Πυρηνικῆς Ἐνεργείας (EURATOM) 2, κυρίως, δὲν φαίνεται νὰ ἐπαρκῇ καὶ δὲν ὀδηγεῖ, καθ' ἡμᾶς, εἰς τὸ ποθοῦμενον ἀποτέλεσμα, τὴν ἀνάπτυξιν τῶν καθυστερημένων.

---

1. Ὁρθότερα διατύπωσις τοῦ ὅρου «ἀτομικὴ ἐνέργεια» καὶ ἀκριβὴς μετάφρασις τῆς ἀντιστοίχου ξενογλώσσου ἐκφράσεως: nuclear energy. Βλ. σχετικῶς μὲ τὴν εἰρηνικὴν χρῆσιν τῆς πυρηνικῆς ἐνεργείας: 'Α. 'Α γ γ ε λ ο π ο ὕ λ ο υ, 'Η ἀτομικὴ ἐνέργεια, οἰκονομικὴς, κοινωνικὴς καὶ πολιτικὴς ἀπόψεις, Ἀθήναι, 1957, International Bank for Reconstruction and Development, Atomic energy in the economic development, Washington, 1956, Council of Europe, European energy problems, Strasbourg, 1962, United Nations, Peaceful uses of atomic energy, New York, 1956, A. Angelopoulos, Will the atom unite the world?, London, 1957.

2. R o b e r t o A g o, Il trattato istitutivo della Comunità Europea per l'Energia Atomica (Euratom), Il Diritto della Energia Nucleare, Milano, 1961, T. V o g e l a a r, Euratom Nuclear Energy as a means to Political Unity, Chicago, 1961.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

1. Ἡ Ἀφρικὴ καὶ σημασία της διὰ τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Κοινοπολιτείαν

Ἀφοῦ ἐξετέθησαν ἀναλυτικῶς ἀνωτέρω ποικίλαι ἀπόψεις περὶ τῆς ἀλληλεπιδράσεως Εὐρώπης καὶ Κοινοπολιτείας, ἐν σχέσει πρὸς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἐνοποίησιν καὶ ἀντιστρόφως, καθὼς καὶ ὡς πρὸς τὴν διατήρησιν τοῦ θεσμοῦ τῆς Κοινοπολιτείας, ἀπομένει πλέον νὰ ἴδωμεν ποῖαι προοπτικαὶ ἐμφανίζονται διὰ τὸ μέλλον καὶ ποῖα συμπεράσματα ἐξάγονται.

Ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε πορείας τῶν γεγονότων, ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἐνοποίησις ἐμφανίζεται ἐπηρεασθεῖσα ἐκ τῆς στάσεως τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας, διότι ἡ τελευταία ἐπέδρα μέχρι σήμερον ἀνασταλτικῶς ἐπὶ τῶν προθέσεων τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου. Ἡ Εὐρώπη ἐπιδιώκει νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν Κοινοπολιτείαν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπωλέσθη ἡ πλειοψηφία ὑπὸ τῶν λευκῶν κρατῶν ἐντὸς αὐτῆς, ἡ ἐπιρροὴ αὕτη ἔχει περιορισθῇ εἰς τὸ ἐλάχιστον καὶ σώζεται τὸ γόητρον καὶ μόνον τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου, τοῦ ὁποίου ἐπίσης ὁ ἡγετικὸς ρόλος ἐντὸς ταύτης ἔχει περιορισθῇ.

Ἐν ἀκόμῃ στοίχαιον τὸ ὅποιον θὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Κοινοπολιτείας, εἶναι ἡ σημασία τῶν σχέσεων Ἀφρικῆς καὶ Εὐρώπης καὶ ἡ ποικίλη συνεργασία τῶν δύο ἡπείρων.

Εἶναι φυσικὸν τὸ μέλλον τῆς Κοινοπολιτείας νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν διατήρησιν τῆς συνοχῆς της. Βεβαίως, ἡ διατήρησις αὕτη δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀπίθανος, καθ' ὅσον διήλθεν ὁ ὀργανισμὸς οὗτος σοβαρωτάτας κρίσεις κατὰ τὸν μακρὸν του βίον καὶ δὲν ἐκλονίσθη. Ἐπομένως, πρέπει νὰ ἀναμένεται ὅτι θ' ἀποφευχθοῦν ἐνέργειαι αἱ ὁποῖαι θὰ ἔθετον ἴσως ἐν κινδύνῳ τὴν συνοχὴν ταύτην. Εἰς τὰς ἐνεργείας ταύτας θὰ ἡδυνάμεθα νὰ περιλάβωμεν παλαιότερον, καθ' ὅσον δὲν γνωρίζομεν σήμερον τὰς βαθυτέρας βρεταν-

νικᾶς προθέσεις, καὶ τὸ ἐνδεχόμενον τῆς συμμετοχῆς τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγοράν, ἄνευ διατηρήσεως ἰδιαιτέρων δεσμῶν μὲ τὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας, ἰδίᾳ τοιοῦτον τι καὶ τὴν συνοχὴν τῆς τελευταίας θὰ ἐκλόνιζε καὶ τὸ διεθνὲς κύρος τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου θὰ ἔθιγε. Τοιοῦτοτρόπως παρουσιάζεται σοβαρὰ δυσχέρεια εἰς τὴν προσπάθειαν διευρύνσεως τῆς θάσεως τῆς κοινῆς εὐρωπαϊκῆς προσπάθειας πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ὁλοποιήσεως τῆς ὑφισταμένης οὐσιαστικῆς ἐνότητος τῆς εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου. Σήμερον ἡ τοιαύτη δυσχέρεια, λόγῳ τῆς στροφῆς τῆς Βρεταννίας πρὸς τὴν Εὐρώπην, περιωρίσθη.

Εἰς τὸ σύμπλεγμα Ἑνωμένου Βασιλείου - ΕΟΚ - ΕΕΤΑ - Κοινοπολιτείας δύο ἐνότητες διακρίνονται σαφῶς: ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Ἀφρική. Ἡ πρώτη εἰς τὰ τρία πρῶτα, εἰς δὲ τὴν Κοινοπολιτείαν ἡ Ἀφρική, ἕνεκα τῆς ἐπικρατοῦσης εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν πλειονοψηφίας τῶν ἀφρικανικῶν κρατῶν τῆς.

Τὰς σχέσεις Ἑνωμένου Βασιλείου - Εὐρώπης ἐπηρεάζει ἡ Κοινοπολιτεία. Τὰς σχέσεις Κοινοπολιτείας-Εὐρώπης, κυρίως ἡ Ἀφρική 1, ἀλλὰ περαιτέρω, οἱ ἀδέσμευτοι καὶ τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον.

Αἱ σχέσεις Κοινοπολιτείας - Εὐρώπης διείποντο μέχρι πρό τινος ἀπὸ τὰς ραπᾶς τῆς λευκῆς πλειονοψηφίας καὶ ἡ Κοινοπολιτεία ἀπετέλει, οὐσιαστικῶς, ὑπερπόντιον ἐπέκτασιν τῆς Εὐρώπης. Μὲ τὸν πολλαπλασιασμόν ὅμως τῶν νέων μελῶν τῆς Κοινοπολιτείας, εὐρυσκαμένων κυρίως εἰς τὴν Ἀφρικήν καὶ ἀκολουθούντων ἀδέσμευτον πολιτικὴν, κατέστη προφανὲς ὅτι ἡ Ἀφρική ἐπιδρᾷ πλέον ἀποφασιστικῶς ἐπὶ τῶν κοινοπολιτευτικῶν ἐξελίξεων, ἐπικουρουμένη ἀπὸ τὰ ἀσιατικὰ μέλη τῆς Κοινοπολιτείας.

Βεβαίως, ἡ ἐπίδρασις αὕτη ἔχει καὶ τὰς πλεονεκτικὰς τῆς ὅψεις, διότι καθιστᾷ τὴν Κοινοπολιτείαν συνδετικὸν κρίκον Εὐρώπης - Ἀφρικῆς. Ἐὰν ὅμως τεθῇ εἰς ἐφαρμογὴν τὸ σύνθημα «ἡ Ἀφρική διὰ τοὺς Ἀφρικανούς», τότε ἡ θάσις τῆς Κοινοπολιτείας πιθανὸν γὰ ἐκλονίζετο. Γεγονὸς εἶναι ὅτι διεμορφώθησαν δύο ὁμάδες κρατῶν ἐντὸς αὐτῆς: αἱ πρῶνι Κτήσεις μὲ λευκοὺς ἀφ' ἐνὸς καὶ τὰ νέα ἀνεξάρτητα κράτη ἀφ' ἑτέρου. Ἡ πρώτη ὁμάς ἀποκλίνει πρὸς τὴν Εὐρώπην, ἂν καὶ τὰ κράτη τῆς δὲν εἶναι ὅλα εὐρωπαϊκά, ἡ δὲ δευτέρα ἀποκλίνει πρὸς τὸν ὅμιλον τῶν ἀδεσμεύτων.

Ἡ Ἀφρική, διηρημένη εἰς γαλλόφωνον καὶ ἀγγλόφωνον 2 ἀφ' ἐνὸς καὶ εἰς ἐλευθέραν καὶ ἀποικιακὴν ἀφ' ἑτέρου, ἀποτελεῖ πεδίον ἀνταγωνισμοῦ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Ἡ Εὐρώπη προσπαθεῖ νὰ διατηρήσῃ τοὺς μετ' αὐτῆς δεσμούς τῆς, προσαρμοζομένη πρὸς τὴν νέαν κατάστασιν.

---

1. P h i l i p D. C u r t i n, *The image of Africa*, Madison, 1964.

2. A. B l a n c h e t, *Bilan Français et Bilan Anglais en Afrique Noire*, Revue de la Défense Nationale, Paris, 1960.

Υπό του Συμβουλίου της Ευρώπης υιοθετήθη τὸ 1952 σχέδιον «Εὐραφρικῆς», δάσει τοῦ «Σχεδίου τοῦ Στρασβούργου» 1, τὸ ὁποῖον περιωρίζετο ἀρχικῶς εἰς τὰς περιοχὰς τῆς Ἀφρικῆς, αἱ ὁποῖαι συνεδέοντο ἄλλοτε συνταγματικῶς μὲ τὰ κράτη-μέλη τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης. Αἱ θεμελιώδεις προϋποθέσεις διὰ τὴν οἰκονομικὴν συνεργασίαν ἦσαν: ἡ ἀμοιβαία ἀνάγκη εἰς προϊόντα καὶ ἀγορὰς, ἡ ἀνάγκη τῆς Ἀφρικῆς διὰ κεφάλαια καὶ ἡ δυνατότης παροχῆς τῶν ἀπὸ ἐυρωπαϊκῆς πλευρᾶς, ἡ τεχνικὴ βοήθεια ἐκ μέρους τῆς Εὐρώπης. Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν πρέπει ἴσως νὰ στραφῇ ἡ σχετικὴ δραστηριότης τοῦ Ταμείου Ἀναπτύξεως τῆς ΕΟΚ, τὸ ὁποῖον βοηθεῖ τὰς ἀναπτυσσόμενας χώρας τῆς γαλλοφώνου Ἀφρικῆς, τῆς ὁποίας τὰ κράτη εἶναι συνδεδεμένα μὲ τὴν Κοινότητα.

Ἡ Κοινοπολιτεία δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἔχει σήμερον ὡς κέντρον δάρους τὴν Ἀφρικὴν καὶ ἡ Εὐρώπη κέντρον δάρους τὰς τρεῖς Κοινότητας καὶ στόχον τὴν Ἀφρικὴν. Ὁὕτω, σήμερον ἡ Ἀφρικὴ ἀποτελεῖ σημεῖον ἐπαφῆς Κοινοπολιτείας καὶ Εὐρώπης. Ἡ σημασία τῆς Ἀφρικῆς καθίσταται ἐμφανὴς καὶ ἐκ τῆς παλαιμικῆς τὴν ὁποίαν ἀσχοῦν οἱ Ἀνατολικοὶ ἐναντίον τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς, ἐμιλοῦντες περὶ «νεοαποικισμοῦ τῶν ὑπεριαλιστικῶν Δυνάμεων». Τὸ γεγονός εἶναι: ὅτι εἰς τὴν Ἀφρικὴν συγκρούονται παγκόσμια συμφέροντα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ὡς δάσιν οἰκονομικὰ κίνητρα, ἐπεκτεινόμενα καὶ εἰς τὸν πολιτικὸν τομέα.

Ὁ Ὄργανισμὸς Ἀφρικανικῆς Ἐνότητος ὑπῆρξεν ἡ πρώτη προσπάθεια τῶν κρατῶν τῆς Ἀφρικῆς πρὸς ὁλοποίησιν τοῦ συνθήματος «ἡ Ἀφρικὴ διὰ τοὺς Ἀφρικανούς». Πέραν ὅμως τῶν ἀνωτέρω, ἡ Ἀφρικὴ ὑπῆρξε τὸ ἐπίκεντρον τοῦ ἐνδιαφέροντος ἐπὶ τοῦ κρισιμωτέρου σήμερον προβλήματος τῆς Κοινοπολιτείας, τοῦ καθεστῶτος δηλονότι τῆς Νοτίου Ρωδεσίας. Τὸ γεγονός ὅτι ἡ Συνδιάσκεψις τῶν χωρῶν τῆς Κοινοπολιτείας συνήλθε διὰ πρώτην φορὰν ἐκτὸς τοῦ Λονδίνου, εἰς Ἀφρικὴν, πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ Ρωδεσιανοῦ, ἀποτελεῖ κριτήριον τῆς βαρύτητος τῆς Ἀφρικῆς ἐντὸς τῆς Κοινοπολιτείας.

Ἀλλὰ καὶ περαιτέρω, ὁ προσανατολισμὸς τῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν Ἀφρικὴν ἐμφέλλεται κυρίως εἰς τοὺς ἀνεξαντλήτους φυσικοὺς πόρους τῆς τελευταίας. Ἡ αὔξησις τῆς προμηθείας πετρελαίου ἀπὸ τὴν Βόρειον Ἀφρικὴν ἀποτελεῖ δείγμα τοῦ προσανατολισμοῦ τούτου. Ἡ Κεϋλάνη, ἡ Ἰνδία, ἡ Κύπρος ἐθνικοποίησαν, εἰς διάφορον βαθμὸν ἐκάστη, τὰς ἐταιρείας πετρελαίου, ὥστε ἡ διατήρησις τῶν σχέσεων τῆς Βρεταννίας μὲ αὐτὰς καὶ ἄλλας χώρας τῆς Κοινοπολιτείας νὰ καθίσταται ἀπαραίτητος. Ἡ ἀνάγκη αὐτοδου-

---

1. C o u n c i l o f E u r o p e, L'Europe et l'Afrique, Strasbourg, 1960, σ. 14.

νόμου ενεργειακής πολιτικής εις την Ευρώπην και ειδικώτερον την Κοινότητα, στρέφει την τελευταία προς την 'Αφρικήν.

Ούτω, ή 'Αφρική, ένεκα τών έπ' αὐτῆς ύφισταμένων ένδιαφερόντων 'Ανατολικών και Δυτικών, άνέρχεται διεθνώς, ένισχυομένης έμμέσως τῆς πολιτικῆς τών άδερμεύτων. 'Η Κοινοπολιτεία, ως σύνδεσμος Εύρώπης-'Αφρικῆς, άπετέλεσε και στόχον πολεμικῆς εκ μέρους τών 'Ανατολικών κρατῶν και ιδιαιτέρως τῆς Σοβιετικῆς Ένώσεως, τὰ όποια διεκήρυσσον, εις πᾶσαν ευκαιρίαν, τήν επικειμένην διάλυσίν της.

2. Τάσεις διευρύνσεως τῆς Κοινοπολιτείας και διαρθρώσεώς της ως πράγματι Διεθνούς 'Οργανισμοῦ

Όσα εξέτεθησαν μέχρι τοῦδε θίδουν μίαν εικόνα τών τάσεων τῆς Κοινοπολιτείας ως Διεθνούς 'Οργανισμοῦ έντός τών πλαισίων τῆς Διεθνούς Κοινότητος.

Τὸ 'Ηνωμένον Βασίλειον διά τῆς συμμετοχῆς του αποδίδει εις τήν διατήρησιν τῆς σφαίρας έπιρροῆς του, έστω και υπό νέαν μορφήν 1, άν και, ένεκα τών άδερμεύτων μελῶν τῆς Κοινοπολιτείας, πιέζεται και προβαίνει εις συμβιβασμούς, άσυνήθεις έν σχέσει προς τήν άλλοτε ήγετικήν του θέσην έντός τῆς Κοινοπολιτείας. 'Η συμμετοχή του εις τήν ευρωπαϊκήν ένωτικήν κίνησιν τείνει προς τήν κατεύθυνσιν διευρύνσεως τῆς σφαίρας έπιρροῆς του, καθ' όσον δέν έπιθυμεί τήν άποδέσμευσίν του από τήν Κοινοπολιτείαν. Γενικώς ή Βρεταννία, παρ' όλον ότι περιωρίσθη ό ρόλος της ως παγκοσμίου Δυναμείως, εξακολουθεϊ νά διαδραματίζει ήγετικόν ρόλον εις τὰς διεθνείς σχέσεις. Τὸ γεγονός τοῦτο δικαιολογεϊ τήν βρεταννικήν άποψιν, καθ' ήν «ή Κοινοπολιτεία ήδύνατο νά διευρυνθῇ και νά περιλάβῃ τὰ κράτη τῆς Εύρώπης, υπό τήν αἰγίδα τῆς Βασιλείσεως τῆς 'Αγγλίας» 2. Διά τοῦτο και οι Βρεταννοί άρέσκονται εις τὸ νά θεωροῦν τήν Κοινοπολιτείαν ως οίκουμενικόν οργανισμόν.

Τάσεις συμμετοχῆς εις τήν Κοινοπολιτείαν κρατῶν μή αποτελεσάντων κτήσεις ή άποικίας τῆς Μεγάλης Βρεταννίας δέν εξέδηλώθησαν μέχρι σήμερον. Βεβαίως, ή ανεξαρτοποίησις και τών ύπολοίπων βρεταννι-

1. Primus inter pares, 6λ. G. T é n é k i d è s, Régimes internes et Organisation internationale, RCADI, 1963, III, τ. 110, Leyden, σ. 374.

2. "Αποψις τοῦ Βρεταννοῦ A. Bottomley εις «Βήμα», 14.1.62. Ούτως έξηγεΐται και ή άποψις (άσχετώς τῆς άντικειμενικῆς αὐτῆς ορθότητος) Βρεταννῶν τινων διεθνολόγων θεωρούντων τήν Κοινοπολιτείαν ως οίκουμενικόν οργανισμόν.

κῶν ἀποικιῶν θὰ διευρύνῃ τὴν Κοινοπολιτείαν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς αὐτῆς θάσεως. Περαιτέρω, θὰ πρέπει νὰ δοθῇ προσοχὴ εἰς τὸ γεγονός τῆς προσαρμογῆς τῆς Κοινοπολιτείας πρὸς τὴν μορφήν καὶ διάρθρωσιν τῶν διεθνῶν ὁργανισμῶν. Ἡ ἑλαστικότητα καὶ ἡ προσαρμογὴ ὑπῆρξαν τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα κατέστησαν αὐτὴν ἱκανὴν νὰ παρουσιάσῃ τόσον μακρὰν ἱστορίαν καὶ νὰ ὑπερπηδῇ τὰς συχνὰς κρίσεις, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ σημαντικώτεραι ἦσαν ἡ ἐκ τῆς ὑποψηφιότητος τῆς Μεγάλης Βρεταννίας εἰς τὴν ΕΟΚ καί, προσφάτως, τῆς Νοτίου Ρωδεσίας, ἡ ὁποία παρεκάμφθη πρὸς τὸ παρόν, χάρις εἰς τὴν μετριοπαθεῖ στάσιν τοῦ συγκαλέσαντος τὴν Συνδιάσκεψιν τῆς Κοινοπολιτείας εἰς Λάγος (Ἰανουάριος 1966) πρώην πρωθυπουργοῦ τῆς Νιγηρίας Μπαλέουα, ὅστις ὑπῆρξε καὶ τὸ θῦμα τῆς ἐκραγείσης μετὰ τὴν Συνδιάσκεψιν ἐπαναστάσεως.

Τὸ γεγονός τοῦτο, ὅσον καὶ τὸ Ρωδεσιανόν, ὑπῆρξαν ἐκ τῶν σημαντικωτέρων προσφάτων γεγονότων εἰς τὴν Ἀφρικὴν, τὰ ὁποῖα ἀπέδειξαν ὅτι εἰς τὰ νέα κράτη τῆς Κοινοπολιτείας παρεχωρήθη ἀνεξαρτησία, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τὴν πᾶσιν διεθνῶς ἡπίεσις ἐπὶ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου πρὸς παροχὴν ἀνεξαρτησίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὴν περιορισθοῦν αἱ δαπάναι τοῦ ὑπὲρ τῶν ὑπερποντιῶν ἐδαφῶν. Οὕτω, ἡ παραχώρησις τῆς ἀνεξαρτησίας συνετελέσθη πρῶτως.

Ἡ Νότιος Ρωδεσία ἀποτελεῖ σήμερον τὸ σημαντικώτερον κοινοπολιτειακὸν πρόβλημα 2, διότι οἱ Ἀφρικανοὶ καὶ πολλὰ μέλη τῆς Κοινοπολιτείας πείζουσιν τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον ὅπως ἐπιβάλῃ βίαν πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ λευκοῦ καθεστώτος τῆς Νοτίου Ρωδεσίας, ἐνῶ οἱ μετριοπαθέστεροι, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ οἱ Βρεταννοί, ὑποστηρίζουσιν τὴν λήψιν οἰκονομικῶν μέτρων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ ἐφαρμόζεται ἤδη. Ἡ Συνδιάσκεψις τοῦ Λάγος ὅπως-δήποτε ἔδωκε μίαν πίσωσιν χρόνου εἰς τὸν Βρεταννὸν Πρωθυπουργὸν πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ ζητήματος. Οἱ Καναδοὶ ἐζήτησαν τὴν ἐξέτασιν τοῦ θέματος ὑπὸ τοῦ ΟΗΕ (διεθνοποίησις τούτου), ἐνῶ οἱ Βρεταννοὶ ὑπεστήριζον, ἀρχικῶς, ὅτι τοῦτο ἀνάγεται εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα τῆς Βρεταννίας. Τὰ ἀφρικανικὰ κράτη δὲν ἐδέχθησαν τὴν ἄποψιν ταύτην καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν διεθνοποίησίν του. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι τόσον σοβαρὸν πρόβλημα διακινεῖται χωρὶς κοινοπολιτειακὰς ἀντιδράσεις, ὅπως συνέβη μὲ τὸ Κάσμιρ 2 καὶ τὴν Κύπρον 3.

---

1. R i c h a r d B r o w n, *Prospectives in Rhodesia, Current History*, March 1967, Philadelphia.

2. A l a s t a i r L a m b, *The Kashmir Problem*, New York, 1967.

3. Βλ. ἀνωτέρω, Κεφ. Γ'.

3. Συνεργασία Ευρώπης - Κοινοπολιτείας. Έπιπτώσεις εκ τής ένδεχομένης Ένώσεως τής Ευρώπης

Η δυνατότης συνεργασίας Ευρώπης και Κοινοπολιτείας παρουσιάζεται και εύχερης και έποικοδομητική 1. Δέν πρέπει όμως να παραγνωρίζεται και τó γεγονός ότι ή ευρωπαϊκή ένοποίησης έξαρτάται έν τινι μέτρω και εκ τής Κοινοπολιτείας, έφ' όσον τó Ένωμένο Βασίλειον δέν έγκαταλείπει τούς μετ' αύτης δεσμούς του.

Η έξέλιξις τής ευρωπαϊκής ένωτικής προσπάθειας άποτελεί συνάρτησιν του κοινοπολιτειακού παράγοντος, διότι:

α) Είς περίπτωσιν στενού δεσμού τών ευρωπαϊκών κρατών, τó Ένωμένο Βασίλειον, μή δυνάμενον να ακολουθηθή υπό τής Κοινοπολιτείας και άποφεύγον οίασδήποτε φύσεως παραχωρήσεις, τηρούν μάλιστα «νησιωτική» πολιτική, θά άναγκασθή να παραμείνη εκτός του ευρωπαϊκού σχήματος.

β) Είς περίπτωσιν καθ' ήν ό δεσμός τών ευρωπαϊκών κρατών θά είναι χαλαρός, ή δυνατότης συνδέσεως τής Κοινοπολιτείας με την Ευρώπην, και κυρίως με την Κοινότητα, θά είναι μεγαλύτερα. Τοιούτον τι δέν συνέβη είσέτι με την ΕΕΤΑ, διότι τó Ένωμένο Βασίλειον επιδιώκει συγχρόνως να διατηρήση και τά προνόμια εκ τής «κοινοπολιτειακής προτιμήσεως», δι' ό και πρέπει μάλλον ν' άποκλείεται έγκατάλειψις τής Κοινοπολιτείας.

γ) Τό καίριον σημείον είναι, εάν ή Ευρώπη έμφανίζεται ως διατεθειμένη να συνδεθή με την Κοινοπολιτείαν, δεδομένου ότι ή προνομιούχος θέσις τής γαλλοφώνου Άφρικής εις την ΕΟΚ θά περιορισθή, ως και ή ήγετική θέσις τής Γαλλίας, και θά διαμορφωθή μία ευρύτερα άγορά, επί χαλαρωτέρων βάσεων, με μειωμένα, ίσως, πλεονεκτήματα δια την Κοινότητα.

δ) Η συμμετοχή του Ένωμένου Βασιλείου, ανεξαρτήτως τής συνδέσεως ή μη τής Κοινοπολιτείας με την Κοινότητα, θά προκαλέση νέους προσανατολισμούς εις την ευρωπαϊκήν προσπάθειαν και εάν δέν έξελιχθούν όμολως αι σχέσεις του με την τελευταίαν, ή Κοινότης θά κινδυνεύση εκ τών ένδον πλέον.

ε) Η τυχόν σύνδεσις τής Κοινοπολιτείας με την Ευρώπην θά προκαλέση ισχυράς αντίδράσεις, εις μέν τά ευρωπαϊκά κράτη λόγω τής έστω και έμμέσου συνδέσεως τών διομηχανικών κρατών (Αύστραλίας, Καναδά, Νέας

---

1. Council of Europe, The Commonwealth and Europe, Strasbourg, 1962, Economist Intelligence Unit, The Plans to link Europe and the Commonwealth, European-Atlantic Review, Nov.-Dec. 1961, London, τ ω ν ι δ ί ω ν, Commonwealth and Europe, London, 1960.

Ζηλανδίας), εις δὲ τὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας, διότι πιθανὸν νὰ ἔχη πολιτικὰς ἐπιπτώσεις ἐπὶ τῆς οὐδετεροφιλίας τινῶν ἐξ αὐτῶν. Ἡ οἰκονομικὴ μορφή τῆς ΕΟΚ πρέπει νὰ μὴ λησμονῆται ὅτι ἀποτελεῖ τὸ μέσον διὰ τὴν ἐνοποίησην καὶ ὅχι τὸν σκοπὸν. Περαιτέρω ἔτι, θὰ πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ ἐλέγχου τῶν ὑπερποντίων περιοχῶν, ἀπὸ βρεταννικῆς πλευρᾶς, εἰς τὰς πρώην Κτήσεις, διὰ λόγους οἰκονομικοῦς.

Ἡ βρεταννικὴ πολιτικὴ ἀπέδλεπε καὶ ἀποδίδει κυρίως εἰς διατήρησιν τοῦ ἐλέγχου τῆς Μεσογείου ¹ καὶ διὰ τοῦτο ἡ παραχώρησις τοῦ ἐλέγχου εἰς ἄλλας συμμαχικὰς δυνάμεις διὰ μερικὰς περιοχὰς δὲν πρέπει νὰ ληφθῇ ἰδιαίτερος ὑπ' ὄψιν. «Οἱ Ἑργατικοί, ὅπως ἄλλωστε καὶ ἡ πλειονοψηφία τῆς βρεταννικῆς κοινῆς γνώμης, ἐπιδιώκουν νὰ ἀναθέσουν εἰς τὸ Ἑνωμένον Βασιλεῖον ἓνα ρόλον παγκοσμίου μεσολαβητοῦ, μιᾶς «γεφυρώσεως» μεταξὺ Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ Γαλλία τηρεῖ τοιαύτην στάσιν ἐναντι τῆς εἰσόδου τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου εἰς τὴν Κοινότητα. Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον, διὰ νὰ εὐοδωθῇ ἡ προσπάθεια εἰσόδου τῆς Μεγάλης Βρεταννίας εἰς τὴν ΕΟΚ, καθίσταται ἀναγκαία προϋπόθεσις ἡ ἐνεργὸς συμμετοχὴ τῆς Βρεταννίας εἰς τὴν οἰκονομικὴν τῆς πολιτικῆς ἐνότητος τῆς Εὐρώπης» ².

Αἱ πέραν τῆς Εὐρώπης ἐπιδράσεις ἐκ τῆς συνεργασίας τῆς μετὰ τὴν Κοινοπολιτείας

Ἡ ἐνδεχομένη σύνδεσις τῆς Κοινοπολιτείας μετὰ τὴν Κοινότητα εἶναι φυσικὸν νὰ προωθήσῃ τὴν γαλλοβρεταννικὴν συνεργασίαν, εἰδικώτερον δὲ εἰς τὴν Ἀφρικὴν, διὰ τῆς συνεργασίας τῶν συνδεδεμένων κρατῶν, δάσει τῆς Συνθήκης τοῦ Yaoundé ³, καὶ τῶν γεωσυνδεδεσμένων κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας ⁴.

Ἡ συνεργασία τῆς Κοινοπολιτείας μετὰ τὴν Εὐρώπην θὰ ἀποτελέσῃ στοιχεῖον λήξεως τῆς διαιρέσεως τῆς Ἀφρικῆς εἰς γαλλόφωνον καὶ ἀγ-

1. Γιβραλτάρ, Μάλτα, Κύπρος καὶ, παλαιότερον, Σουέζ.

2. G. C a r o n, La CEE, strumento dell'espansione del commercio mondiale, σ. 21, I.S.P.E.M., Atti del Congresso 1964, Ponza-Roma, 1964.

3. E. C. I. E., Partnership in Africa, the Yaoundé Association, London, 1966.

4. Ἀποφῆς τοῦ ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου κ. Brown ἐπὶ τοῦ τρόπου συνδέσεως τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας μετὰ τὴν Κοινότητα.

γλάφωνον, διαιρέσεως ἐγκυμονούσης ποικίλους κινδύνους. Περαιτέρω θά συσφιγχθούν αἱ σχέσεις μετὰ τὴν Εὐρώπην περισσότερον καὶ τοῦτο θά καταστή ἐπωφελές δι' ἀμφότερα τὰ μέρη. Ἡ Κοινοπολιτεία θά ἀποτελέσῃ τότε ἐπίκεντρον ἐντανωτέρου διεθνοῦς ἐνδιαφέροντος καὶ θά ἔχῃ ἐκπληρώσει τὴν διεθνῇ ἀποστολὴν της. Θά διαμορφωθῇ οὕτω μία εὐρυτάτη περιοχὴ συνεργασίας.

Αἱ Ἑνωμ. Πολιτεῖαι 1 δὲν ἀντίκρυσαν, ἴσως, μετὰ συμπάθειαν τὴν προσπάθειαν τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου πρὸς σύνδεσιν τῆς Κοινοπολιτείας μετὰ τῆς ΕΟΚ, τοῦτο δὲ διὰ λόγους οἰκονομικοὺς καὶ πολιτικοὺς: οἰκονομικούς, διότι οἱ Ἀμερικανοὶ ἐπιθυμοῦν τὴν βρεταννικὴν συμμετοχὴν μετὰ παράλληλον κατάργησιν τῆς «προτιμήσεως», πολιτικούς, διότι ὁ διεθνὴς ἡγετικὸς ρόλος τῆς Βρεταννίας συνεχίζεται διὰ τῆς Κοινοπολιτείας. Κάτωθι τῆς ἀγγλοαμερικανικῆς συνεργασίας ὑποστηρίζεται ὅτι ὑφίστανται καὶ διυστάμενα συμπερόντα 2.

Αἱ ΗΠΑ φοβοῦνται ἀπομόνωσιν 3, λόγῳ ἐνδεχομένης ἀποκλειστικῆς οἰκονομικοπολιτικῆς συνδέσεως τῆς Ἀφρικῆς μετὰ τὴν Εὐρώπην καὶ τοῦ συναγωνισμοῦ τῆς ΕΟΚ, ἣ ὅποια ἐνισχύθη μὲν ἀρχικῶς ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν, σήμερον ὅμως παρουσιάζεται ὡς ἀνταγωνιστὴς τῶν Ἑνωμ. Πολιτειῶν, εἰς τὸν οἰκονομικὸν τοῖλάχιστον τομέα. Ἡ προσπάθεια δημιουργίας μιᾶς Ἀτλαντικῆς Ἀγορᾶς θά προσήγγιζεν ἴσως τὰς διυσταμένας ἀπόψεις καὶ συμφέροντα, ἀλλὰ τότε πλέον ἢ Εὐρώπῃ θά ἔχανε τὴν αὐτοτέλειάν της, ἔστω καὶ ἐὰν ἀκόμη δὲν ὑπῆρχεν ἡ πρόθεσις νὰ διαμορφωθῇ εἰς Τρίτην Δύναμιν, ὡς ὑποστηρίζει ὁ Πρόεδρος Ντέ Γκωλλ. Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης κ. P. Smitherstonίζει χαρακτηριστικῶς ὅτι: «εἶναι θύσκολον νὰ φαντασθῶμεν ἓν ἀτλαντικὸν συγκρότημα, ἐὰν δὲν σχηματίζωμεν προηγουμένως εἰς τὴν Εὐρώπην ἐνιαῖον οἰκονομικὸν καὶ πολιτικὸν συγκρότημα, ἱκανὸν νὰ συναλλάσσεται μετὰ τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας ἐπὶ ἰσότητι 4». Προϋπόθεσις δι' ἀτλαντικὸν σχηματισμὸν παραμένει πάντοτε ἡ ἐνιαία εὐρωπαϊκὴ συγκρότησις, ἀσχέτως τῆς μορφῆς ἣν ἤθελε προσλάβει αὕτη.

1. M. C. Allen, The Anglo-American predicament, the British Commonwealth, the United States and the European Unity, London, 1960, G. W. Ball, Les Etats-Unis et l'Europe, Lausanne, 1962, Stanley Hoffman, De Gaulle, Europe and the Atlantic Alliance, International Organization, Boston, Winter 1964, Barbara Ward, Britain's interest in Atlantic Union, Ernst H. van der Beugel, From Marshall Aid to Atlantic Partnership, Amsterdam, 1966.

2. S. Madzowsk i, Real causes of the break-down in Brussels, International Affairs N° 3, 1963, Moscow, σ. 68 ἐπ.

3. Ἡ οἰκονομικὴ ἀπομόνωσις καὶ ἡ πολιτικὴ ἡγεμονία ἐνδὸς κράτους, ὑπεστήριξεν ὁ John F. Kennedy, εἶναι ἀπολύτως ἀσυμβίβαστοι.

Ἡ εἰσόδος τῆς Βρεταννίας εἰς τὴν ΕΟΚ θεωρεῖται ὑπὸ τῶν Ἀγγλων ὅτι θὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὴν πρώτην ἡγετικὸν ρόλον ἐντὸς τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Ὑπάρχει σοβαρὸν ποσοστὸν τῆς κοινῆς γνώμης ἐν Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ, τὸ ὁποῖον εἶναι ὑπὲρ τῆς εἰσόδου ταύτης εἰς τὴν ΕΟΚ, ἄνευ ὅμως θυσίας τῆς Κοινοπολιτείας. Ὑπάρχει ἀκόμῃ καὶ ἡ μερὶς ἡ ὁποία ὑποστηρίζει τὴν ἀποφιν ὅτι ἡ Βρεταννία πρέπει νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν ¹. Ἡ Βρεταννικὴ Κυβέρνησις, καὶ πρὸ τοῦ πολέμου ἀκόμῃ, ἔκρινεν ὅτι «ἡ Πανευρώπη θὰ ἠδύνατο νὰ δυσχεράνη τὰς μετὰ τῶν Κτήσεων σχέσεις της καὶ ὅτι, ἐξ ἄλλου, θὰ ἐπέφερε μοιραίως μείωσιν τοῦ κύρους καὶ τοῦ γοήτρου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Τὰ συμφέροντα τῆς Βρεταννικῆς Αυτοκρατορίας ἐπεξετείνοντο ἐφ' ὅλων τῶν ἡπείρων καὶ οἱ ἐν Λονδίνῳ ἐθεώρουν ταῦτα ἀλληλένδετα καὶ μὴ ἐπιδεκτικὰ διαχωρισμοῦ. Κατὰ περίφημον φρασσεολογίαν: «ἡ Ἀγγλία εὐρίσκεται ἠγνωμένη μετὰ τὴν Εὐρώπην, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ περιλαμβάναται εἰς αὐτήν, διότι ἡ Ἀγγλία ἀνήκει εἰς ὅλας τὰς ἡπείρους (ναυτικὴ δύναμις)» ². Ἡ Κοινοπολιτεία ἐθεωρεῖτο παλαιόθεν ὡς αἰτία διαφοροποιήσεως τῆς ἀγγλικῆς θέσεως. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ κόμης Coudenhove - Kalergi, ἐτάσσετο ³ ὑπὲρ μιᾶς βρεταννικῆς πολιτικῆς στενῆς συνεργασίας μετὰ τὴν Εὐρώπην διὰ τῆς παροχῆς σχετικῶν ἐγγυήσεων πρὸς τὴν Ἀγγλίαν, ἄνευ ὅμως ὀργανικῆς ἀγγλικῆς συμμετοχῆς.

4. Ἡ μακρὰ διατήρησις καὶ ἡ ἱκανότης προσαρμογῆς τῆς Κοινοπολιτείας, κριτήριον ἐπιτυχίας της ἢ μὴ διὰ τὸ μέλλον

Ἡ χαλαρότης τῶν ὑφισταμένων μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Κοινοπολιτείας δεσμῶν δὲν δίδει τὴν δυνατότητα εἰς τὰ ἀνακύπτοντα προβλήματα νὰ λάβουν διαστάσεις καὶ οὕτω αἱ κρίσεις παρέρχονται ἀνωδύνως.

Διὰ τινα, δυσχερέστερα πρὸς ἐπίλυσιν, προβλήματα (Κασμίρ, Κύπρος), ἡ Βρεταννία, μετὰ πολλὰς ταλαντεύσεις, ἐδέχθη τὴν ἐπίλυσιν τῶν ἀπὸ τὸν ΟΗΕ. Μάλιστα, διὰ τὸ θέμα τοῦ Κασμίρ καὶ τὴν ἰνδοπακιστανικὴν διαφοράν, ἔφησε τὸν Σοβιετικὸν πρωθυπουργὸν νὰ μεσολαβήσῃ πρὸς ἐπίλυσιν προβλήματος ὑφισταμένου μεταξὺ δύο χωρῶν τῆς Κοινοπολιτείας. Κατὰ τὴν ἔντασιν δὲ τῆς διαφορᾶς δὲν ἐδίστασε νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Πρόεδρον τῆς Κυ-

1. Βλ. G u y A r n o l d, Towards Peace and Multiracial Commonwealth, London, 1964: «Ἡ Βρεταννία ἐπεδίωξεν ἀνεπιτυχῶς νὰ τηρήσῃ τρεῖς πολιτικάς, ἐνῶ ἔχει τὴν δυνατότητα μόνον διὰ μίαν. Πρέπει νὰ θέσῃ τὴν Κοινοπολιτείαν πρὸ οἰασδήποτε ἄλλης».

2. Βλ. Σ. Θ. Α ἄ σ κ α ρ η, Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Συγχρόνου Εὐρώπης (1914-1939), Θεσσαλονίκη, 1954, σ. 209.

3. Βλ. Πανευρώπη, 1927, Ἀθήναι, σ. 46.

πριακής Δημοκρατίας να μεσολαβήσει. Είς άλλα θέματα συνεδουλεύθη όλα τὰ μέλη τῆς Κοινοπολιτείας (συμμετοχή Ζανζιβάρης), εἰς ἄλλα, τέλος, ἐπροχώρησεν εἰς λύσεις διὰ τὰς ὁποίας, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, ἐξηναγκάσθη, ὅπως εἰς τὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ Λάγος, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἐπέβαλε τελικῶς τὰς ἀπόψεις τῆς. Ἡ πολιτικὴ αὕτη, ἐν τῷ συνόλῳ τῆς, δεικνύει θάρρος καὶ πολιτικὴν εὐελιξίαν, στοιχεῖα τὰ ὅποια χαρακτηρίζουν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῆς Κοινοπολιτείας, ὥστε σήμερον νὰ ἀποτελῇ αὕτη ὀργανισμὸν στηριζόμενον ἐπὶ τῆς ἐλευθέρως θελήσεως τῶν λαῶν τῶν χωρῶν, αἱ ὁποῖαι τὴν ἀπαρτίζουν, καὶ ὅχι εἰς ἐξαναγκασμόν, ὡς συνέβαιναν ὑπὸ τὸ ἀποικιακὸν καθεστῶς.

Βεβαίως, ἡ Κοινοπολιτεία ἐχαρακτήρισθη ὑπὸ τινων Βρεταννῶν συντηρητικῶν καὶ ὡς «φάρσα» εἰς σχετικὸν ἄρθρον τὸ ὅποιον ἐδημοσιεύθη εἰς τοὺς «Τάϊμς» καὶ τὸ ὅποιον ἀνέφερεν ὅτι: «Ἡ Κοινοπολιτεία ἔχει καταστῆ πραγματικῶς μία τεραστία φάρσα. Πολὺς κόσμος, καὶ μάλιστα πολλοὶ Συντηρητικοί, γνωρίζουν τοῦτο καὶ κατὰ δάθος περιφρονοῦν τοὺς πολιτικοὺς οἱ ὅποιοι ἐπιμένουν νὰ τὴν συνεχίσουν. . . Ὁ κόσμος δὲν μᾶς θαυμάζει ἐπειδὴ λατρεύομεν τὸ φάσμα τῆς Βρεταννικῆς Αὐτοκρατορίας στεφανωμένον ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς, διότι γνωρίζει ὅτι μία κυβέρνησις καὶ εἰς λαὸς τόσον πολὺ προσηλωμένοι εἰς τὴν παράδοσιν, θὰ θραδύνουν νὰ ἐκτιμῇσιν τὰ γεγονότα τῆς συγχρόνου ζωῆς καὶ δυσκόλως θὰ ἐπιτύχουν νὰ προσαρμολοῦν πρὸς αὐτὰ» ¹. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ὀρθόν. Δὲν δυνάμεθα ὁμῶς νὰ ὑποστηρίξωμεν ὅτι ἡ Κοινοπολιτεία, ὡς ἔχει σήμερον, δὲν προσαρμόζεται πρὸς τὰ γεγονότα.

Ἡ Κοινοπολιτεία, ἔχουσα ὡς ἀφετηρίαν τὴν Βρεταννικὴν Αὐτοκρατορίαν, ἀπετέλεσε πλαίσιον ἐμπορικῆς συνεργασίας τῶν ὑπερποντίων ἐδαφῶν τῆς Βρεταννίας, ἡ ὁποία ἐδασίζετο εἰς ταῦτα ὡς νησιωτικὴ δύναμις. Ἦδη χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἐντόνους διαμάχας ἢ ἐριδας τῶν μελῶν τῆς καὶ τοῦτο βεβαίως δὲν συμβιβάζεται μὲ ἓνα ὁμοιογενὴ περιφερειακὸν ὀργανισμόν. Διὰ τοῦτο καὶ ἐχαρακτήρισθη ὡς οἰκουμενικὸς ὀργανισμός, καθ' ὅσον ἡ εὐρύτης καὶ ἡ ποικιλία τῆς πολιτικαῆς συνθέσεως τῶν μελῶν τοῦ ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὴν τοῦ ΟΗΕ.

Ἴσως ἐξ αἰτίας τῆς Κοινοπολιτείας ἡ Βρεταννία ἀπειμακρύνθη κάπως τῆς Εὐρώπης. Ἡ Εὐρώπη, βεβαίως, δὲν ἐζημιώθη, ἀλλ' ἡ ἑνωσίς τῆς καθυστερεῖ. Θὰ πρέπει τότε νὰ θεωρήσωμεν τὴν Κοινότητα ὡς ἀνερχαμένην καὶ τὴν Κοινοπολιτείαν ὡς κατερχομένην ἀπὸ ἀπόψεως διεθνoῦς ἰσχύος; Ἡ τελευταία κρίσις τῆς Κοινότητος μᾶς ὀδηγεῖ μᾶλλον εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὑφίσταται στασιμότης. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς Κοινοπολιτείας ὑφίσταται στασιμότης.

1. Ἐφημερίς «Καθημερινή», 8 Ἀπριλίου 1962. Τότε ἐκυβέρνηον οἱ Συντηρητικοί.

Οἱ Βρετανοὶ προτιμοῦν νὰ διασφαλίζωνται τὰ συμφέροντά των εἰς τὸ πλαίσιον τῆς Κοινοπολιτείας. Οὕτω, τὸ Γιβραλτάρ, ἡ Μάλτα καὶ ἡ Κύπρος ἐπανασυνεδέθησαν εὐχερῶς μετὰ τῆς Βρεταννίας. Τὸ γεγονός τοῦτο, ὡς καὶ ἡ εὐέλκτος βρεταννικὴ πολιτικὴ, ἐξηγοῦν ἴσως, διατί αἱ κρίσεις τὰς ὁποίας διέρχεται ἡ Κοινοπολιτεία παρακάμπτονται. Ἡ ἐλαστικότης καὶ ἡ προσαρμογὴ τῆς ἀπεδείχθησαν ἀνεξάντλητοι. Καὶ ἐὰν ἀκόμη ἡ Κοινοπολιτεία διαλυθῇ, ὀρισμένα κράτη τῆς θὰ διατηρήσουν ἰδιαιτέρας σχέσεις μὲ τὸ Λονδίνον.

Ἡ Κοινοπολιτεία εἶναι πιθανὸν νὰ διαλυθῇ, ἐὰν κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου εἰς τὴν ΕΟΚ δὲν συνδεθοῦν τὰ κράτη τῆς πρώτης μὲ τὴν τελευταίαν. Ἐν ὅφει τοιούτου ἐνδεχομένου, ἡ «ἀποκατάστασις» τῶν μελῶν τῆς ὑπὸ τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου, πρὸ τῆς τυχόν προσχωρήσεώς του εἰς τὴν Κοινότητα, δὲν θὰ θεωρεῖτο ἄσκοπος. Ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς Κοινοπολιτείας συνηγορεῖ καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἡ συμμετοχὴ ἐνὸς κράτους εἰς δύο καὶ πλέον διεθνεῖς ὁργανισμοὺς δὲν ἀποκλείεται. Οὕτω, ὁ Καναδᾶς, μετ' ἄλλων κρατῶν, πιθανὸν νὰ περιλαμβανόγῃτο εἰς τὸν Ὀργανισμόν τῶν Ἀμερικανικῶν Κρατῶν¹. Ἡ Νέα Ζηλανδία καὶ ἡ Αὐστράλία συνδέονται ἤδη στρατηγικῶς μὲ τὰς Ἑνωμ. Πολιτείας δι' ἀμυντικῶν συμφωνιῶν καὶ οἰκονομικῶς, μετὰ τὴν νομισματικὴν μεταβολὴν εἰς αὐτάς (καθιέρωσις τοῦ δολλαρίου). Ἐκ τῶν λοιπῶν κρατῶν, τὰ μὲν ἀφρικανικὰ θὰ ἦτο φυσικὸν νὰ συνδεθοῦν μὲ τὴν ΕΟΚ, τὰ δὲ Ἀσιατικὰ νὰ ζητήσουν σχετικὰς διευκολύνσεις, ὡς συνέβη μὲ τὴν Ἰνδίαν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν θὰ ἐδοκιμάζετο ἡ πολιτικὴ συνοχὴ τῆς Κοινοπολιτείας, θὰ ἐξησφαλίζετο δὲ καὶ ὁμαλὴ ἐξέλιξις εἰς περίπτωσιν ἀναφυηθησομένων περὶ τὴν διατήρησιν τῆς Κοινοπολιτείας δυσχερειῶν.

Ἡ προσαρμογὴ ὅμως καὶ ἡ ἐλαστικότης τοῦ θεσμοῦ, ὡς καὶ τὸ γεγονός ὅτι πρόκειται περὶ «συνόλου κρατῶν ἐνημερουντων ἐν τῇ ἀντιθέσει» ἀποτελεῖ ἐνδειξὴν ὅτι αἱ σχετικαὶ προσπάθειαι ὑπερπηδήσεως τῶν δυσχερειῶν καὶ τῶν κρίσεων εἶναι πιθανὸν νὰ ἐπιτύχουν. Ἡ σύγχρονος βρεταννικὴ πολιτικὴ ἐπὶ τοῦ θέματος συνοψίζεται εἰς τὰς ἀπόψεις τοῦ κ. Bottomley.

Οὕτω, ὁ πρῶην ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Κοινοπολιτειακῶν Σχέσεων² ὑπεστήριξεν ὅτι, «ἡ βρεταννικὴ ἰσχὺς εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν πηγάζει κατὰ πολὺ ἐκ τῆς θεσεώς μας καὶ τῆς ἐπιρροῆς μας ἐπὶ τῆς Εὐρώπης καὶ ἀντιστρόφως. Εἶναι σφάλμα νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἡ ἐκλογὴ διὰ τὴν Βρεταννίαν εἶναι μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Κοινοπολιτείας. Ὑπάρχουν θεδαίως δυσχέρειαι ἵνα συμβῇ ἡ Βρεταννία, ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Κοινοπολιτεία. Τὸ σημαντικώτερον ὅμως γεγονός εἶναι ὅτι εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις ἡ Κοινοπολιτεία

1. Βλ. ἀν. σ. 58.

2. Why Britain should enter the E.C.M., σ. 11.

ἀποτελεῖ τὴν γέφυραν μεταξὺ Εὐρώπης, Ἀσίας, Ἀφρικῆς, Αὐστραλίας καὶ Ἀμερικῆς....».

Εἶναι ἄγνωστον πρὸς ποίαν πλευράν θὰ ρίψῃ τὸ δῶρος τοῦ ὁ βρεταννικὸς παράγων: πρὸς τὴν Εὐρώπην ἢ τὴν Κοινοπολιτείαν; Οἱ δεσμοὶ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου μὲ τὰ ὑπερπόντια ἐδάφη καὶ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας δυσχεραίνουν τὴν λήψιν ἀποφάσεως. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, διαπιστοῦται ὅτι ὁ δεσμὸς μετὰ τῶν μὲν καὶ μετὰ τῶν δὲ δὲν εἶναι ἀδύνατος.

Ὁ Βρεταννὸς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Μ. Στιούαρτ, ὁμιλῶν εἰς τὸ Βρεταννικὸν Ἰδρυμα Παιδείας καὶ Ἑρευνῶν, τὸν Φεβρουάριον 1966, παρετήρησε χαρακτηριστικῶς: «Γνωρίζομεν ὅτι χρειάζομεθα τὴν Εὐρώπην καὶ ὅτι ἡ ὑπόλοιπος Εὐρώπη μᾶς χρειάζεται». Ἡ Βρεταννία καὶ ἡ Κοινοπολιτεία ἀποτελοῦν τὴν κλειῖδα διὰ τὴν προώθησιν τῆς εὐρωπαϊκῆς συσσωματώσεως. «Τὰ μέλη τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος ἔχουν διακρίψει τὰς ἐξωευρωπαϊκὰς εὐθύνας των καὶ εἶναι ἴσως διὰ τοῦτο ἡ Κοινότης ἰσχυροτέρα. Ἡ ἀνάληψις ὑποχρεώσεων ἐκ μέρους ἡμῶν ἀνὰ τὸν κόσμον ἐπηρεάζει τὴν νοσηροποίησιν μας καὶ δὲν μᾶς διευκολύνει: εἰς τὸ νὰ δεχθῶμεν ἀποκλειστικὰς ὑποχρεώσεις εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἡ καλλιτέρα λύσις θὰ ἦτο ἴσως αἱ ὑποχρεώσεις μας νὰ περιορισθοῦν καὶ νὰ ἀξηθῶν αἱ τῆς Κοινότητος, διότι αἱ ἀναφυόμεναι διενέξεις εἰς ἄλλας ἡπείρους ἐπηρεάζουν καὶ τὰ εὐρωπαϊκὰ συμφέροντα». «Υπάρχει μία λαμβασμένη ἀποφίς», γράφει ὁ Roy Jenkins¹ «εἶναι ἐκείνη καθ' ἣν ἡ Κοινοπολιτεία εἶναι ἱκανὴ νὰ προσφέρῃ τὰ αὐτὰ πλεονεκτήματα ποὺ προσφέρει ἡ Εὐρώπη».

5. Συμπέρασμα

Ἡ Κοινοπολιτεία ἀποτελεῖ φαινόμενον μὴ ἔχον προηγούμενον εἰς τὰς Διεθνεῖς Σχέσεις 2, τόσον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἰδιομορφίας ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐξέλιξιν. Ὁ προσδιορισμὸς τοῦ διεθνοῦς καθεστώτος τῆς εἶναι δυσχερὲς 3 καὶ ἐπομένως τὸ αὐτὸ ἰδύναται νὰ ὑποστηριχθῇ καὶ ὡς πρὸς τὴν κατὰ τάξιν τῆς εἰς τινα κατηγορίαν τῶν Διεθνῶν Ὄργανισμῶν. Ἡ εὐρεῖα γεωγραφικὴ καὶ ἀριθμητικὴ βάση τῆς ἐξ ἐπὶφωτος κρατῶν-μελῶν καὶ ἡ ποικιλία τῶν πολιτικῶν καθεστώτων τῶν τελευταίων ὁδηγοῦν εἰς τὴν ἀποφιν ὅτι ἡ Κοινοπο-

1. R. J e k i n s, Britain Faces the Choice, Forum WAY, N° 42, 1961, σ. 19.

2. L o u i s D e l b e z, Empire Britannique 1965, Revue Générale de Droit International Public, N° 3, Paris, 1965.

3. I. Σ π υ ρ ὀ π ο ῦ λ ο υ, Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον, Β' ἔκδοσις, Ἀθήναι, 1940, σελ. 112—113.

λιτεία αποκλίνει πρὸς τοὺς οἰκουμενικοὺς ὀργανισμοὺς 1. Εὐρίσκεται ἀκόμη, ὡς ὑποστηρίζεται 2, εἰς ἐμβρυώδη κατάστασιν, πάντως ἐν ἐξελίξει εἰσέτι, ὡς Διεθνῆς Ὅργανισμός.

Αἱ ἰδιομορφίαι τῆς Κοινοπολιτείας προκαλοῦν τὸ ἐνδιαφέρον, συγκρινόμεναι πρὸς τὴν τυπικὴν διάρθρωσιν τῶν εὐρωπαϊκῶν καὶ λοιπῶν Διεθνῶν Ὅργανισμῶν. Εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν ἑλλείπουν τὰ καθιερωμένα ὄργανα τὰ ἀπαντῶντα εἰς τοὺς Διεθνεῖς Ὅργανισμοὺς (Γενικὴ Συνέλευσις, Γενικὴ Γραμματεία, Συμβούλιον κ.ο.κ.). Μόλις τὸ 1965 συνεστήθη Γενικὴ Γραμματεία καὶ εἰς αὐτὴν, μετ' ἔδραν τὸ Λονδίνον, κέντρον ἐκ παραδόσεως τῆς Κοινοπολιτείας. Ἀντιθέτως, οἱ εὐρωπαϊκοὶ ὀργανισμοὶ λειτουργοῦν βάσει τῆς συνήθους διάρθρωσεως τῶν Διεθνῶν Ὅργανισμῶν (Συμβούλιον, Συνέλευσις ἢ Κοινοβούλιον, Γεν. Γραμματεία ἢ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ, Δικαστήριον). Αἱ ἰδιομορφίαι τῆς Κοινοπολιτείας συνδέονται καὶ μετ' τὴν παράδοσιν: ἀφ' ἧς στιγμῆς, ἀπὸ τοῦ 1949, ἡ Βασίλισσα τῆς Μεγ. Βρεταννίας ἔπαυσε ν' ἀποτελῇ κοινὸν Μονάρχην δι' ἅπαντα τὰ μέχρι τότε κράτη-μέλη (Κτήσεις), ἕνεκα τῆς συμμετοχῆς εἰς αὐτὴν καὶ Δημοκρατιῶν (Ἰνδία κλπ.) καθιερώθη ὅπως ἡ Βασίλισσα θεωρῆται ὡς κοινὸν σύμβολον, «Κεφαλὴ τῆς Κοινοπολιτείας». Μεταξὺ τῶν ἰδιομορφιῶν τῆς Κοινοπολιτείας, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, ὡς χαρακτηριστικώτεροι διὰ Διεθνῆ Ὅργανισμὸν δύνανται νὰ θεωρηθοῦν: ἡ μεταξὺ τῶν κρατῶν - μελῶν διαπίστευσις Ὑπάτων Ἀρμοστῶν (High Commissioners) ἑξομοιωμένων πρὸς πρέσβεις, καθὼς καὶ ἡ κοινὴ ὀνηχοσύτης (British subject) τῶν ὀνηκῶν τῶν κρατῶν - μελῶν τῆς, πλεον τῆς τιαύτης ἐκάστου κράτους.

Ἡ Κοινοπολιτεία, ἔλαθεν ἀρχικῶς ὑποτυπώδη μορφήν Διεθνοῦς Ὅργανισμοῦ, βάσει τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῶν διαλαμβανομένων εἰς τὸν Καταστατικὸν Χάρτην τοῦ Westminster, 1931, διαφέρει σήμερον ποικιλοτρόπως τῆς ἀρχικῆς τῆς μορφῆς. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, ὁ ἀριθμὸς τῶν κρατῶν-μελῶν (τότε Κτήσεις) ἦτο περιορισμένος καὶ ἡ ὁμοιογένειά του σχεδὸν ἀπόλυτος (ἀπεκαλεῖτο χαρακτηριστικῶς «Λευκὴ Λέσχη»). Σήμερον, ἡ Κοινοπολιτεία, προελθοῦσα ἐκ τῆς σταδιακῆς ἀποκεντρώσεως τῆς Βρεταννικῆς Αὐτοκρατορίας, ἀποτελεῖ οὐσιαστικῶς (καθ' ὃ κέκτεται τὰ οὐσιώδη γνωρίσματα τῶν Διεθνῶν Ὅργανισμῶν: κοινὴν βούλησιν, ἰσοτιμίαν καὶ ἐλευθέραν συμμετοχὴν τῶν κρατῶν-μελῶν κλπ.), ἔστω καὶ ἰδιότυπον Διεθνῆ Ὅργανισμὸν, διαδραματίζοντα σημαίνοντα ρόλον εἰς τὰς συγχρόνους διεθνεῖς σχέσεις.

---

1. L. O p p e n h e i m, International Law, 8th ed., 1955: «Ἡ Κοινοπολιτεία παρέχει παράδειγμα πρὸς μίμησιν πρὸς τὸν σκοπὸν διαμορφώσεως μιᾶς εὐρύτερας ἢ ἀκόμη καὶ παγκοσμίου συνδέσεως (association) κρατῶν».

2. L. D e l b e z, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 611.

Ἦδη, ὁ Ὅργανισμός οὗτος λειτουργεῖ βάσει βιαδουλεύσεων μεταξύ τῶν κρατῶν-μελῶν του, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀγγλοσαξωνικοῦ πραγματισμοῦ ¹ καὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν θεσμῶν. Εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν δύο ὁμάδας κρατῶν: τὴν «παλαιάν» Κοινοπολιτείαν (ἀνεπτυγμένα κράτη - πρῶν Κτήσεις), ἣ ὁποία καὶ ἔχει πλέον ἔντονα εὐρωπαϊκά χαρακτηριστικά, καὶ τὴν «νέαν» Κοινοπολιτείαν (νέα, ἀναπτυσσόμενα κράτη). Οὕτω, ἡ Κοινοπολιτεία διευρυνομένη ὁλονὲν καὶ περισσότερον, ἰδίᾳ κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν, ἐξευλίχθη ραγδαίως εἰς τὸν ἀμέσως σημαντικώτερον μετὰ τὰ Ἡνωμένα Ἕθνη Διεθνή Ὅργανισμόν. Ἐπέδειξεν ἀξιοζήλευτον ἀντοχήν, καθὼς καὶ ἱκανότητα προσαρμογῆς, ἰδίως μάλιστα ἐν ληφθεὺν ὑπ' ὅψιν αἱ σοβαραὶ κρίσεις τὰς ὁποίας αὕτη διῆλθε κατὰ καιροῦς. Ἡ διατήρησις τῆς ὁφείλεται, κυρίως, εἰς τὴν βρεταννικὴν ρεαλιστικὴν πολιτικὴν, ὡς καὶ τὴν ὑπαρξίν τοῦ πυρήνος τῶν «λευκῶν» πρῶν Κτήσεων, αἱ ὁποῖαι συνετήρησαν καὶ ἐνίσχυσαν τὴν Κοινοπολιτείαν καὶ διέδωσαν τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμόν, χάρις εἰς τὸ ὕψηλόν πολιτιστικόν των ἐπίπεδον καὶ τὴν ἀνθηρὰν οἰκονομίαν των.

Ἡ Κοινοπολιτεία δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἐπιτυχὲς «πείραμα» ὑδιούπου Διεθνoῦς Ὅργανισμοῦ ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν Διεθνῶν Σχέσεων ¹. Ἡ ἐπιτυχία αὕτη ὁφείλεται εἰς τὴν ρευστότητα τοῦ θεσμοῦ, διατηρουμένην χάρις εἰς τὴν ἑλλειψιν γραπτῶν κανόνων. Οὕτω παρέχεται ἡ δυνατότης εἰς τὸν Ὅργανισμόν τῆς Κοινοπολιτείας νὰ προσαρμόζεται πρὸς τὰς κρατούσας ἐκάστοτε ἐντὸς τῆς Διεθνoῦς Κοινότητος τάσεις. Ἦδη, ἀπὸ τῆς διαμορφώσεώς τῆς εἰς πολυφυλετικὴν κοινότητα κρατῶν, διέπεται ὑπὸ τινων ἀρχῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ὡς σημαντικὴ δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ ἀρχή, καθ' ἣν αἱ φυλετικαὶ διακρίσεις εἶναι ἀπαράδεκτοι μεταξύ τῶν κρατῶν-μελῶν τῆς. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ὡς ἂν ἀρχῆς εἶχεν ὡς συνέπειαν τὸν ἑμμεσον ἐξαναγκασμόν τῆς Νοτιοαφρικανικῆς Ἐνώσεως, ἥδη Δημοκρατίας τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς, εἰς ἀποχώρησιν ἐκ τῆς Κοινοπολιτείας τὸ 1961.

Ὁ τονισμός τοῦ πολιτικοῦ στοιχείου, ὡς παράγοντος ἐπηρεάζοντος τὴν ἐξέλιξιν τῆς Κοινοπολιτείας, δὲν σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ ὑποτιμηθῇ ὁ οἰκονομικὸς παράγων, ὁ ὁποῖος συνετέλεσε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ συντελῇ ἐξ ἴσου εὐνοϊκῶς, εἰς τὴν διατήρησιν τῶν κοινοπολιτειακῶν θεσμῶν. Τοῦτο, διότι ἡ ἐντὸς τῆς Κοινοπολιτείας ἐπιτευχθεῖσα συνεργασία ἀνεπτυγμένων καὶ ἀναπτυσσομένων κρατῶν διὰ τῆς «κοινοπολιτειακῆς προτιμήσεως», τοῦ Σχεδίου Κολόμπο καὶ τῶν πάσης φύσεως διευκολύνσεων, συνέβαλεν ἐπίσης εἰς τὴν ἐπιτυχίαν καὶ διατήρησιν τοῦ κοινοπολιτειακοῦ θεσμοῦ. Βεβαίως, σήμερον ἡ προνομιακὴ μεταχείρισις μεταξύ τῶν κρατῶν-μελῶν ἔχει περιορισθῇ σημαντικῶς, ὁδὲν ἐξέλιπεν ὅμως. Ἐξακολουθοῦν ὑφιστάμενα, ἔστω καὶ περιορι-

1. L. Delbe z, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 611.

2. Βλ. κατωτ. σ. 247.

σιμένα, οικονομικά συμφέροντα. Είς τὸν περιορισμὸν τῶν συνετέλεσε σημαντικῶς καὶ ἡ ἐπιτυχία τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος, ἡ ὁποία ἀπετέλεσε νέον πόνον ἑλξέως διὰ τὰ πολέιστα τῶν κοινοπολιτευτικῶν κρατῶν (σύνδεσις Νιγηρίας, διαπραγματεύσεις ἄλλων κρατῶν). Οὕτω, ἐπηρεάσθησαν οὐσιαστικῶς αἱ οἰκονομικαὶ καί, κατ' ἐπέκτασιν, αἱ πολιτικαὶ σχέσεις Εὐρώπης καὶ Κοινοπολιτείας.

Ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Κοινοπολιτεία σήμερον

Ἡ ἐπιρροή αὕτη διαπιστοῦται, κυρίως, εἰς δύο περιπτώσεις: α) τὴν ὑποψηφιότητα τῆς Βρεταννίας ὥπως καταστή μὲλος τῆς Κοινότητος καὶ β) τὸν ὑφιστάμενον, σιωπηρὸν ἐν πολλοῖς, ἀνταγωνισμὸν μεταξὺ ἀγγλοφώνων καὶ γαλλοφώνων κρατῶν, ἰδίᾳ ἐν Ἀφρικῇ¹, ὥστε νὰ βυσχεραίνεται ἐμμέσως ἡ συνεργασία Εὐρώπης - Κοινοπολιτείας.

Ἡ Εὐρώπη ἀντιμετωπίζει, διὰ μίαν ἀκόμη φοράν, περίπτωσιν διευρύνσεως τῆς Κοινότητος διὰ τῆς βρεταννικῆς ὑποψηφιότητος, ὑποβληθείσης τῇ 11ῃ Μαΐου 1967. Ἡ δυναμικότης τοῦ νέου ὑποψηφίου μέλους καὶ οἱ δεσμοὶ τοῦ διεθνῶς εἶναι ἐνδεχόμενον, διὰ τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν Κοινότητα, νὰ ἐπηρεάσουν τὴν συνοχὴν τῆς τελευταίας καὶ τὴν πολιτικὴν της. Θὰ πρέπει ὅμως νὰ σταθμισθῇ κατὰ πόσον τὰ παρουσιασθησόμενα μειονεκτήματα ἐκ τῆς ὥς ἄνω συμμετοχῆς εἶναι σοβαρώτερα τῶν μειονεκτημάτων τῶν ὑφισταμένων ἐκ τῆς διατηρήσεως τῆς Κοινότητος ὥς ἔχει σήμερον. Νομίζομεν ὅτι διατήρησις τῶν διαίρέσεων εἰς Εὐρώπην εἶναι ἐπιζήμιος τόσον δι' ἑαυτὴν ὅσον καὶ διὰ τὰς λοιπὰς ἡπείρους, δεδομένου ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ δυναμικὸν της κατατέμενται καὶ περιορίζεται ἡ δυνατότης συμβολῆς της εἰς τὰς διεθνεῖς ἐξελίξεις. Βεβαίως, ὑφίστανται διαρθρωτικαὶ διαφοραὶ ὁργανώσεως τῆς βρεταννικῆς οἰκονομίας ἐν σχέσει πρὸς τὰς οἰκονομίας τῆς Κοινότητος, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ θιασινῶνται ἡ κατάτησις τοῦ εὐρωπαϊκοῦ δυναμικοῦ, ἐγκυμονοῦσα ποικίλους κινδύνους, κυρίως εἰς τὸν οἰκονομικὸν τομέα.

Αἱ μέχρι τοῦδε ἀρνητικαὶ ἐξωτερικαὶ ἐπιδράσεις, καὶ ἐκ τῆς Κοινοπολιτείας καὶ ἐξ ἄλλων κρατῶν ἢ ομάδων κρατῶν, ἐπὶ τῆς προσπάθειας πρὸς Ἐνωσιν τῆς Εὐρώπης, θὰ πρέπει νὰ ἀποδοθοῦν εἰς τὸ γεγονός ὅτι ἡ «γηραιὰ ἡπείρος» δὲν κατώρθωσεν εἰσέτι νὰ ἀποκτήσῃ τὸν ἀναγκαῖον συντονισμὸν καὶ ἐνιαίαν πολιτικὴν, ἀλλὰ καὶ σταθερὸν προσανατολισμὸν ὥς πρὸς τὴν ἐπιδωχθησομένην μορφήν ἐνώσεώς της. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ βρεταννικὴ ἀποψις, θεωρουμένη ἀντικειμενικῶς ὡς ὀρθή, καθ' ἣν καὶ ἡ τελευταία κρίσις τῆς Μέσης Ἀνατολῆς (Ἰούνιος 1967) ἀποτελεῖ μίαν ἀκόμη ἐπι-

1. V e r n o n M c K a y, Africa in World Politics, New York, 1962.

θεθαίωσιν περὶ τῆς ἀνάγκης διευρύνσεως τῆς εὐρωπαϊκῆς συνεργασίας, διότι, διὰ μίαν εἰσέτι φοράν αἱ Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι καὶ ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις ὑπερφαλάγγισαν τὴν Εὐρώπην, ἐνῶ μία γαλλοβρεταννικὴ συνεργασία, ἐν τὸς εὐρυτέρου εὐρωπαϊκοῦ σχήματος, θὰ ἐνίσχυε διεθνῶς τὴν εὐρωπαϊκὴν θέσιν.

Σχετικὴ καὶ γενικωτέρας σημασίας εἶναι ἡ ἀποφῆς ὅτι «δὲν ὑπάρχει διὰ τὴν Βρεταννίαν μέλλον εἰς μίαν «μικρὰν Ἀγγλίαν», ἀλλ' οὔτε διὰ τὴν Εὐρώπην μέλλον εἰς μίαν «μικρὰν Εὐρώπην» (H. Wilson) 1. Οὕτω, ἡ Βρεταννία ἐπιδιώκει τὴν συμμετοχὴν τῆς εἰς τὴν Εὐρώπην, διατηροῦσα ὅμως τοὺς δεσμούς τῆς καὶ μετὰ τὴν Κοινοπολιτείαν. Συμφώνως πρὸς τὰ διεθνῶς κρατοῦντα, ἡ συμμετοχὴ εἰς δύο ἢ πλείονας διεθνεῖς ὁργανισμούς δὲν εἶναι ἀσυμβίβαστος, κατὰ συνέπειαν, ἡ βρεταννικὴ ἀποφῆς, καθ' ἣν ἡ συμμετοχὴ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου εἰς τὰς Κοινότητες δὲν ἀποκλείει τὴν διατήρησιν τῶν δεσμῶν τοῦ μετὰ τὴν Κοινοπολιτείαν, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὀρθή. Παραλλήλως, οἱ Βρεταννοὶ ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ χώρα των πιστεύει εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν ρόλον τῆς καὶ εἶναι καιρὸς νὰ παύσῃ ἡ ἐντύπωσις ὅτι ἡ Βρεταννία δὲν εἶναι «ἐπαρκῶς» εὐρωπαϊκὴ, ὅτι ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸ αὐτοκρατορικὸν παρελθόν τῆς καὶ ὅτι αἱ ὑποθέσεις τῆς κατευθύνονται μετὰ ἔντονον ἀγγλοσαξωνικὸν πνεῦμα. «Ἡ Εὐρώπη χρειάζεται τὴν Βρεταννίαν πολιτικῶς, οἰκονομικῶς καὶ, κυρίως, τεχνολογικῶς» 2. Ἀκόμη, οἱ Βρεταννοὶ θεωροῦν ὅτι τὰ ὑφιστάμενα οἰκονομικὰ ἐμπόδια εἶναι τεχνικῆς φύσεως (ἀποφυγὴν τὴν ὁποίαν ὑποστηρίζουν καὶ τὰ μέλη τῆς ΕΟΚ, πλὴν τῆς Γαλλίας, τὰ ὁποῖα ἔχουν ταχθῇ ὑπὲρ τῆς βρεταννικῆς συμμετοχῆς) καὶ ὅτι, ἀπὸ τῆς πλευρᾶς των, δὲν ζητεῖται τίποτε περισσότερον ἀπὸ ὅ,τι παρεχωρήθη ὑπὸ τῶν ἰδρυτικῶν μελῶν τῆς Κοινότητος πρὸς τὰ ἔχοντα δεσμούς μετὰ αὐτὰ ὑπερπόντια ἀναπτυσσόμενα κράτη.

Ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευράν, ἡ Γαλλία, προκαλέσασα τὴν διακοπὴν τῶν διαπραγματεύσεων τὸ 1963, ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὴν βρεταννικὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν ΕΟΚ, ὁδῶν, ὡς ὑποστηρίζει, ἡ Βρεταννία δὲν εἶναι ἐπαρκῶς «εὐρωπαϊκὴ» καὶ ὑφίστανται σοβαραὶ οἰκονομικαὶ δυσχέρειαι, σχέσιν ἔχουσαι μετὰ τὴν στερλίαν 3 καὶ τὸ βρεταννικὸν ἰσοζύγιον πληρωμῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐπιτρέπουν νὰ καταστῇ ἡ Βρεταννία μέλος τῆς Κοινοπολιτείας. Ἡ πολιτικὴ αὕτη συνεχίζεται ἀπὸ γαλλικῆς πλευρᾶς καὶ δὲν γνωρίζομεν ἐὰν συνδέεται ἀποκλειστικῶς μετὰ τὸ πρόσωπον τοῦ Στρατηγοῦ Ντε

1. Βλέπε ἄνωτ. Κεφ. Α', 4.

2. Τὴν ἀποφῆν ταύτην ὑπεστήριξεν εἰς τὴν Συμβουλευτικὴν Συνέλευσιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης ὁ Λόρδος Chalfont, 6λ. The Times, 27.9.67 καὶ Guardian, 27.9.67.

3. Εἶναι φυσικὸν ἡ στερλίνα νὰ ἐπηρεάζῃ τὴν οἰκονομίαν ὄχι μόνον τῶν χωρῶν τῆς Κοινοπολιτείας ἢ τῆς ζώνης τῆς στερλίνας ἀλλὰ καὶ τῶν κρατῶν τὰ ὁποῖα διατηροῦν τὰ ἀποθέματά των εἰς στερλίνας. Αἱ ἐπιπτώσεις, ὡς εἶναι φυσικόν, ἐκ τῆς εὐπαθείας τῆς εἶναι σημαντικαί.

Γκώλλ ή όχι. Γεγονός είναι, ότι υπάρχει και σοβαρά μερίς τής γαλλικής κοινής γνώμης, ή όποία δέν συμμερίζεται τήν τηρουμένην επί του θέματος γαλλικήν πολιτικήν.

Ή Βρεταννία κατέστησε σαφές ότι:

α) Άπορρίπτει τήν προταθείσαν υπό του Γάλλου Προέδρου σύνδεσιν τής Βρεταννίας με τήν Κοινότητα, διότι δέν είναι δυνατόν ή πρώτη, ούσα ευρωπαϊκή Δύναμις, νά μή έχη δικαίωμα γνώμης εις τό Συμβούλιον των Υπουργών τής Κοινότητος. Ο Βρεταννός ύπουργός των Έξωτερικών κ. Brown έτόνισεν ότι, «αί μεταβατικά περίοδοι είναι άπαραίτητοι ίνα καταστή δυνατόν όχι μόνον ήμεις, άλλα και ή λειτουργούσα ήδη Κοινότης νά προσαρμοσθού»¹. Έφ' όσον ή Κοινότης εύρίσκεται εισέτι εις τό μεταβατικόν στάδιον και δέν έχει ολοκληρωθή ή οικονομική συσσωμάτωση των κρατών-μελών της, ή βρεταννική συμμετοχή καθίσταται εύχερεστέρα. Ή Βρεταννία, επί του παρόντος, παρουσιάζεται διατεθειμένη νά ύποστηρίξη σθεναρώς τήν ύποψηφιότητά της. Είς περίπτωσιν έμμοιής, από γαλλικής πλευράς, περί μη συμμετοχής τής Βρεταννίας, αύτη δέν αποκλείεται νά εγκαταλείψη όριστικώς τά ευρωπαϊκά της ενδιαφέροντα προς ζημίαν τής ευρωπαϊκής προσπάθειας.

β) Θεωρεί πραγματοποιήσιμον τήν συμμετοχήν της εις τήν Κοινότητα, με παράλληλον συμμετοχήν της εις τήν Κοινοπολιτείαν, προς διατήρησιν τής διεθνούς ύποσταλής τής τελευταίας, ως «γεφύρας των πέντε ήπειρων». Είναι πράγματι κάπως δυσχερές νά θεωρήσωμεν τήν Κοινοπολιτείαν διατηρουμένην άνευ της εις αύτήν συμμετοχής του Ένωμένου Βασιλείου.

γ) Τάσσεται άναντίον του σχηματισμού Ένωμένης Εύρώπης ως Τρίτης Δυνάμεως. Ή τελευταία άποτελεί κυρίως επιδίωξιν του Γάλλου Προέδρου, είναι όμως δυσχερές προς πραγματοποίησιν, διότι ή Εύρώπη ύστερεί, έξ έπόψεως έξοπλισμού, τόσοσιν άναντι των Ένωμένων Πολιτειών όσον και άναντι τής Σοβιετικής Ένώσεως. Βεβαίως, ή Ένωσις τής Εύρώπης καθίσταται άπαραίτητος, καθ' όσον θα συντελέση εις τήν ενίσχυσιν τής διεθνούς ισορροπίας. Δύναται όμως νά ύποστηρικθή, βάσει των όσων έξετέθησαν μέχρι τουδε, ότι συμπλήρωμα τής ισορροπίας ταύτης άποτελεί ή Κοινοπολιτεία.

Άναμένεται ότι αί επιδιωκόμεναι διαπραγματεύσεις μεταξύ Ένωμένου Βασιλείου και Κοινότητος, εάν τελικώς πραγματοποιηθούν, θα διαρκέσουν επί μακρόν. Τοϋτο σημαίνει πιθανώς ότι, κατά τήν λήξιν τής ισχύος τής Συνθήκης του Yaoundé (Μάιος 1969)², δι' ής συνεδέθησαν τά γαλλόφωνα άφρικανικά κράτη με τήν Κοινότητα, θα καταστή δυνατόν εις τήν

1. BIS, Survey of British and Commonwealth Affairs, τ. I, Ν° 14, London, 1967, σ. 674.

2. Τήν άποψιν ταύτην ύπεστήριξεν επισήμως ο ύπουργός των Έξωτερικών τής Βρεταννίας κ. Brown τήν 4ην Ιουλίου 1967 εις Χάγην, κατά τήν Σύνοδον του Συμβουλίου Υπουργών τής Δυτικής Ευρωπαϊκής Ένώσεως. Βλ. Sur-

ἀνανεωθησομένην συμφωνίαν νὰ συμπεριληφθοῦν καὶ τὰ μὴ εὐρωπαϊκὰ κράτη τῆς Κοινοπολιτείας καὶ κυρίως τὰ ἀφρικανικά. Οὕτω, θὰ διευρύνετο σημαντικῶς ἡ Κοινότης. Ἐὰν δὲ ἀληφθῇ ὑπ' ὅψιν καὶ ἡ αἴτησις συμμετοχῆς τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς EFTA καὶ τῆς Ἰρλανδίας (πρώην μέλος τῆς Κοινοπολιτείας), ἡ διεύρυνσις αὕτη θὰ ἐχαλάρωνε, φυσιολογικῶς ἄλλωστε, τοὺς δεσμοὺς ἐντὸς τῆς Κοινότητος (τὰ κράτη-μέλη θὰ ᾤζαντο περίπου εἰς δέκα καὶ τὰ συνδεδεμένα εἰς τριάκοντα, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὅψιν μόνον τὰ ἀφρικανικά κράτη τῆς Κοινοπολιτείας) καὶ πιθανόν, οἰκονομικῶς μὲν, νὰ ὠδήγει πρὸς τὴν ἐπιθυωκομένην ὑπὸ τῆς Βρεταννίας δημιουργίαν εὐρείας ζώνης ἐλευθέρων συναλλαγῶν, πολιτικῶς δὲ νὰ ὠδήγει εἰς τὴν διεύρυνσιν τῆς βρεταννικῆς σφαίρας ἐπιρροῆς ¹.

Ἡ νέα αἴτησις τῆς Βρεταννίας (11 Μαΐου 1967) παρουσιάζει δύο νέα οὐσιώδη χαρακτηριστικά ἐν σχέσει πρὸς τὰς διαπραγματεύσεις τοῦ 1963: α) ὑπεβλήθη ἐπισήμως αἴτησις εἰσδοχῆς διὰ πρώτην φοράν ² καὶ β) ἐγένετο ἀποδεκτὴ ἀνεπιφυλάκτως ἡ Συνθήκη τῆς Ρώμης.

Ἀπὸ εὐρωπαϊκῆς σκοπιᾶς, ἡ αἴτησις αὕτη ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν, διότι ἐπιδιώκεται ἡ ἐνίσχυσις τῆς Εὐρώπης, τῆς ὁποίας τὰ κράτη ὀφείλουσιν νὰ ὁλοκληρώσουν τὴν Ἑνοποίησιν διὰ μιᾶς ἰσοτύμου συνεργασίας, ἐντὸς ἐνός εὐρύτερου ἀτλαντικοῦ πλαισίου, συνδεδεμένου μὲ τὰς ὑπερποντίους περιοχάς. Τοῦτο δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ διὰ τῆς βρεταννικῆς συμμετοχῆς, ἡ ὁποία ἐπιβάλλεται ὅπως ἐγκριθῇ παρὰ τὰς γαλλικὰς ἀντιρρήσεις, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἀναστείλει ἐπὶ τοῦ παρόντος τὴν διεύρυνσιν τῆς εὐ-

---

vey of British and Commonwealth Affairs, τ. I, N° 16, London, 1967, σ. 786. «Ἐίχε προσωρινῶς συμφωνηθῇ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν διαπραγματεύσεων 1961—1963 ὅτι σύνδεσις, βάσει τοῦ τετάρτου μέρους τῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης, θὰ ἦτο κατάλληλος διὰ τὰς ἐξαρωμένας ἐκ τῆς Βρεταννίας περιοχάς, ἐκτὸς μιᾶς ἢ δύο περιπτώσεων αἱ ὁποῖαι καὶ θὰ συνεζητῶντο, καθὼς καὶ ὅτι ἡ σύνδεσις βάσει τῶν διαπραγματεύσεων αἱ ὁποῖαι κατέληξαν εἰς τὴν Συνθήκην τοῦ Yaoundé θὰ ἦτο ἐλευθέρω διὰ τὰς ἀνεξαρτήτους χώρας τῆς Κοινοπολιτείας εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Καραϊβικὴν, τῆς προσφορᾶς ταύτης ἀνανεώσεως τὸν Ἰούλιον 1963, διὰ τῆς Διακηρύξεως τοῦ Συμβουλίου τῶν Ἱπουργῶν. Βάσει τῆς ἀναμενομένης λήξεως τῆς ἰσχύος τῆς ὡς ἄνω Συνθήκης προτείνω ὅπως ἐπιτραπῇ αἱ χώραι αὗται τῆς Κοινοπολιτείας καὶ συνεχίσουν τὰς ὑφισταμένας ἐμπορικὰς συμφωνίας των μὲ τὴν Βρεταννίαν, μέχρις ὅτου νέαι ρυθμίσεις τεθοῦν ἐν ἰσχύϊ μετὰ τὴν λήξιν τῆς Συνθήκης τοῦ Yaoundé. Εἰς τὰς διαπραγματεύσεις δὲ ταύτας ἀναμένεται ὅπως κληθοῦν αἱ χώραι αὗται ἵνα λάβουν μέρος». Ἐπίσης βλ. σχετικῶς Partnership in Africa: the Yaoundé Association, London, 1966.

1. Εἰς τοῦτο θὰ ἐνισχυθῇ καὶ ὑπὸ τῶν διακειμένων φίλων πρὸς τὴν Βρεταννίαν Σκανδιναβικῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα ἐξήτησαν ὅπως καταστοῦν μέλη ἢ συνδεθοῦν μὲ τὴν Κοινότητα.

2. Τότε ἐγένετο πρότασις εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων ὅπως αἱ διαπραγματεύσεις ἀρχοῦν εἰς κατάληξιν ἀποδεκτὴν ἀπὸ τὸ Κοινοβούλιον. Τὸ 1967 ἡ Βουλὴ ἀπεδέχθη τὴν ὑποβολὴν αἰτήσεως εἰσδοχῆς, μὲ τὰς διαπραγματεύσεις ἀκολουθούσας τὴν ἐγκρίσιν.

ρωπαϊκής συνεργασίας. Εάν μάλιστα ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ ὅλον ἐν αὐξανόμενη κινεζικῇ ἀπειλῇ, ἡ ὁποία δυνατόν νὰ ὁδηγήσῃ εἰς σοβαρὰς ἀνακατατάξεις καὶ μεταβολὰς εἰς τὰς βιθυνεῖς σχέσεις, ἡ Εὐρώπη ὀφείλει καὶ δύναται νὰ διαδραματίσῃ προέχοντα ρόλον.

Ἡ Κοινοπολιτεία ἐπέδρασεν ἀνασταλτικῶς, ἔστω καὶ ἐπ' ἐλάχιστον, ἐπὶ τῆς προσπάθειας ἐνοποιήσεως εἰς τὴν Εὐρώπην, διότι ἡ διεύρυνσις τῆς Κοινότητος προϋποθέτει καὶ τὴν βρεταννικὴν συμμετοχὴν, ἡ ὁποία καθίσταται ἐκάστοτε, ἄλλοτε περισσότερον καὶ ἄλλοτε ὀλιγώτερον (ὡς συμβαίνει σήμερον) προβληματικὴ ἕνεκα τῶν θεσμῶν τῆς Βρεταννίας μὲ τὴν Κοινοπολιτείαν. Ἐνδεχομένως, λύσιν τῶν συναφῶν προβλημάτων θὰ ἀπετέλει, ὡς βάσις (ἐὰν ἐλαμβάνετο ὁμοῦ μὲ τὴν ἰσχύουσαν Συνθήκην τοῦ Yaoundé), τὸ προταθὲν παλαιότερον, διὰ τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, Strasbourg Plan. Τὸ σχέδιον τοῦτο, τιθέμενον ἐν ἐφαρμογῇ σταδιακῶς, θὰ περιώριζε τὰς δυσχερεῖας, δεδομένου ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας ἀνήκουν εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὸ προαναφερθὲν σχέδιον ἀπέβλεπεν εἰς τὴν οἰκονομικὴν συνεργασίαν τοῦ συνόλου τῆς τελευταίας μὲ τὴν Εὐρώπην.

Γεγονὸς εἶναι ὅτι ἡ Κοινοπολιτεία δὲν παρουσιάζεται, σήμερον, ὡς ἄλλοτε, σοβαρὸν ἐμπόδιον πρὸς πραγματοποιήσιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνοποιήσεως. Ὡς φυσιολογικῇ, ἀλλὰ καὶ μόνῃ διέξοδος τῆς Κοινοπολιτείας πρὸς συνεργασίαν, παραμένει ἡ Εὐρώπη. Ἐπομένως, ἡ συνεργασία τῆς τελευταίας μὲ τὴν Κοινοπολιτείαν πρέπει νὰ θεωρῇται ὡς δεδομένη, ἔστω καὶ εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον, παρὰ τὰς ἐκάστοτε γαλλικὰς ἀντιρρήσεις. Ἡ συνεργασία αὕτη ἀποτελεῖ θεδαίως τὸ ἐπακόλουθον τῆς ἀναμενόμενης διατηρήσεως τῆς Κοινοπολιτείας ὡς θεσμοῦ. Ὡς πρόσθετος δὲ λόγος διατηρήσεως τῆς δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ ἰ σ ὅ τ ι μ ο ς συνεργασία ἐντὸς αὐτῆς μεταξὺ ἀνεπτυγμένων καὶ ἀναπτυσσομένων κρατῶν.

Βάσει τῆς μέχρι τοῦδε ὑφισταμένης πρακτικῆς καὶ τοῦ ἄρθρου 238 τῆς Ἰδρυτικῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης, τοιαύτη δυνατότης δὲν φαίνεται νὰ παρουσιάζεται διὰ τῆς προβλεπόμενης συνδέσεως (association), δεδομένου ὅτι τὰ συνδεδεμένα κράτη δὲν εἶναι πλήρη μέλη καὶ, ἐπομένως, ἰσότιμα πρὸς τὰ τοιαῦτα τῶν Κοινοτήτων.

Ἄλλοτερον στοιχεῖον τὸ ἴδιον θὰ ἐπηρεάσῃ πιθανὸν τὰς μελλοντικὰς ἐξελίξεις ὡς πρὸς τὴν συνεργασίαν Εὐρώπης - Κοινοπολιτείας δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ συγχώνευσις τῶν τριῶν Κοινοτήτων καὶ ἡ ὡς ἐκ τούτου πλέον «συμπαγὴς» ὁργάνωσις τῆς Εὐρώπης. Τοιαύτη ὁργάνωσις δὲν εὐνοεῖ χαλαρὰν μορφήν συνεργασίας, ἡ ὁποία ἐκ παραδόσεως ἐπικρατεῖ εἰς τὰ πλαίσια τῆς Κοινοπολιτείας. Θὰ πρέπει νὰ εὕρεθῇ ἡ ἐνδεδειγμένη λύσις οὕτως, ὥστε νὰ καταστῇ δυνατόν νὰ συμβιβασθοῦν αἱ σχέσεις Κοινοπολιτείας καὶ Ἡνωμένου Βασιλείου ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς συμμετοχῆς τοῦ τελευταίου εἰς τὰς Κοινότητας. Αἱ δυσχερεῖαι τὰς ὁποίας ἀντιμετωπίζει ἡ βρεταννικὴ πολιτικὴ, πέραν τῶν οἰκονομικῶν, καθίστανται ἐμφανέστεραι, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι αἱ ἡπειρωτικαὶ Μεγάλαι Δυνάμεις δύνανται νὰ διαδρα-

ματίσουν σοβαρόν ρόλον εις τὰς διεθνείς σχέσεις άνευ υπερποντίων πηγών ισχύος, ως είναι: διὰ τὴν Βρεταννίαν ἡ Κοινοπολιτεία καὶ ἡ ἀγγλοαμερικανική συνεργασία. Εἶναι δυσχερές ἕμως νὰ διαανοηθῇ τις ἕνα ἀποτελεσματικόν διεθνή ρόλον ἀπὸ βρεταννικῆς πλευρᾶς άνευ τοιούτων δεσμῶν 1.

Βεβαίως, πάντα τὰ ἀνωτέρω ἀποτελοῦν συνάρτησιν τῆς διατηρήσεως ἢ μὴ τῆς Κοινοπολιτείας ὡς Διεθνoῦς Ὁργανισμοῦ. Εἰς περίπτωσιν διαλύσεως τῆς ἡ Βρεταννία εἶναι πιθανόν νὰ στραφῇ πρὸς τὴν Εὐρώπην. Ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον θὰ πρέπει νὰ θεωρηθῇ μᾶλλον θέδαιον εἶναι ὅτι ἡ Κοινοπολιτεία θὰ ἀποδείξῃ, διὰ μίαν ἀκόμη φοράν, τὴν ἀντοχὴν τῆς, δεδομένου ὅτι ἡ συμμετοχὴ τῆς Βρεταννίας εἰς τὰς Κοινότητες καὶ ἡ διατήρησις τῶν δεσμῶν τῆς μετὰ τὴν Κοινοπολιτείαν κατέστη σαφές, σὺν τῷ χρόνῳ, ὅτι δὲν ἀποτελοῦν κἀντὶ τὸ ἀσυμβίβαστον. «Δὲν τίθεται θέμα ἐπιλογῆς». Οὕτω, σήμερον τὰ ἐμπόδια ἔχουν περιορισθῇ εἰς τοιαῦτα τυπικῆς φύσεως καὶ ἀφοροῦν κυρίως εἰς οἰκονομικά θέματα, διὰ τὰ ὅποια εἶναι ὅπωςδῆποτε δυνατόν νὰ εὕρεθῇ ποιὰ τις λύσις.

Ὅθεν, δυνάμεθα νὰ καταλήξωμεν εἰς τὴν ἀποφιν, καθ' ἣν αἱ μελλοντικαὶ σχέσεις Εὐρώπης καὶ Κοινοπολιτείας θὰ ἐξαρτηθοῦν κυρίως ἐκ τῶν ἀκολουθῶν τριῶν παραγόντων:

α) Ἐάν, καὶ εἰς ποῖον βαθμόν, ἡ Βρεταννία, μετέχουσα τῶν Κοινοτήτων, θὰ δυνηθῇ νὰ συμβιδάσῃ τὴν θέσιν τῆς εἰς τὴν Εὐρώπην πρὸς ἐκείνην ἐντός τῆς Κοινοπολιτείας. Ὅφειλομεν νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ Βρεταννία χρειάζεται τὴν Κοινοπολιτείαν καὶ ὡς στοιχεῖον ἐνισχύσεως τῆς διεθνoῦς ἐπιρροῆς τῆς. Δὲν εἶναι ἐξ ἄλλου εὐχερές, ὡς ἀνεφέρθη, νὰ θεωρήσωμεν μίαν Ἠνωμένην Εὐρώπην άνευ τῆς συμμετοχῆς τῆς Βρεταννίας. Ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Βρεταννία ἔχουν ἀνάγκην ἢ μία τῆς ἄλλης.

β) Ἐάν αἱ Εὐρωπαϊκαὶ Κοινότητες, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ εὐρωπαϊκοὶ ὀργανισμοί, δέχονται τοὺς δεσμοὺς μετὰ τὴν Κοινοπολιτείαν καὶ τὸ ἐνδεχόμενον διαμορφώσεως μιᾶς ἐλευθέρας Ζώνης Εὐρωπαϊκῶν Συναλλαγῶν, χαλαωτέρων δεσμῶν τῶν ὀφισταμένων εἰς τὴν Κοινότητα.

γ) Ἐάν τὰ κράτη-μέλη τῆς Κοινοπολιτείας ἐπιθυμοῦν, ἀλλὰ καὶ ἐάν δύνανται, νὰ προσαρμόσουν τὴν πολιτικὴν των πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην (διεύρυνσιν δηλαδὴ τῆς Κοινότητος διὰ τῆς βρεταννικῆς συμμετοχῆς καὶ συμμετοχῆς των εἰς αὐτὴν ὑπὸ κατάλληλον μορφήν συνδέσεως). Ἡ Κοινοπολιτεία ἢ θὰ ἐνισχυθῇ ἢ θὰ ἐξασθενήσῃ διὰ τῆς ἐνδεχομένης βρεταννικῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν Κοινότητα. Οὕτω, θὰ ἀποδειχθῇ κατὰ πόσον οἱ θεωροῦντες τὴν Κοινοπολιτείαν ὡς εὐρισκομένην ἐν παρακμῇ ἔχουν δίκαιον ἢ, ἀντι-

---

1. Lionel Gelber, Overseas Connections and the British Role, Contemporary Review, London, 1964, σ. 630.

θέτως, ἐὰν τὸ μέλλον τῆς παρουσιάζεται εὐδαίμον, χάρις εἰς τὰς ἀνεξάντλητους δυνατότητας προσαρμογῆς τῆς.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κοινοπολιτειακοῦ Ἰδρύματος Sir Kenneth Bradley ὑποστηρίζει χαρακτηριστικῶς ὅτι, «ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι δὲν ἐννοοῦν τὴν δύναμιν αὐτοῦ τοῦ μεταξίνου κοινοπολιτειακοῦ δεσμοῦ καὶ γνωρίζουν μόνον τὰς πολιτικὰς διαμάχας καὶ κρίσεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀναπόφευκτον νὰ συμβαίνουν εἰς τὰ πλαίσια ἐνδὸς τόσο σημαντικοῦ πειράματος διεθνῶν σχέσεων¹, διερωτῶνται κατὰ πόσον ἡ Κοινοπολιτεία ἔχει μέλλον. Ἐκεῖνοι ὅμως οἱ ὁποῖοι ἐννοοῦν αὐτὴν τὴν δύναμιν ἐμφοροῦνται ἀπὸ μεγαλυτέραν πίστιν πρὸς τὰ πεπωμμένα τῆς Κοινοπολιτείας».

---

1. Τοῦτο εἶναι φυσικόν, ὅταν καὶ εἰς τὸν Ὀργανισμόν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, ἰσχυρότερον καὶ καλλίτερον διαρθρωμένον τῆς Κοινοπολιτείας, ἐκκρεμοῦν σοβαρὰ προβλήματα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ο ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΟΥ WESTMINSTER, 1931

Ἐπειδὴ οἱ ἐκπρόσωποι τῶν Κυβερνήσεων τῆς Α. Μ. εἰς τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον, τὴν Κτῆσιν τοῦ Καναδά, τὴν Κοινοπολιτείαν τῆς Αὐστραλίας ¹, τὴν Κτῆσιν τῆς Νέας Ζηλανδίας, τὴν Νοτιοαφρικανικὴν Ἑνωσιν, τὸ Ἐλεύθερον Ἰρλανδικὸν Κράτος καὶ τὴν Νέαν Γῆν, κατὰ τὰς Αὐτοκρατορικὰς Συνδιασκέψεις τὰς συγκληθείσας εἰς Westminster τὰ ἔτη χίλια ἑννεακόσια εἴκοσι ἕξ καὶ χίλια ἑννεακόσια τριάκοντα, προσέβησαν εἰς τὰς διακηρύξεις καὶ ἀποφάσεις τὰς ἀναφερομένας κατωτέρω εἰς τὰς ἐκθέσεις τῶν ὡς ἄνω Συνδιασκέψεων,

Ἐπειδὴ εἶναι πρέπον καὶ ὀρθὸν ὅπως τεθῇ ἐκ προοιμίου εἰς τὴν παροῦσαν Πράξιν, ὅτι ἐφ' ὅσον τὸ Στέμμα ἀποτελεῖ τὸ σύμβολον ἐλευθέρας συνδέσεως τῶν μελῶν τῆς Βρεταννικῆς Κοινοπολιτείας τῶν Ἐθνῶν καὶ ἐφ' ὅσον εἶναι ἡνωμένα διὰ κοινῆς ὑπαγωγῆς εἰς τοῦτο, θὰ ᾔτο σύμφωνον πρὸς τὴν καθιερωθεῖσαν συνταγματικὴν τάξιν, ὅπως οἰαδήποτε μεταβολὴ εἰς τὸν νόμον τὸν θίγοντα τὸ Βασιλικὸν «Σχῆμα» καὶ τοὺς Τίτλους θὰ ἀπῆται ἐφεξῆς ἐπικύρωσιν ὑφ' ὧν τῶν Κοινοβουλίων τῶν Κτῆσεων καθὼς καὶ τοῦ Κοινοβουλίου τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου,

Ἐπειδὴ εἶναι σύμφωνον πρὸς τὴν καθιερωθεῖσαν συνταγματικὴν τάξιν, καθ' ἣν οὐδεὶς νόμος ἐφεξῆς ψηφιζόμενος ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου θὰ ἐπεκτείνεται ἐφ' οἰαδήποτε τῶν ὡς ἄνω Κτῆσεων ὡς τμήμα τοῦ Διχαίου των, ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως αἰτήσεως καὶ μετὰ συγκατάθεσιν τῆς Κτῆσεως ταύτης,

Ἐπειδὴ εἶναι ἀπαραίτητον ὅπως, πρὸς τὸν σκοπὸν ἐπικυρώσεως, ἐπιβεβαιώσεως καὶ καθιερώσεως ὠρισμένων ἐκ τῶν ὡς ἄνω διακηρύξεων καὶ ἀποφάσεων τῶν πραγνηθεισῶν Συνδιασκέψεων, συνταχθῇ καὶ ψηφισθῇ νόμος συμφώνως πρὸς τοὺς ἐπιβαλλομένους τύπους, δι' ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ Κοινοβουλίου τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου,

Ἐπειδὴ ἡ Κτῆσις τοῦ Καναδά, ἡ Κοινοπολιτεία τῆς Αὐστραλίας,

---

1. Δέον ὅπως μὴ συγχέεται ἡ Κοινοπολιτεία μὲ τὴν ἐπίσημον ὀνομασίαν τῆς Αὐστραλίας.

ἡ Κτῆσις τῆς Νέας Ζηλανδίας, ἡ Νοτιοαφρικανικὴ Ἑνωσις, τὸ Ἐλεῦθερον Ἰρλανδικὸν Κράτος καὶ ἡ Νέα Γῆ ἔχουσι καχωρισμένως ζητήσῃ καὶ συναινέσει εἰς τὴν εἰσήγησιν λήψεως μέτρου ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου ὅπως συντάξῃ τοιαύτην Διάταξιν, ἐν σχέσει πρὸς τὰ προαναφερθέντα θέματα τὰ ὁποῖα περιλαμβάνονται κατωτέρω εἰς τὴν παρούσαν Πράξιν:

Ὅθεν, ἂς ψηφισθῇ ὑπὸ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῇ συμβουλῇ καὶ συναγέσῃ τῶν κληρικῶν καὶ κοσμικῶν Λόρδων 1 καὶ τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων, συναελθόντων εἰς τὸ παρὸν Κοινοβούλιον, τῇ ἐξουσιοδοτήσῃ τούτου ὡς ἀκολούθως:

1. Εἰς τὴν παρούσαν Πράξιν ἡ ἔκφρασις Dominion σημαίνει μίαν ἐκαστὴν τῶν ἀκολουθῶν Κτήσεων, δηλαδή τὴν Κτῆσιν τοῦ Καναδά, τὴν Κοινοπολιτείαν τῆς Αὐστραλίας, τὴν Κτῆσιν τῆς Νέας Ζηλανδίας, τὴν Νοτιοαφρικανικὴν Ἑνωσιν, τὸ Ἐλεῦθερον Ἰρλανδικὸν Κράτος καὶ τὴν Νέαν Γῆν.

2. (1) Ἡ Πράξις τοῦ 1865 περὶ ἰσχύος τῶν Ἀποικιακῶν Νόμων δὲν θὰ ἐφαρμόζεται διὰ νόμον τοῦ Κοινοβουλίου οἰασδήποτε Κτήσεως μεταγενέστερον τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τῆς παρούσης Πράξεως.

(2) Οὐδεὶς νόμος καὶ οὐδεμία διάταξις οἰουδήποτε νόμου μέλλοντος νὰ ἰσχύσῃ ὑπὸ μιᾶς Κτήσεως, μεταγενεστέρως τῆς παρούσης Πράξεως, θὰ εἶναι ἄκυρος καὶ ἀνίσχυρος λόγῳ ἀσυμβατότατος πρὸς τὸ Ἀγγλικὸν Δίκαιον ἢ πρὸς τὰς διατάξεις οἰασδήποτε ὑφ'ἑσταμένης ἢ μελλοντικῆς πράξεως τοῦ Κοινοβουλίου τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου, ἢ πρὸς οἰσδήποτε διάταγμα, κανόνα ἢ κανονισμόν, ἐκπονηθέντα ὅσας οἰασδήποτε τοιαύτης πράξεως. Αἱ ἐξουσίαι τοῦ Κοινοβουλίου μιᾶς Κτήσεως θὰ περιλαμβάνουν τὴν ἐξουσίαν ἀκυρώσεως ἢ τροποποιήσεως οἰασδήποτε τοιαύτης πράξεως, κανόνος ἢ κανονισμοῦ, ἐφ' ὅσον οὗτος ἀποτελεῖ τμήμα τοῦ Δικαίου τῆς Κτήσεως.

3. Διακηρύσσεται κατωτέρω καὶ τίθεται ἐν ἰσχύϊ, ὅτι τὸ Κοινοβούλιον μιᾶς Κτήσεως ἔχει πλήρη ἐξουσίαν ὅπως θεσπίξῃ νόμους καθιεροῦντας ἐτεροδικίαν.

4. Οὐδεμία Πράξις τοῦ Κοινοβουλίου τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου, ἐγκριθεῖσα μετὰ τὴν ἐναρξιν ἰσχύος τῆς παρούσης Πράξεως, ἐπεκτείνεται ἢ θεωρεῖται ὅτι ἐπεκτείνεται ἐπὶ μιᾶς Κτήσεως ὡς τμήμα τοῦ Δικαίου τῆς Κτήσεως, ἐκτὸς ἐὰν τοῦτο διακηρύσσεται σαφῶς εἰς αὐτὴν τὴν πράξιν, ὅτι δηλαδή ἐκείνη ἡ Κτῆσις ἔχει ζητήσῃ καὶ ἔχει συγκατατεθῇ εἰς τὴν τουαύτην ἰσχύν.

5. Ἄνευ ἐπιφυλάξεως ὡς πρὸς τὴν γενικότητα τῶν ὡς ἄνω διατάξεων τῆς Πράξεως, τὰ τμήματα ὑπ' ἀριθ. 735 καὶ 736 τῆς Πράξεως περὶ Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας 1894, θὰ ἐρμηνεύωνται, ὡς ἐὰν ἡ σχετικὴ μνεία περὶ τῆς Νομοθετικῆς Ἐξουσίας μιᾶς Βρεταννικῆς Κτήσεως δὲν περιελάμβανε μνείαν περὶ τοῦ Κοινοβουλίου τῆς Κτήσεως.

---

1. Πρόκειται περὶ τῆς Βουλῆς τῶν Λόρδων.

6. Με επιφύλαξιν ὡς πρὸς τὴν γενικότητα τῶν ὡς ἄνω διατάξεων τῆς παρούσης Πράξεως, τὸ Δ' τμήμα τῆς Πράξεως περὶ τῶν Ἀποικιακῶν Ναυτοδικείων, 1890 (ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ ὅπως ὠρισμένοι νόμοι υπογράφωνται ὑπὸ τῆς Α. Μ. ἢ περιλαμβάνουν ἀνατρεπτικὴν ρήτραν), καὶ τὸ μέγιστον τοῦ Ζ' τμήματος τῆς περὶ τῆς Πράξεως, καθ' ὅσον ἀπαιτεῖ ἐγκρίσιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Α. Μ. δι' οἰονδήποτε κανόνα Δικαστηρίου πρὸς ρύθμισιν τῆς πρακτικῆς καὶ τῆς διαδικασίας τῶν ἀποικιακῶν Ναυτοδικείων, θὰ παύσῃσι νὰ ἔχωσιν ἰσχὺν εἰς ἀπάσας τὰς Κτήσεις ἀπὸ τῆς θέσεως ἐν ἰσχύϊ τῆς παρούσης Πράξεως.

7. (1) Οὐδὲν ἐν τῇ παρούσῃ Πράξει θὰ θεωρῇται ὅτι ἐπέχει θέσιν ἀκυρώσεως, τροποποιήσεως ἢ ἀλλοιώσεως τῶν Βρεταννικῶν Πράξεων περὶ Βρεταννικῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ἀπὸ τοῦ 1867 ἕως τοῦ 1930 ἢ οἰασδήποτε ἐντολῆς, κανόνος ἢ κανονισμοῦ, συνταχθέντων δάσει τούτων.

(2) Ἡ ἰσχὺς τῶν διατάξεων τοῦ Β' τμήματος τῆς παρούσης Πράξεως θὰ ἐκτείνεται ἐπὶ νόμων συνταχθέντων ὑπὸ οἰασδήποτε τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Καναδᾶ καὶ ἐπὶ τῶν ἐξουσιῶν τῶν Νομοθετικῶν Σωμάτων τῶν ὡς ἄνω ἐπαρχιῶν.

(3) Αἱ ἐξουσίαι αἱ παραχωρηθεῖσαι διὰ τῆς παρούσης Πράξεως πρὸς τὸ Κοινοβούλιον τοῦ Καναδᾶ ἢ πρὸς τὰ νομοθετικὰ σώματα τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ θὰ περιορισθοῦν εἰς τὴν θέσιν ἐν ἰσχύϊ νόμων ἐν συσχετισμῷ πρὸς θέματα ἐντὸς τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Κοινοβουλίου τοῦ Καναδᾶ ἢ οἰονδήποτε τῶν νομοθετικῶν σωμάτων τῶν ἐπαρχιῶν αὐτοῦ ἀντιστοίχως.

8. Οὐδὲν εἰς τὴν παροῦσαν Πράξιν θὰ θεωρῇται ὡς παρέχον οἰονδήποτε ἐξουσίαν πρὸς ἀκύρωσιν ἢ μεταβολὴν τοῦ Συντάγματος ἢ Συνταγματικῆς Πράξεως τῆς Κτήσεως τῆς Νέας Ζηλανδίας ἄλλως πῶς ἀπὸ ὅ,τι ἦτο σύμφωνον πρὸς τὸν νόμον τὸν ἰσχύοντα πρὸ τῆς θέσεως ἐν ἰσχύϊ τῆς πράξεως ταύτης.

9. (1) Οὐδὲν εἰς τὴν παροῦσαν Πράξιν θὰ θεωρῇται ὅτι παρέχει ἐξουσίαν πρὸς τὸ Κοινοβούλιον τῆς Κοινοπολιτείας τῆς Αὐστραλίας ὅπως θεσπίζῃ νόμους ἐπὶ οἰονδήποτε θέματος ὑπαγομένου εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν «Πολιτειῶν» τῆς Αὐστραλίας, ἐφ' ὅσον δὲν πρόκειται περὶ θέματος περιλαμβανομένου ἐντὸς τῆς ἐξουσίας τοῦ Κοινοβουλίου ἢ τῆς Κυβερνήσεως τῆς Κοινοπολιτείας τῆς Αὐστραλίας.

(2) Οὐδὲν εἰς τὴν παροῦσαν Πράξιν θὰ θεωρηθῇ ὅτι ἀπαιτεῖ τὴν σύμφωνον γνώμην τοῦ Κοινοβουλίου ἢ τῆς Κυβερνήσεως τῆς Κοινοπολιτείας τῆς Αὐστραλίας, ὡς πρὸς οἰονδήποτε νόμον τεθέντα ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου ἐν σχέσει πρὸς οἰονδήποτε θέμα ἐντὸς τῆς ἐξουσίας τῶν «Πολιτειῶν» τῆς Αὐστραλίας, μὴ περιλαμβανόμενον ἐντὸς τῆς ἐξουσίας τοῦ Κοινοβουλίου ἢ τῆς Κυβερνήσεως τῆς Κοινοπολιτείας τῆς Αὐστραλίας, ἐπὶ οἰασδήποτε περιπτώσεως, ἡ ὁποία θὰ ἦτο σύμφωνος πρὸς τὴν συνταγματικὴν πρακτικὴν τὴν ὀφισταμένην πρὸ τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τῆς

παρούσης Πράξεως, τὴν ὁποίαν τὸ Κοινοβούλιον τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου θὰ καθίστα νόμον ἄνευ τοιαύτης συναίνεσεως.

(3) Κατὰ τὴν ἰσχύν τῆς Πράξεως ταύτης, οἱ ὅρισμοι «Κοινοπολιτεία τῆς Αὐστραλίας», «αἰτήσεις» καὶ «συγκατάθεσις», οἱ ἀναφερόμενοι εἰς τὸ Δ' τμήμα, θὰ σημαίνουν τὴν αἴτησιν καὶ συναίνεσιν τοῦ Κοινοβουλίου καὶ τῆς Κυβερνήσεως τῆς «Κοινοπολιτείας τῆς Αὐστραλίας».

10. (1) Οὐδενὸς τῶν ἀκολουθῶν τμημάτων τῆς παρούσης Πράξεως, ἢ τοι τῶν τμημάτων Β', Γ', Δ', Ε' καὶ ΣΤ', ἡ ἰσχὺς θὰ ἐπεκτείνεται ἐπὶ μιᾷς Κτήσεως εἰς τὴν ὁποίαν τὸ παρὸν τμήμα ἐφαρμόζεται ὡς τμήμα τοῦ Δικαίου αὐτῆς τῆς Κτήσεως, ἐκτὸς ἐὰν τὸ τμήμα αὐτὸ υἱοθετεῖται ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου τῆς Κτήσεως. Οἰοδῆποτε τμήμα τῆς παρούσης Πράξεως θὰ ἡδύνατο νὰ προβλέπη ὅπως ἡ υἱοθέτησις ἔχῃ ἐφαρμογὴν εἴτε ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τῆς παρούσης Πράξεως, εἴτε ἀπὸ βραδυτέρας ἡμερομηνίας, ὡς καθορίζεται εἰς τὴν υἱοθετουμένην Πράξιν.

(2) Τὸ Κοινοβούλιον οἰασθήποτε τοιαύτης Κτήσεως, ὡς προελέχθη, δύναται ὁποτεδήποτε νὰ ἄρῃ τὴν ἀποδοχὴν οἰοδῆποτε τμήματος ἀναφερομένου εἰς τὸ ὑποτμήμα (1) τοῦ παρόντος τμήματος.

(3) Αἱ Κτήσεις εἰς τὰς ὁποίας τὸ τμήμα τοῦτο ἐφαρμόζεται εἶναι ἡ Κοινοπολιτεία τῆς Αὐστραλίας, ἡ Κτήσις τῆς Νέας Ζηλανδίας καὶ ἡ Νέα Γῆ.

11. Μὲ ἐξαίρεσιν πᾶν ἀφορῶν εἰς τὴν Πράξιν Ἑρμηνείας, 1889, ἡ ἔκφρασις «Ἀποικία» δὲν θὰ περιλαμβάνῃ μίαν Κτῆσιν ἢ οἰανδήποτε Ἑπαρχίαν ἢ Πολιτείαν ἀποτελοῦσαν τμήμα Κτήσεως εἰς οἰανδήποτε Πράξιν τοῦ Κοινοβουλίου τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου, ἐγκριθεῖσαν μετὰ τὴν θέσιν ἐν ἰσχύϊ τῆς παρούσης Πράξεως.

12. Ἡ παροῦσα Πράξις δύναται νὰ ἀναφέρεται ὡς ὁ Καταστατικὸς Χάρτης (Statute) τοῦ Westminster, 1931.

SUMMARY AND CONCLUSION

The Commonwealth today constitutes a dynamic factor in international relations. Britain considers it as a «global» organisation, because of its composition of member-states belonging to various geographical regions. In fact we can not rank the Commonwealth in the group of federal unions nor in the group of regional organisations. We may say, in order to be accurate, that the Commonwealth tends to become an international organisation, even a «sui generis» one.

We may define the Commonwealth as an association of independent, equal states of various races, religions, régimes and levels of economic development; states originating from the British colonies, protectorates etc. Anyway, we may say that the United Kingdom continues to be «primus inter pares» among the Commonwealth members.

The Commonwealth has had various names before this last one. «British Empire» was changed to «British Commonwealth of Nations». Then, it was followed by «British Commonwealth», simplified to «Commonwealth».

The first step towards its formation was the establishment of the Dominions (Canada, Australia, New Zealand, Union of South Africa etc.). This formation was legally ratified by the enactment of the Statute of Westminster, 1931, that is, we may say, the Charter of the Commonwealth, which has become today rather an historic document, as the Commonwealth has radically changed towards an international organisation.

Since the Second World War, two important evolutions became landmarks for the future of the Commonwealth, a) the admission of Republics as member-states, in 1949, (India - Pakistan), b) in 1961 South Africa was indirectly forced to abandon Commonwealth membership, because of the application of apartheid policy. This happened on the occasion she became a Republic. In 1965 a serious problem arose, after the establishment of the Ian Smith régime in Southern Rhodesia. A new problem was added to the international problems already existing in the Commonwealth: Kashmir and Cyprus. The cohesion of the Commonwealth was in danger, but a generally accepted solution was temporarily applied (sanctions against Smith's régime).

The same year a General Secretariat was established in London, in order to serve the enlarged organisation, under the direction of Mr. Arnold Smith, previously Canadian Assistant Under-Secretary

of State for External Affairs. The number of member-states was rapidly increased to twenty six in 1967.

The Conference of the Heads of the member-states of the Commonwealth is the main organ of the machinery of consultation that characterises this organisation and it is formally known under the title «Prime Ministers' Meeting». There are also held other Commonwealth Ministers' Meetings on various fields. Other non-governmental and voluntary Commonwealth organisations do exist and add more to the impression that the Commonwealth is rather an «association of people» than an «association of governments». An additional factor in common among the member-states is the use of the English language, which, naturally, is the only official language for the Commonwealth meetings.

The European influence is easily understood from the various traditions, the constitutions of the Commonwealth member-states, their administrative system, law, education, trade, European immigrants and, finally, the overall impression of their civilisation.

The said influence is proved, not only in the way of life but, also in the way of thinking, as far as the educated natives are concerned.

The European integration was indirectly influenced by the Commonwealth. The European Empires, being gradually limited to their continental or insular regions, came to the conclusion that, under new circumstances, they had to rationalize their political and economic cooperation in order to face successfully the emerging situation. As soon as the Commonwealth was enlarged the European countries thought that they had to strengthen their ties with the countries of this unique organisation. This happened also with the other ex-colonial European Powers (France, Belgium, the Netherlands, etc.). The formation of the European Economic Community was another step towards European Unification. The misfortune for Europe and Great Britain herself was that the latter did not participate in that effort from the beginning. So the influence of the colonial Powers led to the creation of anglophone and francophone regions, a division that gradually emerged after the competition of the two linguistic groups. It is well understood that this dangerous competition has both political and economic reasons.

The efforts towards European Unification were noticed about the same time as the rapid expansion of the Commonwealth. The first one progressed in structure, especially through the Communities and after the recent merger of the executive organs of the three Communities, while the Commonwealth was substantially enlarged in membership, especially during the last six years.

The European Communities constitute today, as is generally accepted, the most dynamic European effort towards European Unification. On the other hand, the Council of Europe is larger in membership but looser in links. Only European solidarity has been developed through the Council of Europe and as a serious achievement

of this organisation may be considered the European Convention of Human Rights. The said Convention influenced also the overseas european connections of the european countries.

The links of the member-states of the Commonwealth may be compared to that of the Council of Europe. EFTA increased the existing european division although is limited only in economic affairs. The only organisation that aims to fill the gap between EEC and EFTA is the Western European Union, where the Six may exchange their views with the British representatives.

The reciprocity of influence between the european organisations in general and the Commonwealth may be found both in the political and economic fields.

The main characteristics in which the Commonwealth, being considered as an International Organisation, differs from the European Organisations, as well as from the International ones are the following:

a) The Crown: it is a constitutional institution for the monarchies of the Commonwealth (Canada, Australia, etc.) but the Queen is also the «Head of the Commonwealth», a simple common link and symbol.

b) The High Commissioners: diplomatic representatives between the members of the Commonwealth, bearing this traditional title.

c) The «common citizenship»: the citizens of the member-states of the Commonwealth, in addition to the citizenship of their state, are «British subjects» (or «Commonwealth citizens»).

d) The Judicial Committee of the Privy Council: it is not generally recognised by the member-states local Courts. Efforts are made to establish a Commonwealth Court.

e) The British Cabinet includes today a Secretary of State for Commonwealth Affairs in addition to the Secretary for Foreign Affairs.

In the Commonwealth there is no official body similar to the General Assembly of the United Nations Organisation or the Consultative Assembly of the Council of Europe or the European Parliament of the Communities. Anyway, there is a non-official organ, the Commonwealth Parliamentary Association.

The reciprocity of the influence of Europe and the Commonwealth in the political field may be considered through various cases. We may notice it in the internal regimes, in the evolution of anti-colonial trends. Also relevant to the above are: the slogan of «neo-colonialism» among the new independent states, the negative influence of Europe in the creation of the Third World and the maintenance of international détente.

The application of self-determination, the emphasis on the sovereignty and the growth of nationalism are also examples of the reciprocity between Europe and the Commonwealth countries.

Another important expression of the said reciprocity is the position of the Commonwealth member-states against European Unification. In addition the political influence of Europe, especially on the African members of the Commonwealth, may be easily understood on account of the old links.

A subject of special interest is the special position of the Cyprus Republic as a member of the Commonwealth and her special links with Europe and especially Greece.

Greece, because of her emigrants in the Commonwealth countries, is vitally interested in the evolutions realized in this organisation.

In the political field, the division of Europe and the relative influence of the Eastern block in connection with the Commonwealth may constitute another subject for analysis.

Economically, the reciprocity of the Commonwealth and Europe is more easily understood. Most Commonwealth countries are interested in being associated with the E.E.C. This fact influences British policy as well as the policy of the Six. Another relative subject is the association of the United Kingdom with ECSC and Euratom,

In the economic sphere we must also take into consideration some special links existing in the Commonwealth, links that effect directly the economic interdependence between Europe and the Commonwealth. The European organisations differ, as far as the economic structure is concerned, from the Commonwealth which has various goals.

The recent application of the United Kingdom for membership of the E.E.C. may be easily included in the reciprocity of influence between the European organisations and the Commonwealth, as the latter is a serious obstacle to European integration.

The negotiations between the United Kingdom and the EEC in 1961 to 1963 broke down as a result of the French veto as well as the British efforts to safeguard the Commonwealth interests.

Today this problem is not so acute but there are several problems to be solved in order to provide the prerequisite for entrance to the E.E.C. after the new British application (11 May 1967). It seems that Britain is now more in favour of European policy than ever.

One of the problems to be solved is sterling; there are also other problems mostly concerned with the existing difference in structure between the British and the E.E.C. economies.

The United Kingdom claims to have a European character and this time is more decisive about applying for access to the European Community. On the other hand, General de Gaulle has not yet expressed any direct veto, as happened four years ago, but French policy is still against British participation.

If a new series of negotiations begins, it is probable that this time there will be more chances for Britain to enter the European Communities as a full member. As far as the Commonwealth members

are concerned they will probably be associated, through bilateral agreements, after the expiration of the Yaoundé Convention (on May 1969). It is most probable that this will coincide with the period of the end of the expecting negotiations.

Europe and the Commonwealth have a common interest in Africa. This is obvious for Europe, because of political and economic reasons, as well as for the Commonwealth, as most of its members are in Africa.

It is most probable that the Commonwealth will maintain her «elasticity» and will include, finally, all the ex-British colonies. In such a case, if it is not dismantled after the possible entrance of the United Kingdom to the E.E.C., it will become a factor of international stability and cooperation. Sir Robert Menzies, a veteran statesman of the Commonwealth, in his «Afternoon Light», emphasises the fact that «the new Commonwealth cannot survive and be useful unless we are prepared to face the facts and do what we can to arrest wrong trends... It must preserve its separate and unique character».

The European Community plus the associated countries and the partnership of the United States will form, with the addition of the Commonwealth countries, an enormous region and market, most beneficial for the mankind.

The old traditions and history of the Commonwealth and the fact that it has survived several serious crisis make it likely that, finally, it will expand its influence through its members to other areas such as Latin America (e.g. through O.A.S.) and thus will assist the United Nations as a supplementary *s u i g e n e r i s* organisation.

It is difficult to study such and international institution, as it is in constant evolution, but this also makes the study more interesting. An outward-looking United Europe needs the Commonwealth, as the Commonwealth needs Europe.

So we may say that there exists a reciprocity, sometimes direct sometimes indirect, between Europe and the Commonwealth and this reciprocity leads to the formation of interdependence, which is very common in our times and contributes to the common international goal of a better and peaceful future.

Therefore we may draw some conclusions:

The Commonwealth influenced European Unification in mainly as follows:

a) negatively, by the British failure in the first application for entrance to the Communities,

b) by the form and links of european integration (Commonwealth countries, and especially Britain, dislike structural links),

c) by the emphasis given indirectly to the existing anglophon and francophon division, especially in Africa, which perhaps would not exist if the United Kingdom had already been a full member of

the Communities. A solution, generally accepted, is the participation of the Commonwealth countries in the Yaoundé Convention. This solution would realize in a way the old «Strasbourg Plan» which was proposed through the Council of Europe organs.

This process leads us to the conclusion that we are dealing with solutions which, after decisive steps, might make it possible for Britain to be accepted earlier, and in such a way realisation of European Unification would not perhaps lose precious time.

In addition, the existing division in Europe is dangerous for Europe as a whole as well as for each individual European country: for Europe because she cannot compete, divided as she is, with the economic and political power of the United States or the Soviet Union; and to each individual European country, as the division influences their orientation and external policy.

Today dual membership, in the Commonwealth and the European organisations, is easily accepted (e.g. Cyprus is also a member of the Council of Europe, Nigeria is in association with the E.E.C., and other Commonwealth countries are seeking association with the Communities).

In the event of the United Kingdom becoming a member of the Communities, the Commonwealth would continue her substantial international contribution: providing international aid, promoting the application of the United Nations principles and aiding in the development of international cooperation and economic growth.

The Commonwealth constitutes a necessary mediate between developed and developing countries because of the close cooperation among its members, and constitutes the necessary factor of bridging all five continents together.

If European Unification is considered as a necessary step towards international equilibrium, the Commonwealth may become the necessary supplement to this equilibrium. In such a case the realization of an outward-looking United Europe will be easier, and European influence will be strengthened.

Anyway, we may say, that European unification will be realized but we are not in a position to fix the time and the conditions under which this event will take place. As the French historian Bainville said, «it's rather easy to predict the tendency of events but it is completely impossible to fix a date when the events will happen».

The interests of the various Commonwealth countries concerning the method and the extent of their links with the European Organisations (mainly the Communities) differ. But this is not one of the main obstacles to promote European Unification.

The future relations between the Commonwealth and Europe rest on the following three major factors:

a) Whether Britain, by joining the European Communities can reconcile her position in Europe with that in the Commonwealth? We must take into consideration that Britain needs the Common-

wealth as a means of gaining international influence and the maintenance of the centre of the Commonwealth in London helps her in this aim. Besides we cannot consider a United Europe without Great Britain. If this time the new application fails once more, it is probable that the United Kingdom will not be interested anymore in Europe.

b) Are the Commonwealth nations willing to adjust their policy to such an evolution in international relations? Will Commonwealth survive once more?

and c) Can the European Communities, as well as the other European Organisations, accept wholeheartedly these links with the Commonwealth, which may or may not lead to a large European Free Trade Area, associated with overseas territories, a plan of which Britain was always in favour. The near future may bring or not Britain closer to Europe and this event will influence also the future of the Commonwealth.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α'. ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Βεζαντί, Δ.** : Γενική Πολιτειολογία, 'Αθήναι, 1959-1965.
» : Τὸ Κυπριακὸν ζήτημα, 'Αθήναι, 1959.
- Δαμαλά, Β.** : 'Η 'Ελλάς καὶ ἡ Κοινὴ 'Αγορά, 'Αθήναι, 1962.
» : Τὸ διεθνὲς ἐμπόριον ὡς παράγων οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, 'Αθήναι, 1956.
- Δαμασκηνίδου, Α.** : 'Η Οἰκονομικὴ 'Ενωσις τῶν Χωρῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, καὶ ἡ ἐνσωμάτωσις τῆς 'Ελλάδος εἰς αὐτήν, Θεσσαλονίκη, 1956.
» : 'Η Εὐρωπαϊκὴ Κοινὴ 'Αγορά, ἡ Ζώνη 'Ελευθέρων Συναλλαγῶν καὶ ἡ στάσις τῆς 'Ελλάδος ἐναντι αὐτῶν, Θεσσαλονίκη, 1957.
- Δασκαλάκη, Γ.** : Εἰσαγωγή στὸ Δημόσιον Δίκαιο, 'Εκδόσις Β', 'Αθήναι, 1950 (παραδόσεις).
- 'Ελληνικὴ 'Εταιρία Οἰκονομικῶν 'Επιστημῶν** : 'Η Σύνδεσις τῆς 'Ελλάδος μετὰ τῆς ΕΟΚ, 'Αθήναι, 1963, Τόμοι 2, (Συνέδριον).
- Εὔσταθιάδου, Κ.** : Διεθνὲς Δίκαιον, Α', Β', Γ', 'Αθήναι, 1961.
- Εὐρυγένη, Α.** : Νομικαὶ 'Απόψεις τῆς Συνδέσεως τῆς 'Ελλάδος καὶ Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος, Θεσσαλονίκη, 1962.
» : Εὐρώπη καὶ Εὐρωπαϊκὸς Πολιτισμὸς, Θεσσαλονίκη, 1957.
» : 'Η 'Ενωσις τῆς Εὐρώπης. Σχέδια καὶ Πραγματοποιήσεις, Θεσσαλονίκη, 1959.
- Jenks, C.W.** : 'Η ἔννοια τῆς κυριαρχίας, Νέα Οἰκονομία, 'Ιούνιος 1965.
- Καλιτσουνάκη, Α.** : 'Η 'Ελλάς καὶ ἡ 'Ολοκλήρωσις τῆς Εὐρώπης, 'Αθήναι, 1961.
- Καλογεροπούλου - Στράτη, Σ.** : Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον, 'Αθήναι, 1963.
- Κασιμάτη, Γ.** : 'Η διεθνὴς κατάστασις καὶ ἡ 'Ενωσις τῆς Εὐρώπης, 'Αθήναι, 1956.
» : 'Η 'Ελλάς καὶ ὁ Κόσμος, 'Αθήναι, 1961.
- Κορίτσα, Ι. - Κοντογιώργη, Γ.** : 'Η Συμφωνία Συνδέσεως τῆς 'Ελλάδος μετὰ τῆς ΕΟΚ, 'Αθήναι, 1962.
- Coudenhove - Kalergi, R.N.** : Πανευρώπη, 'Αθήναι, 1927.
- Λάσκαρη, Σ.** : Διπλωματικὴ 'Ιστορία τῆς Εὐρώπης, Θεσσαλονίκη, 1954.
- Μάνεση, Α.** : Τὸ πρόβλημα τῆς πολιτικῆς 'Ενώσεως τῆς Εὐρώπης, Θεσσαλονίκη, 1957.
- Μιχαηλίδου - Νουάρου, Γ.** : Τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτισμοῦ, 'Αθήναι, 1962.
- Παπανικολάου, Εὔστ.** : 'Η ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου 'Ανατολῆς-Δύσεως, προβλήματα καὶ προοπτικαί, 'Αθήναι, 1965.
- Παπαχατζή, Γ.** : 'Ο κοινὸς πνευματικὸς πολιτισμὸς, στοιχεῖον ἐνότητος τῶν Εὐρωπαίων, Σύνμικτα Σεφεριάδου, Τόμος Β', 'Αθήναι, 1961.

- Πεσμαζόγλου, Ι. Σ.:** 'Η Σύνδεσις τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος, 'Αθῆναι, 1962.
- » : 'Η Ἑλλάς ἔναντι τῶν τάσεων Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Ἐνοποιήσεως, 'Αθῆναι, 1958.
- Πίντου, Ι.:** Σημειώσεις μαθημάτων Θεωρητικῆς καὶ Ἐφαρμοσμένης Οἰκονομικῆς τοῦ χώρου, 'Αθῆναι, 1967 (παραδόσεις).
- Πιπινέλη, Π.:** 'Η Εὐρωπαϊκὴ ἰδέα εἰς τὸ πλαίσιον τῶν τελευταίων ἐξελίξεων, 'Αθῆναι, 1954.
- Ρούκουνα, Ε.:** 'Η Εὐρωπαϊκὴ Κοινότης καὶ ἡ Σύνδεσις τῆς Ἑλλάδος μετ' αὐτῆς, 'Αθῆναι, 1962.
- » : Ἐθνικὴ ἀρμοδιότης καὶ Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότης, 'Αθῆναι, 1964.
- » : Προσχώρησις καὶ Σύνδεσις μετὰ τῆς ΕΟΚ, Ἐφημ. Ἑλλ. Νομ., 'Αθῆναι, 1960.
- » : Σκέψεις ἐπὶ τῆς μελέτης τῶν Διεθνῶν Σχέσεων, Θεσσαλονίκη, 1966 ('Ανάτυπον).
- Sandys, D.:** 'Η Σύγχρονος Κοινοπολιτεία, (1961).
- Schwarzenberger, G.:** 'Ο σκοπὸς τοῦ Οὐδετερισμοῦ, Ἀρχεῖον Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν, 'Αθῆναι, 1962, τ. 42.
- Σπυροπούλου, Γ.:** Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον, 4η ἔκδοσις, 'Αθῆναι, 1954.
- Σταματιάδης, Π.:** Εἰσαγωγή εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν καὶ τὴν Ψυχολογίαν τῶν Σχέσεων μεταξὺ Λαῶν, 'Αθῆναι, (πολυγραφημένον).
- Σύμμικτα Σεφεριάδου:** Τόμοι 2, Ἐκδοσις Παντείου Ἀνωτάτης Σχολῆς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, 'Αθῆναι, 1963.
- Τενεκίδου, Γ.:** Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον Α', Τμῆμα Πρῶτον, 'Αθῆναι, 1963.
- » : Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον Α', Τμῆμα Δεύτερον, 'Αθῆναι, 1966.
- Τενεκίδου - Φραγκοπούλου, Αἰκ.:** Οἱ Διεθνεῖς Ὄργανισμοί, Σημειώσεις Δ.Δ.Α., Β', 'Αθῆναι, 1964.
- Φατούρου, Ε.:** Ὁ Τρίτος Κόσμος καὶ τὸ Σύγχρονον Διεθνὲς Δίκαιο, Α-Β, Ἐποχές, 1965.
- Χατζηβασιλείου, Ν.:** 'Η Ἑνωσις τῆς Εὐρώπης, 'Αθῆναι, 1932.
- Ψαροῦ, Δ.:** 'Η Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότης καὶ ἡ Σύνδεσις τῆς Ἑλλάδος, 'Αθῆναι, 1963.
- Ἐπίσημα Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, 'Αθῆναι, 1962.
- 'Η Συνθήκη ἡ ἰδρύουσα τὴν Εὐρωπαϊκὴν Οἰκονομικὴν Κοινότητα, (ἔκδοσις Ὑπουργείου Συντονισμοῦ) 1961.
- 'Η Συμφωνία Συνδέσεως Ἑλλάδος - Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος, Ἐπίσημα Κείμενα, ΦΕΚ Α' Νόμος 4226)1962, 'Αθῆναι.
- 'Η Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότης, Εἰσηγήσεις καὶ Συζητήσεις, Ἐκδοσις Α.Σ.Β.Σ., 'Αθῆναι, 1957.
- Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία ἐπὶ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων καὶ τῆς Συνδέσεως τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῆς ΕΟΚ. Ἐκδοσις Κέντρου Πληροφοριῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, 'Αθῆναι, 1966.

B'. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

EUROPEAN ECONOMIC COMMUNITY

- Treaty Establishing the E.E.C., Brussels, 1957.
- Report to the European Parliament on the state of the negotiations with the U.K., E.E.C. Commission, Brussels, 1963.
- Journal Officiel des Communautés Européennes, Brussels, 1961-63.

E.F.T.A.

- Convention Establishing the European Free Trade Association, Geneva, 1963.
- Second Annual Report of the EFTA, Geneva, 1962.

GREAT BRITAIN

- Statement on the Defence Estimates, 1965, HMSO, London, 1965.
- The Commonwealth Relations Office List, HMSO, London, 1950.
- Miscellaneous No 5, Report of the Committee on Representational Services Overseas, under the Chairmanship of Lord Plowden, 1962-63, HMSO, London, 1964.
- Lord Privy Seal: The United Kingdom and the European Economic Community: Report by the Lord Privy Seal on the meeting with Ministers of member-states of the European Economic Community at Brussels. August 1-5, 1962, London, H.M.S.O., 1962.
- Lord Privy Seal: The United Kingdom and the European Communities. Report by the Lord Privy Seal, 8 October 1962, London, H.M.S.O., 1962.
- Lord Privy Seal: The United Kingdom and the European Economic Community: Report by the Lord Privy Seal on the meeting with Ministers of member-states of the European Economic Community at Brussels on December 19 and 20, 1962, London, H.M.S.O., 1962.
- Commonwealth Relations Office and Colonial Office. Commonwealth consultations on Britain's relations with European Economic Community: statements on talks between British Ministers and other Commonwealth governments, London, H.M.S.O., 1961.
- Lord Privy Seal: The United Kingdom and the European Economic Community: text of the statement made by the Lord Privy Seal at the meeting with Ministers of member-states of the European Economic Community at Paris on October 10, 1961, London, H.M.S.O., 1961.

N.A.T.O.

- Non Military Cooperation in NATO, text of the Report of the Three, Paris, 1957.

Γ'. ΑΛΛΟΔΑΠΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Agenda Europea, Roma, 1964.
- Allen, H.C.:** The Anglo-American predicament: the British Commonwealth, the United States and European Unity, London, 1960.
- Allen, J.J.:** The European Common Market and the GATT, Washington University Press, 1960.
- Almond, G.:** A Developmental Approach to Political Systems, World Politics, Princeton, Jan. 1965.
- Almond, G.:** Comparative Political Systems, Journal of Politics, Vol. 18, 1956.
- Almond, G. and Coleman, J. (Ed.):** The Politics of the Developing Areas, Princeton U.P., 1960.
- Angelopoulos, A.:** Will the Atom Unite the World?, London, 1957.
- Annual Register of World Affairs, London.
- Anouil, G.:** La Grande Bretagne et la Communauté Européenne du Charbon et de l'Acier, Paris, 1961.
- Arnold, G.:** Towards Peace and Multiracial Commonwealth, London, 1964.
- Aron, R. (and others):** One Europe, is it possible?, B.B.C., London, 1966.
- Aron, R.:** Problems of European Integration, Lloyds Bank Review, London, Nov. 1957.
- Attlee, Earl:** Empire into Commonwealth, London, 1961.
- Austin, D.:** The Commonwealth turned upside down, The World Today, Oct. 1966.
- Bailey, S.:** Parliamentary Government in the Commonwealth, London, 1961.
- Ball, G.W.:** Les Etats-Unis et l'Europe, Lausanne, 1962.
- Ball, M.M.:** NATO and the European Movement, London, 1959.
- Barclay, C.N.:** First Commonwealth Division: the Story of the British Commonwealth Land Forces in Korea, 1950-1953, London, 1954.
- Bebr, G.:** Judicial Control in the European Communities, London, 1962.
- Beddington-Behrens, Sir Edward:** Is there any choice? Britain must join Europe, Harmondsworth, Middlesex, 1966.
- Beloff, M.:** Europe and the Europeans, London, 1957.
- Beloff, M.:** The Foreign and Commonwealth Services, (part of: Another Plowden Report), Public Administration, Vol. 42, Winter 1964, London.
- Beloff, N.:** The General says No; Britain's exclusion from Europe, London, 1963.
- Benoit, E.:** Europe at Sixes and Sevens; the Common Market, the Free Trade Association and the United States, New York, 1961.
- Bernis, G.:** Grande Bretagne et Commonwealth en Europe, Paris, 1960.
- Beugel, Ernst H. van der:** From Marshall Aid to Atlantic Partnership, Amsterdam, 1966.

- Bilgrami, A.M.:** Britain, the Commonwealth and the European Issue, Ambilly-Annemasse, France, 1961.
- B.I.S.:** Quotations on the Commonwealth, London, 1964.
- B.I.S.:** Malta: Independence Constitution 1964, London, 1964.
- B.I.S.:** The Commonwealth in Brief, London, 1967.
- B.I.S.:** Commonwealth Parliamentary Association, London, 1964.
- Booth, A.:** Christians and Power Politics, London, 1961.
- Bonnefous, M.:** Europe et Tiers Monde, Leiden, 1961.
- Bottomley, A.:** Why Britain should enter the Common Market, London, 1961.
- Bowett, D.W.:** The Law of International Institutions, London, 1963.
- Bradley, K.:** Living Commonwealth, London, 1961.
- Brissoniere, Y.G.:** Commonwealth d'abord, Paris, 1955.
- Brugmans, H.:** Histoire de l'Europe, I, II, Liege, 1958-61.
- Brugmans, H.:** L'idée Européenne 1918-1965, Bruges, 1965.
- Brugmans, H.:** Les origines de la civilisation Européenne, Bruges, 1958.
- Brugmans, H.:** L'Europe prend le large, Bruges, 1961.
- Calogeropoulos - Stratis, S.:** La nature juridique des institutions européennes, Mélanges Sfériadès, A', Athènes, 1961.
- Camps, M.:** Britain and the European Community, 1955-1963, London, 1964.
- Camps, M.:** Divisions in Europe, London, Political and Economic Planning, 1960.
- Camps, M.:** The EEC and American Policy, Princeton, 1956.
- Camps, M.:** Four Approaches to the European Problem, London, P.E.P., 1961.
- Camps, M.:** Britain and the European Crisis, International Affairs, Jan. 1966, London.
- Camps, M.:** History of the Free Trade Area Negotiations, P.E.P., London, 1959.
- Camps, M.:** European Unification in the Sixties, New York, 1966.
- Caron, G.:** La CEE, strumento dell'espansione del commercio mondiale, Atti del Congresso ISPEM, Roma, 1964.
- Carrington, C.E.:** Disputes between members of the Commonwealth, Oxford, 1960.
- Carrington, C.E. (Ed):** The European Economic Community and the Commonwealth, special issue, Western World, London, 1960.
- Cartier, R.:** Le Diciannove Europe, Milano, 2a ediz. 1961.
- Cassimatis, G.:** L'Etat, la Société et le Droit, Paris, 1964.
- Centre Européen de la Culture:** Why Europe?, Geneva, 1958.
- Centre Européen de la Culture:** Promesses du Marché Commun, Genève, 1957.
- Centre Européen de la Culture:** Grands Desseins Européens, Genève, 1961.
- Centre Européen de la Culture:** Predictions et Realités, Genève, 1961.

- Centro Internazionale di Studi e Documentazione sulle Comunità Europee:** Il Diritto della Energia Nucleare, Milano, 1961.
- Chevallier, J.:** La Société des Nations Britanniques, RCADI, Vol. 64, I, Leyden, 1938.
- Churchill, Sir Winston:** Europe Unite, London, 1950.
- Clute, R.E. and Wilson, R.R.:** Commonwealth Citizenship and Commonwealth Status, AJIL, Vol. 57, July, 1963, No 3.
- C.O.I.:** Commonwealth Preference, London, 1961.
- C.O.I.:** The Colombo Plan, London, 1964.
- C.O.I.:** Central Treaty Organisation, 1961.
- C.O.I.:** Britain and the European Communities, 1964.
- C.O.I.:** The Monarchy and the Commonwealth, 1962.
- C.O.I.:** Constitutional development in the Commonwealth, London, 1964.
- C.O.I.:** What is the Commonwealth?, London, 1962.
- C.O.I.:** Educational Cooperation within the Commonwealth, London, 1961.
- C.O.I.:** Britain and Education in the Commonwealth, London, 1964.
- C.O.I.:** Malawi, 1964 - Malta, 1964 - Zambia, 1964 - Botswana, 1966 - Uganda, the making of a nation, 1962 - Lesotho, 1966.
- C.O.I.:** Nationality and Citizenship Laws of the countries of the Commonwealth, (roneo) London, 1957.
- Colliard, C.-A.:** Institutions Internationales, Paris, 1962.
- Commonwealth Parliamentary Library of Australia:** Reading list on the EEC, European Integration and EFTA. Canberra, The Library, 1961, (and supplement, 1962).
- Commonwealth Yearbook, London, 1959.
- Conte, A.:** Bandoung, tournant de l'Histoire, Paris, 1965.
- Constantopoulos, D.S.:** The European Economic Community, a «real union», Hambourg, 1958.
- Coudenhove - Kalergi, Count R.N.:** An idea conquers the world, New York, 1953.
- Council of Europe:** European Cooperation, Strasbourg, 1961.
- Council of Europe:** European Cooperation, Strasbourg, 1962.
- Council of Europe:** Handbook of European Organisations, Strasbourg, 1956.
- Council of Europe:** European Cooperation, Strasbourg, 1963.
- Council of Europe:** La Coopération Européenne en 1962, IIme Partie, Exposé du Secrétaire Général, Strasbourg, 1963.
- Council of Europe:** European Cooperation, Statement by the Secretary General, Strasbourg, 1964.
- Council of Europe:** European Cooperation, Statement by the Secretary General, Strasbourg, 1965.
- Council of Europe:** Community of Law, Strasbourg, 1961.
- Council of Europe:** Europe in a Nutshell, Strasbourg, 1964.

- Council of Europe:** The position of certain European countries, other than the Six, in the event of the United Kingdom joining the European Economic Community, Strasbourg, 1961.
- Council of Europe:** The Rights of the European Citizen, Strasbourg, 1961.
- Council of Europe:** The Commonwealth and Europe, Strasbourg, 1962.
- Council of Europe:** Europe and Africa, Strasbourg, 1960.
- Crow, D.:** Commonwealth Education, London, 1961.
- Dehousse, F.:** L'Europe et le Monde, Paris, 1960.
- Delbez, L.:** 'Empire Britannique 1965, Revue Générale de Droit International Public, No 3, Paris, 1965.
- Duroselle, J.B.:** General de Gaulle's Europe and Jean Monnet's Europe, The World Today, London, January 1966.
- Easton, D.:** An Approach to an Analysis of Political Systems, World Politics, Vol. 9, No 3, Princeton, April, 1957.
- Economist Intelligence Unit:** The Plans to link Europe and the Commonwealth, European - Atlantic Review, Nov.-Dec., London, 1961.
- Economist Intelligence Unit:** An Economic Geography of the Commonwealth, London, 1958.
- Economist Intelligence Unit:** Commonwealth and Europe, London, 1960.
- Eisenstadt, S.N.:** The Political Systems of Empires, Free Press of Glencoe, 1963.
- Elliott, F. and Summerskill, M.:** A Dictionary of Politics, 4th edn., London, 1964.
- Emilianides, A.:** The Zurich and London Agreements and the Cyprus Republic, Mélanges Sfériades, B', Athènes, 1961.
- The European Yearbook, Vol. I, II, Leiden, 1964.
- Fawcett, J.E.S.:** The British Commonwealth in International Law, London, 1961.
- Fawcett, J.E.S.:** Inter se Doctrine of Commonwealth Relations, London, 1958.
- Feld, W.:** The Association Agreements of the European Communities: a Comparative Analysis, International Organization, Boston, Spring 1965.
- Frank, I.:** The European Common Market, London, 1961.
- Gardner, R.N.:** Sterling-Dollar Diplomacy, Oxford, 1956.
- Gebler, L.:** Overseas connections of the British role, Contemporary Review, London, Dec. 1964.
- Gerbet, P.:** La genèse du Plan Schuman, Lausanne, 1962.
- Gladwyn, Lord:** The European Idea, New York, 1966.
- Gladwyn, Lord:** L'Angleterre et l'Europe, Lausanne, 1961.
- Gowda, K.V.:** Commonwealth Common Market, a proposal, India, 1964.
- Grazia, A. de (Jr) and Houszar, G.B. de:** An Outline of International Relations, New York, 1951.
- Haas, E.:** The Uniting of Europe: Political, Social and Economic Forces 1950-57, London, 1958.

- Hallstein, W.:** *La CEE et la Communauté du Monde Libre*, Zurich, 1961.
- Hallstein, W.:** *Economic Integration and Political Unity*, New York, 1961.
- Hamilton, W.B. and others:** *A Decade of the Commonwealth 1955-1964*, Duke University Press, 1966.
- Heiser, H.J.:** *British Policy with regard to the Unification efforts on the European Continent*, Leyden, 1959.
- Hoffman, S.:** *De Gaulle, Europe and the Atlantic Alliance*, International Organization, Boston, Winter 1964.
- Ingram, D.:** *Commonwealth Challenge*, London, 1962.
- Jennings, Sir Ivor W.:** *The British Commonwealth of Nations*, 4th ed., London, 1961.
- Jennings, Sir Ivor W.:** *Constitutional Laws of the Commonwealth*, vol. I, *The Monarchies*, 3rd ed., London, 1957.
- Jennings, Sir Ivor W.:** *Problems of the new Commonwealth*, London, 1958.
- Jennings, Sir Ivor W.:** *A Federation for Western Europe*, Cambridge Univ. Press, 1940.
- Jouvenel, Bertrand de:** *Vers les Etats-Unis d'Europe*, Paris, 1930.
— *Keessing's Contemporary Archives*, London.
- Keeton, G.W. & Schwarzenberger, G.:** *English Law and the Common Market*, London, 1963.
- Keith, A.B.:** *The Dominions as Sovereign States, the Constitutions and Governments*, London, 1938.
- Kenneth, K.:** *Address to a Bankers' Conference, European-Atlantic Review*, Jan.-Feb., London, 1962.
- Kitzinger, Uwe:** *The Challenge of the Common Market*, Oxford, 1961.
- Kitzinger, Uwe:** *French aspects on Britain and the Common Market*, *The World Today*, Vol. 17, No 9, London, Sept. 1965.
- Kohn, H.:** *The Gospel of Nationalism*, *WAY Forum*, No 40, Brussels, 1961.
- Kumar, D.:** *The Commonwealth and Problems of World Trade and Development*, *India Quarterly*, No 1, 1965.
- Lamb, A.:** *The Kashmir Problem*, New York, 1967.
- Lambrinidis, J.S.:** *The Structure, Function and Law of a Free Trade Area, the European Free Trade Association*, London, 1965.
- Lapie, P.-O.:** *Les Trois Communautés*, Paris, 1960.
- Laqueur, W.:** *Neo-colonialism*, Athens, 1962, (roneo).
- Lawson, R.C.:** *International Regional Organisations*, New York, 1962.
- Leibholz, G.:** *Sovereignty and European Integration*, Athens, 1961, (roneo).
- Lindsay, K.:** *European Assemblies, the experimental period 1949-1959*, London, 1960.
- MacIntyre, W.D.:** *Colonies into Commonwealth*, London, 1966.
- MacLeland, C.A.:** *Theory and the International System*, New York, 1966.
- Macmillan, H.:** *Britain, the Commonwealth and Europe*, London, 1962.

- Madariaga, Salvador de:** Portrait of Europe, London, 1952.
- Mahotière, S. de la:** The Common Market, London, 1961.
- Marjolin, R.:** Europe and the United States in the World Economy, Durham, Duke Univ. Press, 1953.
- Massip, R.:** Voici l'Europe, Paris, 1958.
- Massip, R.:** De Gaulle et l'Europe, Paris, 1963.
- Mathews, R.:** Canada, United Kingdom, EEC, World Today, Feb. 1962.
- Meade, J.E.:** U.K., Commonwealth and Common Market, a Reappraisal, London, 1962.
- Meissner, B.:** The Doctrine of National Liberation and National Democracy, Athens, 1962, (roneo).
- Miller, J.D.B.:** The Commonwealth in the World, London, 1958.
- Monaco, R.:** Le istituzioni internazionali di cooperazione Europea, Milano, 1956.
- Monnet, J.:** La Communauté Européenne et la Grande-Bretagne, Lausanne, 1958.
- Monnet, J.:** La Communauté Européenne et l'Unité de l'Occident, Lausanne, 1961.
- Morgentau, H.J.:** Politics Among Nations, 2nd ed., N. York, 1963.
- Nkrumah, K.:** Neo-Colonialism; the last stage of Imperialism, New York, 1965.
- OECD:** The O.E.C.D., Paris.
- Paklons, L.L.:** European Bibliography, Bruges, 1964.
- Papanikolaou, E.:** Cooperation Internationale et Développement 'Econmique, Genève, 1963.
- Papanikolaou, E.:** La cooperation entre la Grèce et les 'Etats africains et malgache associés à la C.E.E., Revue du Marché Commun, Paris, Juin 1966.
- Parry, C.:** Nationality and Citizenship Laws of the Commonwealth and the Republic of Ireland, London, 1957.
- Pesmazoglou, J.S.:** Objectifs et Implications de l'Accord d'Athènes, Athènes, 1966.
- Pickles, D.:** The uneasy entente: French foreign policy and Franco-British misunderstanding, London, Oxford University Press, 1966.
- Politis, J.:** L'avenir de l'Europe, Neuchâtel, 1946.
- Politis, N.:** La neutralité et la Paix, Paris, 1935.
- Poos, J.F.:** Le Luxembourg dans le Marché Commun, Lausanne, 1961.
- Poulantzas, D.:** Aspects juridiques de l'Association prévue par l'article 238 du Traité de la Communauté Economique Européenne, Paris, 1952.
- Pryce, R.:** The political future of the European Community, London, 1962.
- Quaroni, P.:** La Crisi nel Mercato Comune, la Comunità Internazionale, Padova, Aprile 1966.
- Reese, T.:** Keeping calm about the Commonwealth, International Affairs, 1965, No 3, London.

- Reuter, P.:** La Communauté Européenne du Charbon et de l'Acier, Paris, 1959.
- Reynaud, P.:** Unite or Perish, New York, 1951.
- Rieben, H.:** Euratom, Lausanne, 1957.
- Roberts-Wray, Sir Kenneth:** Commonwealth and Colonial Law, London, 1966.
- Robertson, H.A.:** The Council of Europe, 2nd ed., London, 1961.
- Robertson, H.A.:** European Institutions, London, 1959.
- Robertson, H.A.:** A Single Ministry? (part of another Plowden Report), Public Administration, vol. 42, London, Winter 1964.
- Rossides, Z.:** Cyprus in the United Nations, New York, 1961.
- Rougemont, Denis de:** Vinght-huit Siècles d'Europe, d'Hésiode a nos jours, Paris, 1961.
- Rousseau, Ch.:** Le Commonwealth dans les Relations Internationales, Fascicules, I, II, III, Paris, 1957-1958.
- Saint-Simon, Henri de:** De la Réorganisation de la Société Européenne, Lausanne, 1967.
- Schwarzenberger, G.:** The Forms of Sovereignty, Current Legal Problems, London, 1962.
- Schwarzenberger, G.:** The Principles and Standards of International Economic Law, 1966.
- Schwarzenberger, G.:** Power Politics, A Study of International Society, 3rd ed., London, 1964.
- Sidjanki, D.:** Un tabou: la supranationalité, CEC., Genève, 1960.
- Siotis, J.:** E.C.E. in the emerging European system, New York, 1967.
- Smith, A.:** The Commonwealth: instrument for world cooperation, Commonwealth Today, No 126, 1966.
- Smith, S.A. de:** The New Commonwealth and its Constitutions, London, 1964.
- Soper, T. (Ed):** Europe and the Commonwealth, London, 1960.
- Starke, J.G.:** The ANZUS Treaty Alliance, Melbourne, 1965.
- Stevens, R.P.:** Lesotho, Botswana and Swaziland: The former High Comission territories in Southern Africa, New York, 1967.
- Ténékidès, G.:** Régimes Internes et Organisation Internationale, RCA-DI, III, Leiden, 1963.
- Ténékidès, G.:** Grands et petits états dans l'Organisation Internationale, Revue Hellénique de Droit International, Athènes, 1955.
- Ténékidès, G.:** Homogénéité et diversité des régimes politiques au sein des Organisations Internationales, Mélanges Sféridès, B', Athènes, 1961,
- Ténékidès, G.:** Chypre, Genève, 1965.
- Triantis, S.:** Common Market and Economic Development, the European Economic Community and Greece, Athens, 1965.
- Underhill, F.:** The British Commonwealth, an experiment in cooperation among nations, Duke, 1956.
- United Nations:** The United Nations and Decolonization, New York, 1965.

- United Nations:** From Dependence to Freedom, New York.
- Uri, P.:** Dialogue des Continents, Paris, 1963.
- Wang, N.T.:** Preferential Schemes: a Reappraisal, Banca Nazionale del Lavoro, Quarterly Review, No 80, March 1967, Roma.
- Ward, B.:** Britain's interest in Atlantic Union, London.
- Watts, B.L.:** New Federations, experiments in the Commonwealth, London, 1966.
- Wells, S.G.:** The E.E.C. and North Atlantic Countries, Brusells, 1964.
- W.E.U.:** The Assembly of the WEU 1955-60, London, 1961.
- Wheare, K.C.:** The Statute of Westminster and Dominions Status, 5th ed., London, 1953.
- Wheare, K.C.:** Constitutional Structure of the Commonwealth, Oxford, 1960.
- Wilson, H.:** Purpose and Power, Boston, 1966.
- Wilson, R.R.:** International Law and the Commonwealth 1907-1967, AJIL, v. 60, No 4, Washington, 1966.
- Wiseman, H.V.:** Political Systems, Some Sociological Approaches, New York, 1966.
- Woodhouse, C.M.:** British Foreign Policy, since the Second World War, London, 1961.
- Vogelaar, T.:** Euratom Nuclear Energy as a Means to Political Unity, Chicago, 1961.
- Vosper, D.:** The Commonwealth and the European Economic Community, Pakistan, Horizon, 1962.
- Zurcher, A.J.:** The struggle to unite Europe, 1940-58, New York, 1958.

Δ'. ΠΕΡΙΟΔΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

- American Journal of International Law, Washington.
- Annuaire Français de Droit International, Paris.
- Annales, Institut Universitaire d'Etudes Européennes de Turin.
- Atomo e Industria, Roma.
- Bulletin Analytique de Bibliographie Hellénique 1962, Athènes, 1963.
- Bulletin Analytique de Documentation, Paris.
- Bulletin de la CECA, Luxembourg.
- Bulletin de la CEE, Bruxelles.
- Bulletin du Centre Européen de la Culture, Genève.
- Bulletin of the European Community, London.
- Bulletin of the European Community, Washington.
- British Yearbook of International Law, London.
- Common Market Law Review, London.
- Commonwealth Survey, London.
- Commonwealth Today, London.
- Communauté Européenne, Paris.
- Comunità Internazionale, Padova.
- Contemporary Review, London.
- Council of Europe News, Strasbourg.

Diritto Europeo, Roma.
 (L') Economie, Paris.
 (The) Economist, London.
 EFTA Bulletin, London.
 Europa-Archiv, Frankfurt A-M.
 L'Europe en formation, Paris.
 European-Atlantic Review, London.
 External Affairs, Ottawa.
 Financial Times, London.
 Foreign Affairs, New York.
 Forward in Europe, Strasbourg.
 Government and Opposition, London.
 Ici l'Europe, Strasbourg.
 International Affairs, London.
 International Law Quarterly, London.
 International Organization, Boston.
 International Relations, London.
 Journal of Common Market Studies, London.
 (Le) Monde Diplomatique, Paris.
 NATO Letter, London.
 (Les) Problèmes de l'Europe, Paris.
 Publications juridiques concernant l'intégration européenne 1952-1966,
 Luxembourg, 1966.
 Recueil de Cours de l'Académie de Droit International de la Haye, la
 Haye.
 Rivista di Diritto Internazionale, Roma.
 Revue Française de Science Politique, Paris.
 Revue Générale de Droit International Public, Paris.
 Revue Hellénique de Droit International, Athènes.
 Survey of British and Commonwealth Affairs, London, 1967.
 Time, Washington.
 (The) Times, London.
 (The) World Today, London.
 (The) Yearbook of World Affairs, London.

'Αρχεῖον Οικονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν, Ἀθῆναι.
 Λεμενοῖς Σχέσεις, Ἀθῆναι.
 Σχόλια ἐπὶ διεθνῶν γεγονότων, ἔκδοσις Τμήματος Εἰδήσεων Βρεταννικῆς Πο-
 σθείας, Ἀθῆναι.
 Ἐνδόπη, Ἀθῆναι.
 Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος, Ἀθῆναι.
 Παραγωγικότης, Ἀθῆναι.
 Σπουδαί, ἔκδοσις Α.Β.Σ., Πειραιεύς.

ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Εἰς τὴν σελίδα:	στίχος:	ἐκ τῶν:	ἀντί:	γράφει:
22	12	ἄνω	τὸ παρελθόν 2.	τὸ παρελθόν » 2.
28	9	κάτω	Συνδιασκέπει	Συνδιασκέψεις
33	19	ἄνω	ὀργανωτικὴ	ὀργανικὴ
35	15-16	ἄνω	ἀνεξαρτοποιημένην	ἀνεξαρτοποιουμένην
39	11	ἄνω	αἵρου	αἵρου
45	7	κάτω	ἐπωνυμίαν	ἀρχικὴν ἐπωνυμίαν
47	5	ἄνω	Κοινοπολιτείας τοῦ	Κοινοπολιτείας καὶ τοῦ
72	8	ἄνω	Union 3,	Union 3),
73	15	ἄνω	ἐλευθεριῶν» 2,	Ἐλευθεριῶν» 2,
80	ὑποσ. 1	—	No.	No 14
82	1	ἄνω	1964	1964,
84	2	ἄνω	σχετικῶς τὴν ὀργάνωσιν	τὰ σχετικὰ πρὸς τὴν ὀργάνωσιν
84	τελευταῖος	κάτω	Γραμματείας 1	Γραμματείας) 1
103	4	ἄνω	Γιουγκοσλαβίας	Γιουγκοσλαβίας
103	7-	κάτω	«μὴ εὐθυγραμμίσεως	«μὴ εὐθυγραμμίσεως»
103	ὑποσ. 1, 2	—	ἐνθ' ἀν. σ. 13	ἐνθ' ἀν. σ. 102
112	ὑποσ. 1	τέλος	de l'Etat	de l'Etat
116	5	κάτω	τὸ δίκαιον	τὸ Δίκαιον
119	ὑποσ. 2	—	F. Poos	J. F. Poos
144	2	κάτω	Strujié,	Struye,
152	8	κάτω	ἀντιμετωπίζει	ἀντιμετωπίζει
153	1	ἄνω	Βρεταννία 1	βλ. ὑποσ. εἰς σελίδα 152.
162	20	κάτω	ἀφρικανικὰ	ἀφροασιατικὰ
164	11	ἄνω	διότι... ἐκανεποιήσωμεν,	παρὰ τὸ γεγονὸς δὲ ὅτι ἀποτελεῖ ἐσωτερικόν του πρόβλημα τὸ παρέπεμψεν
169	2 ὑποσ. 2	κάτω	ρὲ	μὲ
180	9	ἄνω	ἡ Κοινοπολιτεία	« ἡ Κοινοπολιτεία...

Τύποις: Έμμ. Ροδάκης & Σία
Γερανίου 7 – Τηλ. 533.965